

RITA MONALDI & FRANCESCO SORTI

IMPRIMATUR

ÇEVİREN KEMAL ATAKAY

IMPRIMATUR MONALDI & SORTI

TARİH
içinde
ROMAN
içinde
TARİH

LİTERATÜR
TARİHSEL
ROMANLAR
DİZİSİ

MONALDI & SORTI

Imprimatur

ÇEVİREN

KEMAL ATAKAY

IMPRIMATUR
Monaldi & Sorti

Kitabın Özgün Adı:
Imprimatur

Çeviren
Kemal Atakay

Yayın Yönetmeni
Abdullah Yılmaz

Yayına Hazırlayan
Gökçe Çiçek Çetin

Dizi Tasarımı
Yetkin Başarır

Baskı Öncesi Hazırlık
Emel Atik

Birinci Basım, Nisan 2004

Baskı ve Cilt:
Mart Matbaacılık
Tel: (0212) 321 23 00

ISBN: 975-04-0247-2

© 2002 Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., Milano
© Copyright 2004, Literatür: Yayıncılık
Bu kitabın yayın hakları Literatür: Yayıncılık, Dağıtım,
Pazarlama San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir.
Kitabın tamamı veya bir bölümü hiçbir biçimde çoğaltılamaz,
dağıtılamaz, yeniden elde edilmek üzere saklanamaz.

LİTERATÜR
Yayıncılık, Dağıtım, Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
İstiklâl Caddesi, No: 133 Kat 2
Beyoğlu 34433 İstanbul
T 0(212) 292 4120 PBX
F 0(212) 245 5987
E literatur@literatur.com.tr
www literatur.com.tr

IMPRIMATUR

Yargı Arkana'sının
kabinlik yorumları:

Geçmişin yeniden dirilişi
Uğranan haksızlıkların onarılması
Gelecek kuşakların eşit yargısı.

Hiçbir şey yitirilmemelidir; geçmiş,
geleceği ilgilendiren şeylerde canlı kalır.

OSWALD WIRTH, *Tarotlar*

Como, 14 Şubat 2040

Ekselansları Monsenyör
Alessio Tanari
Aziz Davaları Komisyonu Yazmanı
Roma - Vatikan Şehri

In nomine Domini

*Ego, Lorenzo Dell'Agio, Episcopus Comi, in processu canonizationis beati Innocentii Papae XI, iuro me fideliter diligenterque impleturum munus mihi commissum, atque secretum servaturum in iis ex quorum revelatione preiudicium causae vel infamiam beato afferre posset. Sic me Deus adiuvet.**

Pek Aziz Alessio,

Bağışlayın beni, size seslenirken tören yemini formülüyle söze girdiğim için. Kutlu bir ruhun ününü lekeleyecek her ne öğrendiysem, o konuda gizi korumam gerekir.

* Yüce Rab Adına, Ben, Lorenzo Dell'Agio, Como Piskoposu, Kutlu Papa XI. İnnocentius'un Kutsal Kişi mertebesine yükseltilmesi davasında, bana verilen görevi bağlılık ve azimle yerine getirdiğime ve açıklanması kutlu kişiye önyargı ya da onursuzluk getirebilecek konularda gizi koruduğuma ant içerim. Bu yolda Tanrı yardımcım olsun. (Ç.N.)

Eski seminer hocanızın alışık olduğunuzdan daha az kurallara bağlı bir mektup üslubunu benimsemesini bağışlayacağınızı biliyorum.

Yaklaşık üç yıl önce bana Aziz Peder'in görevi hakkında yazmış, kırk yılı aşkın bir süre önce benim piskoposluğumda Kutlu Papa XI. İnnocentius'un –şu hakkında çocukken belki de ilk kez bizzat benden bir şeyler duyduğunuz Como'lu Benedetto Odescalchi– eliyle gerçekleşmiş olup, mucizevi olduğu öne sürülen bir iyileşmeyi aydınlatmaya çağırmıştınız beni.

*Mira sanatio** olgusu, elbette hatırlayacağınız üzere, bir erkek çocukla ilgiliydi: Comasco köyünden, bir köpeğin bir parmağını kopardığı öksüz bir çocuk. Çocuğun Papa İnnocentius'a bağlı büyükannesi, hemen bulup aldığı zavallı kanlı et parçasını Papa'nın kutsal bir tasvirine sarmış ve böylece İlk Yardım hekimlerine teslim etmişti. Parmağın dikilmesi operasyonundan sonra, çocuk birden parmağını kusursuz biçimde kullanabilmeye başlamış, parmağı eski duyarlığına kavuşmuştu. Gerek cerrahı, gerek yardımcılarını şaşırtan bir olguydu bu.

Sizin talimatlarınıza ve Papa Hazretleri'nin arzusuna uyarak, o dönemdeki selefimin başlatmayı uygun görmediği *super mira sanatione*** davanın soruşturmasını yürüttüm. Artık neredeyse olayın bütün tanıkları ölmüş, klinik kayıtları on yıl sonra ortadan kaldırılmış ve şimdi elli yaşlarında olan o zamanki çocuk Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleşmiş olmasına rağmen, kısa süre önce sonuçlandırdığım dava üzerinde daha fazla durmayacağım burada. Resmî belgeler ayrıca gönderilecek size. Pro-

* *Mira sanatio* (Lat.): Mucizevi iyileş(tir)me. (Ç.N.)
** *Super mira sanatione* (Lat.): Mucizevi iyileş(tir)meye ilişkin. (Ç.N.)

sedürün gerektirdiği gibi, bu belgeleri Komisyon'un yargısına sunacağınızı ve daha sonra Aziz Peder için bir rapor düzenleyeceğinizi biliyorum. Aslında, Sevgili Papa'mızın, azizlik mertebesine yükseltme davasının yeniden açılmasını ne kadar arzu ettiğini biliyorum; Papa XI. İnnocentius'u, kilisece Kutsal Kişi ilan edilmesinin üzerinden neredeyse yüzyıl geçtikten sonra, en sonunda aziz ilan edebilmek için. Papa Hazretleri'nin arzusunun gerçekleşmesini ben de gönülden istediğim için, asıl konuya geçiyorum.

Bu mektubuma ekli dosyanın hacimli yapısını elbette fark etmiş olmalısınız. Yayımlanmamış bir kitabın elyazmasıdır o.

Size kitabın nasıl doğduğuna ilişkin ayrıntıları açıklamak güç olacak; çünkü iki yazar, bana kitabın bir nüshasını gönderdikten sonra ortadan yok oldular. Rab'bimiz İsa Mesih'in Aziz Pedere ve size, eseri okuduktan sonra, şu ikilemin en doğru çözümünü esinleyeceğinden eminim: *secretum servare aut non*?* Metni saklamak mı gerekir, yoksa yayımlamak mı? Verilecek karar, benim için kutsal bir şey olacaktır.

Şimdiden özür dilerim, kalemim –ruhum üç yıllık zahmetli araştırmalardan ancak şimdi kurtulduğu için– kimi zaman fazlaca özgür akıp giderse.

Metnin iki yazarını –genç bir nişanlı çift– yaklaşık kırk üç yıl önce tanıdım. Sonradan Rab'bimizin bana piskopos olarak dönme lütfunu bağışlayacağı Como'mdan

* Secretum servare aut non? (Lat.): Gizi saklamak mı gerekir, yoksa saklamamak mı? (Ç.N.)

geldiğim Roma'da bir semt kilisesine papaz olarak atanmıştım. İki gencin –Rita ile Francesco– ikisi de gazeteciydi; semt kilisemizin biraz uzağında oturuyorlardı ve bana nikaha hazırlık kursu için başvurmuşlardı.

Genç çiftle diyalog çok geçmeden basit bir ders ilişkisinin ötesine geçti ve zamanla daha sıkı, sırlarımızı paylaştığımız bir ilişki haline geldi. Rastlantıya bakın ki, düğün tarihine yalnızca on beş gün kala, töreni yürütecek olan rahip ağır bir hastalığa yakalandı. Bu yüzden, Rita'yla Francesco'nun nikah törenini benim yönetmemi istemeleri olağandı.

Onları haziran ayının ortalarında güneşli bir öğleden sonra evlendirdim, San Giorgio in Velabro Kilisesi'nin saf ve mağrur ışığında, Roma Forumu'nun ve Capitolium Hisarı'nın görkemli kalıntılarından biraz uzakta. Yoğun ve duygu yüklü bir tören oldu. Yüce Rab'bimize genç çifte uzun ve huzurlu bir yaşam bağışlaması için büyük bir arzuyla dua ettim.

Nikahtan sonra birkaç yıl görüşmeye devam ettik. Böylece, işten pek az zamanları kalsa da, Rita'yla Francesco'nun araştırmalarından asla bütünüyle vazgeçmemiş olduklarını öğrendim. İkisi de, edebiyat bölümünden mezun olduktan sonra, gazeteciliğin son derece dinamik ve içten pazarlıklı dünyasına yönelmişler ama gene de eski ilgi alanlarını unutmamışlardı. Aksine, boş zamanlarında, iyi kitaplar okumaya, müzeleri ziyaret etmeye ve arada bir kitaplık baskınlarına devam ediyorlardı.

Ayda bir beni akşam yemeğine ya da bir öğleden sonra kahvesine davet ediyorlardı. Oturabilmem için, sık sık, fotokopi, mikrofilm, eski gazete-dergi tıpkıbasımları ve kitap yığınlarının altına gömülmüş bir sandalyeyi boşaltmak zorunda kalıyorlardı son anda. Her ziyaretimde da-

ha da yükselmiş bulduğum kâğıt yığınlarıydı bunlar. Meraka kapılıp, böyle büyük bir coşkuyla neyin izini sürdüklerini sordum.

Bunun üzerine bana epey bir zaman önce, Romalı kitapsever bir aristokratın özel koleksiyonunda, XVIII. yüzyılın ilk yıllarına ait elyazması sekiz ciltlik bir derlemeye ulaştıklarını anlattılar. Bazı ortak dostları sayesinde, kitapların sahibi Marki *** ***, ikisine eski ciltleri inceleme iznini vermişti.

Tarih meraklıları için gerçek bir hazineydi bu. Sekiz cilt, eski ve soylu Toskanalı bir müzisyenler ve diplomatlar ailesinin üyesi olan Rahip Atto Melani'nin mektuplarını içeriyordu.

Ama gerçek keşif henüz ortaya çıkmamıştı: Sekiz ciltten birinin içine iliştirilmiş hacimli bir anılar elyazması gün ışığına çıkıyordu. 1699 tarihli bu elyazması küçük, cildin kalanından belirgin olarak farklı bir elden çıkma bir kaligrafiyle yazılmıştı.

Anıların adsız yazarı, bir Roma hanında çıraklık yaptığını belirtiyor ve birinci kişi ağzından Paris, Roma ve Viyana arasında 1683'te meydana gelen şaşırtıcı olayları anlatıyordu. Anıların başında kısa bir sunuş mektubu vardı; ne tarih, ne gönderen, ne de alanın adının bulunduğu bu mektup içerik olarak da aynı ölçüde karanlıktı.

O an için bundan ötesini öğrenme fırsatım olmadı. Genç çift, keşifleri konusunda son derece ketum davranıyorlardı. Yalnızca şunu sezdim: Bütün heyecanlı araştırmalarının yolu o anıların yeniden bulunmasıyla açılmıştı.

Bununla birlikte, ikisi de üniversite ortamından tamamıyla uzaklaştıkları ve bu yüzden araştırmalarına bilimsel bir saygınlık kazandıramadıkları için, bir roman tasarısı kurmaya başlamışlardı.

Bana sanki şaka yollu söz ettiler tasarıdan: Çırağın anılarını roman biçiminde ve roman düzyazısıyla biçimlendireceklerdi. Başta biraz hayal kırıklığına uğradım, bu fikri –tutkulu bir araştırmacı olmakla övünen birisi olarak– boş ve yüzeysel görerek.

Sonra, bir ziyaretten ötekine, uğraştıkları şeyin ciddilik kazanmakta olduğunu anladım. Evliliklerinin üzerinden bir yıl geçmemişti daha ve bütün boş zamanlarını ona ayırıyorlardı. Daha sonra, balayılarını neredeyse tamamıyla Viyana arşivlerinde ve kitaplıklarında geçirdiklerini itiraf ettiler bana. Asla soru sormuyor, uğraşlarının sessiz ve güvenilir emanetçisi olmakla yetiniyordum.

O dönemde, ne yazık ki, iki gencin eserlerinin gidişi üzerine bana sundukları değerlendirmeyi dikkatle izlemiyordum. Bu arada onlar, güzel bir kız çocuklarının dünyaya gelmesinin itkisiyle ve zavallı ülkemizin kaygan kumları üzerine binalar kurmaktan yorgun düşmüş bir halde, yüzyılın başında birden Viyana'ya, belki biraz da genç evliler olarak yaşadıkları tatlı anılardan ötürü bağlandıkları şehre taşınmaya karar vermişlerdi.

Roma'dan kesin olarak ayrılmalarından kısa bir süre önce kısa bir vedalaşma için beni davet ettiler. Bana yazacaklarına ve ziyaret için İtalya'ya döndüklerinde gelip beni bulacaklarına söz verdiler.

Bunların hiçbirini yapmadılar ve artık hiçbir şey öğrenemez oldum haklarında. Ta ki bir gün, aylar sonra, Viyana'dan bir paket alıncaya kadar. Size gönderdiğim metni içeriyordu paket: Çok beklenen romandı bu.

Hiç olmazsa romanı bitirmeyi başardıklarını bildiğime mutlu olmuştum ve bir teşekkür mektubuyla karşılık vermek istiyordum. Ama bana ne adreslerini, ne de metnin yanında iki satır gönderdiklerini saptadığımda, şaşı-

rıp kaldım. Romanın ilk sayfasında kısa bir ithaf: "Yenik düşenlere." Ve paketin arkasında yalnızca keçeli kalemle yazılmış bir yazı: "Rita & Francesco."

Sonra romanı okudum. Yoksa anıları mı demeliyim? Gerçekten de, günümüz okuru için elden geçirilmiş barok anılar mı bunlar? Yoksa daha çok, on yedinci yüzyılda geçen modern bir roman mı? Yoksa ikisi birden mi? Hâlâ aklımı meşgul eden sorular bunlar. Bazı bölümlerde gerçekten XVII. yüzyıldan aynen bize ulaşmış sayfalar okuduğu kanısına kapılıyor insan. Bütün kişiler, değişmemecesine, on yedinci yüzyıl risalelerinin sözcük dağarcığıyla konuşuyorlar.

Ama sonra, konuşma yerini eyleme bıraktığında, dilsel tutum birden değişiyor ve aynı kişiler modern düzyazıyla anlatıyorlar meramlarını, hatta hareketleri göze çarpacak biçimde dedektiflik öyküleri geleneğinin izinden gidiyor sanki: Sözgelimi, Sherlock Holmes'la Watson'ın. Sanki tam o bölümlerde yazarlar kendi müdahalelerinin izini bırakmak istermişler gibi.

Peki ya bana yalan söylemişlerse? Şaşarak bunu sordum kendime. Bulduklarını söyledikleri çırağın elyazması hikâyesi, bir uydurmadan ibaretse? Manzoni'yle Dumas'nın başyapıtları *Nişanlılar*'la *Üç Silahşörler*'i açarken başvurdukları çareyi fazlaca andırmıyor muydu? İşe bakın ki, onlar da on yedinci yüzyılda geçen tarihsel romanlar...

Ne yazık ki, büyük bir olasılıkla bir gizem olarak kalmaya yazgılı bu sorunu çözmem mümkün olmadı. Aslına bakılırsa, bütün hikâyenin kaynağını aldığı sekiz ciltlik mektuplarına ulaşamadım Rahip Melani'nin. Miras-

çıları Marki *** ***'nin kitaplığını on yıl kadar önce aralarında bölüşmüş, sonra da ellerindeki kitapları satmışlar. Satışı gerçekleştiren müzayede evi, birkaç tanıdığın başını ağrıttığım için, bana resmî olmayan yoldan müşterilerin adlarını bildirdi.

Çözüme ulaştığımı sanıyor ve kendimi Rab'bin lütfuna mazhar olmuş kabul ediyordum, ta ki kitapların yeni sahiplerinin adlarını okuyuncaya kadar: Ciltleri Rita'yla Francesco satın almışlardı. Bariz olarak, onlara ait herhangi bir adresi bilme olanağı yoktu.

Bu yüzden, son üç yılda, elimdeki kısıtlı kaynaklarla, metnin içeriğinin doğru olup olmadığı üzerine uzun bir çalışma yürüttüm. Metnin sonuna eklediğim sayfalarda araştırmalarımın sonucunu bulacaksınız; bu sayfaları büyük bir dikkatle okumanızı rica ederim sizden. İki dostumun eserini ne kadar uzun süre unutmaya terk ettiğimi ve bunun bana hangi acılara mal olduğunu keşfedeceksiniz. Sonra, metinde anlatılan tarihsel olayların ayrıntılı bir irdelemesini ve gerçeğe karşılık gelip gelemeyeceklerini anlamak için Avrupa'nın yarısının arşivlerinde ve kitaplıklarında yürüttüğüm yorucu araştırmaların bir değerlendirmesini bulacaksınız.

Gerçekten de, anlatılan olaylar, doğruluğunu sizin de sınayabileceğiniz gibi, tarihin seyrini büyük bir kesinlikle ve sonsuza dek değiştirecek kadar önemliydi.

Ne var ki, şimdi bu araştırmaların sonuna geldiğimde, okumak üzere olduğunuz öykünün içerdiği olayların ve kişilerin gerçek olduğunu kesin olarak belirtebilirim. Ve okuduklarıma ilişkin kanıtlar bulmanın mümkün olmadığı zamanlarda bile, hiç olmazsa bütünüyle gerçeğe uygun olayların söz konusu olduğunu saptayabildim.

Papazlık bölgemin iki eski sakininin anlattığı olay, yalnızca Papa XI. İnnocentius çevresinde dönmemekle birlikte (kaldı ki, kendisi romanın kişileri arasında bile belirmiyor), gene de Papa'nın ruhsal arılığı üzerine ve aldığı kararların dürüstlüğü üzerine yeni ve ciddi kuşkular uyandıran koşulların belirmesine yol açıyor. Yeni diyorum çünkü XI. Clemens'in 3 Eylül 1714'te, Papa Odescalchi'nin Kutsal Kişi ilan edilmesi konusunda açtığı dava, inancın savunucusunun önhazırlık toplantısının ortasında *super virtutibus** itirazları yüzünden neredeyse hemen engellenmiştir. XIV. Benedictus Lambertini'nin, çıkardığı bir kararla, XI. İnnocentius'un erdemlerinin kahramanca niteliği konusunda savunucuların ve danışmanların kuşkularını dile getirmelerini yasaklaması için otuz yıl geçmesi gerekmiştir. Ama ne var ki, bir süre sonra dava gene duruyordu, bu kez neredeyse iki yüzyıl boyunca. Gerçekten de, ancak 1943'te, Papa XII. Pius'un papalığı döneminde, yeni bir raportör seçildi. Kutsal Kişi ilan edilme on üç yıl daha, bir başka deyişle, 7 Ekim 1956'ya kadar bekleyecekti. O günden sonra, Papa Odescalchi konusunda tam bir sessizlik hâkim oldu. Aziz ilan edilmesinden bugüne kadar bir daha kendisinden hiç söz edilmedi.

Elli yılı aşkın bir süre önce Papa II. Johannes Paulus'un onayladığı mevzuat sayesinde, kendi inisiyatifimle ek bir soruşturma açabilirdim. Ama bu durumda *secretum servare in iis ex quorum revelatione preiudicium causae vel infamiam beato afferre posset*** mümkün olma-

* Super virtutibus (Lat.): Erdemlere ilişkin. (Ç.N.)
** Secretum . . . posset (Lat.): Açıklanması kutlu kişiye önyargı ya da onursuzluk getirebilecek konularda gizi korumak. (Ç.N.)

yacaktı benim için. Bir başka deyişle, bu durumda, Rita'yla Francesco'nun metninin içeriğini birisine açıklamak zorunda kalacaktım, yalnızca adalet savunucusuna ve vekile (günümüz gazetelerinin kabaca nitelendirmesiyle "Azizlerin dava ve savunma avukatları"na) olsa bile.

Ne var ki, bu yolla, kutlu kişinin erdemleri üzerine ciddi ve geri döndürülmesi olanaksız kuşkuların doğmasına yol açacaktım; ancak Yüce Papa'ya düşen bir karardı bu, elbette bana değil.

Oysa bu arada eser basılmış olsa, giz yükümlülüğünden kurtulmuş olacaktım. Bu yüzden, papazlık bölgemin iki sakininin kitabının çoktan bir yayımcı bulmuş olmasını umdum. Dolayısıyla, araştırmayı yardımcılarım arasından en genç ve bilgisiz birkaçına bıraktım. Ama piyasadaki kitapların kataloglarında bu tür herhangi bir yazı göremedim, dostlarımın adını da.

İki gencin izini sürmeye çalıştım (artık genç olmadıkları kesindi). Nüfus kütüklerinden gerçekten de Viyana, Auerspergstrasse 7'ye taşındıkları ortaya çıktı. Bu adrese yazdım ama bir üniversite yurdunun müdürü yanıt verdi mektubuma. Bana herhangi bir bilgi verebilecek durumda değildi. Viyana Belediyesi'ne sordum ama işe yarar hiçbir sonuç çıkmadı. Elçiliklere, konsolosluklara, yurtdışındaki piskoposluklara başvurdum ama hiçbir sonuç elde edemedim.

En kötü ihtimalden korktum. Viyana'daki Ulusal İtalyan Kilisesi Minoritenkirche'nin papazına da yazdım. Ama kimse bilmiyordu Rita'yla Francesco'yu, neyse ki mezar kayıtlarında da adları görünmüyordu.

Sonunda bizzat ben Viyana'ya gitmeye karar verdim, hiç olmazsa kızlarının izini sürebilme umuduyla; her ne kadar, kırk yıl sonra, artık vaftiz adını hatırlamasam da.

Tahmin edilebileceği gibi, bu son girişim de hiçbir sonuç vermedi.

İki eski dostumdan, yazılar dışında, bana hediye ettikleri eski fotoğraf kaldı yalnızca. Onu size bırakıyorum, bütün geri kalanla birlikte.

Üç yıldır onları arıyorum her yerde. Kimi zaman Rita'nınki gibi kızıl saçları olan kızlara baktığımı fark ediyorum, artık onun saçlarının benimkiler gibi ağarmış olması gerektiğini unutarak. Bugün o yetmiş dört yaşında olsa gerek, Francesco da yetmiş altı.

Şimdilik, veda ediyorum size ve Papa Hazretleri'ne. Hazırlandığınız okuma boyunca Tanrı esinlendirsin sizi.

Monsenyör Lorenzo Dell'Agio
Como Piskoposluğu Piskoposu

Yenik düşenlere

Bayım,

En sonunda ulaşabildiğim
bu anıları size gönderirken,
ekselanslarının, arzularını
yerine getirme çabalarımda,
ekselanslarına gösterebildiğimde
her zaman mutluluğumun nedeni olan
büyük tutku ve sevgiyi göreceklerini
umma cüretini gösteriyorum.

Anılar

1683 Yılının Il'inden 25 Eylül'üne
Orso'daki Donzello Hanı'nda
geçen birçok olağanüstü olayı içerir;
o günlerden önceki ve sonraki
başka olaylara göndermelerle.

Roma, M.S. 1699

Birinci Gün

11 Eylül 1683

Akşama doğru çıkageldi Bargello'nun adamları, tam ben tabelamızı aydınlatan meşaleyi yakmak üzereyken. Tahtalarla çekiçler vardı ellerinde ve mühürlerle zincirler, koca çiviler. Orso Sokağı'ndan yavaş yavaş yaklaşırken, yoldan geçenlere ve orada toplanmış duranlara yolu boşaltmaları gerektiğini anlatmak için bağırıp çağırıyor, buyurgan hareketler yapıyorlardı. Öfkeliydiler gerçekten de. Yanıma geldiklerinde, kollarını sallamaya başladılar: "Herkes içeri, herkes içeri, burası kapanacak" diye bağırdı içlerinden emirleri veren kişi.

Ucu ucuna inebildim üzerine çıktığım tabureden; sonra güçlü eller kabaca girişe doğru ittiler beni, bu arada birkaçı gözdağı verircesine kapının önünde dikiliyordu. Afallamış kalmıştım. Görevlilerin bağırışları üzerine birden girişte bitiveren kalabalık sarsarak kendime getirdi beni. Donzello Hanı olarak bilinen hanımızın kiracılarıydı bunlar.

Topu topu dokuz kişiydiler ve hepsi oradaydı. Akşam yemeğinin hazırlanmasını beklerken, her akşamki gibi giriş katında, sofadaki divanlarla bitişikteki iki yemek odasının masaları arasında dolaşıyor, kimi bir şeyle, kimi

bir başka şeyle uğraşıyormuş gibi yapıyordu; ama aslında her biri, büyük bir ustalıkla gitar alıştırmaları yapan genç Fransız kiracının, Müzisyen Robert Devizé'nin çevresinde dolanıyordu.

"Bırakın çıkayım! Ah, ne cüretle yaparsınız bunu? İndirin ellerinizi! Burada kalamam! Sapasağlamım, anlıyor musunuz? Sapasağlam! Bırakın geçeyim, diyorum size!"

Böyle bağıran (muhafızların onu gözaltında tuttukları mızraklar yığını arasından zar zor seçebildim) kiracımız İspanyol Cizviti Peder Robleda'ydı; korkuya kapılmış, tıknefes hali, kırmızı ve kabarmış boğazıyla yüksekten atmaya başlamıştı. Öyle ki baş aşağı asılıp kesilen domuzların çıkardıkları çığlıkları hatırlatmıştı bana.

Gürültü sokakta yankılanıyor ve göz açıp kapayıncaya kadar boşalıvermiş olan meydana kadar ulaşıyordu bana kalırsa. Yolun karşı tarafında, Orso'daki komşu hanın balıkçısı ve iki uşağı gözüme ilişti; olup biteni seyrediyorlardı.

"Bizi kapatıyorlar" diye bağırdım onlara, kendimi göstermeye çalışarak; ama üçü de kılını bile kıpırdatmadı.

Bağırışları birkaç dakika öncesine kadar sokağa can katan bir sirke satıcısı, bir kar satıcısı ve bir grup çocuk, koşup yolun köşesine saklandılar.

Bu arada ustam Sinyor Pellegrino de Grandis, hanın eşiğine bir tezgâh koymuştu. Bargello'nun bir görevlisi oraya az önce teslim aldığı, handaki kiracıları gösteren kayıt defterini koyup yoklamaya başladı.

"Peder Juan de Robleda, Granadalı."

Karantina yüzünden kapatılmaya daha önce tanık olmadığım, kimse de bana bundan söz etmediği için, önce bizi hapsetmek istediklerini sandım.

"Tatsız iş, tatsız iş" diye tısladığını duydum Venedikli Brenozzi'nin.

"Peder Robleda çıksın!" diye sabırsızlıkla bağırdı yoklamayı yapan.

Muhafızlarla giriştiği nafile mücadelesinde yere yığılıp kalan Cizvit yeniden ayağa kalktı ve bütün kaçış yollarının mızraklarla engellenmiş olduğunu kesin olarak anladıktan sonra, kıllı elinin bir işaretiyle yoklamaya karşılık verdi. Hemen benim bulunduğum yana doğru ittiler onu. Birkaç gün önce İspanya'dan gelen Peder Robleda'ydı ve o gün sabahtan beri, olaylar nedeniyle, korku çığlıklarıyla kulaklarımızı adamakıllı sınamaktan başka bir şey yapmamıştı.

"Rahip Melani, Pistoia'lı!" diye seslendi kiracıların kayıt defterine bakarak yoklamacı.

Hana en son, gün ağardığında ulaşmış olan konuğumuzun bileğini süsleyen Fransız tarzı dantel gölgeden fırlayıverdi. Adının söylenmesi üzerine özenle kaldırdı elini ve küçük üçgen gözleri birer kama gibi ışıldadı gölgeden çıkınca. Cizvit kılını bile kıpırdatmadı, Melani sakin ve sessiz bir yürüyüşle aramıza katıldığında. O sabah, tehlike işaretini veren rahibin bağırışları olmuştu.

Hepimiz duymuştuk o bağırışları, birinci kattan geliyordu. Ustam Hancı Pellegrino, uzun bacaklarıyla sıçrayıp hemen yardıma koşan ilk kişi olmuştu. Ama Orso Sokağı'na bakan birinci kattaki büyük odaya varır varmaz duruvermişti. Orada iki konuğumuz barınıyordu: Yaşlı Fransız soylusu Sinyor Mourai ile ona eşlik eden Marche'li Pompeo Dulcibeni. Mourai, koltuğuna oturmuş, ayaklarını her zamanki ayak banyosu için leğene daldırmış, kolları sarkık, eğik uzanıyordu; Rahip Melani ise onu göğüs kısmından tutmuş, yakasını sarsarak canlan-

dırmaya çalışıyordu. Mourai, yardımına koşan kişinin omuzlarına dikmişti gözlerini ve belirsiz bir guruldama sesi çıkararak, şaşırmış iri gözleriyle Pellegrino'yu süzüyor gibiydi. Orada Pellegrino, aslında rahibin yardım istemek için bağırmadığını, büyük bir patırtı ve kızgınlıkla yaşlı adamı sorguya çektiğini fark etti. Onunla Fransızca konuşuyordu, ustam söylenenleri anlamamıştı; ama herhalde ona başına ne geldiğini soruyor, diye düşündü. Ne var ki Pellegrino (sonradan bizzat kendisinin hepimize anlatacağı gibi), Rahip Melani'nin Mourai'yi hayata döndürmek için şiddetle sarstığını sandı ve adamcağızı aşırı güçlü sarsıştan kurtarmak için ileri atıldı. Zavallı Sinyor Mourai'nin o an büyük bir zorlukla son sözleri döküldü ağzından: "Ah, demek doğruymuş" diye inledi İtalyanca. Sonra inlemeyi bıraktı. Hâlâ gözlerini hancıya dikmiş bakıyordu, bu arada ağzından yeşilimsi bir salya göğsüne kadar akmıştı. Böyle oldu ölümü.

"Yaşlı, *es el viejo*"* dedi zar zor Peder Robleda korku dolu bir fısıltıyla, yarı İtalyanca, yarı kendi dilinde, tam iki muhafızın belli belirsiz "veba" ve "kilit vurmak" sözcüklerini yinelediklerini duyduğumuz sırada.

"Cristofano, hekim ve cerrah, Siena'lı!" diye seslendi yoklamacı.

Toskanalı konuğumuz, ağır ve ölçülü hareketlerle, bütün aletlerinin bulunduğu ve yanından hiç ayırmadığı deri çantasıyla öne çıktı.

* *Es el viejo* (İsp.): Yaşlıdır o. (Ç.N.)

"Benim" diye karşılık verdi alçak sesle, çantasını açıp bir kâğıt yığınını karıştırdıktan ve soğukkanlı bir tutumla sesini belirginleştirdikten sonra. Cristofano, çok uzun boylu olmayan tıknaz birisiydi, oldukça bakımlı bir görünüşü ve iyimserlik saçan neşeli bir bakışı vardı. O akşam, solgun ve silmeyi umursamadığı terli yüzü, önündeki görünmez bir şeye odaklanmış gözbebekleri ve hareket etmeden önce siyah keçisakalım çabucak düzeltivermesi, sözde soğukkanlılığını yalanlıyor, çok yüksek bir gerginlik halini açığa vuruyordu.

"Belirtmek isterim ki, Sinyor Mourai'nin vücudu üzerindeki ilk ve dikkatli bir muayenenin ardından, vebanın söz konusu olduğundan hiç de emin değilim" diye söze girdi Cristofano, "oysa vebanın söz konusu olduğunu onca kesinlikle dile getiren Sağlık Yetkilisi'nin uzman hekimi aslına bakılırsa cesedin yanında pek az kaldı. Ben burada" diyerek kâğıtları gösterdi, "yazılı olarak not aldım gözlemlerimi. Kanımca, biraz daha düşünmeye ve acele alınmış kararınızı ertelemeye yarayabilir bu notlar."

Ne var ki, Bargello'nun adamlarının uzun tartışmalara girecek ne yetkileri vardı, ne de arzuları.

"Sağlık Yetkilisi, bu hanın derhal kapatılmasını emretti" diyerek kısa kesti grubun başı izlenimini veren kişi. Ayrıca henüz tam bir karantinanın ilan edilmemiş olduğunu sözlerine ekledi. Han yalnızca yirmi gün süreyle kapalı tutulacak ve yol boşaltılmayacaktı; elbette, başka ölümlerin ya da kuşkulu hastalıkların meydana gelmemesi koşuluyla.

"Madem ben de kapalı tutulacağım, tanı koymama yardımcı olması için" diye ısrar etti Sinyor Cristofano biraz bozularak, "hiç olmazsa vefat eden Sinyor Mourai'nin

son yedikleri üzerine bir şeyler öğrenebilir miyim, hep odasında tek başına yediğine göre yemeklerini? Belki de basit bir kanamaydı söz konusu olan."

İtiraz etkili oldu, muhafızlar kararsızlığa düşüp gözleriyle hancıyı aradılar. Ama o, hekimin talebini işitmemişti bile. Bir sandalyenin üzerine çökmüş, umutsuzluğa kapılmış, inleyip küfrediyordu, her zamanki gibi, hayatın ona reva gördüğü sonsuz eziyetlere. Daha bir hafta önce başına gelmişti bunların sonuncusu, hanın duvarlarından birinde küçük bir çatlak belirdiğinde, ki bu Roma'nın eski evlerinde pek de seyrek olmayan bir şey. Çatlağın herhangi bir tehlikesi olmadığı söylenmişti bize; ama bu kadarı bile yetmişti ustamı üzüp öfkelendirmeye.

Bu arada, yoklama sürüyordu. Akşamın gölgeleri uzuyordu ve muhafız takımı kapama işlemini daha fazla geciktirmemeye karar vermişti.

"Domenico Stilone Priàso, Napolili! Angiolo Brenozzi, Venedikli!"

İki genç, biri şair, öteki camcı, birbirlerine bakarak öne çıktılar, birlikte çağrıldıkları için rahat bir soluk almış gibi, böylece korkuyu yarı yarıya bölüşebiliyorlarmışçasına. Camcı Brenozzi –korku dolu gözleri, parlak koyu lüleleri, al basmış yanakları arasından uç veren kalkık burnuyla– porselenden genç bir İsa'yı andırıyordu. Ne yazık ki, her zamanki gibi, üzerindeki gerginliği iki parmağıyla oylukları arasındaki kerevizi müstehcen bir biçimde çimdikleyerek gideriyordu, tek telli bir sazı çalmak istiyormuş gibi. Başka herkesten çok benim gözüme çarpan kötü bir huydu bu.

"Yüce Rab'bim yardım etsin bize" diye inledi bu sırada Peder Robleda ve camcının edepsiz hareketi yüzünden

mi, yoksa durumdan ötürü mü bilemiyorum mosmor olmuş yüzüyle bir taburenin üzerine bırakıverdi kendini.

"Ve bütün Azizler" diye ekledi şair, "ben, Napoli'den vebaya yakalanmak için gelmiş kuluna."

"İyi etmemişsiniz" diye karşılık verdi Cizvit, alnındaki teri bir mendille silerek. "Şehrinizde kalmanız yeterliydi, orada da yeterince fırsat var."

"Olabilir. Şu var ki, burada, artık iyi bir Papa'mız olduğu için, Tanrı'nın lütfuna mazhar olacağımıza inanıyorduk. Ama önce bu konuda şu, öyle derler ya, Kapı'nın arkasındakilerin ne düşündüklerini görmek gerek" diye mırıldandı Stilone Priàso.

Napolili şair, kapalı dudaklar ve keskin dille, hiç kimsenin bir sıyrık bile almak istemediği yerden vurmuştu.

Artık haftalardır Osmanlı Babıâli'sinin Türk ordusu, kana susamış, Viyana kapılarını zorluyordu. Bütün kâfir safları amansızca Kutsal Roma İmparatorluğu'nun başşehrine doğru yönelmişti (en azından bize ulaşan cılız birkaç haber böyle diyordu) ve çok geçmeden onun kalelerini ele geçirecek gibi görünüyordu.

Artık teslim olmak üzere olan Hıristiyan safının savaşçıları, yalnızca inancın gücü sayesinde direniyorlardı. Silah ve azık yetersizliği çeken, açlık ve dizanterinin bitkin düşürdüğü bu savaşçılar bir de bir veba salgınının ilk belirtileriyle dehşete düşmüşlerdi.

Herkes biliyordu: Viyana düşecek olursa, Türk kumandan Kara Mustafa Paşa'nın ordularının Batı'ya doğru yolları açılacaktı. Ve her yere yayılacaklardı gözü kara ve korkunç bir sevinçle.

Tehdidi önlemek için ünlü birçok hükümdar, kral ve kumandan seferber olmuştu: Polonya Kralı, Lorraine

Dükü Charles, Bavyera Prensi Maximilian, Baden'li Ludwig Wilhelm ve daha başkaları. Ama hepsini, kuşatma altındakilere yardım etmeye Hıristiyanlığın tek, gerçek kalesi ikna etmişti: Papa XI. İnnocentius.

Aslında, uzun bir süredir, Papa Hıristiyan milisleri bir araya getirmek, toplamak ve güçlendirmek için dur durak bilmeksizin mücadele ediyordu. Ve yalnızca politikanın araçlarıyla değil, aynı zamanda değerli bir mali destekle. Roma'dan sürekli olarak oluk gibi para akıyordu: İmparator'a iki milyon eküden fazla, Polonya'ya beş yüz bin florin, ayrıca Papa'nın yeğeninden yüz bin ekülük bağış, tek tek kardinallerin gönderdiği öteki paralar ve son olarak, İspanya Kilise aşarları üzerinden olağanüstü cömert bir kesinti.

Papa'nın umarsızca tamamlamaya çalıştığı kutsal görev, yedi yıllık papalığı boyunca gerçekleştirdiği sayısız iyiliksever girişime ekleniyordu.

Artık Petrus'un yetmiş ikinci ardılı olan ve Benedetto Odescalchi adıyla dünyaya gelen Papa, her şeyden önce iyi bir örnek oluşturuyordu. Uzun boylu, sıpsıska, geniş alınlı, kartal burunlu, ciddi bakışlı, çıkık ama soylu çenesi ve üzerindeki keçisakalı ve bıyıklarıyla, çileci namını kazanmıştı.

Sıkılgan ve kendi kabuğuna çekilmiş mizacıyla, şehirde arabayla geçerken çok seyrek görülüyordu ve halkın tezahüratından ustaca kaçıyordu. Kendisi için o güne dek bir papanın yaşadığı odaların en küçük, en yaşanmaz ve en sade olanlarını seçmesiyle, bir de Quirinale ve Vatikan bahçelerine asla inmemesiyle biliniyordu. Yalnızca kendinden öncekilerin elbiselerini ve ayin giysilerini kullanacak kadar azla yetinen, tutumlu birisiydi. Papa seçildi-

ğinden beri, aşırı eskimiş olmakla birlikte hep aynı beyaz cübbeyi giymiş ve ancak İsa'nın yeryüzündeki temsilcisine aşırı yıpranmış bir giysinin yaraşmadığı belirtildiğinde değiştirmeye razı olmuştu.

Ama Kilise'nin malvarlığının yönetiminde de çok büyük övgüler kazanmıştı. VIII. Urbanus ile X. İnnocentius'un aşağılayıcı zamanlarından beri her tür soyguna uğramış Papalık Hazinesi'nin kasalarını düzene kavuşturmuştu. Kayırmacılığı kaldırmıştı. Papa seçilir seçilmez, yeğeni Livio'yu çağırıp –böyle söyleniyordu– onu kardinal yapmayacağını, hatta onu devlet işlerinden uzak tutacağını bildirmişti.

Ayrıca, en sonunda, kullarını daha ağırbaşlı ve dürüst alışkanlıklara çağırmıştı yeniden. Çığırından çıkmış eğlence mekanlarına dönüşen tiyatrolar kapatılmıştı. Daha on yıl önce bütün Avrupa'dan hayranları kendine çeken karnaval neredeyse bütün canlılığını yitirmişti. Şenlikler ve müzikli eğlenceler en aza indirilmişti. Kadınlara fazla açık giysiler ve Fransız usulü dekolteler yasaklanmıştı. Hatta Papa, pencerelere asılmış çamaşırları denetlesinler diye kolluk güçleri göndermişti, fazla cüretli korselerle iç çamaşırlarına el koymak için.

XI. İnnocentius, Türk'le savaşmak için gereken parayı gerek mali, gerek ahlaki bu sıkıdüzen sayesinde zar zor toplayabilmiş ve Hıristiyan ordularının davasına büyük bir katkı sağlamıştı.

Ama şimdi savaş belirleyici âna ulaşmıştı. Ve Viyana'dan bütün Hıristiyanlık âlemi ne bekleyeceğini biliyordu: kurtuluş ya da yıkım.

Bu yüzden, halk büyük bir tedirginlik içindeydi; ağaran her günle birlikte kaygıyla gözlerini doğuya çevirip

kendine soruyordu, yeni gün beraberinde acımasız yeniçeri ve San Pietro çeşmelerinden su içmeye hazır savaş atı sürülerini getirecek mi diye.

Daha temmuzda Papa, Tanrı'dan yardım dilemek ama özellikle savaşta kullanılmak üzere ek para toplamak için evrensel Jübile Yılı ilan etme niyetini dile getirmişti. Herkes, din adamları ve halk, törenle merhamete çağrılmış ve bütün kardinallerle Curia'daki görevlilerin katılımıyla görkemli bir tören alayı düzenlenmişti. Ağustosun ortasında Papa, Tanrı'nın yardımını dilemek üzere, Roma kiliselerinin her akşam saatin sekizde biri süresince çanları çalmalarını buyurmuştu.

Sonunda, eylülün ilk günlerinde, San Pietro'da çok zengin bir düzenlemeyle, müzik ve dualar eşliğinde Kutsal Ekmek sergilenmiş ve daha sonra büyük bir halk kalabalığı karşısında rahipler Papa Hazretleri'nin kişisel olarak seçtiği ayin ilahisi *contra paganos*'u* söylemişlerdi.

İşte Cizvit ile şair arasındaki ağız dalaşı, bir yeraltı ırmağı gibi bütün şehri dolaşan bir korkuyu zihinlerde canlandırmıştı.

Stilone Priàso'nun verdiği karşılık, Peder Robleda'nın bitkin ruhunda, korkuya korku eklemişti. Cizvit'in asık ve titreyen, ablak yüzünde, öfkeli halinin baskısıyla, çenesinin altında hoplayan bir yağ kesesi göze çarpar hale gelmişti.

* *Contra paganos* (Lat.): "Dinsizlere karşı." (Ç.N.)

"Burada Türk'ten yana olan birileri mi var?" dedi kötücül bir sesle ve güçlükle soluk alıp vererek.

Orada bulunanlar ellerinde olmadan şaire doğru döndüler; gerçekten de kuşkulu bir göz, rahatlıkla Babıâli'nin bir elçisi sanabilirdi onu: Esmer ve çiçekbozuğu teni, küçük kömür gözleriyle baykuşun çatık kaşlılığı vardı yüzünde. Esmer bedeni, Napoli Krallığı yolu üzerinde karşılaşılan –ne yazık ki, sık sık– o kısa, kirpi saçlı soyguncuları anımsatıyordu.

Stilone Priàso'nun karşılık verecek zamanı olmadı.

"Kesin sesinizi hepiniz!" diyerek susturdu bizi muhafızlardan biri ve yoklamaya devam etti.

"Sinyor Mourai, Fransız. Fermo'lu Sinyor Pompeo Dulcibeni ve Fransız müzisyen Robert Devizé."

İlki, ustam Sinyor Pellegrino'nun hemen atılıp açıkladığı gibi, Donzello Hanı'na temmuz ayının sonunda gelmiş ve şimdi göründüğü kadarıyla veba yüzünden son nefesini vermiş olan yaşlı Fransız'dı. Belli ki pek soylu birisiydi, diye ekledi Pellegrino, sağlığı son derece bozuktu ve hana Devizé'yle Dulcibeni'nin eşliğinde gelmişti. Gerçekten de, Sinyor Mourai neredeyse tamamen kördü ve bir eşlikçiye gereksinmesi vardı; aynı nedenden ötürü, onlara kendisi de Fransız olan Devizé katılmıştı. Yaşlı Mourai hakkında hemen hiçbir şey bilinmiyordu. Geldiğinden beri hep çok yorgun olduğunu söylemişti, her gün yemeklerini odasına getirtmiş, hanın çevresinde kısa birkaç gezi için çok seyrek olarak dışarı çıkmıştı. Muhafızlar hemen ustamın söylediklerini not aldılar.

"Kesinlikle imkânsız, beyler, vebadan ölmüş olması! Pek kibar, iyi giyimli birisiydi; yaşlılıktan ölmüş olsa gerek, işte böyle."

Pellegrino'nun dili çözülmüştü ve askerlerle çok seyrek kullanmakla birlikte kimi zaman çok etkili olan o yumuşak ses tonuyla konuşuyordu. Soylu yüz çizgilerine ve ince soylu bedenine, narin ellerine, ellili yaşının verdiği yumuşak ve hafif eğik duruşuna, bir şeritle toplanmış gür ak saçlarının çevrelediği yüzüne, puslu ve süzgün ela gözlerine rağmen, ustam ne yazık ki konuşmalarını büyük bir küfür ekiniyle süsleyen, kaygılanmaya yatkın ve epey öfkeli bir mizacın kurbanıydı. Yalnızca eli kulağındaki tehlike, bu kez, kendini doğal haline bırakmasına engel oluyordu.

Ama artık kimse onu dinlemiyordu. Yeniden genç Devizé'yle Pompeo Dulcibeni'yi çağırdılar; onlar da hemen öne çıktılar. Kiracılarımızın gözleri, biraz öncesine kadar gitarı onları büyülemiş olan Fransız müzisyenin ileri çıkmasıyla ışıldadı.

Bargello'nun adamları artık gitmek için acele ediyorlardı ve Dulcibeni'yle Devizé'ye duvara ulaşacakları kadar zamanı bile tanımayıp onları bir kenara ittiler; bir yandan da görevli, adları okumaya devam ediyordu: "Sinyor Eduardus Bedfordi, İngiliz ve Sayın . . . ve Cloridia."

Beklenmedik düzeltme ve son adın söylenmesine eşlik eden belli belirsiz gülümseme, her kuşkunun ötesinde, Donzello'nun tek kadın konuğunun hangi eski mesleği yürüttüğünü ortaya koyuyordu. Aslına bakılırsa onunla ilgili çok şey bilmiyordum; çünkü ustam onu öteki kiracılarla aynı yere değil, bağımsız bir geçiş yolunu kullanarak girip çıktığı küçük kuleye yerleştirmişti. Handa kaldığı bir aydan kısa süre içinde, yalnızca yiyecek ve şarap götürmek zorunda kalmıştım ona, bir de (doğrusu pek sık olarak) asla yazanın adının bulunmadığı kapalı zarflar içinde pusulalar. Cloridia çok gençti, benimle aşağı yuka-

rı aynı yaşta olsa gerekti. Bazen onun zemin katındaki odalara indiğini ve kiracılarımızdan biriyle, itiraf etmeliyim ki son derece sevimli bir edayla, sohbet ettiğini görmüştüm. Sinyor Pellegrino'yla konuşmalarından, hanımızı sürekli evi gibi kullanmak niyetinde olduğu anlaşılıyordu.

Sinyor Bedford'u görmezlikten gelmek olanaksızdı. Alev kızılı saçları, altın rengi çillerle kaplı burnu ve yanakları, gök mavisi ve daha önce hiç görmediğim kadar şaşı gözleriyle uzak Britanya adalarından geliyordu. İşittiklerime göre, Donzello'da ilk kalışı değildi; tıpkı Camcı Brenozzi ve Şair Stilone Priàso gibi, ustamın rahmetli kuzini önceki hancı zamanında da burada kalmıştı.

Son söyledikleri ad benimkiydi.

"Yirmi yaşında ve kısa bir süreden beri benimle çalışıyor" diye açıkladı Pellegrino. "Şimdilik tek yardımcım, bu dönemde pek az kiracımız var da o yüzden. Hakkında hiçbir şey bilmiyorum, kimsesi olmadığı için yanıma işe aldım" dedi alelacele ustam, vebayla ilgili her tür sorumluluğu kendinden uzaklaştırmak istiyormuş gibi bir izlenim uyandırarak.

"Bize onu bir göster yeter, hanı kapamamız gerekiyor" diye araya girdi muhafızlar sabırsızlıkla, beni göremeyince.

Pellegrino bir kolumdan beni yakalayıp, adeta havaya kaldırdı.

"Delikanlı, tam bir çalıkuşusun sen!" diye alay etti benimle muhafız, bir yandan da arkadaşları kıs kıs gülüyorlardı.

Bu arada, çevredeki pencerelerden birkaç baş uzanıyordu, çekinerek. Mahalledeki insanlar neler olup bittiğini öğrenmişlerdi ve yalnızca en meraklıları yaklaşma-

ya cüret edebiliyordu. Buna karşılık, büyük bir bölümü uzakta duruyor, şimdiden vebanın etkilerinden çekiniyordu.

Askerler görevlerini tamamlamışlardı. Hanın dört girişi vardı. İkisi Orso Sokağı üzerindeydi; ana giriş kapısı ve bitişikteki, iki yemek salonundan ilkine açılan –yaz akşamları açık tutulan– geniş giriş.

Sonra yandaki, dar sokaktan doğrudan mutfağa giden servis girişi vardı ve son olarak, avlu yolundan avluya giden küçük kapı. Hepsi özenle mühürlendi, kayın ağacından sağlam kalaslara çakılan yarım karış uzunluğunda çivilerle. Aynı işlem, Cloridia'nın küçük kulesinden çatıya açılan çıkış için yapıldı. Zemin katının ve birinci katın pencereleriyle mahzenin üst bölümünden dar sokağın kaldırımına açılan hava delikleri zaten parmaklıklarla örtülüydü ve ikinci kattan ya da çatı katından olası bir kaçma girişimi düşme ya da fark edilip yakalanma riskini getirecekti.

Bargello'nun adamlarının başı olan, şişman ve bir kulağının yarısı kopuk birisi, talimatları dağıttı. Zavallı Sinyor Mourai'nin cesedini şafaktan sonra odasındaki pencerelerin birinden indirecektik; o saatte Dua ve Ölüm Derneği'nin arabası geçip cesedi alacak ve gömülmesi işiyle uğraşacaktı. Gün boyunca, sabah saat altıdan akşam ona kadar bir nöbetçinin gözetimi altında olacaktık, kalan saatlerde de bir gece muhafızının. Mekanın sağlık koşullarına uygunluğu yeniden sağlanıncaya ve belgeleninceye kadar ve her durumda yirmi günden önce dışarı çıkamayacaktık. Bu süre boyunca, düzenli olarak, Orso Sokağı'na bakan pencerelerin birinden yoklamaya yanıt verecektik. Bize birkaç iri tulum içinde

su, sıkıştırılmış kar, bolca ekmek, peynir, domuz yağı, zeytin, biraz şifalı ot ve bir sepet sarı elma bıraktılar. Daha sonra yiyecek, su ve kar gibi gereksinmelerimizi karşılamak için biraz para alacaktık. Hanın atları oldukları yerde, bir başka deyişle tam yanımızda oturan arabacının ahırında kalacaklardı.

Dışarı çıkan ya da yalnızca kaçmaya çalışan kişi, kırk kez iple yukarı çekilip bırakılma cezasına çarptırılacak ve cezalandırılmak üzere yargıç karşısına çıkarılacaktı. Kapının üzerine SAĞLIK yazılı rezil duyuruyu çivilediler. Bunun ardından, daha sonra verilecek bütün emirlere –salgın hastalık ya da veba döneminde verilen emirler de dahil olmak üzere– uymamız ve uymayanların ağır bir biçimde cezalandırılacağı konusunda uyarıldık. Bizi dış dünyadan ayıran kapatılmaya mahkûm eden duyuruyu hanın içinden sessizce dinledik.

"Öldük, hepimiz öldük" dedi kiracılardan biri donuk bir sesle.

Hepimiz hanın uzun ve dar, kapı sürgülendiği an kasvetli ve karanlık hale gelen girişinde toplanmıştık. Şaşkınlık içinde çevremize bakıyorduk. Akşam yemeğinin artık soğuk durduğu yandaki odalara doğru yönelmeye karar veremiyordu hiç kimse. Girişteki tezgâhın üzerine yığılıp kalan ustam başını ellerinin arasına almış sövüp sayıyordu. Ağza alınmayacak hakaretlerle lanetler savuruyor ve kim yanına fazlaca yaklaşacak olursa bedelini ödetmekle tehdit ediyordu. Birden çıplak elleriyle zavallı tezgâha korkunç darbeler indirmeye başladı; kiracıların kayıt defteri havaya fırladı bu darbelerle. Sonra duvara savurmak için masayı kaldırıverdi. Kollarından ve göğsünden yakalayıp onu tutmak için araya girmek zorunda kaldık. Pellegrino kendini kurtarmaya çalıştı ama denge-

sini kaybetti, kendisiyle birlikte iki kiracıyı da yere sürükledi; büyük bir gürültüyle birbirlerinin üzerine düştüler. Ben, bu insan yumağının altında ezilmeme ramak kala kenara çekilmek zorunda kaldım. Ustam, ona hâkim olmaya çalışanlardan daha çevikti ve neredeyse hemen ayağa dikilip bağırmaya ve yumruklarıyla yeniden tezgâha saldırmaya başladı.

O dar ve artık tehlikeli mekândan ayrılmaya karar verip merdivene seğirttim. Ne var ki burada, ilk basamağı geçtikten sonra, Rahip Melani'yi buldum karşımda. Acele etmeden, sakıngan adımlarla aşağı iniyordu.

"İşte böyle kapattılar bizi, delikanlı" dedi, tuhaf r'sini Fransızlara özgü biçimde vurgulayarak.

"Ne yapacağız şimdi?" diye sordum.

"Hiçbir şey."

"Ama vebadan öleceğiz."

"Göreceğiz" dedi, çok geçmeden ayırt etmeyi öğreneceğim, tanımlanması olanaksız bir ses tonuyla.

Sonra yön değiştirip beni birinci kata çekti. Koridorun sonuna kadar gidip, ölen yaşlı adamın, yaşlı arkadaşı Marche'li Pompeo Dulcibeni'yle paylaştığı büyük odaya girdik. Bir perde odayı ikiye bölüyordu. Perdeyi çektik ve yere çökmüş, çantasıyla uğraşıp duran Hekim Cristofano'yu gördük.

Karşısında, koltuğun üzerinde sırtüstü uzanmış Sinyor Mourai duruyordu; hâlâ yarı çıplaktı, o sabah Cristofano'nun ve uzman hekimin onu bıraktıklarında olduğu gibi. Ölmüş adam biraz kötü kokuyordu, eylül sıcağı, bir de ayak banyosu yüzünden; Bargello yoklama bitinceye kadar hiçbir şeyin yerinden oynatılmamasını emrettiği için suyun içinde öylece kalan ayaklarının etleri çürümeye başlamıştı.

"Delikanlı, daha bu sabah söylemiştim sana, yerdeki şu pis kokan suyu bir siliver, lütfen" diye buyurdu Cristofano bana, sesinde bir parça sabırsızlıkla.

Hekim bana buyurur buyurmaz bunu yapmış olduğumu söylemek üzereydim; ama, yere baktığımda, ayak banyosu leğeni çevresinde gerçekten de hâlâ birkaç küçük su birikintisi olduğunu fark ettim. Karşı çıkmadan işimi yaptım toz bezi ve süpürgeyle, o sabah yeterince uyanık olmadığım için kendime lanet okuyarak. Aslında, daha önce hiç ceset görmemiştim ve duyduğum heyecan aklımı karıştırmış olmalıydı.

Mourai, Donzello Hanı'na geldiği zamankinden daha da zayıf ve solgun görünüyordu. Dudakları hafif aralık kalmış, buradan hâlâ o yeşilimsi salyadan sızıyordu biraz; Cristofano adamın ağzını daha da açmak istediğinden, büyük bir mendille silmeye başladı salyayı. Ne var ki, hekim ölünün ağzını ancak kendi elini başka bir bez parçasına sardıktan sonra tutmaya özen gösterdi. O sabah daha önce yapmış olduğu gibi, dikkatle ölünün boğazını yokladı ve salyayı kokladı. Sonra cesedi yatağın üzerine yerleştirmek için Rahip Melani'den yardım aldı. Leğenden çıkarılan ayaklar külrengiydi ve soluğumuzu kesen korkunç bir ölü kokusu yayıyorlardı.

Cristofano, çekmeceden aldığı kestane rengi bir çift kumaş eldiven giydi. Yeniden ağız boşluğunu yoklamaya başladı, sonra çıplak göğsünü ve kasığını gözden geçirdi. Ama önce hafifçe kulakların arkasını yokladı; sonra koltukaltlarına geçti, yumuşak ve seyrek tüylerle kaplı eti inceleyebilmek için elbiseyi çıkardı. En sonunda, edep yerleri ile kalçanın başlangıcı arasında tam ortada bulunan etin yumuşak kısmına parmaklarının uçlarıyla tekrar tekrar bastırdı. Daha sonra dikkatle eldi-

venleri çıkardı ve bunları yatay bir ızgaranın ikiye böldüğü bir tür küçük kafese koydu. Alt bölümde küçük bir leğen vardı, bunun içine kahverengimsi bir sıvı döktü, sonra eldivenlerini koyduğu bölümün kapağını yeniden kapadı.

"Sirke" diye açıkladı, "vebalı beden sıvılarını söktürür. Hiç belli olmaz. Gene de aynı görüşteyim, veba olduğu kanısında değilim. Şimdilik içimiz rahat olabilir."

"Bargello'nun adamlarına bir kanamanın söz konusu olabileceğini söylediniz" diye anımsattım.

"Bir örnekti yalnızca, biraz da zaman kazanmak için verdiğim bir örnek. Mourai'nin yalnızca çorbalarla beslendiğini öğrenmiştim daha önce Pellegrino'dan."

"Doğru" diyerek onayladım. "Bu sabah da şafak vakti çorba istemişti benden."

"Ah, öyle mi? Devam et, öyleyse" diye üsteledi söylediklerimle ilgilenen hekim.

"Söyleyecek pek bir şey yok. Her sabah olduğu gibi Sinyor Mourai'yi ve odayı paylaştığı Marche'li beyefendiyi uyandırmak için giden ustamdan sütlü çorba istemişti. Ama Sinyor Pellegrino'nun işi vardı, bu yüzden çorbayı hazırlama işiyle beni görevlendirdi. Mutfağa indim, çorbayı hazırlayıp götürdüm."

"Yalnız mıydın?"

"Evet."

"Hiç kimse gelmedi mi mutfağa?"

"Hayır."

"Çorbanın yanından ayrıldığın oldu mu hiç?"

"Bir an bile ayrılmadım."

"Emin misin?"

"Çorbadaki bir şeyin Sinyor Mourai'ye dokunduğunu düşünüyorsanız, bilin ki çorbayı ona ben kendim götür-

düm; çünkü Sinyor Dulcibeni daha önce çıkmıştı ve ben de bir tas içtim çorbadan."

Hekim başka soru sormadı. Cesede baktı ve ekledi: "Şimdi, burada otopsi yapamam; veba kuşkusu olduğuna göre, kimsenin yapacağını da sanmam. Her durumda, yineliyorum, veba gibi gelmiyor bana."

"Peki öyleyse" diye sordum "neden bizi karantinaya kapattılar?"

"Aşırı işgüzarlık yüzünden. Sen gençsin daha ama sanırım buralarda son salgını çok iyi hatırlar insanlar. Her şey yolunda giderse, çok geçmeden hiçbir tehlike olmadığını fark edeceklerdir. Bu yaşlı bey, sağlığı da öyle pek yerinde görünmüyordu zaten, vebalı değil. Bu yüzden diyebilirim ki siz de, ben de değiliz. Ne var ki, seçeneğimiz yok. Zavallı Sinyor Mourai'nin cesedini ve giysilerini aşağı indirmemiz gerekecek, Bargello'nun adamlarının emrettiği gibi. Ayrıca, her birimiz ayrı bir odada yatmak zoranda kalacağız. Yeterince oda var bu handa, yanılmıyorsam" dedi, soru sorarcasına bakarak bana.

Başımla onayladım. Her katta, koridorun iki yanında, dört oda bulunuyordu: Merdivenlerin hemen yanında epey geniş bir oda vardı, bunu çok küçük bir başka odayla "L" biçimli bir oda izliyordu, koridorun sonunda ise en geniş oda yer alıyordu. Yalnızca dar sokağa değil, Orso Sokağı'na da bakan tek odaydı bu. Demek ki, diye düşündüm, birinci ve ikinci kattaki bütün odalar dolu olacak. Ama ustam pek de yakınmayacaktı; çünkü şimdilik elbette başka kiracıların gelmesi mümkün değildi.

"Dulcibeni benim odamda yatacak" diye ekledi Cristofano, "burada cesetle kalamaz elbette. Ne var ki" diye tamamladı sözlerini, "gerçek ya da sahte başka vakalar olmazsa, birkaç gün içinde bizi dışarı çıkaracaklardır."

"Tam olarak ne zaman?" diye sordu Atto Melani.

"Kim bilebilir ki? Bu civarda birileri kendini kötü hissederse, ister kötü bir şarap içtiği, ister bayat balık yediği için olsun, hemen bizi düşüneceklerdir."

"Öyleyse burada sonsuza dek kalma tehlikesiyle karşı karşıyayız" diye söze atıldım, şimdiden hanın kalın duvarlarından boğulduğumu hissederek.

"Sonsuza dek değil. Ama sakin ol; son haftalarda gece gündüz burada değil miydin? Çok az dışarı çıktığını gördüm senin; buna alışkınsın zaten."

Doğruydu. Ustam acıdığı için işe almıştı beni; çünkü dünyada yalnız olduğumu biliyordu. Ve ben sabahtan akşama kadar çalışıyordum.

Geçen baharın başında olmuştu bunlar, Pellegrino ahçılık yaptığı Bologna'dan, kuzini Hancı Luigia de Grandis Bonetti Hanımefendi'nin başına gelen talihsizlikten sonra Donzello'nun işletmesini üstlenmek için Roma'ya geldiğinde. Zavallı kadıncağız yolda para çantasını çalmak isteyen iki serseri Çingene'nin saldırısına uğradıktan sonra aldığı yaralar yüzünden ruhunu Rab'bimize teslim etmişti. Önce otuz yıl boyunca kocası Lorenzo ve oğlu Francesco'yla, daha sonra da dul kalınca ve oğlunu yitirince tek başına işlettiği han bir zamanlar oldukça ünlüydü ve dünyanın dört bir yanından konukları ağırlıyordu. Hanın bulunduğu binanın sahibi Dük Orsini'ye duyduğu büyük saygı, onu bütün malvarlığının mirasçısı yapmaya itmişti Luigia'yı. Bununla birlikte, bakması gereken bir karısı, evlenmemiş bir kızı, bir de küçük kızı olan Pellegrino, Bologna'dan gelip kuzini Luigia'nın başarılı işini sürdürmesine izin vermesi için düke yakardığında, Dük buna hiç itiraz etmemişti.

Bu altın bir fırsattı ustam için, daha önce böyle bir fırsatı geri tepmişti. Zengin bir kardinalin mutfağında zorlu bir kariyerin sonunda, yardımcı kahyalık gibi herkesin gıpta ettiği bir konuma ulaşmışken, öfkeli mizacı ve aşırı ölçüsüzlükleri yüzünden işinden olmuştu.

Pellegrino, geçici birkaç kiracının binayı boşaltmasını beklemek üzere, Donzello'nun yakınlarında bir yere yerleşir yerleşmez, yakındaki Santa Maria in Posterula Kilisesi'nin papazı beni ona tavsiye etmişti. Boğucu Roma yazı geldiğinde, hancılık yapma fikrinden hiç de haz etmeyen karısı, hâlâ akrabalarının yaşadığı Apenin Dağları'na doğru kızlarıyla birlikte yola çıkmıştı. Ayın sonunda geri dönmeleri bekleniyordu ve bu arada ben tek yardımcı olarak kalmıştım.

Elbette, çırakların en iyisi olmam beklenemezdi; ama ustamı memnun etmek için elimden geleni yapıyordum. Günlük işleri yaptıktan sonra, seve seve yararlı olabileceğim her fırsatı kolluyordum. Ve tek başıma dışarı çıkıp yolun tehlikeleriyle (özellikle de yaşıtlarımın acımasız şakalarıyla) yüz yüze gelmekten hoşlanmadığım için de, Hekim Cristofano'nun belirttiği gibi neredeyse hep Donzello Hanı'nda bir şeylerle uğraşıyordum. Buna rağmen, bütün karantina boyunca o odalarda kapalı kalma düşüncesi, öylesine bildik ve ferah odalar olsalar bile, birden dayanılmaz bir fedakârlık gibi geliyordu bana.

Bu arada, girişteki kargaşa sona ermiş, ustam ve onunla birlikte uzun ve yararsız bir güç harcama uğraşına girmiş olan bütün ötekiler yanımıza gelmişti. Onlara kısaca

Cristofano'nun vardığı sonuçlar açıklandı, ustamınki dışında zihinleri epey rahatlattı bu.

"Öldüreceğim onları, hepsini öldüreceğim" dedi ustam gene kendini kaybedip.

Bu olayın onu mahvettiğini sözlerine ekledi çünkü kimse gelmeyecekti artık Donzello'ya; besbelli o lanet olası çatlak yüzünden zaten değeri düşmüş olan hanın işletmesini satmak da mümkün olmayacaktı; kısacası sonsuza dek yoksul ve yıkılmış birisi olacaktı ama önce her şeyi hancılar odasına anlatacaktı. "Ah evet, herkes bir işe yaramayacağını biliyor olsa da" dedi, daha birçok kez kendi kendisiyle çelişkiye düşerek. Anladım ki, maalesef Greco şarapçığma başvurmuştu gene.

Hekim sözünü sürdürdü: "Yaşlı adamın yatak örtülerini ve giysilerini toplayıp, cenaze arabası geldiğinde sokağa indirmemiz gerekecek."

Sonra Pompeo Dulcibeni'ye döndü: "Napoli'den gelirken vebalı insanlarla karşılaştınız mı ya da vebalılardan söz edildiğini duydunuz mu?"

"Kesinlikle hayır."

Marche'li soylu, dostunun ölümünden, özellikle kendisi yokken ölmüş olmasından duyduğu büyük huzursuzluğu zorlukla saklıyor gibiydi. Alnı ve şakakları terle kaplıydı. Hekim birtakım ayrıntıları sordu ona: Yaşlı adam yemeklerini düzenli olarak yiyor muydu, sağlığı yerinde miydi, melankolik mizaçlı mıydı, kısacası yaşlılıktan kaynaklanan olağan belirtiler dışında acı belirtileri göstermiş miydi. Dulcibeni öyle düşünmediğini söyledi. Dulcibeni, oldukça iriyarıydı, hep siyah bir kıyafet vardı üzerinde ama özellikle Flaman tarzı çok eski bir yakalık (sanırım yıllar önce modaymış); bir de heybetli midesi hantal ve beceriksiz kılıyordu onu. Bu mide, kırmızı

ten rengiyle birleşince, ustamın Greco şarabına olan düşkünlüğünden pek de aşağı kalmayan bir yeme düşkünlüğü kuşkusu uyandırıyordu. Artık tamamen ağarmış sık saçları, alıngan mizacı, hafif bitkin sesi, ciddi ve düşünceli çehresi ona dürüst ve ahlaklı bir kişi görünümü veriyordu. Ancak zaman geçtikçe ve daha dikkatli bir gözlemle, onun ciddi, maviye çalan yeşil gözlerinde ve hep çatık seyrek kaşlarında karanlık ve silinmez bir sertliğin yansımasını görecektim.

Dulcibeni, ölen Sinyor Mourai'yi bir yolculuk sırasında rastlantı eseri tanımış olduğunu ve hakkında pek bir şey bilmediğini söyledi. Gözleri neredeyse hiç görmeyen yaşlı adam yardıma muhtaç olduğu için, Napoli'den beri Sinyor Devizé'yle birlikte ona eşlik etmişti. Müzisyen ve gitarist Sinyor Devizé ise İtalya'ya –Dulbiceni sözlerini sürdürürken, Devizé de başıyla onaylıyordu– Napolili bir çalgı satıcısından yeni bir gitar satın almak için gelmişti. Daha sonra, Paris'e dönmeden önce en son müzik üsluplarını öğrenmek için Roma'da kalma arzusunu dile getirmişti.

"Karantina sona ermeden önce dışarı çıkarsak, ne olur?" diye sordum.

"Kaçmaya kalkışmak, en önerilmeyecek çözüm" diye karşılık verdi Cristofano, "çünkü bütün çıkış yolları, Cloridia Hanım'ın kaldığı küçük kuleden çatıya açılan geçit de dahil olmak üzere, kapatılmış durumda. Kaldı ki pencereler çok yüksek ve demir parmaklıklarla örtülü, aşağıda da yoklama yapan bir subay var. Böylesi daha iyi; bir karantinadan kaçarken suçüstü yakalanmak, çok ağır bir cezaya ve yıllarca sürecek olan çok daha kötü bir tecrit edilmeye yol açacaktır. Mahalledeki insanlar kaçan kişinin izinin bulunmasına yardım edecektir."

Bu arada hava kararmıştı ve ben yağ lambalarını dağıttım.

"Sakinliğimizi korumaya çalışalım" diye ekledi Toskanalı hekim, ustama anlamlı bir biçimde bakarak. "Aramızdaki her şeyin çok iyi gittiği izlenimini vermeliyiz. Durum değişmezse, sizi muayene etmeyeceğim, tabii siz benden talep etmediğiniz sürece. Başka kötüleşme vakaları olursa, herkesin iyiliği için bunu yapmak zorunda kalacağım. Kendinizi biraz olsun kötü hissederseniz bana bildirin, önemsiz bir şey gibi gelse bile size. Gene de şimdilik kaygılanmak doğru olmaz; çünkü bu adam" dedi Sinyor Mourai'nin hareketsiz bedenini göstererek, "vebadan ölmedi."

"Neden öldü öyleyse?" diye sordu Rahip Melani.

"Vebadan değil, yineliyorum."

"Nasıl biliyorsun bunu, Sayın Hekim?" diye üsteledi rahip kuşkuyla.

"Henüz yaz aylarındayız ve hava oldukça sıcak. Veba ise, olsa olsa yaz vebası olabilir. Bu tür veba doğal ısının bozulmasından kaynaklanır ve ateşe, baş ağrısına yol açar; cesetler hemen kararır ve aşırı sıcak olur, ayrıca kara ve çürük boğumlar oluşur. Ama yaşlı adamda boğumlardan ya da hıyarcıklardan ya da çıbanlardan, ne derseniz deyin adına, eser bile yok; ne koltukaltlarında, ne kulaklarının arkasında, ne de kalçalarının birleşme noktasında. Ateşi yükselmemiş, aşırı bir sıcaklık da yok ve yol arkadaşlarının bana söylediğine göre, ölümünden birkaç saat öncesine kadar oldukça iyi görünüyormuş. Benim açımdan, veba bulaşması ihtimalini göz ardı etmek için yeterli bu."

"Öyleyse başka bir hastalık" diye karşılık verdi Melani.

"Yineliyorum, bunu anlamak için anatomiye başvurmak gerekecek. Kısacası, bedeni açıp içinden incelemek,

Felemenk hekimlerinin yaptığı gibi. Dıştan bir yoklamaya dayanarak, ani bir bozuk ateş saldırısı olduğunu varsayabilirim; bu da ancak artık çare kalmadığında kendini belli eder. Ne var ki, ceset üzerinde çürümeler görmüyorum, ölüm ve yaşlılık kokuları dışında kötü kokular da. Belki de, İspanyolların dediği gibi, Mazucco ya da Modoro hastalığı olduğu sonucuna varabilirim. Bu hastalık beynin içinde oluşur, dolayısıyla gözle görülemeyen bir çıbana ya da apseye yol açar ve bunu kaçınılmaz bir ölüm izler. Buna karşılık, hastalık ilk belirtilerin görüldüğü aşamadaysa, tedavi etmek kolaydır. Demek ki, yalnızca birkaç gün önce haberim olmuş olsaydı, belki de kurtarabilirdim onu. Dilin altındaki iki damarın birinden kan almak, içeceklerine çok az zaçyağı koyup vermek, karnını ve başını kutsal yağla ovmak yeterli olurdu. Ama, bana öyle geliyor ki, ihtiyar Mourai sağlığının kötü olduğuna dair hiçbir belirti göstermemiş. Kaldı ki..."

"Kaldı ki?" diye yüreklendirdi onu Melani.

"Mazucco hastalığı dilin şişmesine yol açmaz elbette" diye sözünü tamamladı hekim, anlamlı bir biçimde yüzünü buruşturarak. "Belki de... zehre çok benzeyen bir şey."

Zehir. Hekim odasına çıkarken, her birimiz cesede bakarak sessiz kalakaldık. İlk olarak Cizvit haç çıkardı. Sinyor Pellegrino handa bir ölünün, hatta belki de zehirlenerek ölmüş birisinin bulunması talihsizliğine karşı yeniden sövüp saydı, üstelik karısı geri döndüğünde onun dırdırına nasıl katlanacaktı.

Sonra kiracılar arasında hemen ünlü zehirlenme vakaları ya da zehirlenme olduğu öne sürülen vakalar üzerine bazı konuşmalar geçti. Bu konuşmalarda Dazlak

Karl, Frank Kralı Lothar ya da oğlu Ludwig gibi eski hükümdarların adları ya da modern zamanlara gelmek gerekirse, Borgia'ların alçakça cinayetlerinde kullandıkları *acqua tofana** ve kantaris ile Valois'ların ya da Guise'lerin kurdukları tuzaklar öne çıkıyordu. Korku ile zehir doğuştan kardeş olduğu için, itiraf edilmeyen bir korku sarmıştı bütün topluluğu. İçlerinden biri, nasıl Navarre'lı Henri'nin, IV. Henri adıyla Fransa kralı olmadan önce, zehirli sıvı ilaçların kurbanı olmamak için, yemekleri sırasında içeceği suyu almak üzere bizzat Seine'in kıyılarına indiğini anımsattı. Avusturyalı Johann zehirli çizmeler giydiği için ölmemiş miydi? Stilone Priàso, Catherine de Médicis'nin, Navarre'lı Henri'nin annesi Jeanne d'Albert'i kokulu eldivenler ve yakalarla nasıl zehirlediğini anımsattı. Ayrıca Catherine, Jeanne'ın oğluna olağanüstü bir av kitabı sunarak aynı girişimi yinelemeye çalışmıştı. Kitabın kurbanının parmak uçlarını diliyle ıslatarak çevirmeye çalışacağı hafifçe tutkallanmış sayfaları ölümcül bir İtalyan zehrine batırılmıştı.

Bu tür öldürücü buluşları hazırlayanlar, diye atıldı birisi, çoğunlukla müneccimler ve itriyatçılardı. Bir başkası, yeniden Saint-Barthélemy hikâyesini, Lorraine Kardinali'ne alacağı karşılığında zehirli altın paralar vererek onu zehirleyen, kötülüğüyle ün salmış Cluny Başrahibi'nin uşağını getirdi gündeme. Buna karşılık, Lützelburg'lu Heinrich, Kudas Ayini'ni yaptığı mayasız ekmeğe gizlenmiş bir zehirle (ah, küfürlü son!) ölüyordu.

Stilone Priàso, heyecanla bir bundan bir şundan söz etmeye koyuldu, şairler ve güzel yazıyla uğraşan kişiler

* *Acqua tofana* (İt.): Arsenik bazlı bir zehir. (Ç.N.)

üzerine her zaman pek çok hayalî şey söylendiğini kabul ediyordu; ama o yalnızca bir şairdi ve şiir için doğmuştu ve Tanrı alçakgönüllülükten uzak tutumunu bağışlasındı.

Sonra bana döndüler ve o sabah Sinyor Mourai'ye götürdüğüm çorba üzerine soru yağmuruna tuttular beni. Benim dışımda kesinlikle hiç kimsenin tabağa yaklaşmamış olduğunu defalarca yinelemek zorunda kaldım. Ancak güçlükle sonunda buna inanıp artık beni umursamaz oldular.

Birden fark ettim; topluluktan ayrılıp giden tek kişi Rahip Melani'ydi. Artık geç olmuştu ve çekidüzen vermek için mutfağa inmeye karar verdim.

Koridorda genç İngiliz'e, Sinyor Bedford'a rastladım; epey telaşlı gibi geldi bana, belki de, eşyalarını yeni bir odaya taşıdıktan sonra, hekimin tanısına katılamadığı için. Ağır ağır ayağını sürüyerek yürüyordu ve hiç olmadığı kadar üzüntülü görünüyordu. Birdenbire karşısında belirdiğimde, irkildi.

"Benim, Sinyor Bedford" diyerek yatıştırdım onu.

Sessiz ve dalgın, elimde taşıdığım lambanın alevine baktı. İlk kez, uşakça basitliğimden tiksinen (sık sık bunun kanıtını da sunuyordu bana) her zamanki soğuk duruşunu bir yana bırakmıştı; yapmacık ve küçümseyici doğasını ele veren bir duruştu bu. İtalyan bir anneden dünyaya gelmiş olan Bedford, dilimizde meramını anlatmak zorunda kaldığı için hiç de yüksünmüyordu. Aksine, konuşkanlığı, akşam yemeklerine eşlik eden konuşma sırasında öteki kiracıları neşelendirmişti.

Bu yüzden, o akşam, sessizliği daha da çarpıcı geldi bana. Hekime göre endişelenecek bir durum olmadığını çünkü neredeyse kesin olarak vebadan söz edilemeyeceği-

ni açıkladım ona. Bununla birlikte, Moruai'nin zehir yutmuş olabileceğinden kuşkulanılıyordu.

Tek söz etmeden, ürkmüş, ağzı yarı açık bir halde gözlerini dikti bana. Birkaç adım geriledi, sonra geri dönüp odasına gitti; içeriye girip kapıyı kilitlediğini işittim.

Birinci Gece

11 Eylül-12 Eylül 1683 Arası

Aldırma, delikanlı."

Bu kez sıçrayan ben oldum. Karşımda, ikinci kattan gelen Rahip Melani duruyordu.

"Acıktım, mutfağa gel benimle."

"Önce Sinyor Pellegrino'ya haber vermem gerek. Düzenli öğle ve akşam yemeği saatleri dışında kilere inmemi yasakladı."

"Merak etme, saygıdeğer ustan şişe hanımefendiyle meşguller şu an."

"Peki, Hekim Cristofano'nun buyrukları?"

"Buyruk değildi onlar, sağduyulu tavsiyelerdi. Benim gereksiz bulduğum."

Önümden, yemek odalarıyla mutfağın bulunduğu zemin kata indi. Mutfakta, onun isteğini yerine getirmek için, biraz ekmek ve peynirle bir bardak kırmızı şarap bulup çıkardım. Genellikle ustamla birlikte yemek yediğimiz, zevksiz çalışma masasına oturduk.

"Söyle bana, nereden geliyorsun?" diye sordu bana, yiyip içmeye başladığı sırada.

İlgisinden gurur duyup, kısaca anlattım ona sefil hayatımın hikâyesini. Daha birkaç aylıkken terk edilmişim; Perugia yakınlarında bir manastırın önüne bırakmışlar

beni. Rahibeler daha sonra beni o civarda yaşayan dini bütün bir kadına vermişler. Büyüdükten sonra, kadının erkek kardeşine emanet edilmek üzere Roma'ya götürülmüştüm; adamcağız, hana çok uzak olmayan küçük bir kilisenin, Santa Maria in Posterula'nın rahibiydi. Bu kilise rahibi, beni bazı ufak tefek işlerde çalıştırdıktan sonra, Roma dışına tayin edilmesinden kısa bir süre önce, Sinyor Pellegrino'ya tavsiye etmişti.

"Böylece, şimdi çıraklık yapıyorsun" dedi rahip.

"Evet, ama umarım sonsuza dek çırak kalmam."

"Kendi hanın olsun istersin, sanırım."

"Hayır, Sayın Rahip. Gazetecilik yapmak isterim."

"Gazetecilik ha!" dedi, şaşırarak, hafif bir gülümsemeyle.

Bunun üzerine açıkladım ona: Beni emanet ettikleri dini bütün ve ileriyi gören kadın, yaşlı bir hizmetçiden ders almamı sağlamıştı. Daha önce manastırda rahibelik yapmış olan yaşlı kadın, *trivium* ve *quadrivium* sanatları, bitki, hayvan ve mineral bilimleri, *humanae litterae*,* felsefe ve ilahiyat konularında eğitmişti beni. Sonra bana birçok tarihçiyi, gramerciyi, İtalyan, İspanyol ve Fransız şairini okutmuştu. Ama aritmetik, geometri, müzik, astronomi, gramer, mantık ve retorikten de çok, dünyaya ilişkin şeyler ilgimi çekiyordu; en çok da uzak ve yakın hükümdarlara ve hükümdarlıklara ilişkin olaylar, onların başarıları, savaşları ve başka olağanüstü şeyleri üzerine öyküler coşturuyordu beni, öyle ki...

"Tamam, tamam" diyerek sözümü kesti, "gazeteci, daha doğrusu yazıcı olmak istiyorsun demek. En keskin ze-

* *Humanae litterae* (Lat.): İnsan bilimleri. (Ç.N.)

kâlar çoğu zaman bu işi yaparlar. Nasıl geldi aklına bu fikir?"

Sık sık iş yapmak için Perugia'ya gönderiyorlardı beni, diye karşılık verdim. Şehirde, şanslı bir günse, halka açık yerlerde gazetelerin okunduğunu işitiyordum ve insanlar iki paraya Avrupa'daki son olaylara ilişkin pek çok önemli açıklamaların bulunduğu yapraklar satın alıyorlardı (ama Roma'da da oluyordu bu)...

"Hay Allah iyiliğini versin, delikanlı, senin gibisine rastlamamıştım hiç."

"Teşekkür ederim, efendim."

"Basit bir ahçı yamağına göre biraz fazla eğitimli değil misin? Akranların kalem elde nasıl tutulur onu bile bilmiyorlar" dedi yüzünü buruşturarak.

Gücüme gitti bu.

"Çok zekisin" diye ekledi ses tonunu yumuşatarak. "Anlıyorum da seni. Ben de senin yaşında, bir şeyler çiziktirenlerin mesleğine büyük bir hayranlık duyardım. Ama yapacak çok şeyim vardı. Usta gazete yazıları yazmak büyük bir sanattır ve çalışmaktan iyidir her zaman. Kaldı ki" diye ekledi iki lokma arasında, "Roma'da gazeteci olmak coşku verici bir şeydir. Ayrıcalıklar konusu üzerine, Papa'nın egemenliğine karşı Fransız Kilisesi'nin özgürlüğü meselesi üzerine, dingincilik üzerine her şeyi aktarabileceksin yazılarınla..."

"Evet, sanırım... öyle" diyerek başımla onayladım, bilgisizliğimi boşuna gizlemeye çalışarak.

"Bazı şeyleri, delikanlı, bilmek gerekir. Yoksa ne üzerine yazacaksın? Ama doğru, çok gençsin sen. Zaten artık ne konuda yazabilir ki insan bu sönük şehirde? Bir zamanların, hatta birkaç yıl öncesinin Roma'sının görkemini görmen gerekirdi. Müzik, tiyatro, akademiler, elçi-

lerin şehre giriş törenleri, alaylar, balolar: her şey, hayal bile edemeyeceğin bir zenginlik ve bollukla ışıldıyordu."

"Peki, niçin bugün artık öyle değil?"

"Roma'nın büyüklüğü ve mutluluğu, bu Papa'nın papalık tahtına çıkmasıyla sona ermiştir ve ancak onun ölümüyle geri dönecektir. Tiyatro gösterileri yasaklandı, karnaval kaldırıldı. Kendi gözlerinle görmüyor musun bunu? Kiliseler ihmal edilmiş durumda; harap haldeki binalar, bozuk yollar ve su kemerleri zor ayakta duruyor. Ustalar, mimarlar ve işçilerin işleri yok artık ve ülkelerine dönüyorlar. Duyuruların yazılıp okunması ve senin tutkuyla bağlandığın gazeteler yasak; cezalar geçmişte olduğundan da ağır. Dinimiz uğruna Luther'in dininden vazgeçip Roma'ya gelen İsveç Kraliçesi Kristina için bile Barberini Sarayı'nda şenlikler yapılmıyor artık, ne de Tor di Nona Tiyatrosu'nda gösteriler. XI. İnnocentius geldiğinden beri, Kraliçe Kristina bile sarayına kapanmak zorunda kaldı."

"Geçmişte burada, Roma'da yaşadınız mı?"

"Evet, bir dönem" diye karşılık verdi ve hemen düzeltti söylediğini, "daha doğrusu, birden çok. Roma'ya 1644'te, daha on altı yaşındayken geldim ve en iyi hocalarla okudum. Avrupa'da bütün zamanların en büyük bestecisi olan yüce Luigi Rossi'nin öğrencisi olma onuruna eriştim. O zamanlar, Quattro Fontane Sarayı'nda, Barberini'lerin üç bin kişilik bir tiyatroları vardı ve Colonna'ların Borgo'daki saraylarının tiyatrosu bütün hükümdar ailelerinde kıskançlık yaratıyordu. Sahne düzenleyicilerinin, Gian Lorenzo Bernini gibi, üstün adları vardı ve tiyatro sahneleri çeşitli görüntülerle –yağmur, günbatımları, yıldırımlar, gerçek ve canlı hayvanlar, gerçek yaraların ve gerçek kanın olduğu düellolar, aslından daha

gerçek saraylar, serin ve duru suların aktığı çeşmeleri olan bahçeler– insanları şaşırtıyor, duygulandırıyor ve eğlendiriyordu."

Bu noktada, karşımdakine daha çok besteci ya da orgçu mu, yoksa küçük kilise yöneticisi mi olduğunu sormadığımı fark ettim. İyi ki, kendimi tutmuşum. Neredeyse tüysüz yüzü, alışılmışın ötesinde yumuşak ve kadınca hareketleri, hepsinden önemlisi, neredeyse birden olgunluğa erişmiş bir çocuğunkini andıran dupduru sesi, iğdiş edilmiş bir şarkıcının karşısında olduğumu anlamamı sağladı.

Böyle bir aydınlanma benliğimi sardığı andaki bakışımdan yayılan ışıltıyı fark etmiş olmalıydı rahip. Gene de, hiçbir şey olmamış gibi sözünü sürdürdü.

"O zamanlar, bugünkü gibi çok sayıda şarkıcı yoktu. Birçokları için engelsiz bir yoldan ilerleyip uzak ve beklenmedik hedeflere ulaşmak mümkündü. Bana gelince, Tanrı'nın bana bağışlama lütfunda bulunduğu yeteneğe sahip olmanın ötesinde, dört elle sarıldım çalışmalarıma. Bu yüzden, yaklaşık otuz yıl önce, efendim Toskana Grandükü beni ustam Luigi Rossi'nin ardından Paris'e gönderdi."

Demek ki, öyle büyük bir zevkle vurgular göründüğü bu gülünç "r" buradan geliyor, diye düşündüm.

"Çalışmalarınızı sürdürmek için mi Paris'e gittiniz?"

"Kardinal Mazarin'le ve Kraliçe'yle kişisel olarak görüşmek için bir takdim mektubu olan kişinin yeterince çalışmamış olduğunu mu düşünüyorsun yoksa?"

"Ama o halde, Sayın Rahip, majesteleri için şarkı söyleme fırsatınız oldu demek ki!"

"Kraliçe Anne'ın şarkımdan epey hoşlandığını söyleyebilirim. İtalyan tarzı hüzünlü aryalardan hoşlanıyor-

du; bu aryaları çok beğeneceği tarzda söyleyebiliyordum. Ona hizmet etmek için saraya gitmeden iki akşam geçmiyordu ve her defasında Kraliçe'nin odalarında en az dört saat boyunca müzikten başka bir şey düşünülmüyordu."

Sözüne ara verdi ve dalgın bir halde pencereden dışarı çevirdi gözlerini.

"Sen Paris Sarayı'm hiç ziyaret etmemişsin. Nasıl açıklamalı sana? Bütün o soylular ve şövalyeler büyük bir saygı gösteriyorlardı bana ve Kraliçe için şarkı söylediğimde, çevremde bin melek çehresi, Cennet'teymişim gibi geliyordu bana. Kraliçe, hizmetimden yararlanmayı sürdürebilmek için, Grandüke beni İtalya'ya geri çağırmamasını rica etmeye kadar vardırdı işi. Anne tarafından öz kuzeni olan efendim, bu dileği yerine getirdi. Birkaç hafta sonra Kraliçe, o pek tatlı gülümsemesiyle beni onurlandırarak, Paris'te bir süre daha kalmama izin veren efendimin mektubunu bizzat kendisi gösterdi bana. Mektubu okuduğumda, sevinçten ve mutluluktan ölecekmişim gibi hissettim kendimi."

Rahip daha sonra gene ustası Luigi Rossi'nin ardı sıra daha sık dönmüştü Paris'e; Rossi'nin adının her geçişinde Atto'nun gözleri hâkim olmaya çalıştığı bir heyecanla ışıldıyordu.

"Bugün onun adı kimseye bir şey ifade etmiyor artık. Oysa o günlerde, herkes ona olduğu gibi davranıyordu; büyük, hatta çok büyük birisi olarak. Fransız Sarayı'nda görülmüş en olağanüstü operanın, *Orphée*'nin başkahramanı olmamı istedi. Unutulmaz bir başarı oldu. Topu topu yirmi bir yaşındaydım, o zamanlar. İki ay boyunca verdiğimiz temsillerden sonra, Floransa'ya daha yeni dönmüştüm ki, Kraliçe sesimin eksikliğini duyduğu için, Mazarin yeniden Toskana Grandükü'ne rica etmek zo-

runda kaldı, beni bir daha Fransa'ya göndermesi için. Böylece, *Seigneur** Luigi'yle birlikte geri döndüğümüzde, kendimizi Fronde kargaşasının ortasında bulup, Kraliçe, Kardinal ve Küçük Kral'la Paris'ten kaçmak zorunda kaldık."

"Pek Hıristiyan Kral'ı çocukken tanımışsınız!"

"Üstelik, çok yakından. Saint Germain Şatosu'ndaki o korkunç sürgün aylarında annesinden hiç ayrılmıyor ve hep öyle sessizce durup şarkılarımı dinliyordu. Sık sık, ara verdiğimiz anlarda, onun için oyunlar icat edip dikkatini dağıtmaya çalışıyordum; böylece Majesteleri gülümsüyordu yeniden."

Bu ikili keşif yüzünden hem büyük bir coşku duymuş, hem aptala dönmüştüm. O tuhaf kiracı yalnızca şanlı bir müzisyenlik geçmişini gizlemekle kalmıyordu; Majesteleri Fransa Kralı'yla da senli benli olmuştu. Üstelik, erkek yüz hatlarıyla bütünüyle kadınlara özgü melodi becerilerini ve ruh niteliklerini birleştiren, doğanın benzersiz mucizelerinden biriydi. Neredeyse hemen fark etmiştim sesindeki benzersiz duru tınıyı. Ama öteki ayrıntılar üzerinde yeterince durmamıştım, onun yalnızca sıradan bir eşcinsel olduğunu düşünerek.

Oysa bir kastratoydu** karşılaştığım kişi. Aslına bakılırsa, olağanüstü ses yeteneklerini elde edebilmek için, iğdiş edilmiş şarkıcıların acı veren ve geri dönüşsüz bir cerrahi müdahaleye katlanmak zorunda kaldıklarını bili-

* *Seigneur* (Fr.): Soylu kişi, büyük adam; bey, beyefendi. (Ç.N.)

** Kastrato (İt. castrato): Ergenlik döneminden önce iğdiş edilerek ses alanının çok geniş, esnek ve güçlü hale gelmesi sağlanan erkek soprano ya da kontralto. (Ç.N.)

yordum. Üstün ruhsal güce erişmek için kendi isteğiyle kendini erkeklik organından yoksun bırakan inançlı Origenes'inki gibi üzücü olay bir yana bırakılsa bile, Hıristiyan öğretisinin en başından beri iğdiş etmeyi kınadığını duymuştum. Ama rastlantıya bakın ki, özellikle Roma'da kastratoların hizmetleri büyük bir beğeniyle karşılanıyor ve aranıyordu. Herkes Vatikan Şapeli'nin düzenli olarak kastratoları çalıştırdığını biliyordu. Zaman zaman mahalledeki en yaşlı kişilerin, bir çamaşırcı kadının söylediği ezgiyi ona şöyle diyerek şaka yollu yorumladıklarını işitmiştim: "Rosini gibi söylüyorsun" ya da "Folignato'dan daha iyisin." Uzun yıllar önce Papa VIII. Clemens'in kulaklarını şenlendirmiş kastratolara gönderme yapıyorlardı. Daha da sık olarak Loreto Vittori'nin adından söz edildiğini duymuştum; onun sesinin insanı büyüleyecek güçte olduğunu biliyordum. O kadar ki, Papa VIII. Urbanus, Loreto'nun ikircikli doğasını görmezlikten gelerek, ona İsa Ordusu Şövalyeliği vermişti. Birçok durumda Papalık Merkezi'nin iğdiş etme eylemine girenleri afarozla tehdit etmiş olması pek önemsenmiyordu. Kastratoların kadınsı çekiciliğinin seyircileri rahatsız etmesi daha da az önemseniyordu. Yaşıtlarımın konuşmalarından ve şakalarından, karşılığının uygun olması ve gizin korunması koşuluyla, korkunç kesme işini yapmaya her zaman hazır, işbirlikçi bir berber dükkânı bulmak için handan birkaç yüz metre öteye gitmenin yeterli olacağını öğrenmiştim.

"Şaşılacak ne var?" dedi Melani, beni bu sessiz düşüncelerden geri çağırarak. "Bir kraliçenin benim sesimi, Tanrı beni bağışlasın, sıradan bir şarkıcı kadının sesine yeğlemesi şaşırtıcı olmasa gerek. Paris'te sık sık yanımda Leonora Baroni adında bir şarkıcı kadın gösteriye çıkıyor

ve elinden geleni yapıyordu. Bugün kimse hatırlamıyor artık onu. Unutma, delikanlı, eğer günümüzde kadınlara, Aziz Paulus'un haklı olarak istediği gibi, halkın karşısında şarkı söyleme izni verilmiyorsa, elbette bir rastlantı değil bu."

Sağlığına dercesine bardağını kaldırıp gösterişli bir dille okudu:

Toi, qui sais mieux que aucun le succés que jadis
les pièces de musique eurent dédant Paris,
que dis-tu de l'ardeur dont la cour échauffée
frondoit en ce temps-là les grand concerts d'Orphée,
les passages d'Atto et de Leonora,
*et le déchainement qu'on a pour l'Opéra?**

Sustum, soru soran bir bakışla yetinerek.

"Jean de la Fontaine" dedi vurgulayarak. "Fransa'nın en büyük şairi."

"Ve doğru işittiysem, sizin hakkınızda yazmış!"

"Evet. Ve bir başka şair, bu kez Toskanalı, Atto Melani'nin şarkısının zehirli yılanların ısırığına karşı da çare olabileceğini söylemişti."

"Bir başka şair mi?"

"Francesco Redi, Toskana'nın en büyük edebiyat ve bilim adamı. Adımın dudaklarında gezdiği esin perileri bunlardı, delikanlı."

* Sen ki, herkesten iyi bilirsin, nasıl başarı kazandığını müzikli piyeslerin bir zamanlar Paris'te; ne dersin o ateşliliğe, coşmuş sarayın o dönemde büyük Orphée konserlerine gösterdiği, Atto'nun ve Leonora'nın okuduğu parçalara ve Opera'da yaşanan o büyük izdihama? (Ç.N.)

"Fransa'nın Kraliyet Ailesi için gösteriler yapıyor musunuz hâlâ?"

"Bir kez gençlik yitip gittikten sonra, bedenin güvenilmez hale gelen güçlerinden ilkidir ses. Ama gençken bütün Avrupa'nın saraylarında şarkı söyledim ve dolayısıyla birçok hükümdarla tanışma fırsatı buldum. Bugün seve seve danışırlar bana, önemli kararlar vermeleri gerektiğinde."

"Demek... danışman rahipsiniz, öyle mi?"

"Evet, öyle diyelim."

"Sık sık saraya gidiyorsunuzdur, Paris'e."

"Saray artık Versailles'da, delikanlı. Bana gelince, uzun bir hikâye bu."

Kaşlarını çatarak ekledi: "Sinyor Fouquet'den söz edildiğini duydun mu hiç?"

Bu adı hiç bilmediğimi söyledim.

Yarım bardak şarap daha koydu kendine ve sustu. Sessizliği tedirgin etmedi beni. Epey bir süre öylece kaldık, tek söz etmeden, karşılıklı anlayış kıvılcımının verdiği rahatlamayla.

Atto Melani'nin üzerinde hâlâ sabahki giysileri vardı: rahip başlığı, pelerini ve önü ilikli rahip giysisi. Yaşı (hiç de göstermiyordu) gagamsı burnunu ve ciddi yüz çizgilerini yumuşatan hafif bir tıknazlık örtüsüyle sarmıştı onu. Çıkık şakaklarında yerini kızıla bırakan üstübeç rengi yüzü, bitimsiz bir güdüler çatışmasını açığa vuruyordu; geniş kırışık alnı ve yay biçiminde kalkık kaşları buz gibi ve kibirli bir mizacı gösteriyordu. Ama yalnızca bir görünüştü bu; küçük ağzının alaycı kıvrımı ve biraz oynak, ama dolgun, ortasında küstah bir gamzenin bulunduğu çenesi açığa vuruyordu bunu.

Melani sesini belirginleştirdi. Son bir yudum içti ve şarabı ağzında tuttu, diliyle damağı arasında şaklatarak.

"Bir anlaşma yapacağız" dedi birden. "Sen her şeyi bilmek istiyorsun. Yolculuk etmemişsin, öğrenmemişsin, görmemişsin. Çabuk kavrıyorsun, belli niteliklerin hemen fark ediliyor. Ama doğru yoldan gitmediği sürece, hiçbir yere varamaz insan. Bu yüzden, bizi bekleyen yirmi günlük kapanma süresi içinde sana ihtiyacın olan her şeyi verebilirim. Tek yapman gereken, beni dinlemek ama her zaman dikkatle. Sen de, bunun karşılığında, bana yardım edeceksin."

Şaşırdım: "Hangi konuda?"

"Hangi konudaymış! Sinyor Mourai'yi kimin zehirlediğini keşfetme konusunda elbette!" diye karşılık verdi rahip, sanki dünyanın en bariz şeyiymiş gibi ve belli belirsiz bir gülümsemeyle bana bakarak.

"Zehir olduğundan emin misiniz?"

"Kesinlikle" diye haykırdı, ayağa kalkıp atıştıracak başka bir şeyler bulmak için yana dönerek. "Zavallı ihtiyar, ölümcül bir şeyler yutmuş olmalı. Hekimi duydun, değil mi?"

"Sizi neden ilgilendiriyor bu?"

"Katili zamanında durdurmazsak, çok geçmeden burada başkalarının canını alacak."

Korku yüzünden anında boğazım kurudu ve birazcık açlığım da zavallı midemi bırakıp gitti kesin olarak.

"Bir de" diye sordu bana Atto Melani, "Mourai'ye hazırlayıp götürdüğün çorba hakkında Cristofano'ya anlattıklarından yüzde yüz emin misin? Bilmem gereken başka hiçbir şey yok mu?"

Ona da yineledim: Gözlerimi tencereden hiç ayırmamış ve çorbayı bizzat ben vermiştim yudum yudum rah-

metliye. Bu yüzden her tür dış müdahaleyi tartışmanın dışında bırakmak gerekiyordu.

"Çorbadan önce bir şey yiyip yemediğini biliyor musun?"

"Bana kalırsa yemedi. Ben odasına vardığımda, kalkalı çok az olmuştu ve Dulcibeni çıkmıştı."

"Peki sonra?"

"Sonra da yediğini sanmam. Çorbayı içirdikten sonra, ayak banyosu için leğeni hazırladım ona. Ben çıktığımda, uyukluyordu."

"Bunun tek bir anlamı var" diye kestirip attı.

"Yani?"

"Sen öldürdün onu."

Gülümsedi bana. Şaka yapmıştı.

"Size her konuda yardımcı olacağım" diye söz verdim soluk soluğa, yanaklarımı şimdiden al basmıştı, zorluğun heyecanıyla tehlikenin korkusu arasında bocalıyordum.

"Aferin. İlk olarak, öteki kiracılar hakkında bütün bildiklerini söyleyebilirsin bana ve geçtiğimiz günlerde alışılmadık bir şeyler fark edip etmediğini. Tuhaf bir konuşma duydun mu? Herhangi birisi uzun süre ortalıkta görünmezlik etti mi? Teslim edilen ya da gönderilen mektuplar oldu mu?"

Pek az şey bildiğimi söyledim, Brenozzi, Bedford ve Stilone Priàso'nun rahmetli Luigia Hanımefendi'nin zamanından beri Donzello'da kalmış oldukları dışında. Sonra, biraz duraksamakla birlikte, şunu da söyledim ona: Peder Robleda, Cizvit rahibi, anladığım kadarıyla gece vakti Cloridia'nın odasına gitmişti. Rahip, hafif bir kahkahayla yetindi.

"Delikanlı, bu andan itibaren gözlerini dört açacaksın. Özellikle, yaşlı Mourai'nin iki yol arkadaşıyla, şu Fransız

müzisyen Robert Devizé ve Marche'li Pompeo Dulcibeni'yle ilgili olarak."

Gözlerimi yere indirdiğimi görüp sözlerini sürdürdü: "Aklından neler geçirdiğini biliyorum; gazetecilik yapmak istiyordum, hafiyelik değil. Öyleyse bil ki, bu iki meslek öyle çok da farklı değildir birbirinden."

"Peki ama az önce bana saydıklarınızın hepsini bilmek gerekir mi? Dinginciler, Fransız kilisesiyle ilgili konular..."

"Yanlış bir soru bu. Bazı gazeteciler epey yol almışlardır ama pek az şey bilirler; yalnızca gerçekten önemli şeyleri."

"Nedir onlar?"

"Asla yazmayacakları şeyler. Ama bu konuyu yarın konuşuruz yeniden. Şimdi gidip yatalım."

Birlikte merdivenleri çıkarken, sessizce rahibin beyaz yüzünü süzdüm lambanın aydınlığında. O yeni ustamdı benim ve bunun bütün heyecanını yudum yudum tadıyordum. Her şey çok çabuk olmuştu, evet, ama belli belirsiz fark ediyordum, onun öğrencisi olduğum için Melani'yi de benzeri ve gizli bir zevk sarmıştı. En azından karantina süresi boyunca.

Rahip ayrılmadan önce bana doğru dönüp gülümsedi. Sonra, tek söz etmeden, kayboldu ikinci katın koridorunda.

Gecenin büyük bir bölümünü ustamın hesap masasından topladığım eski temiz kağıtları birbirine dikmekle ve sonra bunların üzerine tanık olduğum son olayları yazmakla geçirdim. Karar vermiştim: Rahip Melani'nin

bana öğrettiklerinin tek kelimesini bile yitirmeyecektim. Her şeyi kayda geçirip titizlikle koruyacaktım.

Bugün o eski notların yardımı olmasa, o günlerin üzerinden on altı yıl geçtikten sonra, burada durup bu anıları kâğıda dökemezdim.

İkinci Gün

12 Eylül 1683

Ertesi güne beklenmedik bir uyanış damgasını vurdu. Sinyor Pellegrino'yu çatı katında birlikte kaldığımız odadaki yatağında uyurken bulan kişi bizzat ben oldum. Kiracılar için hiçbir şey hazırlamamıştı; durumun olağandışılığına rağmen, ondan beklenen bir şeydi bu. Ustam, üzerinde önceki akşamın giysileriyle ve yatak örtüleri üzerine gelişigüzel serilmiş haliyle, besbelli kırmızı şaraba yenik düşerek uykuya dalmış görünüyordu. Onu zar zor uyandırdıktan sonra, mutfağa gittim. Merdivenleri inerken, uzak bir ses kümesinin giderek yaklaştığını duydum, başta anlaşılmazdı, gene de hoştu. Mutfağa bitişik yemek odasının girişine yaklaştıkça, müzik giderek daha net ve anlaşılır hale geliyordu. Sinyor Devizé'ydi: Tahta bir taburenin üzerine tünemiş, gitarıyla alıştırma yapıyordu.

Devizé'nin notalarını duyunca, tuhaf bir büyü herkesi kendinden geçiriyordu. O çalarken, dinleme zevki görme zevkiyle birleşiyordu. Sütlü kahve rengi hafif yünlüden hırkası ve püskülsüz giysisi, yeşille gri arasında değişen gözleri, zayıf külrengi saçları; ondaki her şey altı telden üstün bir kromatizmle çıkarmayı bildiği canlı tonlara bırakmak istiyor gibiydi yerini. Son nota havada yitip gitti-

ğinde büyü bozuluyor ve gözlerimizin önünde kızıl saçlı ve somurtkan, neredeyse hırçın bir adamcağız kalıveriyordu; ince yüz çizgileri, dolgunca ve hassas bir ağzın üzerine doğru kıvrılan küçük bir burnu, kadim bir Germen'in tıknaz ve güçlü fiziği, kendine güvenli yürüyüşü, keskin hareketleriyle.

Gelişime pek aldırmadı ve kısa bir aradan sonra yeniden çalmaya başladı. Parmaklarından hemen yalnızca müzik değil, Tanrı bana anısıyla birlikte uygun sözcükleri de bağışlasa, şimdi bile eksiksiz olarak anlatabileceğim olağanüstü bir ses mimarisi çıkıverdi. Önce yalın ve saf bir ezgiydi, dans tarzında arpej yaparak tonalite akorundan çeken akoruna geçiyordu (sonradan böyle açıklayacaktı usta icracı o zamanlar henüz ses sanatı konusunda bilgisiz olan bana) ve ardından o ezgiye geri dönüp, kaçınılan şaşırtıcı bir kadans sıçramasından sonra, hepsini yineliyordu. Ama bu, daha sonra Sinyor Devizé'nin bana açıklayacağı gibi, rondo adı verilen zengin ve şaşırtıcı bir değerli taşlar koleksiyonunun ilkiydi yalnızca. Rondo, tam olarak birçok kez yinelenen o birinci kıtadan oluşuyordu; ama her yineleme hiç işitilmemiş ve kendi ışığıyla parlayan yeni bir değerli taşla icra ediliyordu.

Başka her rondo gibi, daha pek çok kez dinleyeceğim o rondo da, her şeye anlam, bütünlük ve dinginlik verircesine, birinci kıtanın son ve kesin yinelenmesiyle taçlandırılıyordu. Ama o birinci kıtanın saflığı ve yalınlığı, nefis olsa da, bir hiç olurdu, eğer ötekilerin üstün, uyumlu birliğinden yoksun olsaydı. Bunlar, nakarattan nakarata, olağanüstü kurgu üzerinde giderek daha özgür, öngörülemez, nefis ve gözü pek olarak yükseliyorlardı. Öyle ki, bunlardan sonuncusu anlık ve kulaklar için çok tatlı, uç noktadaki bir meydan okumaydı, tıpkı şövalyeler arasın-

da onur meseleleri yüzünden ilan edilen meydan okumalar gibi. Son arpej, sakıngan ve neredeyse ürkek bir tutumla bas notalara doğru dolaştıktan sonra, tizlere doğru ani bir yükseliş gösteriyor, sonra en yüksek notalara doğru sıçrıyor, dolambaçlı ve ürkek ilerleyişini dupduru bir güzellik ırmağına dönüştürüyordu; armoni bu ırmakta basa doğru harika bir ilerlemeyle çözüyordu örgüsünü. Sonra, oldukça gizemli ve söze dökülemez, kulağımın yasak ve olanaksız bulduğu (özellikle bunları anlatmak için yetmiyor bana sözcükler) armonilere dalarak, orada duruyordu; en sonunda, başlangıçtaki kıtanın son yinelenmesine yer açmak için, istemeden yumuşuyordu.

Tek söz söylemeden, kendimden geçmiş dinledim, ta ki Fransız müzisyen çalgısının son yankısını tüketinceye dek. Bana baktı.

"Lavtayı gerçekten de iyi çalıyorsunuz" diyerek söze girdim çekinerek.

"Her şeyden önce, lavta değil" diye karşılık verdi, "gitar. Hem sonra, nasıl çaldığım ilgilendirmiyor seni. Bu müzikten hoşlanıyorsun sen. Dinleme tarzından görülüyor. Hakkın da var; bu rondodan büyük bir övünç duyuyorum."

Bu noktada bana rondonun yapısının ne olduğunu ve az önce çaldığını ötekilerden neyin ayırdığını açıkladı.

"Dinlediğin, *brisé* üslubunda bir rondo; sanırım siz 'kırık' diyorsunuz. Lavtayı taklit eden bir üslup; akorlar hep birlikte çalınmaz, arpej yapılır."

"Demek, öyle" diye yorumda bulundum, şaşkın.

İfademden Devizé açıklamasının ne kadar az tatmin edici olduğunu anlamış olmalıydı ve sözlerini sürdürdü: O rondo bu kadar hoşa gidiyordu; çünkü nakarat, ses düzeninin eski, geçerli kurallarına göre yazılmış olmakla

birlikte, dönüşümlü kıtalar hep yeni armonik deneyler içeriyordu ve bunların hepsi beklenmedik biçimde sona eriyordu, sanki iyi müzik öğretisine yabancıymışlar gibi. Ve doruk noktasına ulaştıktan sonra, rondo birden sona geçiyordu.

Dilimizi nasıl olup da böyle akıcı konuştuğunu sordum ona (güçlü bir Fransız aksanıyla olsa da; ama bunu söylemedim).

"Çok gezdim ve gerek yetenek, gerek icra açısından dünyanın en iyi müzisyenleri olduklarını düşündüğüm birçok İtalyan tanıdım. Roma'da ne yazık ki Papa, hana iki adım mesafedeki Tor di Nona Tiyatrosu'nu kapattırdı yıllar önce; ama Bologna'da, San Petronio Şapeli'nde ve Floransa'da birçok usta müzisyeni, birçok yeni ve olağanüstü eseri dinlemek mümkün. Hatta Versailles'da Kral'ın övünç kaynağı olan büyük usta Jean-Baptiste Lully de Floransalıdır. Ben özellikle Venedik'i bilirim; Venedik, müzikte bütün İtalyan şehirlerinin en gelişmişidir. Venedik'in tiyatrolarına hayranım: San Cassiano, San Salvatore ya da Napoli'ye gitmeden önce olağanüstü bir konser dinlediğim ünlü Cocomero Tiyatrosu."

"Burada, Roma'da uzun süre kalmayı mı düşünüyordunuz?"

"Şimdi ne yazık ki ne düşünmüş olduğumun önemi yok artık. Buradan canlı çıkıp çıkamayacağımızı bile bilmiyoruz" dedi yeniden bir parçayı çalmaya başlayarak; usta Lully'nin bir şakonundan alındığını söyledi bana.

Devizé'yle konuşmamızdan sonra öğle yemeğini hazırlamak için kapandığım mutfaktan çıkar çıkmaz, Ve-

nedikli camcı Brenozzi'ye rastladım. Sıcak bir yemek istiyorsa, her şeyin hazır olduğunu bildirdim ona. Ama o, hiç konuşmadan, beni yakalayıp kilere inen merdivene sürükledi. Ben karşı koymaya çalışırken, bir eliyle ağzımı kapadı. Merdivenin ortasında durduk ve hemen sıkıştırdı beni: "Sakin ol ve dinle, korkma, yalnızca birkaç şey söylemen gerekiyor bana."

Boğuk bir sesle konuşuyor, ağzımı açma imkânı vermiyordu bana. Sinyor Mourai'nin ölümü hakkında öteki kiracıların yorumlarını bilmek istiyordu: Zehirle ya da başka bir yolla yeni bir ölüm tehlikesi olduğu düşünülüyor muydu, özellikle herhangi biri böyle bir olasılıktan çekiniyor muydu, buna karşılık başkaları hiç çekinmiyor gibi duruyor muydu, bildiğim kadarıyla ne kadar sürebilirdi karantina, Sağlık Yetkilisi'nin belirlediği yirmi günden uzun sürer miydi, bir ya da daha fazla konuğun elinde zehir olduğundan kuşkulanıyor muydum, hatta bu tür maddelerin gerçekten kullanıldığını düşünüyor muydum; son olarak da, burada bulunanlar arasından herhangi birisi açıklanamaz biçimde sakin görünüyor muydu, henüz koyulan karantinaya rağmen.

"Bayım, doğrusu ben..."

"Türkler? Türklerden söz ettiler mi? Peki ya Viyana'daki vebadan?"

"Ama ben hiçbir şey bilmiyorum, hiç..."

"Şimdi sesini kes ve soruma cevap ver" diye üsteledi sabırsızlıkla değneğinin üzerine abanarak. "Margarite; sana bir şey söylüyor mu?"

"Nasıl, bayım?"

"Margarite."

"İsterseniz, bayım, kilerde kurusundan var çay yapmak için. Kendinizi kötü mü hissediyorsunuz?"*

Oflayıp gözlerini yukarı dikti.

"Sana hiçbir şey söylememişim gibi davran. Tek bir şey buyuruyorum sana: Kim sorarsa sorsun, benim hakkımda hiçbir şey bilmiyorsun, anladın mı?" dedi ve iki eliyle canımı acıtacak kadar güçlü kavradı beni.

Afallamış, bakakaldım ona.

"Anladın mı?" diye yineledi sabırsızlıkla. "Ne, yetmedi mi bu sana?"

Son sorusunun anlamını kavrayamadım ve aklımın başında olmadığını düşünerek korkmaya başladım. Elinden kurtulup merdivene seğirttim, bu arada beni yolumdan alıkoyan kişi ani bir çekişle beni tutmaya çalışıyordu. Yarı karanlıktan çıktığımda, Devizé'nin gitarı daha önce duymuş olduğum harika ve tedirgin edici ezgiyi çalmaya başlıyordu bir kez daha. Ne var ki, duracağıma, hızla birinci kata yöneldim. Camcının saldırısının üzerimde yarattığı gerginlikle hâlâ yumruklarım sıkılı duruyordum ve bu yüzden ancak o zaman fark ettim elimde bir şeyler olduğunu. Elimi açtım ve olağanüstü parlaklıkta üç küçük inci gördüm.

İncileri cebime koydum ve Sinyor Mourai'nin ölmüş olduğu odaya doğru yollandım. Burada kiracılarımızdan bazılarının son derece üzücü bir işle uğraştıklarını gördüm. Cristofano, rahmetlinin kefen biçimindeki beyaz bir çarşafın içine sarılmış cesedini taşıyordu; çarşafın altından kol ve bacaklardaki ölüm katılığı sezilebiliyordu. Hekime, Sinyor Pellegrino ve daha genç gönüllülerin ol-

* Yanlış anlamanın kaynağı, Margarite özel adı ile margarite (papatyalar) sözcüğü arasındaki ses benzerliğidir. (Ç.N.)

maması nedeniyle Dulcibeni ve Atto Melani yardım ediyordu. Rahibin ne peruğu vardı, ne de yüzünde üstübeç. Onu bu üzücü durumla bağdaşmayan aşırı şık, sivil giysiler –tafta pantolonla muslin boyunbağı– içinde görünce şaşırdım. Unvanını belirleyecek tek şey kalmıştı geriye: alev kırmızısı ipek çorapları.

Zavallı ceset, bez parçaları ve örtüler doldurulmuş uzunca, büyük bir sepete dikkatlice yatırılmıştı. Üzerine, Dulcibeni'nin topladığı birkaç eşyasından oluşan çıkın koyulmuştu.

"Başka bir şeyi yok muydu?" diye sordu Rahip Melani, Fermo'lu soylunun, ölen kişiye ait yalnızca birkaç giysi teslim etmiş olduğunu fark ederek.

Cristofano karşılık verdi: Yalnızca giysileri teslim etmek zorunluymuş, kalan eşyalar ise Dulcibeni'de durabilirmiş, olur da ölenin akrabaları çıkarsa onlara ulaştırmak için. Sonra üçü cesedi kalın bir iple pencereden Dua ve Ölüm Kurumu'nun kasvetli yükü beklediği sokağa kadar sarkıttılar.

"Ölüye ne yapacaklar, Sinyor Cristofano?" diye sordum hekime. "Yakacaklar, değil mi?"

"Artık orası bizi ilgilendirmez. Defnetmek mümkün değildi" dedi derin bir soluk alarak.

Hafif bir tıngırtı duyduk. Cristofano yere eğildi. "Bir şey düşürdün sen... iyi de ne var elinde?" diye sordu.

Yarı açık elimden döşemenin üzerine incilerden biri yuvarlanmıştı. Hekim inciyi alıp inceledi.

"Gerçekten de olağanüstü. Nereden aldın bunu?"

"Şey, bir müşterinin emaneti" diye yalan söyledim ona, öteki iki inciyi göstererek.

Ustam bu arada odadan çıkıyordu. Bitkin görünüyordu. Atto da çıkıp kendi odasına doğru yöneldi.

"Kötü. İncilerden asla ayrılmamak gerekirdi, özellikle bizim durumumuzda."

"Niçin?"

"Sayısız ve gizli erdemleri arasında, zehirden korumakta vardır."

"Nasıl olabilir?" diye sordum benzim atarak.

"Çünkü ikinci dereceden *siccae et frigidae*'dır* inciler" diye karşılık verdi Cristofano, "ve bir çömleğin içinde iyi korunmuşlar ve delinmemişlerse, *habent detergentem facultatem*** ve ateş nöbetleri ve çürümeler olması halinde, söküp atarlar onları. Kanı arındırıp temizlerler (aslına bakılırsa, aybaşını azaltırlar) ve İbn Sina'ya göre, *cor crassatum*'u, kalp çarpıntılarını ve fenalaşmalarını iyileştirirler."

Cristofano tıp bilgisini ortaya dökerken, ben bir türlü anlayamıyordum: O halde, hangi karanlık işareti gizliyordu Brenozzi'nin armağanı? Bunu mutlaka Rahip Melani'yle konuşmalıyım, diye düşündüm ve hekime veda edip ayrılmaya çalıştım.

Ne var ki, "İlginç" diye ekledi Cristofano incileri dikkatle gözden geçirip parmak uçları arasında çevirerek, "biçimleri, bu incilerin dolunaydan önce ve akşam sularında bulunduğunu gösteriyor."

"Yani?"

"Yani, ruhun sahte hayallerini ve düşünceleri iyileştirdiklerini. Sirke içinde çözülecek olurlarsa, *omni imbecillitate et animi deliquo**** arındırırlar, özellikle görünüşte ölümden."

* *Siccae et frigidae* (Lat.): Kuru ve soğuk. (Ç.N.)

** *Habent detergentem facultatem* (Lat.): Temizleme güçleri vardır. (Ç.N.)

*** *Omni . . . deliquo* (Lat.): Ruhu her zayıflık ve kusurdan. (Ç.N.)

Sonunda incileri Cristofano'dan alıp yanından ayrıldım. Koşarak merdivenleri çıktım ve Rahip Melani'nin odasına yöneldim.

Atto'nun odası ikinci katta, yaşlı Mourai'nin Dulcibeni'yle paylaştığı odanın tam üzerindeydi. Bunlar bütün handaki en geniş ve aydınlık odalardı; her birinde üç pencere vardı, ikisi Orso Sokağı'na, biri de dar sokağın köşesine bakıyordu. Luigia Hanım'ın zamanlarında, burada önemli kişiler kalmışlardı maiyetleriyle. Benzer bir oda eskiden Luigia Hanım'ın kaldığı çatı katında da –üçüncü ve son kattı burası– vardı. Burada, Cristofano'nun yasağına rağmen, ustamla ben, geçici bir süreyle de olsa, birlikte yaşamaya devam ediyorduk. Sinyor Pellegrino'nun eşi döndüğünde yitireceğim bir ayrıcalıktı bu; Pellegrino'nun karısı, bütün katın ailesine ayrılmasını istediğinden, elbette beni yeniden mutfakta uyumaya gönderecekti.

Rahibin yanında getirmiş olduğu çeşit çeşit kitaplar ve her türden harita çok şaşırttı beni. Atto Melani, en azından bir raf üzerinde özenle sıralanmış olan ve daha sonraları bambaşka bir biçimde tanımayı öğreneceğim ciltlerin bazılarının başlıklarından bir hükme varmak gerekirse, Roma'daki Antikçağ eserlerine ve güzelliklerine çok düşkündü: Lauri'nin *Eski ve Yeni Roma'nın Görkemi: Bütün önemli tapınakları, tiyatroları, amfitiyatroları, arenaları, naumachia'ları, zafer taklarını, dikilitaşları, sarayları, hamamları, senatoları ve bazilikaları içerir*'i, Fabricius'un *Chemnicensis Roma*'sı ve Andrea Palladio'nun *Roma'nın Eski Eserleri: Birçok eski ve yeni yazardan kısaca derlenmiş, eskilerin yangınları üzerine bir konuşma eklenmiştir* adlı eseri. Sonra, hintkamışı renginde çubukları ve yaldız topuzları olan dokuz büyük coğrafya haritası, bir

de Melani'nin masasının üzerinde tuttuğu ve çabucak kaldırdığı bir tomar el yazısı kâğıt göze çarpıyordu. Beni oturttu.

"Ben de seninle konuşmak istiyordum. Söyle bana, bu mahallede tanıdığın kimseler var mı? Arkadaşların, sırdaşların?"

"Sanırım... şey, hayır. Hemen hiç kimse, Sayın Rahip Melani."

"Bana Sinyor Atto diyebilirsin. Yazık. Pencereden de olsa, durumumuz hakkında ne söylendiğini bilmek isterdim ve sen tek umudumdun" dedi.

Pencereye yanaştı ve çok yumuşak, güçlükle hâkim olduğu bir sesle şarkı söylemeye başladı:

Disperate speranze, addio, addio.
*Ahi, mentite speranze, andate a volo.**

Rahibin doğaçlama ustalık örneği karşısında şaşırıp, ona hayran kaldım. Yaşına rağmen, Melani oldukça hoş soprano tınısını koruyordu. Kutlayıp sordum; az önce söylediği harika şarkının bestecisi kendisi miydi?

"Hayır, ustam *Seigneur* Luigi Rossi'nin" diye karşılık verdi dalgın bir edayla. "Ama söyle bana, söylesene, nasıl geçti bu sabah? Tuhaf bir şeyler dikkatini çekti mi?"

"Oldukça ilginç bir olay geçti başımdan, Sinyor Atto. Tam Devizé'yle aramızda kısa bir konuşma geçmişti ki..."

"Ah, Devizé, ben de tam ondan söz etmek istiyordum sana. Gitar mı çalıyordu?"

"Evet, ama..."

* "Umutsuz umutlar, elveda, elveda. / Ah, yalan söylüyorsunuz umutlar, uçup gidiyorsunuz." Luigi Rossi'nin *Disperate speranze*'si (Umutsuz Umutlar). (Ç.N.)

"İşinin ustasıdır. Kral çok hoşlanır ondan. Majesteleri gitara hayrandır, hiç olmazsa bir zamanlar, gençken, opera dinlemeye ve sarayın balelerinde rol almaya hayran olduğu gibi. Güzel zamanlardı. Peki ne dedi sana Devizé?"

Önce müzik konusunu ayrıntılarıyla anlatmazsam, sözümü sürdürmeme izin vermeyeceğini anladım. Bu yüzden, Fransız müzisyenin gitarından dinlediğim rondoyu anlattım ona; Devizé'nin bana İtalyan müziğini pek çok tiyatroda, özellikle ünlü Cocomero Tiyatrosu'nun bulunduğu Venedik'te işittiğini anlattığını söyledim.

"Cocomero Tiyatrosu mu? Doğru anımsadığından emin misin?"

"Doğrusu, evet, öyle bir isim işte... aslında, bir tiyatro için tuhaf bir ad.* Devizé bana Napoli'ye gitmeden hemen önce orada bulunduğunu söyledi. Niçin?"

"Hiç, canım. Yalnız senin şu gitarcı biraz palavra sıkıyor ama pek de iyi hazırlamadan."

Afalladım: "Nasıl söylersiniz böyle bir şeyi?"

"Cocomero, muhteşem bir tiyatrodur, gerçekten de orada birçok olağanüstü virtuoz gösteri yapar. Uzun sözün kısası, ben de şarkı söyledim orada. Bir keresinde gösteriyi düzenleyenin bana *Alessandro vincitor di se stesso*'da Apelle rolünü vermek istediğini hatırlıyorum. Ben elbette ayak diredim ve başrolü verdiler, ah ah. Güzel büyük bir tiyatrodur, Cocomero. Ne yazık ki, Floransa'dadır, Venedik'te değil."

"Ama... Devizé Napoli'ye gitmeden önce oraya gittiğini söyledi."

* İtalyanca'da *cocomero* "karpuz" anlamına gelir. (Ç.N.)

"Doğru. Kısa bir süre önce, o halde; çünkü sonra Napoli'den doğrudan Roma'ya gelmiş. Ama palavra bu; o adda bir tiyatro belleğine kazınır insanın, tıpkı senin belleğine kazındığı gibi. Zordur onu yanlış şehre yerleştirmek. Ben söyleyeyim sana: Devizé hiç ayak basmadı Cocomero'ya. Belki Venedik'e de."

Fransız müzisyenin bu küçük ama tedirgin edici yalanının açığa çıkması karşısında kaygılandım.

"Ama sen devam et" diye sözünü sürdürdü rahip. "Bana biraz önce başına tuhaf bir şey geldiğini söylüyordun, yanılmıyorsam."

En sonunda Atto'ya Venedikli Brenozzi'nin bana öylesine ısrarla sorduğu sorulardan söz edebildim, tuhaf papatya isteğinden ve üç küçük inciden oluşan gizemli armağanından da; Cristofano'nun bu incilerin zehirlenmeleri ve görünüşte ölümü iyileştirmek için kullanılan türden olduğunu anladığını. Bu yüzden, o küçük mücevherlerin Sinyor Mourai'nin ölümüyle ilgisi olmasından korkuyordum, belki de Brenozzi bir şeyler biliyordu ama açıkça konuşmaya çekinmişti. İncileri Melani'ye gösterdim. Rahip bir göz atıp keyifle güldü.

"Sevgili delikanlı, sanmam ki zavallı Sinyor Mourai..." diye söze girdi başını sallayarak; ama çok keskin bir çığlık sözlerini kesti.

Yukarı kattan geliyor gibiydi ses.

Hemen koridora koştuk, sonra merdivenlerden yukarıya. İkinci merdivenin ortasında durduk. Orada, basamakların üzerine sırtüstü uzanmış, cansız bedeni yatıyordu Sinyor Pellegrino'nun.

Arkamızdan öteki kiracılar da koşturuyordu. Ustamın başından bir kan sızıntısı yayılıp birkaç basamak aşağıya

iniyordu. Hiç kuşku yok ki, çığlık yosma Cloridia'nın ağzından çıkmıştı. Neredeyse bütün yüzünü örten bir mendille, belli ki cansız bedene bakıyordu titreyerek. Biz hâlâ kıpırtısız dururken, arkamızdan kalabalığı yararak Hekim Cristofano çıkageldi. Büyük bir mendille ustamın yüzünü kapatan uzun ak saçları yana çekti ve o zaman ustamın yüzü canlanır gibi oldu ve ağır bir irkiltiyle ağzından yeşilimsi ve çok kötü kokan bir sıvı çıkardı. Bunun ardından, hiçbir yaşam belirtisi olmaksızın uzanıp kaldı yerde Sinyor Pellegrino.

"Alıp yukarıya, odasına götürelim" diye buyurdu Cristofano, ustamın üzerine eğilerek.

Benim dışımda kimse kıpırdamadı; ben, pek de bir sonuç alamadan, göğsünden tutup kaldırmaya çalıştım. Beni bir yana iterek, Rahip Melani geçti yerime.

"Başını tut" diye buyurdu.

Hekim, Pellegrino'yu bacaklarından tuttu ve genel sessizliğin ortasında yolumuzu bularak, çatı katındaki büyük odaya kadar taşıyıp yatağın üzerine yerleştirdik onu.

Ustamın katı yüzü doğal olmayan bir solgunluktaydı ve yüzünün derisi ince bir ter örtüsüyle kaplıydı. Balmumundandı sanki. Fal taşı gibi açılmış gözler tavana dikilmiş bakıyordu, gözlerin altında iki mor kese vardı. Alnındaki bir yarayı hekim henüz silmiş, uzun ve derin bir yara açığa çıkmıştı. Kenarlarından, büyük bir olasılıkla sert bir darbeyle yaralanan kafatası kemiği görülüyordu. Gene de, ustam ölmemişti; alçak sesle hırıldıyordu.

"Merdivenlerden düşüp kafasını çarpmış. Ama korkarım ki çoktan bilincini yitirmiş durumda."

"Bunun anlamı nedir?" diye sordu Atto.

Cristofano önce karşılık verip vermemekte kararsız kaldı: "Henüz kesin olarak saptayamadığım bir rahatsızlığın kurbanı oldu. Her durumda, ani bir kriz söz konusu."

"Bunun anlamı nedir" diye yineledi Atto, sesinin tonunu biraz yükselterek, "o da mı zehirlendi, yoksa?"

Bu sözler üzerine bir ürperti kapladı her yanımı ve önceki gece rahibin söylediği sözler geldi aklıma: Katili zamanında durdurmazsak, başka canlara kıyacak. Belki de şimdi, biz henüz böyle bir şeyi beklemezken, ustamın işini bitirmişti bile.

Bununla birlikte, hekim, Melani'nin sorusu karşısında başını salladı ve Pellegrino'nun boynunu gömleğinin üzerinde taşıdığı fulardan kurtardı. Sol kulağın altında iki mavimsi ve şişmiş leke açığa çıkıverdi.

"Bedendeki genel katılıktan, yaşlı Mourai'nin rahatsızlığıyla aynı gibi görünüyor. Ama bunlar" diye sözünü sürdürdü iki hıyarcığı göstererek, "bunlar... Gene de sanmıyordum ki..."

Cristofano'nun vebayı düşünmekte olduğunu anladık. Hepimiz içgüdüsel olarak geri çekildik, birisi Tanrı'yı andı.

"Terlemişti, büyük bir olasılıkla ateşi vardı. Sinyor Mourai'nin cesedini sokağa sarkıttığımızda, çok çabuk yorulmuştu."

"Vebaysa, uzun süre önce yakalanmış olamaz."

"Gene de..." diye sözünü sürdürdü, yeniden ustamın boynundaki iki koyu şişliğin üzerine eğilerek, "gene de, benzeri ama aynı ölçüde umutsuz olmayan başka bir hastalık olma olasılığı var. Sözgelimi, peteşi."

"Ne teşi?" diye sordu Peder Robleda'yla Şair Stilone Priàso.

"İspanya'da, peder, *tabardillo* diyorsunuz ona, Napoli Krallığı'nda adı *pastici* ve Milano'da *segni*'dir" diye açıkladı Cristofano, önce birine, sonra ötekine dönerek. "Midedeki bir düzensizlik yüzünden bozulan kanın yol açtığı bir hastalık. Öyle ya, Pellegrino kustu. Veba çok şiddetli başlar, peteşi ise çok hafif arazlarla, yorgunluk ve baş dönmesiyle, onda bu sabah fark ettiğim gibi. Sonra giderek ağırlaşır ve çok farklı belirtilere yol açar, ta ki sonunda bütün gövdeyi kırmızı, mor-kırmızı ya da bu ikisi gibi siyah lekelerle kaplayıncaya kadar. Bu lekeler, doğrudur, peteşi lekeleri olamayacak kadar şişkin ama veba boğumu ya da hıyarcığı olamayacak kadar da küçük."

"Ama" diye araya girdi Cloridia, "Pellegrino'nun böyle aniden bayılmış olması, vebanın kesin işareti değil mi?"

"Başına aldığı darbe yüzünden mi, hastalıktan ötürü mü bilincini yitirdiğini bilemiyoruz" diye iç çekti hekim, "her durumda, gerçeği yarın buradaki bu iki leke söyleyecek bize; ne yazık ki, diyordum, oldukça koyu lekeler ve hastalığın daha ağır olduğunu ve çok ilerlediğini gösteriyorlar."

"Kısacası" diye söze girdi Peder Robleda, "bulaşıcı mı, değil mi?"

"Peteşi hastalığına sıcaklık ve kuruluk yol açar, bu yüzden de peteşi Pellegrino gibi öfkeli mizaçlara çok kolay gelir. Buradan anlayacağınız üzere, hastalığın bulaşmasını engellemek için, çok heyecanlanmamak ve çırpınıp durmamak önemlidir." Bu noktada anlamlı bir biçimde Cizvit'e baktı. "Hastalık kısa sürede vücuttaki kök sıvıyı kurutup yok eder ve sonunda öldürebilir. Ama hastanın zayıf düşmüş vücuduna sıvı verilecek olursa, vücut kendindeki bulaşıcılığı öldürür ve pek az kişi ölür; bu

yüzden, veba kadar ağır değildir. Her durumda, neredeyse hepimiz son saatlerinde yanında bulunduk onun. Ve bu yüzden hepimiz risk altındayız. Odalarınıza dönmeniz yerinde olur, ben daha sonra hepinizi tek tek muayene edeceğim. Sükunetinizi korumaya çalışın."

Sonra Cristofano yardım etmem için yanına çağırdı beni.

"Pellegrino'nun hemen kusması hayırlı bir şey oldu; kusmuk, sıvılar yüzünden çürümeye ve bozulmaya elverişli maddeleri atar mideden" dedi yanına vardığımda. "Şu andan itibaren hastayı öfkeli bünyeyi serinleten soğuk yiyeceklerle beslemek gerekecek."

"Kan alacak mısınız ondan?" diye sordum, bu çarenin neredeyse herkes tarafından her hastalık için önerildiğini işittiğim için.

"Kesinlikle kaçınmak gerek bundan; kan alma, doğal ısıyı aşırı derecede soğutabilir ve hastanın hemen ölmesine yol açabilir."

Ürperdim.

"Neyse ki" diye sözünü sürdürdü Cristofano, "yanımda şifalı otlar, merhemler, sular, tozlar ve hastalıklara karşı işime yarayan başka şeyler var. Ustanı tamamıyla soymama yardım et çünkü vücudunu Galenos'un deyişiyle kızamık merhemiyle ovmam gerek; bu merhem vücuda nüfuz edip onu bozulma ve çürümeden korur."

Dışarı çıktı ve az sonra çok sayıda küçük cam şişeyle geri döndü.

Sinyor Pellegrino'nun gri önlüğünü ve giysilerini bir köşede özenle katladıktan sonra, sordum: "Peki o halde Mourai'nin ölümü veba yüzünden mi, yoksa peteşi yüzünden mi?"

"Yaşlı Fransız'ın üzerinde en küçük bir lekeden bile eser bulamadım" diye kestirip attı, "her durumda, artık çok geç bunu bilmek için. Cesedi verdik."

Ve ustamla odaya kapandı.

Sonraki anlar en hafif deyimiyle hareketli oldu. Neredeyse herkes hancının başına gelen talihsizliğe yoğun bir umutsuzlukla tepki verdi. Yaşlı Fransız kiracının hekimin zehre atfettiği ölümü, elbette topluluğu bunca korkuya düşürmemişti. Merdivenlerden ustamın irinlerini sildikten sonra, belki de çok geçmeden Kadiri Mutlak'la karşılaşacak olan ruhunun esenliğini düşündüm. Bu konuyla ilgili olarak, hanların bütün odalarına Rab'bimizin ya da Kutlu Erden'in ya da Azizlerin bir resmini ya da tasvirini ve bir kap kutsanmış su koymayı emreden bir kararı hatırladım.

Üzgün ve ustamın sevgisinden beni yoksun bırakmaması için yüreğim bütünüyle Tanrı'ya çevrili olarak çatı katına çıktım ve Sinyor Pellegrino'nun eşinin gidişinden sonra boş kalan üç odaya gittim, kutsal su ve hastanın yatağının üzerine asacak küçük bir kutsal tasvir bulabilmek için.

Bunlar bir zamanlar rahmetli Luigia Hanım'ın yaşadığı odalardı. Yeni hancının ailesi bu odalarda kısa bir süre kaldığından, hemen hiç değişmemişlerdi.

Kısa bir süre aradıktan sonra, yatak odasında epey tozlu bir sehpanın üzerinde, elleri arasında kutsal su dolu küçük bir cam şişe tutan Vaftizci'nin pişmiş topraktan bir heykelini buldum. Heykel, iki andacın ve çan biçiminde bir kristalin içine kapatılmış kelle şekerinden ya-

pılmış Tanrı'nın Kuzusu heykelciğinin yanında duruyordu.

Duvarlarda güzel kutsal tasvirler asılıydı. Onlara bakarken duygulandım ve genç yaşamımın üzücü olaylarını bir kez daha düşündüğümde, boğazım düğümlendi. Kötü bir şey, diye düşündüm, yemek odalarında, güzel olsa da yalnızca dindışı konuları içeren tasvirlerin asılı olması: bir meyve tablosu, su perisinin ve küçük figürlerin bulunduğu iki küçük resim, parşömen üzerine yapılmış çeşitli kuşların görüldüğü iki uzunca resim daha, iki manzara resmi, dizleriyle bir yayı kıran iki küçük Eros ve son olarak, Kutsal Kitap'a verilmiş tek ödün; yaşlılarla yıkanan Suzanna'nın açık saçık bir resmi.

Bu düşüncelere dalmış, orada yakında asılı duran küçük bir Yedi Acılı Meryem resmini seçtim ve Cristofano'nun hâlâ zavallı ustamın çevresinde didinip durduğu odaya yöneldim.

Resmi ve kutsal suyu hastanın yatağının yanına sessizce yerleştirdikten sonra, gücümün yittiğini hissettim ve odanın bir köşesine çöküp ağladım.

"Cesaret, delikanlı, cesaret."

Hekimin ses tonunda, geçmiş günlerde bana o kadar iyimserlik aşılamış olan babacan ve neşeli Cristofano'yu yeniden buldum. Babacan bir tavırla başımı elleri arasına aldı ve sonunda içimi dökebildim. Beni yanına alıp, diye açıkladım ona, olası yoksulluktan kurtaran kişi ölmek üzereydi. Öfkeli ama iyi bir insandı, Sinyor Pellegrino, ve henüz altı aydır onun hizmetinde olmama rağmen, sanki onunla hep birlikteymişim gibi geliyordu bana. Şimdi ne olacaktım ben? Karantina sona erdikten sonra hayatta kalsam bile, her çareden yoksun bulacaktım kendimi, üs-

telik Santa Maria in Posterula'nın yeni papazını tanımıyordum bile.

"Şimdi herkesin sana ihtiyacı olacak" dedi, gövdemden tutup yeniden yerden kaldırarak beni. "Ben aramaya gelecektim seni çünkü kaynaklarımızı hesaplamak zorundayız. Her durumda, Sağlık Kurumu'nun bize vereceği yardım epey az olacak, bu yüzden erzaklarımızı bölmemiz iyi olur."

Hâlâ burnumu çekerek, kilerin hiç de boş olmadığını belirttim; ama gene de kilere götürmemi istedi onu. Kiler bodrum katındaydı ve Pellegrino'nun dışında yalnızca bende bir anahtarı vardı. Şimdiden sonra, dedi Cristofano, hiç kimsenin erzakları aşıramaması için, iki anahtarı da yalnızca benim ve onun bildiği bir yerde koruyacaktım. Deliklerden sızan cılız ışıkta, iki kata yayılan kilere girdik.

Neyse ki, mutfak ve et kesim işlerinin erbabı olan ustam, burasını çeşit çeşit peynirlerle, tuzlu etlerle ve füme balıklarla, kuru sebzeler ve domateslerle donatmayı ihmal etmemişti; ayrıca yan yana dizilmiş şarap ve yağ küpleri vardı, bunlar bir an hekimin gözlerini alıp yüz çizgilerini yumuşattı. Bir yorumda bulunmaktansa hafifçe gülümseyip sözünü sürdürdü: "Her sorunda bana gelecek ve herhangi birinin rahatsız olduğu kanısına kapılırsan bana bildireceksin. Anlaşıldı mı?"

"Peki ama, Sinyor Pellegrino'nun başına gelen başkalarının da mı başına gelecek?" diye sordum gözlerimi dolduran yaşlarla.

"Umarız gelmez. Ama gelmemesi için elimizden geleni yapmak zorundayız" dedi gözlerime bakmadan. "Bu arada sen ustanla aynı odada yatabilirsin, zaten benim emirlerime rağmen dün gece yattın da; ustanın yanında

geceleyin ona gözcülük edecek birisinin olması iyi bir şey."

Hekimin bu yolla hastalık kapabileceğimi hiç dikkate almaması çok şaşırttı beni; ama soru sormaya cesaret edemedim.

Odasına, birinci kata kadar eşlik ettim ona. Sağa döner dönmez –Cristofano'nun odası oradaydı çünkü– irkildik: Atto'yu kapıya yaslanmış bulduk.

"Ne yapıyorsunuz burada? Herkese açık emirler verdiğimi sanıyordum" diye azarladı onu hekim.

"Ne söylediğinizi çok iyi biliyorum. Ama birbirinin yanında olmakla yitirecek bir şeyi olmayan birileri varsa, biz üçümüzüz onlar. Zavallı Pellegrino'yu taşımadık mı? Buradaki bu çırak çocuk, bu sabaha kadar ustasıyla yan yana yaşadı. Hastalık bize bulaşacaksa, çoktan bulaşmıştır."

Konuşurken, Rahip Melani'nin çatık geniş alnını hafif bir ter örtüsü kaplıyordu ve sesi, tondaki alaycılığa rağmen, boğazının kuruluğunu açığa vuruyordu.

"Tedbirsiz olmak için iyi bir neden değil bu" diye karşılık verdi Cristofano sertleşerek.

"Kabul ediyorum" dedi Melani. "Ama bu tür bir kapanma içine kendimizi hapsetmeden önce, buradan canlı çıkma olasılığımızın ne kadar olduğunu anlamak istiyorum. Ve bahse girerim ki..."

"Ne üzerine bahse girdiğiniz beni ilgilendirmez. Ötekiler çoktan odalarındalar."

"... Bahse girerim ki, hiç kimse önümüzdeki günlerde tam olarak ne yapacağını bilmiyor. Ne olacak ölüler üst

üste yığılmaya başlarsa? Kurtulacak mıyız onlardan? Peki ama nasıl, eğer hayatta kalanlar en zayıfları olursa? Bize erzak sağlanacağından emin miyiz? Ve neler oluyor bu duvarların dışında? Salgın yayılıyor mu, yayılmıyor mu?"

"Bütün bunlar..."

"Bütün bunlar önemli, Cristofano. Sizin sandığınız gibi, kimse tek başına ilerleyemez. Konuşmak zorundayız, yalnızca üzücü halimizi daha sevimsiz kılmaya yarayacak olsa da."

Hekimin yetersiz savunusundan, Atto'nun savlarının orada gedikler açmaya başladığını anlamıştım. Rahibin girişimini tamamlamak üzere o sırada Stilone Priàso'yla Devizé geldiler; hallerinden onların da hekime soracak pek çok kaygılı soruları olduğu belli oluyordu.

"Tamam" diyerek razı oldu Cristofano, ikisi henüz ağzını açmadan içini çekerek. "Ne bilmek istiyorsunuz?"

"Doğrusu hiçbir şey" diye karşılık verdi Atto dudak bükerek. "Her şeyden önce birlikte düşünmeye çalışalım: Ne zaman hastalanacağız?"

"Doğrusu, hastalık size de bulaşırsa, bulaştığında" diye karşılık verdi hekim.

"Demek öyle!" diye haykırdı Stilone. "En kötü varsayımı kabul edersek, bir başka deyişle veba olduğunu, ne zaman başımıza gelecek bu? Siz hekim değil misiniz?"

"Evet, ne zaman?" diye yankıladım ben, neredeyse kendime güç vermek için.

Cristofano alınmıştı. Yuvarlak, kara, baykuş gibi gözlerini sert bir tutumla kocaman açıp, açıklamaya hazır olduğunun şaşmaz göstergesi olarak bir kaşını kaldırarak, ağırbaşlı bir biçimde çenesindeki keçisakalına götürdü iki parmağını.

Ama sonra yeniden düşündü ve açıklamaları o günün akşamına kadar erteledi; dediğine göre, niyeti akşam yemeğinden sonra hepimizi bir araya toplayıp o vesileyle bize gerekli her tür açıklamayı yapmakmış.

O noktada Rahip Melani dönüp odasına gitti. Ama Cristofano, Stilone Priàso'yla Devizé'yi alıkoydu.

"Biraz önce, ben konuşurken, sanki bir bağırsak gazı derdinizin olduğunu işitir gibi oldum. Arzu ederseniz, sizi bu dertten kurtaracak iyi birkaç ilaç var yanımda."

İki adam, biraz da mahcup olarak, kabul ettiler öneriyi. Bunun üzerine dördümüz birlikte zemin katına inmeye karar verdik; burada Cristofano bana biraz çorba ısıtmamı söyledi, çorbayla birlikte her birine ağızdan dört tane zaçyağı verilecekti. Bu arada hekim, Stilone Priàso'yla Devizé'nin sırtını ve böbreklerini kendi hazırladığı merhemle ovacaktı.

Cristofano'nun odada unuttuğu ihtiyaç malzemesini almak için gitmesini beklerken, Fransız genç gitarını akort etmek üzere salonun öteki ucundaki bir köşeye gitti. Beni o sabah öylesine büyüleyen girift parçayı çalmasını umdum yeniden ama biraz sonra kalkıp mutfağa doğru yöneldiğini gördüm; Napolili şairin oturduğu masanın arkasında bir şeylerden söz etmeye koyulup bir daha elini sürmedi çalgı aletine. Stilone Priàso, bir not defteri çıkarmış, bir şeyler karalıyordu.

"Delikanlı, korkma. Vebadan ölmeyeceğiz" dedi bana dönüp, bu arada ben mutfaktaki işlerle boğuşuyordum.

"Yoksa geleceği görebiliyor musunuz, bayım?" diye sordu alaycı bir tavırla Devizé.

"Hekimlerden çok daha iyi hem de!" diyerek takıldı Stilone Priàso.

"Nükteniz bu hana uymuyor" diye uyardı onu hekim, giysisinin kolları kıvrılmış ve elinde merhemle gelerek.

İlk olarak Napolili sıyırdı sırtını, bu arada Cristofano hazırladığı ilacın sayısız erdemini sıralıyordu her zamanki gibi: "... Ve son olarak, kamıştaki kabartıya da iyi gelir. Merhemi, iyice eminceye kadar organın üzerine güçlü bir biçimde sürmek yeterlidir. Rahatlama kesindir."

Ben bulaşığı yıkamakla ve benden istenen çorbayı ısıtmakla uğraşırken, üçünün giderek daha yoğun bir konuşmaya daldıklarını işitiyordum.

"... Gene de, yineliyorum sana, o" diye fısıldadığını duydum Devizé'nin; tipik Fransız telaffuzu sayesinde tanımak kolaydı onu, özellikle *carro*, *guerra* ve *correre** gibi sözcüklerde konuşmasını ötekilerden net olarak ayırıyordu bu telaffuz.

"Kuşku yok, kuşku yok" diye onu yankıladı heyecanla Stilone Priàso.

"Üçümüz de o olduğunu anladık, üstelik her birimiz farklı yollardan" diye tamamladı Cristofano.

Mutfağı yemek odalarından ayıran eşiği geçmeksizin, ihtiyatlı bir biçimde dinlemeye koyuldum. Çok geçmeden, üç adamın belli ki ününden ötürü daha önceden bildikleri Rahip Melani'den söz ettiklerini anladım.

"Şurası kesin, çok tehlikeli bir adam" diye söze girdi birden Stilone Priàso.

Her zamanki gibi, sözcüklerine otoriter bir hava vermek istediğinde, önündeki görünmez bir noktaya ciddi ciddi gözlerini dikiyor, serçe parmağıyla burnunun ucu-

* Devizé, İtalyanca *carro* (araba), *guerra* (savaş), *correre* (koşmak) gibi sözcüklerdeki çift r'yi söylemekte zorlanmaktadır. (Ç.N.)

nu kaşıyor ve sonra kim bilir hangi tozu atmak için parmaklarını sinirli bir biçimde silkiyordu.

"Sürekli olarak gözlenmesi gerek" diyerek tamamladı sözlerini.

Üçü bana aldırış etmeksizin tartışmayı sürdürüyordu; bir çırak parçasını gölgeden biraz fazla gören bütün öteki müşterilerle de aynısı oluyordu zaten. Böylece, önceki gece Rahip Melani'yle öyle uzun uzun konuşmuş ve özellikle ona hizmet edeceğime söz vermiş olmaktan pişmanlık duymama yol açan bir dizi olay ve durum öğrendim.

"Şimdi Fransa Kralı'nın emrinde mi çalışıyor?" diye sordu alçak sesle Stilone Priàso.

"Sanırım öyle. Kimse kesin olarak söylemese de bunu" diye karşılık verdi Devizé.

"Bazı kişilerin gözde mesleği, hem herkesle olmak, hem hiç kimseyle olmamaktır" diye ekledi Cristofano, masaja devam ederek ve parmak uçlarıyla Stilone Priàso'nun sırtına daha çok bastırarak.

"Kendisinin bile hatırlayamayacağı kadar çok hükümdara hizmet etmiş" diye fısıldadı Stilone. "Napoli'de sanırım şehre bile sokmazlar onu. Daha sağa, teşekkür ederim" dedi hekime dönerek.

Böylece, tarifsiz bir korkuyla, Rahip Melani'nin karanlık ve fırtınalı geçmişini öğrendim. Önceki gece bana hiç söz etmediği bir geçmiş.

Atto, en genç çağında, kastrato olarak Toskana Grandükü'nün hizmetine girmişti (doğruyu söylemek gerekirse, bunu bana söylemişti rahip). Ama Melani'nin patronu için yaptığı tek iş bu değildi; gerçekte, hafiye ve gizli kurye olarak hizmet ediyordu ona. Aslında, Atto'nun sesi bütün Avrupa saraylarında hayranlıkla karşılanıyor ve talep ediliyordu; bu da kastratoya özel bir hareket ser-

bestliği yanında, büyük bir itibar sağlıyordu hükümdar ailelerinin nezdinde.

"Hükümdarlarla konuşma bahanesiyle, saraylara girip hafiyelik, fitnecilik, yolsuzluk yapıyordu" diye açıkladı Devizé.

"Sonra her şeyi ona bu işleri yaptıranlara anlatmak için" diye yankıladı iğneli bir dille Stilone Priàso.

Medicilerin yanı sıra, çok kısa sürede Kardinal Mazarin de Atto'nun çift taraflı hizmetlerine talip olmuştu, Floransa'yla Paris arasındaki eski dostluk ilişkileri sayesinde. Hatta Kardinal, onun başlıca koruyucusu olmuştu ve onu en hassas diplomatik görüşmelerde bile yanında götürüyordu. Atto, neredeyse aileden birisi olarak görülüyordu. Mazarin'in yeğeninin can dostu olmuştu; Kral bu kız için aklını yitirmişti, onunla evlenmeyi isteyecek kadar. Ve daha sonra kız Fransa'dan ayrılmak zorunda kaldığında, Atto onun sırdaşı olarak kaldı.

"Ama sonra Mazarin öldü" diyerek kaldığı yerden sürdürdü sözünü Devizé, "ve Atto için her şey zorlaştı. Majesteleri henüz reşit olmuştu ve Kardinal'in koruması altındaki hiç kimseye güvenmiyordu" diye açıkladı Devizé. "Üstelik, Melani, Maliye Başmüfettişi Fouquet skandahna karıştı."

Yüreğim ağzıma geldi. Rahip Melani'nin önceki gece bana alelacele söylediği ad Fouquet değil miydi?

"Yanlış bir adım oldu" diye sözünü sürdürdü Fransız müzisyen, "Pek Hıristiyan Kral'ın ancak çok uzun süre sonra onu bağışlaması."

"Yalnızca yanlış bir adım mı diyorsun buna? İyi de o ve Fouquet denen şu hırsız dost değil miydi?" diyerek karşı çıktı Cristofano.

"Durumun gerçekten ne olduğunu kimse hiçbir zaman açıklamayı başaramadı. Fouquet tutuklandığında,

mektupları arasında Atto'nun gizlice evinde ağırlanmasını emreden bir pusula bulundu. Yargıçlar pusulayı Fouquet'ye gösterdiler."

"Peki Başmüfettiş nasıl açıkladı onu?" diye üsteledi Stilone Priàso.

"Çok önceleri, Atto'nun acilen güvenli bir barınak aradığını anlattı. Her işe burnunu sokan bu adamın, Mazarin'in servetinin vârisi Dük De La Meilleraye ile arası açıktı. Gerçek bir huzursuz olan Dük, Kral'ın Melani'yi Paris'ten uzaklaştırmasını sağlamış ve onu dövmeleri için peşine kiralık katiller salmıştı. Bunun üzerine bazı dostları Atto'yu Fouquet'ye emanet etmişlerdi. Onun evinde güvende olacaktı; çünkü ikisinin görüştüğünü bilen yoktu."

"Ama o zaman Atto'yla Fouquet birbirlerini tanımıyorlardı ki!" dedi Stilone Priàso.

"Bu kadar basit değil" diye uyardı Devizé kurnaz bir gülümsemeyle. "Artık aradan yirmi yıldan uzun bir süre geçti ve ben o dönemde çocuktum. Ama sonradan Fouquet davasının tutanaklarını okudum; Paris'te bu tutanaklar Kutsal Kitap'tan daha yaygındı. Şu var ki, Fouquet 'Atto'nun benimle görüştüğünü bilen yoktu' demiş yargıçlara."

"Ne uyanık!" diye haykırdı Stilone. "Kusursuz bir yanıt: Kimse onları daha önce birlikte görmüş olduğuna tanıklık edemezdi; ne var ki, gizlice temas halinde olabileceklerini dışlamıyor bu... Bana göre, ikisi birbirini tanıyordu, hem de nasıl. O pusula her şeyi açıkça ortaya koyuyor: Atto, Fouquet'nin özel hafiyelerinden biriydi."

"Mümkündür" diyerek başıyla onayladı Devizé. "Her durumda, bu anlamı belirsiz yanıtla Fouquet, Melani'yi hapisten kurtardı. Atto, Fouquet'nin evinde kaldı ve hemen ardından Roma'ya doğru yola çıktı, dayaktan kurtu-

lup. Ama Roma'da başka kötü haberler ulaştı eline: Fouquet'nin tutuklanması, skandal, adının lekelenmesi, Kral'ın öfkesi..."

"Peki nasıl sıyrıldı bu işin içinden?" diye üsteledi Stilone Priàso.

"Çok iyi sıyrıldı" diye araya girdi Cristofano. "Roma'da Kardinal Rospigliosi'nin hizmetine girdi; Kardinal onun gibi Pistoia'lıydı, zaten sonra da papa oldu. Öyle ki, Melani hâlâ onu papa seçtirmiş olmakla övünür. Pistoialılar hep büyük mavallar okurlar, inanın bana."

"Olabilir" diyerek sakıngan karşılık verdi Devizé. "Ama papayı seçmek için Kardinaller Meclisi'nde epey dümen çevirmek gerekir. Ve o meclis o papa seçimi için toplandığında, Rospigliosi'ye yardım eden kişi Atto Melani'nin ta kendisiydi. Kaldı ki, Papa Rospigliosi Fransa'nın çok iyi bir dostuydu ve bilindiği gibi, Melani her zaman yalnızca en gözde kardinallerin değil, en güçlü Fransız vekillerin de en iyi dostuydu."

"Düzenci, güvenilmez ve korkulacak birisi" diye kısa kesti en sonunda Stilone Priâso.

Şaşkınlığın doruğundaydım. Hanın üç konuğunun sözünü ettikleri kişi, gerçekten benim, şu aynı sandalyelerin birkaç metre ötesinde, daha dün gece konuştuğum kişi miydi? Bana kendisini müzisyen olarak tanıtmıştı, oysa şimdi gizli ajan olduğunu, sarayın karanlık düzenlerine karıştığını, en sonunda skandallarla yıkıma uğradığını öğreniyordum. Neredeyse iki farklı kişiyi tanımış gibiydim. Elbette, rahibin kendisinin bana anlattıkları doğruysa, (bir başka deyişle, hâlâ sayısız hükümdarın kayırması altındaysa), yeniden eski itibarını kazanmış olmalıydı. Ama Stilone Priâso, Cristofano ve Devizé arasın-

daki konuşmayı duyduktan sonra, kim onun sözlerini kuşkuyla karşılamazdı?

"Biraz önemi olan her siyasi sorunun altından hep Rahip Melani çıkıveriyor" diye yeniden söze girdi Fransız müzisyen, "rahip" sözcüğünü vurgulayarak. "Ne var ki, işin içinde onun da olduğu ancak belli bir süre sonra keşfediliyor. Her zaman her yere sızmayı başarıyor. Atto, İspanyollarla Pireneler Antlaşması'nın imzalandığı Faisans Adası'ndaki görüşmeler sırasında Mazarin'in yardımcıları arasındaydı. Onu Almanya'ya da gönderdiler, Bavyera Elektörü'nü imparatorluk tahtına adaylığını koymaya ikna etmesi için. Artık yaşı eskisi gibi seyahat etmesine elvermediği için, hâlâ yararlı olmaya çalışıyor, özellikle de iyi tanıdığı ve hâlâ birçok dostunun bulunduğu Roma Sarayı üzerine Kral'a raporlar ve inceleme yazıları göndererek. Öyle görünüyor ki, birden çok devlet işinde, sabırsızlıkla Rahip Melani'nin önerilerine başvurulmasını isteyen sesler işitilmiş Paris'te."

"Pek Hıristiyan Kral, huzuruna kabul ediyor mu onu?" diye merakla sordu Stilone Priàso.

"Bu bir başka giz. Böyle kuşkulu bir ünü olan bir kişinin saraya bile kabul edilmemesi gerekirdi; oysa Atto sarayın vekilleriyle doğrudan ilişkiler kuruyor. En akla gelmedik saatlerde Kral'ın odalarından sıvışıp gittiğini gördüklerine yemin edenler var. Sanki Majesteleri büyük bir ivedilikle ve büyük bir gizlilik içinde onu görüşmeye çağırmak istemiş gibi."

Demek ki, Rahip Melani'nin Majesteleri Fransa Kralı'nın huzuruna çıkabildiği doğruymuş. Hiç olmazsa bu konuda bana yalan söylememiş, diye düşündüm.

"Peki ya kardeşleri?" diye sordu Cristofano, ben sıcak bir çorba kâsesiyle yaklaşırken.

"Her zaman grup halinde hareket ediyorlar, kurtlar gibi" diye yorumda bulundu Devizé, onaylamadığını gösteren bir yüz ifadesiyle. "Atto, Roma'ya yerleşir yerleşmez, Rospigliosi'nin seçilmesinden sonra, kardeşlerinden ikisi yanına geldi ve içlerinden birisi hemen Santa Maria Maggiore Şapeli'nin başına geçti. Şehirleri Pistoia'da, yardım paralarına ve vergilere el koymuşlar, birçok Pistoialı da haklı olarak nefret ediyor onlardan."

Artık hiçbir kuşku kalmamıştı. Bir rahiple değil, bilgisiz hükümdarların güvenini kazanma maharetini gösteren ve bunu da kardeşlerinin namussuz desteği sayesinde yapan art niyetli bir oğlancıya rastlamıştım. Ona yardım edeceğime söz vermiş olmam, bağışlanmaz bir hataydı.

"Şimdi Sinyor Pellegrino'yu yoklamamın zamanı" diye bildirdi Cristofano, çene çaldığı iki arkadaşına çorbayla birlikte zaçyağını verdikten sonra.

Ancak o zaman farkına vardık, kim bilir ne kadar zaman önce, Pompeo Dulcibeni aşağıya inmişti. Ustamın hep küçük bardaklarla çevrili masalardan birinin üzerinde tuttuğu hasırlı şişesinden içkisini içmek için öteki salonun bir köşesinde hiç sesini çıkarmadan oturuyordu. Elbette, diye düşündüm, Atto Melani hakkındaki konuşmayı duymuş olmalıydı.

Sonra üçlünün arasına iliştim. Oysa Dulcibeni yerinden kıpırdamadı. Birinci kata ulaştığımızda, Peder Robleda'ya rastladık.

Cizvit, salgın hastalık konusundaki çılgınca korkusuna gem vurarak cesaretini toplamış ve bir an odasının eşi-

ğinde durmuştu; dar alm üzerindeki kırçıl bukleleri yassılaştıran teri siliyor, ciddi bir tavır takınmaya özen gösteriyordu. Şimdi odanın hemen dışına çıkmıştı ve koridorun duvarı yanında ama duvara değmeksizin kaskatı duruyor, bu haliyle dimdik ve gülünç görünüyordu. Durup öylece bize baktı, hekimden iyi haberler duymak için kaygılı ve cılız bir umutla, iri gövdesinin olanca ağırlığını ayak parmaklarının üzerine vererek. Aşırı derecede geriye çekik göğsü yüzünden kara görüntüsü yandan büyük bir eğri çizgi oluşturuyordu.

Aslında, esmer yüzüyle boynunun hayli dolgun yapısı dışında şişman değildi. Uzun boyluydu ve onu olgun bir bilgelik halesiyle kuşattığı için hafifçe öne çıkmış karnından rahatsız olmuyordu. Ama bu tuhaf duruşu, konuştuğu kişinin yüzünü görmek istediğinde, hafifçe inik gözkapaklarıyla gözlerini aşağıya dikmeye zorluyordu Cizvit'i; bu da, uzun ve birbirinden uzak kaşları ve gözlerini çevreleyen halkalarla birlikte, kibirli bir umursamazlık havası veriyordu ona. Bu pek işine yaramadı çünkü Cristofano görür görmez, hemen peşimizden gelmeye davet etti onu; Pellegrino'nun acilen bir rahibe gereksinmesi olabilirdi. Robleda, bir şeyler söyleyip itiraz etmek istedi ama aklına bir şey gelmeyince, peşimizden gelmeye razı oldu.

Artık ustamın cesedi olmasından korktuğumuz kişinin yatağına bir göz atmak için çatı katına çıktık; oysa ustamın hâlâ sağ olduğunu gördük. Düzenli olarak ve alçak sesle hırlamaya devam ediyordu. Ne var ki, iki leke ne yok olmuş, ne de büyümüştü; tanı, belirsizliğini koruyordu, veba da olabilirdi, peteşi de. Cristofano, ustamın terini sildikten sonra, ıslak bezlerle bütün vücudunu temizleyip rahatlattı onu.

Bunun üzerine, tedbirli davranarak kapının dışında duran Cizvit'e, durum böyle olduğuna göre, Pellegrino'ya Kutsal Yağlama Ayini'nin yapılması gerekeceğini hatırlattım. Hanlarda kutsal tasvirlerin bulunmasını öngören kararda şunun da olduğunu belirttim: Herhangi birisi handa ya da meyhanede hastalanacak olursa, ona daha önce değilse bile hiç olmazsa hastalığının üçüncü gününde günah çıkarttırmak ve öteki ayinleri yaptırmak gerekiyordu.

"Tta tta, tabii, gerçekten de öyle" dedi Robleda, terli buklelerini bir mendille sinirli bir biçimde kurulayarak.

Ne var ki, aceleyle ekledi: Kilise kuralı uyarınca, yalnızca bölge kilisesi başrahibinin ya da onun görevlendirdiği bir rahibin bu ayini yapması caizdi; ister bir manastıra bağlı olsun, ister olmasın, bir başka rahip bu ayini yapmak isterse, ölümcül bir günah işlemiş olacak, en ağır aforoz cezasına çarptırılacak ve ancak papa tarafından aklanabilecektir. Gerçekten de, diye sözünü sürdürdü, böyle iyi ve doğru bir buyruğu öğrenmiş olduğum karar, ölüm döşeğindeki hastaların alnına kutsal yağı sürüp, onların zavallı kulaklarına kutsal duaları fısıldayacak olan kişinin bölge kilisesi başrahibi olması gerektiğini öngörüyordu; kendisinin bildiği kadarıyla da, yolcular için birinci dereceden ehil kişiler, görevi hasta yabancıları iyileştirmek olan San Salvatore in Lauro Sebat Cemiyeti'nin (bir adı da Coppelle Cemiyeti'dir) iyiliksever kardeşleriydi, *etcetera, etcetera.** Ve son olarak, bir piskoposun özel olarak kutsadığı yağ gerekiyordu ve onda bu yağdan yoktu.

* *Etcetera, etcetera* (Lat.): Vesaire, vesaire. (Ç.N.)

Cizvit, sorunu derinlemesine biliyordu –yağlı çenesini hoplatan bir hararetle söylemişti bunu– çünkü 1675'teki Jübile Yılı'nda bir rahip arkadaşı bizimkine benzer koşullarla karşılaşmış ve sonuçta son ayini yapan o olmamıştı.

Robleda, topluluğun kalanına kararsızlıklarını yinelerken, birden Pellegrino'nun hancı, meyhaneci ve lokantacıların tabi oldukları bütün resmî hükümlerle birlikte bir çekmecede tuttuğu kararı yeniden bulmuştum. Hızla göz gezdirdim: Cizvit haklıydı.

Hekim Cristofano söz aldı ve alçak sesle Peder Robleda'nın bilgi ve bilgelik yüklü gözlemlerinin hiç kuşkusuz sözcüğü sözcüğüne kabul edilmesi gerektiğini belirtti; çünkü bir Kilise buyruğuyla kararı söz konusuydu ve aforoz riski bile vardı; bu yüzden de, yakındaki Santa Maria in Posterula Kilisesi'nin papazını yeni bir kuşkulu salgın vakasının gerçekleştiği konusunda hemen uyarmak gerekecekti. Sonra, bir adı da Coppelle Cemiyeti olan San Salvatore in Lauro Sebat Cemiyeti'nin iyiliksever kardeşlerine haber vermek gerekecekti; bu vakada, hiçbir kural ihmali kabul edilemezdi. Aksine, durum bu olduğuna göre, diye ekledi Cristofano, yuvarlak ve iri siyah gözlerinde bir ışıltıyla, kiracılardan her birinin hemen kişisel eşyalarını ve valizlerini hazırlaması akıllıca olurdu; çünkü bu işlemler yerine getirildiğinde, emin bir yere, sonra da bir karantina mahalline nakledilecektik.

O zamana kadar yarı kapalı, umursamaz gözkapaklarının ardında epey sessiz kalmış olan Peder Robleda birden irkildi.

Hepimiz dönüp ona baktık.

Cizvit'in yere dikili ve sanki aşağıya sarkık ince burnu üzerinde asılı gibi duran küçük siyah gözleri kalkmadı; Peder Robleda, şu an öfkeyle onu gizlice zor durumdan

kurtarmaya yönelmiş değerli içsel güçlerini harcamaktan –gözlerini başkalarının yüzlerine çevirerek– korkuyordu sanki. Elimden kararı çekip aldı.

"Ama... işte, işte. Eh, biliyordum zaten" dedi ağzını başparmağıyla işaret parmağı arasında sıkarak ve siyah karnını şişirerek. "Bu kararda kilise papazının yokluğu, bir engeli ya da gecikmesi gibi zorunluluk hallerinden söz edilmiyor; öyle bir durumda, herhangi bir rahip Kutsal Yağlama Ayini'ni yapabilir!"

Cristofano, bunlardan hiçbirinin henüz meydana gelmemiş olduğunu belirtti ona.

"Ama gelebilir" diye karşılık verdi Cizvit, kollarını teatral bir hareketle uzatarak. "Sebat Derneği'nin rahiplerini çağıracak olsak, bulaşıcı hastalık yüzünden hastaya yaklaşmaksızın bizi karantina yerine gönderemeyeceklerini mi sanıyorsunuz yoksa? Kaldı ki, kilise papazının mutlak yetkisi gerekli Kilise kararına göre ama Tanrı'nın kararına göre asla değil! Öyleyse, günahın son kalıntılarını ortadan kaldıran ve ruhu çok büyük acılara katlanmakta daha güçlü kılan Kutsal Merhem'i bu can çekişen zavallı kardeşimize hemen vermek benim ge-cik-ti-ri-le-mez görevimdir ve..."

"Ama piskoposun kutsadığı yağ yok yanınızda" diyerek sözünü kestim.

"Sözgelimi, Rum Kilisesi, onsuz yapar ayini" diye karşılık verdi kibirli bir tavırla.

Ve başka açıklamaya gerek görmeksizin, ona zeytinyağı getirmemi buyurdu; çünkü Aziz Yakub'un açıkça belirttiği gibi yağı ayin için kutsaması gerekiyordu. Bir de değnek getirmemi söyledi. Birkaç dakika içinde, Peder Robleda, Son Yağlama Ayini'ni yapmak için ustam Pellegrino'nun başucundaydı.

Ayin gerçekten de çok çabuk bitiverdi. Değneği yağa batırdı ve hastadan olabildiğince uzak durmaya özen göstererek, bir kulağına yağı sürdü ve çabucak herkesin bildiği uzun cümleden çok farklı kısa *Indulgeat tibi Deus quidquid peccasti per sensus** cümlesini homurdandı.

"Louvain Üniversitesi" diyerek gerekçe gösterdi daha sonra, şaşırmış dinleyici kitlesine dönerek, "1588'de salgın hastalık halinde rahibin Kutsal Merhem'i başparmak yerine bir değnekle sürmesinin caiz olduğunu onaylamıştır. Ve merhemi ağza, burun deliklerine, gözlere, kulaklara, el ve ayaklara sürüp her defasında kanonsal *Per istas sanctas unctiones, et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid per visum, auditum, odoratum, gustum, tactum deliquisti*** cümlesini söylemek yerine; oradaki birçok ilahiyatçı, daha önce işittiğiniz kısa evrensel cümle söylenerek, merhemin duyu organlarından biri üzerine hızlıca tek bir kez sürülmesiyle gerçekleştirilen ayini geçerli saymıştır."

Bunun ardından apar topar uzaklaştı Cizvit.

Göze çarpmamak için, küçük topluluğun dağılmasını bekledim ve hemen Peder Robleda'nın peşinden gittim. Tam odasının kapısından girmek üzereyken ulaştım ona.

Hâlâ biraz soluk soluğa, ustamın ruhu için büyük bir kaygı duyduğumu söyledim ona. Cehennem'de yok olup gitme tehlikesine düşmemesi için, zeytinyağı günahlardan arındırmış mıydı Pellegrino'nun vicdanını? Yoksa

* *Indulgeat . . . sensus* (Lat.): Tanrı, duyular yoluyla işlediğin her günahı bağışlasın. (Ç.N.)

** *Per. . . deliquisti* (Lat.): Tanrı, bu kutsal yağ sürmeler ve en şefkatli merhameti ile, görme, işitme, koklama, tatma ve dokunma yoluyla işlediğin her günahı bağışlasın. (Ç.N.)

ölmeden önce günah çıkarması gerekiyor muydu? Peki göçüp gitmeden önce bilinci yerine gelmezse ne olacaktı?

"Ah, bunun içinse" diye karşılık verdi Robleda başından savarcasına, "kaygılanman gerekmez; ustanın suçu olmaz, ölmeden önce, bütün günahlarını Rab'be itiraf edip eksiksiz olarak günah çıkarabilecek kadar kendine gelmezse."

"Biliyorum" diye karşılık verdim hemen, "ama bağışlanabilir günahların yanı sıra, ölümcül günahlar da vardır..."

"Yoksa ustanın işlediği herhangi bir ağır günahtan haberin var mı?" diye sordu Cizvit telaşlanarak.

"Benim bildiğim kadarıyla, biraz öfkelenmenin ve birkaç bardak fazla içmenin ötesine gitmedi hiç."

"Her durumda, cinayet işlemiş bile olsa" dedi Robleda haç çıkararak, "bunun pek bir önemi olmazdı."

Sonra bana Cizvit rahiplerinin, günah çıkarma ayinine özel bir eğilim duydukları için, uzun süredir günah ve bağış öğretisini büyük bir özenle incelemiş olduklarını açıkladı: "Ruhun ölümüne yol açan günahlar vardır ve bunlar çoğunluğu oluşturur. Ama kısmen izin verilen günahlar da vardır" dedi sesini tevazuyla alçaltarak, "hatta, elbette istisnai hallerde, izin verilen günahlar bile vardır. Bu koşullara bağlı bir meseledir ve seni temin ederim ki, günah çıkarıcı için karar vermek her zaman zor bir şeydir."

Vicdan sorgulama ilminin sonu yoktu ve büyük bir dikkatle değerlendirilmesi gerekiyordu. Meşru savunma amacıyla babasını öldüren çocuğu bağışlamalı mı? Haksız yere idam edilmekten kaçmak için, bir tanığı öldüren kişi günah mı işler? Peki kocasını öldüren kadın, eğer kocasının onu öldürmek üzere olduğunu biliyorsa? Bir soylu, eşitlerinin önünde onurunu (onun için en önemli şe-

yi) savunmak amacıyla ona hakaret eden kişiyi öldürebilir mi? Bir üstünün emriyle masum birisini öldüren bir asker günah mı işlemiş olur? Bitmedi; bir anne çocuklarını açlıktan kurtarmak için fahişelik yapabilir mi?

"Peki hırsızlık yaptığında, peder, her zaman günah mı işlemiş olur insan?" diye üsteledim, ustamın kilerinde bol bol bulunan nefis yiyeceklerin hepsinin meşru kaynaklı olmayabileceğini anımsayarak.

"Hiç de değil. Burada da, eylemin işlendiği iç ve dış koşulları göz önünde bulundurman gerekir. Zenginin yoksuldan, yoksulun zenginden, zenginin zenginden ve nihayet yoksulun yoksuldan çalması –bu böyle sürüp gider– elbette birbirinden farklıdır."

"Ama her durumda çalınanları geri vermekle bağışlatamaz mı insan kendini?"

"Çok acelecisin! Geri verme koşulu önemli şeydir, elbette ve günah çıkarıcı ona emanet edilen inançlıya bunu anımsatmakla yükümlüdür. Ama bu koşul sınırlandırılabilir ya da hiç olmayabilir. Çalınanı geri vermek, eğer bu yoksullaşmak anlamına geliyorsa, gerekli değildir. Bir soylu kölelerden yoksun olamaz, seçkin bir yurttaş da elbette çalışacak kadar alçaltamaz kendini."

"Ama sizin dediğiniz gibi, çalınanı geri vermem zorunlu değilse, o zaman bağışlanabilmem için ne yapmam gerekir?"

"Duruma bağlı. Bazı durumlarda, mağdurun oturduğu yere gidip ondan özür dilemek iyi olur."

"Peki vergiler? İnsan ödemezse, ne olur?"

"Şşşe şşey, bu hassas bir konu. Vergiler *res odiosae** sınıfına girerler, kimsenin isteyerek ödememesi anlamında.

* *Res odiosae* (Lat.): Nefret edilecek şeyler. (Ç.N.)

Diyebiliriz ki, haklı olanlarını ödememek kesin olarak suçtur, buna karşılık haksız vergilere tek tek duruma göre bakmak gerekir."

Robleda sonra başka birçok durum hakkında beni aydınlattı; Cizvitlerin öğretisi olmasa, oldukça farklı tarzda hüküm verirdim bunlar hakkında: Haksız yere mahkûm edilen kişi, hapishaneden kaçabilir, gardiyanları sarhoş edebilir ve hücre arkadaşlarının kaçmasına yardım edebilir; kişisel nefret olmaksızın yapılması koşuluyla, bize yüklü bir miras bırakan anne ya da babamızın ölümüne sevinebiliriz; Kilise'nin yasakladığı kitapları okuyabiliriz ama en çok üç gün boyunca ve altı sayfadan fazla olmamak koşuluyla; günah işlemeksizin anne-babamızdan para çalabiliriz ama elli altın liradan fazlasını değil; son olarak da, yemin eden ama bunu yalnızca laf olsun diye ve gerçekten yemin etme niyeti olmaksızın yapan kişi, sözünü tutmak zorunda değildir.

"Kısacası, yalan yere ant içilebilir" diye özetledim şaşırarak.

"Bu kadar kaba olma. Her şey niyete bağlıdır. Günah, Tanrı'nın yasasından iradi kopmadır" dedi Robleda gösterişli bir dille. "Buna karşılık, günah yalnızca zahiri olarak işlenir; ama gerçekten istenmezse, o zaman kurtulur insan."

Robleda'nın odasından bitkinlikle huzursuzluğun iç içe geçtiği bir ruh haliyle çıktım. Cizvitlerin bilgisi sayesinde, diye düşündüm, Pellegrino'nun ruhunun kurtulması epey büyük bir olasılıktı. Ama bu tartışmalardan sanki beyazın adı siyahmış, hakikat yalanla eşitmiş, iyilikle kötülük bir olabilirmiş gibi bir sonuç çıkıyordu.

Belki de Rahip Melani bizi inandırmak istediği kadar dürüst bir adam değildi. Ama Robleda'ya, diye düşündüm, daha da az güvenmeliydi insan.

Yemek vakti geçmişti artık ve önceki akşamdan beri aç olan kiracılarımız hızla mutfağa doğru indiler. Hiç kimsenin çok fazla hoşlanmadığı gnocchetti ve şerbetçiotlu çorbamla bir telaş karınlarını doyurduktan sonra, neler yapmamız gerektiği konusuna dikkatimizi çeken Cristofano oldu. Birazdan muhafızlar yoklama için bizi çağıracaklar ve biz de pencereye çıkacaktık. Bir başka hasta, hiç kuşku yok ki Sağlık Kurumu'nu veba salgını tehlikesi hükmüne vardıracak ve bu durumda karantina sürdürülüp güçlendirilecekti. Er ya da geç nakledileceğimiz bir karantina yeri hazırlanacaktı belki de. Öyle bir varsayımdı ki bu, en cesur olanlarımızı bile titretti.

"Öyleyse kaçmayı denemekten başka yapacak şey kalmıyor bize" dedi soluklanarak Camcı Brenozzi.

"Mümkün değil" diye karşılık verdi Cristofano. "Çoktan yolu demir parmaklıklarla kapamış olsalar gerek, hem bunları geçmeyi başarsak bile, bütün papalık toprağında peşimize düşeceklerdir. Korulardan kaçarak, Loreto yönünde geçmeye çalışabilirdik papalık toprağını, sonra Adriya Denizi'ne açılıp deniz yoluyla kaçmak için. Ama o yol üzerinde güvenilir arkadaşlarım yok ve sanırım içimizden hiçbiri daha iyi durumda değil bu konuda. Yabancılardan bizi ağırlamalarını istemek zorunda kalacak, böylece her defasında bizi barındıran kişi tarafından aldatılma tehlikesiyle karşı karşıya kalacağız. Ya da Napoli Krallığı'na sığınmaya çalışabiliriz, hep gece yol alıp gündüz uyuyarak.

Ben elbette böyle bir yorgunluğu kaldırabilecek yaşta değilim; sizin de aranızda bazıları Doğa'nın lütfuna mazhar olmuş değil. Kaldı ki bize tepelerde ve geçitlerde rehberlik edecek, ikna edilmesi her zaman kolay olmayan bir rehbere, bir çobana ya da bir köylüye ihtiyacımız olacak; bu arada arandığımızı sezmemeli, yoksa hiç düşünmeden teslim eder bizi efendisine. Son olarak da, sayıca çok kalabalığız kaçmak için ve hiçbirimizin sağlık pasaportu yok; ilk sınır denetiminde yolumuzu keseceklerdir. Kısacası, başarma olasılığı son derece zayıf. Bütün bunların yanında bir de şunu hesaba katmak gerek: Başarılı olsak bile, asla Roma'ya dönmemeyi kabul etmiş olacağız."

"O halde?" diye üsteledi Bedford, küçümseyici bir tutumla oflayarak ve ellerini sabırsızca bileklerinden gülünç bir biçimde sallandırarak.

"O halde, Pellegrino yoklamalara yanıt verecek" diye karşılık verdi Cristofano istifini bozmadan.

"Ama ayakta durmayı bile beceremiyor" diye itiraz ettim.

"Becerecek" diye karşılık verdi hekim. "Becermek zorunda."

Sözlerini bitirdiğinde, bizi biraz daha alıkoyup, olası bir bulaşmaya karşı güçlenmemiz için, vücut sıvılarının temizlenmesine yönelik çareler önerdi. Bazıları, dedi, hazır bile, ötekileri gezilerinde yanında taşıdığı şifalı ot ve özlerle, Pellegrino'nun donanımlı kilerinden de yararlanarak bizzat kendisi hazırlayacaktı.

"Ne tadı, ne kokusu hoşunuza gidecek bu ilaçların. Ama kendini kabul ettirmiş preparatlardır bunlar" dedi

ve bu noktada Bedford'a doğru polemikçi bir bakış fırlattı; "*elixir vitae*,* beşinci öz, ikinci su ve merhemin anası, filozoflar yağı, büyük içki, dağlayıcı, kutsal koku, melek macunu, zaçyağı, kükürt yağı, devaimiskler ve pek çok çeşit tütsü, haplar ve göğüste taşınacak kokulu top. Bunlar havayı temizler ve olası bir bulaşıcı hastalığın girmesine izin vermezler. Ama aşırıya gitmeyin; içlerinde, damıtılmış sirkenin yanı sıra, billûr zırnık ve kuru zift var. Ayrıca, her sabah size ağızdan özgün beşinci özümü vereceğim; bunu, dağlık yerlerde hazırlanmış olgun, harika bir beyaz şaraptan elde edip benmari yoluyla damıttım, sonra küçük bir cam şişenin içine koydum, şişenin ağzını acı şifalı ottan bir tıpayla kapadım ve yirmi gün süreyle çok sıcak at gübresine ters olarak gömdüm. Şişeyi gübreden çıkarıp (preparatı kirletmemek için her zaman büyük bir ustalıkla yapılmasını önerdiğim bir işlem) gökrengi damıtık sıvıyı dışkılardan ayırdım: İşte budur beşinci öz. Onu sımsıkı kapatılmış küçük cam şişelerde saklıyorum. Sizi bozulma ve çürümeden ve başka her tür hastalıktan koruyacaktır; öyle büyük bir gücü vardır ki, ölüleri bile diriltir."

"Canlıları öldürmesin yeter bize" diyerek kıs kıs güldü Bedford.

Hekim alındı: "İlacın dayandığı ilkeyi Ramon Llull, Philippe Ulstedt ve başka birçok eski ve yeni filozof onaylamıştır. Ama son olarak şunu söylemek isterim: Burada her biriniz için tanesi yarım drahmilik olağanüstü haplarım var, cebinizde taşıyabilir ve salgın hastalığın size bulaşır gibi olduğunu hissettiğiniz anda yutabilirsiniz. Hepsi son derece uygun bitkilerden yapılmıştır, alı-

* *Elixir vitae* (Lat.): Yaşam iksiri. (Ç.N.)

şılmamış hiçbir şey kullanmaksızın: dört drahmilik kilermeni, mühürlü toprak, cedvar, kâfur, kurtpençesi, ak geyikotu ve karaciğer sarısabırı, bir ölçek safran ve bir ölçek mahmudeotu çözeltisi, kıvırcık lahana suyu ve pişmiş balla. Bedford örneğinde olması gerektiği gibi, doğal sıcaklığın bozulmasının yol açtığı vebayı savuşturmak için özel olarak incelenmiştir hepsi. Kilermeni ve Limni toprağı gerçekten de vücuttaki yüksek ateşi düşürür ve denge sağlar. Cedvarın kurutma ve çözme gücü vardır. Kâfur ferahlık verir, o da kurutur. Ak geyikotu, zehre karşıdır. Karaciğer sarısabırı, çürümeden korur ve vücudu çözer. Safran ile karanfil taneleri kalbi koruyup neşelendirir. Ve mahmudeotu çözeltisi, vücudun aşırı nemliliğini çözer."

Dinleyenler susuyordu.

"Güvenebilirsiniz" diye üsteledi Cristofano. "Bizzat ben ilaçların formüllerini kusursuz hale getirdim, en zor vebalarda en ünlü ustaların denediği ünlü reçetelerden yararlanarak. Giovanni da Volterra ustanın mide şurupları gibi; bunlar..."

O anda, hazır bulunanlar grubunda küçük bir karışıklık oldu; hiç beklenmezken, Cloridia çıkagelmişti.

Cloridia o âna dek odasında kalmış, yemek saatlerini umursamamıştı her zamanki gibi. Gelişi değişik biçimlerde selamlandı. Brenozzi küçük ağacını sıktı, Stilone Priâso'yla Devizé saçlarına çekidüzen verdiler, Cristofano gizlice karnını içine çekti, Peder Robleda kızardı, bu arada Atto Melani aksırıyordu. Yalnızca Bedford'la Dulcibeni istiflerini bozmadılar.

Bu son ikisinin arasında kendine yer açtı sokak kadını, davet edilmeksizin.

Gerçekten de benzersiz bir çehresi vardı Cloridia'nın: Yüzüne sürdüğü bembeyaz düzgünün altından, kendisi istemese de, oldukça esmer bir ten uç veriyor ve epey geniş alnıyla düzgün çehresini saran suni olarak sarıya boyanmış kıvırcık, sık saçlarla tuhaf bir karşıtlık oluşturuyordu. Yassı ama ufak ve sevimli burnu, yumuşacık ve iri siyah gözleri, dolgun ağzındaki kusursuz ve aralıksız dişleri, en çok göze çarpan yönünün çerçevesini oluşturuyordu yalnızca: çok geniş bir dekolte. Omuzlarını çepeçevre saran ve göğüsleri arasında iri bir düğümle sona eren, iç içe geçmiş püsküllerden rengârenk bir göğüslük bu dekolteyi daha da belirginleştiriyordu.

Bedford peykede ona yer açtı, bu arada Dulcibeni kıpırdamadan duruyordu.

"Aranızdan bazılarının kaç gün içinde bizi dışarı çıkaracaklarını bilmek istediğinden eminim" dedi Cloridia sevimlice baştan çıkaran bir ses tonuyla, masanın üzerine tarot falı için bir deste kâğıt koyarak.

"*Libera nos a malo*"* diye fısıldadı Robleda haç çıkarıp, veda bile etmeden alelacele yerinden kalkarak.

Kimse Cloridia'nın davetini kabul etmedi; herkes bunun başka, daha derin ama mali açıdan külfetli arayışlara bir giriş olduğunu düşünüyordu.

"Şimdi en uygun an olmayabilir, Sayın Bayan" dedi nazikçe Atto Melani kadıncağızı zor durumdan kurtarmak için, "halihazırdaki şeylerin üzüntüsü, sevimli eşliğinize bile üstün geliyor."

Bunun üzerine Cloridia, herkesi şaşırtarak, Bedford'un elini yakalayıp Fransız modasına uygun dekoltesinden fırlayan dolgun göğsüne götürdü.

* *Libera . . . malo* (Lat.): Bizi günahtan kurtar (Tanrım). (Ç.N.)

"Belki de güzel bir el falı daha iyi olur" diye öneride bulundu Cloridia, "ama bedava, yanlış anlaşılmasın ve yalnızca sizin zevkiniz için."

Bu kez Bedford'un dili tutuldu ve daha öneriyi reddetmeden, Cloridia işveyle avcunu kapattı.

"İşte böyle" dedi bir parmağının ucuyla İngiliz'in avcunu okşayarak, "göreceksin, çok hoşuna gidecek."

Bütün hazır bulunanlar (ben dahil) hafifçe boynumuzu uzattık daha iyi görüp dinlemek için.

"Hiç el falına baktılar mı?" diye Bedford'a sordu Cloridia, büyük bir tatlılıkla parmak uçlarına ve sonra bileğine dokunarak.

"Evet. Yani hayır. Demek istediğim, bu şekilde değil."

"Telaşlanma, şimdi Cloridia sana açıklayacak el falının ve talihin bütün gizlerini. Büyük parmağa güçlü olduğu, bir başka deyişle ötekilerden daha çok gücü olduğu için Başparmak denir. İkincisinin adı, işaret ettiği için İşaret Parmağı, üçüncüsünün adı alay ve hakaret göstergesi olduğu için Alçak'tır. Dördüncüsüne, yüzüğü taşıdığı için Orta Parmak ya da Yüzük Parmağı, beşincisine kulakları silip temizlemeye yaradığı için Kulak Parmağı denir. Elin parmakları, daha elverişli ve daha kolay kullanabilelim diye birbirinden farklıdır."

Cloridia sırayla parmakları gözden geçirirken, Bedford'un parmak kemiklerini gıdıklayarak her cümlenin altını çiziyor, Bedford da çekingen bir gülümsemeyle ve kadın cinsi karşısında yalnızca kuzey topraklarından gelen yolcularda gördüğüm bir tür iradedışı yabanilikle heyecanını gizlemeye çalışıyordu. Sonra Cloridia elin öteki kısımlarını açıklamaya geçti: "İşte görüyorsun, bileğin ortasından başlayıp işaret parmağına doğru çıkan çizgi, işte buradaki, yaşam çizgisi ya da kalp çizgisidir. Şu, eli az çok

sağdan sola kesen, doğal çizgidir ya da baş çizgisi. Onun kardeş çizgisine, şu hemen yanındakine, aylık çizgi denir. Bu küçük şişkinliğin adı Venüs kuşağıdır. Hoşuna gitti mi bu ad?" diye sordu gönül okşayıcı bir edayla Cloridia.

"Benim gitti, hem de çok" diye haykırdı Brenozzi.

"Sen geride dur, budala" diye karşılık verdi Stilone, Brenozzi'nin Cloridia'ya daha yakın bir konum kazanma girişimini geriye püskürterek.

"Biliyorum, biliyorum, güzel bir ad" dedi Cloridia önce Brenozzi'ye, sonra Bedford'a hafif bir suçortaklığı gülümsemesiyle, "ama bunlar da güzel: Venüs parmağı, Venüs tepesi, Güneş parmağı, Güneş tepesi, Mars parmağı, Mars tepesi, Jüpiter tepesi, Satürn parmağı, Satürn tepesi ve Merkür merkezi."

Cloridia, parmaklara, parmak eklemlerine, kırışıklıklara, çizgilere, eklem yerlerine, şişkinlik ve göçüklere hünerli ve çekici bir hareketler uyumuyla böyle açıklamalar getirirken, işaret parmağını kâh Bedford'un eli ve kendi yanakları, kâh İngiliz'in avcu ve sonra kendi dudakları üzerinden, tekrar Bedford'un bileği ve sonra kendi dolgun göğsünün en uçtaki ve henüz masum bitişme yeri üzerinden geçiriyordu. Bedford yutkundu.

"Ayrıca karaciğer çizgisi, Güneş çizgisi ya da yolu, Mars çizgisi, Satürn çizgisi, Ay tepesi var ve sonra hepsi Samanyolu'yla sona eriyorlar..."

"Ah, evet, Samanyolu" deyiverdi Brenozzi kendinden geçerek.

Bu arada neredeyse bütün grup Cloridia'nın çevresine toplanmıştı, Rab'bimiz dünyaya geldiği gece boğayla eşeğin bile yapmadığı ölçüde.

"Her halükârda, güzel bir eliniz var, ruhunuz daha da güzel olmalı" dedi Cloridia işveli bir edayla, Bedford'un

avcunu, kısa bir an için, göğsüyle boynu arasındaki esmer tenin üzerine çekerek.

"Ama vücudunuzu bilemem" diye güldü sonra, sanki korunmak için Bedford'un elini şaka yollu kendinden uzaklaştırıp Dulcibeni'nkini tutarak.

Bütün gözler olgunluk çağındaki soylu adama döndü; ne var ki, o kaba bir hareketle sokak kadınının tutuşundan kendini kurtardı ve masadan kalkıp merdivenlere doğru yöneldi.

"İşe bakın hele" diye yorumda bulundu alaycı bir ifadeyle Cloridia, düş kırıklığını gizlemeye çalışarak ve kadınsı bir öfkeyle bir saç tutamını düzelterek. "Hem ne çirkin bir mizaç bu!"

Tam o sırada düşünme fırsatım oldu: Önceki günlerde Cloridia her zamankinden daha sık olarak Dulcibeni'ye yanaşmış, o ise artan bir sabırsızlıkla kadını hep geri çevirmişti. Aslına bakılırsa, sokak kadınına karşı aşırı bir öfke duyuyormuş gibi görünen ama herhalde birkaç gece seve seve onu ziyaret etmiş olan Robleda'nın aksine, Dulcibeni genç kadının varlığından gerçek ve derin bir tiksinti duyuyordu. Handaki başka hiçbir kiracı Cloridia'ya bu kadar horgörüyle davranmaya cesaret edemiyordu. Ama, belki bu yüzden, belki Dulcibeni'nin elbette yoksun olmadığı paradan ötürü (açıkça belli olduğu üzere), sokak kadını Fermo'lu soylu adamla konuşmakta inat eder gibiydi. Cloridia onun ağzından tek kelime alamadığı için, Dulcibeni'yle ilgili her tür ayrıntıyı öğrenme merakıyla, birçok kez onun hakkında sorular sormuştu bana.

El falı böyle birden kesintiye uğrayınca, hekim bulaşma riskine karşı çarelere ilişkin açıklamalarını sürdürmek için bu fırsattan yararlandı. Bize çeşitli haplar, ko-

kulu toplar ve başka şeyler dağıttı. Sonra hepimiz Pellegrino'nun sağlık durumunu kontrol etmek için Cristofano'nun peşine takıldık.

Ustamın odasına girdik; ustam orada yatağın üzerinde uzanmış yatıyordu ve şimdi biraz daha az bitkin görünüyordu. Pencerelerden gelen aydınlık ruha teselli veriyor, bu arada hekim hastayı yokluyordu.

"Hımm" diye homurdandı Pellegrino.

"Ölmemiş" diye açıkladı Cristofano. Gözleri yarı kapalı, hâlâ ateşi var ama rengi düzelmiş ve altını ıslatmış."

Bu haberi rahat bir soluk alarak karşıladık. Ne var ki, çok geçmeden Toskanalı hekim, hastanın, oldukça zayıf tepkiler dışında dış etkilere tepki vermesini olanaksız kılan bir donukluk hali içinde bulunduğunu kabullenmek zorunda kaldı.

"Pellegrino, söyle ne anlıyorsun sözlerimden" diye ona mırıldandı Cristofano.

"Hımm" diye yineledi ustam.

"Karşılık veremiyor" hükmüne vardı hekim, kendinden emin bir tutumla. "Sesleri seçebiliyor ama karşılık veremiyor. Benzeri bir durumla karşılaşmıştım daha önce: Rüzgârın yıktığı bir ağaç gövdesinin altında kalan bir köylüydü; aylarca tek söz çıkmadı ağzından, karısının ve çocuklarının söylediklerini mükemmelen anlayabilse bile."

"Peki sonra ne oldu?" diye sordum.

"Hiç. Öldü."

Hastaya, canlanmasını sağlamak için tatlılıkla birkaç söz söylememi istediler benden. Ama başarılı olamadım; hanın alevler içinde olduğunu ve bütün şarap rezervleri-

nin tehlikede olduğunu fısıldamakla bile yenik düştüğü uyuşukluktan çıkaramadım onu.

Buna rağmen, Cristofano rahatlamış görünüyordu. Ustamın boynundaki iki şişliğin rengi şimdiden açılmaya ve şişlikler inmeye başlamıştı; demek ki hıyarcık değildi. İster peteşi, ister yalnızca morartı olsun, geçiyordu yaralar. Bir veba salgını tehdidi altında görünmüyorduk. Bu yüzden rahatlayabilirdik biraz. Gene de, hastayı kaderine terk etmedik. Hemen yoklayıp gördük: Pellegrino, yavaşça olsa da, hem iyice doğranmış yiyecekleri, hem içecekleri yutabiliyordu. Ona düzenli olarak yiyecek ve içecek götürerek canlanmasını sağlama görevini üzerime aldım. Cristofano düzenli aralarla onu muayene edecekti. Ne var ki, han şimdilik hanı en iyi bilen ve bize yardım edebilecek kişiden yoksun kalıyordu. Ben bu tür düşüncelerle oyalanırken, hancıya yaptıkları hasta ziyaretinden memnun olan ötekiler yavaş yavaş veda edip ayrıldılar. Hekimle yalnız kaldım; bu arada o, Pellegrino'nun uzanmış ve hareketsiz gövdesini yokluyordu.

"Durum iyiye gidiyor, bana kalırsa. Ama hastalar söz konusu olduğunda, asla fazla emin hissetmemeli insan kendisini" yorumunda bulundu.

Orso Sokağı'nda, pencerelerimizin altında, güçlü bir çan sesiyle işimize ara vermek zorunda kaldık. Pencereye çıktım, yoklamamızı yapmak, içimizden herhangi birinin nöbetçiden kaçmadığını denetlemek üzere gönderilmiş üç adamdı. Ama önce, dediler, Cristofano'nun sağlık durumumuz üzerine ayrıntılı bilgiler vermesi gerekiyordu. Öteki odalara koşup bütün kiracıları topladım. Bazıları, kesinlikle ayakta duramayan zavallı ustama kaygıyla baktı.

Neyse ki, Cristofano'nun ve Rahip Melani'nin bilgeliği hemen çözdü sorunu. Birinci katta, Pompeo Dulcibeni'nin odasında toplandık. İlk olarak pencerenin parmaklığında Cristofano belirdi, önemli hiçbir şeyin olmadığını, hiç kimsenin herhangi bir hastalık belirtisi göstermediğini ve herkesin sağlık açısından mükemmel göründüğünü belirtti kesin bir dille.

Sonra yoklama yapmaları için teker teker pencerede belirmeye başladık. Ama hekimle Atto üç yoklamacının kafalarını iyice karıştıracak şekilde davrandılar. Cristofano pencereye önce Stilone Priàso'yu, sonra Robleda'yı, en son olarak da Bedford'u götürdü; oysa bu sırada üç yoklamacı başka konukların adlarını söylüyorlardı. Cristofano, birkaç kez özür diledi, istemeden kişilerin sırasının değişmesinden ötürü; ama bu arada hatırı sayılır bir kargaşa yaratılmıştı. Sıra Pellegrino'ya geldiğinde, Bedford bir başka kaos yaratmayı başardı; İngilizce haykırmaya başladı: Artık serbest bırakılmayı istiyordu (Atto'nun açıkladığı gibi). Üç yoklamacı ona, hakaret ederek ve alaya alarak karşılık verdiler ama bu arada çabucak görünüşü kusursuz olan Pellegrino beliriveriyordu; saçlarına iyice çekidüzen verilmiş, solgun yanaklarına Cloridia'nın düzgünüyle makyaj yapılmış ve al rengi verilmişti. Aynı anda, Devizé de kapatılmamızdan ötürü kollarını sallamaya ve karşı çıkmaya başlayıp, yoklamacıların dikkatini Pellegrino'dan kesin olarak uzaklaştırdı. Böylece ustamın son derece kötü halini fark etmeksizin ziyareti sona erdirdiler.

Ben bu çareler üzerine düşünürken, Rahip Melani eşikten dışarı çekti beni. Yolcuların hana geldiklerinde

ona teslim ettikleri paraları ya da değerli eşyayı Pellegrino'nun genellikle nereye sakladığını bilmek istiyordu. Soru karşısında hayrete düşerek geri çekildim. Sorduğu yer elbette gizliydi. Orada hazineler korunuyor olmasa da, ustam gene de müşterilerin emanet ettiği paraları orada saklıyordu. Aklıma hemen Cristofano, Stilone Priàso ve Devizé'nin Atto hakkındaki son derece kötü düşünceleri geldi.

"Sanırım ustan anahtarı hep yanında taşıyordur" diye ekledi rahip.

Karşılık vermek üzereyken, kapıdan Pellegrino'ya baktım, onu odasına götürdükleri sırada. Ustamın gece gündüz pantolonuna bağlı tuttuğu, demir bir halkayla bir araya toplanmış anahtar destesi yerinde değildi.

Hemen kilere koştum; orada varlığını yalnızca benim bildiğim bir duvar boşluğuna gizlenmiş yedek anahtarlarım duruyordu. Anahtarlar yerindeydi. Kiracıların (sahnelenen oyunun başarısından memnun, akşam yemeği için zemin kata iniyorlardı) ilgisini çekmemeye çalışarak, yeniden üçüncü kata çıktım.

Şimdi, her kata ulaşmak için iki merdiven olduğunu açıklamam gerek. Her merdivenin sonunda bir sahanlık vardı. Ayrıca, ikinci katla üçüncü kat arasındaki sahanlıkta para ve değerli eşyaların korunduğu küçük odanın kapısı bulunuyordu.

Çevrede kimsenin bulunmadığından emin olduktan sonra içeri girdim. Duvara sokulmuş taşı çıkarttım; taşın arkasında küçük para kasası duruyordu. Kasayı açtım. Hiçbir şey eksik değildi; ne paralar, ne kiracıların imzaladığı emanet makbuzları. İçim rahat etti.

"Şimdi, soruyorum sana: Kim aldı Pellegrino Usta'nın anahtarlarını?"

Rahip Melani'nin sesiydi. Beni takip etmişti. İçeri girip arkasından kapattı kapıyı.

"Öyle görünüyor ki, aramızda bir hırsız var" dedi neredeyse zevk duyarak. Sonra birden durup, "Sus, birisi geliyor" dedi ve başıyla sahanlığa doğru işaret etti.

Kapıdan bakmamı işaret etti, istemeden de olsa yaptım dediğini. Zemin katından Devizé'nin çalgısının zar zor işitilen notalarının ulaştığını duydum. Başka hiçbir şey yoktu.

Rahibe kaygı duymaksızın çıkabileceğini söyledim küçük odadan; çünkü aramızdaki ilişkileri en aza indirmek istiyordum. Rahibin dar kapıdan çıkarken, oldukça kaygılı bir tutumla küçük kasaya doğru baktığını fark ettim.

"Gene ne var, Sayın Rahip?" diye sordum, giderek artan kaygımı saklamaya ve dudaklarıma yükselen kaba tonu denetlemeye çalışarak.

"Düşünüyordum; anahtar destesini gizlice çalan kişinin hanın kasasından hiçbir şey çalmaması anlamsız. İyi kontrol ettiğinden emin misin?"

Dönüp baktım: Paralar oradaydı, emanet makbuzları da; başka ne olması gerekiyordu ki? Sonra anımsadım: Brenozzi'nin bana verdiği küçük inciler.

Öteki değerli eşyalar arasında Venedikli'nin titizlikle gizlediğim tuhaf ve çekici armağanı yok olmuştu. Ama niçin hırsız başka bir şey almamıştı? Oysa orada hatırı sayılır tutarda para saklanıyordu, benim küçük incilerimden çok daha gözle görülür ve değerli olan.

"Sakin ol. Şimdi aşağıya, odama gidip durumu gözden geçireceğiz" dedi.

Ama reddetmek üzere olduğumu görerek, ekledi: "Küçük incilerine kavuşmak istiyorsan tabii."

Hiç istemesem de, razı oldum.

Odasına vardığımızda, rahip sandalyelerden birine oturttu beni. Tedirginliğimi fark ediyordu.

"İki ihtimal var" diye söze girdi. "Ya hırsız istediği her şeyi yaptı, yani incilerini çaldı ya da niyetlerini gerçekleştiremedi. Ben ikinci ihtimalden yanayım."

"Niçin? Cristofano'nun bana açıkladıklarını söyledim ya size. O incilerin zehirle ve görünüşte ölümle ilgisi var. Belki de Brenozzi bir şeyler biliyordur."

"En azından şimdilik bu konuyu bir yana bırakalım, delikanlı" dedi bir kahkaha atarak. "Elbette, küçük mücevherler pek değerli olmadığı ya da hekimimizin onlara atfettiği güçlere sahip olmadıkları için değil. Ne var ki, bana kalırsa hırsızın o küçük odada yapacak başka bir şeyi daha vardı. O küçük oda ikinci katla üçüncü kat arasında bulunuyor. Ve oralarda, ustan Pellegrino'nun bitkin bedeni bulunduğundan beri, hırsıza hareket etme fırsatı vermeyen tam bir hayhuy oldu."

"O halde?"

"O halde, bence hırsızın gecenin karanlığından yararlanarak o odada yapacak işleri var daha. Hiç kimse, şimdilik, senin anahtarların çalındığını fark ettiğini bilmiyor. Kiracılara haber vermezsen, hırsız rahatlıkla hareket edebileceğini sanacaktır."

"Tamam" dedim sonunda, içim güvensizlikle dolu olsa da, "onları bu gece geçtikten sonra uyaracağım. Tanrı'ya dua ederek, başlarına kötü bir şey gelmesin diye."

Yandan rahibe baktım ve uzun süredir gizlediğim soruyu ona sormaya karar verdim: "Sizce hırsız mı öldürdü Sinyor Mourai'yi, hatta aynısını ustama yapmaya çalıştı?"

"Her şey mümkün" diye karşılık verdi Melani ilginç bir biçimde yanaklarını şişirip ağzını büzerek. "Kardinal

Mazarin şöyle derdi bana: Kötü düşünen kişi günah işler, ama her zaman doğruya ulaşır."

Rahip ona karşı beslediğim güvensizliği fark etmiş olmalıydı ama soru sormadı ve hiçbir şey olmamış gibi sözünü sürdürdü: "Mourai'ye gelince, daha bu sabah küçük bir keşif önermek istiyordum sana ama ustan fenalaştı."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Bence zavallı ihtiyarın iki yol arkadaşının odalarını aramanın vakti geldi. Nasıl olsa sende bütün anahtarların yedeği var."

"Gizlice Dulcibeni'yle Devizé'nin odasına mı girmek istiyorsunuz? Ve size yardım etmemi mi istiyorsunuz?" diye sordum afallayarak.

"Hadi canım, öyle bakma bana. Düşün: Burada yaşlı Fransız'ın ölümüyle ilgisi olduğundan kuşku duyulacak birileri varsa, Dulcibeni ile Devizé'dir o kişiler. Donzello'ya Napoli'den Mourai'yle birlikte geldiler ve bir ayı aşkın bir süredir burada konaklıyorlar. Devizé, Cocomero Tiyatrosu hikâyesiyle, büyük bir olasılıkla saklayacak bir şeyleri olduğunu ortaya koydu. Pompeo Dulcibeni, bir de ölen adamcağızla aynı odayı paylaşıyordu. Belki masumdurlar; ama Sinyor Mourai hakkında başka herhangi bir kimseden daha çok şey biliyorlar."

"Peki odalarında ne bulmayı bekliyorsunuz?"

"İçeri girmeden bilemem bunu" diye karşılık verdi sert bir ifadeyle.

Devizé'nin ağzından Melani hakkında işittiğim korkunç şeyler bir kez daha çınladı kulaklarımda.

"Size onların anahtarlarının yedeğini veremem" dedim düşündükten sonra.

Melani ısrar etmenin işe yaramayacağını anlayıp sustu.

"Gene de, kalan konularda emrinizdeyim" diye ekledim yumuşak bir tonla, kaybolan incilerimi düşünerek. "Örneğin, Devizé'yle Dulcibeni'ye birkaç soru sorabilir, onları konuşturmaya çalışabilirim..."

"Olacak iş değil, eline hiçbir şey geçmeyeceği gibi, onları uyarmış olursun. Adım adım ilerleyelim; bu arada anahtarları ve incilerini kimin çaldığını anlamaya çalışalım."

Sonra Atto bana fikrini açıkladı: Akşam yemeğinden sonra, odalarımızdan merdivenleri gözleyecektik, ben üçüncü, o ikinci kattan. Benim penceremle onun penceresi arasına bir ip gerip (odalarımız tam olarak altlı üstlüydü) ikimiz de bir ucunu ayağımıza bağlayacaktık. Birimiz herhangi bir şey fark ettiğinde, ipi birkaç kez güçlü bir biçimde çekecek, ötekinin koşup gelmesini sağlayacaktı, böylece hırsızın yolunu kesecektik.

O bu şekilde konuşurken, ben olayları tartıyordum. Brenozzi'nin incilerinin bir servet edebileceğini bilmek, yılgınlığa düşürmüştü beni; hiç kimse bana bunca değerli bir şey hediye etmemişti. Belki de Rahip Melani'ye biraz destek vermek uygun olacaktı. Elbette, gözlerimi dört açmam gerekecekti; onun hakkında işittiğim son derece kötü yargıları unutmamam gerekiyordu.

Ona önerilerini yerine getireceğimi belirttim, zaten (onu temin etmek için hatırlattım) önceki gece uzun ve baş başa konuşmamızda söz vermiştim bu konuda. Hanın konuklarının aralarında, rahibin bana önceki akşam adından söz ettiği Başmüfettiş Fouquet hakkında tartıştıklarını işittiğimi belirttim belli belirsiz.

"Özel olarak ne dediler onun hakkında?"

"Tam olarak hatırladığım bir şey yok çünkü mutfaktaki işlerle uğraşıyordum. Yalnızca bana bu konuda bir şeyler anlatmaya söz vermiş olduğunuzu hatırlattılar."

Rahip Melani'nin keskin gözbebeklerinden bir ışıltı geçti. Sonunda yakalamıştı onunla ilgili ani güvensizliğimin kaynağını.

"Haklısın, borçluyum sana" dedi.

Sonra bakışı birden uzaklaşıp, geçmişin anıları içinde yitti. Alçak tondan hüzünle şunları söyledi:

Ai sospiri, al dolore,
ai tormenti, al penare,
*torna o mio cuore.**

"İşte böyle söz ederdi Fouquet'den sana ustam *Seigneur* Luigi Rossi" diye ekledi soru soran ifademin farkına vararak. "Ama mademki sana anlatmak bana düşüyor ve mademki akşam yemeği saatini beklemek zorundayız, şöyle rahatça yerleşiver. Bana Nicolas Fouquet'nin kim olduğunu soruyorsun. Eh, her şeyden önce yenik düşenlerdendi o."

Sözcükleri ararcasına sustu, bu arada çenesindeki gamze titriyordu.

"Kıskançlığın, hikmeti hükümetin, siyasetin yenik düşürdüğü birisi; ama özellikle tarihin yenik düşürdüğü. Çünkü, hatırla, tarihi her zaman yenenler yaparlar, iyi de olsalar, kötü de. Ve Fouquet yitirmiştir. Bu yüzden Fransa'da ve dünyada Nicolas Fouquet'nin kim olduğunu kime sorarsan sor, sana şimdi ve daima onun en hırsız, en

* *Ai sospiri . . . cuore* (İt.): İç çekişlere, acıya, / üzüntülere, çileye, / dön ey yüreğim. (Ç.N.)

yoz ve en fesatçı vekil olduğu, zamanımızın en ciddiyetsiz ve en savurgan kişisi olduğu karşılığı verilecektir."

"Peki siz, yenik düşmüş birisi olmadan önce, ne olduğunu söylüyorsunuz?"

"Güneş" diye karşılık verdi gülümseyerek. "Le Brun, onu Vaux-le-Vicomte Şatosu'nun duvarları üzerindeki *Hercules'in Utkusu*'nda bu şekilde resmettikten beri böyle anılmıştı Fouquet. Ve gerçekten de, böyle yüce gönüllü ve cömert bir insana başka hiçbir yıldız uygun düşmezdi."

"Öyleyse, Güneş Kral, Fouquet'ye öykünmek istediği için mi bu unvanı verdi kendisine?"

Melani dalgın bir ifadeyle bana bakıp karşılık vermedi. Bıraktığı yerden sözünü sürdürüp açıkladı: Sanatlar, güllerin narin çiçeklenmeleri gibi, onları doğru vazoya koyacak ya da onlara gübre verecek ve topraklarını ekilir hale getirecek, sonra gün be gün şefkatle susuzluklarını giderecek suyu dökecek birisine gereksinirler; bahçıvana gelince, diye ekledi Rahip Melani, o da mahlûklarına özen gösterecek en iyi aletlere, yumuşak yaprakları incitmemek için hassas bir dokunuşa, onların dertlerini anlayacak usta bir göze sahip olmalıdır ve son olarak, sanatını aktarmayı bilmelidir.

"Nicolas Fouquet, amaca hizmet eden bütün bu şeylere sahipti" diyerek iç geçirdi Rahip Melani. "En olağanüstü, en yüce, en hoşgörülü ve en cömert bilim ve sanat koruyucusuydu, yaşama ve siyaset yapma sanatında en donanımlı kişiydi. Ama hırslı, kıskanç, kibirli, entrikacı ve yalancı düşmanların ağına takılıp kalmış buldu kendini."

Fouquet, bir önceki yüzyılda Antiller'le ticarette hak ederek servet kazanmış zengin bir Nantes ailesindendi. Cizvit rahiplerine emanet edilmiş, rahipler onda üstün bir zekâ ve sıra dışı bir karizma keşfetmişlerdi. Büyük İg-

natius'un çömezleri, her fırsatı deneyip her durumu kendi lehine döndürebilen, her muhatabını ikna edebilen soylu bir siyasi kişiliğe dönüştürmüşlerdi onu. Daha on altı yaşında Metz Parlamentosu'nun danışmanı olmuş; yirmisinde saygın *maîtres des requêtes* topluluğuna –adaleti, maliyeyi ve askeri birlikleri idare eden kamu görevlileri– girmişti.

Bu arada Kardinal Richelieu ölmüş ve Mazarin kardinalliğe yükselmişti. İlkinin öğrencisi olan Fouquet, güçlük çekmeden ikincisinin hizmetine geçmişti. Bunun bir nedeni de, Fronde –soyluların krallığa karşı ünlü isyanları– patlak verdiğinde, Fouquet'nin genç Kral Louis'yi çok iyi savunmuş ve hükümdar kargaşalar yüzünden ailesiyle şehri terk etmek zorunda kaldıktan sonra, onun Paris'e geri dönüşünü örgütlemiş olmasıydı. Ekselansları Kardinal'in çok iyi bir hizmetkârı, Kral'ın çok sadık bir kulu ve gözü pek bir insan olduğunu kanıtlamıştı. Kargaşa sona erdikten sonra, artık otuz beş yaşındayken, Paris Yüksek Mahkemesi Başsavcılığı görevini satın almış* ve 1653'te en sonunda Maliye Başmüfettişi olmuştu.

"Ama bütün bunlar, onun yaptığı gerçekten soylu, adil ve ölümsüz şeylerin bir dış çerçevesidir ancak" dedi Rahip Melani.

Fransa'nın bir bucağından ötekine koşturmaktan çok (*maître des requêtes* iken olduğu gibi), krallığın mali işlerini son kuruşuna kadar bilgece yönetmek için uykusunu ve sağlığını feda etmekten çok (Paris'te Maliye Başmüfettişi'yken olduğu gibi), her şeyden çok, Fransa'nın bütün Avrupa'ya sanat ve erdemlerin şanlı utkusunu gösterebilmesi önemliydi onun için.

* O dönemin Fransa'sında geçerli bir uygulama. (Ç.N.)

Evi iş adamlarına olduğu kadar edebiyatçılara ve sanatçılara da açıktı; gerek Paris'te, gerek şehir dışında, herkes onun şiir, müzik ve öteki sanatlarda yeteneği olanları onurlandırmak için devlet işlerinden çaldığı değerli anları bekliyordu.

Fouquet'nin büyük La Fontaine'i ilk anlayan ve seven kişi olması bir rastlantı değildi. Şairin ışıltılı yeteneği, tanıştıkları andan başlayarak Başmüfettiş'in ona tahsis etmiş olduğu yüklü maaşı fazlasıyla hak ediyordu. Ve dostunun hassas ruhunu incitmediğinden emin olmak için, ona dönemsel olarak bir bölüm –ama koşuk bir bölüm– vererek borcunu ödeme olanağını sunmuştu. Molière de Başmüfettiş'e borçluydu, ne var ki bundan ötürü hiçbir zaman eleştirilmeyecekti; çünkü en büyük borç ahlaki borçtu. Artık yaşlı olan ve ünün yakıcı, kaprisli dudaklarının öpmediği iyi Corneille de, yaşamının en zor döneminde somut olarak onurlandırılmış ve hüznün boğumlarından kurtarılmıştı.

Ama Başmüfettiş'in edebiyat ve şiirle soylu birlikteliği, uzun olsa da bu armağanlar dizisiyle bitmiyordu. Başmüfettiş, maddi yardım sağlamakla yetinmiyordu. Henüz hazırlık aşamasındaki eserleri okuyor, önerilerde bulunuyor, teşvik ediyor, düzeltiyor, uyarıyor, gerekirse eleştiriyor, gerekirse övüyor ve esinlendiriyordu; yalnızca sözlerle değil, kendi soylu varlığıyla da. Başmüfettiş'in çehresinden, çocuksu iri mavi gözleri, etli geniş ağzı ve içten bir gülümseyişle yanaklarında kıvrılan gamzelerinden yayılan iyilikseverlik, karşısındakine güç verip güven aşılıyordu.

Nicolas Fouquet'nin ruhunun kapısını çok geçmeden mimarlık, resim ve heykel de çalmıştı. Ne var ki, burada, diye uyardı rahip, acı bir sayfa açılıyordu.

Melun yakınlarındaki kırsal kesimde, Vaux-le-Vicomte'da, mimarlığın incisi, harikalar harikası bir şato yükselir, Fouquet'nin eşsiz beğenisiyle yaptırılmış ve onun keşfettiği sanatçılar tarafından gerçekleştirilmiştir: Mimar Le Vau, Bahçe Düzenleyicisi Le Nôtre, Roma'dan çağrılan Ressam Le Brun, Heykelci Puget ve Kral'ın kısa süre içinde kendi hizmetine alarak Fransız sanatının en ünlü adları kılacağı başka birçok sanatçı.

"Vaux, hayal kırıklıklarının şatosu" diye sızlandı Atto, "taştan büyük yüzkarası, bir yaz gecesi, 17 Ağustos 1661 gecesi boyunca süren bir utkunun gösterişli cephesi. Öğleden sonra saat altıda Fouquet Fransa'nın gerçek kralıydı, sabahın ikisinde bir hiçti artık."

O 17 Ağustos günü, kısa bir süre önce şatonun açılışını yapan Başmüfettiş, Kral onuruna bir şenlik düzenledi. Kral'ın hoşuna gitmek ve onu hoşnut etmek istiyordu. Bunu her zamanki sevinci ve eli açıklığıyla, ama, ah çaresiz adam, Kral'ın karmaşık mizacını anlamadan yaptı. Hazırlıklar göz kamaştırıcıydı. Vaux'ya, henüz tamamlanmamış salonlara, altın şeritli brokar yataklar, döşemelikler, nadir mobilyalar, gümüş takımlar, kristal şamdanlar gönderildi. Melun'un sokaklarından yüz müzenin ve bin antikacının hazineleri geçti: İran ve Türk halıları, Kurtuba derileri, Cizvitlerin Japonya'dan gönderdikleri porselenler, Başmüfettiş'in Doğu'dan nadir eserlerin getirtilmesi için oluşturduğu ayrıcalıklı yol sayesinde Felemenk üzerinden Çin'den ithal edilen lake eşya. Ve sonra Roma'da Poussin'in keşfettiği ve Fouquet'ye rahip kardeşinin gönderdiği tablolar. Aralarında Molière'le La Fontaine'in de bulunduğu bütün sanatçı dostlarla şairler seferber edilmişti.

"Madame de Sévigné'ninkinden Madame de la Fayette'inkine her salonda, Vaux Şatosu'ndan başka bir şey ko-

nuşulmuyordu" diye sözünü sürdürdü Melani, artık iyice o günlerin anılarına dalmış olarak. "Şatonun girişi, ziyaretçiyi parmaklığın sert dantelasıyla ve her iki yanda yükselen sekiz tanrı heykeliyle karşılıyordu. Sonra bronz duvar ayaklarıyla ek yapılara bağlanan çok geniş şeref salonu geliyordu. Ve üç muhteşem giriş kapısının yarım daire şeklindeki kemerlerinde, Fouquet'nin arması tırmanan sincap vardı."

"Sincap mı?"

"Başmüfettiş'in doğduğu yerin lehçesi Bretanca'da *fouquet* 'sincap' anlamına gelir. Ve dostum Nicolas, yüz rengi ve mizacıyla bu hayvana benziyordu: çalışkan, yerinde duramayan, ince, zinde, oyunbaz bakışlı ve baştan çıkarıcı. Armanın altındaki *Quo non ascendam*?, yani 'nerelere çıkmam ki?' sözü, sincabın hep daha yüksek doruklara ulaşma tutkusunu dile getiriyordu. Ama cömertlik konusunda bir noktayı unutmamak gerek: Fouquet, gücü bir çocuk gibi seviyordu. Kendini asla çok ciddiye almayan kişinin sadeliği vardı onda."

Şatonun çevresinde, diye sözünü sürdürdü rahip, Le Nôtre'un olağanüstü bahçeleri uzanıyordu: "Cenova'nın kadife çimen ve çiçek örtüleri; burada begonyalardan kenar süsleri, şiirdeki altı vurgulu ölçünün düzenliliğindeydi. Koni biçimindeki porsukağaçları, mangal biçimi verilmiş şimşir çalıları ve sonra mağaralara giden büyük su şelalesiyle Küçük Neptün Gölü ve mağaraların arkasında Mazarin'i şaşırtan ünlü pınarlarıyla park. Her şey XIV. Louis'yi kabul için hazırdı."

Genç Kral ve anne Kraliçe, Fontainebleau konutundan öğleden sonra yola çıkmış; saat altıda yanlarındaki kalabalıkla Vaux'ya varmışlardı. Yalnızca Kral'ın eşi, karnında kocasına olan aşkının ilk meyvesini taşıyan

Kraliçe Marie-Thérèse yoktu gelenler arasında. Kortej, muhafızların ve silahşörlerin oluşturduğu safların arasından ve sonra pek süslü yemeklerle dolu altın tepsileri çekip çeviren, egzotik çiçeklerden yapılmış zafer çelenklerini düzelten, şarap kasalarını taşıyan, damaskolu koca sofraların (bunlar, üzerindeki şamdanlar, altın ve gümüş sofra ve çatal-bıçak takımları, meyve ve sebze dolu bereket boynuzları, incecik kristalden ve gene altın işli bardaklar, harika, insanı afallatan, benzersiz, tedirgin edici bir görüntü oluşturuyordu) çevresine sandalyeleri yerleştiren işi başından aşkın uşak ve hizmetkârlar kalabalığı arasından umursamaz bir edayla geçti.

"İşte o an yazgı sarkacı, geri adım atmaya başladı" diye yorumda bulundu Rahip Melani. "Ve bu gidişin tersine dönüşü, hem beklenmedik biçimde, hem de şiddetli oldu."

Genç Kral Louis, şenliğin neredeyse arsız ihtişamından hoşlanmadı. Sıcak, bir de davetliler kadar şenlik yapmaya hevesli sinekler, hem Kral'ın, hem görgü kuralları gereği eziyetli bir Vaux Bahçeleri ziyaretine zorlanan maiyetin sabrını taşırmıştı. Güneşte kavrulmuş, boynu sıkan, sert dantelli yakaları ve hırkalarının altıncı düğmesine iliştirilen keten batist boyunbağlarıyla kuşatılmış insanlar, pantolonlarını ve peruklarını çıkarma arzusuyla yanıp tutuşuyorlardı. Akşamın serinliği sonsuz bir rahatlamayla karşılandı ve en sonunda sofraya oturuldu.

"Peki, yemek nasıldı?" diye sordum iştahım kabarmış, yiyeceklerin konut ve törenin düzeyinde olduğunu tahmin ederek.

"Kral'ın hoşuna gitmedi" dedi rahip kasvetli bir ifadeyle.

Özellikle, Genç Kral Louis'nin sofraya dizilmiş otuz altı düzine som altından tabakla beş yüz düzine gümüş tabak hoşuna gitmedi. Davetlilerin bu kadar çok, yüzlerce ve yüzlerce olması, konağın dışında bekleyen arabalar, uşaklar ve arabacılar dizisinin bu kadar uzun ve neredeyse ikinci bir şenlik varmış gibi neşeli olması hoşuna gitmedi. Maiyetinden bir saraylının fısıltısıyla, neredeyse paylaşmasına izin verilen bir dedikodu söz konusuymuş gibi, şenliğin yirmi bin liradan fazlaya mal olduğunu öğrenmek zorunda kalmaktan hoşlanmadı.

Kral yemeğe eşlik eden müzikten –sofraya getirilen ilk yemeklerle zil ve trompetler, ardından kemanlar– hoşlanmadı, ne de önüne yerleştirilen ve hareketlerini kısıtlayan som altından kocaman şeker kabından.

Konuklarını kendine hayran bırakmada, aynı zamanda da yüceliği konukseverlikle birleştirip onları kendine yaklaştırmada daha yüce gönüllü, hayal gücü daha yüksek, daha becerikli, sonuç olarak daha görkemli taçsız birisinin –uzun sözün kısası, daha kral birisinin– kendisini ağırlamasından hoşlanmadı.

Akşam yemeğinin eziyetlerine, Louis için dışarıda yapılan gösterinin eziyetleri eklendi. Ziyafet uzayıp giderken, Molière de perdelerin ardında bir ileri bir geri sinirle dolaşıp Başmüfettiş'e lanet okuyordu: Şenlik için hazırlamış olduğu *Münasebetsizlikler Komedisi*'nin en az iki saat önce başlamış olması gerekiyordu. Oysa şimdi gün ışığı azalıyordu. Sonunda sahneye günbatımının mavi ve yeşil kalkanı altında girdi; doğuda ilk yıldızlar çoktan belirmeye başlıyordu gökyüzünde. Burada da hayranlık uyandıran bir şey oldu: Sahnede bir istiridye kabuğu belirdi, kabuklar açıldı ve dansçı bir kadın, tatlı mı tatlı bir ırmak tanrıçası çıktı ve sanki bütün doğa konuşmaya,

çevredeki ağaçlar ve heykeller, ipince ve tanrısal güçlerle harekete geçirilmiş gibi su perisine yaklaşmaya başladı, onunla birlikte şarkıların en tatlısını, komedyanın açılışındaki kral övgüsünü söylemek için:

Pour voir sur ces beaux lieux le plus grand roi du monde
*Mortels, je viens à vous de ma grotte profonde...**

Olağanüstü gösterinin sonunda, göğün kara ve boş kazanında böyle bir bilgiyle yalnız onun hareket ettirebildiği harika parıltılar ve renkler nedeniyle Paris'te şimdiden Yüce Büyücü dedikleri o İtalyan'ın, Torelli'nin hazırladığı havai fişekler beliriverdi.

Sabahın ikisinde, belki daha da geç, Kral bir el işaretiyle ayrılma zamanının geldiğini bildirdi. Fouquet, onun yüzündeki karanlığı fark etti, şaşkın kalakaldı, belki de anladı, sarardı. Ona yaklaştı, diz çöktü ve geniş bir el hareketiyle ona herkesin ortasında Vaux'yu armağan etti.

Genç Louis karşılık vermedi. Arabasına bindi ve karanlıkta beliren şatoya son bir bakış fırlattı. O an gözlerinin önünden belki de (buna yemin edenler var) bir Fronde görüntüsü geçti, kendi çocukluğunun kargaşa içindeki bir öğleden sonrası, kökenini başkalarının anlattıklarına mı, yoksa kendi anılarına mı bağlaması gerektiğini artık bilmediği bir görüntü; kraliçe annesi Anne ve Kardinal Mazarin'le, patlamalardan ve kalabalığın bağırışlarından sağır olmuş kulaklarla, burnunda kanın acı kokusu ve halkın ağır kokusuyla, kral olmaktan utanç duyarak

* "Görmek için bu güzel yerde en büyük kralını dünyanın / Size geliyorum, ölümlüler, derin mağaramdan..." (Ç.N.)

ve bir gün şehre, kendi şehrine dönebilme umudu olmaksızın, Paris'in surlarını aşıp gitmek zorunda kaldığı gecenin belli belirsiz anısı. Ya da belki de Kral (buna da yemin edenler var), hâlâ güzel ve mağrur yükselen ve araba uzaklaşırken şırıltısını duyduğu Vaux Çeşmeleri'nin fışkırtılarına bakarak, Versailles'da bir damla su bile olmadığını hatırlamıştı birden.

"Peki, sonra ne oldu?" diye sordum ince bir sesle, rahibin anlattığı öyküden heyecanlanmış ve aklım karışmış bir halde.

Aradan birkaç hafta geçti ve ip çok çabuk dolandı Başmüfettiş'in boynuna. Bretanya'da gücünün ağırlığını duyurup, Bretanyalıların krallığın hazinesine aktarmada pek aceleci davranmadıklarını gösterdikleri bir vergiyi kabul ettirmek için Nantes'a gitmesi gerekiyormuş gibi yaptı Kral. Başmüfettiş, pek kaygılanmadan onun ardından gitti; çünkü Nantes doğduğu şehirdi ve birçok arkadaşı orada yaşıyordu.

Ne var ki, yola çıkmadan önce birileri kendini kollaması gerektiğini söylemeye başladılar ona; en sadık dostları ona karşı bir düzenin hazırlandığını fısıldadılar. Başmüfettiş Kral'ın huzuruna çıkıp ona içini açtı: Krallık hazinesi zor durumda ise özür diliyordu ondan; ama o birkaç ay öncesine kadar Mazarin'in buyruğundaydı ve Louis çok iyi biliyordu bunu. Kral tam bir anlayış sergiledi ve son derece özenli davrandı ona karşı, en küçük şeyde bile fikrine danıştı ve gözünü kırpmadan uyguladı önerilerini.

Ne var ki, Fouquet bir şeylerin yolunda gitmediğini fark etti ve hastalandı. Vaux şantiyesini denetlerken yağmurlu soğuk havada uzun süre kaldığı sırada yakalandığı, düzensiz aralıklarla gelen ateş nöbetlerine tutulmaya başladı yine. Giderek daha sık, uykunun verdiği huzur-

dan yoksun kaldı. Bir kapının arkasında, sessizce ağladığını görenler oldu.

Nihayet Louis'nin ardı sıra yola çıktı ve ağustosun sonunda Nantes'a ulaştı. Ama hemen bir daha ateş yüzünden yatağa mahkûm oldu. Şehrin öbür ucundaki bir şatoya yerleşmiş olan Kral ona karşı ilgili bile görünüyordu, sağlığı hakkında bilgi edinmek için ziyaretine birilerini gönderiyordu. Zar zor olsa da, Fouquet kendini toparladı. Sonunda, hükümdarın doğum gününde, 5 Eylül'de, sabahın yedisinde toplantıya çağrıldı. Saat on bire kadar Kral'la çalıştı ve ardından Kral başka işleri tartışmak için beklenmedik biçimde biraz daha alıkoydu onu. En sonunda, Fouquet şatodan ayrılmak üzereyken, bir silahşörler topluluğu arabasını durdurdu. Bir asteğmen, D'Artagnan adında birisi, ona tutuklama emrini okudu. Fouquet kuşkuluydu: "Bayım, tutuklamanız gereken kişinin ben olduğumdan emin misiniz?" D'Artagnan, Fouquet'ye daha fazla vakit tanımadan, yanındaki bütün evraklarına, hatta üzerinde taşıdığı evraklara bile el koydu. Her şeyi mühürlediler ve Fouquet'yi krallık arabalarından birine bindirip Angers Şatosu'na götürdüler. Orada üç ay kalacaktı.

"Peki sonra?"

"Eziyet yolundaki ilk adımdı daha bu. Sonra üç yıl süren dava başladı."

"Niçin bu kadar uzun?"

"Başmüfettiş kimsenin savunamayacağı kadar savunmayı bildi kendisini. Ama sonunda pes etmek zorunda kaldı. Kral, onu süresiz olarak Alpler'in ötesindeki Pignerol Kalesi'ne kapattırdı."

"Peki, öldü mü orada?"

"Oradan Kral'ın emri olmadıkça çıkamaz kimse."

"Ama o zaman Fouquet'nin yenik düşmesine Kral'ın kıskançlığı yol açmış, onun yüce gönüllülüğüne katlanamadığı için, şenlikte..."

"Böyle konuşmana izin veremem" diyerek sözümü kesti, "Genç Kral o sıralar devletin bütün kesimlerini gözaltında tutmaya başlıyordu, umursamaz gözlerle değil üstelik, hükümdar gözleriyle. Ancak o zaman anladı: Kral oydu ve kral olmak için doğmuştu. Ama artık ondan her şeyi esirgemiş olan, çocukluk yıllarının üvey babası, efendisi Mazarin'in yaptıklarını yapabilmenin vakti geçmişti. Mazarin ölmüş, onun yerine Fouquet kalmıştı, yazgısı böyle belirlenen öteki Güneş."

"Böylece Kral intikamını aldı. Üstelik, altın sofra takımından hoşlanmamıştı..."

"Kimse Kral'ın intikam almak istediğini söyleyemez; çünkü o bütün Avrupa hükümdarlarının en güçlüsüdür, hele Pek Hıristiyan Majesteleri'nin başka kimseye değil, bizzat krala ait olan Krallık Hazinesi'nin Başmüfettişi'ni kıskandığını hiç kimse söyleyemez."

Yeniden sustu ama verdiği karşılığın merakımı doyuramayacağını o da anladı.

"Aslına bakılırsa" dedi sonunda, gözlerini pencereden giren günün son ışığına dikerek, "boğumlarıyla Sincap'ı saran Yılan'dan söz edilmezse, gerçeği bilemezsin."

Aslında, Başmüfettiş Sincap idiyse, onun izinden giden tehlikeli bir Yılan vardı. Çünkü Latince'de bu kaygan hayvanın adı *colubra*'dır ve Sinyor Colbert bu lakaptan tuhaf bir biçimde hoşlanıyordu, bir sürüngenle benzerliğin kendi adını daha ışıltılı ve yüce kılacağına

emin olduğu için (yanlış olduğu kadar aydınlatıcı bir fikir).

"Ve gerçekten bin boğumlu bir yılan gibi yolundan gitmeyi bildi" dedi rahip. "Çünkü Sincap'ın öylesine güvendiği Yılan, onu uçuruma sürükleyen kişinin ta kendisiydi."

Başlangıçta, zengin bir kumaş tüccarının oğlu olan Jean Baptiste Colbert, hiçbir şeyi olmayan bir adamcağızdı.

"Her ne kadar" diyerek kıs kıs güldü Atto, "sonradan, on üçüncü yüzyılda yaşamış bir atasının mezar taşıymış süsü vererek sahte bir mezar taşı yaptırmış –bir de gösterişle diz çöküyordu bu taşın önünde– ve soylu bir aileden geldiğini iddia etmiş olsa da."

Doğru dürüst bir eğitimi yokken, her durumda babasının bir kuzeninin kılığında talih çok geçmeden gülmüştü yüzüne; onun yardımı, Savaş Bakanlığı'nda resmî bir görev satın almasını sağlamıştı. Orada dalkavukluk becerileri Richelieu'yü tanıyıp ona bağlanmasını ve Kardinal'in ölümünden sonra güçlü Savaş Bakanı Michel Le Tellier'nin sekreteri olmasını sağlamıştı. Bu arada Richelieu'nün yerine Colbert'in hiç hoşlanmadığı birisi geçmişti: Anne Kraliçe'ye çok yakın olan İtalyan bir kardinal, Jules Mazarin. Ve Colbert belli ki onunla pek anlaşamıyordu.

"Ama bu arada, ticaretten gelen paralar sayesinde, kendisine küçük bir soyluluk unvanı satın almıştı. Bu arada, başka paraya ihtiyaç duyması halinde, sorunu çözecek çareyi buluyordu: Marie Charron'la, özellikle de onun yüz bin liralık çeyiziyle evlilik" diye ekledi Rahip Melani, kindar bir ses tonuyla. "Ama gerçek talihe kavuşması" diye sözünü sürdürdü, "Kral'ın uğradığı talihsizlikle oldu."

Gerçekten de, 1650'de, iki yıl önce başlamış olan Fronde, doruk noktasına ulaşmış; Kral, Kraliçe ve Kardinal Mazarin Paris'ten kaçmak zorunda kalmışlardı.

"Devlet için en büyük sorun, elbette ne henüz on iki yaşında bir çocuk olan Kral'ın yokluğuydu, ne de özellikle Kardinal'in. Kardinal Mazarin'in sevgilisi anne Kraliçe'nin yokluğuydu."

Öyle ya, Kardinal'in ustaca olduğu kadar karanlık bir biçimde yönlendirdiği devlet işleri ve sırları kime emanet edilecekti? O ve Colbert, ilk bakışta hiç de sevmemişlerdi birbirlerini. İlki ikincisine, Richelieu'ye kıyasla, aşırı belirsiz ve içine kapanık, kimi zaman fazlaca nabza göre şerbet veren ve kararsız birisi gibi görünüyordu. Bunun tersine, görgülü ama buz gibi ve mesafeli Colbert de elbette biraz çaba göstermeden Mazarin'in sempatisini kazanamazdı. Böylece bütün gayretiyle idareci niteliklerini ortaya döktü: Sabahın beşinde dairesinde bulunuyor, en katı düzeni koruyor ve asla kendi girişimiyle önemli bir işe kalkışmıyordu. Bütün bunlar, Fouquet tam bir evrak ve belge kargaşası içinde evinde çalışıp yeni yeni fikirler üretirken oluyordu.

Böylece, 1651'de, Fouquet'nin girişiminden ötürü kendisini tehdit altında hissetmeye başlayan Kardinal, işlerine bakması için Colbert'i seçti. Şu da var ki, Colbert şifreli yazışmalara son derece alışkın olduğunu ortaya koymuştu. Colbert, Mazarin'e yalnızca Fronde'un sonunda Louis ve Avusturyalı Anne'la birlikte Mazarin utkuyla Paris'e geri dönünceye kadar değil, Kardinal'in ölümüne kadar hizmet etti.

"Mallarının idaresini bile ona emanet etti" dedi rahip, yanlış kişiye bunca güvenilmesini görmüş olmaktan duyduğu bütün pişmanlığı dile getiren bir iç geçir-

meyle. "Yılan'ın tek başına kendi güçleriyle asla öğrenemeyeceği bütün sanatı öğretti ona. Yılan, ona minnettar olacağı yerde, yüksek çıkarlar sağladı kendine. Kendisi ve ailesi için ayrıcalıklar elde etti" dedi, kabaca parayı göstermek için başparmağıyla işaret parmağını birbirine sürterek. "Hemen her gün Kraliçe'nin huzuruna çıkıyordu. Görünümüyle Nicolas'ın tam karşıtıydı: tıknaz, ablak ve belirgin bir yüz, sarımsı ten rengi, takkenin altında kapkara, uzun ve seyrek saçlar, açgözlü bir bakış, yarı inik gözkapakları, ince ve gülümsemeye pek az yatkın dudağı üzerinde kamçıyı andıran sivri bir burun. Soğuk, çetin ve karanlık karakteri, ona gönüllü olarak hizmet eden genç yardımcılarından öğrendikten sonra papağan gibi yerli yersiz yinelediği Latince alıntılar altında güya gizlenen gülünç bilgisizliği olmasa, korkulacak birisi haline getirirdi onu. Maskaranın teki haline geldi ve daha sevilmez oldu; o kadar ki Madame de Sévigné en soğuk ve tatsız kardinal olarak "Kuzey" adını verdi ona.

Melani'ye anlattıklarında niçin Colbert'e öylesine bağlı görünen Mazarin'e karşı değil de, Colbert'e karşı bunca düşmanlığın kendini gösterdiğini sormaktan çekindim. Yanıtı biliyordum zaten: En genç yaşlarından başlayarak kastrato Atto Melani'yi Kardinal'in destekleyip koruduğunun söylendiğini duymamış mıydım Devizé, Cristofano ve Stilone Priàso'dan?

"Colbert ile Başmüfettiş Fouquet dost muydu?" diye sordum onun yerine.

Karşılık vermeden önce bir an kararsız kaldı.

"Fronde zamanlarında birbirlerini tanımış ve en baştan yeterince sevmişlerdi birbirlerini. Kargaşalar sırasın-

da Fouquet yurttaşların en iyisi gibi davrandı ve Colbert pohpohladı onu, Fouquet Paris Başsavcısı olduğunda –Maliye Başmüfettişliği'ne ek olarak üstlendiği bir görevdi bu– ona hizmet ederek. Ama çok sürmedi. Colbert, Fouquet'nin yıldızının böyle yüksek ve aydınlık ışıldamasına tahammül edemiyordu. Sincap'ın ününü, servetini, çekiciliğini, iş yapma becerisini ve kıvrak zekâsını (oysa Colbert'in iyi fikirler bulabilmek için terlemesi gerekiyordu), son olarak da kendisinin cahil birisi olarak yararlanmayı bile bilmediği gösterişli kitaplığını nasıl bağışlayabilirdi? Bunun üzerine yılan örümceğe dönüşüp ağını ördü."

Colbert'in düzenlerinin sonuçları gelmekte gecikmedi. Önce Mazarin'e güvensizlik zehrini akıttı, sonra Kral'a. Krallık o sıralarda yıllarca süren savaş ve yoksulluktan çıkıyordu ve Başmüfettiş'i hükümdarın sırtından servetler düzmekle suçlayacak sahte evraklar düzenlemek zor olmadı.

"Fouquet çok zengin miydi?"

"Hiç de değildi ama devletin çıkarlarından ötürü öyle görünmek zorundaydı; ancak bu yolla yeni krediler elde edebiliyor ve böylece Mazarin'in acil para taleplerini karşılayabiliyordu. Kardinal'e gelince, o çok zengindi. Gene de, Kral onun ölümünden biraz önce vasiyetini okudu ve hiçbir kusur bulmadı."

Ne var ki, diye açıkladı Atto, Colbert'in gerçek sorunu bu değildi. Kardinal öldükten sonra, onun yerini kimin alacağına karar vermek gerekiyordu. Fouquet krallığı güzellikle donatmış, ona şan vermişti, yeni gelir taleplerini yerine getirebilmek için gece gündüz didinmişti; haklı olarak da, bu görevin ona verilmesi gerektiği düşünülüyordu.

"Ama Genç Kral'a Mazarin'in ardılının kim olacağı sorulduğunda, şu karşılığı verdi: "*C'est moi.*"* Hükümdar dışında artık bir başoyuncuya yer yoktu ve Fouquet ikinci olamayacak kadar incelikli bir hamurdandı. Oysa Colbert yağcılık rolü için biçilmiş kaftandı: Gözünü iktidar hırsı bürümüştü, kendini ciddiye almama konusunda Kral'a çok benziyordu, bu yüzden de hiçbir yanlış hamle yapmadı. XIV. Louis tuzağa düştü."

"Öyleyse, Fouquet'nin mahkûm edilmesi, Colbert'in kıskançlığı yüzünden olmuş."

"Apaçık bir şey. Duruşma sırasında, Yılan onursuzluk zırhına büründü: Yargıçları ayarttı, sahte belgeler düzenledi, tehdit edip şantaj yaptı. Fouquet'ye La Fontaine'in kahramanca savunusu, Corneille'in savunma konuşması, dostlarının Kral'a gönderdiği cesur mektuplar, soylu kadınların dayanışma ve dostluğuyla halk arasında kahraman ünü kaldı yalnızca. Bir tek Molière korkaklık edip sustu."

"Peki siz?"

"Şey, ben Paris'te değildim ve çok az şey geldi elimden. Ama şimdi beni bıraksan iyi olur. Öteki kiracıların yemeğe inmekte olduklarını duyuyorum, hem şu bizim hırsızın dikkatini çekmek istemem; hiç kimsenin tetikle olmadığına inanması gerek."

Mutfakta, saat geç olduğu ve öteki kiracılar çoktandır beklediği için, birkaç yumurta ve biraz hindiba ilavesiyle öğle yemeğinden kalanları dağıtmaktan daha iyisi gel-

* *C'est moi* (Fr.): Ben. (Ç.N.)

medi elimden. Elbette, yemek işlerinde pek az deneyimi olan küçük bir çıraktım yalnızca, ustamın hüneriyle yarışmam imkânsızdı ve kiracılar bunu fark etmeye başlıyorlardı.

Yemek sırasında sıra dışı herhangi bir şey fark etmedim. Brenozzi, pembe Çocuk İsa yüzüyle, kasıkları arasındaki kazayağını sıkmaya devam ediyor ve bir eliyle çenesinin üzerindeki kısa keçisakalını sıkan hekim de ciddi ciddi onu gözlüyordu. Baykuşu andıran dik ve kara kaşlarını çatmış Stilone Priàso, pek çok iradedışı hareketin esiriydi: burnundaki çıkıntıyı ovuşturmak, parmak uçlarını temizlemek, gömlek kolunu indirmek istercesine bir kolunu sallamak, gömleğini boynundan çekip uzaklaştırmak, avuçlarını şakaklarının üzerinden geçirmek. Bu arada Devizé, sofrada adeti olduğu üzere gürültüyle yemek yiyor; çıkardığı gürültü, Bedford'un giderek içine kapanan Dulcibeni'ye ve boş gözlerle İngiliz'e onay veren Robleda'ya doğru boşuna saçtığı önlenemez gevezeliğini bastırıyordu neredeyse. Rahip Melani, yalnızca ara sıra gözlerini kaldırarak tam bir sessizlik içinde yedi yemeğini. Arka arkaya aksırması tutunca, burnu için dantelli bir mendil getirmek için bir iki kez ayağa kalktı.

Yemeğin artık sonuna gelindiği ve çoktan herkesin odasına gitmek için acele ettiği bir sırada, Stilone Priâso hekime, karantinadan sağ çıkma umudumuzun ne olduğu konusunda bizi aydınlatmaya daha önce söz verdiğini anımsattı.

Cristofano nazlanmadı ve küçük dinleyici kitlesi karşısında, eski ve yeni yazarların eserlerinden alınmış bol bol örneklerle vebanın hangi yollarla bulaştığını açıkladığı son derece bilgilendirici bir konuşmaya başladı: "Veba hastalığının dünyaya ulaşmasının birinci nedeni Tan-

rı iradesi olduğuna ve duadan daha iyi bir çare bulunmadığına göre, bilmelisiniz ki, veba burun ve ağızdaki hava yoluyla giren –gerçekten de, başka yerden giremez vücuda veba– dört öğenin, hava, su, toprak ve ateşin bozulmasından kaynaklanır. Yazın, bizim durumumuzda olduğu gibi, ateşin ya da doğal ısının bozulması söz konusudur. Bundan kaynaklanan hastalık ateşe, baş ağrılarına ve daha önce Pellegrino'nun başucunda açıklamış olduğum öteki bütün şeylere yol açar. Sonra, ölü, hemen kararıp çok sıcak hale gelir. Böyle bir aşırılığın önüne geçmek için, boğumları olgunlaşır olgunlaşmaz kesip yaraların üzerine yakılar koymak gerekir. Buna karşılık, kışın, toprağın bozulmasından kaynaklanan veba tehlikesi söz konusudur; bu yüzden bu bozulma, soğuk mevsim sırasında toprağın içlerinde barınan yumru köklere benzer şişkinliklere yol açar. Ve bunları, hıyarcıkları, sıcak merhemlerle olgunlaştırmak gerekir. Oysa, suların daha bol olduğu bahar ve güzde, veba tam da kimi zaman gökteki gezegenlerin de neden olduğu su bozulmasından kaynaklanır ve sulu şişkinlikler yapar, bunlar patladığında çok çabuk iyileşirler. Demek ki, tedavi, arındırıcı ilaçlar, belesanlar ve şuruplarla zehirli suyu dışarı çıkarmakla olur. Her durumda, bulaşıcı hastalığın yayılmasında en büyük rolü kötü hava oynar her zaman. Hava her şeyin içine girer; çünkü *non datur vacuum in natura.** Bu yüzden, yolların köşelerine meşaleler koymak iyidir. Alev arındırır. Onunla altın saflaştırılır, gümüş arındırılır, demir sökülür, madenler sıvılaştırılır, canlı taşlar kireçleştirilir, yiyecekler pişirilir, soğuk şeyler ısıtılır ve ıslak şeyler kuru-

* *Non . . . natura* (Lat.): Doğada boşluğa yer yoktur. (Ç.N.)

tulur. Demek ki, alev havayı da bozulmadan ve kötülüğünden arındıracaktır. Özellikle, açık olan kırlara göre bozulmayı almaya daha elverişli şehirlerde uygulanması gereken bir tedavidir bu."

"Öyleyse, burada, Roma şehirlerinin merkezinde en kötü yerdeyiz" diyerek sözünü kestim dehşet içinde.

"Maalesef. Naçiz kanıma göre" dedi Cristofano aslında pek az naçizlikle. "Roma gibi bazı şehirlerdeki kötü havanın nedeni, her şeyden çok nüfus azlığından kaynaklanır. Gerçekten de, kutsal, çok eski ve bütün evrenin hâkimi Roma, utkulu olduğu ve her milletten insanları barındırdığı zamanlar daha iyi ve daha sağlıklı bir havaya sahipti. Oysa bugün artık savaşlar yüzünden boşalmış olan bu şehirde çok kötü bir havayı soluyoruz. Aynı şey Terracina, Romana Cervetro, sahil şehri Nettuno için de söylenebilir, keza Napoli Krallığı Koyu, Avernia ve Dignano ve büyük Como şehri için de; bunlar eskiden çok ünlüydü ve pek çok insan yaşıyordu oralarda, bu da hayranlık uyandıracak bir şeydi. Bugün her şeyleri öyle yıkılmış ve havaları öyle kötü ki, insanlar oralarda yaşayamıyor. Tersine, kötü havası yüzünden eskiden insanların yaşayamadığı Napoli ve Trapani'de, şimdi serpilip geliştikleri için, hava kusursuzdur. Bunun bir nedeni de, yabanıl topraklarda zehirli otların ve zehirli hayvanların büyümesi ve bunların her ikisinin de insanları zehirlemesidir. Kısacası, burada Roma'da da korkmak için makul nedenler vardı. Her ne kadar son veba salgını 1656'da, tam yirmi yedi yıl önce olmuşsa da. Gerçekten veba ise, bu kez kapıları ona açmak gibi kötü bir yazgı nasip oldu bize."

Birkaç saniye sessizce durduk, hekimin az sayıdaki dinleyici kitlesine büyük bir ciddilikle sarf ettiği sözleri düşünerek. Atto yeniden söz aldı: "Nasıl yayılıyor?"

"Kokular yoluyla, kolaylıkla. Ama battaniyeler ya da kürkler gibi tüylü nesneler yoluyla da, bu yüzden yakılmaları gerekir. Saf olmayan atomlar, bazı yazarlara göre, oraya büyük bir güçle tutunurlar, daha sonra düşmek üzere" diye karşılık verdi Cristofano açık bir şeyden söz edercesine.

"Öyleyse Sinyor Pellegrino'nun giysilerinden hastalık bulaşabilir bize" dedim bir panik başlangıcını bastırarak.

"Daha açık olmam gerekirse" diye karşılık verdi, kendini beğenmiş tonunu biraz yumuşatarak, "durumun gerçekten böyle olduğundan yüzde yüz emin değilim. Aslında, hastalığın nasıl yayıldığını kimse bilmiyor kesin olarak. Palermo'da, çok yaşlı, seksen yedi yaşında bir uzmanla, büyük bir bilgi birikimi ve deneyimi olan Giannuccio Spatafora'yla tanıştım. Bana şehre musallat olan veba salgınlarına açıklama getirilemediğini söyledi. Güney ya da keşişleme rüzgârlarından –bunlar, ülkelerin sağlığına ve verimliliğine çok zarar verir, insanların içine dolarak pek çok kişiyi öldüren bir tür sürekli ateşe yol açarlar– korunaklı Palermo'nun havası çok iyiydi. Gene de, Palermo'daki veba öyle kötüydü ki, kafayı sersemletip, insanı yere düşürüyor ve hemen ardından öldürüyordu. Ve öldükten sonra, kararıp çok sıcak oluyordu cesetler."

"Kısacası, hastalığın gerçekten nasıl yayıldığını kimse bilmiyor" diye üsteledi Atto.

"Diyebilirim ki, birçok salgın kesinlikle, hastalığın olduğu bir bölgeden, bulaşıcı hastalığı taşıyan bir hasta yüzünden başlar" diye karşılık verdi Cristofano. "Örneğin, burada Roma'da, son salgında, daha otuz yıl bile olmadı, hastalığın Napoli'den geldiği ve cahil bir balıkçı tarafından taşındığı söylendi. Ama 1630 Büyük Prato Vebası'nda sağlık müdürü olan ve birçok vebalının tedavisiyle uğra-

şan babam, yıllar sonra bana hastalığın doğasının gizemli olduğunu ve eski yazarlardan hiçbirinin ona nüfuz edemediğini söyledi."

"Haklıydı da."

Pompeo Dulcibeni'nin, Mourai'ye eşlik eden yaşlı yolcunun sert ve ciddi sesi şaşırttı bizi.

Alçak bir tonla söze girdi: "Çok bilgili bir kilise ve bilim adamı, izlenmesi gereken yolu göstermiş; ama ne yazık ki, ona kulak verilmemiştir."

"Bir kilise ve bilim adamı. Bırakın tahmin edeyim: Peder Athanasius Kircher olsa gerek" dedi hekim, kendinden pek emin olmayarak.

Dulcibeni karşılık vermedi, doğru tahmin etmiş olduğunu sezdirerek ve tane tane okudu: "*Aerem, acquam, terram innumerabilis insectis scatere, adeo certum est.*"

"Diyorum ki, toprak, hava ve sular, çıplak gözle görünmeyen küçücük varlıklarla dolup taşar" diye çevirdi Cristofano.

"Doğrusu" diye sözünü sürdürdü Dulcibeni, "bu küçücük varlıklar, çürüme halindeki organizmalardan kaynaklanırlar; ama ancak mikroskopun bulunmasından sonra gözlenebilmiştir bu, hem sonra..."

"Şu Alman Cizvit'i ne çok kişi tanıyor" diye araya girdi Cristofano hafif bir küçümsemeyle, "Sinyor Dulcibeni öyle görünüyor ki ezbere alıntılıyor onu."

Doğruyu söylemek gerekirse, Kircher adı bana hiçbir şey söylemiyordu. Ama tanındığı doğru olsa gerekti; Peder Athanasius Kircher adını duyunca dinleyen herkes başıyla onaylamıştı.

"Ne var ki, Kircher'in fikirleri" diye bu arada sözünü sürdürdü Cristofano, "büyük yazarların fikirlerinin yerini almamıştır henüz, onlara göre..."

"Belki Kircher'in öğretilerinin belli bir dayanağı vardır ama, ancak duyular yoluyla algılama bilgimizin sağlam ve güvenilir temeli olabilir."

Bu kez araya Sinyor Bedford girmişti. Önceki akşamın korkusunu üzerinden atmış görünen genç İngiliz, her zamanki kibirli haline geri dönmüştü.

"Aslında aynı neden" diye sözünü sürdürdü, "farklı durumlarda karşıt etkilere yol açabilir. Aynı kaynar su değil midir yumurtayı sertleştirip, eti yumuşatan?"

"Çok iyi biliyorum" diye mırıldandı acı acı Cristofano, "kimin dolaşıma soktuğunu bu safsataları: Sinyor Locke ile dostu Sydenham; duyular ve anlık hakkında bilmedikleri şey olmayabilir ama hekim olmadan hastaları iyileştirebileceklerini iddia ediyorlar Londra'da!"

"Öyleyse, ne olmuş? Onları iyileştirmek ilgilendiriyor" diye karşılık verdi Bedford, "gevezeliklerle hasta toplamak değil, bazı hekimlerin yaptığı gibi. Yirmi yıl önce, Napoli'de veba günde yirmi bin can alırken, Napolili hekimler ve uzmanlar Londra'ya geliyorlardı bulaşıcı hastalığa karşı gizli yöntemlerini satmak için. Ne demezsin! Göğse asmak için, haç içine işlenmiş Cizvit işareti I.H.S.'li yapraklar ya da ünlü duyuru, şu yazıyla boyna asmak için:

ABRACADABRA
ABRACADABR
ABRACADAB
ABRACADA
ABRACAD
ABRACA
ABRAC
ABRA

ABR
AB
A

Bu noktada genç İngiliz, kibirli bir tutumla kızıl saçlarını düzeltip şaşı, maviye çalan yeşil gözlerini dinleyenlere dikerek (hiç önemsemediği benim dışımda) ayağa kalktı ve daha rahat bir konuşma yapabilmek için duvara yaslandı.

Sokakların köşeleri ve evlerin direkleri, diye anlatıyordu, şarlatanların ilanlarıyla dolup taşıyordu; bu ilanlarla insanlar vebaya karşı "şaşmaz haplar", "eşsiz ilaçlar", "üstün panzehirler" ve "evrensel sular" satın almaya çağrılıyordu.

"Ve bu saçmasapan şeylerle aldatmadıklarında" diye sözünü sürdürdü Bedford, "cıva bazlı sıvı ilaçlar satıyorlar, bu ilaçlar kanı zehirleyip vebadan daha kötü bir ölüme yol açıyordu."

Özellikle İngiliz'in bu son müdahalesi, Cristofano üzerinde bir fitil etkisi yaptı ve ikisi arasındaki şiddetli ağız dalaşını yeniden alevlendirdi.

O anda Peder Robleda da tartışmaya katıldı. Cizvit, yarım ağızla anlaşılmaz yorumlar mırıldandıktan sonra, yoldaşı Peder Kircher'i savunmaya başladı. Ama tepkiler gelmekte gecikmedi ve her birinin, savlarını, aklın gücünden çok sesin gücüyle kabul ettirmeye çalıştığı tatsız bir kavga çıktı aralarında.

Katılımcıların kavgacı tutumu beni epey şaşırtmış ve düş kırıklığına uğratmış olsa da, zavallı çıraklık yaşamımda böyle bir bilimsel atışmaya ilk kez tanık oluyordum.

Her durumda, merak uyandırmaması olanaksız olan şu gizemli Kircher'in kuramları üzerine ilk bilgilerimi

edindim bu atışmadan. Yarım yüzyıllık yorulmak bilmez çalışmaların sonucunda, bu çok bilgili Cizvit, çok değişik konular üzerine çok yönlü öğretisini sayısı otuzu aşan olağanüstü esere dökmüştü; bu eserler arasında veba üzerine bir risale de vardı: Yirmi beş yıl önce yayımlanmış olan *Scrutinium phisico-medicum contagiosae luis quae pestis dicitur.** Bilim adamı Cizvit, mikroskopuyla, belki de okurun kuşkulu yaklaşacağı (daha sonra gerçekten olduğu gibi) ama gözle görünmeyen çok küçük varlıkların varlığını kanıtlayan –dediğine bakılırsa, bulaşıcı vebanın nedeniydi bunlar– büyük keşifler yaptığını öne sürüyordu.

Robleda'ya göre, Peder Kircher'in bilimi, bir kâhine özgü ya da her durumda Yüce Tanrı'nın esinlediği yeteneklere dayanıyordu. Ya bu yabancı Peder Kircher, diye düşündüm, gerçekten vebanın nasıl iyileştirileceğini biliyor idiyse? Ama kızgın ortam yüzünden, soru sormaya cesaret edemedim.

Bütün bu süre boyunca, Peder Kircher hakkındaki bilgilere Rahip Melani benim kadar, hatta benden de çok dikkat kesilmişti. Gürültülü aksırmalarını bastırmak için boşuna sürekli olarak burnunu ovuşturmak zorunda kalan rahip konuşmaya daha fazla katılmamıştı; ama keskin küçük gözleri, Alman Cizvit'in adını birbirine atıp duran ağızları izliyordu hızla.

Ben, kendi adıma, hem yakındaki veba tehlikesi karşısında dehşete düşmüş, hem bulaşıcı hastalık konusunda varlığını ilk kez o zaman öğrendiğim bu bilimsel kuramlara hayran olmuştum.

* *Scrutinium . . . dicitur* (Lat.): Veba Denen Bulaşıcı Hastalığa İlişkin Fiziksel-Tıbbi İnceleme. (Ç.N.)

Bu yüzden, Dulcibeni'nin Kircher'in veba hakkındaki eski ve unutulmuş kuramını bu kadar iyi bilmesinden kuşkuya düşmedim (oysa düşmem gerekirdi) ve Kircher'in adı geçtiğinde, Atto'nun nasıl kulaklarını diktiğini fark etmedim.

Saatlerce süren tartışmanın ardından, kiracıların büyük bir bölümü artık sıkıntıya yenik düşüp yavaş yavaş yataklarına dağılmış, geride yalnızca kavga edenleri bırakmışlardı. Kısa bir süre sonra, barışın getirdiği rahatlama olmaksızın, hepimiz yatmaya gittik.

İkinci Gece

12 Eylül-13 Eylül 1683 Arası

Odama döner dönmez, pencereden uzanıp bir çubuk aracılığıyla Atto'nun penceresine birbirimizi uyarmak için çekeceğimiz ipi uzattım. Kapıyı yarı aralık bırakıp kulaklarımı dört açarak yatağa uzandım, uzun süre uykuya direnemeyeceğimden çekinsem de. Gene de, beklemeye hazırlıyordum kendimi; bunun bir nedeni de, karşımdaki yatakta zavallı ustamın yarı baygın uzanıyor olmasıydı ve Cristofano gözümü ondan ayırmamamı tembih etmişti. Pantolonuna, altını ıslatacak olursa ıslaklığı emsin diye birkaç eski kumaş parçası koydum, ışığı söndürüp gece nöbetine koyuldum.

Rahip Melani'nin anlattıkları, diye düşündüm, beni kısmen sakinleştirmişti. Kolaylıkla kabul etmişti Fouquet'yle dostluğunu. Başmüfettiş'in niçin gözden düştüğüne de açıklık getirmişti: Pek Hıristiyan Kral'ın umduğunu bulamamasından çok, Colbert'in kıskançlığı yol açmıştı buna. Herkes kıskançlığın kötü gücünü bilir; rahip hakkında Devizé, Stilone Priàso ve Cristofano'nun gevezelikleri de ona bağlı olamaz mıydı? Belki de bir çancının oğlunun, gençliğinde zavallı bir kastrato iken, şimdi Güneş Kral'a tavsiyelerde bulunacak bir noktaya yükselmiş ol-

ması pek çok kıskançlığa yol açmıştı. Elbette, üçü onu tanıdıklarını ortaya koymuşlardı ve konuşmaları hayal ürünü olamazdı. Gene de, Cristofano'nun düşmanlığı pekâlâ bir hemşerisinin kıskançlığına bağlı olabilirdi; *nemo propheta in patria** der İncil. Hem sonra Devizé'nin tuhaf yalanına ne demeli? Venedik'te Cocomero Tiyatrosu'nu ziyaret ettiğini anlatmıştı, oysa tiyatro Floransa'daydı. Öyleyse ondan da kendimi sakınmalı mıydım?

Her durumda, Atto'nun anlattıkları yalnızca inandırıcı değil, aynı zamanda çok güzel ve çok hüzünlüydü. Onun bir alçak, ihanet etmeye ve yalan söylemeye hazır bir düzenbaz olduğunu düşündüğüm için buruk bir pişmanlığın yükseldiğini hissettim yüreğimde. İhanet eden ben olmuştum aslında, mutfaktaki ilk konuşmamız sırasında beliren, benim gerçek ve doğru olduğuna hükmettiğim dostluk duygusuna.

Saatlardir ağır ve doğal olmayan bir uykuda gibi görünen ustama göz attım. Çözülmesi gereken pek çok gizem vardı: Ustamı bu hale sokan neydi? Ondan önce, Sinyor Mourai neyin kurbanı olmuştu? Son olarak, Brenozzi'yi ne zorlamıştı bana değerli incileri armağan etmeye ve incilerim daha sonra neden gizlice çalınmıştı?

Aklımı hâlâ böyle tedirgin edici düşünceler kuşatmışken, uyandım; farkına bile varmadan, uyuyakalmıştım. Beni uyandıran bir gıcırtı oldu. Sıçrayarak kalktım ama hemen karanlık ve hain bir güç beni yere düşürdü; zar zor başardım başımı şiddetle yere çarpmamayı. Sövdüm. Sağ ayak bileğimi Rahip Melani'ninkine bağlayan ipi unutmuştum. Kalkarken ayağım takılmış ve düşerken

* *Nemo... patria* (Lat.): Hiçbir peygamber kendi memleketinde (makbul değildir). *Luka İncili 4:24'de İsa'nın sözleri.* (Ç.N.)

büyük bir gürültü çıkarmıştım; bu ses, neredeyse ustamın uyanmasına neden olmuştu, gerçekten de hafifçe inildiyordu. Karanlıktaydık. Belki yağ bittiğinden, lambam sönmüştü.

Kulaklarımı diktim; koridorda çıt çıkmıyordu artık. El yordamıyla yatağın kenarını arayarak ayağa kalkar kalkmaz, yeniden bir gıcırtı işittim, bunu hafif bir düşme sesi, madeni bir koşuşturma sesi ve sonra bir başka gıcırtı izledi. Kalbim küt küt atıyordu. Elbette hırsızdı bu. Beni düşüren bağcıktan kurtuldum, karanlıkta odanın ortasındaki masanın üzerinde duran lambayı aradım ama boşuna. Zorlukla korkumu yenerek, odadan çıkıp hırsızı ele geçirmeye ya da hiç olmazsa kim olduğunu keşfetmeye karar verdim.

Nasıl davranacağım konusunda hiçbir fikrim olmaksızın koridorun karanlığına daldım. Beni küçük odadan ayıran merdivenden indim güçbela. Gizemli kişiyle yüz yüze gelirsem, ona saldıracak mıydım, yoksa yardım mı isteyecektim? Nedenini bilmeksizin eğildim ve küçük odanın kapısına yaklaşmaya çalıştım, yüzümü korumak ve meçhul kişiyi keşfetmek için ellerimi öne doğru uzatarak.

Darbe amansızca ve aniden geldi. Birisi ya da bir şey, yanağıma çarpmış, acı ve şaşkınlık içinde bırakmıştı beni. Korkuya kapılıp, duvara doğru gerileyerek ve bağırarak ikinci bir darbeden kendimi korumaya çalıştım. Ağzımdan hiç ses çıkmadığını keşfedince kaygım dayanılmaz bir hal aldı; panik küçük dilime ve ciğerlerime o kadar baskı yapıyordu. Meçhul düşmanımdan kaçabilmek için, kurban edilmeden önce inildeyen bir dana gibi umutsuzca yere yuvarlanmak üzereydim ki, bir el kararlılıkla kolumu sıktı ve aynı anda: "Ne yapıyorsun, budala?" sözünü işittim.

Besbelli Atto'nun sesiydi; ben kuşkulu gıcırtının telaşıyla birden kalktığımda, ipin gerilmesini işaret sanıp koşturmuştu. Ona olanları açıkladım, yüzüme aldığım darbeden yakınarak.

"Darbe değildi o, sana yardım etmeye koşan bendim, sen budala gibi merdivenlerden aşağı koşturup benimle çarpıştığın sırada" diye fısıldadı öfkesini bastırarak. "Nerede hırsız?"

"Aslında ben sizin dışınızda hiç kimseyi görmedim" diye mırıldandım hâlâ titreyerek.

"Ama ben gördüm. Yukarı çıkarken, anahtarlarının şıngırdadığını duydum. Küçük odaya girmiş olmalı" dedi tedbirli davranıp yanında getirdiği bir lambayı yakarak.

Stilone Priàso'nun ikinci kattaki koridorun sağ yanındaki kapısının altında hafif bir ışık gördük. Rahip sesimi alçaltmaya çağırdı beni ve hırsızın girdiğini tahmin ettiği küçük odanın kapısını işaret etti. Kapı kapalıydı. İçerisi karanlıktı.

Birbirimize bakıp nefeslerimizi tuttuk. Adamımız içeride olsa gerekti, artık tuzağa düştüğünün farkındaydı. Rahip bir an duraksadı ve sonra kararlılıkla küçük kapıyı açtı. İçeride kimse yoktu.

"Mümkün değil" dedi Melani, gözle görülür bir düş kırıklığı içinde. "Merdivenlerden aşağı kaçmış olsa, karşıma çıkardı. Yukarıda, seni aşmayı başarsaydı bile, başka kaçış olanağı yok. Cloridia'nın küçük kulesinden çatılara bakan kapı dışarıdan mühürlenmiş durumda. Hem sonra öteki odalardan birinin kapısını açmış olsa, hiç kuşkusuz duyardık bunu."

Şaşkınlığın doruğundaydık. Neredeyse vazgeçmek üzereydik ki, Atto bana olduğum yerde durmamı işaret

edip merdivenlerden aşağı seğirtti. Gözümle yağ lambasının ışığını izledim ve ikinci katın koridorundan iç avluya bakan pencerede durduğunu gördüm. Lambayı yere koyup pervazdan epey dışarı sarktığını fark ettim. Bir süre öylece durdu. Merak edip ben de gündüzleri ufak odayı aydınlatan mini pencerenin küçük parmaklığına yanaştım. Ama benim için çok yüksekti ve cılız ay ışığının aydınlattığı geceden başka bir şey görmedim. Küçük odaya geri döndüm, rahip yere diz çöküp dip duvardaki alet dolabının altına kadar uzunluğunu ölçtü eliyle. Bir an durup düşündü, sonra bu kez duvarların kalınlığını ölçerek aynı işlemi yineledi. Daha sonra mini pencereyle dipteki duvar arasındaki mesafeyi ölçtü. En sonunda ellerindeki tozu silkeleyip hiç söz söylemeden beni tutup zorla bir taburenin üzerine oturttu; başıma feneri koyup –ellerimle öylece tutmam gerekiyordu– parmaklığın önüne yerleştirdi: "Kıpırdama!" diye buyurdu parmağını burnuma doğrultarak.

El yordamıyla ikinci katın penceresine kadar indiğini işittim. Sonunda yukarı dönüp bana baktığında, düşüncelerini paylaşmak için sabırsızlanıyordum.

"Beni iyi dinle. Sandık odası sekiz karıştan biraz uzun, demek ki epey dar. Duvarlar eklenirse, on karışa varır belki. Avludan çok iyi görülebileceği gibi, bu küçük odanın bulunduğu küçük kanat sonradan yapılmış. Aslında, dışarıdan bakıldığında bu kanat yerden yukarıya kadar çıkan, binanın batı duvarının çıkıntısına bitişik büyük bir duvar ayağı gibi görünüyor. Yalnız, ters giden bir şeyler var: Duvar ayağı odanın en az iki katı genişliğinde. Bu mini pencere, gördüğün gibi, dolaba çok yakın, küçük odanın bitimine olan uzaklığı birkaç karıştan fazla değil. O halde, dışarıdan bakıldığında bile, kanadın dış çıkıntı-

sına yakın olması gerekirdi. Ama, ikinci katın koridorundan dışarı sarktığımda, tuttuğun lambanın aydınlattığı mini pencerenin, kazıldığı duvarın yarısında bile olmadığını gördüm.

Rahip belki de benim bir sonuca varmamı bekleyerek durdu. Ama ben hiçbir şey anlamamıştım; kafam Atto'nun şaşmaz akıl yürütmesinin üst üste yığıp, gruplar halinde geri çağırdığı geometrik şekillerden bunalmış haldeydi. Şöyle sürdürdü sözlerini: "Niçin bütün bu alan harcanmış? Niçin hiç kimse, birbirine değmeden iki kişinin duramayacağı kadar dar olan bu oda için biraz daha yer ayırmamış?"

Ben de ikinci katın penceresinden dışarıya uzandım, her şeyden önce gecenin serin havasından biraz soluyabildiğim için mutluydum.

Gözlerimi fal taşı gibi açtım. Doğruydu. Küçük odanın parmaklığından seçebildiğim yağ lambasının aydınlığı, ay ışığının yansımasının belirginleştirdiği dış çıkıntıdan tuhaf biçimde uzaktı. Gündüzleri pencerenin önünde tembellik edemeyecek kadar meşgul, geceleri de yorgun olduğum için, bunun hiç farkına varmamıştım.

"Peki, açıklaması nedir biliyor musun, delikanlı?" diye atılıverdi Rahip Melani, ben yamna varır varmaz.

Yanıtımı beklemeksizin, kollarını dipteki duvara yaslı duran alet dolabına sokup arkadaki duvarı yoklamaya başladı hırsla. Oflayarak, mobilyayı çekmesi için yardım etmemi istedi.

Bu iş çok güç olmadı. Rahip gözlerimizin önünde beliriveren keşiften hiç de şaşırmışa benzemiyordu. Duvarın üzerinde zamanın saygısızca serptiği kirliliğin belli belirsiz gizlediği bir kapının görüntüsü beliriyordu.

"İşte" diye haykırdı memnun bir sesle.

Ve korkusuzca itiverdi eski tahtaları; tahtalar gıcırdadı.

İlk fark ettiğim şey, yüzüme vuran nemli ve soğuk hava akımıydı. Gözlerimizin önünde siyahımsı bir boşluk açılmıştı.

"İçeriye girmiştir" sonucuna vardım doğal olarak.

"Kesinlikle öyle görünüyor" dedi rahip, kuşkuyla ileri uzatarak burnunu. "Bu lanet olası küçük odanın iki girişi vardı. İlkinden girmek ister misin?"

Suskunluğum kendi adına konuştu.

"Peki, öyleyse" diye kabul etti Atto, kendine yol açabilmek için lambayı içeri sokarak. "Hep bana düşüyor her şeyi halletmek."

Henüz konuşmasını bitirmemişti ki, az önce geçtiğimiz eski kapıya umutsuzca tutunduğunu gördüm; karşı koyulmaz bir güç aşağı sürüklüyordu onu.

"Yardım et bana, çabuk" diye yakardı.

Bir kuyu: Melani, elbette ölümcül olacak sonuçlarıyla oraya düşmek üzereydi. Zar zor kapının kenarına tutunmayı ve altımızda açılan yutucu karanlığa bacaklarını sarkıtıp sallandırmayı başarmıştı. Zayıf da olsa benim desteğim sayesinde yeniden ayağa kalktığında, karanlıktaydık; rahibin elinden kayan lambayı kara delik yutmuştu. Bunun üzerine bir başka lamba almak için odama gittim, odamın kapısını özenle kilitledim. Pellegrino sakin sakin ve neyse ki habersiz uyuyor, diye düşündüm, hanında bütün olup bitenlerden.

Geri döndüğümde, Atto boşluğa inmeye başlamıştı bile. Yaşına göre özellikle çevik görünüyordu. Daha sonra

da fark edeceğim gibi, onu beden olarak sürekli destekleyen bir tür denetimli ama akışkan sinir gücü vardı.

Tam olarak bir kuyu değildi, ışığı sallayarak gösterdi bana; çünkü taşın içine, sakınımlı inişi mümkün kılan, basamaklar şeklinde bir dizi demir destek gömülmüştü. Yavaşça dikey, dar geçitten aşağı indik, biraz da korkarak. Kısa sürdü. Çok geçmeden kaba bir tuğla zeminin üzerinde bulduk kendimizi. Lambayı uzatıp çevremize baktık ve yolun bitmediğini keşfettik; kare biçiminde taş bir merdivenle sahanlığın kısa yanlarından biri boyunca devam ediyordu. Öne eğilip, boşuna sonunu görmeye çalıştık.

"Küçük odanın altındayız, delikanlı."

Durum benim için hiç de avutucu olmadığından, belli belirsiz bir şeyler mırıldandım.

Sessizce yolumuza devam ettik. Bu kez inişin hiç sonu yok gibi görünüyordu, biraz da her şeyi kuşatan ve yürümeyi epey tehlikeli hale getiren ince bir çamur tabakası yüzünden. Belli bir noktada merdivenin görünüşü tamamen değişti: Süngertaşına kazılmış, dapdar ve aynı ölçüde bağlantısız hale geldi. Hava ağırlaşmıştı, yerin altında olduğumuzun şaşmaz belirtisiydi bu.

İnmeye devam ettik, ta ki kendimizi nemli toprağa kazılmış karanlık ve düşman bir dehlizde buluncaya kadar. Tek yol arkadaşlarımız, ağır hava ve sessizlikti. Korkuyordum.

"İşte bizim hırsızın gittiği yer" diye fısıldadı Rahip Melani.

"Niçin böyle alçak sesle konuşuyorsunuz?"

"Yakınımızda olabilir. Onu şaşırtan ben olmak istiyorum, tersi değil."

Oysa birkaç adım ötede yoktu hırsız, ne de daha ileride. Dehlizde yola koyulduk; Rahip Melani tavan yüzün-

den –epey alçak ve düzensiz şeye bu ad verilebilirse– başı eğik ilerlemek zorunda kalıyordu. Onun önünden hızla yürüyüşümü gözledi: "İlk kez seni kıskanıyorum, delikanlı."

Yalnızca gelişigüzel dizilmiş taş ve tuğlaların yer yer sağlamlaştırdığı bir yol üzerinden son derece yavaş ilerliyorduk. Yirmi otuz metre kadar ilerledik, bu metreler boyunca sessiz ama öngörülebilir merakıma karşılık veren rahibin kendisi oldu.

"Bu geçit, kimseye görünmeden şehrin uzak bir noktasından çıkabilmek için yapılmış olmalı."

"Veba zamanında mı, acaba?"

"Kanımca çok, çok önce. Dehlizin bunun gibi bir şehirde her zaman yararı vardır. Belki de Romalı bir hükümdar, bir rakibinin üzerine kiralık katillerini saldırtmak için yararlanmıştır ondan. Romalı aileler her zaman birbirlerinden nefret etmiş ve bütün güçleriyle çatışmışlardır. Paralı Alman askerleri Roma'yı yağmaladıklarında, bazı aileler sırf rakiplerine zarar verebilmek için şehri soymalarına yardım etmişlerdi. Hanımızın başlangıçta kiralık katillerin ve gırtlak kesenlerin karargâhı olarak hizmet görmüş olması mümkündür. Bu çevrede birçok evleri olan Orsini'lerin parasıyla belki de."

"Peki kim yaptırmış bu yeraltım?"

"Duvarlara bak" diyerek lambayı duvara yaklaştırdı rahip. "Epey eski görünümlü bir taştan yapılmış."

"Yeraltı mezarları kadar eski mi?"

"Belki de. Otuz kırk yıl önce bilgili bir rahibin Roma'nın bazı yerlerindeki boşlukları bulup azizlerle şehitlerin sayısız resmini, mezarını ve kalıntılarını keşfettiğini ve bunların resmini çizdiğini biliyorum. Her durumda, bazı mahallelerdeki evlerin ve meydanların altında,

kimi eski Romalılarca yapılmış, kimi ise bize daha yakın zamanlarda kazılmış geçitlerin ve dehlizlerin olduğu kesin."

Dar geçitlerden yolumuza devam ederken, içinde bulunduğumuz tehlikeli duruma rağmen, rahip hikâye anlatma tutkusundan vazgeçmeye niyetli görünmüyordu. Tatlı ve hafif bir fısıltıyla ekledi: İtalya'da çok eski zamanlardan beri kayaya ya da toprağa kazılmış pek çok gizli geçit varmış, bunlar başlangıçta, kalelerden ve şatolardan gizlice kaçmaya olanak sağlayan kanallar gibi, kuşatmalardan ve silahlı saldırılardan kaçmak için düşünülmüş; ama gizli toplantılar düzenlemek, hatta aşk buluşmaları için de kullanılmışlar. Lucrezia Borgia'nın ve kardeşi Cesare'nin sayısız sevgililerivle bu tür buluşmaları olduğu söyleniyordu. Ama gizli dehlizlerden elden geldiğince sakınılması da gerekiyordu; çünkü dokunulmazlıklarının güvencesi yalnızca giz değil (kimi zaman bu giz onları yapanların hayatına mal olmuştu), aynı zamanda birçok pusuydu da. Davetsiz misafirleri yanıltmak ve caydırmak için çoğu zaman çıkmaz geçitler ya da karşı ağırlıkların yönettiği ve duvarlara gizlenmiş kapılar (bunlar yalnızca gizli düzenekler hareket ettirilerek açılırlar) yapılıyordu.

"Bana Sicilya'da Büyük İmparator Federico'nun inşa ettirdiği bir yeraltı labirentini anlatmışlardı; bu labirentin koridorlarındaki gizli çubuklar, üzerlerine basıldığında, yukarıdan düşüp ziyaretçileri kaçış yolu bırakmaksızın hapseden madeni kafesler ya da gözle görülmeyen mazgal deliklerinin kustuğu ve geçenlere saplanıp onları öldürebilecek keskin bıçaklar salıveriyorlarmış. Başka düzenekler, bu tür tehditlerden habersiz kişinin kaçınılmaz olarak yuvarlandığı çok derin kuyular açıve-

rirler birden. Bazı yeraltı mezarlarının kesin planları yapılmıştır. Napoli toprağının altında da şaşırtıcı sayıda dehliz ve yeraltı geçidi olduğu söyleniyor; ama ben bunları, hiç kuşkusuz epey yaygın olan ve birkaç kez ziyaret etme imkânını bulduğum Paris'tekiler gibi kendi gözlerimle görmedim. Piemonte'de de, geçen yüzyılda, Rovasenda adı verilen bir yerin yakınlarında, Fransız askerlerinin yüzlerce köylünün peşine düşüp onları bir ırmağın yakınındaki mağaralara sürüklediğini biliyorum. Bu mağaralardan hiç kimsenin, ne saldıranlardan, ne de peşine düşülenlerden bir tekinin bile çıkmadığını söylüyorlar."

"Sinyor Pellegrino bu geçidin varlığından hiç söz etmedi bana" diye fısıldadım.

"Eminim etmemiştir. Elzem değilse, açığa vurulacak şey değil. Ve büyük bir olasılıkla o da bütün gizleri bilmiyordur, bu hanı kısa bir süredir yönettiğine bakılırsa."

"Öyleyse, anahtarlı hırsız geçidi nasıl keşfetti acaba?"

"Belki de iyi ustan, para teklifi karşısında dayanamamıştır. Ya da Moscato şarabı karşısında" diyerek kıs kıs güldü rahip.

Yolumuza devam ederken, göğsümde ve başımda yavaş yavaş bir basınç duymaya başladım. İçine daldığımız karanlık yol, bilinmeyen ve büyük bir ihtimalle tehlikelerin habercisi bir yöne doğru götürüyordu bizi. Yalnızca Rahip Melani'nin önünde taşıdığı yağ lambasının kırdığı karanlık korkutucu ve tiksindiriciydi. Dehlizin duvarları, dolambaçlı tasarımları yüzünden, önümüze bakmamızı engelliyor ve her adımda tatsız bir sürpriz olacağı hissini yaşatıyorlardı bize. Ya hırsız, uzaktan fenerimizin ışığını fark ederek, bize pusu kurmak için bir çıkıntının arkasında bekliyor idiyse? Rahip Melani'nin bildiği dehlizleri dolduran tehditleri düşündüm ürpererek. Kimse cesetle-

rimizi bulamayacaktı asla. Hanın kiracıları, Rahip Melani'yle benim belki de gece yarısı bir pencereden atlayarak handan kaçtığımıza inanacak ve muhafızları da buna inandırmayı başaracaklardı.

Bugün bile bu keşfin ne kadar sürdüğünü söyleyemem. Sonunda, başlangıçta bizi hep daha derine götüren yeraltı yolunun yavaş yavaş yukarı çıkmaya başladığını fark ettik.

"Geldik" dedi Rahip Melani. "Belki de bir yerden dışarı çıkmak üzereyiz."

Ayaklarım sızlıyor ve nem her yanımı sarmaya başlıyordu. Çoktandır konuşmuyorduk artık, yalnızca o korkunç mağaranın sonunu görme arzusu içindeydik. Rahibin bir iniltiyle tökezlediğini ve neredeyse lamba elinden kurtulup öne doğru düşecek gibi olduğunu görünce korkuya kapıldım. Tek ışık kaynağımızı yitirmek, oradaki varlığımızı bir kâbusa dönüştürecekti. Rahibi tutmak için öne atıldım. Az önce geçirdiği tehlike yüzünden hem çok kızgın, hem rahatlamış bir ifadeyle engeli aydınlattı: Taştan, yüksek ve bir o kadar dar basamaklı bir merdiven bizi yukarıya doğru çıkarıyordu. Basamakları neredeyse sürünerek çıktık, geriye düşme tehlikesinden kurtulmak için. Çıkış sırasında bir dizi dönemeç Atto'yu eziyetli bir biçimde büzülmeye zorladı. Ben, bir kez olsun, daha iyi durumdaydım. Atto bana baktı: "Seni kıskanıyorum doğrusu, delikanlı" diye yineledi neşeyle, esprisinden pek hoşlanmadığımı belli etmeme aldırmadan.

Üstümüz başımız çamur içindeydi, alnımız ve gövdemiz leş gibi tere batmıştı. Birden rahip bağırdı. Biçimsiz, çok hızlı ve kaçak bir yaratık sırtıma atladı, yeniden karanlığa dalmadan önce sağ bacağı üzerinde kendini zar zor sürüyerek. Büzülüverdim, korkudan kollarımla başı-

mı kollayarak, hem merhamet dilemeye, hem de körü körüne kendimi savunmaya hazır bir halde.

Atto, tehlikenin, tehlike diye bir şey söz konusuysa eğer, yıldırım gibi geçip gittiğini anladı. "Onlarla hâlâ karşılaşmamış olmamız tuhaf" dedi kendine hâkim olur olmaz. "Görülüyor ki, gerçekten de alışılmış yolların dışındayız."

Gelişimizden rahatsız olan dev bir nehir faresi, geriye kaçmak yerine üzerimizden atlamayı seçmişti. Rahip Melani duvara yaslanmış dururken çılgınca sıçrayışıyla onun koluna yapışmış, sonra da olanca ağırlığıyla sırtıma düşüp beni korkudan felce uğratmıştı. Durduk, suskun ve korkmuş, ta ki nabzımız yeniden düzenli atmaya başlayıncaya kadar. Yeniden çıkmaya koyulduk, dar basamaklar yerini tuğladan yatay bölümlere bırakmaya başlamıştı yer yer; bu bölümler her defasında daha uzun hale geliyordu. Neyse ki, yanımızda epeyce yedek yağ vardı: Papalık vekillerinin sürekli yasaklamalarına uymayarak, yenebilir iyi yağı da kullanmaya karar vermiştim.

Son bölüme ulaştığımızı hissediyorduk. Artık yukarı doğru çıkan hafif bir yokuş üzerinde yürüyorduk, bu da bize az önce çektiğimiz yorgunlukları ve korkuları unutturuyordu. Sonunda, kazılmış olmayıp, duvardan örülmüş kare bir alana çıkıverdik. Göründüğü kadarıyla, bir binanın ambarı ya da bodrum katıydı burası.

"İnsanlar arasına döndük" dedi rahip yeni ortamı selamlayarak.

Buradan son bir merdivenle yukarıya doğru çıkılıyordu; son derece dikti ama bir dizi demir halkayla sağdaki duvara tutturulmuş ipten bir korkuluğu vardı. En üste kadar tırmandık.

"Lanet olsun" diye mırıldandı rahip.

Ve hemen anladım ne demek istediğini. Merdivenin sonunda, tahmin edilebileceği gibi, bir kapı vardı. Oldukça sağlamdı ve kapalıydı.

Böyle düşmanca bir yerde olsak da, bu dinlenmek ve durumumuz üzerine düşünmek için iyi bir fırsattı. Küçük tahta kapı paslı demir bir sürgüyle sürgülenmişti; sürgü duvarın dışından açılıyor olsa gerekti. Kapıdan, bize kadar ulaşan rüzgâr hışırtısından kolaylıkla tahmin edilebileceği gibi, dışarı çıkılıyordu.

"Artık konuşmayacağım. Her şeyi sen açıkla bana" diye seslendi rahip.

"Kapı içeriden kapalı. Bu yüzden" diye kendimi akıl yürütmeye zorladım, "hırsız dehlizden dışarı çıkmamış. Ama ona rastlamadığımıza ve herhangi bir yol ağzına denk gelmediğimize göre, demek ki bizim yolumuzdan gitmedi."

"İyi. Öyleyse nereye gitti?"

"Belki de küçük odanın arkasındaki kuyudan inmemiştir bile" diye tahmin etmeye çalıştım bir an olsun inanmadan söylediğime.

"Hımm!" diye homurdandı Atto. "Nereye girdi, öyleyse?"

Merdivenden inip hemen ambarı dolaşıverdi. Bir köşede, yarısı çürümüş tahtadan eski bir kayık, oraya varır varmaz beslediğim bir kuşkuyu doğruluyordu: Tiber Irmağı'nın kıyılarına yakın bir yerdeydik. Zorlanmaksızın sürgüyü yerinden oynatıp kapıyı açtım. Bir yolun ayın cılız ışığıyla aydınlanmış başlangıcı görünüyordu. Daha aşağıda ırmak akıyordu; bu derin ve karanlık yer karşısında doğal olarak geriye çekildim. Serin ve nemli rüzgâr ambarın içine girip soluk almamızı sağladı. Kapıdan çı-

kar çıkmaz, bir başka belirsiz yol sağa doğru gidiyor gibiydi, kıyının çamurlu toprakları arasında yiterek.

Rahip ne düşündüğümü sezip benden önce davrandı: "Şimdi kaçarsak, kesinlikle yakalarlar bizi."

"Kısacası" dedim umutsuz bir iniltiyle, "buraya kadar boşuna geldik."

"Hiç de değil" diye karşılık verdi Atto soğukkanlılıkla. "Her durumda, her gerekliliğe karşı bu kaçış yolunu biliyoruz. Hırsızın izini bile bulamadık, demek ki bu yolu seçmemiş. Başka birkaç olasılığı göz ardı etmişiz, yanılgı ya da beceriksizliğimiz yüzünden. Şimdi, herhangi biri yokluğumuzu fark etmeden geriye dönelim."

Hana dönüş yolculuğu da epey zahmetli ve ilk yolculuktan iki kat daha yorucu oldu. Giderken bizi dürten av güdüsünden (ya da hiç olmazsa Rahip Melani için böyle olmuştu bu) yoksun olarak, yolun zorluğunu daha da çok çekerek sürükledik kendimizi, her ne kadar yol arkadaşım bunu kabul etmek istemese de.

Başlangıçtaki kuyudan yukarı tırmanıp, cehennemi andıran yeraltı dehlizini rahat bir soluk alarak ardımızda bıraktıktan sonra, küçük odaya döndük yeniden. Bu boşa çıkan keşif yolculuğundan belli ki hayal kırıklığına uğramış olan rahip, ertesi gün için alelacele bazı talimatlar verip vedalaştı benimle.

"Yarın, istersen, birisinin yedek anahtarları gizlice çaldığını ya da her durumda yedek anahtarların kaybolduğunu haber verebilirsin öteki kiracılara. Doğal olarak, keşfimizden söz etmeyeceksin, hırsızı bulmak için girdiğimiz çabadan da. Fırsat bulur bulmaz, ötekilerden ayrı

olarak görüşeceğiz, mutfakta ya da güvenli bir başka yerde ve yeni şeyler konusunda bilgilendireceğiz birbirimizi."

Başımla onayladım tembelce, yorgunluk yüzünden ama özellikle de Rahip Melani hakkında gizlice beslediğim kuşkular yüzünden. Dehlizdeki dönüş yolculuğu sırasında, onun hakkmdaki hislerimi gene değiştirmiş, şöyle demiştim kendi kendime: Hakkında söylenenler abartılı ve kötücül olsa da, geçmişinde gölgeli kısımlar var gene de; bu yüzden de, anahtar hırsızı avımız başarısızlığa uğradıktan sonra, artık ona hizmet etmek ve bilgi vermek, böylece pek aydınlık olmayan ve belki de tehlikeli işlere karışma riskine girmek niyetinde değilim. Melani'nin dostluk ettiği Başmüfettiş Fouquet'nin, XIV. Louis'nin hükümdarca kıskançlığının ve Colbert'in kıskançlığının kurbanı olmuş, pek parlak bir sanat koruyucusundan başka bir şey olmadığı doğru bile olsa, şurası da yadsınamaz ki, diye yinelemiştim kendime karanlıkta zar zor yol alırken, Paris Sarayı'nın kurnazlıklarına, ince düzenlerine, bin bir hünerine alışmış bir kişi var yanımda.

İyi Papa'mız XI. İnnocentius'un Fransız Sarayı'yla nasıl sert bir ihtilaf içinde olduğunu biliyordum. O zamanlar, Roma ile Paris arasında niçin bu kadar sertlik olduğunu açıklayabilecek durumda değildim. Ama halkın ve siyasetle ilgili şeylerin daha içinde olan kimselerin konuşmalarından açıkça anlamıştım ki, Papa'mıza bağlı olmak isteyen kişi, Fransız Sarayı'nın dostu olamazdı ve olmamalıydı.

Hem sonra, sözde anahtar hırsızının peşine düşerkenki bütün o coşku, o da kuşkulu değil miydi? Daha yalın bir biçimde olayları beklemek ve anahtarların yok oldu-

ğunu öteki kiracılara hemen bildirmek yerine, bilinmezliklerle ve tehlikelerle yüklü o kovalamacaya girişmenin nedeni neydi? Ya rahip bana söylediklerinden çok daha fazlasını biliyor idiyse? Belki de anahtarların nereye gizlendiği konusunda daha kesin bir fikri vardı. Ya hırsız ta kendisi idiyse ve daha sonra, hatta o gece, daha sakin hareket edebilmek için yalnızca benim dikkatimi başka yöne çekmeye çalışmış idiyse? Çok sevgili ustam bile dehlizin varlığını gizlemişti benden. Öyleyse, Rahip Melani gibi bir yabancı hangi nedenden ötürü gerçek niyetlerini söylemek zorunda olsundu bana?

Bu yüzden, belli belirsiz söz verdim rahibe, belirttiklerine uyacağım konusunda; ama çok çabuk bu işten sıyrılmaya çaba gösterdim, lambamı yeniden alıp hemen odama kapanarak. Orada, o günün sayısız olaylarıyla küçük günlüğümü doldurmaya koyulmak niyetindeydim.

Sinyor Pellegrino, huzur içinde uyuyordu, neredeyse soluğu hiç çıkmıyor gibiydi. Korkunç yeraltı dehlizine girişimizden bu yana iki saatten uzun bir süre geçmişti, sabah uyanmaya da belki yalnızca o kadar zaman kalmıştı ve ben gücümün son noktasına gelmiştim. Lambayı söndürmeden az önce, ustamın pantolonuna bakıp, yok olan anahtarların açıkça görülecek şekilde kemerinde asılı durduğunu görmem bir rastlantıydı yalnızca.

Üçüncü Gün

13 Eylül 1683

Güneşin yararlı ışınları pencereden içeri girip bütün odayı aydınlığa boğuyor, yatağına terk edilmiş zavallı Sinyor Pellegrino'nun ter içindeki ve acı dolu yüzüne bile saf ve kutlu bir ışık saçıyordu. Kapı açıldı ve Rahip Melani'nin gülümseyen çehresi uç verdi.

"Gitme vakti, delikanlı."

"Öteki kiracılar nerede?"

"Hepsi mutfakta, borazan çalan Devizé'yi dinliyorlar."

Tuhaf: Gitarcının o gürültülü aletin de ustası olduğunu bilmiyordum; daha önemlisi, nefesli çalgının duru ve güçlü sesinin nasıl olup da üst katlarda duyulmadığını anlayamıyordum.

"Nereye gidiyoruz?"

"Aşağıya dönmemiz gerek, son gidişimizde her yeri iyice aramadık."

Yeniden küçük odaya girdik; rafın arkasındaki küçük kapıyı açtım. Yüzümü nemli havanın yaladığını hissettim. Kuyunun başını lambayla aydınlatıp, başımı uzattım istemeyerek.

"Niçin geceyi beklemiyoruz? Ötekilere yakalanabiliriz" diyerek itiraz ettim hafifçe.

Rahip karşılık vermedi. Cebinden bir yüzük çıkarıp avcumun içine koydu, teslim ettiği şeyin önemini vurgulamak istercesine parmaklarımı mücevherin üzerine kapadı. Başımla onaylayıp inmeye başladım.

Tuğla zemine ulaşır ulaşmaz, irkildim. Karanlıkta bir el sağ omzuma dokunmuştu. Korku bağırmama da, dönmeme de engel oldu. Belli belirsiz, rahibin beni sakin olmaya çağırdığını anladım. Kıskacına düştüğüm donup kalma halini zar zor atlatarak, üçüncü kâşifin yüzünü görmek için döndüm.

"Ölülere saygı göstermeyi unutma."

Sinyor Pellegrino'ydu, yüzünde acılı bir ifadeyle, böyle ciddi bir biçimde uyarıyordu beni. Tedirginliğimi dile getirecek söz bulamadım. Yatağında uyur bıraktığım kişi kimdi öyleyse? Nasıl olmuştu da Pellegrino birden güneşli odamızdan karanlık ve nemli tünele gelebilmişti? Bu tür sorular zihnimde biçim kazanmaya başlarken, Pellegrino yeniden konuştu.

"Daha çok ışık istiyorum."

Birden arkaya kaydığımı hissettim. Tuğla zemin balçık gibiydi ve karşı koyulamayacak kadar kaygandı; dengemi kaybettim herhalde, diye düşündüm, Pellegrino'ya doğru dönerken. Yavaşça ama vücudumun olanca ağırlığıyla, sırtımı yere, karnımı da (aşağıda hiç yokmuş gibi görünen) göğe çevirerek, merdiven boşluğuna yuvarlandım. Hiçbir dirençle karşılaşmadan, aşağıya inen basamaklardan sırtüstü kayıverdim; oysa peperino mermerden yapılmış bir heykelden daha ağırmışım gibi geliyordu bana. Son olarak Atto Melani'yle Pellegrino'yu gördüm. Yok oluşumu soğuk bir umursamazlıkla izliyorlardı, sanki yaşamla ölüm arasındaki farkı bilmiyorlarmış gibi. Şaşkınlık ve umutsuzluktan allak bullak ol-

muş bir halde, Cehennem uçurumuna yuvarlanırken en sonunda lanetlendiğinin farkına varan yitik bir ruh gibi düştüm.

Sanki gaipten gelen çığlık kurtardı beni ve kâbustan çekip alarak uyandırdı.

Rüya görmüş ve rüyamda bağırmıştım. Yatağımdaydım, ustamın yatağına doğru döndüm; o belli ki bıraktığım yerden ayrılmamıştı. Pencereden içeriye rüyadaki gibi güzel güneş ışınları değil, şafağı haber veren, pembemsi-mavimsi aydınlık giriyordu. Günün ilk saatlerinin ayazı üşütmüştü beni, öyle kolayca yeniden uyuyamayacağımı bilsem de daha sıkı örttüm üzerimi. Uzaktan, merdivenleri çıkan ayak sesleri geliyordu; birisinin küçük odanın kapısına yaklaşmakta olup olmadığını anlamak için kulak kabarttım. Açıkça tahmin ettiğim gibi, mutfağa ya da birinci kata inen bazı kiracılardı. Uzaktan Stilone Priâso'nun ve Peder Robleda'nın sesini ayırt ettim. Cristofano'dan Sinyor Pellegrino'nun sağlık durumu hakkında bilgi alıyorlardı. Hekimin birazdan ustamı muayene etmeye geleceğini tahmin ederek, kalktım. Oysa kapımı ilk çalan Bedford oldu.

Kapıyı açtığımda, karşımda solgun bir yüz buldum. Gözlerinin altında koyu halkalar ve üzerinde kalın bir harmani vardı. Bedford kusursuz giyinmişti, gene de başından sırtına kadar inen ürpermelerle sarsılıyor ve bunları bastırmak için yararsız, bir o kadar da eziyetli çabalar içine giriyordu. Onu hemen içeri buyur etmemi rica etti, neredeyse kesin olarak öteki kiracılara görünmemek için. Ona biraz su ve Cristofano'nun bize verdiği haplardan ikram ettim. İngiliz ikramımı geri çevirdi; çünkü, dedi kaygılı, hastayı ölüme sürükleyebilen haplar vardı. Böyle

bir karşılığa hazırlıksız yakalanmıştım ama üstelemek zorunda kaldım.

"Bak, şunu da söyleyeyim sana" dedi birden güçsüz düşen bir sesle, "afyon ve çeşitli beden sıvısı söktürücüleri ölüme bile yol açabilirler, hem unutma ki zenciler tırnaklarının altında, basit bir tırnak çizişiyle öldüren bir zehir saklarlar; hem çıngıraklı yılanlar vardır, evet, bir de bir yerde okumuştum, bir örümcek varmış, ardına düşen kişinin gözüne öyle güçlü bir zehir sıçratmış ki, çok geçmeden gözleri..."

Ateşi var gibiydi.

"Ama Cristofano kesinlikle böyle bir şey yapmaz" diyerek karşı çıktım.

"... Ve bu maddeler" diye sözünü sürdürdü sanki beni hiç duymamış gibi, "gizli güç yoluyla etki ederler; ama gizli güçler bilgisizliğimizin aynasından başka bir şey değildirler."

Bacaklarının titrediğini fark ettim, ayakta durabilmek için kapının pervazına yaslanmak zorundaydı. Sözleri de oldukça açık bir sayıklamayı andırıyordu. Bedford yatağın üzerine oturup üzüntüyle bana gülümsedi.

"Hayvan pisliği gözün saydam tabakasını kurutur" dedi öğrencilerini uyaran bir hoca gibi işaret parmağını ciddi bir biçimde kaldırarak, "boyna asılı taşınan kuşotu, sıtma nöbetlerini iyileştirmeye yarar. Ama isteri için ayağa pek çok kez tuzlu yakı koymak gerekir. Tıp sanatını öğrenmek için, konuştuğunda söyle bunu Cristofano'ya, Galenos ya da Paracelsus yerine *Don Quijote*'yi okusun."

Sonra uzandı, gözlerini kapadı, örtünmek için kollarını göğsünün üzerinde kavuşturup hafifçe titremeye başladı. Yardım istemek için merdivene seğirttim.

Kasık altındaki büyük, bir de sağ koltukaltı çukurundaki daha küçük bir başka hıyarcık, Cristofano'nun kafasında pek az kuşkuya yer bırakmıştı. Ne yazık ki, bu kez açıkça veba hastalığı söz konusuydu, bu ise belli ki Sinyor Mourai'nin ölümünü ve ustamı kıskacına alan benzersiz uyuşukluk halini gene kuşkulu hale getiriyordu. Artık hiçbir şey anlamıyordum: Handa ne idüğü belirsiz usta bir katil mi dolaşmaktaydı, yoksa şu pek bilinen veba hastalığı mı?

Bedford'un hastandığı haberi handa büyük bir huzursuzluk yarattı. Bargello'nun adamlarının bir sonraki yoklama için geri gelmelerine yalnızca bir gün kalmıştı. Hastalığa yakalandığında Bedford'la temas eden belki de ilk kişi olduğum için, birçok kimsenin benden uzak durduğunu fark ettim. Kuşku egemen olmaya başlıyordu. Ne var ki, Cristofano bir noktaya dikkati çekti: Hepimiz önceki güne kadar İngiliz'le konuşmuş, yemek yemiş, hatta içimizden bazıları onunla kâğıt oynamıştı. Bu yüzden kimse kendini güvende hissedemezdi. Ben, belki de gençliğin verdiği aşırı gözü peklikle, hemen korkuya kapılmayan tek kişiydim. Buna karşılık, en korkakların, bir başka deyişle, Peder Robleda ile Stilone Priàso'nun, koşarak mutfakta hazır bıraktığım bazı yiyecekleri aldıklarını ve sonra odalarına gittiklerini gördüm. Bedford'a da Kutsal Yağlama Ayini'nin yapılması gerektiğini anımsayarak, onları durdurdum. Ama bu kez Peder Robleda gerekçelerime kulak asmak istemedi: "İngiliz o ve biliyorum ki, Protestan dinine bağlı; aforoz edilmiş, vaftizi geçersiz" diye karşılık verdi telaşla. Hastalar için kullanılacak yağın vaftiz olmuş yetişkinlere ayrıldığını ve çocuk-

lara, delilere, aforoz edildikleri açıklananlara, tövbe etmeyen günahkârlara, müebbet hapse mahkûm olanlara ve doğum yapan kadınlara, keza düşmana karşı savaş saflarına dizilmiş askerlere ve deniz kazasına uğrama tehlikesi içinde olanlara yasak olduğunu ekledi sözlerine.

Sonra Stilone Priàso aldı sözü: "Kutsal yağın ölümü hızlandırdığını, saçların dökülmesine yol açtığını, daha sancılı doğuma ve doğan bebekte sarılığa neden olduğunu, hastanın evi çevresinde uçan arıları öldürdüğünü, kutsal yağı alanların yılın kalan bölümünde dans ederlerse öleceklerini, hastanın odasında ip eğirmenin günah olduğunu; çünkü ip eğirmeye son verilir ya da ip koparsa öleceğini, ayaklarının Kutsal Yağlama yapıldıktan çok sonra yıkanabileceğini, hastalık devam ettiği sürece hastanın odasında bir lamba ya da bir mumun hep yanar durumda tutulması gerektiğini, aksi takdirde zavallıcığın öleceğini bilmiyor musun?"

Ve beni sap gibi ortada bırakıp her biri koşarak kendi odasına kapandı.

Böylece, yaklaşık yarım saat sonra, ne durumda olduğunu görmek için Bedford'un yattığı birinci kattaki küçük odaya gittim. Cristofano'nun da oraya döndüğünü sandım; çünkü talihsiz İngiliz konuşuyordu ve belli ki yanında birisi vardı. Ama yataktaki hastayla yalnız olduğumuzu ve onun bir sayıklama nöbetine tutulduğunu fark ettim hemen. Korkunç derecede solgun buldum onu. Aşırı terden bir tutam saç alnına yapışmıştı ve dudakları çatlak içindeydi, belli ki boğazı kavruluyor ve acıyordu.

"Kulede... kulede o" diye mırıldandı güçlükle, bitkin gözlerini bana çevirerek. Gelişigüzel konuşuyordu.

Belli bir nedeni olmaksızın, bilmediğim ve yalnızca tekrar tekrar yinelediği için zihnime nakşedebildiğim, aralarına anadilinde anlaşılmaz ifadelerin girdiği bir dizi ad saydı bana. Oranje şehrinde doğmuş Willem diye birisinin adını sayıklıyordu sürekli olarak; dostu ya da tanıdığı olsa gerek, diye düşündüm.

Hastanın beklenmedik biçimde fenalaşıp ölebileceğinden korkarak tam Cristofano'yu çağırmak üzereydim ki, hekim çıkageldi. Hastanın iniltilerini duyup durumunu merak etmişti. Hekimin yanında Brenozzi'yle Devizé de vardı; onlar, ihtiyatlı bir uzaklıkta duruyorlardı.

Zavallı Bedford çılgın monoloğunu sürdürüyor, Charles diye birisinin adını anıyordu; Brenozzi bunun İngiltere Kralı II. Charles olduğunu açıkladı bize. Böylece İngiliz diline epey vâkıf olduğunu açığa vuran Venedikli, anladığı kadarıyla, Bedford'un kısa bir süre önce Felemenk Eyaletleri'nde bulunduğunu açıkladı bize.

"Peki niçin Felemenk'e gitmiş?" diye sordum.

"Orasını bilemem" diye karşılık vererek beni susturdu Brenozzi, bu arada yeniden hastanın sayıklamalarına kulak kabartıyordu.

"İngilizce'yi gerçekten de iyi biliyorsunuz" dedi hekim.

"Londra'da doğan uzak bir akrabam aile işleri için sık sık yazar bana. Zaten ben de çabuk öğrenir ve öğrendiklerimi aklımda tutarım, ayrıca çeşitli işler için pek çok seyahat yaptım. Bakın, galiba kendini daha iyi hissediyor."

Yataktaki hastanın sayıklaması yavaşlamış gibi görünüyordu ve Cristofano bir işaretle bizi dışarı, koridora çağırdı. Burada kiracıların büyük bir bölümünün bizi beklemekte olduklarını gördük, bilgi almak için sabırsızlanıyorlardı.

Cristofano sözü dolandırmadan konuştu. Hastalığın seyrinin, sanatından kuşku duymasına neden olan bir nitelik arz ettiğini söyledi. Önce Sinyor Mourai'nin pek açık olmayan ölümü, sonra hâlâ pek acınacak durumda olan Sinyor Pellegrino'nun başına gelen kaza, son olarak da Bedford'u vuran bariz veba vakası. Bütün bunlar Toskanalı hekimi tedirgin etmişti, üst üste gelen bunca kötü talih ve kaza karşısında durumla artık başa çıkamadığını kabul ediyordu. Birbirimize baktık, rengimiz atmış ve korkmuş bir halde, bitmek bilmez birkaç saniye boyunca.

Bazıları umutsuzluğa kapılıp yakınmaya başladılar, bazıları odalarına sığındılar. Kimi korkularından kurtulup rahatlamak amacıyla hekimi sıkıştırıyor, kimi başını iki eli arasına almış, sessiz, yere çömeliyordu. Cristofano'ya gelince, kendi odasına seğirtip içeriden kapısını kilitledi ve birkaç kitaba başvurup durum hakkında düşünmek için onu biraz rahat bırakmamızı istedi. Ama geri çekilişi, bir karşı saldırı örgütlemekten çok, bir kendini koruma girişimi gibi görünüyordu. Zorunlu tutsaklığımız komedi çehresinden sıyrılıp trajedi çehresine bürünmüştü.

Toplu umutsuzluk sahnesine ölü gibi solgun çehresiyle Rahip Melani de katılmıştı. Ama başka herkesten çok bendim gerçek umutsuzluğun tutsağı. Sinyor Pellegrino, diye düşünüyordum gözyaşları arasında, hanı kendisinin, benim ve kiracılarımızın mezarına dönüştürmüştü. Şimdiden, ustamın karısı geldikten, kendi gözleriyle Donzello odalarında ölümün acımasız eylemini keşfettikten sonra yaşanacak acı sahneleri canlandırıyordum zihnim-

de. Koridorda, Cristofano'nun odasının karşısında yere oturmuş, hıçkıra hıçkıra ağlarken ve gözyaşlarına boğulmuş yüzümü ellerimle örterken, yardımıma geldi rahip. Başımı okşayarak, hüzünlü bir şarkı mırıldandı kulağıma:

Piango, prego e sospiro,
*e nulla alfin mi giova.**

Tatlılıkla beni avutmaya çalışarak, sakinleşmemi bekledi; ama sonra, ilk girişimlerinin işe yaramadığını görünce, kollarımın altından tutup ayağa kaldırdı beni ve omuzlarımı var gücüyle duvara yasladı.

"Sizi dinlemek istemiyorum" diye karşı çıktım.

Ona hekimin sözlerini yineledim, ayrıca hiç kuşkusuz hepimizin birkaç gün, hatta birkaç saat içinde Bedford gibi dayanılmaz acılara katlanmak zorunda kalacağımızı ekledim. Rahip Melani beni zorla tutup merdivenlerden yukarıya, ta odasına kadar sürükledi. Ne var ki, hiçbir şey sakinleştiremiyordu beni, bu yüzden rahip sonunda güçlü bir tokat atmak zorunda kaldı bana, bunun üzerine hıçkırmam durdu. Kısa bir süreliğine sakinleştim.

Atto bir ağabey gibi bir kolunu omzuma attı ve sabırlı sözlerle umutsuzluğa kapılmamam gerektiğine inandırmaya çalıştı beni. Her şeyden önce, Pellegrino'nun hastalığını Bargello'nun adamlarından saklarken sahnelediğimiz becerikli oyunu yinelememiz önemliydi. Hanın içinde bir vebalının (bu kez, gerçek bir vebalının) varlığını açığa vurmak, denetimlerin daha katı ve daha sık hale

* "Ağlıyor, yakarıyor ve iç geçiriyorum, / ama hiçbir yararı olmuyor sonunda bana." Luigi Rossi. (Ç.N.)

gelmesine yol açacaktı; belki de düşük nüfuslu bir bölgede, bir ihtimal otuz yıl önceki büyük veba salgını sırasında hastalar için bir hastanenin kurulduğu San Bartolomeo Adası'nda öylesine kuruluvermiş bir karantina yerine nakledilecektik. İkimiz için, daha önceki gece birlikte keşfettiğimiz yeraltı kaçış yolu vardı her zaman. Bu durumda aramalardan kaçmak –yadsımıyordu bunu– hiç de kolay değildi; ama olaylar hızla kötüye giderse, gene de başvurulabilecek bir çözümdü. Ben neredeyse sakinleşmişken, rahip asıl noktaya geldi: Mourai zehirlenmişse, Pellegrino'nun sözde hıyarcıkları da peteşiden, daha doğrusu basit iki morartıdan başka bir şey değilse, belli ki şimdilik tek vebalı Bedford'du.

Atto'nun kapısının çalındığını duyduk. Cristofano herkesi zemin kattaki salonlarda toplanmaya çağırıyordu. Elinde bize ileteceği acil bilgiler bulunduğunu söyledi. Antreye ulaştığımızda, bütün kiracıların, her ne kadar son olanlardan sonra birbirlerinden temkinli bir uzaklıkta dursalar da, merdivenin önünde toplanmış olduklarını gördük. Devizé, bir köşede, olağanüstü ve tedirgin edici rondosunun nağmeleriyle kötü ânı yumuşatıyordu.

"Yoksa genç İngiliz öldü mü?" diye soruverdi Brenozzi, kerevizini çimdiklemeye ara vermeden.

Hekim hayır anlamında başını salladı ve herkesi oturmaya davet etti. Cristofano'nun çatık kaşlı ifadesi Fransız müzisyenin parmaklarındaki son notayı boğdu.

Ben mutfağa gidip yemeği hazırlamak için tencerelerle ve ocakla uğraşmaya başladım.

Herkes yerine oturduğunda, hekim çantasını açıp içinden bir mendil çıkardı, titizlikle terini kuruladı (bir

konuşmaya başlamadan önce hep yaptığını gördüğümüz gibi) ve son olarak gırtlağını temizledi.

"Pek Sayın Beyefendiler, az önce yanınızdan ayrıldığım için beni bağışlamanızı diliyorum; gene de, halihazırdaki durumumuz üzerine düşünmem gerekiyordu ve şu sonuca vardım" dedi, bu arada herkes susmuştu, "ve şu sonuca vardım..." diye yineledi Cristofano bir eliyle mendili dertop ederek, "ölmek istemiyorsak, diri diri gömülmek zorundayız."

Artık, diye açıkladı, Donzello'da hiçbir şey olmamış gibi dolaşmaktan kesinlikle vazgeçmenin vakti gelmişti. Onun günlerdir bize verdiği talimatları hiçe sayarak birbirimizle tatlı tatlı sohbetlere dalamayacaktık artık. Şimdiye kadar yazgı bize gereğinden fazla dostça davranmış ve Yaşlı Sinyor Mourai'yle Pellegrino'nun başına gelen talihsizliklerin bulaşıcı herhangi bir hastalıkla ilgisi olmadığı ortaya çıkmıştı; ama artık durum kötüye gidiyordu ve daha önce yersiz olarak adı anılan veba gerçekten gelmişti Donzello'ya. Şu ya da bu kişinin zavallı Bedford'la temas halinde geçirdiği dakikaların çetelesini tutmak boşa hesaptı; olsa olsa kuşkuları artırmaya yarıyordu. Tek kurtulma umudu, herkesin gönüllü olarak, başkalarının beden sıvılarını içine çekmekten ya da öteki kiracıların giysileriyle temas etmekten, *etcetera, etcetera** kaçınacak şekilde odasına kapanmasıydı. Hekimin hazırlayacağı arındırıcı yağ ve merhemlerin düzenli olarak vücutlarımıza sürülmesi ve bunlarla masaj yapılması gerekecekti ve yalnızca kolluk güçlerinin yoklamaları vesilesiyle –yarın sabahki yoklama gibi– bir araya gelecektik.

* *Etcetera, etcetera* (Lat.): Vesaire, vesaire. (Ç.N.)

"Pek Aziz Efendimiz, Rab'bimiz" diyerek sinirlendi Peder Robleda, "kendi pisliğimizin yanında, döşemenin bir köşesinde ölümü mü bekleyeceğiz? Müsaade ederseniz" diye ekledi Cizvit sesini yumuşatarak, "tarikat kardeşim Zamorra'lı Diego Guzman'ın Katalonya Krallığı'ndaki Perpignan vebası sırasında damağa oldukça hoş gelen bir *remedium** ile mucizevi bir iş başardığını ve hem kendisini, hem öteki Cizvit misyonerlerini koruduğunu işitmiştim. İstediğiniz kadar içebileceğiniz, içine bir dirhem sülfatla yarım dirhem geyikotu karıştırılmış en iyi cins beyaz şarap. Herkesin vücutlarını akrep yağıyla ovduruyor, bir de çok iyi yemek yediriyormuş onlara ve hiç hastalanan olmamış. Diri diri kendimizi dört duvar arasına gömmeden bunu deneyemez miyiz acaba?"

Olası bir kapanma araştırmalarını ciddi bir biçimde engelleyecek olan Rahip Melani kuvvetle onaylıyordu Robleda'nın sözlerini: "En iyi cins beyaz şarabın vebaya ve çürüme ateşlerine karşı çok iyi bir gıda maddesi sayıldığını ben de biliyorum" diyerek katıldı Atto büyük bir güçle, "daha da iyisi rakı ve tatlı şaraptır. Pistoia'da Üstat Anselmo Rigucci'nin Pistoialıları vebadan korumak için büyük bir başarıyla kullandığı rakı çok ünlüdür. Babam bana ve kardeşlerime, birbiri ardı sıra şehrin piskoposluk makamına gelen birçok piskoposun bu rakıya bayıldıklarını ve bol bol içtiklerini anlatıyordu; yalnızca tedavi için değil üstelik. Şöyle hazırlanıyormuş: Beş libre rakı, şifalı otlarla kokulandırılıyor, sonra bir şişeye sıkıca kapatılıp yirmi dört saat süreyle katedralde dinlenmeye bırakılıyormuş. Son olarak, içine en iyi cins tatlı şaraptan altı libre ilave ediliyormuş. Nefis bir içki çıkıyormuş ortaya.

* *Remedium* (Lat.): İlaç. (Ç.N.)

Monsenyör Pistoia Piskoposu her sabah aç karnına ana sahnın arkasında bir ons balla birlikte iki ons içiyormuş bundan."

Cizvit anlamlı bir biçimde dilini şaklattı, bu arada Cristofano kuşkulu, başını sallıyor ve boş yere sözünü kaldığı yerden sürdürmeye çalışıyordu.

"Sanırım, bu tür ilaçların gönüllere neşe verdiği yadsınamaz" diyerek ondan önce söz aldı Dulcibeni, "ama bunlardan, başka ve daha önemli sonuçlar elde edilebileceğinden kuşkuluyum. Mesela ben de, Lombardia'daki veba sırasında Cremona'lı Ludovico Giglio'nun hazırladığı lezzetli bir macunu biliyorum. Her sabah aç karnına sıcak ekmeğin üzerine dört dirhem sürülmesi gereken harika bir karışımdı: Çayırmantarı, mahmude, turbit ve safranla karıştırılmış gül balı ve biraz sirkeli şurup. Ama herkes öldü ve Giglio hayatta kalanların sayıca az ve güçsüz olmaları sayesinde kurtuldu linç edilmekten" diyerek sözünü bağladı kasvetli bir ses tonuyla yaşlı Marche'li soylu, ona kalırsa pek kurtulma şansımızın olmadığını sezdirerek bize.

"Öyle ya" diyerek sözünü kaldığı yerden sürdürdü Cristofano, "Faenza'lı Tiberio Gariotto'nun onca övülen kalp ve mide güçlendirici ilacı gibi. Şekerci ustasına özgü bir çılgınlık: Gül şekeri, kokulandırılmış rakı, tarçın, safran, santal ve kırmızı mercanı ağaçkavunu suyuyla karıştırıp, sonra öylece on dört saat bekletiyordu. Ardından hepsini pişmiş, kaynar halde ve köpüğü alınmış balla karıştırıyordu ve buna koku verecek kadar misk ilave ediyordu. Ama onu linç ettiler. Sözüme kulak verin, az önce size söylediğim gibi davranmaktan başka çaremiz yok..."

Ama Devizé, onun sözünü bitirmesine izin vermedi: "Mösyö Pompeo ve cerrahımız haklı. Fransa Kralı II.

Charles'ın hekimi Jean Gutierrez de damağa hoş gelen şeyin beden sıvılarını arındıramayacağı görüşündeydi. Bununla birlikte, Gutierrez herhalde denemeye değecek bir macun hazırlamıştı. Düşünün ki, Kral ona, preparatının içerdiği güçlerden ötürü Lorraine Düklüğü'nde çok büyük bir gelir bağışladı. Gerçekten de, bu hekim, macununda, pişmiş ve köpüğü alınmış bal gibi tatlı şeylere yirmi cevizle on beş incir, ayrıca çok miktarda sedefotu, pelin, Limni toprağı ve kayatuzu katıyordu. Bu macundan akşamları ve sabahları her defasında yarım ons veriyor ve ardından tiksintiyi artırmak için bir ons çok keskin beyaz sirke içiriyordu."

Bunu, başını Robleda'nın çektiği, damak tadına uygun ilaçlardan yana olanlar ile en iyi tedavinin tiksindirici ilaçlar olduğunu savunanlar arasında hararetli bir tartışma izledi. Her kiracının, vebaya karşı çözüm reçetesi sürekli cebindeymiş gibi, bu hazır cevap tutumu karşısında, tartışmayı neredeyse eğlenerek (ciddi duruma rağmen) izledim.

Bir tek Cristofano başını hayır anlamında sallamayı sürdürüyordu: "İsterseniz, bütün ilaçları deneyin; ama bir dahaki veba vakasında gelip beni aramayın!"

"Kısmi kapatılma seçeneğini yeğleyemez miyiz?" diye önerdi Brenozzi çekinerek. "1556 vebası sırasında, Venedik'teki benzer bir durum pek ünlüdür: İnsanlar şehrin sokaklarında, ancak ellerinde filozof ve şair Girolamo Ruscelli'nin buluşu olan kokulu topları tutmak şartıyla sakin sakin dolaşabiliyorlardı. Gerçekten de, midenin aksine, burun güzel kokulardan haz alır, buna karşılık kötü kokulardan rahatsız olur: Levant miski, oğulotu, karanfil taneleri, hindistancevizi, lavantaçiçeği ve bunları yoğurup karıştırmak için günlük ağacı yağı. Bu filozof hazır-

ladığı macundan kabuklu ceviz büyüklüğünde toplar yapıyordu; insanların veba devam ettiği sürece gece ve gündüz her iki ellerinde birden bunları tutmaları gerekiyordu. Yüzde yüz etkili oldu bu toplar; ama yalnızca bir an bile onları ellerinden düşürmemeyi başaranlar için, sayıları kaçtır bilemiyorum."

Bu noktada Cristofano'nun sabrı taştı ve ayağa kalkıp daha ciddi ve ateşli bir ses tonuyla, odalarımıza kapanmayı isteyip istemediğimizin onu pek az ilgilendirdiğini söyledi. Bu olası son çareydi ve kabul etmeyecek olursak, o zaman o da kendi odasına kapanacaktı. Benden yemeğini odasına götürmemi rica ediyordu, ta ki öteki herkesin öldüğünü haber alıncaya kadar –çok yakında olacaktı bu– bir daha dışarı çıkmayacaktı.

Bu sözlerden sonra derin bir sessizlik kapladı ortalığı. Bunun üzerine Cristofano sözlerini sürdürüp herkese bildirdi: Sonunda onun talimatlarına uymaya karar verilecek olursa, yalnızca o, hekim, hastalara yardım etmek ve öteki kiracıları düzenli olarak muayene etmek için handa serbestçe hareket edebilecekti. Bir de, tabii, kiracıların yemeğiyle ve temizliğiyle ilgilenecek, ayrıca koruyucu yağ ve merhemleri sürüp gereğince nüfuz etmelerini sağlayacak bir yardımcıya ihtiyacı olacaktı. Oysa hiçbirimizden böyle bir riske atılmasını istemeye cesaret edemiyordu. Ne var ki, kendimizi talihsizliğin içinde de şanslı sayabilirdik; çünkü aramızda –ve mutfaktan döndüğüm sırada bana şöyle bir baktı– uzun hekimlik deneyimine dayanarak hastalıklara oldukça dirençli yapıda olduğunu bildiği birisi vardı. Gözler bana çevrildi. Hekim kolumdan tutmuştu.

"Bu ufak çırağın özel durumu" diye sözünü sürdürdü güçlü bir ses tonuyla Siena'lı cerrah, "onu ve bütün benzerlerini neredeyse vebadan bağışık kılıyor."

Dinleyenlerin yüzünde şaşkınlık belirtileri kendini gösterirken, Cristofano veba zamanlarında karşılaşılan ve en yetkili ağızların aktardığı mutlak bağışıklık vakalarını sıralamaya başladı. *Mirabilia** bir kreşendo içinde birbirini izliyor ve benim gibi birisinin hafif bir mide yanması dışında hiçbir zarar görmeksizin boğumlardaki irini bile içebileceğini (göründüğü kadarıyla, üç yüzyıl önceki kara vebada gerçekten olduğu gibi) kanıtlıyordu.

"Fortunius Licetus, bu kişilerin şaşırtıcı özelliklerini tekayaklar, köpekbaşlılar, satirler, tepegözler ve denizkızlarının özelliklerine yakın görür. Peder Gaspard Schott'un belirlediği sınıflandırmalara göre, bu kişilerin beden azaları kendi aralarında ne kadar orantılı olursa, veba bulaşmasından bağışıklıkları o kadar fazla olur" dedi Cristofano. "Şu var ki, bu delikanlının, kendi türü içinde, epey yapılı olduğunu görüyoruz: Sağlam omuzlar, düz bacaklar, düzgün bir yüz, sağlıklı dişler. O, talihi sonucu, soyunun *mediocres*'i arasına giriyor, daha talihsiz *minores* ya da, Tanrı korusun, bahtsız *minimi* sınıfına değil, neyse ki.** Bu yüzden içimiz rahat olabilir. Nierembergius'a göre, bu delikanlı gibi olanların, daha doğduklarında erişkinlere özgü dişleri, saçları ve edep yerleri vardır. Yedi yaşlarında sakallı, on yaşlarında dev gibi güçlü olurlar ve baba olabilirler. Johannes Eusebius, bunlardan daha dört yaşındayken çok güzel saçları ve sakalı olan birisini gördüğünü belirtir. Efsanevi Popobawa'dan söz etmeye gerek yok: Küçük bir Afrika adasının güçlü erkeklerine uykuları sırasında saldırıp onların ırzına ge-

* *Mirabilia* (Lat.): Olağandışılıklar. (Ç.N.)

** Latince *mediocres, minores* ve *minimi* sırasıyla "ortalar", "küçükler" ve "en küçükler" anlamına gelir. (Ç.N.)

çer, onlar ise boşa çabalarından ezikler ve kırıklarla çıkarlar."

Heyecanlı ve gene terlemiş bir halde yerine oturan hekimin safında yer alan ilk kişi Peder Robleda oldu. Aynı derecede geçerli başka çözümlerin olmayışı ve Cristofano tarafından yüzüstü bırakılmak korkusu, ötekilerin üzülerek de olsa birer birer kapatılmaya razı olmalarına yol açtı. Rahip Melani hiç konuşmadı.

Herkes yukarı katlara üşüşmek için ayağa kalkarken, hekim, benim sıcak yemekle kızarmış ekmeği dağıtacağım mutfağa uğrayabileceklerini söyledi onlara. Şarabı ancak bol bol su kattıktan sonra sunmam konusunda uyardı beni; çünkü bu yolla mideden geçmesi daha kolaydı.

Sinyor Pellegrino'nun mutfaktaki katkısının talihsiz kiracıları ne kadar sevindireceğini biliyordum. Oysa hanı ayakta tutmak için tek başıma kalmıştım ve elimden geleni yapmama rağmen, yemekleri yumuşamış tahılla ve zengin kilerden hemen hiçbir şey almaksızın, mutfaktaki eski tel dolaptan azar azar kenara ayırdıklarımla hazırlamak durumundaydım. Çoğu zaman yemeği bir meyve ya da sebzeyle ve bize su tulumlarıyla birlikte getirdikleri ucuz ekmekle kotarıyordum. Böylece hiç olmazsa, diye kendimi avutuyordum, Cristofano'nun macunları, merhemleri, yağları, yuvarlak hapları, iksirleri ve şifalı topları için giriştiği sürekli yağmalamaya maruz kalan ustamın erzaklarını idareli kullanmış oluyorduk.

Bununla birlikte, o akşam, içinde bulunduğumuz kötü durumun etkisini hafifletmek için, biraz çaba gösterip benmari usulü yumurtalı ve fiğli çorba; ardından ıslatılmış ekmek, kıyılmış birkaç salamura sardalye, kokulu ot-

lar ve kuru üzümle köfte; son olarak da, pişmiş şıra ve sirkeyle haşlanmış hindiba kökleri yapmıştım. Hepsinin üzerine bir tutam tarçın serpmiştim. Zenginlerin bu değerli baharı damakları şaşkınlığa, ruhları neşeye sevk edecekti.

"Çok sıcak!" diye bağırdım zorlama bir neşeyle, cenaze görmüş gibi yaklaşıp göz ucuyla hindiba köklerine bakan Dulcibeni ve Peder Robleda'ya.

Ama kimse yorum yapmadı, asık yüzlerinde bir rahatlamaya da tanık olmadım.

Özel durumumun, hekimin hükmüne göre, salgın hastalığın saldırılarına karşı bir silah olabileceği fikri, ilk kez gururun sarhoşluğunu hissettirdi bana. Birkaç ayrıntıya şaşmakla birlikte (besbelli yedi yaşındayken tüysüzdü yüzüm, dişlerle ya da devleri andıran özelliklerle doğmamıştım), birden ötekilerden bir basamak üstte hissettim kendimi. Evet, dedim kendi kendime, Cristofano'nun kararını anımsayarak, güçlüyüm ben. Onlar, kiracılar, bana bağımlıydı. Hekimin ustamla –o bilincini yitirmiş bir halde yatarken– aynı odada uyumama niçin bu kadar kolay izin verdiği de açıklanmış oluyordu ayrıca! Böylece, saygımdan ötürü denetlediğim keyfim yerine geldi yeniden.

A chi vive ogn'or contento
*ogni mese è primavera...**

* "Her an mutlu yaşayan için, / bahardır her ay." Luigi Rossi'nin *A chi vive ognor contento*'su. (Ç.N.)

Birisi bir ezgi mırıldanıyordu yanımda. Rahip Melani'ydi.

"Ne neşeli bir çehre" diyerek alay etti. "Neşeni koru yarına kadar, ihtiyacımız olacak."

Ertesi günkü yoklamayla ilgili bu hatırlatma, yeniden ayaklarımın yere basmasını sağladı.

"Hüzünlü odama kapanışıma eşlik etmek ister misin?" diye sordu hafif bir gülümsemeyle, yemeğini yedikten sonra.

"Odanıza yalnız döneceksiniz" diye çıkıştı ona Cristofano, "delikanlının benimle işi var, üstelik hemen."

Atto Melani'yle böyle apansız vedalaştıktan sonra, hekim kiracıların bulaşıklarını yıkamamı buyurdu. O andan itibaren, bunu günde en az bir kez yapmak zorunda kalacağımı söyledi. İki büyük leğen, temiz bez parçaları, ceviz kabukları, arı su ve beyaz şarap bulmaya gönderdi beni. Sonra birlikte Bedford'a gittik. Daha sonra cerrah, aletlerinin bulunduğu çekmeceyle birkaç heybe almak için yandaki odasına gitti.

Geri döndüğünde, ocağa konmuş bir tencere gibi yanan ve arada bir gene ipe sapa gelmez şeyler anlatmaya başlayan genç İngiliz'in üzerindeki giysileri çıkarmasına yardım ettim.

"Boğumlar çok sıcak" dedi Cristofano endişeli, "bir gömmeye ihtiyacımız olacak."

"Yani?"

"Vebadan kısa sürede kurtulup iyileşmek için, ünlü Bolognalı hekim Marco Leonardo Fioravanti'nin ölüm döşeğinde bıraktığı büyük ve mucizevi bir giz: Boğumları olan kişi, boyun ve baş hariç olmak üzere, kendini bütünüyle bir çukura gömdürsün ve on iki ya da on dört saat böylece beklesin, sonra kendini çukurdan çıkarttırsın.

Neresi olursa olsun dünyanın her yerinde ve masrafsız uygulanabilecek bir gizdir bu."

"Peki nasıl etki ediyor?"

"Toprak, anadır ve her şeyi arındırır, bütün çamaşır lekelerini çıkarır, toprağa gömülen etleri dört ila altı saatte yumuşatır; ayrıca unutmamalı ki, Padova'da birçok hastalığı iyileştiren çamur banyoları vardır. Çok etkili bir başka çare, üç ila on iki saat süreyle denizin tuzlu suyunda uzanmaktır. Ama ne yazık ki dört duvar arasına kapatılmış durumdayız ve bütün bunlardan hiçbirini yapamayız. Bu yüzden, zavallı Bedford'a boğumlarını soğutacak bir kan alma işlemi tatbik etmekten başka çare kalmıyor geriye. Ama önce bozulan beden sıvılarını yatıştırmak zorundayız."

Tahta bir kutu çıkardı.

"Mide için çok çekici olan üstün misk şekerlerim."

"Ne demek bu?"

"Midede ne varsa çekip dışarı çıkarırlar ve hekimin müdahalelerine karşı hastanın gösterebileceği kötü direnci kırarlar."

Yuvarlak bir hap ya da eczacıların hazırladığı değişik biçimlerdeki kuru preparatlardan birini iki parmağının arasına aldı. Hapı Bedford'a yutturmayı başarmamız pek kolay olmadı; çok geçmeden genç adamın dili tutuldu ve neredeyse boğulmak üzereymiş gibi göründü. Titremeler ve öksürüklerle sarsıldı, ağzı köpürmeye başladı ve en sonunda hemen burnunun altına koyduğumuz leğene kötü kokulu epeyce şey çıkardı.

Cristofano atık sıvıyı gözden geçirip memnun bir ifadeyle kokladı.

"Misk şekerlerim olağanüstü, sence de öyle değil mi? Halbuki çok basit bir karışım: Bir ons menekşeli, beş ons

süsenli saf şeker, bir o kadar toz haline getirilmiş yumurta kabuğu, bir dirhem misk, bir dirhem akamber, kitre ve gülsuyuyla karıştırılıp güneşte kurutulacak" diyordu Cristofano halinden pek memnun, bir yandan da hastanın saçtıklarına engel olmaya çalışıyordu. "Buna karşılık, sağlıklı kimselerde bu şekerler iştahsızlığa karşı savaşırlar, *aromaticum* kadar güçlü olmasalar da" diye ekledi. "Bu arada, hatırlat da yemekleri dağıtırken bunlardan birkaç tane vereyim sana, belli olmaz kiracılardan yemek yemek istemeyen çıkabilir."

Artık yarı kapalı gözlerle susan zavallı İngiliz'i temizleyip hazırladıktan sonra, hekim aletleriyle ondan kan almaya başladı.

"Napoli Krallığı'ndaki Castello a Mare'li Üstat Eusebio Scaglione'nin çok iyi öğrettiği gibi, kan boğumların belirdiği yerlerden çıkan damarlardan alınmalıdır. Baştaki damar boyundaki boğumlara karşılık gelir, orta damar ise sırttaki boğumlara; ama biz başka bir durumla karşı karşıyayız. Hastanın koltukaltındaki boğumundan çıkan nabız damarından kan alacağız. Sonra da kasıktaki büyük boğuma karşılık gelen ayaktaki damardan. Temiz leğeni uzat bana."

Torbalarından ak geyikotu ile kurtpençesi yazılı küçük cam şişeleri bulmamı söyledi; her birinden birer tutam almamı istedi, bunları üç parmak beyaz şarapla karıştırıp Bedford'a vermemi buyurdu. Sonra kuzgunayağı adı verilen bir otu havanda dövmemi ve iki yarım ceviz kabuğunu bununla doldurmamı söyledi; kan alma sona erdiğinde, hekim dövülmüş otu hemen zavallı vebalının kol ve ayak bileğindeki delikleri tıkamak için kullandı.

"Cevizleri çok sıkı bağla. Kabarcıklar belirinceye kadar günde iki kez değiştireceğiz bunları, sonra içindeki zehirli suyu sıkıp çıkarmak için kabarcıkları yaracağız."

Bedford titremeye başladı.

"Çok fazla kan almadık mı?"

"Olur mu hiç! Damarlardaki kanı donduran veba bu. Önlemini almıştım. Çok sağlıklı bir buhar banyosu için, ısırgan, ebegümeci, kasıkotu, kantaron, yabani mercankoşk, yarpuz, centiyan, defne, sıvı günlük ağacı, aselbent ve azakyerinden bir karışım hazırladım."

Siyah keçe bir heybeden küçük bir cam şişe çıkardı.

Yeniden mutfağa indik, burada şişenin içindekileri bol suyla hanın en büyük kazanında kaynatmaya koştu beni. O bu arada çemenotu tozu, ketentohumları ve hatmi kökleri karışımını gözden geçiriyordu; sonra karışıma Sinyor Pellegrino'nun tel dolabından aldığı domuz içyağından karıştırdığını gördüm.

Hastanın odasına geri döndüğümüzde, Bedford'u beş yatak örtüsüyle sardık ve oraya kadar büyük bir meşakkatle ve bir yerimizi yakma riskini göze alarak taşıdığımız dumanı tüten kazanın üzerine oturttuk.

"Terleyebildiği kadar terlemesi gerek. Ter beden sıvılarını inceltir, gözenekleri açar ve donmuş kanı ısıtır, derinin bozulması hemen ölüme yol açmasın diye."

Ne var ki, bahtsız İngiliz aynı kanıda değildi sanki. Giderek daha güçlü inlemeye başladı, soluğu kesiliyor ve öksürüyor, elleri kasılıp ayak parmakları acı kasılmalarla açılıyordu. Birden sakinleşti. Bayılmış gibiydi. Cristofano, hâlâ kazanın üzerindeki İngiliz'in boğumlarını bir tığ ucuyla üç dört noktadan delmeye başladı ve sonra üzerlerine domuz içyağından yakı yapıştırdı. İşlem bitince hastayı yeniden yatağına yatırdık. Hiç hareket etmedi ama soluk alıyordu. Talihin cilvesi, diye düşündüm: Cristofano'nun tıbbi uygulamalarına ona en keskin eleştirileri getiren kişi maruz kalıyordu.

"Şimdi bırakalım dinlensin ve Tanrı'dan umut dileyelim" dedi hekim ciddi bir ses tonuyla.

Beni kendi odasına götürüp, öteki kiracılara tatbik edilmeye hazır bazı merhem, şurup ve tütsülerin bulunduğu bir torba teslim etti. Nasıl kullanılacaklarını ve tedaviye yönelik amaçlarını açıkladı, birtakım notlar da verdi. Bazı *remedia** kimi bünyelerde başka bünyelere göre daha etkiliydi. Sözgelimi, her zaman huzursuz olan Peder Robleda'nın en ölümcül vebaya –kalp ya da beyinde– yakalanma riski vardı. Buna karşılık, karaciğeri hastalanacak olursa, boğumlarla hastalığın yükü hafifletilebileceği için, daha az tehlike söz konusu olacaktı. Cristofano uyardı: Elimi çabuk tutmalıydım.

Dayanamıyordum artık. Çatı katındaki küçük yatağıma gitmek için, şimdiden tiksindiğim o küçük şişeleri yüklenerek merdivenleri çıkmaya başladım. Ne var ki, ikinci katta Rahip Melani fısıldayarak beni çağırdı. Koridorun sonundaki odasının yarı açık kapısından temkinli bir tutumla sağa sola bakarak beni bekliyordu. Yaklaştım. Ağzımı açmama fırsat vermeden, bazı kiracıların son saatlerdeki tuhaf davranışının durumumuz hakkında onu epey düşünmeye sevk ettiğini fısıldadı bir kulağıma.

"İçimizden başka birinin hayatı için mi endişe ediyorsunuz yoksa?" diye mırıldandım hemen telaşlanarak.

"Olabilir, delikanlı, olabilir" diye karşılık verdi aceleyle Melani, bu arada bir kolumdan tutmuş, odaya çekiyordu beni.

* *Remedia* (Lat.): İlaçlar. (Ç.N.)

Kapıyı kilitledikten sonra açıkladı: Bedford'un sayıklaması –rahip, vebalının yattığı odanın kapısından gizlice dinleme imkânı bulmuştu bu sayıklamayı– İngiliz'in bir kaçak olduğunu kuşkuya yer bırakmayacak şekilde açığa vuruyordu.

"Kaçak mı? Neden kaçıyor peki?"

"Ülkesine geri dönmek için daha iyi zamanları bekleyen bir sürgün" hükmünü verdi rahip küstahça, işaret parmağıyla çenesindeki çukura hafifçe vurarak.

Böylece Atto, önümüzdeki günlerde büyük önem arz edecek olan bir dizi olayı ve durumu anlattı bana. Bedford'un adını andığı gizemli Willem, Oranje Prensi'ydi ve İngiltere tahtına talipti.

Konuşmamız uzayıp gidiyordu; az önceki gerginliğimin azaldığını hissettim.

Sorun, diye açıklıyordu bu arada Atto, halihazırdaki kralın meşru çocuklarının olmamasıydı. Bu yüzden, kendisinden sonra tahta kardeşinin geçmesini kararlaştırmıştı; ne var ki, kardeşi Katolikti ve böylece İngiltere tahtına gerçek dini geri getirecekti.

"Peki öyleyse sorun nerede?" diye araya girdim, esnemekten kendimi alıkoyamayarak.

"Sorun şu: Protestan dinine bağlı soylu İngilizler, Katolik bir kral istemiyor, onun yerine, hararetli bir Protestan olan Willem'in yararına çeşitli dolaplar çeviriyorlar. Benim yatağıma uzan, delikanlı" dedi rahip yumuşayan hafif bir ses tonuyla bana şiltesini göstererek.

"Ama o zaman İngiltere sonsuza dek sapkın olabilir!" diye haykırdım Cristofano'nun heybesini yere bırakıp fazla uzatmadan yatağa uzanarak, bu arada Atto aynaya doğru gidiyordu.

"Öyle. İşte bu yüzden İngiltere'de halihazırda iki hizip var: Biri Oranje yanlısı Protestan, öteki Katolik. Şu bizim Bedford, bize asla itiraf etmeyecek olsa da, ilkine dahil olsa gerek" diye açıkladı, bu arada aynadan yansısını gördüğüm kaşlarının keskin yayı, rahibin kendi görüntüsünden pek hoşnut kalmadığını gösteriyordu.

"Peki siz nasıl varıyorsunuz bu sonuca?" diye sordum merakla ona bakarak.

"Anlayabildiğim kadarıyla, Bedford kısa bir süre Felemenk'te kalmış, Kalvencilerin toprağında."

"Ama Felemenk'te Katolikler de var, orada uzun bir süre kalan ve kesinlikle Roma Kilisesi'ne bağlı olan kiracılarımızdan biliyorum..."

"Elbette. Ama Felemenk Birleşik Eyaletleri aynı zamanda Willem'in toprağıdır. Yaklaşık on yıl önce Oranje Prensi, XIV. Louis'nin işgalci ordusunu bozguna uğrattı. Ve şimdi Felemenk, Oranje yanlısı komplocuların kalesi" diye karşılık verdi Atto, bu arada bir sabırsızlık oflamasıyla bir fırça ve küçük bir kutu çıkarmış, hafif çıkık şakaklarına al sürüyordu.

"Kısacası siz Bedford'un Felemenk'e, Oranje Prensi yararına komplo düzenlemeye gittiğini düşünüyorsunuz" yorumunu getirdim, ona fazlaca bakmamaya çalışarak.

"Yo, yo, abartma" diye karşılık verdi bana dönerek, aynaya kendinden hoşnut son bir bakış fırlattıktan sonra. "Kanımca, Bedford sadece Willem'i tahtta görmek isteyenlerden biri, bunun bir nedeni de –unutma bunu– İngiltere'de sapkınların sayısının çok fazla olmasıdır. Manş'ın iki yakası arasındaki, er geç tutuklanıp Londra Kulesi Hapishanesi'ne atılma riskini göze alan birçok ulaktan biri olsa gerek."

"Aslına bakılırsa, Bedford sayıkladığı sırada bir kuleden söz etti."

"O halde görüyorsun ki uzağında değiliz gerçeğin" diye sözünü sürdürdü bir sandalye alıp yatağın yanına otururak.

"İnanılmaz" diyerek görüşümü bildirdim, uykum açılırken.

Bu sıra dışı ve çekici hikâyeler gözümü korkutmuş ve heyecanlandırmıştı beni. Avrupa kralları arasındaki uzak ve güçlü çatışmalar gözlerimin önünde, yalnızca zavallı bir çırak olduğum hanın içinde biçim kazanıyordu.

"Peki ama kim bu Oranje Prensi Willem, Sinyor Atto?" diye sordum.

"Ha, o mu, borç içindeki büyük bir asker. İşte o kadar" diyerek kestirip attı rahip. "Ötesine gelince, yaşamı son derece tekdüze ve silik, tıpkı kişiliği ve ruhu gibi."

"Meteliksiz bir prens mi?" diye sordum inanamayarak.

"Öyle. Üstelik, sürekli parasızlık çekmese, belki de Oranje Prensi zor yoluyla çoktan almış olurdu İngiliz tahtını."

Sustum, düşünceli.

"Doğrusu, Bedford'un bir kaçak olduğu asla ama asla aklımdan geçmezdi."

"Bir başkası da öyle. Uzaktan ve gene bir deniz şehrinden gelen birisi" diye ekledi Melani hafif bir gülümsemeyle, bu arada giderek yaklaşan yüzü artık üzerimdeydi.

"Venedikli Brenozzi mi?!" diye haykırdım, birden başımı yataktan kaldırıp, rahibin karga burnuna istemeden bir kafa darbesi atarak. Rahip inledi.

"Ta kendisi, elbette" diye onayladı, sonra ayağa kalkıp burnunu ovuşturdu.

"Peki ama nasıl emin olabiliyorsunuz bundan?"

"Brenozzi'nin sözlerini daha derin bir kavrayışla dinleseydin, özellikle de dünyada olup bitenlere ilişkin daha kapsamlı bilgin olsaydı, hiç kuşkusuz davranışlarında bir tuhaflık sezerdin" diye karşılık verdi hafif kızgın bir ses tonuyla.

"Şey, dedi ki bir kuzeni..."

"Londra'da doğmuş uzak bir kuzeni yalnızca mektup yoluyla ona bu kadar iyi İngilizce öğretmiş, öyle ha! Biraz tuhaf bir açıklama, ne dersin?"

Ve camcının nasıl beni merdivenlerden zorla sürüklediğini, bana neredeyse aklını yitirmişçesine Türk kuşatması ve şu sıralar bir ihtimal Viyana'yı kıvrandıran salgın hakkında bir sürü soru sorup, ardından papatyalardan söz ettiğini hatırlattı.

Ama söz konusu olan, diye devam etti Atto, bir çiçek değil, Soylu Venedik Cumhuriyeti'nin her imkânını seferber ederek korumaya hazır olduğu en değerli hazinelerinden biriydi. O hazine yüzünden Brenozzi'miz şimdi bunca güçlük içindeydi. Venedik Lagünü'nün tam ortasındaki adalarda gerçekten de gizli bir zenginlik saklıdır; yüzyıllardır o Soylu Cumhuriyet'in başındaki Venedik dükleri çok önem verirler bu zenginliğe. O adalarda cam ve inci imalathaneleri bulunur; Latince adı *margaritae* olan incilerin işlenmesi, birçok kuşaktan beri sürüp gelen, Venediklilerin gurur duydukları ve uçan kuştan sakındıkları gizlerine dayanır sanatm.

"Ama öyleyse Brenozzi'nin bana sözünü ettiği *margaritae* ile sonra elime koyduğu küçük inciler aynı şey!" diye haykırdım aklım karışarak. "Peki ama ne olabilir değerleri?"

"Hayal bile edemezsin. Benim dolaşabildiğimin onda biri kadar dolaşmış olsan, o güzel Murano incileri uğruna Venediklilerin bol bol kanının aktığını ve kim bilir daha ne kadar süre akacağını bilirdin" dedi Melani, yazı masasına oturarak.

Cam ustaları ve çırakları geleneksel olarak güz aylarında bir süre izne çıkıyorlardı. Bu süre içinde imalathanelerindeki işe ara verebiliyor, camın işlendiği fırınları yenileyebiliyor ve ürünlerini pazarlamak için yurtdışına çıkabiliyorlardı. Ama çoğu zaman pek çok cam ustası borca girmiş oluyor ya da dönem dönem siparişlerin durması yüzünden darboğaza giriyorlardı. O zaman yurtdışına yaptıkları yolculuklar, daha iyi bir yazgıya kavuşmak amacıyla kaçmak, değerli birer fırsata dönüşüyordu. Paris'te, Londra'da, Viyana'da ve Amsterdam'da ama Roma ve Cenova'da da, kaçak camcılar daha cömert patronların ve daha az rakibin olduğu bir ticaret ortamı buluyorlardı.

Ne var ki, Venedik Onlar Meclisi Üyeleri bu kaçışları tasvip etmiyordu; Meclis Üyeleri hiçbir biçimde, Venedik düklerinin kasasına onca para getiren bu sanatın denetimini yitirmek niyetinde değillerdi ve durumu Devlet Sorguculari'na –Soylu Cumhuriyet'e zarar verebilecek hiçbir gizin yayılmamasını sağlamakla görevli özel meclis– havale etmişlerdi.

Sorgucular için herhangi bir camcının kaçmak üzere olup olmadığını anlamak son derece kolaydı. Lagündeki esnaf arasında hoşnutsuzlukların yaygınlık kazanıp kazanmadığını ve kaçışa yardım etmek için yabancı devletlerin gönderdikleri camcı toplayıcılarının ortalıkta görünüp görünmediğini gözlemek yetiyordu. Toplayıcılar adım adım, sokak sokak takip ediliyor, böylece Sorgucular'ı kaçmak üzere olan kişilerin kapısına ulaştırıyorlardı

doğrudan. Ama yabancıların ihtiyatsız özel görevlileri için de tehlikeliydi oyun; seyrek sayılamacak sıklıkla, boğazları kesilmiş olarak, bir kanalda rastlanıyordu bu insanlara.

Birçok Venedikli sonunda gemiye binip şehirden ayrılmayı başarıyordu; ama çok geçmeden, Venedik Cumhuriyeti'nin elçiler ve konsoloslar ağı sayesinde, yurtdışında da bulunup ele geçiriliyorlardı. O aşamada Venedik'in gönderdiği bazı gizli aracılar, önce çeşitli vaatlerle ve güzellikle onları geri dönmeye ikna etmeye çalışıyorlardı. Yasayı çiğneyenlere (katillere bile) af öneriliyordu. Aşırı borçlar yüzünden kaçmış olanlara ödemelerin ertelenmesi önerisi getiriliyordu.

"Peki camcılar geri dönüyorlar mıydı?"

"'Dönüyorlar mı?' demen gerekirdi; çünkü bu trajedi bugün bile yineleniyor, bence bu handa da."

Soylu Cumhuriyet'in ısrarlı tekliflerini kabul etmeyenler, diye devam etti rahip, birden kendileriyle baş başa bırakılıyorlardı. Aracıların ziyaretleriyle öneriler bıçak gibi kesiliyordu. Onları alttan alta rahatsız ve tedirgin etmek içindi bu. Bir süre sonra tehditler, takip etmeler, yabancı ülkede büyük fedakârlıklar göze alınarak henüz yeni kurulmuş dükkânlara zarar vermeler başlıyordu.

Bazıları razı oluyor, bazıları mesleğin gizlerini yanma alarak yeniden başka ülkelere kaçıyordu. Bazıları da ülkelerine geri dönmeyi reddederek bulundukları yerde direniyorlardı. İşte Sorgucular asıl onlara saldırıyordu öfkeyle. Bu kişilerin mektuplarına düzenli olarak el koyuluyordu. Venedik'te kalan akrabaları tehdit ediliyor ve yurtdışına çıkmaları yasaklanıyordu. İnci ve ayna ustalarının eşleri dikkatle izleniyor ve bir iskeleye yaklaşırlarsa ağır cezalara çarptırılıyorlardı.

Baş eğmeyenler hiçbir uyarı yapılmaksızın cezalandırılıyordu; umutsuzluğun son raddesine geldiklerinde de, yurda dönmeleri ve ömür boyu Murano Adası'nda yaşamaları öneriliyordu onlara.

Kabul etmeyenler için becerikli ve ağzı sıkı kiralık katiller devreye giriyordu. Sorgucular, bir isyancının öldürülmesinin yüz isyancıya ibret olacağını düşünüyorlardı. Zehir, cinayeti açığa vuran silaha tercih ediliyordu çoğu zaman.

"İşte bu yüzden Brenozzi'miz bu kadar kaygılı" diye sözlerini bağladı Rahip Melani. "Venedik'ten kaçan, ister inci, ister cam, ister ayna ustası olsun, cehennemle yüz yüze gelir. Her yerde cinayetler ve ihanetler görür, bir gözü açık uyur, hep arkasına bakarak yürür. Brenozzi de belli ki Sorgucular'ın şiddet ve tehditlerine tanık olmuş."

"Bir de ben, Cristofano'nun küçük incilerimin güçleri hakkında söylediklerinden korkmuştum saf saf!" diye haykırdım biraz sıkılarak. "Ancak şimdi anlıyorum Brenozzi'nin niçin, üstelik yüzünde berbat bir ifadeyle, bana 'yeter mi?' diye sorduğunu: O üç küçük inciyle aramızdaki konuşmayı kimseye anlatmamam için beni satın almak istiyordu."

"Aferin. Anladın."

"Gene de, bu handa iki kaçağın birden bulunması tuhaf değil mi sizce?" diye sordum Bedford'la Brenozzi'nin eşzamanlı varlığını anıştırarak.

"Pek değil. Son yıllarda Londra'dan epey kaçan oldu, Venedik'ten de. Anlaşılan, ustan kolayca muhbirlik eden tiplerden değil, herhalde ondan önce hanı işleten Luigia Bonetti Hanımefendi de öyle. Belki de Donzello, büyük belalardan kaçanların sığınabileceği 'sakin' bir han olarak görülüyor. Ve bu tür yerler, çoğu zaman sürgünler

arasında ağızdan ağıza aktarılır. Unutma; dünya, geçmişinden kaçmak isteyen insanlarla dolu."

Bu arada yataktan kalkmıştım ve heybeyi alıp, hekimin bana gösterdiği bir şurubu küçük bir tasa döktüm rahip için. Ona kısaca ne olduğunu açıkladım ve Atto fazla uzatmadan içti bunu. Sonra ayağa kalktı ve bir ezgi mırıldanarak masanın üzerindeki bazı evrakları düzene koymaya başladı:

*In questo duro esilio...**

Atto Melani'nin şarkı repertuarının içinden her duruma uygun ezgiyi buluvermesi ilginçti. Çok canlı ve içten bir sevgi besliyor olsa gerek, diye düşündüm, Romalı ustasının anısı için; *Seigneur Luigi*, onun deyişiyle.

"Demek ki, zavallı Brenozzi büyük bir endişe içinde" diye sözünü sürdürdü Rahip Melani. "Ve herhalde er ya da geç yeniden yardım isteyecek senden. Bu arada, delikanlı, başında bir yağ damlası var."

Alnımdaki küçük damlayı parmağının ucuyla temizledi ve umursamaz bir tutumla dudaklarının arasına götürüp emdi.

"Sizce, Mourai'yi öldüren zehrin Brenozzi'yle bir ilgisi var mı?" diye sordum.

"Buna ihtimal vermiyorum" diye karşılık verdi bir gülümsemeyle. "Sanırım böyle bir korkusu olan tek kişi, bizim camcı."

"Niçin Viyana Kuşatması'nı da sordu bana?"

"Peki, sen söyle: Nerede bulunuyor Soylu Venedik Cumhuriyeti?"

* "Bu amansız sürgünde..." Luigi Rossi. (Ç.N.)

"İmparatorluk'a yakın, daha doğrusu güneyde ve..."

"Bu kadarı yeter; Viyana teslim olursa, birkaç günlük yürüyüşle Türkler önce güneye doğru yayılıp Venedik'e gireceklerdir. Brenozzi'miz İngiltere'de epey kalmış olsa gerek, orada İngilizce'yi çok iyi öğrenmiş olmalı kendi kendine, mektup yoluyla değil. Şimdi büyük bir olasılıkla Venedik'e dönmek istiyor; ama zamanın uygun olmadığını fark etti."

"Bir başka deyişle, Türklere yem olma riski var."

"Aynen öyle. Roma'ya kadar 'bari orada bir dükkân açar, böylece güvene kavuşurum' diye umut ederek gelmiş olmalı. Ama burada da büyük bir korkunun hüküm sürdüğünü fark etmiştir: Türkler Viyana'da galip gelirlerse, Venedik'ten sonra Ferrara Düklüğü'ne ulaşacaklar. Romagna topraklarını, Urbino ve Spoleto Düklükleri'ni geçecekler, Umbria'nın tatlı tepelerini aşıp Viterbo'yu sağlarında bıraktıktan sonra yönelecekleri yer..."

"Biz olacağız" diyerek ürperdim, belki de ilk kez bizi tehdit eden tehlikeyi açıkça fark ederek.

"Bu durumda neler olacağını sana açıklamam gerekmez" dedi Atto. "Yüz elli yıl önce Roma'nın Yağmalanması buna kıyasla pek önemsiz bir şey haline gelecektir. Türkler Papalık Devleti'ni yıkacak, doğal acımasızlıklarını en uç noktalarına vardıracaklardır. Bazilikalar ve kiliseler, San Pietro'dan başlamak üzere, yerle bir edilecektir. Papazlar, piskoposlar ve kardinaller evlerinden alınıp boğazlanacak, haçlar ve inancın öteki simgeleri sökülüp alınacak ve ateşe verilecektir; halk yağmalanacak, kadınların korkunç bir biçimde ırzına geçilecek, şehirler ve köyler sonsuza dek yıkılacaktır. Ve bu ilk çöküş meydana gelirse, bütün Hıristiyanlık Türk selinin insafına kalma tehlikesiyle yüz yüze gelecektir."

Daha sonra inançsızlar ordusu Latium'un ormanlarından çıkarak, Toskana Grandüklüğü'nü, ardından Parma Düklüğü'nü altüst edecek ve Soylu Cenova Cumhuriyeti'yle Savoia Düklüğü'nden geçerek Marsilya ve Lyon yönündeki Fransız topraklarına yayılacaktı (ancak burada Rahip Melani'nin yüzünde gerçek korkunun izini görür gibi oldum). Ve bu noktada, hiç değilse kuramsal olarak, Versailles'ı hedef alacaklardı.

Bunun üzerine yeniden umutsuzluğa kapıldım ve bir mazeret bularak Atto'yla vedalaştım. Heybemi aldım, hızla merdivene koşup uzaklaştım; ancak küçük kuleye çıkan kısa merdivene ulaştığımda durdum.

Burada kendimi umarsız bir monologa bırakarak, içimdeki bütün huzursuzluğu dışa vurdum. Daracık bir handa tutsaktım, burada –artık makul olarak– veba hastalığının bulunduğundan kuşkulanılıyordu. Hastalıklara dirençli olduğumu belirten hekimin sözleri sayesinde içim biraz rahat etmişti; oysa şimdi, Melani'ye göre, Donzello Hanı'ndan çıktığımda Roma'yı Muhammed dininden zalimlerce işgal edilmiş bulma riskiyle karşı karşıyaydım. Ezelden beri, aralarında Pellegrino'nun da bulunduğu ve beni sevecenlikle yaşamın tehlike ve zorluklarından esirgemiş birkaç kişinin iyiliğinden başka hiçbir şeye güvenemeyeceğimi biliyordum; oysa bu kez, öğrettikleri benim için neredeyse hep endişe kaynağı olan, kastrato ve casus bir rahibin elbette çıkara dayalı dostluğuna güvenebiliyordum yalnızca. Peki hanın öteki kiracıları? Mizaç olarak öfkeli bir Cizvit, Marche'li karanlık ve sakıngan bir soylu kişi, fevri hareketleri olan bir Fran-

sız gitarist, karışık ve belki de aynı zamanda tehlikeli fikirleri olan Toskanalı bir hekim, ülkesinden kaçan bir Venedikli camcı, şair geçinen bir Napolili, bir de yataklarında çaresiz yatan ustamla Bedford. Bundan önce yalnızlık duygusunu asla bu kadar derinden hissetmemiştim; tam o sırada, belli belirsiz konuşmam beni geriye itip yere düşüren görünmez bir güç tarafından birden kesildi ve üzerimde sessiz sayımım sırasında adını atladığım kiracıyı gördüm.

"Korkuttun beni, budala."

Kapısının arkasında (kapıya yaslanmıştım gerçekten de) bir yabancının varlığını sezen Cloridia birden kapıyı ardına kadar açmış ve ben onun odasına yuvarlanmıştım. Mazeret göstermeye bile çalışmadan ayağa kalkıp aceleyle yüzümü sildim.

"Hem sonra" diye devam etti, "vebadan ya da Türklerden daha kötü talihsizlikler var."

"Düşüncelerimi mi duydunuz?" diye karşılık verdim afallayarak.

"Her şeyden önce düşünmüyordun; çünkü gerçekten düşünen kişinin sızlanmaya vakti olmaz. Hem sonra, veba kuşkusuyla karantinadayız ve Roma'da son haftalarda bir gece olsun Halk Kapısı'ndan giren Türkleri rüyasında görmeden uyuyan kimse yok. Sen niye zırıldıyorsun o halde?"

Sonra bana üzerinde yarım bardak rakıyla küçük anasonlu bir simit bulunan tabağı uzattı. Çekinerek, yüksek yatağının kenarına oturmaya davrandım.

"Hayır, oraya değil."

Birdenbire kalktım, içkinin yarısı halıya döküldü, simidi mucize eseri yakaladım ama yatak kırıntı dolmuştu. Cloridia hiçbir şey söylemedi. Bir özür geveledim ve kü-

çük felaketi telafi etmeye çalıştım. Soruyordum kendi kendime, niçin beni adamakıllı paylamadığını, Sinyor Pellegrino ve handaki öteki kiracıların sık sık yaptığı gibi (aslında biri dışında: Bana karşı daha hoşgörülü bir tutum takınan Rahip Melani).

Karşımda dikilen genç kadın, hakkında hem pek az, hem kesin bir şeyler bildiğim tek kişiydi. Onunla temaslarım, ustamın ona hazırlayıp götürmemi buyurduğu yemeklerle, ara sıra şu ya da bu kişiye teslim etmemi istediği kapalı pusulalarla, sık sık değiştirdiği ve bazen benim handaki su ve kilerin nasıl kullanılacağını gösterdiğim hizmetçi kızlarla sınırlıydı. İşte hepsi bu. Kalanına gelince, çatıya açılan geçit aracılığıyla konuklarını kabul ettiği küçük kulede nasıl yaşadığı konusunda hiçbir şey bilmiyordum ve bilinmesi gereken hiçbir şey yoktu.

Sıradan bir sokak kadını değil, kibar bir fahişeydi. Yosma olamayacak kadar zengin, olmazlık edemeyecek kadar hırslıydı. Gene de, kibar bir fahişenin kim olduğunu ve hangi incelikli sanatların ustası olduğunu anlamak için yeterli değil bu.

Çünkü hamamlarda –Roma'ya bir Alman'ın getirdiği, bozulmuş beden sıvılarını ter yoluyla atmak için önerilen, çoğunlukla hayat kadınlarının işlettiği sıcak buhar banyoları– ne yapıldığını biliyordu herkes (Donzello'nun yalnızca iki adım ötesinde bunlardan bir tane vardı ve adı da Kadınlar Hamamı'ydı); keza Sant'Andrea delle Fratte yakınlarında ya da Via Giulia çevresinde ya da Santa Maria in Via'da bazı kadınlarla ne gibi alışverişlere girilebileceğini herkes biliyordu, ben bile. Ayrıca Santa Maria in Monterone'de aynı yasadışı alışverişin mahalle kilisesinin odalarında bile gerçekleştiği, geçen yüzyıllarda papa-

ların rahiplere bu tür kadınlarla senli benli birlikteliklerı yasaklamak zorunda kaldıkları, ne var ki bu yasaklara çoğu zaman uyulmadığı ya da kaçamak bir yolun bulunduğu da çok iyi biliniyordu. Son olarak, Lucrezia, Cornelia, Medea, Pentesilea, Flora, Diana, Vittoria, Polissena, Prudenzia ya da Adriana gibi soylu Latince adların arkasında kimlerin gizlendiği çok açıktı; ya da ünlü koruyucularının unvanlarını çalma cesaretini göstermiş olan Düşes ve Hanımefendi'nin kim oldukları; keza, Hırçın ve Zümrüt'ün kendilerini hangi tutkulara kaptırmaktan hoşlandıkları ve Kaymak'ın gerçek yüzünün ne olduğu ya da Gebe'nin neden bu adla anıldığı ya da son olarak Aldatıcı Lucrezia'nın hangi mesleği icra ettiği.

Araştırmaya ne hacet? Bir yüzyılı aşkın bir süre önce kategoriler tek tek belirlenmişti: Sokak kadınları, orospular, saraylıklar, lambalıklar, mumluklar, kıskandırmalıklar, pervazlıklar, nikâhlıklar ya da daha bahtsızlar; bu arada bazı gülünç tekerlemelerde tatilce, sofuhatun, hoşea-eş, dişi guelfo, dişi ghibellino ve daha binlercesinin adı geçiyordu. Sayıları kaçtı? Papa X. Leo'ya, Halk Meydanı'na giden yolun onarılması gerektiğinde, o mahallede kalabalık bir nüfus oluşturan fahişelerden vergi almayı düşündürecek kadar çok. Papa VII. Clemens'in yönetiminde, her on Romalıdan birinin sokak kadını olduğuna (buna aracıları ve satıcıları da eklemek gerek) yemin edenler vardı ve Aziz Augustinus belki de haklıydı, fahişeler ortadan kalksa, dizginsiz başıbozukluktan her şeyin altüst olacağını söylerken.

Ama kibar fahişelere gelince, onlar bambaşkaydı. Çünkü onlarla aşk oyunu yüce bir alıştırma haline geliyordu. Orada ölçü, tacirin ya da askerin iştahı değil, elçilerin, hükümdarların ve kardinallerin yeteneğiydi. Yete-

nek; çünkü şiirde erkeklerle utkuyla yarışır kibar fahişe, bütün bir tutkulu şiir derlemesini Collatino di Collalto'ya adayan Caspara Stampa gibi ya da yatakta ve şiirleriyle Venier ailesinin önemli kişilerine meydan okuyan Veronica Franco gibi; ya da büyük bir incelikle madrigaller ve soneler yazabilen, Tommaso Inghirami, Camillo Porzio, Bernardino Capella, Angelo Colocci ve büyük servet sahibi Agostino Chigi gibi ünlü ve varlıklı yeteneklerin âşık oldukları ve belki de Fornarina'ya rakip olmak için Raffaello'ya modellik yapan Romalı kibar fahişelerin ecesi Imperia gibi (Imperia canına kıyarak ölmüştü; ama ölümünden önce Papa II. Julius bütün günahlarını bağışlamış ve Chigi onun adına bir anıt yaptırmıştı). Ünlü *Madremianonvuole* –"Annem istemiyor" anlamına gelen bu ad, gençliğindeki tasasız bir ret yüzünden verilmişti ona– bütün Petrarca ve Boccaccio'yu, Vergilius ve Horatius'u ve yüz yazarı daha ezbere biliyordu.

İşte, karşımdaki kadın, Pietro Aretino'nun söylediği gibi, evli kadınlar, başları örtülü, sokaklarda Pater Duası'nı mırıldanarak yürürken, debdebeleri Roma'yı bitkin düşüren arsızlar safındandı.

"Sen de gelecekte seni nelerin beklediğini sormak için mi geldin?" diye sordu Cloridia. "İyi haber mi istiyorsun? Bak gelecekteki şeyler, zaten bunu buraya gelen herkese söylüyorum, her zaman arzu edildiği gibi değildir."

Sustum, afallayarak. Bu kadın hakkında her şeyi bildiğimi sanıyordum; oysa geleceği okuyabildiğinden haberim yoktu.

"Büyü hakkında hiçbir bilgim yok. Ayrıca, yıldızların gizlerini öğrenmek istiyorsan, bir başkasına gitmek zorundasın. Ama kimse el falına bakmadıysa, aradığın kişi

Cloridia'nın ta kendisidir. Ya da belki bir rüya görmüşsündür de, gizli anlamını öğrenmek istiyorsundur. Hiçbir arzun olmadan geldiğini söyleme bana çünkü inanmam. Cloridia'ya gelenin mutlaka bilmek istediği bir şey vardır."

Söyledikleri hem merakımı uyandırmış, hem beni heyecanlandırıp kararsızlığa itmişti. Ona da Cristofano'nun ilaçlarını vermem gerektiğini anımsadım ama erteledim. Buna karşılık, fırsat bu fırsattır diyerek, Donzello'nun karanlık yeraltı boşluğuna düştüğümü gördüğüm kâbusu anlattım ona.

"Hayır, hayır, açık değil" yorumunu getirdi sonunda Cloridia, başını hayır, olmaz anlamında sallayarak, "altın bir yüzük müydü, yoksa bayağı madenden mi?"

"Bilemiyorum."

"Öyleyse yorumu kuşkulu. Çünkü demir yüzük hayra yorulur ama bir üzüntüyle gelen hayra. Altın yüzük, çok büyük bir yarar elde edeceksin demektir. Ben, borazanı ilginç buldum: Saklı ya da açığa çıkmış gizlerin göstergesidir o. Belki de Devizé'nin bir gizle ilişkisi var, kendisinin bildiği ya da bilmediği. Öyle mi, sence?"

"Hayır, aslında çok iyi bir gitarist olduğunu biliyorum yalnızca" dedim, Fransız müzisyenin çalgısının tellerinden yükseldiğini duyduğum olağanüstü müziği anımsayarak.

"Başka bir şey bilmemen normal; yoksa giz denir miydi Devizé'nin gizine?" diyerek güldü Cloridia. "Ama rüyanda Pellegrino da var. Onu önce ölü ve sonra dirilmiş olarak görmüşsün. Dirilen ölüler sıkıntıya ve zarara yorulur. Yineliyorum, yüzükten ötürü, açık değil anlam. Açık olan tek şey, giz ile ölüm."

"Demek rüya talihsizliği öngörüyor."

"Evet, öyle, denemez. Çünkü aslına bakılırsa, ustan yalnızca hasta, kötü durumda ama ölü değil. Ve hastalık, tembellik ve az çalışma anlamına gelir yalnızca. Belki de, Pellegrino güçsüz düştüğünden beri, görevlerini ihmal etmiş olmaktan korkuyorsun. Ama benden korkma" dedi Cloridia bir sepetten yeni bir simit çıkararak yavaşça, "biraz isteksizsen, bunu Pellegrino'ya söyleyecek kişi ben olmayacağım elbette. Onun yerine, söylesene bana, aşağıda neler söylüyorlar? Talihsiz Bedford bir yana, öteki herkesin sağlığı çok yerinde gibi geliyor bana, öyle değil mi?" Ve belirsiz bir tutumla ekledi: "Pompeo Dulcibeni, mesela? Onu soruyorum sana; çünkü en yaşlılarından biri..."

İşte Cloridia gene Dulcibeni'yi soruyordu bana. Yüzüm ciddileşerek geri çekildim. Hemen anladı: "Yakınımda durmaktan da korkma" dedi beni kendisine çekip saçlarımı karıştırarak, "şimdilik vebalı değilim ben."

O sırada sağlıkla ilgili yükümlülüğümü anımsadım ve Cristofano'nun bütün sağlıklı kişilere verilmesi gereken koruyucu ilaçları bana teslim ettiğini söyledim Cloridia'ya. Kızararak ekledim: Üstat Giacomo da Parma'nın menekşeli merhemiyle işe başlamam gerekiyordu ve sırtına, yanlarına bu merhemi sürmek zorundaydım.

Sustu. Hafifçe gülümsedim: "Tercih ederseniz, burada Pontremoli'li Orsolin Pignuolo'nun şifalı topları da var. Odanızda şömine olduğuna göre, bunlarla başlayabiliriz."

"Peki" dedi. "Yeter ki uzun sürmesin."

Tuvalet masasına oturdu. Omuzlarını açtığını ve iki ucundan bağlanmış şeritlerle tutturduğu beyaz muslin bir hotoz içinde saçlarını topladığını gördüm. Bu arada ben küçük şöminedeki ateşi canlandırıp kızgın korları

bir kap içinde toplamakla uğraşıyor, bu korlar eylül ortasının o hâlâ ılık gecelerinde kim bilir hangi çıplaklıklara tanıklık etmiştir, diye düşünüyordum bir ürpertiyle.

Yeniden ona doğru döndüm. Başına çift katlı keten bir bez dolamıştı; kutsal bir görüntüyü andırıyordu.

"Çok saf gülsuyuyla yoğrulup karıştırılmış keçiboynuzu, mür, günlük, bayağı günlük, aselbent, nişadır, antimon" diye saydım, Cristofano'nun notlarını iyice belleğim için; bu arada korların bulunduğu kabı çabucak ona uzatıp içine şifalı toplardan birini kırıyordum: "Unutmayın, ağzınızı iyice açarak çekeceksiniz içinize."

Sonra keten bezi yüzünü iyice örtecek şekilde aşağı çektim. Odayı kısa sürede keskin bir koku kapladı.

"Türkler bunlardan çok daha şifalı tütsüler yapıyorlar" diye mırıldandı bir süre sonra bezin altından.

"Ama biz henüz Türk değiliz" diye karşılık verdim beceriksizce.

"Peki inanır mıydın, sana Türk olduğumu söyleseydim?" dediğini işittim karşılık olarak.

"Elbette hayır, Cloridia Hanım."

"Peki niçin inanmazdın?"

"Çünkü siz Felemenk'te doğmuşsunuz, şeyde..."

"Amsterdam'da, aferin. Peki nereden biliyorsun bunu?"

Karşılık veremedim; çünkü bu ayrıntıyı daha birkaç gün önce öğrenmiştim, bir meyve sepetini teslim etmek için kapısını çalmadan önce, Cloridia ile meçhul bir ziyaretçi arasındaki konuşmayı dinlerken.

"Büyük bir olasılıkla, hizmetçi kızlarımdan biri söylemiştir bunu sana. Evet, yaklaşık on dokuz yıl önce sapkınların toprağında dünyaya gelmişim; ama Calvin ile Luther asla yandaşları arasına katamadılar beni. An-

nemi hiç tanımadım, babama gelince, sık seyahat eden çok zengin ve biraz maymun iştahlı bir İtalyan taciriydi."

"Ah, ne mutlu size!" diyerek atıldım, aşağı konumdan sıradan bir terk edilmiş çocuk olarak.

Sustu, göğsünün hareketinden dumanları derin derin içine çektiğini anladım. Öksürdü.

"Bir gün gelir de İtalyan tacirlerine işin düşerse, unutma ki tek yaptıkları, borçları başkalarına bırakıp kârları kendilerine saklamaktır."

Henüz, ne kadar ölçüp biçerek konuştuğunu anlayamıyordum. Gerçekten de, ticaret bir zamanlar, Lombardia, Toskana ve Venetolu tüccarların, askerî bir terim kullanmak gerekirse, Felemenk, Flandre, Almanya, Rusya ve Polonya'nın en zengin alanlarını fethedecek kadar üstünlük gösterdikleri bir şeydi. Girişkenlikte de kimse onlarla başa çıkamıyordu.

Onların büyük bir bölümü, diye açıkladı bana Cloridia (ve bunu gelecek yıllarda daha iyi anlayacaktım), Buonvisi, Arnolfini, Calandrini, Cenami, Balbani, Balbi, Burlamacchi, Parenzi ve Samminiati'ler gibi çok ünlü ailelerden geliyordu; eskiden beri bu aileler, o zamanlar Avrupa'nın en büyük pazarı olan Anvers piyasasındaki kumaş ve tahıl ticaretinde, ayrıca Amsterdam, Besançon ve Lyon'da banker ve borsa simsarı olarak uzmanlaşmışlardı. Cloridia Amsterdam'da bizzat Tensini, Verrazzano, Balbi, Quingetti, ayrıca Anvers'te de varlıklarını sürdüren Burlamacchi ve Calandrini'lerin ününe yakından tanık olmuştu. Hepsi tüccar, banker ve borsa simsarı olan, içlerinde İtalyan prensliklerinin ve cumhuriyetlerinin temsilciliğini yapanların da bulunduğu Cenovalı, Floransalı, Venediklilerdi bunlar.

"Peki hepsi tahıl mı satıyordu?" diye sordum dirseklerimi masaya dayayarak, daha iyi işitmek ve sesimi daha iyi duyurmak için.

Bu uzak toprakların hikâyesi gönlümü fethetmeye başlıyordu; benim gibi zihninde Kuzey kıyılarının net bir görüntüsü olmayan birisi için henüz yerkürede bir yeri yoktu bu toprakların.

"Hayır, söyledim sana. Borç para veriyorlardı, hâlâ da veriyorlar, işleri çok yoğun. Sözgelimi, Tensini'ler gemi sigortalama ve kiralama işiyle uğraşıyor, Rusya'dan havyar, içyağı ve kürk satın alıp karşılığında Çar'a ilaç satıyorlar. Şimdi neredeyse hepsi çok zengin; ama bazıları büyük zorluklarla geldi bu noktaya, kimi bira üreticisi olarak işe başladı, kimi basit birer kumaş boyacısıydı..."

"Bira üreticisi mi?" diye karşılık verdim hemen kuşkulu, bu yolla servet edinilebileceğine inanamıyordum. Artık yüzüm Cloridia'nın yüzüne çok yakındı, bu yüzden beni göremiyordu ve bu bana büyük bir güven duygusu veriyordu.

"Öyle ya; Heerengracht'ta şehrin en güzel evine sahip olan ve artık Amsterdam'ın en güçlü bankerleri arasında yer alan, Doğu Hindistan Kumpanyası'nın hissedarı ve onu finanse eden Bartolotti'ler."

Bana Felemenk'ten, daha doğrusu Cumhuriyet'in resmî adıyla söylemek gerekirse, Birleşik Yedi Eyalet'ten değiş tokuş edilecek gıda, mal ve altınla yüklü gemilerin yılda üç kez Hint Adaları'na doğru yola çıktıklarını; aylar sonra, çoğu zaman Çin ipeğini Japon bakırıyla, kumaşları karabiberle, filleri tarçınla trampa edip, baharat, şeker, güherçile, ipek, inci, istiridye kabuğuyla yüklü olarak geri döndüklerini açıkladı. Forsalar takımını toplayıp *fluit*'leri (Kumpanya'nın kullandığı hızlı gemiler

böyle adlandırılıyordu) donatmak için, şehrin senyörleri ve ileri gelenleri eşit ölçüde para veriyor; gemilerin geri dönüşünde çoğu zaman (ama her zaman değil) gelen mallardan büyük kâr elde ediyorlardı. Aralarından bazıları daha sonra bunlardan daha büyük kârlar elde etmeyi başarıyorlardı; çünkü o halkın sapkın dinine göre, kim daha sıkı çalışır ve kazanç elde ederse, cennetle ödüllendirilir, her ne kadar daha sonra bu kazancı saçıp savurmak iyi bir şey olarak görülmüyor ve tutumlu, alçakgönüllü, dürüst olmak önemli bir şey sayılıyor ise de.

"Peki Bartolotti'ler, bira üreticileri, onlar da mı sapkın?"

"Evlerinin ön yüzünde '*Religione et Probitate*'* sözleri yazılı, bu da Calvin'in izinden gittiklerini göstermeye yeter; çünkü şu da var ki..."

Cloridia'yı dinlemekte zorluk çekmeye başladım. Belki de tütsüden yayılan dumanlar başıma vuruyordu.

"Borsa simsarı ne demek?" diye soruverdim kendimi toparladıktan sonra; çünkü bu tür tacirlerden bazıları, Cloridia'nın söylediğine göre, bu daha da kârlı faaliyete geçmişlerdi.

"Para ödünç veren kişi ile para ödünç alan kişi arasında aracılık eden kişi."

"İyi bir meslek mi?"

"Bunu yapanların iyi insanlar olup olmadığını bilmek istiyorsan, duruma göre değişir. Zengin eden bir iş mi diye soruyorsan, yüzde yüz öyle. Hatta zenginleri çok zengin eden bir iş."

"En zenginleri gemi sigortalama ve kiralama işiyle uğraşanlar mı?"

* *Religione et Probitate* (Lat.): İnanç ve Doğrulukla. (Ç.N.)

Cloridia ofladı: "Kalkabilir miyim?"

"Hayır, Cloridia Hanım, buğu bitmedikçe kalkamazsınız!" diyerek onu durdurdum.

Konuşmalarımızı böyle çabuk sona erdirmek istemiyordum. Bu arada, neredeyse farkına varmaksızın, Cloridia'nın başını örten keten bezin kenarını okşamaya başlamıştım bir parmağımla; fark etmesi olanaksızdı.

İç geçirdi. Bu noktada aşırı saflığım, dünya ahvaline ilişkin pek az bilgim (ve o zor durum içinde elimde olmaksızın bilmediğim koşullar) ile birleşince, Cloridia'nın dili çözüldü. Birden tacirlere ve paralarına ama özellikle bankerlere sövüp saymaya başladı; her ahlaksızlığın kaynağında ve her kötülüğün kökeninde (aslında Cloridia daha keskin sözler ve bambaşka ifadeler kullandı) bunların zenginliği yatıyordu, özellikle tefecilerle simsarlar bu zenginliği borç olarak verdiklerinde, hele hele borçları alanlar krallar ve papalar olduğunda.

Artık küçük bir çırağın bilgisiz aklına sahip olmadığım için, ne kadar haklı olduğunu biliyorum. V. Karl'ın imparatorluk makamını banker Fugger'lerin paralarıyla satın aldığını ve sakınımsız İspanyol hükümdarlarının, Cenevizli tefecilerin sermayelerine fazlaca başvurdukları için, kendi bankerlerinden birçoğunu yıkıma sürükleyen utanç verici bir iflas ilan etmek zorunda kaldıklarını biliyorum. İngiltere Kraliçesi Elizabeth'in giderlerini karşılayan tartışmalı Orazio Pallavicino'dan ya da daha III. Henry zamanında İngiltere Kralı'na borç para verip açgözlülükle kilise vergilerini Papa hesabına toplayan Frescobaldi'yle Ricciardi'den söz etmeye gerek bile yok.

Bu arada Cloridia başını korlardan kaldırıp kafasındaki bezi çıkarmış, yüzüm utançtan kıpkırmızı geriye doğ-

ru sıçramama neden olmuştu. Sonra hotozu da çıkardı ve uzun, gür saçları yelpaze gibi döküldü omuzlarına.

O an ilk kez, onunla ilgili gördüklerimi –özellikle görmediğim ama bana daha da silinemez gelen her şeyi– silip yok edebilecek yeni ve dile sığmaz bir çehreyle belirdi önümde; gözlerim ve sanırım bütün ruhumla, bu Venedikli sarışının lüle lüle saçlarıyla karşıtlık oluşturan o güzel, ışıltılı, esmer, kadife gibi tenini gördüm. Saçlarının beyaz şarap tortusu ve zeytinyağıyla bu renge büründüklerini bilmem pek ilgilendirmiyordu beni o anda; çünkü saçları iri siyah gözlerini ve ağzındaki inci dizisini, kibirli yuvarlak burnunu, hafif solgunluğunu yok etmeye yetecek kadar düzgün sürülmüş güleç dudaklarını, küçük ama zarif ve uyumlu gövdesini, pürüzsüz ve yalnızca iki güneşin değdiği göğsünün güzel karını çevreliyor, Bernini'nin bir büstüne layık omuzlarına –ya da en azından bana öyle geliyordu *et satis erat*–* dökülüyordu. Sesi, öfkeyle değişmiş ve neredeyse gürlemeli bir hâl almış olsa da, ya da belki de tam bu yüzden, içimi tensel arzular ve süzgün iç geçirmeler, pastoral tutkular, çiçek açmış düşler, filiz veren rahiyalı taşkınlıklarla dolduruyor; beni çepeçevre kuşatan, Cloridia'yı gözümde Raffaello'nun bir Meryem'inden daha yüce, Avilalı Teresa'nın bir özdeyişinden daha esinli, Şair Marino'nun bir dizesinden daha olağanüstü, Monteverdi'nin bir madrigalinden daha alımlı, Ovidius'un bir beytinden daha kösnül ve Fracastoro'nun bütün bir kitabından daha kurtarıcı kılan arzu sisi sayesinde, neredeyse başkalarının gözüne görünmez olabilirim sanıyordum. Hayır, bir Imperia'nın, bir Veronica'nın, bir Madremianonvuole'nin yazdığı şiirler

* *Et satis erat* (Lat.): Ve yeterliydi bu. (Ç.N.)

asla aynı güçte olamaz diyordum kendi kendime (her ne kadar bayağı kadınların handan birkaç metre ötede, Kadınlar Hamamı'nda, sırf birkaç kuruş alabilmek uğruna her şeye hazır olduklarını –benim için de– bilmek ruhuma bütün ağırlığıyla çöküyor olsa da) ve hâlâ onu dinlerken, Kardinal Chigi'nin atları gibi hızlı, kısacık bir anda, banyo için kapısına içi kaynar su dolu fıçıyı tek tek her getirişimin anısı sardı benliğimi; bir türlü anlayamıyordum: O birkaç tahta parçasının arkasında, hizmetçi kız talk ve lavanta suyuyla tatlı tatlı ensesini ovarken, benim için nasıl o kadar önemsiz olabilmişti, şimdi zihnimi, duyularımı ve ruhumu böylesine tutuştururken?

Böyle dalıp gitmiş bir halde, bir tüccar kızının tüccarlara karşı o sövgüsünün ne kadar tuhaf, özellikle de bir kibar fahişenin ağzında parayla ilgili o korkunç ifadelerin ne kadar aykırı olduğunu gözden kaçırıyordum (ama bunun nedenini ancak çok sonraları öğrenecektim her yönüyle).

Nasıl bu tür tuhaflıkları gözlerim görmüyorsa, Cristofano'nun Cloridia'nın kapısını ritmik tıklatışlarını da kulaklarım duymayacaktı az kalsın; oysa Cloridia, hekimin nazik içeri girme isteğine hemen karşılık verip onu içeri buyur etti. Her yerde beni aramıştı. Bir öz hazırlamak için yardımıma ihtiyacı vardı. Brenozzi, çenesindeki şiddetli bir ağrıdan yakınıyordu ve ondan bir ilaç istemişti. Bu yüzden, istemeye istemeye de olsa, Donzello'nun tek kadın konuğuyla ilk konuşmamdan koparıldım.

Hemen vedalaştık. Umutlu gözlerle, ayrılıktan ötürü bir üzüntünün izini görmek istedim çehresinde; o kapıyı arkamdan kaparken, bileğinin üzerinde, neredeyse elinin üzerine kadar uzanan korkunç bir yara izini görmemi engellemedi bu.

Cristofano beni mutfağa götürdü ve biraz tahıl, şifalı otlar ve yeni bir mum getirmemi istedi benden. Sonra bir tencerede biraz su ısıttırdı bana, bu arada o malzemeleri toz haline getirip elekten geçiriyordu; su gerekli sıcaklığa ulaşınca, içine son derece ince kıyılmış malzemeyi koyduk; hemen çok hoş bir koku salıverdi. Öz için ateşi hazırlarken, daha önce işitmiş olduğum gibi, beyaz şarabı dişlerimi temizleyip ağartmak için de kullanıp kullanamayacağımı sordum ona.

"Elbette, üstelik iyi ve harika bir iş yapmış olursun; ama şarabı yalnızca ağzını çalkalamak için kullanman koşuluyla. Kaolinle karıştırırsan, en fazla genç kadınların hoşuna giden çok güzel bir etki elde edersin. Dişlerini ve dişetlerini onunla ovman gerek, Cloridia'nın yatağının üzerinde duran ve üzerine oturduğun kırmızı bez gibi bir bezle olursa daha iyi."

İmalı sözü anlamamış gibi yaptım* ve Cristofano'ya Calandrini'ler, Burlamacchi'ler, Parenzi'ler ve benzeri Toskanalı hemşerilerinden (aslına bakılırsa doğru anımsayıp söyleyebildiğim topu topu birkaç ad vardı) söz edildiğini duyup duymadığını sordum. Kıyılmış şifalı otlarla mumu tencereye koymamı söylerken, karşılık verdi bana: Evet, duymuştu. Bu adlardan birkaçı Toskana'da oldukça iyi biliniyordu (gene de, bu ailelerden bir kısmı aslında epey bir süredir önemini kaybetmişti); kendisi de yazmanlarını, hizmetçilerini ve uşaklarını tedavi ettiği için bu ailelerden bazılarını tanıyordu. Özellikle, birkaç

* Cristofano'nun "bez" için kullandığı sözcük, "kundak bezi" anlamına da gelmektedir. (Ç.N.)

kuşaktır, Lucca'lı Burlamacchi ve Calandrini'lerin Calvin'in dinini benimsediği, oğullarıyla torunlarının önce Cenevre'yi, sonra da Amsterdam'ı yurt edindiği; her durumda, fazla öteye gitmeye gerek kalmaksızın, Felemenk'te araziler, villalar ve saraylar satın alan Benzi ve Tensini'lerin oradaki ticarete adları Toskana'da "Flamanlaşmışlar"a çıkacak kadar bağlı olduğu biliniyordu. Cloridia'nın anlattıkları doğruydu: Çoğunlukla Anvers'e ya da Amsterdam'a parasız gitmiş, orada zor ve riskli ticaret sanatını öğrenmişlerdi. Bazıları servet edinmiş, şehrin soylu ailelerinin üyeleriyle evlenip onlarla akraba olmuşlardı; bazıları borç yükü altında iflas etmiş ve onlardan bir daha haber alınamamıştı. Bazıları Arhangelsk'in kutup buzları arasında ya da Malabar'ın sularında batan gemilerde ölmüşlerdi. Bazıları da sonunda zengin olmuş ama ileri yaşlarında yurtlarına dönmeyi yeğlemiş ve burada haklı bir saygınlık edinmişlerdi; tıpkı Empoli'li yoksul bir kumaş boyacısı olan ve Gine'yle eski çarşaf, mor Delft serji, pamuklu kumaş, Venedik incisi, bol bol damıtılmış içki, İspanya şarabı ve bira ticareti yaparak işe başlayan Francesco Feroni gibi. Yaptığı ticaret sayesinde o kadar zengin olmuştu ki, daha yurda dönmeden Toskana Grandüklüğü'nde büyük bir ün edinmişti; bunun bir nedeni de, Birleşik Eyaletler'de Grandük III. Cosimo de' Medici için kusursuz bir elçi olarak hizmet etmiş olmasıydı. Sonunda, Toskana'ya dönmeye karar verdiğinde, bizzat grandük tarafından genel vekil tayin edilmiş ve bütün Floransa'nın kıskançlığını üzerine çekmişti. Feroni, Toskana'ya önemli bir servet getirmiş, Bellavista kırında harika bir villa satın almıştı ve Floransalıların düşmanca tutumlarına rağmen ülkesine döndüğü ve tehlikeden kurtulduğu için talihli sayabilirdi kendisini.

"Gemiyle batıp boğulma tehlikesinden mi?"

"Yalnızca o değil, delikanlı! Bazı ticari girişimler sonsuz tehlikeleri getirirler yanlarında."

Ne demek istediğini sormak isterdim ama bu noktada öz hazırdı ve Cristofano bana bunu ikinci kattaki küçük odasında bulunan Brenozzi'ye götürmemi söyledi. Hekimin talimatlarına uyarak, Venedikli'ye ağzını iyice açarak henüz sıcak tütsüleri içine çekmesini önerdim. Bu tedavinin ardından hiç kuşku yok ki çenesi çok daha az ağrıyacak ya da ağrısı tamamen geçecekti. Brenozzi'ye daha sonra tencereyi kapısının önüne bırakmasını söyledim, gelip geri alabilmem için. Diş ağrıları sayesinde, ağız kalabalığından kurtuldum. Böylece, hekimle odasına dönmeden önce konuşmamıza kaldığımız yerden devam edebilmek için hemen mutfağa dönebildim. Ama mutfakta Rahip Melani'yi buldum ne yazık ki.

Kızgınlığımı gizlemekte zorlandım. Cloridia'yla geçirdiğim ve yaralı bileğini görmemle huzursuz sona ermiş olan dakikalar, bir de tüccarlar aleyhindeki o garip konuşması yüzünden, hâlâ Cristofano'ya bazı sorular sormak için dayanılmaz bir istek duyuyordum içimde. Oysa hekim, kendi talimatlarına uyarak, benim dönmemi beklemeden ihtiyatlı bir tutumla odasına dönmüştü. Şimdi bir de düşüncesizce tel dolabı karıştırırken yakaladığım Atto Melani'nin ağırlığı çökmüştü düşüncelerimin üzerine. Ona açık bir dille bildirdim: Hekimin uyarılarına uyulmaması hepimizi tehlikeye sokuyordu, Cristofano'yu uyarmak benim görevimdi, ayrıca akşam yemeği saati henüz gelmemişti ve her durumda birazdan sayın kiracıların karınlarını doyurma görevimi yerine getireceğim kesindi, tabii (ve Melani'nin elinde tuttuğu

ekmek dilimine anlamlı anlamlı baktım) tel dolaptan özgürce yararlanabilmem koşuluyla.

Rahip Melani sıkıntısını gizlemeye çalıştı ve onu düşündüren bazı şeyleri konuşabilmek için beni aradığını söyledi. Ama hemen sözlerini ağzına tıktım ve hepimiz belirgin ve ciddi bir tehlike içindeyken ve ben hâlâ onun gerçekten ne istediğini ve ne aradığını bilmezken, kendisine kulak vermek zorunda kalmaktan yorulduğumu ve amacını anlamadığım entrikalara alet olmak niyetinde olmadığımı ve artık onun her şeyi açıklamasının ve her tür kuşkuyu ortadan kaldırmasının zamanının geldiğini –hakkında pek dürüst olmayan sözler işitmiştim çünkü– ve hizmetine girmeden önce tatmin edici açıklamalar beklediğimi söyledim ona.

Cloridia'yla buluşma bana yeni ve taptaze yetenekler kazandırmış olmalıydı; çünkü cesur konuşmam Rahip Melani'yi hazırlıksız yakalamış gibiydi. Handa herhangi bir kimsenin, yaptığının bedelini ödemeksizin, şerefine leke sürebilmesine şaştığını söyledi ve pek de inandırıcı olmayan bir biçimde beni böyle bir şeye cüret eden kişinin adını söylemeye çağırdı.

Sonra hiçbir biçimde hizmetlerimi kötüye kullanmak amacında olmadığına yemin etti ve çok şaşırmış göründü. Yoksa birlikte Pellegrino'nun anahtarlarını ve benim incilerimi çalan meçhul hırsızı aramakta olduğumuzu hatırlamıyor muydum artık? Hatta, ondan da önce, bütün bunların Sinyor Mourai'nin öldürülmesiyle bir ilgisi olup olmadığını ve nihayet bütün bunların ustamla genç Bedford'un başına gelen kazalarla nasıl örtüştüğünü –gerçekten örtüşüyorsa şayet– bir an önce anlamamız gerektiğini? "Yoksa artık endişe etmiyor musun hepimizin yaşamı için?" diyerek payladı beni.

Görkemli konuşma yeteneğine rağmen, rahibin bocaladığını görüyordum açıkça.

Hazırlıksız yaptığım çıkışın başarısından cesaret alarak, sabırsızlıkla sözünü kestim ve –yüreğimin bir köşesi hâlâ Cloridia'da– Roma'ya gelişi ve gerçek niyetleri hakkında derhal açıklamalarda bulunmasını istedim Melani'den.

Yüreğimin küt küt attığını şakaklarımda duyarken ve bu tür hak taleplerinin hararetiyle alnımda birikmiş olan teri titizlikle silerken, Rahip Melani'nin tepkisi karşısındaki şaşkınlığımı güçlükle denetleyebildim. Kibirli taleplerinden dolayı sıradan bir çırağı terslemek yerine, bir anda yüzü değişti; büyük bir sadelik ve kibarlıkla beni onunla birlikte mutfağın bir köşesine oturmaya davet etti, haklı itirazlarıma karşılık verebilmek için. Oturduğumuzda, rahip bir dizi olayı anlatmaya başladı bana: Bunları, masalı andırsalar da, sonraki olayların ışığında doğru ya da büyük ölçüde olası kabul etmek zorundayım, bu yüzden de elimden geldiğince aslına sadık kalarak aktaracağım.

Rahip Melani, geçen ağustosun son günlerinde Colbert'in hasta yatağına düştüğünü, hastalığı kısa sürede ağırlaştığı için, birkaç gün içinde öleceğinden endişe duyulduğunu söyleyerek söze girdi. Bu tür durumlarda, başka bir deyişle, birçok gize vâkıf bir devlet adamı yeryüzü yaşamının sonuna yaklaştığında olduğu gibi, Colbert'in Richelieu Mahallesi'ndeki evi hemen her çeşit ziyaretin merkezi haline gelmişti; kimi çıkardan uzak, kimi daha az öyle olan ziyaretlerin. Bu sonuncular arasında, At-

to'nunki de vardı; Atto, Pek Hıristiyan Majesteleri'yle mükemmel kişisel ilişkileri sayesinde, onun vekilinin evine pek güçlük çekmeden girebilmişti. Burada ölmek üzere olan hastaya saygılarını sunmaya (ya da yalnızca kendilerini göstermeye) gelen saraylı kişilerin büyük hayhuyu, rahibe küçük bir salondan ustalıkla ayrılıp, zaten gevşek olan gözetimi atlatarak ev sahibinin özel odalarına girme olanağını vermişti. Aslında burada tam iki kez uşaklar tarafından yakalanma riskiyle karşı karşıya kalmış, önce bir perdenin, sonra da bir masanın altına gizlenmişti.

Mucize eseri kurtulup, sonunda Colbert'in çalışma odasına ulaşmış, burada nihayet kendisini güvende hissederek, en kolay ve hızlı erişilebilen mektupları ve dosyaları aceleyle karıştırmaya başlamıştı. İki kez, yandaki koridorda yabancıların dolaşması yüzünden korkuya kapılarak araştırmasına ara vermek zorunda kalmıştı. Hızla bir göz atabildiği bütün belgelerin hemen hepsi ilginçlikten uzak görünüyordu. Savaş bakanıyla yazışmalar, deniz kuvvetlerine ilişkin işler, Fransa'daki imalathanelerle ilgili mektuplar, notlar, hesaplar, karalamalar. Olağandışı hiçbir şey yoktu. Bir kez daha kapıya başka ziyaretçilerin yaklaştığını fark etmişti. Rahip Melani, Colbert'in hastalığından yararlanarak, bakanın evraklarını gizlice karıştırdığı söylentisinin yayılması riskini göze alamazdı. Bu yüzden, anahtarlarını pek güçlük çekmeden bulduğu yazı masasının çekmecelerindeki birkaç mektup tomarını ve üst üste yığılı notları gelişigüzel alıp zar zor pantolonuna sokmuştu.

"Peki ama bunu yapma izniniz var mıydı?"

"Kralın güvenliğini sağlamak için her harekete izin vardır" diye karşılık verdi rahip, sıkkın bir ifadeyle.

Çalışma odasını terk etmeden önce, tam yarı karanlık koridoru yokladığı sırada (daha az ışıktan istifade edebilmek amacıyla rahip ziyaret için akşamüzeri saatlerini seçmişti), içinden bir ses ağır bir perdenin kıvrımlarıyla abanoz bir dolabın oturaklı yan yüzü arasında bir köşeye sıkışmış, küçük bir konsola göz ucuyla bakmasını söylemişti.

Konsolun üzerine pek çok boş dosya kâğıdı yığılmış, yığının üstünde ayağı işli kocaman bir yazı sehpası zar zor ayakta duruyordu. Sehpanın üzerinde de yepyeni bir sicimle bağlanmış bir dosya vardı.

"Henüz kimsenin eli değmemiş gibiydi" diye açıkladı Atto.

Gerçekten de, Colbert'in hastalığı –şiddetli bir böbrek sancısı– olsa olsa son birkaç haftada doruğuna ulaşmıştı. Birkaç günden beri Colbert'in artık hiçbir işle uğraşamadığı söyleniyordu; büyük bir olasılıkla dosyayı henüz kimsenin okumadığı anlamına geliyordu bu. Rahip yıldırım hızıyla karar vermiş, daha önce aldıklarını bırakıp dosyayı yanına almıştı. Ne var ki, evrak paketini alır almaz, gözleri yeniden sehpanın ağırlığı altında ezilmiş boş dosya kâğıdı yığınına takılmıştı.

"'Mektup kâğıdını koymak için ne güzel yer ama!' diye homurdandım kendi kendime, böyle bir *bêtise*'i* her zamanki gibi budala uşağa atfederek."

Yazı sehpasını sol kolunun altına alan rahip, aralarında ilginç bir belge saklı olabilir diye, henüz el değmemiş kâğıtları hızla gözden geçirmek istemişti. Hiçbir şey yoktu. Kâğıt en iyi cinsten, oldukça düz ve ağırdı. Ne var ki, bazı kâğıtların, düzgün ve bir o kadar garip bir biçimde

* *Bêtise* (Fr.): Budalalık. (Ç.N.)

kesilmiş olduğunu görmüştü: Hepsi aynı, uçları birbirini tutmayan bir yıldız biçimindeydi.

"Önce Yılan'ın bir bunaklık saplantısı, diye düşündüm. Sonra bir baktım, kâğıtlardan bazılarında kırışma izleri ve uçlardan birinin kenarında sanki siyah yağdan çok ince çizgiler vardı. Şaşkınlığımı henüz üzerimden atamamışken" diye devam etti Atto, "sehpanın aşırı ağırlığı yüzünden kolumun uyuşmaya başladığını fark ettim. Sehpayı yazı masasının üzerine koymaya karar verdim; tam o sırada, dehşete kapılarak, yenimdeki ince dantellerden birinin ucunun sehpanın kaba bağlantı yerlerinden birine sıkışmış olduğunu gördüm."

Rahip danteli kurtarmayı başardığında, dantelin üzerinde siyah yağ lekeleri vardı.

"Ah, kendini beğenmiş küçük karayılan, beni aldatacağını mı sanıyordun?" diye düşünmüştü Melani zihninde bir şimşek çakarak.

Boş kâğıt yıldızlardan birini kapıvermişti hemen. Kâğıdı dikkatle incelemiş, eski kâğıtlardan birinin üzerine koymuş, doğru ucu buluncaya kadar hızla döndürmüştü. Sonra bunu bağlantı yerine sokmuştu. Ne var ki, hiçbir şey olmamıştı. Sinirli bir biçimde bir daha denemiş ama hiçbir sonuç alamamıştı. O noktada yıldız artık bükülmüş ve rahip yeni bir kâğıt almak zorunda kalmıştı. Bu kez kâğıdı, yeni bir yaşama döndürdükleri saatin ilk tiktakını keyifle dinlemeye hazırlanan usta saatçilerin yaptığı gibi, kulağını yaklaştırarak, büyük bir titizlikle bağlantı yerine sokmuştu. Kâğıdın ucu uzun ince yarığın dibine değer değmez, rahip hafif bir tık sesi işitmişti. Sehpanın ayağındaki çıkıntılardan biri bir çekmece gibi açılmış ve küçük bir boşluğu ortaya çıkarmıştı. Burada, üzerinde bir yılan resmi bulunan bir zarf duruyordu.

"Kendini beğenmiş küçük karayılan" diye yinelemişti Rahip Melani kendi kendine, böyle beklenmedik bir biçimde önünde beliriveren Yılan amblemi karşısında.

Bu arada Atto, koridordan hızla yaklaşıyor gibi görünen telaşlı ayak sesleri işitmişti. Birisinin çalışma odasının kapısına ulaştığını duyduğu sırada, zarfı almış, ceketini vurgunun yol açtığı çıkıntıyı olabildiğince gizleyecek şekilde düzeltmiş ve soluğunu tutarak bir perdenin arkasına gizlenmişti. Birisi kapıdan içeri girip ötekilere dönerek: "Çoktan girmiş olmalıydı" demişti.

Colbert'in uşakları Rahip Melani'nin ölüm döşeğindeki hastanın odasına girdiğini işitmediklerinden, onu aramaya başlamışlardı. Kapı yeniden kapandı, uşak yarı yoldan geri dönmüştü. Rahip büyük bir sessizlik içinde dışarı çıkıp, acele etmeksizin çıkış kapısına doğru yürümüştü. Bu arada, uşağı rahat bir gülümsemeyle selamlayıp: "Yakında iyileşecek" demiş, gözlerini uşağın gözlerinin içine dikerek, kapıya doğru ilerlemişti.

Sonraki günlerde dosyanın ortadan kaybolduğu söylentisi yayılmış ve rahip büyük bir rahatlıkla dosyayı okuyabilmişti.

"Bağışlayın ama, Sinyor Atto" diyerek sözünü kestim, "bağlantı yerine sokulması gereken doğru kâğıt ucunun hangisi olduğunu nasıl anlamıştınız?"

"Çok basit: Önceden kullanılmış kâğıt yıldızların hepsinde, hep aynı uçta yağ lekeleri vardı. Yılan'ın bunları orada bırakması büyük bir hataydı. Son zamanlarda duyularının çoktan körelmeye başladığı belli oluyor."

"Peki gizli çekmece niçin hemen açılmadı?"

"Aptallık ederek" diye iç geçirdi Atto, "doğru anahtar, bir başka deyişle, doğru açı kertesindeki kâğıt ucu yarığın dibine değdiğinde atıp açılan, kaba bir düzeneğin söz ko-

nusu olduğunu sanmıştım. Ama Fransa'nın hep daha hayranlık uyandırıcı düzenekler düşünebilen usta oymacılarını küçümsemiştim. Aslında (o yapımı kusursuz kâğıtlar gibi nitelikli bir malzeme kullanmanın önemi de buradaydı) doğrudan dibe değil de, yarığın son kısmına yan yana yerleştirilmiş çok sayıda ve son derece hassas madeni düzenek söz konusuydu; ancak kâğıdın her iki yana yavaşça değmesiyle bunlar kusursuz bir sıra içinde harekete geçiyordu."

Hayran kalarak sustum.

"Hemen anlamam gerekirdi bunu" dedi Atto yüzünü buruşturarak. "Gerçekten de, kullanılmış yıldızlardaki siyah lekeler uçların tam üstünde değil, kenarlarındaydı."

İçinden gelen ses onu düş kırıklığına uğratmamıştı. Kendi deyişiyle, çok olağanüstü bir olayı ellerinin arasında buluvermişti. Yılan resminin bulunduğu (yılan ifadesini vurguladı) zarfın içinde, Melani'nin yazı üslubuna ve öteki ayrıntılara bakarak kesinlikle bir kilise adamının kaleminden çıktığını anladığı, bilinmeyen birisinin Roma'dan gönderdiği Latince yazılmış mektuplar vardı. Kâğıt sararmıştı ve yıllar öncesine ait gibi duruyordu. Pusulalarda, muhbirin kendisinin daha önce alıcıya iletmiş olduğu gizli bilgilere gönderme yapılıyordu. Alıcı, zarftan anlaşıldığı üzere, Sayın Maliye Başmüfettişi Nicolas Fouquet'ydi.

"Peki niçin Colbert'in elindeydi bu mektuplar?"

"Hatırlayacağın gibi, daha önce söylemiştim sana: Tutuklama ânında ve sonraki günlerde, Fouquet'nin sahip olduğu bütün evraklara ve yazışmalara el konulmuştu, hem özel, hem devletle ilgili olan evraklara."

Gizemli kilise adamının dili o kadar şifreliydi ki, Melani değinilen gizin niteliğini bile anlayamamıştı. Ayrı-

ca, diye belirtti, mektuplardan biri ilginç bir biçimde *mumiarum domino** diye başlıyordu; ama Atto buna herhangi bir açıklama getirememişti.

Ama Rahip Melani hikâyenin en ilginç kısmını henüz anlatmamıştı ve bu noktada konu aklın sınırlarını zorluyordu. Atto'nun yazı masası üzerinde, orta yerde bulduğu paket, Colbert'in hastalığı nedeniyle henüz gözden geçiremediği çok yakın tarihli yazışmaları içeriyordu. Hiç önemi olmayan bazı yazılar dışında, geçen temmuzda Roma'dan gönderilmiş iki mektup da vardı; bu mektupların (saygı ifadelerinden anlaşılabildiği kadarıyla) doğrudan Colbert'e gönderildiği neredeyse kesindi. Mektubu gönderen kişi, bakanın güvendiği birisi olsa gerekti ve sincabın şehirde, *arbor caritatis*** üzerinde olduğunu bildiriyordu.

"Yani..."

"Kolay. Sincap, Fouquet'nin armasındaki hayvandır, *arbor caritatis* ise 'sevgi şehri'nden, yani Roma'dan başkası olamaz. Gerçekten de, muhbire göre, eski Başmüfettiş Fouquet tam üç kez görülüp takip edilmişti: Fiammetta Meydanı adı verilen bir yerde, Sant'Apollinare Kilisesi yakınlarında ve Navona Meydanı'nda. Yanılmıyorsam, üçü de Kutsal Şehir'deki yerler."

"Ama mümkün değil" diyerek itiraz ettim. "Fouquet hapiste ölmedi mi, Pigne..."

"Pignerol'da, evet! Tam üç yıl önce ve ecel ânında merhamet gösterilerek içeri girmesine izin verilen oğlunun kolları arasında. Gene de, Colbert'in muhbirinin mek-

* *Mumiarum domino* (Lat.): Mumyaların efendisine. (Ç.N.)
** *Arbor caritatis* (Lat.): Sevgi ağacı. (Ç.N.)

tupları, şifreli yazılmış olsalar da, bana göre apaçıktı: Bir aydan kısa bir süre önce buradaydı Fouquet."

Bu noktada rahip gizemi çözmek için derhal Roma'ya doğru yola çıkmaya karar vermişti. İki olasılık vardı: Ya Fouquet'nin Roma'da olduğu haberi doğruydu (bu da her tür hayal gücünün ötesinde bir şeydi; çünkü yaşlı Başmüfettiş'in yaklaşık yirmi yıl boyunca bir kalede tecrit edildikten sonra uzun bir hastalık sonucu öldüğü herkesçe biliniyordu); ya da yanlıştı, o zaman, Kral'ı ve Sarayı tedirgin etmek ve Fransa'nın düşmanlarına hizmet etmek amacıyla birisinin, belki de sadakatsiz bir casusun asılsız söylentiler yayıp yaymadığını anlamak gerekiyordu.

Bir kez daha, bu tür gizleri ve şaşırtıcı olayları anlatırken, Rahip Melani'nin gözlerinde nasıl hain bir sevinç kıvılcımı çaktığını; entrikalar, kompolar ve devletin gizli işlerinden tamamıyla habersiz benim gibi zavallı bir çırağa bunları aktarırken nasıl benzersiz bir haz, gizli bir zevk duyduğunu fark ettim.

"Colbert öldü mü?"

"Elbette, ne halde olduğunu söyledim ya. Ne var ki, ben yola çıkmadan önce değil."

Aslında Colbert, daha sonra öğreneceğim üzere, 6 Eylül günü ölmüştü, Rahip Melani'nin onun odasına gizlice girişi hakkında bana anlattıklarından tam bir hafta önce.

"Dünyanın gözünde utkulu birisi olarak öldü" diye ekledi Atto kısa bir aradan sonra, "çok güçlü ve çok zengin birisi olarak. Pek çok soyluluk unvanı ve ailesi için pek çok makam satın aldı. Kardeşi Charles, Croissy Markisi ve Dış İşleri Bakanı oldu; Edouard-François, Maulévrier Markisi ve Kral'ın ordularında tümgeneral oldu; oğlu Je-

an-Baptiste, Seignelay Markisi, ayrıca Donanmadan Sorumlu Devlet Bakanı oldu. Colbert'in parlak askerî ve dinî kariyerlere başlattığı öteki erkek kardeşleriyle oğullarını ve üç kızı için ayarladığı zengin evlilikleri –üçü de düşes oldular– saymaya gerek yok."

"Ama Fouquet'yi çok zengin olmakla ve her işe adamlarını yerleştirmekle suçlayıp, bunun bir rezalet olduğunu söyleyerek kıyameti koparmamış mıydı Colbert?"

"Öyle. Sonra da en arsız kayırmacılığı yapacak kadar alçaldı. Krallığın bütün kilit noktalarına, daha önce hiç kimsenin yapmadığı ölçüde, kendi casuslarını soktu. Başmüfettiş'in en içten dostlarını işten atıp yıkımlarına yol açtı."

Bu noktada Melani'nin, Paris'ten kendisinin sürülmesine de gönderme yaptığını biliyordum.

"Yalnızca bu da değil: Colbert on milyon lira üzerinde net bir malvarlığına sahip oldu; ne var ki hiç kimse bu malvarlığının kaynağını sormadı. Oysa zavallı dostum Nicolas, Mazarin ve İspanya'ya karşı savaş için kaynak sağlamak amacıyla kişisel olarak borçlanmıştı."

"Kurnaz bir adam bu Sinyor Colbert."

"İlkesiz bir adam" diye vurguladı Melani. "Adını, ne yazık ki, tarihe yazdıran kapsamlı devlet reformlarından ötürü bütün yaşamı boyunca göklere çıkarıldı. Ama biz saraydakiler, hepimiz, bunları birer birer Fouquet'den çaldığını iyi biliyoruz: Verimin artırılmasına ve tarıma yönelik girişimler, köylülerden alınan verginin hafifletilmesi, vergi bağışıklıkları, büyük fabrikalar, deniz kuvvetleri ve sömürge politikası. Başmüfettiş'in bütün yazılarını hiç beklemeden yaktırması rastlantı değildi."

Fransa'nın ilk gemi işleticisi ve sömürge kurucusunun Fouquet olduğunu açıkladı bana rahip: Richelieu'nün

Atlantik kıyısıyla Morbihan Körfezi'ni krallığın ekonomi ve denizcilik alanlarındaki canlanmanın merkezi haline getirme yönündeki eski düşünü yeniden ele alan ilk kişi oydu. İspanya'ya karşı zaferle sonuçlanan savaşı yöneten kişi olarak, Maincy köyünün dokumacılarını keşfedip örgütleyen o olmuştu; Colbert daha sonra bunları Gobelin fabrikalarına dönüştürecekti.

"Öte yandan, bu tür reformların kendi kendine yarattığı şeyler olmadığı dünyanın gözünde açıklık kazandı. Tam yirmi iki yıl boyunca Başsaymanlık yaptı Colbert; Kral'ı hoşnut etmek için, resmen yürürlükten kaldırılan Başmüfettişlik görevine verdiği daha alçakgönüllü yeni addı bu. Oysa Fouquet yalnızca sekiz yıl görevde kalmıştı. Sorun da buradan kaynaklanıyordu: Yılan, elinden geldiği kadar, selefinin izinden gitti ve başarı yüzüne güldü. Ne var ki sonra, Fouquet'nin tutuklandığı anda elinden alındığını gördüğü o reformlar planını tek başına sürdürmek zorunda kaldı. O andan sonrası Colbert için bir yanlış hamleler silsilesi haline geldi: Soyluların da, burjuvazinin de itibar etmediği sanayi ve ticaret politikasında, keza Fransız bandıralı şirket gemilerinden hiçbirinin uzun ömürlü olamadığı ve hiçbirinin İngilizler ya da Felemenklerden üstünlüğü ele geçiremediği deniz politikasında."

"Peki Pek Hıristiyan Kral hiçbir şeyin farkına varmadı mı?"

"Kral görüşlerindeki değişiklikleri büyük bir titizlikle kendine saklıyor; ama bana öyle geliyor ki, hekimler Colbert'in hayatından ümit keser kesmez, Kral, Colbert'in halefini seçmek için art arda danışma toplantıları yapmaya başlayıp, mizaç ve yetişme bakımından Colbert'den oldukça uzak bakanların adlarının yer aldığı bir

liste hazırladı. Bu noktaya dikkatini çekenlere, sanırım şöyle karşılık vermiş Majesteleri: 'Tam da bundan ötürü seçtim onları'."

"Öyleyse, Colbert öldüğünde gözden düşmüş müydü?"

"Abartmayalım. Bakanlığı süresince, gazabıyla ortalığı kasıp kavuran Kral'a katlanmak zorunda kaldığını söylemeyi yeğlerim ben. Colbert ile Savaş Bakanı Louvois, Fransa'nın en çok korkulan bu iki yöneticisi, Kral ne zaman onları danışma toplantısına çağırsa, ter içinde kalıyor, korkudan tir tir titriyorlardı. Hükümdar'ın güvenine mazhar olmuşlardı; ama onun en önde gelen iki kölesiydiler. Colbert, Fouquet'nin yerini almanın ve Fouquet gibi her gün Kral'ın savaş ve balolar için para taleplerine muhatap olmanın ne kadar güç bir şey olduğunu çok çabuk fark etmek zorunda kaldı."

"Nasıl sıyrıldı bu işten?"

"En kolay yoldan. Yılan, o zamana kadar birkaç kişinin elinde toplanmış olan bütün zenginlikleri bir tek kişinin, hükümdarın elinde toplamaya başladı. Sayısız resmî görevi ve ödeneği kaldırdı, kısacası Paris'i ve krallığı bütün özel lükslerinden arındırdı ve bunların hepsi krallığın kasalarına gitti. Halk arasında, daha önce açlık çekenler şimdi açlıktan ölüyorlardı."

"Colbert, Fouquet kadar güçlü oldu mu hiç?"

"Evladım, ondan çok daha güçlü oldu. Dostum Nicolas, halefinin yararlandığı özgürlüklere sahip olmadı hiçbir zaman. Colbert her yere el attı, neredeyse hep savaş döneminde iş görme güçlüğünü de yaşamış olan Fouquet'nin hiç ulaşamadığı ortamlara müdahale etti. Gene de, Yılan'ın bıraktığı borçlar, Fouquet'nin, devlet için kendisini mahvetmiş birisi iken, 'İşte devleti mahveden adam!' diye nitelenmesine yol açan borçlardan fazlaydı."

"Kimse Colbert'i suçlamadı mı?"

"Çeşitli skandallar oldu. Sözgelimi, Yılan'm bütün adamlarının, hatta yeğeninin bile işin içine karıştığı, Fransa tarihindeki ilk ve tek kalp para basma olayı. Ya da Burgonya ağaçlarının yağmalanması ve yasadışı odun ticareti. Ya da Normandiya Ormanları'nın suç teşkil edecek şekilde tahrip edilmesi; bu olayda, Fouquet davasında evrakları tahrif eden Colbert'in adamı Berryer'nin de adı geçiyor. Hepsi de ailesine para yığmak için çevirdiği dolaplar."

"Talihli bir yaşam, o halde."

"Bana kalırsa değil. Ömrünü dürüst adam rolünü oynayarak geçirdi ve asla tadını çıkaramadığı bir servet biriktirdi. Ölçüsüz ve dinmek bilmeyen bir kıskançlığın pençesinde yaşadı. Çöpe atılmayacak bir fikir kırıntısı aklına gelsin diye ıkınıp sıkınmak zorunda kaldı her zaman. Kendi iktidar hırsının kurbanı olarak, ülkenin her kesiminin denetimini üstüne aldı ve ömrünü çalışma odasındaki masasının başında geçirdi. Bir saat olsun eğlenmedi, buna rağmen halkın nefretini kazandı. Her gün hükümdarın en üzücü hiddet patlamalarına maruz kaldı. Cahilliğinden ötürü alay konusu oldu ve küçümsendi ve özellikle bu son iki husus ölümüne neden oldu."

"Ne demek istiyorsunuz?"

Rahip içten bir kahkaha attı: "Colbert'i ölüm döşeğine düşüren neydi, biliyor musun?"

"Böbrek sancısı, demiştiniz."

"Doğru. Peki niçin biliyor musun? Son ahmaklığından ötürü küplere binen Kral, onu huzuruna çağırtıp hakaretler yağdırmış ve çok ağır sözler sarf etmişti."

"Yönetimdeki bir hatası yüzünden mi?"

"Çok daha fazlası. Fouquet'nin yetkilerine öykünmek için, Versailles Sarayı'na yeni bir kanat çıkılırken işe

burnunu sokmuş, yapımcılara kendi görüşlerini zorla kabul ettirmişti. Ve bu kişiler, Colbert'in aşağılık müdahalesinin içerdiği riskleri ona bir türlü anlatamamışlardı."

"Ama nasıl olur? Fouquet'nin hapse girmesinin ve ortadan yok olmasının üzerinden üç yıl geçmesine rağmen, Colbert hâlâ Fouquet saplantısı içinde miydi?"

"Pignerol'a diri diri gömülmüş olsa da, Başmüfettiş yaşadığı sürece, Kral'ın bir gün onu eski yerine döndüreceği korkusu içinde yaşadı Colbert sürekli olarak. Fouquet ortadan yok olduktan sonra, Yılan'ın ruhu, selefinin çok daha parlak, esprili, kültürlü, sevilen ve hayranlık duyulan anısının yükü altında ezilmeye devam etti. Colbert'in birçok sağlıklı ve sağlam çocuğu oldu, hepsini zengin etti, çok büyük bir iktidara kavuştu; bu arada hasmının ailesi başkentten uzağa sürülmüş ve sürekli olarak alacaklılarla savaşmaya mahkûm edilmişti. Ama Yılan o en baştaki ağır yenilgiyi aklından silip atamıyordu bir türlü: Onu küçümseyen ve armağanlarını ondan esirgeyen Doğa Ana, rakibi Fouquet'ye pek cömertçe sunmuştu bu armağanları."

"Versailles'daki bina yapımı nasıl gitti?"

"Yeni kanat çöktü ve bütün saray bununla alay etti. Kral ateş püskürdü Colbert'e; Colbert hor görülmenin ezikliğiyle şiddetli bir böbrek sancısına tutuldu. Sancı yüzünden günlerce inledikten sonra, hastalık can çekişme noktasına getirdi onu."

Kendimi tamamıyla ilahi intikamın gücüne kaptırmış, söyleyecek söz bulamıyordum.

"Siz gerçekten de Başmüfettiş Fouquet'nin iyi bir dostuymuşsunuz" diyebildim yalnızca.

"Daha iyi dostu olmayı isterdim."

Birinci katta bir kapının açılıp sonra yeniden kapandığını ve birisinin merdivenlere yöneldiğini işittik.

"En iyisi meydanı boşaltmak, Bay Bilim geliyorlar" dedi Atto, Cristofano'nun yaklaşmakta olduğunu ima ederek, "ama daha sonra yapacak işimiz olduğunu unutma."

Sonra kilere giden merdivene koşup gizlendi, hekimin geçmesini bekledi ve hızla merdivenlerden yukarı seğirtti.

Cristofano, öteki kiracıların protestoları yüzünden, akşam yemeğinin hazırlanmasını hızlandırmak için gelmişti.

"Aşağıya inerken ayak sesleri işitir gibi oldum. Yoksa birisi mi vardı burada?"

"Yo, hiç kimse yoktu, beni işitmiş olacaksınız, ocakları hazırlamakla meşguldüm" diye karşılık verdim, tencerelerle uğraşıyormuş gibi yaparak.

Hekimle sohbet etmek isterdim; ama o verdiğim karşılığı yeterli bulup, akşam yemeğini bir an önce dağıtmamı rica ederek odasına döndü hemen. Neyse ki, diye düşündüm, günde iki öğün yemek dağıtma kararı alınmıştı.

Baklalı ve sarmısaklı bir irmik çorbası yapıp üzerine tarçınla şeker serptim, bunun yanına peynir ve biraz kokulu ot, birkaç galeta, yarım litrenin yarısı kadar sulandırılmış şarap ekleyecektim.

Yemeği hazırlamakla uğraşırken, zavallı çırak zihnimden bin bir düzensiz düşünce geçiyordu. Rahip Melani'nin bana anlattıkları geliyordu aklıma en başta. Duy-

gulanmıştım; işte, diye düşünüyordum, rahibin şimdi ve geçmişte yaşadığı bütün zorlukların nedeni: Yalan söyleyebilen ve gerçeği gizleyebilen bir adam (kim bir dereceye kadar öyle değil ki?); ama geçmişini inkâr etmeye çalışmıyor. Başmüfettiş Fouquet'yle eskilere uzanan tanışıklığı, genç yaşında Roma'ya kaçışın ve ondan sonraki aşağılanmaların bile silip atamadığı ve belki bugün de Kral'ın gözüne girmesini engelleyen lekeydi. Ama o, ona iyilik eden kişinin anısına sahip çıkmaya devam ediyordu. Belki yalnızca benimle –benim onu Fransız Sarayı'na ihbar etmem asla söz konusu olamazdı, elbette– böyle rahat konuşuyordu.

Sonra, rahibin Colbert'in evrakları arasında keşfettiklerini geçirdim zihnimden. Yılan'ın çalışma odasından bazı gizli belgeleri, onları koruması gereken düzenekleri zorlayarak gizlice çalmış olduğunu büyük bir sakinlikle anlatmıştı bana. Ama gerek başkalarının, gerek kendisinin anlattıklarından artık öğrendiğim gibi, rahibin karakteri göz önünde bulundurulduğunda, sürpriz değildi bu. Bana en çarpıcı gelen şey, söylediğine göre, kendi kendine üstlendiği görevdi: Roma'da eski dostunu ve koruyucusunu, Başmüfettiş Fouquet'yi bulmak. Rahip Melani için kolay bir şey olmasa gerekti bu; hem o zamana kadar Başmüfettiş'in ölmüş olduğu sanıldığı için, hem de Fouquet, istemeden de olsa, Atto Melani'yi skandala karıştıran kişi olduğu için. Ve ben, rahibin söylediğine bakılırsa, olsa olsa hanın karantina yüzünden aniden kapatılması nedeniyle geçici olarak kesintiye uğrayan bu gizli görevi bilen tek kişiydim. Hanın altında uzanan dehlize girdiğimde, Fransa Kralı'nın özel hafiyesiyle birlikteymişim demek! Donzello'da olan tuhaf olayları, bu arada incilerimin çalınmasını da, çözmek

için rahibin böylesine tutkuyla işe sarılmasından gurur duydum. Daha doğrusu, bizzat o istemişti ısrarla yardımımı. Daha dün ondan esirgediğim yedek anahtarları –Dulcibeni'yle Devizé'nin odalarının anahtarları– şimdi gözümü bile kırpmadan teslim ederdim rahibe. Ama artık geçti: Cristofano'nun talimatları nedeniyle, ikisi, öteki kiracılar gibi, sürekli olarak odalarında kapalı kalacaklar, bu da odalarında herhangi bir arama yapmayı olanaksız hale getirecekti. Onlara, onları kuşkulandıracak sorular sormanın yersizliğini de daha önce açıklamıştı bana rahip.

Bunca gizi paylaşmaktan gururluydum; ama en sonunda bütün bunlar bir hiçti, Cloridia'yla konuşmanın bende uyandırdığı hisler yumağıyla kıyaslandığında.

Yemek yiyecek herkesin akşam yemeğini odasına götürdükten sonra, önce Bedford'a, sonra da Pellegrino'ya uğradım; Cristofano'yla birlikte yemeklerini yedirecektik her iki hastaya da. İngiliz anlaşılmaz sözler geveliyordu. Hekim endişeli görünüyordu. O kadar ki, yandaki Devizé'nin odasına gitmiş, ona Bedford'un durumunu anlatmış ve bu yüzden hiç olmazsa şimdilik gitar çalmaya ara vermesini rica etmişti. Gerçekten de, müzisyen gürültülü bir biçimde alıştırma yapıyor, gitarıyla en sevdiği güzel şakonlarından birini yineliyordu.

"Daha iyisini yapacağım" diyerek az ve öz karşılık verdi Devizé.

Çalmaya ara vereceğine, rondosunu çalmaya başladı. Cristofano itiraz etmek üzereydi ama, bu bestenin gizemli büyüsü bedenini sardı, yüz çizgilerini aydınlattı ve he-

kim babacan bir ifadeyle razı olup gürültü etmeden kapıdan içeri girdi.

Biraz sonra, Pellegrino'nun çatı katındaki odasından aşağıya inerken, ikinci katta bir fısıltı beni çağırdı. Odası merdivenlerin yanında olan Peder Robleda'ydı. Kapıya çıkarak, iki hastanın durumunu sordu bana.

"Demek hâlâ İngiliz'in durumu daha iyi değil."

"Gerçekten de öyle" diye karşılık verdim.

"Hekimin bize söyleyeceği yeni bir şey de yok."

"Gerçekten de öyle."

Bu arada Devizé'nin rondosunun son yankısı geliyordu kulağımıza. Robleda, bu nağmeler üzerine, baygın baygın iç geçirdi.

"Müzik, Tanrı'nın sesidir" diye açıklama getirdi bu tepkisine.

Merhemler yanımda olduğu için, bu fırsattan yararlanıp, vebaya karşı ilaçları vermem için biraz vakti olup olmadığını sordum.

Bunun üzerine bir el hareketiyle küçük odasına buyur etti beni.

Elimdeki şeyleri kapının hemen girişindeki bir sandalyenin üzerine koymak üzereydim.

"Yo yo yo, bekle, bu bana lazım."

Alelacele cam bir kutu koydu sandalyenin üzerine. Armut ağacından siyah bir çerçevesi olan, soğan biçiminde küçük gümüş ayakçıklar üzerinde duran kutuda bir İsa figürü, meyveler ve çiçekler vardı.

"Burada satın aldım bunu, Roma'da. Çok değerlidir, sandalyede dursun da bir şey olmasın."

Robleda'nın pek inandırıcı olmayan bahanesi, yalnız geçirilen uzun saatlerden sonra konuşma arzusuyla, her

gün Bedford'a dokunmak zorunda olan birisiyle temas etme korkusunun atbaşı gittiğini gösterdi bana. Bunun üzerine, ilaçları kendi ellerimle tatbik etmek zorunda olduğumu ama kuşkuya gerek olmadığını söyledim ona; çünkü bizzat Cristofano vebaya dirençli olduğumu belirterek herkesin içini rahatlatmıştı.

"Öyle öyle öyle" demekle yetindi, temkinli bir güven sergileyerek.

Merhemle ovmam ve kalp bölgesi üzerine, en çok da sol göğsüne yakı koymam gerektiği için üstünü sıyırmasını söyledim.

"İyi de neden?" diye sordu Cizvit, huzursuz.

Kaygılı mizacı tam da kalbinin zayıf düşmesi riskini getirdiği için Cristofano'nun talimatının böyle olduğunu açıkladım ona.

Sakinleşti ve ben çantayı açıp doğru cam şişeleri ararken, sırtüstü yatağa uzandı. Yatağın üzerinde Efendimiz XI. İnnocentius'un bir portresi asılıydı.

Robleda neredeyse hemen Cristofano'nun kararsızlıklarından ve aradan bunca zaman geçtikten sonra ne Mourai'nin ölümüne, ne Pellegrino'nun yakalandığı rahatsızlığa ilişkin kesin bir açıklamaya ulaşılamamış olmasından yakınmaya başladı; üstelik Bedford'un kurbanı olduğu veba hakkında bile belirsizlikler söz konusuydu ve bu, Toskanalı hekimin görevini ifa etmekten aciz olduğunu kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kesinlemeye yeterdi. Sonra öteki kiracılarla Sinyor Pellegrino'dan yakınmaya geçti ve onları şimdiki durumun suçlusu ilan etti. Ustamdan başladı: Ona kalırsa, hanın temizliğini yeterince gözetmemişti. Ardından Brenozzi'yle Bedford'a geçti: Uzun süre seyahat ettikleri için, elbette hana kuşkulu bir hastalık getirmiş olabilirlerdi. Aynı nedenden

ötürü diğerlerini sıradan geçirdi: Stilone Priàso (Napoli'den, havasının sağlıksızlığıyla ün yapmış bir şehirden geliyordu), Devizé (o da Napoli'den geliyordu), Atto Melani (hanın içindeki varlığı ve pek kötü ünü, hiç kuşku yok ki duaya başvurmaya zorluyordu insanı), küçük kuledeki kadın (Robleda onun sürekli handa kaldığı hakkında hiçbir şey bilmediğine yemin ediyordu, aksi takdirde Donzello'da kalmayı aklından bile geçirmezdi). En sonunda da Dulcibeni'ye sövdü: Onun Jansenistlere özgü ters bakışından hiç hoşlanmadığını söyledi.

"Jansenist mi?" diye sordum, ilk kez işittiğim bu sözcükten dolayı meraka kapılarak.

Bunun üzerine özetle Robleda'dan Jansenistlerin son derece tehlikeli ve zararlı bir tarikat olduğunu öğrendim. Adlarını bu öğretinin (gerçekten böyle adlandırılmak isteniyor idiyse) kurucusu Jansen'den alıyorlardı ve yandaşları arasında bir deli bile vardı; ayaklarını ısıtmak için konyağa batırılmış çoraplar giyen ve Kilise'ye, Rab'bimiz İsa Mesih'e ve dürüst, sağduyulu ve Tanrı'ya inançlı herkese ağır hakaretler içeren bazı mektuplar yazmış olan Pasqual ya da Pascal diye birisi.

Ama bu noktada Cizvit sözüne ara verip burun kıvırdı: "Akıl almaz pis bir kokusu var bu yağının. Zehirli olmadığından emin miyiz?"

Ona Üstat Antonio Fiorentino'nun Floransa Cumhuriyeti zamanında insanları vebadan korumak için hazırladığı bu ilacın güvenilirliği konusunda içinin rahat olmasını söyledim. Cristofano'nun bana öğretmiş olduğu gibi, ilacın içindekiler limon suyu, beyaz devedikeni, gelinçiçeği, centiyan, safran, beyaz geyikotu ve sandarakla kaynatılmış Levant tiryakından başka bir şey değildi. Robleda, göğsüne yapmaya başladığım tatlı masajla bir-

likte, o bitkilerin adlarının sesine kendini kaptırmış, böylece nahoş kokularını neredeyse duymaz olmuştu. Daha önce Cloridia'da gözlemiş olduğum gibi, Cristofano'nun ilaçlarını tatbik ederken kullandığım keskin buharlar ya da çeşitli ovma yöntemleri, kiracıların ruhunu en derinden rahatlatıp dillerini açıyordu.

"Kısacası neredeyse sapkın bu Jansenistler, öyle mi?" diyerek söze girdim yeniden.

"Neredeyseden öte" diye karşılık verdi Robleda, hoşnut bir ifadeyle.

O kadar ki, Jansen bir kitap yazmış, Papa X. İnnocentius bu kitaptaki düşünceleri daha uzun yıllar önce sert bir biçimde mahkûm etmişti.

"Peki, niçin Sinyor Dulcibeni'nin Jansenistlerin safında yer aldığını düşünüyorsunuz?"

Açıkladı: Önceki gün öğleden sonra karantina henüz başlamışken, Dulcibeni'nin koltuğunun altında büyük bir olasılıkla bir kitabevinden, belki de bu tür çok sayıda kitapçının bulunduğu yakındaki Navona Meydanı'ndan satın aldığı bazı kitaplarla Donzello'ya döndüğünü görmüştü. Bu metinler arasında, tam da bu tür sapkın öğretilere eğilim gösteren yasak bir kitabın başlığı gözüne çarpmıştı Robleda'nın. Bu, Cizvit'in görüşüne göre, Dulcibeni'nin Jansenistlerin safında yer aldığının şaşmaz göstergesiydi.

"Ama bu tür bir kitabın burada, Roma'da satın alınabiliyor olması tuhaf" diye itiraz ettim, "çünkü hiç kuşku yok ki Papa XI. İnnocentius da Jansenistleri mahkûm etmiş olsa gerek."

Peder Robleda'nın yüzü değişti. Sandığımın aksine, Jansenistlere karşı hoşgörülü bir ilgiyi gösteren sayısız girişimin Papa Odescalchi'den geldiğini; o kadar ki, Pek

Hıristiyan Kral'ın Jansenistlere son derece kuşkuyla yaklaştığı Fransa'da Papa'nın uzun bir süreden beri bu öğretinin yandaşlarına yakınlık göstermekle suçlandığını vurguladı.

"Ama nasıl olur da Efendimiz Papa XI. İnnocentius sapkınlara yakınlık gösterebilir?" diye sordum, afallayarak.

Kolları başının altında uzanmış olan Peder Robleda, hafifçe yana dönerek bana baktı, küçük gözleri çakmak çakmaktı.

"Belki de biliyorsundur, XIV. Louis ile Efendimiz Papa XI. İnnocentius arasında epey uzun bir süredir büyük bir sürtüşme var."

"Papa'nın Jansenistleri yalnızca Fransa Kralı'na zarar vermek için mi desteklediğini söylemek istiyorsunuz?"

"Unutma" diye karşılık verdi sinsi bir edayla, "Papa dünyevi bir egemenliğin hükümdarıdır aynı zamanda ve her vasıtadan yararlanarak bu egemenliği savunup geliştirmek onun görevidir."

"Ama herkes Papa Odescalchi hakkında çok iyi şeyler söylüyor" diyerek itiraz ettim. "Adam kayırmaya son vermiş, Papalık Hazinesi'nin hesaplarını düzene sokmuş, Türklere karşı savaşı desteklemek için elinden geleni yapmış..."

"Bu söylediklerin yanlış değil. Gerçekten de, yeğeni Livio Odescalchi'ye bazı resmî görevler vermekten kaçındı ve onu kardinal bile yapmadı. Aslına bakılırsa, bu görevleri kendine sakladı."

Bu, söylediklerimi şeklen yadsımasa da, bana art niyetli bir karşılık gibi geldi.

"Ticarete aklı eren bütün insanlar gibi, paranın değerini iyi bilir. Gerçekten de, Cenovalı amcasından miras

kalan şirkete epey yatırım yapmayı becerdiğini kabul etmek gerekir. Yaklaşık... beş yüz bin ekü, diyorlar. Ayrıca, akrabalarının elinden almaya büyük bir çaba gösterdiği çeşitli başka miras payları var" dedi aceleyle, sesini alçaltarak.

Daha ben şaşkınlığımı yenemeden ve Papa'nın gerçekten de bu kadar korkunç bir tutarı miras alıp almadığını ona soramadan, Robleda devam etti.

"Aslan yürekli değildir, iyi Papa'mız. Deniyor ki, ama dikkat et" dedi üzerine basa basa, "yalnızca bir söylenti: Gençliğinde korkaklığı yüzünden, arkadaşları arasındaki bir kavgada hakemlik etmemek için Como'dan uzaklaşmış."

Bir an sustu, sonra yeniden sürdürdü sözünü: "Ne var ki, bir işin peşini bırakmama ve azim gibi kutsal bir armağan verilmiş ona. Hemen her gün, ailenin malları hakkında bilgi almak için erkek kardeşine ve öteki akrabalarına mektup yazıyor. Denetlemeden, öğüt vermeden, tavsiye etmeden arka arkaya iki gün geçiremiyor sanki... Kaldı ki, ailenin kayda değer kaynakları var. 1630 vebasından sonra birden artmış bunlar, öyle ki memleketleri Como'da, Odescalchi'lerin vebalıların telef olmasından kâr ettiklerini ve mirasçısı olmayan ölülerin mallarını kendi adlarına geçirmek için işbirliğine hazır noterlere başvurduklarını söyleyenler var. Ama hepsi iftira bunların" dedi Robleda haç çıkararak ve sözünü sürdürdü, "her durumda, malları o kadar çok ki, bana göre hesabın ucunu kaçırmışlar: arsalar, tarikatlara kiraya verilen taşınmazlar, satılık makamlar, vergi tahsil ihaleleri. Sonra pek çok krediler, evet, özellikle borç para vermeler, birçok kişiye, hatta bazı kardinallere" diyerek sözünü tamamladı Cizvit umursamazlıkla, tavandaki bir çatlakla ilgileniyormuş gibi yaparak.

"Papa'nın ailesi kredilerle mi zenginleşmiş?" diye sordum şaşırarak. "Ama Yahudilere tefeciliği yasaklayan Papa İnnocentius'un ta kendisi değil miydi?"

"Çok doğru" diye karşılık verdi Cizvit muammalı bir dille.

Sonra aniden iyi akşamlar diledi bana, akşam duası bahanesiyle. Yataktan kalkmak için davrandı.

"Aslında daha bitirmiş değilim. Size bir yakı yapıştırmak zorundayım, şimdi" diyerek karşı çıktım.

Karşı koymadan yeniden uzandı. Düşünceli görünüyordu.

Cristofano'nun notlarına baktım göz ucuyla, bir parça billur arsenik alıp bunu ince ipekli bir beze sardım. Yeniden Cizvit'in yanına yaklaşarak memesinin üzerine yakıyı yapıştırdım. Kurumasını beklemem gerekiyordu, daha sonra yakıyı iki kez sirkeyle yumuşatacaktım.

"Her durumda, rica ederim, Bayan Olimpia zamanlarından beri Papa İnnocentius hakkında işitilen art niyetli gevezeliklere kulak asma" diyerek yeniden söze girdi, bu arada ben tedavi işlemiyle uğraşıyordum.

"Hangi gevezelikler?"

"Ha, hiç, hiç; birer zehir onlar. Zavallı Mourai'mizi öldürmüş olması gereken zehirden daha güçlüler."

Sonra gizemli, bana öyle geldi ve kuşkulu bir havaya bürünerek sustu.

Telaşa kapıldım. Niçin Cizvit, Yaşlı Fransız'ı öldürmüş olabilecek zehri hatırlatmıştı? Göründüğü gibi, gelişigüzel bir karşılaştırma mıydı? Yoksa gizemli anıştırma başka bir şeyleri mi gizliyordu? Donzello'nun aynı ölçüde gizemli yeraltı dehlizleriyle mi ilgisi vardı acaba? Bir şey anlamamış gibi yaptım; ama hemen bu söz –zehir– zihnimde uğuldamaya başladı.

"Bağışlayın, peder, ne demek istiyordunuz?"

"Hiç bilmemen daha iyi senin için" diyerek kestirip attı dalgın bir biçimde.

"Bayan Olimpia kim?" diye üsteledim.

"Kadın Papa'nın adını hiç duymadığını söyleme bana" diye mırıldandı, dönüp hayretle bana bakarak.

"Kadın Papa mı?"

Bunun üzerine Robleda, bir dirseğinin üzerine yan yatıp, bana büyük bir ayrıcalık tanıyormuş havasına bürünerek, neredeyse işitilmesi olanaksız bir sesle anlatmaya başladı: Papa Odescalchi, yaklaşık kırk yıl önce, Papa X. İnnocentius Pamphili tarafından kardinal atanmıştı. Bu sonuncusu büyük bir ihtişam ve göz kamaştırıcılıkla hüküm sürmüş, bir önceki Papa VIII. Urbanus Barberini'nin yönetimi sırasında gerçekleşmiş olan bazı tatsız olayları unutturmuştu. Bununla birlikte, bazıları, burada Cizvit'in ses tonu bir oktav daha alçaldı, Pamphili ailesinden Papa X. İnnocentius ile erkek kardeşinin karısı Olimpia Maidalchini arasında büyük bir sempati olduğunu gözlemişti. Sevginin, sıcaklığın ve başka pek çok şeyin, dedi kısacık bir an için gözlerini gözlerime dikerek, bütünüyle doğal olduğu iki akraba söz konusu olsa bile, ikisi arasındaki yakınlığın aşırı ve kuşkulu olduğu söyleniyordu (hepsi kuru iftira, canım). Her durumda, Papa Pamphili'nin yengesine tanıdığı rahatlık o derecedeydi ki, kadın günün ve gecenin hemen her saati onun odasına geliyor, işlerine burnunu sokuyor, hatta devlet işlerine karışıyordu. Resmî görüşmelere karar veriyor, ayrıcalıklar bağışlıyor, Papa adına karar yükümlülüğünü üstleniyordu. Elbette, Bayan Olimpia sevimlilikle değil (tam tersine, özel bir iticiliği vardı), neredeyse erkeksi bir mizacın inanılmaz gücüyle hükmediyordu. Papalıktaki gücünün

bilincinde olan yabancı devletlerin elçileri sürekli olarak armağanlar gönderiyorlardı ona. Papa ise zayıf, yumuşak başlı ve melankolik mizaçlıydı. Roma'da söylentilerin ardı arkası kesilmiyordu; hatta birisi, adını vermeksizin Papa'ya, bir yüzünde yengesini tacı ve her şeyiyle papa giysisi içinde, öteki yüzünde ise X. İnnocentius'u kadın kıyafeti içinde ve elinde iğne iplikle gösteren bir madalya gönderip, onunla alay etmişti.

Kardinaller böyle yakışıksız bir duruma isyan etmiş ve bir süreliğine kadını uzaklaştırmayı başarmışlardı; ama sonunda Olimpia yeniden durumunu sağlama almayı ve ölünceye kadar Papa'ya eşlik etmeyi başarmıştı, üstelik kendi usulünce: Papanın odalarından değerli bütün eşyaları gizlice çalacak vakti olsun diye, Papa'nın öldüğünü tam iki gün boyunca halktan gizlemişti. Bu arada, zavallı cansız bedeni bir odada farelerin insafına terk edilmiş, kimse gömme işlemlerini yapmaya yanaşmamıştı. Sonunda kardinallerin kayıtsızlığıyla halkın aşağılamaları ve alayları arasında cenaze töreni yapılmıştı.

Şu da var: Bayan Olimpia kâğıt oynamaktan hoşlanıyordu; söylendiğine göre, soylu kadınlarla erkeklerin neşeyle onun masası etrafında toplandıkları bir akşam, genç bir rahiple karşılaşmış. Öteki bütün rakipler oyundan çekildikten sonra, rahip sevimli bir edayla Bayan Olimpia'nın oyundaki meydan okumasını kabul etmiş. Gene söylendiğine göre, ikisinin çevresinde, alışılmadık kapışmaya tanıklık etmek için büyük bir kalabalık toplanmış. İkisi, bir saatten uzun bir süre boyunca, parayı da, zamanı da umursamaksızın, hazır bulunanları son derece neşelendiren bir mücadeleye girmişler ve akşamın sonunda Bayan Olimpia kesin tutarı asla öğrenilemeyen ama herkesin çok büyük olduğunu belirttiği bir meblağ

ile dönmüş eve. Benzeri şekilde, söylentiye göre, aslında eli rakibi hanımefendiden hemen her zaman daha iyi olan meçhul genç, elindeki kâğıtları büyük bir zariflikle, dalgınlığına denk gelmiş gibi, Bayan Olimpia'nın bir uşağına göstermiş, böylece oyunun sonucunu belirleyecek bütün elleri yitirmiş, üstelik (şövalyeliğin gerektirdiği gibi) bunu kimseye, hele kazanan tarafa hiç belli etmemiş, hatta ağır yenilgiyi yüce bir umursamazlıkla göğüslemiş. Şu var ki, kısa bir süre sonra, Papa Pamphili o rahibi kardinal yapmış; otuz dört yaşında, çok genç papalığa yükselen Benedetto Odescalchi'nin ta kendisiymiş bu rahip.

Bu arada merhemle masajı bitirmiştim.

"Ama unutma" diye beni uyardı aceleyle Robleda normale dönen ses tonuyla, bir yandan da göğsünden yakıyı temizliyordu, "hepsi dedikodu bunların. Gerçekten de, bu olayla ilgili maddi hiçbir kanıt yok."

Peder Robleda'nın odasından ayrılır ayrılmaz, o pörsümüş ve mor kırmızı yüzlü rahiple konuşmamızı zihnimden geçirirken, nedenini kendime bile açıklayamadığım bir rahatsızlık hissi duydum. Cizvit'in ne düşündüğünü anlamak için doğaüstü bir yetenek gerekmiyordu: Efendimiz Papa XI. İnnocentius, dürüst, namuslu ve aziz bir papa olmak bir yana, Jansenistlerin dostu ve destekleyicisiydi; bunu yaparken bir amacı da çatışma içinde olduğu Fransa Kralı'nın planlarını bozmaktı. Üstelik, akıl almaz maddi hırslar, açgözlülük ve cimrilik kaplamıştı benliğini, hatta kardinalliği elde etmek için Bayan Olimpia'ya rüşvet vermişti. Ama böyle bir portre doğru olsaydı, diye akıl yürütüyordum, nasıl olup da Efendimiz Papa XI. İnnocentius, Aziz Kilise Ana'nın bağrında ödün vermezliği, onuru ve tutumluluğu getirmiş kişiyle aynı

olabilirdi? Uzun yıllar boyunca, her yerdeki yoksullara bol bol sadaka veren kişiyle nasıl aynı olabilirdi? Bütün Avrupa'nın hükümdarlarını Türk'e karşı güçlerini birleştirmeye çağırmış kişiyle nasıl aynı olabilirdi? Önceki papaların, akrabalarını ve aile yakınlarını ödüllere boğduğu, oysa onun böyle uygunsuz bir geleneğe son verdiği bir gerçekti; Papalık Hazinesi bütçesini düzeltip eski durumuna getirdiği bir gerçekti; son olarak da, Viyana'nın, Osmanlı dalgasının ilerleyişine Papa İnnocentius'un çabaları sayesinde direndiği bir gerçekti.

Hayır, o ödlek, boşboğaz Cizvit'in bana söyledikleri olacak şey değildi. Kaldı ki, bir konuşup bir susmalarından ve Cizvitlerin günahı haklı gösteren tuhaf öğretisinden hemen kuşkulanmamış mıydım? Ayrıca ben de suçluydum, Robleda'nın Sinyor Mourai'nin zehirlenmesine ilişkin rasgele ve yanıltıcı değinisine kapılıp, onu dinlemeye sürüklendiğim, hatta belli bir noktadan sonra onu sözünü sürdürmeye teşvik ettiğim için. Hepsi, diye düşündüm pişmanlıkla, Atto Melani'nin sorup soruşturmaya ve casusluğa yönelik tutumu, benim de ona öykünme arzum yüzünden. Şimdi beni İblis'in ağına düşürmüş ve kulaklarımı onun kara çalıcı fısıltılarına hazır hale getirmiş budacala bir tutkuydu bu.

Mutfağa döndüm, burada tel dolabın üzerinde adsız ama açıkça bana gönderilmiş bir pusula buldum:

KAPIYA ÜÇ KEZ VURULDUĞUNDA, HAZIR OL.

Üçüncü Gece

13 Eylül-14 Eylül 1683 Arası

Cristofano'nun ustama son bir kez bakmasının üzerinden bir saatten biraz uzun bir süre geçmişti ki, Rahip Melani üç kez kapımı çaldı. Günlüğüme dalmıştım. Günlüğü döşeğin altına iyice saklayıp kapıyı açtım.

"Bir damla yağ" dedi rahip içeri girer girmez muammalı bir biçimde.

Bunun üzerine birden hatırladım; son buluşmamızda alnımda bir yağ damlası fark etmiş ve parmağıyla damlayı ağzına götürmüştü.

"Söyle bana, lambalar için ne yağı kullanıyorsun?"

"Papa vekillerinin yasağı, her zaman ve sadece posayla karışık yağ kullanmayı emrediyor, bu da..."

"Neyin kullanılması gerektiğini sormadım sana, ne kullandığını sordum, ustan" diye eliyle işaret etti, "orada yatağında dinlenirken."

Ona utanıp sıkılarak aslında iyi yağ da kullandığımı itiraf ettim çünkü iyi yağımız boldu; oysa posayla karışık, saf olmayan yağdan pek az vardı elimizde.

Rahip Melani kurnazca, belli belirsiz bir gülümsemeyi gizleyemedi. "Şimdi, yalan söyleme, kaç lamba var elinde?"

"Başlangıçta üç tane vardı ama birini dehlize inerken kırdık. Geriye iki tane kaldı ama birini biraz elden geçirmem gerek..."

"Tamam, iyi olanı al ve beni takip et. Şunu da getir."

Bana odanın köşesine dikey olarak yaslanmış duran bir kamışı gösterdi; genellikle Sinyor Pellegrino, çok seyrek boş zamanlarında, onunla Tiber Irmağı kıyılarına, tam Santa Maria in Posterula Şapeli'nin arkasına balık avlamaya giderdi.

Birkaç dakika sonra küçük odadaydık ve alt katlara inen merdivenin başındaki delikten içeri girmiştik. Ayaklarımızın altında tuğla zemini hissedinceye kadar, duvara yerleştirilmiş demir desteklere tutunarak aşağı indik ve kare biçimli taş merdivene ulaştık. Tam merdivenin süngertaşına kazıldığı yerin başladığı noktada, dar basamakların üzerindeki çamur katmanıyla karşılaştık gene, bu arada hava ağırlaşmıştı.

Sonunda, keşfettiğimiz geceki derin ve karanlık dehlize ulaştık.

Ben ardından giderken, Rahip Melani ensesindeki soluğumdan merakımı fark etti.

"Artık nihayet öğreneceksin, bu tuhaf Rahip Melani'nin aklından neler geçtiğini."

Durdu.

"Kamışı ver bana."

Çubuğu dizinin ortasına koyup bir çatırtıyla ikiye böldü. Ben tam karşı çıkmak üzereyken, Atto benden önce davrandı.

"Merak etme. Ustana anlatma imkânın olursa, acil bir durumun söz konusu olduğunu anlayacaktır. Şimdi sana söylediklerimi yap."

Beni önüne geçirdi, kırık kamışı dikey olarak arkamda tutup ucunu dehlizin tavanına sürtmemi söyledi, tıpkı kâğıt üzerinde kayan bir kalem gibi.

Bu şekilde otuz kırk metre kadar ilerledik. Bu arada, rahip bana bazı tuhaf sorular soruyordu.

"Posayla karışık yağın kendine has bir tadı var mı?"

"Nasıl tarif ederim, bilemiyorum" diye karşılık verdim; oysa Sinyor Pellegrino uyurken ve akşam yemeği çok yetersiz olduğunda, kilerden aşırdığım bir dilim ekmeğe birçok kez gizlice serptiğim için aslında tadını çok iyi biliyordum.

"Ekşimiş, acı ve ekşi denebilir mi?"

"Belki de... evet, denebilir" diye kabul ettim.

"İyi" diye karşılık verdi rahip.

Birkaç adım daha ilerledik ve rahip birden durmamı buyurdu.

"İşte geldik!"

Ona baktım, şaşkın şaşkın.

"Hâlâ anlamadın mı?" dedi bana, bu arada lambanın aydınlığı sırıtışını değişik kılıklara sokup çarpıtıyordu.

"Öyleyse bir bakalım, bu yardım eder mi sana."

Kamışı elimden alıp dehlizin tavanını kuvvetlice dürttü. Menteşe gıcırtısı gibi bir şey işittim, ardından korkunç bir gürleme geldi ve en sonunda da küçük bir döküntü ve taş yağmuru uğultusu.

Sonra korku. Kocaman ve kara bir yılan neredeyse beni kapmak istercesine üzerime atılmış, sonra bir idam mahkûmu gibi gülünç bir biçimde tavanda asılı durmuştu.

Ürpertiyle içgüdüsel olarak geri çekildim, bu arada rahip kahkahadan kırılıyordu.

"Buraya gel ve ışığı yaklaştır" dedi bana utkuyla.

Tavanda neredeyse bütün boş alan kadar geniş bir delik vardı; bu delikten aşağıya sağlam bir ip sallanıyordu. Tavan kapağının açılmasıyla paldır küldür düşerek bana hafifçe değen ve korkmama yol açan şey buydu.

"Bir hiç yüzünden korkuya kapıldın ve küçük bir cezayı hak ettin. Önce sen çıkacaksın, sonra da ardın sıra yukarıya gelmem için bana yardım edeceksin."

Neyse ki, fazla güçlük çekmeden yukarıya çıkmayı başardım. İpe tutunduktan sonra, üstteki boşluğa erişinceye kadar tırmandım. Yanıma gelmesi için Rahip Melani'ye yardım ettim; rahip bütün gücünü kullandı, bu arada birkaç kez elimizdeki tek feneri yere düşürme tehlikesi atlattı.

Bir öncekine göre yanlamasına kazılmış gibi duran bir başka dehlizin ortasında bulduk kendimizi.

"Şimdi karar vermek sana düşüyor: Sağa mı, yoksa sola mı?"

Karşı çıktım (güçsüzce, korkmuş olduğum için): Bütün bunlara nasıl ulaştığını açıklamasının vakti gelmemiş miydi Rahip Melani'nin?

"Haklısın; ama bu durumda ben seçeceğim, sola gidelim."

Bizzat benim rahibe belirtmiş olduğum gibi, posayla karıştırılmış yağın genellikle kızartmalar ve iyi öğünler için kullanılan yağınkinden çok daha kötü bir tadı vardır. Dehlizdeki ilk keşfin ertesi günü rahibin alnımda bulduğu (ve yattığımda, mucizevi bir biçimde yorganlara değmemiş olan) damlanın kaynağı, tadı şöyle bir yoklandığında, hanın lambaları olamazdı; onları bizzat ben iyi yağla doldurmuştum. Cristofano'nun hepsi farklı renkteki iyileştirici merhemlerinden de geliyor olamazdı. Şu

halde, başımın üzerine –kim bilir nasıl– eğilmiş olması gereken, bilinmeyen bir lambadan geliyordu. Buradan rahip her zamanki çabukluğuyla, dehlizin tavanında bir açıklığı düşünmek gerektiği sonucuna varmıştı. Öyle açıklanamaz bir biçimde ortadan yok olan hırsıza da olası tek kaçış yolu hizmetini görmüş bir açıklık.

"Alnına düşen yağ, tavan kapağını oluşturan tahtalar arasındaki bir gedikten, hırsızın lambasından damlamış olsa gerek."

"Peki ya kamış?" diye sordum.

"Tavan kapağının, eğer var ise, çok iyi gizlenmiş olması gerektiğinden emindim. Ama ustanınki gibi bir kamış titreşimlere son derece duyarlıdır, dehlizin taşından tavan kapağının tahtasına geçtiğinde sesinin değiştiğini duyacağımızı düşündüm. Nitekim duyduk da."

Gizliden gizliye minnet duydum rahibe, tavan kapağını keşfetme becerisini bir biçimde ikimize birden atfettiği için.

"Düzenek epey basit" diye devam etti, "ama çok etkili. Tavandan sarkıp sallandığında seni onca korkutan ip, tavan kapağının üzerine koyuluyor ve onunla birlikte kapanıyor. Alttaki dehlizden kapak yukarı doğru itilerek açıldığında, ip aşağıya doğru düşüyor. Önemli olan, ipi, hep iş görmesi isteniyorsa, geri dönerken aynı biçimde bırakmak."

"Öyleyse, hırsızın hep bu dehlizde bir ileri, bir geri gittiğini düşünüyorsunuz."

"Bilemiyorum, öyle varsayıyorum. Ayrıca, bilmek istersen, varsaydığım bir başka şey de, bu dehlizin bir başka yere gittiğidir."

"Yalnızca kamışın yardımıyla tavan kapağını bulacağımızı da varsayıyor muydunuz?"

"Doğa yeteneği yaratır, talih harekete geçirir" diyerek ahkâm kesti rahip.

Sonra lambanın cılız ışığında keşfe başladı.

Bu dehlizde de, altımızda bıraktığımız dehliz gibi, normal boydaki bir insan, dar tavan yüzünden hafifçe eğilerek ilerlemek zorundaydı. Ayrıca daha önce gözlediğimiz gibi, yapıldığı malzeme de, yani kare tuğla ağı, önceki yolun aynısı gibiydi. İlk bölüm, yavaşça derinleşir gibi görünen uzun bir düz çizgiden oluşuyordu.

"Bizim hırsız bu yolu izlemişse, nefesi epey güçlü olmalı" dedi Rahip Melani, "bu ipe tırmanmak herkesin yapacağı iş değil, yer de epey kaygan."

Birden ikimiz de en amansız korkunun tuzağına düştük.

Tanımadığımız birisinin hafif ama son derece seçik adımları, belli olmayan bir noktadan bize doğru yaklaşıyordu. Atto, çok dikkatli olmamız gerektiğini gösteren bir işaretle, omzumdan sıkıca tutup beni durdurdu. Tam o sırada, az önce geçtiğimiz tavan kapağı açıldığında çıkan gürlemeye benzer bir gürleme titretti bizi.

Yeniden soluklandığımızda, hâlâ gerilimle yüklü gözlerle bakıyorduk birbirimize.

"Sana göre yukarıdan mı geliyordu, aşağıdan mı?" diye mırıldandı Rahip Melani.

"Aşağıdan çok, yukarıdan."

"Bana göre de öyle. O halde, bir önceki tavan kapağı olamaz, bir başkası olsa gerek."

"Peki kaç tane var acaba bu kapaklardan?"

"Kim bilebilir ki? Tavanı bir daha kamışla yoklamamakla hata ettik; belki de, bir başka delik bulabilirdik.

Birisi geldiğimizi duymuş olmalı, onunla aramızdaki geçidi kapamak için acele etmiş olsa gerek. Gümbürtü çok büyüktü, arkamızdan mı geliyordu, yoksa henüz kat etmemiz gereken bölümden mi, bilemiyorum."

"Anahtar hırsızı olabilir mi?"

"Yanıtlanması imkânsız sorular soruyorsun bana. Belki bu akşam da gezintiye çıkma fikrine kapılmıştır, belki de kapılmamıştır. Bu arada, akşamleyin küçük odaya girişi kolladın mı?"

Pek ilgilenmediğimi itiraf ettim.

"Aferin sana" diye yorumda bulundu rahip kamçı gibi bir sesle, "demek ki, buraya aşağıya biz mi birisinin izindeyiz, yoksa tersi mi bilmeksizin geldik, öyle ki... Bak!"

Küçük bir merdivenin en üstünde bulunuyorduk. Lambayı ayaklarımıza kadar indirerek, basamakların taştan ve ustaca işlenmiş olduğunu fark ettik. Bir an düşündükten sonra, rahip iç geçirdi: "Aşağıda bizi neyin beklediği konusunda hiçbir fikrim yok. Basamaklar düz; birisi varsa, varmak üzere olduğumuzu biliyordur. Öyle değil mi?" diye tamamladı sözlerini, merdivenin dibine doğru bağırıp beni yerimden sıçratan korkunç bir yankıyı harekete geçirerek. Sonra, zayıf bir ışıkla donanmış halde, inmeye başladık.

Basamakları bitirince, sonunda yolun üzerinde yürür bulduk kendimizi. Adımlarımızın yol açtığı yankı sayesinde, büyük bir boşluk içinde, belki de bir mağarada olduğumuzu anladık. Rahip Melani lambayı yukarıya doğru tuttu. Ucu görünmeyen yüksek bir duvarın içinde çevresi boyunca kesilmiş iki büyük tuğla kemerin profili belirdi; kemerlerin arasında bir de geçit vardı, o ana kadar bilmeden ona doğru yönelmiştik.

Durduğumuz ve ortalığı yeniden sessizlik kapladığı an, Atto bir, iki derken tam üç kez gürültülü bir sesle hapşırdı. Bir an fenerin alevi neredeyse sönecek kadar zayıfladı. O sırada solumuzda kaçıveren bir şeyin hışırtısını duydum.

"Duydun mu?" diye fısıldadı dikkat kesilen rahip.

Yeni bir hışırtı duyduk, bu kez biraz daha uzakta. Atto kıpırdamadan durmamı işaret etti ve önümüzdeki geçide girmek yerine, ayaklarının ucuna basarak sağdaki kemerin altına koştu, kemeri aştığında artık lambanın ışığı ulaşmıyordu ona. Lamba elimde, kaskatı kesilmiş bir halde, durup bekledim. Ortalığı yeniden sessizlik kapladı.

Yeni, bu kez daha yakından gelen hışırtı duydum arkamda. Birden geriye döndüm. Bir gölge sola doğru sıçrayıverdi. Rahip Melani'ye doğru atıldım, onu uyarmaktan çok, kendimi korumak için.

"Yooo" diye fısıldadı ben lambayla yerini belirleyince ve onu ele verdiğimi fark ettim. Sessizce birkaç metre sola gidip yere eğilmiş ve gizlenmişti. Bilemiyorum nereden, gri bir siluet belirdi yeniden, kemerlerden uzaklaşmaya çalışırken aramızda bitiverdi çok çabuk.

"Yakala onu!" diye bağırdı Rahip Melani, kendisi de yaklaşırken, haklıydı da; çünkü o birisi ya da bir şey sanki tırmanmış ve düşmek üzereymiş gibi görünüyordu. Gelişigüzel atıldım, Atto benden önce gelsin diye Tanrı'ya dua ederek.

Ama tam o sırada, üzerime ve her yamma, iğrenç bir pislikle karışmış olarak, uğultulu ve korkunç bir cesetler, kafatasları, insan kemikleri ve altçeneler, çene kemikleri, kaburgalar, kol kemikleri sağanağı yağdı; onun yükü altında ezilip yere düştüm ve orada kalakaldım. Aslında, ancak o zaman, altında yarı gömülü ve neredeyse korkudan ölmüş bir haldeyken yakından gördüm tiksindirici malzemeyi.

Korkunç ve çat çat sesler çıkaran, rezil çağıltısıyla ne kaynağını, ne de niteliğini tahmin edebildiğim ikili cehennemî bir böğürmenin iç içe geçtiği ölüm bulamacından kendimi kurtarmaya çalıştım. Bugün omurga olduğunu bildiğim şey görüş alanımı engelliyor ve bir zamanlar bir canlının kafatası olmuş olan şey tehdit edici bir biçimde beni gözlüyordu, neredeyse boşluğa asılı olarak. Bağırmaya çalıştım ama en küçük bir ses bile çıkmadı ağzımdan. Fenalaştığımı hissettim ve ruhumun kurtuluşu için son düşüncelerim son bir duada zar zor bir araya gelirken, bir rüyadaki gibi rahibin kararlı sesinin boşlukta yankılandığını işittim.

"Yeter artık, seni görüyorum. Dur, yoksa ateş ederim."

Yankılı yabancı bir ses, içine yuvarlandığım biçimsiz kâbustan beni çağırmadan önce epey zaman geçmiş gibi geldi bana (oysa şimdi yalnızca birkaç dakika olduğunu biliyorum).

Dehşete kapılarak, bir elin başımı kaldırdığını fark ettim, bu arada birisi (üçüncü bir kişi mi?) zavallı kollarımla bacaklarımı az önce üzerime yığılan korkunç yığından kurtarıyordu. İçgüdüsel olarak, bu yabancı ilgiler karşısında geri çekildim; ama kötü bir biçimde kayıp yüzüstü düşüverdim, burnum mide bulandırıcı kokusu olan bir kolun üzerine (hangisi olduğunu söylemek imkânsızdı) dayanmıştı. Birden midemin çabalarına yenik düşüp birkaç saniyede bütün akşam yemeğini çıkardım. Yabancının, benimkine benzer bir dilde sövdüğünü duydum.

Henüz doğru dürüst soluk alamadan, Rahip Melani'nin merhametli elinin beni koltukaltımdan yakaladığını hissettim.

"Cesaret, delikanlı."

Güçlükle yeniden doğruldum ve lambanın cılız aydınlığında, bir tür papaz giysisine bürünmüş birisinin, mide salgılarımı, daha az kusturucu olmayan insan kalıntıları yığınından ayırmak gibi hummalı bir çaba içinde yere eğilmiş homurdandığını gördüm.

"Herkesin kendi hazineleri var" diyerek alay etti Atto.

Rahip Melani'nin elinde küçük bir düzenek tuttuğunu fark ettim; görebildiğim kadarıyla, cilalı bir tahta çubuk ve ışıltılı madenden bir süsle sona eriyordu. Bunu tehditkâr bir biçimde ikinci bir kişiye doğrultmuştu, o da benzeri gibi giyinmiş ve işli bir taşın üzerine oturmuştu.

Fener bu kişiyi gereğince aydınlatır aydınlatmaz, yüzünün görüntüsü yıldırım gibi çarptı beni. Yüz denebilir idiyse buna; çünkü bir kırışıklıklar senfonisinden, bir buruşukluklar konçertosundan, yalnızca zorlama birlikteliğe başkaldıramayacak kadar yaşlı ve yorgun oldukları için birlikte duruyor görünen bir deri parçaları madrigalinden başka bir şey değildi. Gri ve güvensiz gözbebeklerini gözün koyu kırmızısı çevreliyor; bu, bütünü, daha önce gördüğüm en korkunç görüntülerden biri haline getiriyordu. Resmi, Melozzo da Forlì'nin bir cehennem görüsünü aratmayacak kahverengi ve sivri dişler tamamlıyordu.

"Aziz Avcıları" diye mırıldandı rahip kendi kendine, tiksintiyle, başını salayarak.

"Hiç olmazsa biraz dikkat edebilirdiniz" diye ekledi alaylı bir yüz ifadesiyle, "iki beyefendiyi korkuttunuz."

O âna kadar ilk gizemli kişiye gözdağı vermek için kullandığı küçük aleti aşağı indirip, barış işareti içinde cebine koydu yeniden.

Ben hâlâ kurtulamadığım mide bulantısını yenmeye çalışarak elimden geldiğince üstümü başımı temizlerken, bir

anda ayağa kalkan ikinci kişinin yüzünü görme imkânını buldum. Daha doğrusu belli belirsiz gördüm; çünkü upuzun kollu leş gibi bir palto, bir de küçük bir aralık dışında yüzünü neredeyse tamamen örten bir başlık giymişti; bu aralıktan, ışığın yönü uygunsa, pek seyrek olarak seçilebiliyordu yüz çizgileri. Bu da iyiydi; çünkü sayısız, sabırlı gözlem girişiminden sonra, yarı kapalı ve akımsı bir göz ile şişmiş, kocaman ve neredeyse düşecekmiş gibi fırlak bir başka göz küresinin, biçimsiz ve kabarcıklı bir salatalığı andıran bir burnun ve sarımsı, hafif yağlı bir tenin varlığını çıkaracak; buna karşılık, arada bir çıkardığı biçimsiz sesler olmasa, ağzının varlığına bir türlü tanıklık edemeyecektim. Giysinin kollarından ara sıra küt ve uzun tırnaklı, düşkün olduğu kadar denetimsiz iki el uç veriyordu.

Rahip dönüp benim korkuya kapılmış ve acil sorularla yüklü bakışımla karşılaştı. İkisinden serbest kalmak için sabırsızlanan ilkine bir işaretle, kemikler ve kusmuk arasında mide bulandırıcı seçme işiyle uğraşan arkadaşına katılabileceğini belirtti.

"Gülünç" dedi Atto, özenle giysisinin kollarını ve omuzlarını silkelerken, "handa sürekli olarak aksırık nöbetlerine tutuluyorum, halbuki burada, bu iki bahtsızın üzerlerinde taşıdıkları bütün bu toza rağmen, bir kez olsun aksırmıyorum."

Bana karşılaştığımız iki tuhaf kişinin, geceleri Roma'nın yeraltındaki sonsuz boşluklarına inen sefil ve ne yazık ki kalabalık hazine avcısı takımından olduğunu açıkladı. Eski Roma'dan kalma mücevher ya da heykellerin değil; bütün şehre dağılmış olan, Kutsal Roma Kilisesi şehitlerinin yeraltı mezarlarında ve lahitlerinde bol bol bulunan pek kutsal aziz ve şehit andaçlarının peşindeydiler.

"Anlamıyorum" diyerek sözünü kestim, "gerçekten izin veriliyor mu mezarlardan bu kutsal andaçların alınıp götürülmesine?"

"İzin verilmekle kalınmıyor yalnızca, diyeceğim o ki, gerekli de bu" diye karşılık verdi Rahip Melani alaycı bir ses tonuyla. "İlk Hıristiyanların yaşadıkları yerleri gerçekten de, *ut ita dicam*,* yüce ruhlar için verimli bir ruhsal arayış, hatta kimi zaman bir av toprağı olarak görmek gerekir."

Aziz Filippo Neri ve Aziz Carlo Borromeo gerçekten de yeraltı mezarlarında duaya dalarlardı sık sık, diye anımsattı rahip. Geçen yüzyılın sonunda, Antonio Bosio adında cesur bir Cizvit, en gizli ve karanlık köşelere inip bütün Roma'nın mağaralarını keşfetmişti; olağanüstü pek çok keşif gerçekleştirmiş, adı tam da *Roma subterranea*** olan bir kitap yayımlamış, bu kitapla herkesin büyük övgüsünü kazanmıştı. Bu yüzden, İyi Papa XV. Gregorius, yaklaşık 1620'de, bütün Hıristiyanlığın kiliselerinde azizlerin değerli kalıtlarının ağırlanabilmesi için, onların bıraktığı şeylerin yeraltı mezarlarından çıkarılmasını buyurmuş ve bu kutsal programı gerçekleştirme işini Kardinal Crescenzi'ye vermişti.

Bir tür müstehcen homurtu çıkartarak bu insan kalıntıları çevresinde uğraşıp didinen iki tuhaf adamcağıza doğru döndüm yüzümü.

"Biliyorum, yüksek manevi önemi olan bir görevin böyle iki kişiye verilmesi ilginç geliyor sana" diye yeniden söze girdi Atto. "Gerçek şu ki, Roma'da sayıları pek çok olan yeraltı mezarlarına ve yapay mağaralara inmek,

* *Ut ita dicam* (Lat.): Deyim yerindeyse. (Ç.N.)

** *Roma subterranea* (Lat.): Yeraltı Roma'sı. (Ç.N.)

herkesin yapacağı iş değildir. Tehlikeli geçitlere, su akıntılarına, göçüklere ve çöküntülere göğüs germek gerekir. Sonra cesetleri arayıp taramak sağlam mide gerektirir..."

"Ama eski kemikler bunlar."

"Söylemesi kolay; ama daha biraz önce nasıl tepki verdin? İki arkadaşımız, sen yerde yarı ölü yatarken bana açıkladıkları gibi, gezilerini tamamlamışlardı. Bu mağaraya topladıklarını koymuşlar. Yeraltı mezarları uzaktaymış ve burada rakiplerinden herhangi birinin dolaşması tehlikesi yokmuş. Bu yüzden kimseyle karşılaşmayı beklemiyorlarmış; onları faka bastırdığımızda, paniğe kapılıp bir o yana bir bu yana koşmaya başlamışlar. Kargaşada sen kemik yığınına fazla yaklaşıp yığına çarpmışsın ve üzerine yıkılmış. Sonra bayılmışsın."

Yere baktım, iki tuhaf adamcağızın artık kemikleri kalanından ayırmış ve üstünkörü temizlemiş olduklarını gördüm. Üzerime yığılan ve şimdi bütünüyle yere saçılmış olan küçük dağ, boyumdan epey daha yüksek olsa gerekti. Aslında saçılmış insan kalıntıları (bir kafatası, uzun birkaç kemik, üç omur), kalan malzemeyle karşılaştırıldığında epey azdı: toprak, kırıklar, taşlar, kıymıklar, yosun ve kökler, paçavralar, çeşitli pislikler. Korku yüzünden, bana bir ölüm tufanı gibi görünmüş olan şey, tarlasının toprağını fazlaca kazmış bir köylünün çuvalının içindekilerdi yalnızca.

"Bunun gibi pis bir işi yapmak için" diye sözünü sürdürdü rahip, "önündeki gibi bir çift insan gerekir. İşleri kötü giderse, sırası gelen salağa birkaç ıvır zıvır satarlar. Hanının önünde, sokakta Aziz Yahya'nın köprücük kemiğinin ya da Azize Caterina'nın çene kemiğinin, melek kanadı tüylerinin, Rab'bimizin taşıdığı tek ve gerçek çarmıhın tahta parçalarının satıldığını gördüğün oldu mu

hiç? İşte bunları satanlar bizim iki dostumuz ya da onların sanat yoldaşlarıdır. İşleri iyi giderse, sözde bir şehidin sözde mezarını bulurlar. Ama iş Aziz Falanca'nın kalıntılarının bir İspanyol kilisesine taşınmasını duyurup övgüleri kendi üzerinde toplamaya gelince, kardinaller ya da X. İnnocentius'un, yanılmıyorsam, *custos reliquiarum ac coemeteriorum** seçtiği Peder Fabretti denen o yaşlı övüngen atılıverir ortaya.

"Neredeyiz, Sayın Rahip?" diye sordum, o düşmanca ve karanlık ortamın verdiği şaşkınlıkla.

"Geçtiğimiz yolu zihnimde yeniden katedip bu ikisine birkaç soru sordum. Onlar pisliklerini tıkıştırdıkları için 'arşiv' diyorlarmış buraya. Bana kalırsa, aşağı yukarı eski Domitianus Stadyumu'nun kalıntılarının içindeyiz derim; burada Roma İmparatorluğu döneminde gemiler arasında savaş gösterileri düzenleniyordu. Kolay anlaman için, Tiber'in en yakın ucundaki Navona Meydanı'nın altında olduğumuzu söyleyebilirim sana. Handan buraya kadar olan mesafeyi yeryüzünde kat etmiş olsaydık, sakin bir yürüyüşle üç dakikadan fazla vaktimizi almazdı."

"O halde bu kalıntılar Romalıların."

"Elbette öyle, Roma kalıntıları. Bu kemerleri görüyor musun? Oyunların ve gemi yarışlarının yapıldığı stadyumun eski yapıları olsa gerek; sonradan stadyumun üzerinde Navona Meydanı'nm dış çizgilerini oluşturan ve eski oval tasarımı izleyen binalar yapılmış."

"Circo Massimo'nunki gibi mi?"

* *Custos reliquiarum ac coemeteriorum* (Lat.): Kutsal andaçların ve mezarların koruyucusu. (Ç.N.)

"Tam olarak. Ne var ki, Circo Massimo örneğinde, her şey gün ışığında kalmışken, burada ne yazık ki yüzyılların ağırlığıyla gömülmüş. Ama göreceksin, er geç burada da kazı yapacaklar. Gömülü kalamayacak şeyler vardır."

Benim için yepyeni olan şeyleri anlatırken, ilk kez Rahip Melani'nin gözlerinde sanatlara ve Antikçağ'a duyduğu ilginin parıltısını görüp şaşırdım, o saatlerde belli ki gönlünden bambaşka şeyler geçmesine rağmen. Odasında Roma'nın eski eserleri ve sanat hazineleri üzerine bütün o kitapları ilk kez gördüğümde sezdiğim bir tutkuydu bu. Henüz bilemezdim ama bu eğilimin o ve sonraki olaylarda azımsanmayacak bir önemi olacaktı.

"Bir de, bir gün, gece tanışlarımızın adını söyleyebilmeyi isteriz" dedi sonunda Melani iki Aziz Avcısı'na.

"Ben Ugonio'yum" dedi ikisinden daha az kısa olanı.

Atto Melani, soru soran bakışlarla ötekine baktı.

"Gfrrrlûbh" diye bir sesin geldiğini duyduk başlığının içinden.

"O da Ciacconio" diye aceleyle çevirdi Ugonio, kısmen arkadaşının gurultusunu örterek.

"Konuşmayı bilmiyor mu?" diye üsteledi Rahip Melani.

"Gfrrrlûbh" diye karşılık verdi Ciacconio.

"Anlıyorum" dedi Atto sabırsızlığını bastırarak. "Gezintinizi bozduğumuz için üzgünüz. Ama madem bir kere bozduk, buralardan birisinin geçtiğini gördünüz mü acaba, bizden biraz önce?"

"Gfrrrlûbh!" diye atıldı Ciacconio.

"Evet, birisini görmüş" diye bildirdi Ugonio.

"Her şeyi bilmek istediğimizi söyle ona" diye araya girdim.

"Gfrrrlûbh" diye yineledi Ciacconio.

Soru soran bakışlarla Ugonio'ya baktık.

"Ciacconio şiş efendilerinin çıkageldiği dehlişe girmiş ve elinde lamba taşıyan birişi onu görmüş, Ciacconio da geri geri gitmiş, bu arada lambayı taşıyan kişi galiba bir kapıdan içeri girmiş; çünkü şanki toş olup uçmuş ve Ciacconio buraya şığınmış, pek korkmuş da."

"Kendisi anlatamaz mıydı bunu?" diye sordu Rahip Melani, biraz afallamış bir halde.

"Ama şimdi kendişi anlatıp itiraf etti" diye karşılık verdi Ugonio.

"Gfrrrlûbh" diyerek onayladı Ciacconio, biraz alınarak.

Atto Melani'yle ben birbirimize baktık şaşkın şaşkın.

"Gfrrrlûbh!" diye sözüne devam etti heyecanlanıp Ciacconio; geğirtisi karanlıkların zavallı bir yaratığının da değerli olabileceğinin mağrur bir ifadesi gibi göründü.

Arkadaşının tam zamanında çevirdiği gibi, Ciacconio meçhul kişiyle karşılaştıktan sonra dehlizde ikinci bir incelemede bulunmuştu, korkudan çok, merak ettiği için.

"Tam bir halt karıştırıcı" diye açıkladı Ugonio, eski ve sık sık yinelenen bir yakınma tonuyla "ve şadece dert ve talihşişlik getiriyor ona."

Ne var ki, Ciacconio "Gfrrrlûbh" diyerek onun sözünü kesti, paltosunu yokluyordu bir şey bulmak için.

Ugonio kararsız göründü.

"Ne dedi?" diye sordum ona.

"Hiç, ya da yalnızca..."

Ciacconio buruşuk bir kâğıt parçası çıkardı utkulu bir edayla. Ugonio onun kolunu yakalayıp yıldırım hızıyla elinden çekip aldı kâğıdı.

"Onu bana ver, yoksa kafanı dağıtırım" dedi sakin bir sesle Rahip Melani, sağ elini daha önce iki Aziz Avcısı'nı tehdit ettiği aleti koyduğu cebine atarak.

Ugonio yavaşça elini uzatıp, top haline getirilmiş kâğıdı yol arkadaşıma teslim etti. Sonra birden Ciacconio'yu öfkeyle tekmeleyip yumruklamaya başladı, ona kocakaftan, rezilkürk, şapşalak, bön, hamşalot, şarlatan, yassıkafa, yamruyamuk, kütbeyin, karavana, pespaye, geyikdili, damızlıkeşek, karain, rezilun, başpalavracı, balkabağı, dişitakırtısı, pepeme, sözobur, kelimekatili, abuksabukçu, kurtadam, cıncıkboncuk, hödük, demirdemeti, kabaçekiç, etekbozuntusu, çatalağzı, kocasiğil, sakatayak, kulamkuruş, ukaladümbeleği, lapacı, avare, pinti, tektoynaklı, aklıkısa, kürekdilli, karanesepli, sidikyarıştırıcı, firavunkabağı diyerek ve daha önce hiç duymadığım ama gene de kulağa epey ağır ve incitici gelen başka adlar vererek.

Rahip Melani bu kavga sahnesine bakmadı bile ve kâğıt parçasını eski haline getirmeye çalışarak yere serdi. Ben başımı uzatıp onunla birlikte okudum. Kâğıdın sol ve sağ yanı ne yazık ki önemli ölçüde yırtılmış, başlık da neredeyse bütünüyle kaybolmuştu. Neyse ki, sayfanın kalan kısmı gayet okunaklıydı:

"Kutsal Kitap'tan bir sayfa" dedim kendimden emin.

"Bence de öyle" diyerek onayladı Rahip Melani kâğıdı ellerinde çevirerek. "Bana kalırsa, bu..."

"Malaki" diye tahmin ettim kararsızlığa düşmeden, yaprağın üst kenarında olayların neredeyse bütünüyle esirgediği ad parçası sayesinde.

Arka yüzde basılı hiçbir şey yoktu; ama besbelli kan lekesi olan bir şey duruyordu (gerçi ben kâğıda ışık tuttuğumuzda zaten görmüştüm bunu). Bir başka kan lekesi, başlığı ya da başa konan ad olması gereken şeyi örtüyordu.

nda.

MALACHI

ut Primum.

VARICATUS eſt autem Moab in
el, poſtquam mortuus eſt Achab. Ce-
itque Ochozias per cancellos cœnaculi
, quod habebat in Samaria, & ægro-
it: miſitque nuncios, dicens ad eos:
, conſulite Beelzebub deum Accaron
.rum vivere queam de infirmitate mea
.m Domini locutus eſt ad Eliam Thesbi-
: & aſcende in occurſum nunciorum Re-
.es ad eos: nunquid non eſt Deus in Iſra
.ulendum Beelzebub deum Accaron? Qua
dicit Dominus: De lectulo ſuper quem aſc
.eſcendes, ſed morte morieris. Et abiit El
: ſunt nuncii ad Ochoziam. Qui dixit eis: Qu
.s? At illi reſponderunt ei: Vir occurrit nob
os: Ite & revertimini ad Regem, qui miſit
.is ei: Hæc dicit Dominus: Nunquid, quia nor
in Iſrael, mittis ut conſulatur Beelzebub deus
? Idcirco de lectulo ſuper quem aſcendiſti, non d
, ſed morte morieris. Qui dixit eis: Cujus figur
is eſt vir ille, qui occurrit vobis & locutus
ec? At illi dixerunt; Vir pilofus & zona pellic
ctus renibus. Qui ait: Elias Thesbites eſt. Miſitqu
quinquagenarium principem, & quinquagint
ſub eo. Qui aſcendit ad eum: ſedentique in v
tis: ait: Homo Dei, rex præcepit ut deſcend
denſque El[illegible]quagenario: Si h

"Anladığımı sanıyorum" dedi Rahip Melani dönüp Ugonio'ya bakarak; bu arada o, Ciacconio'ya son, isteksiz tekmelerini atıyordu.

"Neyi?"

"Bizim iki insan müsveddesi on ikiden vurduklarını sanıyorlar."

Sonra bana açıkladı: Aziz Avcıları için en değerli vurgun ilk Hıristiyanların basit mezarlarından değil, azizlerle şehitlerin görkemli mezarlarından geliyormuş. Ama bunları tanımak kolay iş değildi. Dolayısıyla, bu tür mezarların belirlenmesinin ölçütü üzerine, birçok bilgili kilise adamını ihtilafa sürükleyen eski bir tartışma doğmuştu. Yeraltı Roma'sını keşfeden gözü pek Cizvit Bosio'ya göre, şehitleri tanıma göstergesi, mezar üzerine kazınmış hurma dalları, taçlar, buğday ya da yangın alevleri içeren kaplar gibi simgeler olabiliyordu. Ama en çok, birçok kimsenin şehitlerin kutsal kanı kabul ettiği kırmızımsı bir sıvı içeren cam ya da pişmiş topraktan küçük şişeler –ölü hücreleri ya da onların dış kenarlarındaki dik duvarlarda bulunuyordu bunlar– kesin kanıt olarak görülmeliydi. Ateşli sorun uzun süre tartışılmış ve sonunda özel bir komisyon alanı her tür belirsizlikten kurtarmıştı; şunu saptayarak: *palmam et vas illorum sanguine tinctum pro signis certissimis habendas esse.*

"Bir başka deyişle" diye sürdürdü Atto Melani, "hurma dalı desenleri ama özellikle kırmızı sıvı dolu küçük şişenin varlığı, orada bir inanç kahramanına ait naaşın huzurunda olunduğu gerçeğinin kesin kanıtıydı."

"Öyleyse küçük şişeler çok değerli olmalı" diyerek görüşümü dile getirdim.

"Elbette, üstelik hepsi kilise yetkililerine teslim edilmez. Aslına bakılırsa, herhangi bir Romalı, andaçların

aranmasına adayabilir kendini. Papadan yetki alması (sözgelimi Prens Scipione Borghese yapmıştır bunu, belki de papa dayısı olduğu için), kazı yapması ve sonra hizmete hazır bir âlime gün ışığına çıkarılan kalıntıların sahih olduğunu onaylatması yeterlidir. Bundan sonra, kendini tapınmaya vermiş birisi değilse, bunları satar. Ama sahih olanı sahteden ayırmak için kesin bir ölçüt yoktur. Kim bir ceset parçası bulursa, bunun bir şehidin kalıntıları olduğunu söyleyecektir her zaman. Sırf bir para sorunu olsa, üzerinde durmaz geçerdik. Gerçek şu ki, daha sonra bu parçalar kutsanır, tapınma nesnesi, hac yolculuklarının hedefi, vb. haline gelir."

"Peki hiç kimse bu durumu aydınlığa kavuşturmaya çalışmamış mı?" diye sordum, kuşkulu.

"İsa Cemiyeti her zaman yeraltı mezarlarını kazmak için özel olanaklara sahip olmuş ve naaşlarla çeşitli andaçların İspanya'ya götürülmesini sağlamıştır; burada kutsal kalıntılar büyük bir törenle kabul edilmiş, sonra Hint Adaları da dahil olmak üzere neredeyse bütün dünyaya yayılmıştır. Ama sonunda Aziz İgnatius'un çömezleri, bu kutsal naaşların gerçekten de azizlere ve şehitlere ait olduğunun herhangi bir güvencesinin bulunmadığını kendileri fark edip bunu Papa'ya itiraf etmişlerdir. Bunun savunulmasının epey güç olduğu durumlar vardı, çocukların iskeletleri gibi. Böylece Cizvitler *adoramus quod scimus** ilkesinin devreye sokulmasını talep etmek zorunda kalmışlardır: Yalnızca matematiksel olarak ya da hiç olmazsa akıl yoluyla bir aziz ya da bir şehide ait olduğu saptanabilen andaçları tapınma konusu yapmak."

* *Adoramus quod scimus* (Lat.): Bildiğimize tapalım. (Ç.N.)

İşte bu yüzden, diye açıkladı Atto Melani, sonunda yalnızca kanın bulunduğu küçük şişelerin kesin kanıt oluşturabileceği kararına varılmıştı.

"Ve böylece" diyerek sözlerini tamamladı rahip, "küçük şişeler de Aziz Avcıları'nı zengin etmeye ve sonunda bir harikalar odasının ya da çok zengin ve çok saf bir tüccarın odalarının parçası olmaya yazgılıdır."

"Niçin saf?"

"Çünkü küçük şişelerin içinde korunan şeyin şehitlerin kanı olduğuna hiç kimse yemin edemez, kan olduğuna da. Kişisel olarak benim pek çok kuşkum var. Bunlardan şu neydi adı... Ciacconio'ya benzer iğrenç bir yaratıktan epey pahalıya satın aldığım bir tanesini inceledim."

"Vardığınız sonuç neydi?"

"Küçük şişenin içindeki kırmızımsı çamurun, sulandırılmışsa, her şeyden çok kahverengimsi toprak ve sineklerden oluştuğu."

Sorun, diye açıkladı Rahip Melani konuya dönerek, Ciacconio'nun, bizim ünlü hırsızla karşılaştıktan sonra, kanı çok andıran bir lekenin bulaştığı Kutsal Kitap sayfasını bulmuş olmasıydı.

"Ve bir ad vermek gerekirse, Aziz Calixtus'un kanıyla kirlenmiş bir Kutsal Kitap bölümünün başlangıcını bulmak, daha doğrusu satmak, epey para kazandırabilir insana. İşte arkadaşının, bize kâğıdın varlığını açıkladığı için şimdi onu arkadaşça paylamasının nedeni bu."

"Ama nasıl olur da" diye karşı çıktım, "bir şehidin bin yıllık kanı yeni basılmış bir kitapta bulunabilir?"

"Ben de sana geçen yıl Versailles'da duyduğum şu öyküyle karşılık vereyim. Adamın teki, ünlü Cromwell'e ait olduğuna güvence vererek bir kafatasını satmaya çalışıyormuş pazarda. Hazır bulunanlardan biri, kafatasının

herkesçe bilindiği üzere hatırı sayılır boyutlarda bir başı olan büyük kumandanınki olamayacak kadar küçük olduğunu belirtmiş ona."

"Peki satıcı ne demiş?"

"Karşılık vermiş: Elbette, aslında, Cromwell'in çocukluk kafatası bu! O kafatası, temin ettiler beni, gene de satılmış, üstelik pahalı bir fiyata. Var sen düşün artık, Ugonio'yla Ciacconio'nun Aziz Calixtus'un kanının bulunduğu Kutsal Kitap sayfasını satıp satamayacaklarını."

"Kâğıt parçasını onlara geri vermeyecek miyiz, Sinyor Atto?"

"Şimdilik değil, bizde kalacak" dedi sesini yükselterek. Sonra Aziz Avcıları'na dönerek ekledi: "Ancak bize bir çift lütufta bulunurlarsa geri vereceğiz kâğıdı."

Sonra onlara neye ihtiyacımız olduğunu açıkladı.

"Gfrrrlûbh" diyerek onayladı sonunda Ciacconio.

Aziz Avcıları'na talimatları verdikten ve onlar karanlıkta kaybolup gittikten sonra, Atto Melani artık Donzello'ya dönme vaktinin geldiğine karar verdi.

Bunun üzerine, o yeraltı katlarında kanla lekeli bir Kutsal Kitap sayfasının bulunmasını epey sıra dışı görüp görmediğini sordum ona.

"O kâğıt parçasını, bana göre, küçük incilerinin hırsızı kaybetti" dedi bana karşılık olarak.

"Nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz bundan?"

"Emin olduğumu söylemedim. Ama bir düşün: Kâğıt parçası yepyeni görünüyor. Kan lekesi (kan lekesiyse eğer ve bana kalırsa öyle) eski gibi değil, çok canlı. Ciacconio bulmuş onu, doğruyu söylediyse, pardon, geğirdiyse şa-

yet, hırsızın yok olduğu dehlizde bir yabancıyla karşılaşmasından hemen sonra. Bu kadarı yeter sanırım, öyle değil mi? Hem Kutsal Kitaplar'dan söz ettiğimizde, aklına ne gelir?"

"Peder Robleda."

"Kesinlikle, Kutsal Kitap eşittir rahip."

"Ne var ki, bazı ayrıntıların anlamını anlayamıyorum" diye karşı koydum.

"Yani?"

"*Caput primum*'dan geriye kalan *ut primum*. Bu arada *Malachi* açıkça *Malachiæ* sözünün kalanı. Bu bana, lekenin altında bir zamanlar *prophetia* sözcüğünün olduğunu düşündürüyor.* Demek ki, Kutsal Kitap'ın Peygamber Malaki'yle ilgili bölümüyle karşı karşıyayız" dedim, neredeyse keşişler gibi geçirdiğim çocukluğumda aldığım dersleri hatırlayarak. "Oysa, yukarıdaki ilk satırın "nda"sına açıklama getiremiyorum. Sizin bir fikriniz var mı, Sinyor Atto? Benim hiçbir fikrim yok."

Rahip Melani omuz silkti: "Elbette, uzman olduğumu söyleyemem."

Kutsal Kitap konusunda böyle bir bilgisizlik ifadesinin bir rahibin dudaklarından dökülmesini son derece sıra dışı buldum. Hem, iyice düşünüldüğünde, "Kutsal Kitap eşittir rahip" sözü de tuhaf ölçüde kaba görünüyordu. Nasıl bir rahipti öyleyse?

Bu arada tünele yeniden giriyorduk ve Melani düşüncelerini kaldığı yerden dile getirmeye devam etti: "Herkesin bir Kutsal Kitap'ı olabilir, o kadar ki handa da en azından bir tane vardır, öyle değil mi?"

* *Latince caput primum* sözü "birinci bölüm"; *prophetia* ise "kehanet" anlamına gelir. (Ç.N.)

"Elbette, daha doğrusu iki tane; ama onları iyi tanıyorum ve elinizdeki kâğıt parçasının onlardan gelemeyeceğini biliyorum."

"Tamam. Ama şu görüşüme katılırsın herhalde: Yolculuğa çıkarken yanlarında kolaylıkla bir Kutsal Kitap getirmiş olabilecek Donzello kiracılarından herhangi birisine ait Kutsal Kitap'tan geliyor olabilir. Yırtığın tam da belli ki Malaki bölümünün başında bulunan ve buluntumuzun kaynağını belirlememize yardım edecek olan süslü büyük baş harfi alıp götürmüş olması ne yazık."

Onunla aynı kanıda değildim; o yaprakta çok tuhaf başka şeyler vardı, ona da söyledim bunu. "Bunun gibi, tek bir yana basılmış bir Kutsal Kitap sayfası gördünüz mü hiç?"

"Bölümün sonu olmalı."

"Ama nasıl olur, bölümün daha başı bu!"

"Belki de Malaki'nin Kehaneti fazlaca kısadır. Bilemeyiz bunu; son satırlar da yırtılmış. Ya da belki de bir basım âdetidir. Ya da bir yanlış, kim bilir. Her durumda, Ugonio'yla Ciacconio da bize yardımcı olacaklar. Kirli kâğıt parçalarına kavuşamamaktan çok korkuyorlar."

"Korku demişken; tabancanız olduğunu bilmiyordum" dedim, iki Aziz Avcısı'na gözdağı verdiği silahı hatırlayarak.

"Ben de bilmiyordum" diye karşılık verdi, bana yandan neşeli bir yüz ifadesiyle bakarak ve cebinden cilalı tahta kısmıyla madeni ucu olan kamışı çıkardı. Melani silahı çektiğinde, sapı açıklanamaz bir biçimde elinde yok olmuş gibi gelmişti bana.

"Pipo ha!" diye haykırdım. "Ama nasıl olup da fark etmediler Ugonio'yla Ciacconio?"

"Işık azdı ve yüzüm yeterince tehdit ediciydi. Ve belki de iki Aziz Avcısı, onlara ne kadar zarar verebileceğimi gözleriyle görmek istemiyorlardı."

Hilenin bayağılığından, rahibin onu devreye sokarkenki doğallığından ve son olarak da elde ettiği beklenmedik başarısından hayrete düşmüştüm.

"Belki bir gün, delikanlı, senin de benim yaptığım gibi başının çaresine bakman gerekebilir."

"Peki ya hasımlarım tabanca olmadığından kuşkulanırlarsa?"

"Geceleyin Parisli iki soyguncuyla başa çıkmak zorunda kaldığımda benim yaptığımı yap. Bütün gücünle bağır: '*Ceci n'est pas une pipe*!'"* diye karşılık verdi gülerek Rahip Melani.

* *Ceci n'est pas une pipe!* (Fr.): Bu bir pipo değildir! (Ç.N.)

Dördüncü Gün
14 Eylül 1683

Ertesi gün yatağımda uyandığımda kemiklerim sızlıyordu ve aklım epey karışmıştı; belli ki bunun da nedeni, önceki günün olaylarının yol açtığı yetersiz ve huzursuz uykuydu. Uzun uzun dehlize iniş, tavan kapaklarını ve merdivenleri aşmak için gereken çabalar, ayrıca Aziz Avcıları'yla tüyler ürpertici boğuşma bedenimi ve ruhumu bitkin düşürmüştü. Ama bir şeye şaşırdığım kadar sevinmiştim de; bana bağışlanan birkaç saatlik uykuyu hiçbir kâbus bölmemişti, Ugonio ve Ciacconio'yla karşılaşma bana korkunç ölüm görüleri yaşatmış olsa da. Sahip olduğum tek değerli nesneyi çalan kişiyi bulmak için giriştiğimiz tatsız (ama gerekli) arayış da gece dinlenmemi bozmaya yetmemişti.

Tam tersine, bir kez gözlerimi açınca, pek tatlı düşsel anılar doluştu zevkle zihnime. Hepsi bana Cloridia'yı ve onun pek sevimli yüz çizgilerini fısıldamak istiyor gibiydi. Duyuların yanıltıcı, gene de neredeyse gerçek izlenimlerinden oluşmuş o kutlu birliği tek bir resim içinde bir araya getirmeyi başaramıyordum: Cloridia'mın (şimdiden böyle sesleniyordum ona!) güzel yüzü, iç yakan ve göksel sesi, yumuşak ve iç okşayan elleri, güzel ve usul usul konuşması...

Bitkinlik önüne geçilmez biçimde her yanımı sarıp, beni kalan pek az gücümden yoksun bırakabilecek bildik olayları harekete geçirmeden, o hüzünlü düşlerden kurtuldum neyse ki.

Aslında dikkatimi çeken, sağımdaki bir inilti oldu. Döndüm ve Sinyor Pellegrino'nun yatağının üzerinde oturmuş olduğunu gördüm, göğsü duvara yaslanmış, bir yandan da elleriyle başını tutuyordu. Onu daha iyi durumda görmekten son derece mutlu olarak şaşkın bir halde (gerçekten de, hastalığın başlangıcından beri başını yastıktan hiç kaldırmamıştı), hemen yanına seğirtip soru yağmuruna tuttum.

Karşılık olarak zorlukla şiltenin kenarına oturmakla yetindi ve hiç ses çıkarmadan, boş gözlerle bana baktı.

Açıklanamaz suskunluğundan düş kırıklığına uğrayıp telaşlanarak, koşup Cristofano'yu çağırdım.

Hekim hemen geldi ve sürprizin coşkusuyla Pellegrino'yu muayene etmeye başladı. Ama tam Toskanalı gözlerine yakından bakarken, Pellegrino gürültülü bir *flatus ventris** koyuverdi. Sonra sıra hafif bir geğirmeye ve bir kez daha gaz çıkarmaya geldi. Görüşlerini netleştirmesi için birkaç dakika yetti Cristofano'ya.

"Uyur halde, bilinci yerinde değil diyebilirim, belki de hâlâ tam olarak uyanması gerekiyor. Teni hâlâ solgun. Konuşmuyor, doğru; ama birazdan tamamıyla kendine geleceğini umut ediyorum. Başındaki kan toplanması inmiş gibi görünüyor ve artık o kadar endişelendirmiyor beni."

* *Flatus ventris* (Lat.): Mide gazı. (Ç.N.)

Pellegrino şimdilik yalnızca güçlü bir sersemleme hali gösteriyordu ve ateşi yok olmuştu; bununla birlikte, henüz bütünüyle sakin olamazdık.

"Peki niçin sakin olamayız?" diye sordum, hekimin bana kötü haberleri verme konusunda isteksiz davrandığını anlayarak.

"Ustan, karnındaki belirgin bir hava fazlalığının kurbanı. Öfkeli mizacı olan birisi ve bugün hava epey sıcak; bu, temkinli olmayı gerektirir. Bir yıkama müdahalesinde bulunmak uygun olacak, zaten bunu yapmak zorunda kalacağımdan çekiniyordum."

O andan sonra, Pellegrino'nun tabi olacağı türden arındırıcı tedavi ve müdahaleler göz önünde bulundurulduğunda, ustamın odada yalnız kalmasının gerekeceğini sözlerine ekledi. Bu yüzden, döşeğimi bitişikteki küçük odaya taşımamı kararlaştırdık. Eski hancı Bayan Luigia'nm ölümünden beri neredeyse hiç kullanılmamış üç odadan biriydi bu.

Kısa taşınma işiyle uğraşırken, Cristofano deri bir çantadan kolum büyüklüğünde bir körüklü pompa çıkardı. Pompanın ucuna bir boru geçirdi, ona da dik olarak uzun iğ biçiminde, küçük bir başka boru bağlanıyor, bu sonuncusu küçük bir delikle son buluyordu. Körüğün, gereğince hareket ettirildiğinde, borudaki havayı üfleyip onu uçtaki küçük deliğe kadar iteceğinden emin olmak için düzeneği birkaç kez denedi.

Pellegrino, boş gözlerle hazırlığa bakıyordu. Karışık duygular içinde gözledim onu. En sonunda gözlerini açtığını gördüğüm için memnun, tuhaf sağlık durumundan ötürü de kaygılıydım.

"İşte oldu" dedi Cristofano, denemenin sonunda tatmin olduğunu gösteren bir sesle. Bana da su, yağ ve biraz bal temin etmemi buyurdu.

Bu gıda maddeleriyle geri döndüğümde, hekimi Pellegrino'nun yarı çıplak gövdesiyle uğraşır bulduğuma şaşırdım.

"Yardımcı olmuyor, onu dik tutmama yardım et."

Böylece hekime ustamın kaba etlerini soyması için yardım etmek zorunda kaldım; ustam gönülsüzce kabul etti bu girişimi. Bunu izleyen neredeyse boğuşmada (aslında bu, gerçek bir direnmeden çok, Pellegrino'nun yardımcı olmamasından kaynaklanıyordu), Cristofano'ya çabalarımızın amacını sorma fırsatını buldum.

"Basit" diye karşılık verdi, "yararsız havayı boşaltmak istiyorum."

Ve açıkladı: Elindeki model, dik açıyla yerleştirilmiş borular sayesinde, insanların tek başlarına hava vermelerini sağlıyor, böylece ar duygularını koruyordu. Ne var ki, Pellegrino kendi kendine iş görecek durumda görünmüyordu, bu yüzden de ona bunu biz yapmak zorunda kalacaktık.

"Peki kendisini daha iyi hissetmesine yardımcı olacak mı?"

Cristofano, soru karşısında neredeyse şaşırmış gibi, tenkiyenin (çünkü bazıları bu tedaviyi böyle anıyorlardı) her zaman yararlı olduğunu, asla zarar vermediğini söyledi bana. Redi'nin dediği gibi, bağırsaklara zarar vermeksizin ve ağızdan alınan ilaçların yaptığı gibi bağırsakları yıpratmaksızın, büyük bir kolaylıkla vücudun sıvılarını boşaltır.

Cristofano ilacı körüğe dökerken, yalnızca arındırıcı yıkamaları değil, dezenfekte edici, ağrı kesici, taş söktürücü, gaz giderici, iyileşmeyi hızlandırıcı, yara kapayıcı, temizleyici ve son olarak peklik verici yıkamaları da övdü. Yararlı gıda maddelerinin sonu yoktu: Çiçek, yaprak,

meyve ya da şifalı ot tohumlarıyla hazırlanmış çaylar yapılabilir ama aynı zamanda iğdiş edilmiş koç paçası ya da kellesi, hayvan bağırsağı, ayrıca kamçılanmaktan bitkin düşmüş kart horoz çorbası da kullanılabilirdi.

"Çok ilginç" diyerek Cristofano'ya yaranmaya çalıştım, duyduğum tiksintiyi gizleyerek.

"Yeri gelmişken" diye ekledi hekim bu yararlı açıklamaların sonunda, "önümüzdeki günlerde, iyileşmekte olan hastanın, böyle bir bitkinlikten kurtulup kendini toparlayabilmesi için, çorba, sulu yemek ve haşlamalardan oluşan bir diyet uygulaması gerekecek. Ama bugün ona yarım tas çikolata, bir parça tavuk ve şaraba batırılmış meyveli kek vereceksin. Yarın bir tas kahve, bir hodan çorbası ve altı çift piliç hayası."

Cristofano, Pellegrino'ya birkaç güçlü piston yaptıktan sonra, onu yarı çıplak bıraktı ve vücudunda yıkamanın iyi etkisi görülünceye kadar başında beklemekle görevlendirdi beni. Aslına bakılırsa, neredeyse hemen ve öyle büyük bir şiddetle oldu ki bu, hekimin neden bana eşyamı yandaki odaya taşıttığını tam olarak anladım.

Hekimin hafif ama besleyici yapmamı tavsiye ettiği öğle yemeğini hazırlamak için aşağıya indim. Böylece, bademli sütte şeker ve tarçınla haşlanmış kılçıksız buğday, sonra da tereyağı, baharlı otlar ve çırpılmış yumurtalı kuru balık suyuna bir bektaşiüzümü çorbası yapıp, bunu küçük küp biçiminde doğranmış ekmek dilimleri ve tarçınla sundum. Yemeği kiracılara dağıttım ve Cristofano'nun bulaşıcı hastalığa karşı önerdiği önlemleri kendilerine uygulayabilmem için ne zaman müsait ol-

duklarını sordum Dulcibeni, Brenozzi, Devizé ve Stilone Priàso'ya. Ama dördü de, kokladıktan sonra yemeği öfkeyle kaparak, oflayıp şimdilik rahat bırakılmak istediklerini söylediler bana. Bunca isteksizlik ve öfkenin mutfak konusundaki deneyimsizliğimle ilgili olduğundan kuşku duydum; belki de tarçının yayılan keskin kokusu yeterince soyluluk vermiyordu pişirdiklerime. Bu yüzden, gelecekte miktarları artırma kararı aldım.

Yemekten sonra Cristofano bana Peder Robleda'nın biraz içecek suya ihtiyacı olduğu için beni çağırmış olduğunu söyledi. Dolu bir sürahi alıp Cizvit'in kapısını çaldım.

"Gir, evlat" dedi, beni beklenmedik bir nezaketle kabul ederek.

Suyu kana kana içtikten sonra, beni oturttu. Bu tavrından ötürü meraka kapılarak, önceki geceyi iyi geçirip geçirmediğini sordum ona.

"Ah, nasıl da yorulmuşum, evlat, nasıl da yorulmuşum" diyerek kısa ve özlü bir karşılık verdi, beni daha da kuşkuya boğarak.

"Anlıyorum" dedim kuşkulu.

Robleda'nın aşırı derecede solgun bir teni, ağır gözkapakları ve gözlerinin altında iki koyu torba vardı. Neredeyse geceyi uykusuz geçirdiğinden kuşkulanacaktım.

"Dün sen ve ben bir şeyler konuştuk" diyerek sonunda konuşmaya karar verdi Cizvit, "ama senden fazlaca serbest bir biçimde yürüttüğümüz bazı akıl yürütmelere aşırı önem vermemeni rica ederim. Çoğu zaman, rahiplik misyonu, genç zihinleri yeni ve verimli görüşlere vardırmak için, yersiz mecazlara, aşırı ince kavramlara, sözdizimi bozukluğuna itiyor insanı. Öte yandan, gençler, her zaman hazır değiller böyle verimli zihin ve yürek dürtü-

lerini almaya. Bu handa hep birlikte maruz kaldığımız zor durum da, hem başkasının düşüncesini yanlış yorumlamaya, hem kendi düşüncesini talihsiz bir biçimde dile getirmeye itebilir insanı. İşte, senden tek ricam, birbirimize söylediklerimizi unutmandır, özellikle Pek Aziz Papa XI. İnnocentius'umuzla ilgili olanları. En çok da, bu tür geçici ve önemsiz konuşmaları hanın kiracılarına aktarmamanı dilerim. Karşılıklı fiziksel ayrılık yanlış anlaşılmaya yol açabilir, sanırım anlıyorsun..."

"Merak etmeyin" diyerek yalan söyledim, "her durumda pek az şey hatırlardım o konuşmadan."

"Ah, öyle mi?" diye haykırdı Robleda bir an canı sıkılarak. "Pekâlâ, böylesi daha iyi. Birbirimize söylediklerimizi bir daha düşününce, bunca ciddi konuşmanın ağırlığı altında neredeyse ezilmiş hissettim kendimi. Tıpkı yeraltı mezarlarına girip, sonra birden, yeraltında soluğumuzun kesildiğini hissettiğimiz gibi."

Bana veda etmek için kapıya yollanırken, hiç kuşkusuz aydınlatıcı bulduğum o tümceyle yıldırım gibi çarpıldım. Robleda kendini ele vermişti. Daha da açık vermesi için hemen konuşacak bir konu bulmaya çalıştım.

"Bu konuda daha fazla konuşmama vaadi geçerli kalmakla birlikte, aslında XI. İnnocentius Hazretleri hakkında, daha doğrusu genel olarak papalar hakkında bir soru sormak istiyordum" dedim o kapıyı açmadan hemen önce.

"Söyle."

"Şey, işte..." diye kekeledim anında bir şeyler uydurmaya çalışarak, "geçmiş papalar arasında hangilerinin iyi, hangilerinin en iyi ve hangilerinin aziz olduğunu ayırt etmenin bir yolu var mı diye soruyordum kendime."

"Bunu bana sorman ilginç. Dün gece tam bunu düşünüyordum" diye karşılık verdi adeta kendi kendine konuşarak.

"Öyleyse, benim için de bir yanıtınız olduğundan eminim" diye ekledim, konuşmayı uzatabilmeyi umarak.

Böylece Cizvit yeniden oturttu beni ve açıkladı: Çağlar boyunca, hepsi de şimdiki, geçmişteki ve gelecekteki papaları konu alan sayısız görüş ve kehanet birbirini izlemişti.

"Bunun nedeni" diye açıkladı, "özellikle bu şehirde herkesin, yaşayan papanın niteliklerini bilmesi ya da bildiğini zannetmesidir. Aynı zamanda, geçmiş papaların yokluğunu hisseder ve bir sonrakinin daha iyi olmasını, hatta Melek Papa olmasını umut ederler."

"Melek Papa mı?"

"Roma Kilisesi'ni başlangıcındaki kutsallığa yeniden taşıyacak olan papa."

"Anlamıyorum" diye söze girdim sözde bir saflıkla, "hep geçmiş papaların yokluğu hissediliyorsa, öte yandan yaşayanlar da öncellerini aratıyorsa, papaların hep daha kötü olduğu anlamına gelir bu. Öyleyse, gelecekte daha iyi bir papanın gelmesi nasıl umulabilir?"

"Kehanetlerin tutarsızlığından kaynaklanır bu. Papalığın sapkın düşmanları her zaman Roma'yı hedef alırlar; ta, çok zaman önce, *Super Hierimiam* ile *Oraculum Cyrilli** şehrin düşüşünü öngördüğünden, Tommaso da Pavia, Laterano Sarayı'nın yıkılışını hazırlayan görüler dile getirdiğinden ve gerek Robert D'Uzès, gerek Johannes Rupescissa, Petrus'un ilk taşı koyduğu şehrin artık iki

* Latince başlıklardan ilki "Hieremias Hakkında"; ikincisi "Kyrillos Kehaneti" anlamına gelir. (Ç.N.)

sütun şehri, Deccal'in merkezi haline geldiğini bildirdiğinden beri."

Birden derinden derine suçlu hissettim kendimi, yalnızca bir anahtar ve birkaç değersiz eşya hırsızlığı hakkında daha fazla bilgi edinmek amacıyla böyle konulara burnumu soktuğum için. Ama Robleda daha söze yeni başlamıştı; çünkü, diye görüşünü dile getiriyordu, ikinci gizemli, gizine erişilmez Charlemagne Kehaneti'ni anmamak olmazdı. Bu kehanete göre, Son Yargı Günü'nde Charlemagne Kutsal Toprak'a utkulu bir yolculuk yapacak ve orada Melek Papa'nın ta kendisi ona taç giydirecekti. Bu arada Azize Birgitta'nın kutsal görüleri, Roma'nın Alman soyunun eliyle haklı olarak yıkılacağına kesin gözüyle bakıyordu.

Ama açgözlülük ve şehvet düşkünlüğünün yozlaştırdığı Papalık Merkezi'nin yıkılıp arındırılmasına ilişkin bu tür hayaller, kutlu Amedeo'nun *Apocalipsis nova*'sıyla* karşılaştırıldığında imgelemin soluk birer kurgusundan ibaretti; bu eserde en sonunda öğreniyorduk ki, Rab sürüsü için bir Çoban seçecek, o da Kilise'yi bütün günahlarından arındıracak, bütün gizleri açıklayacak ve herkesin arzularına yön verecekti; krallar da dünyanın dört bir yanından gelip ona tapacaklar, Doğu Kilisesi ile Batı Kilisesi tek bir kilise haline gelecek ve inançsızlar tek gerçek inanca yeniden kazanılıp sonunda *unum ovile et unus Pastor*** olacaktı.

"Ve bu Çoban, Melek Papa olacaktı" dedim fikirlerimi netleştirmeye çalışarak, Cizvit'in başka bir noktaya gelmek istediği izlenimini edinerek.

* *Apocalipsis nova* (Lat.): Yeni Vahiy. (Ç.N.)
** *Unum . . . Pastor* (Lat.): Tek ağıl ve tek çoban. (Ç.N.)

"Kesinlikle" diye karşılık verdi.

"Peki siz inanıyor musunuz?"

"Tanrı aşkına, evladım, sorulacak sorular değil bunlar. Bu sözde kâhinlerden sapkınlığa adım atanların sayısı az değildir."

"Öyleyse, siz Melek Papa'ya inanmıyorsunuz."

"Elbette, hayır. Şunu demek istiyorum: Melek Papa beklentisini yaratmak isteyenler sapkın ya da sapkından da kötüydü. Kilise'nin tamamıyla yıkılması gerektiği ve papanın oturduğu yeri hak etmediği fikrini aşılamak istiyorlardı."

"Hangi papa?"

"Eh, ne yazık ki bu tür küfür saldırıları bütün papalara karşı yapılmıştır."

"Papamız XI. İnnocentius Hazretleri'ne karşı da mı?"

Robleda ciddileşti ve gözlerinde bir kuşku izinin belirdiğini fark ettim.

"Şöyle diyelim: Birçok öngörü arasında bazıları vardır ki, sana daha önce söylediğim gibi, zamanların başlangıcından itibaren geçmişi ve dünyanın sonuna kadarki geleceği öğretmek isterler. Bu yüzden, bu öngörüler bütün papaları içerir, dolayısıyla XI. İnnocentius Hazretleri'ni de."

"Peki öngördükleri nedir?"

Robleda'nın isteksizlikle isteğin iç içe geçtiği tuhaf bir ruh haliyle konuya döndüğünü fark ettim. Biraz daha ciddi bir tonla sözünü kaldığı yerden sürdürdü ve açıkladı: Birçoğu arasında bir kehanet varmış ki, yaklaşık 1100 yılından başlayarak zamanların sonuna kadar bütün papalar topluluğunu bildiğini öne sürüyormuş. Sonra birden sanki yıllardır başka şeyle uğraşmıyormuş gibi, ezberden muammalı bir Latince özdeyişler kuramını söze döktü: "*Ex castro Tiberis, Inimicus expulsus, Ex magnitudine montis, Abbas*

suburranus, De rure albo, Ex tetro carcere, Via transtiberina, De Pannonia Tusciae, Ex ansere custode, Lux in ostio, Sus in cribro, Ensis Laurentii, Ex schola exiet, De rure bovensi, Comes signatus, Canonicus ex latere, Avis ostiensis, Leo sabinus, Comes laurentius, Jerusalem Campaniae, Draco depressus, Anguineus vir, Concionator gallus, Bonus comes..."

"Ama bunlar papaların adları değil" diyerek sözünü kestim.

"Oysa öyle. Bir kâhin onlar dünyaya gelmeden önce hepsini geleceğe dönük olarak okumuş ama az önce söylediğim şifreli özdeyişlerle göstermişti onları. İlki, *Ex castro Tiberis* olup, anlamı şudur: "Tiber üzerindeki bir kaleden." Şimdi, bu özdeyişle gösterilen papa, II. Celestinus'tu; gerçekten de, Tiber'in kıyılarındaki *Città di Castello*'da* doğmuştu."

"Demek ki, öngörü kesindi."

"Tam olarak öyle. Ama bir sonraki, *Inimicus expulsus* da, kesin olarak Caccianemici ailesinden II. Lucius'tur; ailesinin "Düşman püskürten" anlamına gelen adı Latince özdeyişin birebir çevirisidir. Üç nolu papa, *Ex magnitudine montis*'tir: Bu da Grammont Şatosu'nda doğan III. Eugenius'tur, doğduğu yerin Fransızca'daki adı, özdeyişin birebir çevirisidir.** Dört nolu..."

"Çok eski papalar olsalar gerek" diyerek sözünü kestim. "Adlarının anıldığını hiç duymadım."

"Çok eskiler, doğru. Ama yeni papalar da azami kesinlikle öngörülmüşlerdir. *Jucunditas crucis*,*** 82 nolu ke-

* Sözcüğü sözcüğüne anlamı Kale Şehri. (Ç.N.)

** Latince *Ex magnitudine montis* "Ulu dağdan" anlamına gelir; Fransızca *Grammont* sözü de Uludağ şeklinde çevrilebilir. (Ç.N.)

*** *Jucunditas crucis* (Lat.): Haç şenliği/yortusu. (Ç.N.)

hanet, X. İnnocentius'tur. Gerçekten de, 14 Eylül günü, Kutsal Haç Yortusu'nda papa yapılmıştır. 'Tepelerin koruyucusu' anlamına gelen 83 nolu *Montium custos*, VII. Alexander'dir, gerçekten de dindarlık tepelerini kurmuştur. 'Kuğular yıldızı' anlamına gelen 84 nolu *Sydus olorum*, IX. Clemens'tir. Gerçekten de, Vatikan'da Kuğular Odası'nda yaşıyordu. X. Clemens'in özdeyişi, 85 nolu olanı, *De flumine magno*, yani "Büyük ırmaktan"dır. Gerçekten de, Tiber'in kıyılarındaki bir evde doğmuştur, ırmağın tam setlerden taştığı yerde."

"Demek ki kehanet hep gerçekleşmiş."

"Bazı kimselerin, hatta pek çok kimsenin bunu savunduğunu söyleyelim" diyerek göz kırptı Robleda.

Bu noktada bir soru bekliyormuş gibi sustu. Kehanetin öngördüğü papalar listesinde, tam da 85 nolu X. Clemens'te durmuştu. Bir sonrakini sorma ayartısına karşı koyamayacağımı anlamıştı: Papamız XI. İnnocentius Hazretleri'ydi bu.

"Peki no 86'nın özdeyişi hangisi" diye sordum heyecanla.

"Şey, mademki sen soruyorsun bunu bana..." dedi Cizvit içini çekerek, "onun özdeyişi, öyle diyelim, epey ilginçtir."

"Nedir peki?"

"*Belua insatiabilis*" dedi Robleda renksiz bir sesle. "Doymak bilmez vahşi hayvan."

Şaşkınlığımı ve kaygımı gizlemekte zorlandım. Öteki papaların özdeyişlerinin hepsi zararsız muammalar iken, sevgili papamızınki acımasız ve tehdit ediciydi.

"Ama belki de efendimizin özdeyişi onun ahlaki niteliklerine gönderme yapmıyordur!" diyerek öfkeyle karşı çıktım, sanki kendi kendimi yüreklendirmek için.

"Bu elbette mümkün" diye karşılık verdi sakince Robleda. "Şimdi düşünüyorum da, gerçekten de, Papa'nın ailesinin armasında leoparımsı bir aslanla bir kartal boy gösteriyor. Bir başka deyişle, doymak bilmez vahşi iki hayvan. Açıklamanın bu olması mümkün, hatta kesin" diyerek sözlerini tamamladı Cizvit, gülümsemeden, daha alaycı bir soğuklukla.

"Her durumda bu yüzden uykundan olma" dedi, "çünkü kehanete göre toplam 111 papa olacak ve bugün yalnızca 86. papadayız."

"Peki sonuncu papa kim olacak?" diye üsteledim.

Robleda'nın yüzü yeniden ciddileşip düşünceli bir hal aldı.

"II. Celestinus'tan başlayarak, sıralama 111 papa sayıyor. Sona doğru *Pastor angelicus* gelecek, yani sana daha önce sözünü ettiğim Melek Papa; ama sonuncu olmayacak o. Gerçekten de, beş papa daha gelecek ondan sonra ve en sonunda, diyor kehanet, *in extrema persecutione Sacrae Romanae Ecclesiae sedebit Petrus romanus, qui pascet oves in multis tribulationibus; quibus transactis, civitas septicollis diruetur, et judex tremendus judicabit populum.*"*

"Bir başka deyişle, Aziz Petrus geri dönecek, Roma yıkılacak ve herkes yargılanacak."

"Aferin, tam olarak öyle."

"Peki ne zaman olacak?"

"Söyledim sana; kehanete göre, daha çok zaman var. Ama şimdi, yanımdan ayrılman yerinde olur. Bu önem-

* *In extrema . . . populum* (Lat.): Kutsal Roma Kilisesi'nde tahta son olarak Romalı Petrus oturacak ve pek çok huzursuzluk içinde koyunları güdecek; bunlar gerçekleştikten sonra, yedi tepeli şehir yıkılacak ve korkunç yargıç insanları yargılayacak. (Ç.N.)

siz masalları dinlemek için öteki kiracıları ihmal etmeni istemem."

Konuşmanın aniden sona ermesinden ve Robleda'nın ağzından yararlı başka bir ipucu alamamış olmaktan hayal kırıklığına uğramış bir halde tam çıkıyordum ki, son ve bu kez içten merakımı gidermem gerektiğini fark ettim.

"Yeri gelmişken, *Papalar Kehaneti*'nin yazarı kim?"

"Ah, İrlanda'da yaşamış aziz bir keşiş" dedi aceleyle Robleda, kapı kapanırken. "Adı, sanırım, Malaki'ydi."

Beklenmedik ve ateşli haberlerin heyecamyla, hiç oyalanmadan Atto Melani'nin katın öteki ucundaki odasına koştum, ona bunları anlatmak için. Bana kapısını açar açmaz, odasının bir kâğıtlar, kitaplar, eski basmalar ve mektup tomarları denizi altında boğulmuş olduğunu gördüm, düzensizce yatağın üzerine ve yere koyulmuştu hepsi.

"Çalışıyordum" dedi beni içeri kabul ederken.

"Oymuş" dedim soluk soluğa.

Ona Robleda'yla aramızda geçen konuşmayı anlattım; Cizvit, bu konuşma sırasında, belirgin herhangi bir neden olmaksızın, en başta yeraltı mezarlarından bahsetmişti. Sonra, ama o da ben gereğince teşvik ettiğim için, Melek Papa'nın gelişini bildiren öngörüler üzerine uzun bir konuşma yapıp, 111 papadan sonra dünyanın sonunun geleceğine ilişkin bir kehanetten söz etmişti. Bu kehanette güya Efendimiz Papa XI. İnnocentius olan "doymak bilmez vahşi bir hayvan"dan söz ediliyordu; en sonunda bu öngörüde bulunanın İrlandalı Peygamber Malaki olduğunu itiraf etmişti...

"Sakin ol, sakin ol" diyerek sözümü kesti Atto. "Korkarım, bazı şeyleri karıştırıyorsun. Aziz Malaki'nin İsa'dan bin yıl önce yaşamış, Kutsal Kitap'taki Peygamber Malaki'den çok farklı İrlandalı bir keşiş olduğunu biliyorum."

Ona bunu pekâlâ bildiğimi söyledim, hiçbir şeyi karıştırıyor değildim ve ona gerçekleri daha ayrıntılı olarak yineledim.

"İlginç" yorumunda bulundu sonunda Atto, "ikisi de peygamber, iki farklı Malaki, birkaç saat arayla yolumuza düşüveriyor. Salt rastlantı olamaz bu kadarı. Peder Robleda, tam dün gece Aziz Malaki'nin Kehaneti üzerine düşünmekte olduğunu söylemiş; bu arada biz, yeraltı katlarında Kutsal Kitap'ın Peygamber Malaki'ye ait bölümünü buluyoruz. Dünyaca ünlü olmasına karşılık, Aziz'in adını hatırlamıyormuş gibi davranıyor. Sonra yeraltı mezarlarını atıyor ortaya. Anahtarları çalanın bir Cizvit olması, beni pek de şaşırtmaz; daha kötülerini yapmıştır onlar. Ama o yeraltı katlarına ne bulmak için gittiğini bilmek isterim; bu, elbette ilginç bir şey."

"Robleda olduğundan emin olmak için, onun Kutsal Kitap'ını yoklamamız gerekecek" dedim, "ve koparılan sayfanın oradan gelip gelmediğini görmemiz."

"Doğru, bunu yapmak için tek olanağımız var. Cristofano, birazdan karantina yoklamasının yapılacağını bildirdi. Robleda'nın odasından çıkmasından yararlanıp içeri sızman ve onun Kutsal Kitap'ını araman gerekecek. Sanırım, Eski Ahit'te, Malaki Kitabı'nı nerede bulacağını biliyorsundur."

"Krallar Kitabı'ndan sonra, İkincil On İki Peygamber'in arasında" diye karşılık verdim hemen.

"Aferin. Benim hiçbir şey yapmam mümkün değil; çünkü Cristofano'nun gözleri üzerimde olacak. Bir şeyler sezmiş olmalı. Demin bana geceleyin kazara odamdan çıkıp çıkmadığımı sordu."

Tam o sırada hekimin beni çağırdığını duydum. Bir koşu mutfağa yanına gittim, orada bana sokaktan Bargello'nun adamlarının çağrısının geldiğini bildirdi; ikinci yoklamayı yapmak için bekliyorlarmış. Hepimizin gizlice beslediği umut, yani Viyana Savaşı'nın sona ermesine ilişkin beklentinin denetçilerimizin dikkatini dağıtacağı umudu, yok olmuştu.

Cristofano huzursuzdu. Bedford sınavı geçmemiş olsa, neredeyse hepimiz kesin olarak bir başka yere nakledilip daha ciddi önlemlere tabi tutulacaktık. Yanlarında şu ya da bu tür eşyaları olanların, bu eşyaları sirke buharlarına tutarak zehirli ve kötü havanın etkilerinden arındırmak için ayrılmaları gerekecekti. Cristofano'nun daha önce bize açıklamış olduğu gibi, veba rejiminde eşyalarından ayrılan kişi, şu ya da bu nedenden ötürü, bunların dörtte birine zor kavuşuyordu sonunda.

Cristofano'nun talimatlarına uyarak, handaki herkes kaygıyla birinci katta, Pompeo Dulcibeni'nin odasının önünde toplandı. Tatlı Cloridia'nın bana gülümsediğini görünce hafif bir irkilti yaşadım; hüzünle (ya da en azından ben öyle düşünüyordum) bilincindeydi o da, o zor durumda sözlü ya da başka türden hiçbir yakınlığın mümkün olmayacağının. Son olarak Devizé ile Atto Melani'nin geldiklerini gördüm. Umduğumun aksine, Bedford'un neredeyse kıpırtısız gövdesini yanlarında getirmiyorlardı. İngiliz (Cristofano'nun öfkeli yüzünden anlaşılıyordu bu) henüz ayakta duracak halde değildi, hele

yoklamaya karşılık verecek halde hiç değildi. Onlar yaklaşırlarken, Atto'yla gitarcının anlaştıklarını gösteren jestlerle alçak sesli yoğun bir konuşmayı sona erdirdiklerini gördüm.

Cristofano önümüzden odaya girip pencereye yaklaşan ilk kişi oldu; pencerenin önündeki Bargello'nun adamları bizi gözleme çabası içinde şimdiden başlarını uzatıyorlardı. Hekim kendini gösterdi ve yanında Devizé'nin genç ve belli ki sağlıklı bedeni belirdi. Daha sonra Rahip Melani, Pompeo Dulcibeni ve Peder Robleda çağrılıp şöyle bir gözden geçirildiler. Kısa bir duraklama oldu, bu sırada yoklayıcılar kısaca tartıştılar aralarında. Cristofano'nun ve Peder Robleda'nın neredeyse korkunun hükmüne girdiklerini gördüm. Oysa Dulcibeni kayıtsız izliyordu olup bitenleri. Toplulukta bir tek Devizé'nin odadan uzaklaşmış olduğunu fark ettim.

Yoklayıcılar (kaldı ki, bu konulardan anlamayan bana bile tıp sanatında çok usta görünmüyorlardı) birkaç genel soru daha sordular Cristofano'ya; bu arada o, beni de aceleyle pencerenin yanına götürmüştü, gereğince gözlemeleri için. Sonra sıra Cloridia'ya geldi; Cloridia hemen yoklayıcılarda birkaç kaba şakaya ve sokak kadınının taşıyabileceği belirsiz hastalıklara değinilmesine yol açtı.

Sıra en sonunda Sinyor Pellegrino'ya geldiğinde korkularımız doruğa çıktı. Cristofano onu kararlılıkla ama biraz da aşağılayıcı itip çekmelerle pencerenin önüne götürdü. Hepimiz Cristofano'nun korkudan titrediğini biliyorduk; ustamı yetkililerin huzuruna götürmesi ve hiçbir önlem almaması gerçeği bile onun sağlığının iyi olduğuna güvence verdiği anlamına geliyordu.

Pellegrino üç yabancının önünde halsizce gülümsedi. İçlerinden ikisi sorgulayıcı bir bakışla birbirlerine baktı-

lar. Cristofano'yla ustamı sorgulayıcılarından yalnızca birkaç metre ayırıyordu. Pellegrino sendeledi.

"Uyarmıştım seni!" diye bağırdı öfkeyle Cristofano, bir yandan pantolonundan küçük, boş bir hasırlı şişeyi çıkararak. Pellegrino geğirdi.

"Greco'yla fazla konuşmuş" diye espri yaptı Bargello'nun üç adamından biri, ustamın Greco şarabına olan apaçık düşkünlüğüne gönderme yaparak. Cristofano, Pellegrino'yu hasta değil, sarhoş göstermeyi başarmıştı.

Tam o sırada (asla unutmayacağım bunu) Bedford'un mucizevi bir biçimde aramızda beliriverdiğini gördüm.

Geniş adımlarla pencereye yaklaştı, Cristofano onu saygıyla karşıladı ve Bedford kendini korkunç üçlüye gösterdi. Herkes gibi, bir dirilişe tanık oluyormuşçasına dehşete kapılmıştım ve aklım karışmıştı. Tenin acılarından o kadar sıyrılmış görünüyordu ki, sırf ruhtan ibaret olduğuna inanacaktım neredeyse. Bargello'nun üç adamı, önceki saatlerde onu vuran rahatsızlığın üzücü sonuçlarını bilmedikleri için, aynı ölçüde şaşırmamıştı.

Bedford kendi dilinde bağıra çağıra bir şeyler söyledi, üç muhafız hayal kırıklığı içinde bu dili anlamadıklarını gösterdiler.

"Yeniden gitmek istediğini söyledi" diyerek açıkladı Cristofano.

Bir önceki yoklama sırasında Bedford'un protestosunu hatırlayan ve söylediklerinin anlaşılmadığından emin olan üç adam, utkulu bir edayla, abartılı ve kaba bir neşeyle alay ettiler onunla.

Bedford, daha doğrusu mucizevi benzeri, üç adamın şakalarına benzeri hakaretler savurarak karşılık verdi ve Cristofano onu hemen kenara çekti. Gruptaki herkes içeriye girdi yeniden, bu arada bazıları İngiliz'in açıklan-

ması olanaksız iyileşmesine inanmaz gözlerle bakıyorlardı.

Koridora ulaşır ulaşmaz, durumu bana açıklaması için Atto Melani'yi aradım. Tam o, merdivene adım atıp ikinci kata çıkmak üzereyken yanına vardım. Bilmek için nasıl sabırsızlandığımı hemen sezerek bana hınzırca baktı ve bir şarkı söyleyerek alay etti benimle:

Fan battaglia i miei pensieri,
e al cor dan fiero assalto.
Così al core, empi guerrieri,
*fan battaglia, dan guerra i miei pensieri.**

"Gördün mü nasıl kendine geldi bizim Bedford?" diye sordu daha sonra alaycı bir ifadeyle.

"Ama mümkün değil" dedim kuşkuyla karşı çıkarak.

Atto merdivenin ortasında durdu.

"Fransa Kralı'nın özel bir ajanının bir çocuk gibi kendisiyle oynamalarına izin vereceğini mi sanıyordun yoksa?" diye mırıldandı alay ederek. "Bedford gençtir, kısa boylu ve açık tenlidir; aslına bakılırsa, sen de kısa boylu ve sarışın bir gencin belirdiğini gördün karşında. İngiliz'in mavi gözleri var, bizim bu akşamki Bedford'umuzun da gözleri tirşe rengindeydi. Bir önceki yoklamada Bedford, gitmek istediği için karşı çıkmıştı, bu kez de aynısını yaptı. Bedford, Bargello'nun üç adamının anlamadığı bir dil konuşuyor, aslına bakılırsa bu kez de anlamadılar. Gizem nerede?"

* "Savaş açıp düşüncelerim / amansız saldırırlar yüreğime. / Böyle yüreğimde, o amansız savaşçılar, / düşüncelerim, savaş açar, savaşırlar." Luigi Rossi'nin *Fan battaglia i miei pensieri*'si. (Ç.N.)

"Ama o olamazdı..."

"Elbette Bedford değildi. O yarı ölü halde yatağında yatıyor hâlâ ve bir gün ayağa kalkması için dua ediyoruz. Ama belleğin güçlü ise (gazeteci olmak istiyorsan, belleğin güçlü olmalı), geçen yoklama sırasında biraz karışıklık olduğunu hatırlayacaksın. Beni çağırdıklarında, Cristofano pencereye Stilone Priàso'yu götürmüştü; sıra Dulcibeni'ye geldiğinde, Cristofano, Robleda'yı götürdü ve bu böyle sürdü, yanılıyormuş gibi yaparak. Sana göre, bu bale gösterisinden sonra Bargello'nun üç adamı hanın bütün konuklarını tanıyacaklarından emin olabilirler miydi? Bargello'nun elinde portrelerimizin olmadığını bir düşün; çünkü ne papayız biz, ne de Fransa Kralı."

Sessizliğim benim adıma karşılık verdi.

"Elbette kimseyi tanıyamazlardı" diye bir kez daha onayladı rahip, "yabancı bir dilde karşı çıkan, sarı saçlı, genç soylu dışında."

"O halde Bedford..."

Sustum ve Devizé'nin odasının kapısı ardında yok olduğunu görürken, bir şimşek çaktı zihnimde.

"... Gitar çalıyor, Fransızca konuşuyor ve arada bir İngilizce biliyormuş gibi yapıyor" dedi Atto, Devizé'ye suç ortaklığı ifade eden bir gülümseyiş fırlatarak, "ve bu akşam zavallı Bedford'unkilere benzer elbiseler giymekle yetindi. Ödünç de alabilirdi ondan giysilerini ama o zaman dostumuz Cristofano doğrudan karantina yerine gönderirdi bizi; vebalıların örtülerini ve giysilerini kullanmak yok."

"Ama öyleyse, Sinyor Devizé, Bedford'un yerine ikinci bir kez gitti pencereye ve ben fark etmedim!"

"Fark etmedin çünkü saçmaydı; saçma şeyler de, doğru olsalar bile, görülmesi en güç şeylerdir."

"Ama Bargello'nun adamları bizi birer birer çağırmışlardı" diyerek itiraz ettim, "han bulaşıcı hastalık kuşkusuyla kapatıldığında."

"Evet, ama o ilk yoklama aşırı bir karışıklık ve telaş içinde yapılmıştı; çünkü muhafızlar hem yolun geçişlere kapatılmasıyla hem de hanın kapatılmasıyla uğraşmak zorundaydılar. Hem kaldı ki, o zamandan bu yana birkaç gün geçti. Görsel engel, yani ilk kattaki pencerelerde bulunan demir parmaklık, işin kalan yanını halletti. Ben bile, o parmaklığın arkasından, bir iki gün içinde, mahkûmlarımızın hiçbirini mutlak bir kesinlikle ayıramayabilirim. Gözlere gelince; nasıldır Bedford'un gözleri?"

Bir an düşündüm ve elimde olmadan gülümsedim: "Çarpık... tır."

"Öyle ya. İyi düşünürsen, şaşılık maalesef en göze çarpan özelliğidir onun. Üç muhafız üzerlerine çevrilmiş birbirine yakın bir çift mavi göz gördüklerinde (burada Devizé gerçekten ustaca davrandı), kuşku duymadılar: İngiliz'dir bu."

Sustum, söylediklerini şaşkın şaşkın aklımda evirip çevirerek.

"Şimdi Cristofano'ya git" diyerek vedalaştı benimle Atto, "elbette, yanında olmanı isteyecektir. Sahneye koymam için yardım ettiği küçük numaralardan söz etme ona. Utanıyor onlardan, sanatının ilkelerine ihanet etmekten korkuyor çünkü. Yanılıyor; ama en iyisi bırakalım istediği gibi düşünsün."

Yanına vardığımda, Cristofano avutucu haberler verdi bana: Bargello'nun adamlarıyla görüşmüş, onlara handa-

ki herkesin durumunun iyi olduğu konusunda güvence vermişti. Ayrıca, önemli herhangi bir haberin, her sabah durum hakkında Cristofano'yla görüşmek için hanın önüne gelecek olan bir görevliye hemen bildirileceği konusunda kişisel güvence vermişti. Bu bizi, daha önce (ve mucizevi bir biçimde) yaptığımızın aksine, yoklamada belirme zorunluluğundan kurtarıyordu.

"Başka zamanlarda bunca hafife alma mümkün olmazdı" dedi hekim.

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Roma'da 1656 vebası sırasında nasıl davrandıklarını biliyorum. Napoli'de veba olduğundan kuşkulanılan birkaç vakanın baş gösterdiği haberi alınır alınmaz, iki şehir arasındaki bütün yollar kapatılmış ve öteki komşu topraklara her tür kişi ve mal ulaşımı yasaklanmıştı. Sağlık önlemleri uygulamasını denetlemeleri için Papalık Devleti'nin dört kesimine dört görevli gönderilmiş; gemilerin yanaşmasını sınırlandırmak ya da engellemek için kıyıya muhafız yerleştirilmiş; bu arada Roma'da bazı şehir kapıları tam zamanında sürgülenmiş ve açık kalan kapılara aşılması olanaksız demir parmaklıklar koyulmuştu, gerekli olanlar dışında insanların geçişini sınırlandırmak için."

"Peki bütün bunlar salgını durdurmaya yetmiş miydi?"

Artık çok geç kalınmıştı, diye açıkladı hekim üzüntüyle. Antonio Ciothi adında Napolili bir balıkçı, bir cinayet suçlamasından kaçmak için önceki mart ayında Napoli'den Roma'ya ulaşmıştı bile. Trastevere'de, Montefiore bölgesinde, bir handa yer bulmuş, orada aniden hastalanmıştı. Hancının karısı (Cristofano, olaylara tanık olmuş bazı yaşlılarla konuşarak öğrenmişti bu ayrıntıları),

balıkçıyı hemen San Giovanni Hastanesi'ne kaldırtmış, genç adam hastaneye kaldırılmasından birkaç saat sonra orada ölmüştü. Otopside kaygıya yol açacak hiçbir belirti bulunmamıştı. Birkaç gün sonra hancının karısı, daha sonra kadıncağızın annesi ve kız kardeşi ölmüştü. Bu durumda da, hekimler veba salgını izleri bulamamışlardı; ama gene de, apaçık rastlantı yüzünden, hancıyı ve bütün çıraklarını karantina yerine gönderme kararı alınmıştı. Trastevere demir parmaklıklarla şehrin kalanından ayrılmış ve acil durumu çözmek için bu işle görevli Sağlık Kurumu toplanmıştı. Her mahalle için piskoposlardan, soylulardan, cerrahlardan ve noterlerden oluşan kurullar oluşturulmuştu; bunlar mesleklerini, gereksinmelerini, sağlık durumlarını not ederek şehrin bütün sakinlerini tek tek saymışlardı: Sağlık Kurumu'na durumu apaçık görme ve ihtiyacı olan evleri gün aşırı ziyaret etme ya da onlara yardım götürme olanağını vermek için.

"Ama şimdi bütün şehir yalnızca Viyana Savaşı'nı düşünüyor sanki" diye belirtti Cristofano, "ve bizim üç yoklamacı, yakınlarda Papa'nın haç önünde yere diz çöktüğünün, bütün Hıristiyanlığın yazgısı için duyduğu kaygı ve korkuyla ağladığının görüldüğünü söylediler bana; Papa ağlıyorsa eğer, diye düşünüyor Romalılar, hepimizin korkudan titrememiz gerekir."

Ayrıca hekim, üstlendiği sorumluluğun olağanüstü derecede ciddi olduğunu ve bu sorumluluktan bana da pay düştüğünü sözlerine ekledi. Şimdiden sonra çok daha yoğun bir dikkatle kiracıların sağlığındaki her değişmeyi izlememiz gerekecekti. Öte yandan, ikimizin herhangi bir kusuru (bu yüzden, elbette benim olası kusurlarımı bildirecekti o) ağır yaptırımlara yol açacaktı. Özellikle hiç kimsenin, ne pahasına olursa olsun, karantina sona

erinceye kadar handan ayrılmamasını sağlamamız gerekiyordu. Her durumda, gerekli denetimi güvence altına almak üzere, kimse tahtaları söküp pencerelerden inmeye çalışmasın diye iki nöbetçi sırayla nöbet tutuyordu geceleri.

"Her konuda hizmetinizde olacağım" dedim Cristofano'ya gönlünü okşamak için, bir yandan da gecenin gelmesini bekliyordum sabırsızlıkla.

Hoşumuza gitmekle birlikte, yoklamanın kaldırılması, Peder Robleda'nın Kutsal Kitabı'yla ilgilenme konusunda Atto Melani'yle kararlaştırdığımız planımızı tehlikeye sokmuştu. Kapısının altından bir pusula atarak rahibe gizlice haber verdim bunu ve sonra mutfağa dönmek üzere yola koyuldum; çünkü Cristofano'nun (o bu sırada hastaları muayene etmek için bir odadan ötekine gidiyordu) beni rahiple konuşurken yakalamasından korkuyordum.

Oysa Pompeo Dulcibeni'nin birinci kattaki odasından beni çağıran Cristofano oldu. Fermo'lu soylu adamın siyatik rahatsızlığı baş göstermişti. Yatakta buldum onu; acı içinde ve büzülmüş, yanına dönmüş bir halde uzanıyordu, bu arada onu bir an önce ayağa kaldırması için hekime yalvarıyordu.

Cristofano düşünceli bir yüz ifadesiyle Dulcibeni'nin bacaklarıyla uğraşıyordu. Birini kaldırıyor ve aynı anda bana ötekini bükmemi buyuruyordu. Böyle her hareketin sonunda, hekim durup hastanın tepkisini gözden geçiriyordu. Hasta her bağırdığında, Cristofano ciddi bir biçimde başıyla onaylıyordu.

"Anladım. Kantarisli esaslı bir lapa gerekiyor. Delikanlı, ben lapayı hazırlarken, hastanın bütün sol yanını bu merhemle ov" dedi küçük bir kap uzatarak bana.

Sonra, Dulcibeni'ye sekiz gün süreyle lapayı taşımak zorunda kalacağını söyledi.

"Sekiz gün mü! Bu kadar uzun bir süre kıpırdamadan kalacağımı mı söylemek istiyorsunuz?"

"Elbette hayır. Acı çok daha önce azalacak" diye karşılık verdi hekim. Koşamayacağınız açık. Ama ne önemi var sizin için? Karantina devam ettiği sürece, yapacağınız hiçbir şey yok ki zaten."

Dulcibeni epey keyifsizce homurdandı.

"Avunun" diye ekledi Cristofano, "sizden daha genç olup, her yanı sızlayan birisi var: Peder Robleda belli etmiyor ama birkaç gündür romatizma ağrıları çekiyor. Bünyesi hassas olmalı; çünkü gördüğüm kadarıyla han rutubetli değil ve bu günlerde hava güzel ve kuru."

Bu sözler üzerine irkildim. Robleda hakkındaki kuşkularım pekişti. Bu arada, ürpererek, hekimin çantasından ölü kınkanatlılarla dolu bir şişe çıkardığını fark ettim. Sarıya çalan yeşil renkte iki tanesini çıkardı şişeden.

"Kantaris" dedi böcekleri burnumun dibine doğru sallayarak, "ölü ve kurutulmuş. Mucizevidirler; emici ve kuvvet macunu olarak."

Bunu söyledikten sonra, ıslak bir gaz bezi üzerinde özenle ufalamaya başladı onları.

"Ah, Cizvit'in romatizması var demek ki" diye haykırdı Dulcibeni bir süre sonra. "İyi ya işte, böylece burnunu daha az sokar her yere."

"Ne demek istiyorsunuz?" diye sordu Cristofano, küçük bir bıçağın yardımıyla kınkanatlıları ufalarken.

"Bilmiyor musunuz, İsa Cemiyeti'nin bir hafiyeler yuvası olduğunu?"

Yüreğim ağzıma geldi. Bu konuda bir şeyler daha bilmem gerekiyordu. Ama Cristofano konuyla ilgilenmiş

görünmüyordu ve Dulcibeni'nin sözü böylece sönüp gitmek üzereydi.

"Ciddi söylemiyorsunuz herhalde?" diye araya girdim bunun üzerine zorla.

"Ciddi de laf mı!" diye sözü aldı Dulcibeni kendinden emin bir tavırla.

Söylediğine göre, Cizvitler hafiyelik sanatının ustaları olmakla kalmıyorlardı, bunu tarikatlarının bir ayrıcalığı haline getirmek istiyorlar ve onların açık izni olmaksızın bu yola başvuranların ağır cezalara çarptırılmasını talep ediyorlardı. Cizvitler sahneye çıkmadan önce, başka din adamları da papalığın entrikalarında bazı roller üstlenmişlerdi. Ama Aziz İgnatius'un ardılları hafiyelik uğraşına girdikten sonra, hepsini geride bırakmışlardı. Bunun nedeni, papaların her zaman hükümdarların en gizli işlerine nüfuz etmek gibi mutlak bir zorunluluğu duymuş olmalarıydı. Hiç kimsenin hafiyelik işinde Cizvitler kadar başarılı olmadığını çok iyi bilerek, onları birer kahraman yaptılar. Cizvitleri en önemli şehirlere gönderdiler, ayrıcalıklar ve papalık bildirileriyle onları kolladılar ve öteki bütün tarikatlara yeğlediler.

"Affedersiniz" diye karşı çıktı Cristofano, "nasıl olup da bu kadar iyi hafiyelik yapabilir Cizvitler? Her zaman çok fazla gevezelik eden kadınlarla düşüp kalkmazlar; suçlularla ya da alt tabakadan insanlarla bir arada görülemezler, kaldı ki..."

Basit bir açıklaması var, diye karşılık verdi Dulcibeni: Papalar günah çıkarma görevini Cizvitlere vermişlerdi, yalnızca Roma'da değil, Avrupa'nın bütün şehirlerinde. Günah çıkarmalar aracılığıyla, Cizvitler zengin ve yoksul, kral ve köylü, herkesin ruhuna sızabiliyorlardı. Ama hepsinden önemlisi, bu yolla her devlet danışmanının ya

da vekilinin eğilimini ve ruh halini gözleyebiliyorlardı. İyi çalışılmış belagatla, kurbanlarının gizlice geliştirdikleri bütün kararları ve düşünceleri çekip çıkarıyorlardı yüreklerinin derinliklerinden.

Kendilerini bütünüyle günah çıkarmalara adamak ve giderek daha büyük yararlar sağlamak için, Kutsal Papalık Merkezi'nden, öteki görevlerden bağışıklık elde etmişlerdi. Bu arada, kurbanlar tuzağa düşüyorlardı. Sözgelimi, İspanya kralları, her zaman Cizvit rahiplerine günah çıkarmışlar ve vekillerinin de İspanya'ya bağlı bütün topraklarda aynısını yapmalarını istemişlerdi. O zamana kadar iyi niyet içinde yaşamış olan ve Cizvitlerin kötülüğünü bilmeyen öteki hükümdarlar böylece pederlerin günah çıkarma konusunda bazı özel erdemleri olduğuna inanmaya başlamış; çok geçmeden, İspanya kralları örneğinin izinden giderek, onlar da Cizvitleri günah çıkarıcı olarak seçmişlerdi.

"Ama birileri ne olduklarını anlamıştır herhalde" diyerek karşı çıktı hekim, bir yandan da küçük neşterinin altında ölü kantarisleri çatırdatmaya devam ediyordu.

"Elbette. Ama bir kez oynadıkları oyunun maskesi düşürüldükten sonra, duruma göre, her zaman ihanete hazır, kâh bazı hükümdarların, kâh ötekilerin hizmetine girdiler."

"İşte bu yüzden herkes onları sever ve herkes onlardan nefret eder" dedi Dulcibeni. "Herkese hafiyelik hizmeti verdikleri için onlardan nefret eder, amaçları için en iyi hafiyeleri nerede bulacaklarını bildikleri için onları severler; hafiye olarak seve seve hizmet verdikleri için onları sever, bu yolla kendi tarikatlarına en büyük yararı ve bütün dünyaya en büyük zararı getirdikleri için onlardan nefret ederler."

"Sonuçta doğru" diye sözlerine son verdi Marche'li soylu, "Cizvitler hafiyelikte tekel hakkını hak ediyorlar. Ötekiler genellikle daha işe başlamadan başarısız olurlar; oysa Cizvitler, bir talihsizi gözetlemek istediklerinde, ona zift gibi yapışıp bir daha yanından ayrılmazlar. Napoli Devrimi sırasında, Masaniello'ya karşı İspanya Kralı'nın naibine ve naibe karşı Masaniello'ya hafiyelik ettiklerini görmek bir zevkti ve öyle büyük bir ustalıkla yapıyorlardı ki bunu, ikisi de hiçbir şeyin farkına varmıyordu; onlar da bu arada hem et yemiş oluyorlardı, hem balık..."

Cristofano, kınkanatlı parçalarını yaydığı lapayı Dulcibeni'ye tatbik etti ve sonra ikimiz de ona veda ettik. Bir sürü düşünce geçiyordu aklımdan: Önce, Peder Robleda'nın tuhaf romatizma ağrılarına ilişkin hekimin değinisi, sonra da İspanyol Cizvit'in seminerde dua etmekten çok hafiyelik etmeyi öğrenmiş olması, Robleda hakkındaki kuşkularımı giderek pekiştiriyordu.

Sonunda odama çekilmek üzereydim ki (uykusuz geçen gecenin yorgunluğundan sonra gerçekten dinlenmeye ihtiyacım vardı), Cizvit'in Cristofano'nun eşliğinde odasından çıktığını gördüm, mutfağın yanındaki, organik dışkılarını boşaltabileceği çukura ulaşmak için. Böyle uygun bir fırsat karşısında, düşünmemle düşündüğümü yapmam bir oldu. Sessizce ikinci kata kadar çıktım ve Cizvit'in odasının kapısını hafifçe itip içeri giriverdim. Çok geçti; merdivenleri çıkmakta olan Peder Robleda'nın ayak seslerini işitir gibi oldum.

Dışarı çıkıp aceleyle odama döndüm, başarısızlığın verdiği hayal kırıklığıyla.

Önce gidip ustama baktım, yatağın üzerine gelişigüzel uzanmış buldum onu. Bağırsaklarını boşaltmasına yardım etmek zorunda kaldım. Sağlık durumu hakkında birkaç anlaşılmaz ve isteksiz soru yöneltti bana; çünkü, diye homurdandı, Siena'lı hekim ona bir velet gibi davranmış, ondan gerçeği gizlemişti. Onu sakinleştirmeye çalıştım, sonra içecek bir şeyler verdim, düzgün bir biçimde yatağına yatırdım, uykuya dalıncaya kadar başını okşadım uzun uzun.

Böylece küçük odama kapanabildim. Defterciğimi çıkardım ve pek bitkin bir halde oraya –doğrusu biraz dağınık bir biçimde– son olayları not ettim.

Yatağıma yattıktan sonra, dinlenme ihtiyacı, boşuna mantıklı ve düzenli bir bütün haline gelmeye çalışan düşünceler yığınıyla mücadele etti. Ugonio'yla Ciacconio'nun buldukları Kutsal Kitap sayfası belki de Robleda'ya aitti ve onu Navona Meydanı yakınlarındaki yeraltı dehlizlerinde yitirmişti. O halde belli ki anahtar hırsızı oydu ve her durumda o yeraltı katlarına ulaşabiliyordu. Rahip Melani'ye verdiğim destek bana tarifi imkânsız bir korkuya mal olmuştu; iki mide bulandırıcı Aziz Avcısı'yla karşılaşma da. Bununla birlikte, durumu çözen de rahip olmuştu, üstelik tabanca diye yutturduğu basit bir pipoyla. Daha sonra Bargello'nun üç adamına yönelik aldatmacayı planlayıp gerçekleştirerek yinelediği bir başarıydı bu; o aldatmaca sayesinde, veba hali ilan edilmesi tehlikesinin önüne geçilmiş, hatta denetimler gözle görülür biçimde azalmıştı. Rahip Melani'ye karşı beslediğim güvensizlik duygusunun minnettarlık ve hayranlıkla karışıp azaldığını hissettim, o kadar ki hırsız takibinin yeniden başlayaca-

ğı ânı –neredeyse kesin olarak o aynı gece– biraz da heyecanla bekliyordum. Rahibin hafiyeliğinden, siyasi entrikalarından kuşkulanmak hepimizin zararına olmuyor muydu acaba? Aslında, tam tersi, dedim kendi kendime; onun kurnazlıkları sayesinde, bütün kiracılar bir karantina yerine kapatılma gibi korkunç bir olasılıktan kurtulmuştu. Sonra bana görevini anlatmıştı, bu da bana olan güvenini ortaya koyuyordu. Colbert'in evinden bir hırsız gibi mektuplarını almıştı; ama bu tür yükümlülükler, diyordu, Fransa Kralı'na olan bağlılığının doğrudan ve önlenemez sonucuydu ve aksini kanıtlayacak kanıtlar yoktu. Bir ürpertiyle, Ciacconio'nun yığınından üzerime dökülen iğrenç insan kalıntıları kümesinin düşüncelerim arasında birden belirivermesine karşı koyup Rahip Melani'ye karşı taşkın bir minnet hissi duydum aniden. Er geç, diye düşünüyordum artık neredeyse uykuya dalmak üzereyken, iki Aziz Avcısı'nın hakkından gelmedeki ve onları bir yandan vaatler, bir yandan da tehditlerle uzakta tutmadaki açıkgözlülüğünü öteki kiracılara açıklamazlık edemezdim. Fransa Kralı'nm özel bir ajanının böyle davranması gerektiğini hayal ediyordum ve bu olağanüstü girişimleri yeterince aydınlatmak için gerekli bilgi ve deneyime henüz sahip olmadığıma hayıflanıyordum bir tek. Şehir toprağının altında gizli bir dehlizler ağı; alçakların peşi sıra hem gözü pek, hem tehlikeli bir takibi sürdüren bir Fransa Kralı ajanı; gizemli bir ölüm nedeniyle ve bulaşıcı veba kuşkusuyla dört duvar arasına kapatılmış bütün bir soylular topluluğu. Son olarak, öldüğüne inanılan ama Colbert'in istihbaratçılarının birçok kez Roma'da gördükleri Başmüfettiş Fouquet. Artık neredeyse yorgunluğa yenik düşmüş bir halde, bir gün gazeteci olarak aynı ölçüde olağanüstü olayları yazabilmek için Tanrı'ya dua ettim.

Kapı (aslında daha özenli kapamam gerekirdi), bir gıcırtıyla açıldı. Kapıya döndüğümde, çevik bir hareketle duvarın arkasına saklanan bir gölgeyi ucu ucuna seçebilecek zamanım oldu.

Davetsiz misafiri faka bastırmak için hemen yerimden kalkıp koridora çıktım. Kapıdan birkaç adım ötede bir siluet gördüm. Elinde gitarını tutan Devizé'ydi.

"Uyumak üzereydim" diye karşı çıktım, "hem sonra Cristofano odalardan çıkmayı yasakladı."

"Bak" dedi yerin üzerinde ziyaretinin nedenini işaret ederek.

Birden çatırdayan taş parçalarından bir halı üzerinde yürüdüğümü fark ettim; yatağımdan kalkar kalkmaz adımlarıma onun alçak sesli çatırtısı eşlik etmişti. Avcumu yerin üzerinde gezdirdim.

"Tuza benziyor" dedi Devizé.

Taş parçacıklarından bir tanesini dilime götürdüm.

"Evet, tuz" diye onayladım telaş içinde, "peki ama kim dökmüş yere?"

"Bana göre, döken..." dedi Devizé; ama bir adı söylerken, gitarı bana uzattı ve son sözleri gecenin sessizliğinde yitip gitti.

"Ne söylediniz?"

"Bu senin için" dedi alaylı bir gülücükle aleti bana vererek, "mademki çalışımdan hoşlanıyorsun."

Belli belirsiz duygulandığımı hissettim. O çalgı tellerinden hoş birkaç ses, belki kulak okşayıcı bütün bir melodi çıkarabilirdim pekâlâ. Hatta Fransız müzisyenin çaldığını işittiğim o sözle anlatılması olanaksız melodiyi denememem için hiçbir neden yoktu. Hemen Devizé'nin önünde denemeye karar verdim, elbette onun küçümsemesiyle karşı karşıya kalacağımı bile bile. Sol elimle tel-

leri keşfetmeye başlamış, bu arada öteki elimle Pek Hıristiyan Kral'ın sevdiği aletin ses deliği yakınındaki tellerin tatlı direncini sınıyordum ki, bildik olduğu kadar beklenmedik bir dokunmayla kesintiye uğradı çabam.

"Sana gelmiş" dedi Devizé. Biraz yiyecek dilenen yeşil gözlü güzel bir tekir kedi, kuyruğunu kibar bir ısrarla baldırıma sürtüp beni engelliyordu. Bu beklenmedik ziyaret daha da telaşlandırdı beni. Kedi hana girmişse, diye düşündüm, belki de Rahip Melani'yle henüz keşfetmediğimiz bir başka bağlantı yolu vardı dışarıyla. Gözlerimi kaldırdım düşüncelerimi Devizé'yle paylaşmak için. Yok olmuştu. Bir el zarif bir biçimde omzumu sarstı.

"Odana kapanman gerekmiyor muydu?"

Gözlerimi açtım. Yatağımdaydım, rüyamdan Cristofano uyandırmıştı beni, akşam yemeğini hazırlayıp dağıtmamı söylüyordu. İsteksiz ve uykulu, hayallerimi terk ettim.

Kısaca mutfaktaki işleri gördükten sonra, iyi sıvı yağla kuru balık suyuna enginar göbekleri, soğan ve bezelye çorbası, bir de marul doldurulmuş orkinos dilimlerinden sarmalar hazırladım. Bunların yanına iri bir dilim peynir ve yarım bardak sulandırılmış kırmızı şarap ekledim. Hepsinin üzerine, daha önce kendi kendime söz vermiş olduğum gibi, bolca tarçın koydum. Cristofano yemeği dağıtmama yardım etti, Bedford'un yemeğini yedirme işiyle bizzat uğraştı; bu arada ben öteki herkese yemek götürüp, özellikle de ustama yemeğini yedirebildim.

Pellegrino'ya lokmasını verdikten sonra, acil olarak ciğerlerime biraz temiz hava çekme ihtiyacı duydum. Ço-

günlukla çıkışı sürgülü ve penceresi demir parmaklıklı mutfakta, ocaktan sürekli olarak yayılan yemek dumanları arasında geçirilen uzun hapis günleri, göğsümün durumunu kötüleştirmişti. Bu yüzden, bir süre küçük odamda kalmaya karar verdim. Dar sokağa bakan pencereyi açıp göz ucuyla aşağıya baktım. Yaz sonunun bu güneşli öğleden sonrasında tek allahın kulu yoktu sokakta. Nöbetçi, tek başına, binanın Orso Sokağı'yla kesişen köşesine büzüşmüş sakin sakin uyukluyordu. Dirseklerimi pervaza yasladım ve derin derin soluk aldım.

"Ama er geç Türkler Avrupa'nın en güçlü hükümdarlarını bulacaklar karşılarında."

"Öyle mi? Hangisini acaba?"

"Şey, mesela Pek Hıristiyan Kral'ı."

"Ve o zaman artık saklanmalarına gerek kalmaksızın rahat rahat el sıkışacaklar."

Heyecanlı ve tedbiri elden bırakmamak için bastırılmış bu sesler, besbelli Brenozzi'yle Stilone Priàso'nun sesleriydi ve bitişik odalarının pencerelerinin birbirine epey yakın olduğu ikinci kattan geliyordu. Göz ucuyla bakmak için temkinli bir biçimde dışarı sarktım. İkisi, bu yeni Pyramus ile Thisbe, Cristofano'nun sıkı gözetiminden korunaklı iletişim kurmanın epey basit bir yolunu düşünmüşlerdi. İkisi de, huzursuz ve meraklı mizaca sahip ve her konuda gevezelikten hoşlanan kişiler olarak, dizginsiz kaygılarını karşılıklı olarak boşaltıyorlardı böylece.

"Bu beklenmedik fırsattan yararlanmak gerekmez mi?" diye sordum kendi kendime. Görülmeden, bu iki benzersiz kişi üzerine bir şeyler daha öğrenebilirdim belki; içlerinden birinin bir kaçak olduğu belli olmuştu zaten. Ayrıca, belli mi olurdu, Rahip Melani'ye yardımcı ol-

duğum karmaşık araştırmalar hakkında da birkaç yararlı ayrıntı öğrenirdim.

"Türklere gelinceye kadar, Hıristiyanlığın düşmanı XIV. Louis'nin ta kendisi!" diye görüşünü dile getirdi Brenozzi acı ve sabırsız bir tonla. "Viyana'da bütün Hıristiyan âlemini kurtarmak için savaşıldığını iyi biliyorsunuz, her hükümdarın da şehri kurtarmaya yardım etmesi gerekirdi. Ne yazık ki, Fransa Kralı kendi payına düşen yardımı yapmak istemedi. Ama bu bir rastlantı değil, yo hayır, rastlantı değil!"

Daha önce söylediğim gibi ve o aylarda halkın konuşmalarından ve hanın ziyaretçilerinin getirdiği haberlerden ana çizgileriyle öğrendiğim gibi, Efendimiz XI. İnnocentius, Türk'e karşı bir Kutsal Birlik oluşturmak için büyük bir çaba göstermişti. Bu çağrıya Polonya Kralı kırk bin kişi göndererek karşılık vermişti; bunlar, İmparator'un, kendi şehrinden utanç verici bir biçimde kaçmadan önce Viyana'da bir araya getirdiği altmış bin kişiye ekleniyordu. Haklı Haçlı Seferi'ne daha sonra yiğit Lorraine Dükü katılmıştı ve bu arada on bir bin Bavyeralı askerin Viyana'ya doğru yola çıktığı söyleniyordu. Ne var ki, Türkler Protestan Macarlardan destek alıyorlardı; bu korkunç sapkın Macarlar, İmparator'la ateşkesi bozduktan sonra, şimdi Budapeşte ile Viyana arasındaki silahsız köylere eziyet ediyorlardı. Osmanlıların vebadan alabilecekleri ölümcül desteği de unutmamak gerek: Gerçekten de, bir veba salgını, zaten kızıl dizanteriden harap olmuş kuşatma altındakiler arasında dalga dalga yayılıyordu.

Hıristiyanların yazgısını belirleyecek yardım Paris'ten gelebilirdi. Ama Fransa Kralı, diye anımsatıyordu Brenozzi, herhangi bir girişimde bulunmamıştı.

"Utanç verici bir şey" diyerek onayladı Stilone Priàso. "Gene de, Avrupa'nın en güçlü hükümdarı ve hep işine geleni yapıyor. Her gün Lorraine'de, Alsace'da yeni bir işgal icat ediyor..."

"Güç yetmediğinde de, rüşveti kullanıyor. Herkes biliyor: Fransa Kralı'nın parasıyla öteki krallar da satın alınıyor, şu İngiltere Kralı ölgün Charles gibi."

"İğrenç, iğrenç. Belki de siz haklısınız: Hıristiyan hükümdarları, Türklerden daha çok korkuyorlar Fransa'dan" gözleminde bulundu Stilone Priàso.

"Pek tabii! Fransızlar olacağına Mehmet olsun. Cenova'yı, sırf önünden geçen savaş yelkenlilerine karadan selam göndermediği için, bin top atışına tuttular."

Brenozzi durdu, belki de Napolili'nin yüzünde belirdiğini hayal ettiğim umutsuz ifadenin tadını çıkarmak için. Stilone, kendi adına, başka acil gözlemlerle, böylece konuşmaya yoğunluk katarak, sözü sürdürmekte gecikmedi.

Beni göremeyecekleri güvenli yerimden sakınarak uzanıp başlarının üstünden onlara göz ucuyla baktım: İki adam konuşmanın hararetine dalmış, yalnızlığın karanlığında yitirdikleri canlılığı yeniden kazanıyorlardı ve siyaset tutkusu neredeyse veba korkusunu bastırıyordu. Hanın öteki kiracılarına da aynı şey olmuyor muydu, benim ziyaretim ya da hekimin ziyareti –kimi zaman güçlü buharların, baharatlı yağların ve hafif masajların eşlik ettiği– dillerini çözüp en samimi düşüncelerini sergilemelerine yol açtığında?

"Bütün Avrupa'da" diye söze girdi yeniden Stilone Priàso, "bir tek Oranje Prensi Willem –gerçi o da hep ödünç para peşindedir ya– yığınla parası olan Fransızları

durdurmayı ve Nijmegen Barışı'nı kabul ettirmeyi başarmıştır."

Bir kez daha kiracılarımızın konuşmalarında Oranje Prensi Felemenk Willem boy gösteriyordu; adı önce Bedford'un sayıklamalarında belirmiş ve sonra Rahip Melani bu konuda aydınlatmıştı beni. Askeri utkusu borçlarının ünüyle birleşen bu soylu ve yoksul Davud ilgimi çekiyordu.

"Pek Hıristiyan Kral'ın fetih saplantısı tatmin edilinceye kadar" diye üsteledi Brenozzi, "Avrupa'da barış olmayacak. Peki ne zaman olacağını biliyor musunuz? Fransa Kralı'nın başı üzerinde imparatorluk tacı parıldayınca."

"Kutsal Roma İmparatorluğu'nu kastediyorsunuz, herhalde..."

"Açık değil mi! İmparator olmak; istediği bu onun. Habsburglu Karl'ın, atası I. François'dan sırf para düzenleriyle çaldığı tacı istiyor."

"Evet, evet, elektör prenslere rüşvet vererek, sanırım..."

"Bravo, güçlü bir belleğiniz var. Habsburglu Karl onları parayla satın almasaydı, imparator Fransız olacaktı. Ama o şimdi geri istiyor bu tacı ve Habsburglar'dan intikam almak istiyor. İşte bu yüzden Türklerin işgali Fransa'nın işine geliyor: Onlar Viyana'ya baskı yaparlarsa, İmparatorluk doğuda zayıf düşer, bu arada Fransa batıya yayılır."

"Doğru! Bir kıskaç manevrası."

"Tam olarak."

İşte bu yüzden, diye sözünü sürdürüyordu Brenozzi, XI. İnnocentius Türklere karşı Avrupa güçlerini bir araya gelmeye çağırdığında, Kilise'nin İlk Çocuğu Pek Hı-

ristiyan Kral birlik göndermeyi reddetmişti, bütün Hıristiyan önderleri ona yakarmış olsalar da. Hatta Fransa Kralı İmparator'a iğrenç bir antlaşmayı zorla kabul ettirmişti: Bütün hileli fetihlerinin tanınması koşuluyla, yansız kalacaktı.

"Hatta taleplerini 'ölçülü' diye tanımlama cesaretini bile gösterdi. Ama İmparator, denize düşmüş olsa da, yılana sarılmadı. Şimdi Pek Hıristiyan Kral düşmanlıklardan imtina ediyor; bunu tereddüt ettiği için mi yapıyor sanıyorsunuz? Hayır! Taktik gereği yapıyor. Viyana'nın tükenmesini bekliyor. Böylece kolayca görecek işini. Daha ağustosun sonunda Fransız birliklerinin yeniden Felemenk, Belçika ve Lüksemburg'a karşı yola çıkmaya hazır oldukları söyleniyordu."

Yüzümde bu konuşmanın yol açtığı ciddi düşünceleri bir okuyabilseydi Brenozzi! İki adamın konuşmalarını gizlice dinlemek için büzülmüş, hırsımdan kuduruyordum. Hangi korkunç hükümdara hizmet yemini etmişti Atto Melani? Rahibe, yadsımanın yararı yoktu, amansız bir sevgiyle bağlanmıştım ve iniş çıkışlarla olsa da, henüz onu ustam ve efendim olarak görmekten vazgeçmemiştim.

Böylece bir kez daha, kendi sorgulama ve bilgi saplantımın kurbanı olmuş, istemeyerek tek kelimesini bile işitmemeyi yeğleyeceğim şeyleri öğrenirken buluyordum kendimi.

"Ah, ama bu bir şey değil" diye ekledi Brenozzi, yılanı andıran bir tıslamayla. "Son haberi duydunuz mu? Şimdi Türkler, Fransız yük gemilerini korsanlara karşı koruyorlar. Böylece şimdi Şark'la ticaret Fransa'nın elinde."

"Peki Türkler ne alacaklar karşılığında?" diye sordu Stilone.

"Ah, hiçbir şey" diye alaylı güldü Brenozzi, "belki bir tek... Viyana'da zafer."

Şehirde oturanların çevresi kuşatılır kuşatılmaz, diye açıkladı Brenozzi, Türkler surların altına kadar ulaşan bir hendekler ve dehlizler ağı kazmışlar ve son derece güçlü mayınlar yerleştirmiş, berkitilmiş kale duvarını birkaç kez yıkmışlardı. Şu var ki, bu tekniğin ustası Fransız mühendislerle fişekçilerdi.

"Kısacası, Fransızların Türk'le işbirliği yaptığını söylemek istiyorsunuz" sonucuna vardı Priàso.

"Bunu söyleyen ben değilim; bunu Viyana'daki Hıristiyan ordugâhında bulunan bütün uzmanlar söylediler. Pek Hıristiyan Kral'ın orduları, hendek ve dehlizleri kullanma sanatını, Kandiye Savunması sırasında Venedik'in hizmetindeki iki askerden öğrenmişti. Giz daha sonra Pek Hıristiyan Kral'ın askeri mühendisi Vauban'a ulaşmış; Vauban, bunu kusursuz hale getirmiştir: Mayınları ileri taşıyacak dikey hendeklerle birliklerin ordugâhın bir noktasından ötekine yer değiştirmesini sağlayacak yatay dehlizler. Öldürücü bir silahtır bu; uygun gedik açılır açılmaz, kuşatılan şehre girilir. Şimdi, birden, Türkler de aynı tekniğin ustası olmuşlar Viyana'da. Bir rastlantı olduğuna inanıyor musunuz?"

"Daha yavaş konuşun" diye uyardı onu Stilone Priàso. "Unutmayın ki, burada yanda Rahip Melani var."

"Ah, doğru. Şu Fransa hafiyesi, Kont Dönhoff gibi rahip o da. Haklısınız. Burada konuşmayı keselim" dedi Brenozzi ve ikisi selamlaştıktan sonra çekildiler.

İşte Atto'nun üzerine başka gölgeler düşüyordu. Bilinmeyen bir kişiyi işin içine sokan şu son değini ne anlama geliyordu acaba? Pencereyi yeniden kaparken, aklıma Melani'nin Kutsal Kitap konusundaki bilgisizliği geldi. Oldukça tuhaf, diye düşündüm, bir rahip için.

"Gitar, kedi ve tuz" diyerek keyifle güldü Cloridia. "Şimdi daha sağlam bir şeyler var elimizde."

Mutfağa tek bir düşünceyle çekidüzen vermiştim: Cloridia'ya dönmek. Brenozzi'nin katı kesinlemeleri, elbette Rahip Melani'yle bir başka yüzleşmeyi gerektiriyordu; ama bunun için, onun beni yeniden yeraltı dehlizlerine götürmek için bizzat kapıma geleceği gece vardı. Alelacele öteki kiracılara yiyeceklerini götürmüş, benimle konuşmak isteyenlerden (Robleda ve Devizé gibi) çeşitli bahanelerle uzak durmuştum. Buna karşılık, güzel Cloridia'yla yeniden konuşabilmek çok daha acildi; hanın kapıları Bargello'nun adamlarının girişimiyle kapatıldığından beri gördüğüm ikinci ilginç rüyayı yorumlatma bahanesiyle yaptım bunu.

"Yere saçılmış tuzdan başlayalım" dedi Cloridia, "sana iyi bir işaret olmadığını söylemeliyim. Cinayet ya da planlarımıza muhalefet anlamına gelir."

Yüzümdeki düş kırıklığını okudu.

"Ama her şeyi iyice değerlendirmek gerekir" diye ekledi, "çünkü böyle bir anlamın rüyayı görene uyduğu söylenemez. Sözgelimi, senin rüyanda, Devizé'yi gösteriyor olabilir."

"Peki ya gitar?"

"Anlamı büyük bir üzüntü ya da itibarsız iştir. Bütün yıl çalışan ama asla tatmin edici sonuçlar alamayan bir köylü gibi. Ya da eserlerini kimsenin bilmediği ve hep ihmal edilen mükemmel bir ressam, mimar ya da müzisyen gibi. Görüyorsun ki, neredeyse üzüntünün eşanlamlısı."

Üzgündüm. Aynı rüyada oldukça kötü iki simge; Cloridia, bunlara bir üçüncüsünün eklendiğini belirtti.

"Kedi son derece açık bir göstergedir: zina ve şehvet" diye hüküm verdi.

"Ama benim eşim yok."

"Şehvetin yerine getirilmesi için evlilik gerekli değildir" diye karşılık verdi Cloridia, yanağının üzerindeki bir saç tutamını muzır bir bakışla parmağına dolayarak, "zinaya gelince, unutma: Her işaretin dikkatle değerlendirilip tartılması gerekir."

"Peki nasıl? Ben evli değilsem, bekârım işte, o kadar."

"Ama o zaman hiçbir şey bilmiyorsun sen" diye beni payladı sevimli bir edayla Cloridia. "Rüyalar, görünüşlerinin tam zıddı biçimde yorumlanabilirler. Demek ki yüzde yüz doğrudurlar; çünkü aynı ölçüde lehte ve aleyhte görülebilirler."

"Ama öyleyse bir rüya hakkında her şey söylenebilir ve her şeyin tersi..." diyerek karşı çıktım.

"Öyle mi diyorsun?" diye karşılık verdi, saçlarını boynunun arkasına atarak ve kollarının geniş dairevi hareketiyle, göğüslerinin yuvarlak ve sağlam kubbelerini kaldırarak.

Bir taburenin üzerine oturdu, ben ayakta durmaya devam ediyordum.

"Lütfen" dedi boynundaki oyma akikle süslü kadife bir kurdeleyi çözerek, "iyice düzeltiver çünkü aynada düzeltmeyi beceremiyorum. Biraz aşağı yerleştir ama çok değil. Yavaş yap, tenim oldukça hassastır."

Sanki ödevimi kolaylaştırmak gerekiyormuş gibi, başının arkasında iyice açık tuttu kollarını, böylece epey dekolte, Quirinale'nin çayırlarından yüz kat daha çiçekli ve San Pietro tonozundan bin kat daha kusursuz göğsünü abartılı biçimde açığa çıkararak.

Ani gösteriden ötürü rengimin değiştiğini görerek, itirazıma karşılık vermemek için bundan yararlandı Clo-

ridia. Sanki hiçbir şey olmamış gibi sözünü sürdürdü, ben boynunun çevresinde işimi yapmakla uğraşırken.

"Bazılarına göre, güneş doğmadan önce görülen rüyalar geleceği, güneş yükselirken görülenler şimdiyi ve son olarak, güneş doğduktan sonra görülenler geçmişi gösterir. Rüyalar güz ve bahara göre yaz ve kış aylarında; günün başka herhangi bir saatine göre de güneşin doğuşunda daha kesindirler. Bazıları, Noel Yortusu'ndan önceki dört hafta boyunca ve Meryem'e Müjde dönemi boyunca görülen rüyaların sağlam ve kalıcı şeyleri haber verdiğini söylerler; buna karşılık, değişken yortular (Paskalya) sırasında görülenler, pek güvenmememiz gereken değişken şeyleri gösterirler. Bazıları da... Ay! Hayır, böyle olmuyor, çok sıkı. Neden ellerin titriyor?" diye sordu kurnaz bir gülümsemeyle.

"Aslında bitirmek üzereyim, ben istemi..."

"Sakin ol, sakin ol, bol bol vaktimiz var" diyerek göz kırptı, düğümü beşinci kez beceremediğimi görüp. "Bazıları da" diyerek kaldığı yerden devam etti Cloridia, boynunu aşırı ölçüde açıp göğüslerini daha da ellerime doğru kaldırarak, "Baktriane'de Eumetris adlı bir taş bulunduğunu söylüyorlar; bu taş, uyku sırasında başın altına koyulduğunda, rüyaları sağlam ve kesin kehanetlere dönüştürüyormuş. Bazıları, yalnızca kimyasal preparatlar kullanırlar: Adamotu ve mersin kokusu, mineçiçeği suyu ya da toz haline getirilip başın arkasına sürülen defne yaprakları. Ama kırmızı meşin içinde bekletilmiş kedi beyniyle yarasa pisliği önerenler ya da inciri güvercin gübresi ve mercan tozuyla dolduranlar da var. İnan bana, gece hayalleri için bütün bu çareler çok, çok heyecan vericidir..."

Birden ellerimi ellerinin arasına alıp neşeyle gözlerini dikti bana. Henüz düğümü yapmayı beceremediğimi.

Beceriksizce kurdeleye kenetlenmiş parmaklarım buz gibiydi; onunkiler ise sımsıcak. Kurdele göğüs dekoltesinin içine düşüp yok oldu. Birisinin alması gerekiyordu.

"Kısacası" diye sözüne kaldığı yerden devam etti, ellerimi sıkıp gözlerini gözlerime dikerek, "açık, kesin, kalıcı, gerçek rüyalar görmek önemlidir ve her amaca uygun araç vardır. Evli olmadığını görüyorsan rüyanda, ola ki tam karşıtı, demek ki kısa süre içinde evleneceğin anlamına geliyordur bu. Ya da belki de evli olmadığın anlamına geliyordur, o kadar. Anladın mı?"

"Ama benim durumumda, rüyanın içeriğinin mi, yoksa karşıtının mı doğru olduğunu anlamak mümkün değil mi?" diye sordum, ince bir ses ve al basmış yanaklarla.

"Elbette mümkün."

"Peki niçin söylemiyorsunuz bunu bana?" diye yakardım, istemeden bakışımı kurdeleyi yutmuş olan kokulu boşluğa doğru indirerek.

"Basit, kuzum; çünkü parasını ödemedin."

Gülümsemesi yok oldu, ellerimi göğsünden uzaklaştırdı kabaca, kurdeleyi aldı ve hızla boynuna düğümleyiverdi yeniden, sanki yardıma hiç ihtiyacı olmamış gibi.

İnsan ruhunun olamayacağı kadar üzgün bir ruh haliyle merdivenleri çıktım, arzularıma boyun eğmede böyle beceriksiz bütün dünyaya lanet okuyarak ve o aynı dünyanın bu kadar beceriksiz bir yorumcusu olan kendime cehennemi dileyerek. Zavallı ben! Cloridia'ya açtığım rüyalar bir hayat kadınının kucağına yağmıştı, çıplak ve savunmasız; nasıl unutabilmiştim bunu? Nasıl aldatabilmiştim kendimi, ben budala, karşılığını vermek gibi ana bir yoldan gitmeksizin ilgisini çekebileceğim konusun-

da? Ve nasıl umabiliyordum, ben budalanın budalası, onun özgürce ruhunu ve daha ötesini bana açacağını, bin kez daha yiğit ve daha layık ve hayranlık uyandırıcı kişiler dururken? Hem sonra: Her iki rüya danışmasında da, yatağının üzerine uzanmamı istemesinden kuşkulanmam gerekmez miydi, kendisi yatağın ucundaki, arkamdaki bir sandalyeye uzanırken? Böyle anlaşılmaz ve kuşkulu bir istek, kısa buluşmalarımızın ne yazık ki parasal doğasını hatırlatmalıydı bana.

Bu tür hüzünlü düşünceler nedeniyle, merdivenleri odam yönünde iner inmez, kapımın önündeki kısa bekleyişten çoktan sabırsızlanmış Rahip Atto Melani'yi bulmak hoş bir rastlantı haline geldi. Atto, Cristofano'nun buluşmamızı keşfetmesi riskini göze alarak, gelişim üzerine sesli bir biçimde hapşırmasına engel olamadı.

Dördüncü Gece

14 Eylül-15 Eylül 1683 Arası

Donzello'nun altındaki dehlizler dizisini bu kez daha büyük güven ve hızla kat ettik. Pellegrino'nun kırık kamış oltasını yanımda getirmiştim; ama Rahip Melani, bizi üst boşluğa götüren tavan kapağını keşfettiğimizde yaptığımızın aksine, dehlizlerin tavanını yoklamaya karşı çıktı. Önemli bir randevuya bekleniyoruz, diye anımsattı bana; buluşmanın koşulları göz önünde bulundurulduğunda da, geç kalmamız uygun olmazdı. Sonra kasvetli çehremi fark edip, beni Cloridia'nın küçük kulesinden inerken gördüğünü anımsadı. Neşeyle güldü ve mırıldanarak şunları söyledi:

Speranza, al tuo pallore
so che non speri più.
E pur non lasci tu
*di lusingarmi il core.**

* "Umut, solgunluğunla, / biliyorum ki umudun yok artık. / Gene de vazgeçmiyorsun / ümitlendirmekten gönlümü." Luigi Rossi'nin *Speranza, al tuo pallore*'si. (Ç.N.)

Alay edilmeyi istemiyordum hiç ve Brenozzi'yi işittiğimden beri içime dert olan soruyu sorup Atto'yu susturmaya karar verdim. Rahip birden duruverdi.

"Rahip olup olmadığımı mı soruyorsun? İyi de nasıl bir soru bu?"

Özür dileyip ona asla yersiz sorular sormayı arzu etmediğimi söyledim; ama Sinyor Angiolo Brenozzi pencereden Stilone Priàso'yla uzun uzun sohbet etmiş, birçok konuya değinen değişik şeyler anlatmış, değişik görüşler öne sürmüştü; bunlar arasında, Pek Hıristiyan Kral'ın Babıâli ve Papalık Merkezi'yle ilgili tutumu da vardı ve geçen pek çok konuşma arasında, Melani'nin Kont Dönhoff gibi bir rahip olduğu fikrini de dile getirmişti.

"Kont Dönhoff... aferin yahu!" diye mırıldandı Melani alaycı bir ifadeyle, sonra telaşla açıklamaya geçti. "Dönhoff'un kim olduğu konusunda en ufak bir fikrin yok belli ki. Türk'le bu savaş aylarında Polonya'nın Roma'da çok ama çok uğraş veren daimi diplomatı olduğunu bil yeter. Anlayacağın, XI. İnnocentius'un Türklere karşı savaş için Polonya'ya gönderdiği paralar onun da elinden geçiyor."

"Peki sizinle ne gibi bir ilgisi var?"

"Yalnızca bayağı ve incitici bir ima. Kont Jan Kazimierz Dönhoff rahip falan değildir: Kutsal Ruh Tarikatı Şövalyesi, Cesena Piskoposu ve San Giovanni a Porta Latina belgitiyle kardinaldir. Oysa ben, Krallık Meclisi'nin onayladığı Majesteleri XIV. Louis'nin beratıyla Beaubec rahibiyim. Kısacası, Brenozzi, Papa'nın değil, yalnızca Fransa Kralı'nın iradesi sayesinde rahip olduğumu söylemek istiyor. Peki nasıl geldiler bu rahipler sorununa?" diye sordu yeniden yola düzülerek.

İkisi arasındaki konuşmanın kısa bir değerlendirmesini yaptım ona: Brenozzi'nin, Fransa Kralı'nın artan gücüne nasıl baktığını, Kral'ın İmparator'u zor durumda bırakmak ve fetih iddialarını kolayca yürütebilmek için nasıl Babıâli'ye bağlanmak istediğini ve bu tür bir planın papayı nasıl onun düşmanı haline getirdiğini anlattım.

"İlginç" yorumunda bulundu, "camcımız Fransa Kralı'ndan nefret ediyor ve düşmanca değerlendirmesinden bir hükme varmak gerekirse, bendenize de pek sempati duymuyor olmalı. Bunu unutmamakta yarar var."

Sonra gözlerini kısarak bana baktı, alındığı açıkça belli oluyordu. Rahiplik sanı hakkında bana bir açıklama borcu olduğunu biliyordu.

"Krallık hakkı nedir biliyor musun?"

"Hayır, Sayın Atto."

"Piskopos ve rahip atama ve onların mülkleri üzerinde tasarrufta bulunma hakkıdır."

"Papaya ait bir hak, demek ki."

"Yo, yo, yo, bir dakika!" diyerek beni durdurdu Atto. "Kulaklarını iyice aç; çünkü gazeteci olduğunda işine yarayacak şeylerden biri bu. Hassas bir mesele: Kilise'nin mülkleri Fransa toprağında ise, kim tasarrufta bulunur onlar üzerinde? Papa mı, kral mı? İyi düşün, yalnızca piskopos atama, papazlık geliri ya da ödentisi bağışlama değil, manastırların, büyük manastırların, toprakların maddi mülkiyeti de söz konusu."

"Doğrusu... söylemesi zor."

"Biliyorum. Aslında, papalar ve Fransa kralları bu mesele üzerinde daha dört yüzyıl öncesinden kavga ediyorlardı; çünkü açıkçası hiçbir kral gönüllü olarak krallığının bir parçasını papaya bağışlamaz."

"Sorun çözüldü mü peki?"

"Evet; ama barış, bu Papa, XI. İnnocentius geldiğinde sona erdi. Gerçekten de, geçen yüzyıl, hukukçular en sonunda krallık hakkının Fransa Kralı'na ait olduğu sonucuna varmışlardı. Uzunca bir süre kimse bu meseleyi tartışmaya açmamıştı. Ne var ki, şimdi meseleyi yeniden gündeme getiren iki Fransız piskoposu (ne rastlantı, iki Jansenist!) çıktı ortaya ve XI. İnnocentius onları hemen destekledi. Böylece tartışma yeniden başladı."

"Kısacası, Efendimiz Papa olmasa, krallık hakkı üzerine başka tartışma doğmayacaktı."

"Evet ya! Papalık Merkezi ile Kilise'nin En Büyük Oğlu arasındaki ilişkileri bu kadar beceriksizce bozma fikri bir tek onun aklına gelebilirdi."

"Anladığım kadarıyla, siz, Sinyor Atto, Papa tarafından değil, Fransa Kralı tarafından rahip atanmışsınız" dedim, şaşkınlığımı pek gizleyemeyerek.

Onaylayan bir homurtuyla karşılık verip adımlarını hızlandırdı.

Edindiğim net izlenime göre, Atto Melani konuyu daha fazla derinleştirmek istemiyordu. Ama ben, en sonunda, birbirlerine Atto'nun karanlık geçmişini anlatan Cristofano, Stilone Priàso ve Devizé'yi dinlerken biçim kazanmış olan bir kuşkudan kurtulmuştum. Aziz Avcıları'nın buldukları Kutsal Kitap sayfasını incelerken pekişmiş bir kuşkuydu bu. Onun kutsal metinler konusundaki yetersiz bilgisi, Fransa Kralı'na kimi isterse rahip atama olanağı veren krallık hakkı açıklamalarıyla birleşiyordu şimdi.

Demek ki gerçek bir kilise adamıyla değil, unvan ve maaşını XIV. Louis'den alan sıradan bir kastrato şarkıcıyla karşı karşıyaydım.

Bu sırada "Venediklilere fazla güvenme" diyerek kaldığı yerden sözünü sürdürdü Atto. "Karakterlerini anlamak için Türklere nasıl davrandıklarına bakmak yeter."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Gerçek şu ki, Venedikliler baharat, dokuma ve her tür malla yüklü kadırgalarıyla, Türk'le her zaman büyük bir ticaret ilişkisi içinde olmuşlardır. Şimdi, aralarında Fransızların da bulunduğu daha güçlü rakiplerin gelmesiyle işleri bozulmaya başladı. Brenozzi'nin sana başka ne söylediğini tahmin edebilirim pekâlâ: Pek Hıristiyan Kral'ın, Alman elektörlüklerini ve İmparatorluk'u işgal etmek, en sonunda da her şeyi Babıâli'yle bölüşmek için Viyana'nın kuşatılmasını umduğunu. İşte bu yüzden Brenozzi, Dönhoff'un adını anmış. İma etmek istediği, belki de, benim bir Fransız komplosuna destek vermek için burada, Roma'da olduğum. Gerçekten de, XI. İnnocentius'un isteği üzerine, kuşatma altındakileri korumak için Viyana'ya paralar bu şehirden ulaşıyor."

"Oysa öyle değil" diye ekledim, neredeyse bir onay bekleyerek.

"Hıristiyanlara tuzak kurmak için burada değilim, delikanlı. Ve Pek Hıristiyan Kral, Divan'la komplo düzenliyor değil" diye karşılık verdi ciddi bir biçimde.

"Divan mı?"

"Yani Babıâli, kısacası Türkler."

Sonra ciddi bir ifadeyle ekledi: "Unutma: Kargalar sürü halinde giderler; kartal tek başına uçar."

"Ne demek bu?"

"Şu demek: Kendi aklınla akıl yürüt. Herkes sağa gitmeni söylüyorsa, sen sola git."

"Ama size göre, Türklerle ittifaka gitmek kabul edilebilir mi, edilemez mi?"

Uzun bir an geçti, ardından Melani gözlerini bana doğru hiç kaldırmadan, "Hiçbir kaygı, Majesteleri'nin bugün, ondan önceki pek çok Hıristiyan kralın Babı-âli'yle girdiği ittifakları yenilemesini önlememelidir" dedi.

Sonra açıkladı: Osmanlı Devleti'yle pek çok antlaşma yapan Hıristiyan kralların ve krallıkların sayısı onlarcaydı artık. Bir örnek vermek gerekirse, Floransa, Napoli Kralı II. Ferdinando'ya karşı II. Mehmet'i yardıma çağırmıştı. Venedik, ticaretlerini bozan Portekizlileri Levant'tan kovmak için, Mısır Sultanı'nın güçlerinden yararlanmıştı. Habsburg İmparatoru Ferdinand, Süleyman'ın müttefiki olmakla kalmamış, ona bağlılık yemini edip vergi ödemiş; Süleyman'dan, onursuz boyun eğmelerle, Macaristan tahtına getirilmeyi talep etmişti. II. Felipe Portekiz'i fethe gittiğinde, komşusu Fas Kralı'nı yatıştırmak için ona mülk bağışlamış, böylece Hıristiyan topraklarını inançsızların eline vermişti, üstelik yalnızca Katolik bir kralı soymak için yapmıştı bunu. Hatta Papa III. Paulus, VI. Alexander ve II. Julius, gerektiği zaman, Türk'ün yardımına başvurmuşlardı.

Elbette, kazüvist rahipler arasında ve Katolik okullarda pek çok kez bu Hıristiyan hükümdarların günah işleyip işlemedikleri sorunu gündeme getirilmişti. Ama neredeyse bütün İtalyan, Alman ve İspanyol yetkililer günah işlemediklerini düşünüyorlardı ve bir Hıristiyan hükümdarın başka bir Hıristiyan hükümdarla savaşan bir inançsıza yardım edebileceği kararına varmışlardı.

"Onların görüşü" diyerek tane tane konuştu rahip, "yetkiye ve akla dayanır. Yetki Kutsal Kitap'tan alınmıştır: Hz. İbrahim, Sodom Kralı için çarpışmıştır, Hz. Davud da İsrailoğulları'na karşı. Hz. Süleyman'ın Kral Hiram'la, Ma-

kabilerin pagan halklar olan Lakedaimonlular ve Romalılarla girdikleri ittifaklardan söz etmeye gerek yok."

Nasıl da iyi biliyor Kutsal Kitap'ı Atto, diye düşündüm, kitap politikayla ilgili olduğunda...

"Akla gelince" diye sürdürüyordu sözünü bu arada rahip, kendinden emin bir yüz ifadesiyle, "Tanrı'nın doğa ve dinin yaratıcısı olması gerçeğine dayanır. Bu yüzden, doğa için doğru olanın din için doğru olmadığı söylenemez, buna inanmaya bizi zorlayacak herhangi bir Tanrı buyruğu yoksa şayet. Şimdi, bizim örneğimizde, bu tür ittifakları, özellikle gerekli iseler, mahkûm eden Tanrı buyrukları yoktur ve doğa hukuku, korunmamızın bağlı olduğu bütün makul araçları dürüst kılar."

Rahip Melani din öğretisi konuşmasını böylece tamamlayıp, kaşlarını bir hoca edasıyla çatarak bana bakmaya başladı yeniden.

"Fransa Kralı, meşru müdafaa için Divan'la ittifaka girebilir mi demek istiyorsunuz?" diye sordum biraz kuşkulu.

"Devletlerini ve Katolik dinini, bayağı planları bütün tanrısal ve insani yasaları bozan İmparator I. Leopold'dan korumak için girebilir elbette. Aslında, Leopold sapkın Felemenk'le ittifaka gitmiş, böylece gerçek inanca ihanet eden ilk kişi olmuştur. Ama o zaman kimse ağzını açmadı. Oysa, Habsburgların ve Avrupa'nın öteki hükümdarlarının sürekli tehdidine isyan etmek dışında herhangi bir suçu olmayan Fransa'ya sövmeye hazırdı herkes. XIV. Louis, krallığının başlangıcından beri, ezilmemek için aslan gibi savaşmaktadır."

"Kimin tarafından ezilmemek için?"

"Her şeyden önce, onu doğudan kuşatan Habsburglar tarafından. Bir yanda Viyana İmparatorluğu, öte yanda

Madrid, Flandre ve İtalya'daki İspanyol toprakları; kuzeyde ise denizlerin efendisi sapkın İngiltere ile Felemenk tehlikeleri var. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, Papa da ona düşman."

"Ama birçok devlet, Pek Hıristiyan Kral'ın Avrupa'nın özgürlüğü için bir tehlike oluşturduğunu söylüyorsa, bunda bir gerçek payı olmalı herhalde. Siz de söylemiştiniz bana onun..."

"Sana Kral hakkında söylediklerimin şimdiki konumuzla hiçbir ilgisi yok. Asla bütün durumlar hakkında hüküm verme ve her duruma yaşamındaki ilk durummuş gibi bak. Unutma ki, devletler arasındaki ilişkilerde mutlak kötü yoktur. Hepsinden önemlisi, bir tarafın mahkûm etmesinden yola çıkarak öteki tarafın dürüstlüğü hakkında karar verme; birçok kez iki taraf da suçludur. Kurbanlar, bir kez cellatların yerine geçtiklerinde, aynı vahşetleri yapacaklardır. Unutma bunu, yoksa çocukluk etmiş olursun."

Rahip sanki düşünmek için durdu ve üzüntüyle iç geçirdi.

"İnsanların adaletinin aldatıcı güneşinin ardından koşma" diye yeniden söze başladı acı bir gülümsemeyle, "çünkü ona ulaştığında, yalnızca kaçtığını sandığın şeyi bulursun orada. Bir tek Tanrı adildir. Yüksek sesle adalet ve sevgi sözcülüğü yapandan elinden geldiğince sakın kendini, o kendi hasımlarında sana şeytanı gösterirken. Kral değil, zorbadır o; hükümdar değil, despottur; Tanrı'nın İncil'inin yandaşı değil, nefretin yandaşıdır."

"Ne kadar zor ayırt etmek!" diye haykırdım umutsuzluk içinde.

"Sandığın kadar değil. Söyledim sana: Kargalar sürü halinde giderler, kartal tek başına uçar."

"Bütün bunları bilmek gazetecilik yaparken işime yarayacak mı?"

"Hayır. Köstek olacak sana."

Ağzımızı açmadan biraz daha yol katettik. Rahibin ilkeleri şaşkına döndürmüştü beni ve sessizce bunları düşünüyordum. Özellikle Melani'nin Pek Hıristiyan Kral'ı savunurkenki coşkusu şaşırtmıştı beni; Fouquet olayını anlatırken, Kral'ı bana son derece karanlık ve kibirli bir çehreyle sunmuştu. Genç yaşım az önce aktardığı değerli öğretileri bütünüyle kavramama izin vermese de, Atto'ya hayranlık duyuyordum.

"Son olarak şunu da bil ki" diye ekledi Rahip Melani, "Fransa Kralı'nın Viyana'ya karşı komplo düzenlemeye ihtiyacı bile yoktur; İmparatorluk çökerse, bizzat İmparator Leopold'un alçaklığı yüzünden olacaktır bu. Türkler Viyana'ya iyice yaklaştıklarında, alacakaranlıkta bir hırsız gibi kaçıp gitti, bu arada umutsuz ve öfkeli halk arabasını yumrukluyordu. Bunu çok iyi bilmesi gerekirdi Brenozzi'mizin; çünkü bu üzücü sahneye tanıklık edenler arasında Viyana'daki Venedik elçisi de vardı. İstersen, hak ver Brenozzi'ye; ama unutma ki, Papa Odeschalchi Avrupa'yı Osmanlılara karşı bir araya gelmeye çağırdığında, Fransa dışında bir tek güç geri durdu: Venedik.

Böylece iki kez susmaya zorlandım. Atto Melani, Brenozzi'nin Fransa'yla ilgili suçlamalarını inandırıcı bir biçimde geri çevirip I. Leopold ve Venedik'e yönlendirmekle kalmamıştı; camcının onun hakkında hangi kuşkuyu yaratmaya çalıştığını da açıkça anlamıştı. Ama yol arkadaşımın bu son bilgelik kanıtı üzerine düşünmeye vaktim olmadı; yaklaşık bir gün önce Ugonio'yla Ciacconio'nun bize tuzak kurdukları karanlık mağaraya ulaş-

mıştık artık. Birkaç dakika sonra, anlaştığımız gibi, iki Aziz Avcısı belirdi.

Daha sonra da gözleme fırsatı bulacağım gibi, iki karanlık yaratığın nereden bitiverdiklerini tam olarak anlamak asla mümkün değildi. Gelişlerini genellikle yoğun bir keçi ya da küflü yiyecek ya da ıslak saman ya da yalnızca Roma'nın sokaklarında ayaklarını sürüyerek yürüyen dilencilerin tipik leş kokusu haber veriyordu. Ardından, karanlıkta, güçlükle eğik profilleri seçiliyordu. Onları ilk kez gören birisi için Avernus'un herhangi bir yaratığının belirivermesi gibi görünecek çizgilerdi bunlar.

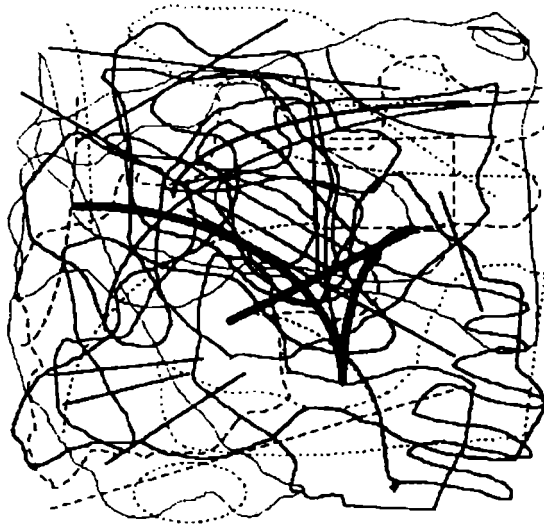

"Buna plan mı diyorsun sen?" diye gürledi Rahip Melani öfkeye kapılarak.

"İki hayvansınız siz, iki hayvan. Delikanlı, bunu al da, Pellegrino'nun kıçını temizlemek için kullan."

Dördümüz birden önceki gece varılan pazarlığı tamamlamak için fenerin çevresine daha yeni oturmuştuk ve Rahip Melani şimdiden küplere binmişti. Ciacconio'nun verdiği kâğıt parçasını uzattı bana; kâğıdı incelediğimde ben de hayal kırıklığına uğradığımı belli eden bir tepki vermekten kendimi alamadım.

Aziz Avcıları'yla bir anlaşma yapmıştık; onlara onca önemsedikleri Kutsal Kitap yaprağını geri verecektik; ancak bir koşulla: Bize hanın altından başlayarak şehrin içlerine kadar uzandığını bildikleri dehlizlerin doğru bir planını hazırlayacaklardı. Kendi üzerimize düşeni yapmaya hazırdık (bunun bir nedeni de, Atto'nun Aziz Avcıları'nın başka durumlarda bize yararlı olabileceklerini düşünmesiydi) ve kan lekeli kâğıt parçasını yanımızda

getirmiştik. Ama bunun karşılığında topu topu kirli bir kâğıt paçavrası almıştık; herhalde çok önceleri kâğıt olsa gerekti. Üzerinde yüzlerce eğri büğrü ve iç içe geçmiş çizgilerin oluşturduğu çılgın bir yumak görülüyordu yalnızca; çoğu zaman yumağın başlangıcı izlenebiliyordu; ama sonunu izlemek olanaksızdı ve kâğıt paçavrasının doğal buruşukluklarından zar zor ayırt edilebiliyordu. Paçavranın, yakından bakıldığında, bin parçaya bölünmesine pek de uzun zaman kalmadığı görülüyordu. Atto çılgına dönmüştü ve sanki küçümsemesinin alıp götürdüğü karşımızdaki ikili hiç yokmuş gibi konuşuyordu benimle.

"Tahmin etmemiz gerekirdi. Hayvan gibi yeraltında homurdanıp dolanan kişinin elinden başka bir şey gelmez. Şimdi, burada aşağıda hareket edebilmek için onların yardımına ihtiyacımız olacak."

"Gfrrrlûbh!" diyerek karşı çıktı Ciacconio, belli ki alınmıştı.

"Sus, hayvan. Şimdi beni dinleyin: Kutsa Kitap yaprağınıza ancak ben söylediğimde kavuşacaksınız. Adlarınızı biliyorum, Papa Vekili Kardinal Cybo'nun dostuyum. Bulduğunuz andaçlara resmi onay verilmemesini ve burada topladığınız çöplüğü artık hiç kimsenin satın almamasını sağlayabilirim. O yüzden, her durumda bize hizmet etmek zorundasınız, Malaki olsun, olmasın. Şimdi de bize dışarıya nasıl çıkılacağını gösterin."

Bir korku irkilmesiyle sarsıldı Aziz Avcıları. Sonra Ciacconio mahzun bir ifadeyle dörtlümüzün öncülüğünü üstlendi ve bize karanlıkta belirsiz bir noktayı işaret etti.

"Bilmem nasıl yapıyorlar," diye fısıldadı Atto Melani kaygımı anlayarak, "ama karanlıkta, fenersiz, her zaman yollarını buluyorlar fareler gibi. Peşlerinden gidelim, korkma."

Aziz Avcıları'nın rehberliği sayesinde ulaştığımız Navona Meydanı altındaki mağaradan çıkış, Donzello'dan gelirken inilmesi gereken merdivenin az çok karşı ucunda bulunuyordu. Ne var ki, bu çıkışa ulaşabilmek için, öyle boğucu bir deliğe girmek gerekiyordu ki, Ugonio'yla Ciacconio bile, onlara korkunç bir eğiklik ve biçimsizlik veren kamburlarının sağladığı kolaylığa rağmen, geçebilmek için güçbela yere çömelmek zorundaydılar. Atto, zorlu çabadan ötürü sövdü, bir de eğilmemiz gereken ıslak toprakla giysisinin kollarını ve güzel kırmızı çoraplarını az önce kirlettiği için.

Günlerini odasında kapalı, gecelerini ise yeraltında geçiren rahibin giderek daha değerli kumaşlar giydiğini görmek tuhaf bir etki yaratıyordu: Cenova sateni, serj, kıvırcık tüylü İspanyol kumaşı, hafif yünlü, çizgili takke,

Flandre'ın devetüyü kumaşı, kabartma nakışlı kumaş, İrlanda yünlüsü. Üstelik hepsi ince nakış, lame, halka, sırma işlemeli ve püskül, dantel, pompon, kurdele ve şeritlerle bezeliydi. Aslında, bavullarında sıradan giysiler yoktu ve bu yolla o olağanüstü giysileri zavallı ve zamansız bir sona mahkûm ediyordu.

Delikten çıktığımızda, kendimizi Donzello'dan yola açılan dehlizlere benzer bir dehlizde bulduk yeniden. Tam dar geçitten çıktığım sırada (ötekilerden daha kolayca), bir soru içimi kemirmeye başladı. Rahip Melani, o âna kadar, belki Sinyor Mourai'nin ölümüyle de bir biçimde bağlantısı olan anahtar ve inci hırsızını faka bastırmak istediğini büyük bir hevesle ortaya koymuştu. Ne var ki, daha sonra, Roma'ya Fouquet'nin şehirde olduğu kesinlemesinin gizini çözmek için geldiğini söylemişti bana. Birden sordum kendi kendime: İlk gerekçe, gece yolculuklarımızdaki şevkinin nedeni olmaya yeter miydi? İkinci gerekçeden kuşkulanmama da ramak kalmıştı. O kişiye –onu tanıdığım koşullar kadar olağanüstü birisiydi– yakın olma olanağından fazlaca hoşnut, henüz bu tür soruları yanıtlama ânının gelmediğine karar verdim. Bu arada, iki fenerimizin cılız aydınlığından destek alır almaz, karanlıkta yola koyulduk.

Yeni dehlizde yirmi otuz metre kadar yol aldıktan sonra, bir yol ağzıyla karşılaştık. Solumuzda ilkiyle aynı büyüklükte ikinci bir tünel ilkinden ayrılıyordu. Birkaç adım sonra, bir yol ağzı daha. Sağımızda, ucunda neyin gizlendiğini açığa vurmaksızın bir tür mağara uzanıyordu.

"Gfrrrlûlbh" diyerek yürüyüş başladığından beri grubun üzerine çöken sessizliği bozdu Ciacconio.

"Açıkla!" diye buyurdu soğuk bir tavırla Atto, Ugonio'ya dönerek.

"Ciacconio, bu yoldan da çıkabiliriş diyor."

"İyi. Neden çıkmıyoruz öyleyse?"

"Ciacconio bilmiyormuş: Bu yoldan mı dışarı çıkmak işterşiniş, yokşa çıkış çöküş olmaşın diye, daha aş tehlikeli bir yolu mu tercih ederşiniş."

"Buradan mı, yoksa başka bir taraftan mı çıkmayı yeğlediğimizi bilmek istiyorsun. İyi de ben nasıl bileyim bunu? Şöyle yapalım: Buraya bir göz atıp ne yapmanın uygun olduğunu anlamaya çalışalım. Zaten bu lanet olası dehlizler hakkında fikir edinmek de çok zor olmasa gerek."

"Gfrrrlûlbh?" diye sordu merakla Ciacconio, yol arkadaşına dönerek.

"Ciacconio, doğru anlayıp anlamadığından emin değilmiş" diyerek çevirdi Ugonio Atto'ya.

"Söyledim: aşağıdaki dehlizlere hızla bir göz atalım; çünkü çok zor bir iş olmasa gerek. Herkes hemfikir mi?"

Bunun üzerine Ugonio'yla Ciacconio kaba, hayvanca ve neredeyse şeytani bir kahkaha patlattılar; üzerinde yürüdüğümüz iğrenç çamurun içinde müstehcen, neşeli yuvarlanma ve kıvranmalar, gırtlaktan çıkan homurtular, yellenmeler pekiştiriyordu bu kahkahayı. Kendilerini hiçbir biçimde denetleyemeyen Aziz Avcıları tablosunu gülünç ve neredeyse acı verici bir göz yaşarması tamamlıyordu.

"Çok eğlenceli" diyerek yorumda bulundu öfkeyle Rahip Melani. Elbette, benim gibi, o da farkındaydı: Bu hayvanca neşe, ikisinin bize teslim ettiği yeraltı Roma'sı planına karşı olumsuz tutumumuzun intikamıydı.

Hayvanca yuvarlanma sona erip andaç avcıları sakinleştiğinde, duruma ilişkin bir açıklama elde edebildik.

Kendine özgü renkli diliyle açıkladı Ugonio: Ona ve arkadaşına bölgenin, hatta bütün şehrin yeraltı dehlizlerini *breviter et commoditer** keşfetme fikri şaşırtıcı gelmişti; çünkü yıllarca ve yıllarca iki Aziz Avcısı ve pek çok başkası, yeraltındaki şehrin bir başlangıcı, bir merkezi ve bir sonu var mı yok mu, insan zihni bunu bir akıl düzenine göre kavrayabilir mi, kavrayamaz mı ya da daha alçakgönüllü bir yaklaşımla, talihsizlik sonucu onun derinliklerinde yolunu yitiren kişinin kurtulmasının kesin yolu var mı, anlamaya çalışıyorlardı. İşte bu yüzden, diye sözünü sürdürdü Ugonio, iki Aziz Avcısı'nın bize hazırladıkları Roma'nın yeraltı planını yararlı bulmamız ve öpüp başımıza koymamız gerekiyordu. Daha önce hiç kimse Roma'nın bütün yeraltını temsil etme gibi gözü pek bir girişime kalkışmamıştı ve Ugonio'yla Ciacconio dışında pek az kimse tüneller ve mağaralar ağına ilişkin böyle derin bir bilgiye sahip olmakla övünebilirdi. Ama böyle değerli bir yeraltı bilgisi birikimini (bir kez daha altını çizdi Ugonio; gerçekten de başka kimse böyle bir bilgiye sahip değildi) ne yazık ki beğenmemiştik biz, bu yüzden de...

Atto'yla birbirimize baktık.

"Plan nerede?" diye sorduk ikimiz birden.

"Gfrrrlûlbh" dedi Ciacconio, yarı boğuk bir sesle umutsuzca kollarını açarak.

"Ciacconio şişin kendini beğenmiş ve koşmik kararlılıkla öfkeli yadşımanışa şaygı duyuyor" dedi Ugonio vurdumduymaz bir tutumla, bu arada yol arkadaşı başını eğiyor ve korkunç bir öğürmeyle sağ elinin avcuna bir bulamaç kusuyordu; ne yazık ki bulamacın içinde, hari-

* *Breviter et commoditer* (Lat.): Çabucak ve kolayca. (Ç.N.)

tanın çizili olduğu kâğıt parçasının bazı parçaları görülüyordu.

Kimse koşup planı kurtarmayı göze alamadı.

"Baba katilinden çok baba olduğu için, Ciacconio ya da başkaları uygun görmediğinde, mideşine indirir her şaman" diye açıkladı Ugonio.

Öfkelenmiştik. Önemini ancak şimdi öğrendiğimiz planı yutmuştu Ciacconio; arkadaşının dediği gibi, kendisinin ya da tanıdıklarının hoşuna gitmeyen her ne varsa midesine indirmeyi adet edinmişti. Artık neredeyse sindirilmiş olan değerli çizim ilelebet yok olmuştu.

"Peki ama başka ne yer?" diye sordum şaşkın bir halde.

"Gfrrrlûlbh" dedi Ciacconio omuz silkerek; boğazının eşiğinden neyin geçtiğine pek aldırmadığını söylemek istiyordu.

Ciacconio bir tür küçük mağarayla başlayıp sağa sapan ikinci yol ağzının aslında bizi yüzeye çıkaracağını; ama bunun için çok uzun bir yol katetmek gerektiğini açıkladı. Atto, sola giden ilk yol ayrımının keşfetmeye değer olduğuna karar verdi. Geriye dönüp dehlize girdik. Henüz yirmi otuz metre kadar yol almıştık ki, Ugonio Atto'yu çekiştirip dikkatini çekti.

"Ciacconio kokuşunu aldı; dehlişde birişi var."

"İki yaratık buralarda bir yerde birisinin olduğunu düşünüyorlar" dedi Atto alçak sesle.

"Gfrrrlûlbh" diyerek onayladı Ciacconio, geldiğimiz tüneli işaret edip.

"Birisi bizi takip etmiş olabilir. Ben ve Ciacconio burada duralım, karanlıkta" diye karar verdi Rahip Melani. "Buna karşılık, siz ikiniz, iki lamba da yanık halde yavaş-

ça ilerleyeceksiniz. Böylece, sizin ışığınızı takip ederken ele geçirebileceğiz onu."

Ugonio'yla yalnız kalma fikrini olumlu karşılamadım; ama hepimiz söylenene uyduk karşı çıkmadan. Melani'yle Ciacconio karanlıkta saklı kaldılar. Birden yüreğimin küt küt attığını ve soluksuz kaldığımı hissettim.

Ugonio'yla yirmi ya da otuz metre ilerleyip durduk, kulaklarımızı dikerek. Çıt yok.

"Ciacconio birişinin ve bir yaprakşın kokuşunu aldı" diye fısıldadı bana Ugonio.

"Yaprak mı demek istiyorsun?"

Ugonio başıyla onayladı.

Dehlizde bir figür belirdi belli belirsiz. Bütün kaslarımla pek iyi bilmediğim şeye hazırladım kendimi: Saldırmaya, bir saldırıya karşı koymaya ya da daha büyük bir olasılıkla kaçmaya.

Atto'ydu. Eliyle yanına gitmemizi işaret etti.

"Bilinmeyen kişi bizi takip etmiyordu" diye bildirdi biz yanına varır varmaz, "kendi adına yol alıyor ve ana kanala girdi, dar delikten sonra düz gidene. Biz onu takip edeceğiz. Ama acele etmeliyiz yoksa elimizden kaçıracağız."

Ciacconio'nun yanına vardık, karanlıkta burnunun ucunu havaya dikmiş, bir heykel gibi kıpırtısız bizi bekliyordu.

"Gfrrrlûlbh."

"Erkekş, gençş, sıhhatli, korkşmuş" diye bildirdi Ugonio.

"Erkek, genç, sağlığı yerinde ve korkmuş" diye çevirdi Atto kendi kendine mırıldanarak. "Bu ikisine tahammül edemiyorum."

Sola dönüp yeniden ana yola girdik; tek bir lambayı en kısık derecede yakılı tutuyorduk. Birkaç dakika yürü-

dükten sonra nihayet önümüzde uzak ve cılız bir aydınlık gördük. Avımızın ışığıydı. Atto, lambayı söndürmemi işaret etti bana. Parmak uçlarımıza basarak yürüyor, çıt çıkarmamak için azami çabayı gösteriyorduk.

Epey bir süre gizemli yolcunun peşinden gittik, ne var ki tam olarak göremedik onu; çünkü yol hafifçe sağa kıvrılıyordu. Çok fazla ileri gitsek, o da bizi görebilecek, bu durumda onu elimizden kaçırma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktık.

Birden ayağımın altında hafif bir çatırtı yankılandı. Kuru bir yaprağa basmıştım.

Soluğumuzu tutarak durduk. Bilinmeyen kişi de durmuştu. Dehlize büyük bir sessizlik çöktü. Ritmik bir hışırtının yavaşça yaklaştığını duyduk. İzlediğimiz kişinin ışığından bir gölge ayrılıyordu, bize yaklaşmak için. Karşılaşmaya hazırladık kendimizi. İki Aziz Avcısı kıpırtısız durdular; başlıkları yüzünden ne düşündükleri, ne hissettikleri belli olmuyordu. Gölgede Atto'nun elinde birden bir şeyin parıldadığını gördüm. Korkuya rağmen, gülümsemeyi başardım; hiç kuşkusuz, Atto'nun piposuydu bu. Sonra, dehlizin bir dönemecinde, keşif gerçekleşti.

Bir canavarın ardından gitmiştik. Boşluğun sol yanında, takip edilenin ışığı korkunç bir çengel kolun gölgesini açığa çıkardı. Bunu uzunca, sivri bir kafatası ve üzerindeki tiksindirici derecede sık ve gür saçlar izliyordu. Faka bastırdığımız yanılgısına kapıldığımız cehennemî bir yaratık, tehdit edici bir biçimde grubumuza doğru sürünüyordu. Kaskatı kesildik. Canavarın silueti bir, iki, üç adım attı. Neredeyse dehlizin dönemecinden çıkıp kendini göstermek üzereydi. Durdu.

"Git!"

Hepimiz irkildik ve ben neredeyse bayılacak gibi oldum. Birisi bağırmıştı. Duvardaki gölge devleşti, her tür mantıklı beklentinin ötesinde çarpık bir biçime büründü. Sonra küçülüp, gözlerimizin önünde etiyle kemiğiyle belirirken normal ölçülerine döndü.

Küçük bir köpek boyutlarında, hantal ve kararsız bir sıçandı. Bizi görünce hızla sıçramak yerine (ilk yeraltı yolculuğumuz sırasında Atto'yla karşılaştığımız lağım faresinin yaptığı gibi), iri hayvan varlığımıza aldırmayarak zar zor ilerliyordu. Çok kötü durumda görünüyordu. Lamba yandan görünümünü devleştirerek dehlizin duvarına yansıtmıştı.

"İğrenç şırfıntı, beni korkuttun" dedi gene ses. Işık bir kez daha uzaklaştı bizden. Karanlık yeniden çevremizi sarmadan Atto'yla birbirimize baktık. O da, benim gibi, takip edilen kişinin sesinin Stilone Priàso'ya ait olduğunu güçlük çekmeden tanımıştı.

Can çekişen sıçanı ardımızda bıraktıktan sonra, sabırla yolumuza devam ettik. Şaşırtıcı keşif, bir varsayımlar ve kuşkular kasırgasını harekete geçirmişti içimde. Kendisinin açığa vurduğu birkaç şey dışında pek az biliyordum Stilone Priàso'yu. Yalnızca şiirle yaşamadığı belli olmakla birlikte, şair olduğunu söylüyordu. Giysileri, gösterişli olmasa da, şu ya da bu vesileyle şiir söyleyen birisininkinden çok daha üstün bir rahatlığı ve imkânlar bütününü açığa vuruyordu. Hemen gerçek para kaynağının bambaşka olduğundan kuşkulanmıştım. Şimdiyse, yeraltı tünellerindeki açıklanması olanaksız varlığı bütün kuşkularımı yeniden canlandırıyordu.

Bir süre, yukarı çıkan ve birden darlaşıp boğucu hale gelen bir merdivenin başladığı yere kadar peşinden gittik. Artık karanlıktaydık. Arka arkaya dizildiğimizde, hiç zorluk çekmeden Stilone Priàso'nun izini süren Ciacconio başımıza geçti; yerdeki değişiklikleri de tahmin ediyor, grubun ikincisi olan bana bildiriyordu bunları, omzuma hızlı, küçük vuruşlarla.

Ciacconio birden duruverdi, sonra yeniden yürümeye başladı. Basamaklar sona ermişti. Yeni bir havanın yüzüme değdiğini hissettim. Hafif de olsa, adımlarımızın yarattığı yankıdan oldukça geniş bir yerde bulunduğumuzu anladım. Ciacconio kararsızdı. Atto, lambayı yakmamı istedi.

Işıktan gözlerimiz yarı körleşmiş, çevremize bir göz attığımızda çok şaşırdım. Duvarları tamamen fresklerle kaplı, kocaman yapay bir boşlukta bulunuyorduk. Ortada, henüz tam olarak seçemediğim büyük bir mermer nesne yükseliyordu. Ugonio'yla Ciacconio da bu bilinmedik yerde sudan çıkmış balıkları andırıyorlardı.

"Gfrrrlûlbh" diyerek yakındı Ciacconio.

"Koku, buradaki kişiyi gişliyor" diye açıkladı Ugonio.

Ortama hükmeden keskin, genzi yakan idrar kokusundan söz ediyordu. Atto, büyülenmiş bir halde, üzerimizdeki resimlere bakıyordu. Burada kuşlar, kadın yüzleri, atletler, zengin çiçek süslemeleri ve her yanda neşeli süslemeler ayırt ediliyordu.

Ne var ki Melani hemen kendini toplayıp: "Vaktimiz yok" dedi, "böyle kaybolup gidemez."

Hızla iki çıkış bulduk. Ciacconio idareyi ele almıştı yeniden ve bize burnuyla yoklayıp hangi çıkışın uygun olduğunu gösterdi. Çılgınca bir yürüyüşle başka salonların oluşturduğu bir labirentten geçirdi bizi; gerek acele etti-

ğimizden, gerek lambamızın cılız ışığı yüzünden bunları inceleyemedik. Bununla birlikte, pencerelerin, temiz havanın ve herhangi bir insanın olmayışı, hâlâ yeraltında bulunduğumuzu gösteriyordu.

"Roma kalıntıları" dedi Atto belli bir heyecanla, "Mühürdarlık Sarayı'nın altında olabiliriz."

"Nereden çıkarıyorsunuz bunu?"

"Büyük bir labirentte bulunuyoruz, bu da bana hatırı sayılır boyutlarda bir yapıyı düşündürüyor. Mühürdarlık'ı yapmaya yetecek malzeme elde etmek için Colosseum'un bir bölümünü ve Giordano Kemeri'nin tamamını yıktıklarını unutma."

"Hiç girdiniz mi oraya?"

"Elbette. Benden bazı ricalarda bulunmuş olan Mühürdar Vekili Kardinal Barberini'yi iyi tanıyordum. Saray görkemlidir ve dev salonları, pamuktaşından cepheleri de fena değildir, her ne kadar..."

Sözüne ara vermek zorunda kaldı; çünkü Ciacconio bizi bir başka büyük mağaranın kasvetli ve karanlık boşluğuna götüren tehlikeli biçimde korkuluksuz bir merdivenden yukarı tırmandırıyordu. Hepimiz el ele tutuşuyorduk. Merdiven hiç bitmeyecekmiş gibi görünüyordu.

"Gfrrrlûlbh!" diye haykırdı Ciacconio sonunda utkuyla, yola çıkan bir kapıyı iterek. Böylece, korku ve yorgunluktan yarı ölü bir halde, yeniden dışarıda bulduk kendimizi.

İçgüdüsel olarak havayla doldurdum ciğerlerimi, Donzello'daki beş günlük karantinanın ardından gecenin serin ve hafif havasıyla ferahlamıştım.

Bir kez olsun yararım dokunabildi. Gerçekten de, Donzello'ya buradan gıda maddeleri satın alan Pellegri-

no'yla birlikte birçok kez geldiğim için, hemen nerede bulunduğumuzu anlamıştım. Campo di Fiore ve Farnese Meydanı yakınlarındaki L'Arco degli Acetari'ydi burası. Ciacconio yeniden burnunu havaya dikmişti, bizi hemen Campo di Fiore'nin geniş alanına doğru sürükledi. İnce bir yağmur yağıyordu sessizce üzerimize. Meydanda yalnızca sefil eşyaları arasında yere çömelmiş iki dilenciyle sokaklardan birine doğru arabasını iten delikanlıyı gördük. Meydanın karşı ucuna ulaştık ve birden Ciacconio bize küçük bir binayı gösterdi. Tanıdık ama adını hatırlayamadığım bir yoldaydık.

Binanın pencerelerinde hiç ışık yoktu. Ne var ki, tam yolun üzerinde bir kapı yarı açık gibiydi. Yol boştu; ama tedbiri elden bırakmamak için, Ugonio'yla Ciacconio çevreyi gözetlemek üzere grubun iki yanında durdular. Yaklaştık; uzaktan, boğuk bir sesin geldiği işitiliyordu. Büyük bir temkinlilikle kapıyı ittim. Küçük bir merdiven aşağıya iniyordu, aşağıda bir başka yarı açık kapının arkasında ışıklı bir oda olduğu anlaşılıyordu. Şimdi bir başkasıyla konuşmakta olan ses buradan geliyordu.

Merdivenin sonuna varıncaya kadar Atto önümden gitti. Burada tam anlamıyla yere saçılmış kâğıtların oluşturduğu bir halı üzerinde yürümekte olduğumuzu fark ettik. Atto yerden birkaçını toplamak üzereydi ki, birden yarı açık kapının hemen arkasındaki sesler yaklaşmaya başladı.

"... Ve kırk ekü" dediğini işittik ikisinden birinin.

Merdivenden yukarı seğirtip çıkışa ulaştık; ama kuşku uyandırmamak için yola bakan kapıyı yeniden kapatmayı da ihmal etmedik. Ugonio ve Ciacconio'yla binanın köşesine gizlendik.

Doğru görmüştük: Küçük kapıdan Stilone Priàso çıktı. Çevreye bir göz attı ve hızla L'Arco degli Acetari'ye doğru yürüdü.

"Şimdi ne olacak?"

"Şimdi kafesi açacağız" diye karşılık verdi soruma Atto. Ugonio'yla Ciacconio'ya bir şeyler fısıldadı; onlar bayağı ve acımasız bir gülümsemeyle karşılık verdiler. Kısa ve hızlı adımlarla Stilone'nin ardına düştüler.

"Peki biz?" diye sordum, şaşırarak.

"Biz yeniden içeri gireceğiz ama sakin sakin. Ugonio'yla Ciacconio küçük bir işi hallettikten sonra yeraltı dehlizlerinde bizi bekleyecekler."

Kimse görmesin diye Campo di Fiore'nin ortasından geçmeyip yolu uzattık. Atto'nun haklı olarak belirttiği gibi, Fransız Elçiliği'nin yakınlarında bulunuyorduk ve bir gece nöbetçisine yakalanma tehlikesiyle karşı karşıyaydık. Tanıdıkları sayesinde sığınma bile talep edebilirdi Atto. Ama o saatte, bizi tutuklamak yerine, belki de gasp edip boğazlamayı yeğlerdi elçiliğin girişindeki nöbetçiler.

"Belki de bildiğin gibi, Roma'da mahalle özgürlüğü vardır: Papalığın kolluk güçleri ve Bargello, elçiliklerin mahallelerinde kimseyi tutuklayamazlar. Ama bu düzen, firardaki hırsız ve katiller için fazla rahat hale gelmeye başlıyor. İşte bu yüzden girişteki nöbetçiler kılı kırk yarmıyorlar. Ne yazık ki, Kardinal Pamphili Şapeli'nin papazı kardeşim Alessandro bu günlerde Roma'da değil. Yoksa bize bir muhafız birliği verirdi."

Yeraltına döndük. Tanrı'ya şükür lambalar zarar görmemişti. Yeraltı labirentinde freskli odayı arayarak iler-

ledik; neredeyse kaybolduğumuza karar vermek üzereyken, bilinmeyen dolambaçlı bir yerden çıkıp yanımızda yeniden bitiverdi Aziz Avcıları.

"Hoş bir konuşma oldu mu?" diye sordu Atto.

"Gfrrrlûlbh!" diye karşılık verdi Ciacconio, memnun bir sırıtışla.

"Ne yaptınız?" diye sordum kaygıyla.

"Gfrrrlûlbh."

Geğirtisi beni sakinleştirdi. Karanlık bir yoldan, Aziz Avcısı'nın tekdüze konuşmasını anlamaya başlıyormuşum gibi tuhaf bir izlenime kapılmıştım.

"Ciacconio şadece korkmuş" diye kesinledi Ugonio.

"Tut ki iki dostumuzu hiç görmedin" diyerek açıkladı Atto, "ve tut ki karanlıkta, bir yeraltı dehlizinde bağıra-rak üzerine saldırdıklarını gördün. Senden bir ricaları olur, karşılığında da seni rahat bırakırlarsa, ne yaparsın?"

"Ricalarını yerine getiririm, elbette!"

"İşte, onlar da Stilone'ye yalnızca bu gece ne yapmaya gittiğini sordular ve niçin."

Ugonio'nun özeti kısaca şöyleydi: Zavallı Stilone Priàso, ara sıra İnanç Yayma Kurulu'nun basımevinde çalışan ve geceleri ek gelir elde etmek için kendi adına bazı yasadışı işler yapan Komarek adında birisinin dükkânına gitmişti. Komarek gazeteler, adsız mektuplar, hatta belki Yasaklar Listesi'ne alınmış kitaplar basıyordu. Bunların hepsi yasak şeylerdi ve karşılığında çok iyi para alıyordu. Stilone Priàso ona, Napolili bir dostunun isteği üzerine, siyasi tahminlerin yer aldığı birkaç mektubun basım işini sipariş etmişti. Karşılığında, ikisi kazancı aralarında bölüşeceklerdi. Bu yüzden Roma'da bulunuyordu.

"Peki Kutsal Kitap?" diye sordu Atto.

Hayır, dedi Ugonio, Stilone'nin Kutsal Kitaplar konusunda hiçbir bilgisi yoktu. Komarek'in dükkânından da hiçbir şey almamıştı, tek bir yaprak bile.

"Öyleyse kan lekeli sayfayı yeraltında kaybeden o değildi. Doğruyu söylediğinden emin misiniz?"

"Gfrrrlûlbh" diyerek kıs kıs güldü Ciacconio.

"Korkudan altına işemiş" diye açıkladı memnun bir edayla Ugonio.

İşi tamamlamak için ikisi Stilone Priàso'nun üzerini aramış, üzerinde büyük bir olasılıkla hep giysilerinin altında tuttuğu küçücük ve yıpranmış bir kitapçık bulmuşlardı. Atto bunu lambanın ışığına yaklaştırdı; bu arada dönüş yolu üzerinde yola koyuluyorduk:

ASTROLOJİ
GAZETESİ
GÖKTEKİ YILDIZLARIN
1683 yılı boyunca aşağıdaki şeyler üzerinde
olumlu ve olumsuz
ETKİLERİ NELER OLACAK?
Soylu Floransa Şehri'nin
ENLEM VE BOYLAMINA GÖRE
FLORANSALI BARTOLOMMEO ALBIZZINI
TARAFINDAN HESAPLANMIŞ
Ve aynı kişi tarafından
Pek ünlü Senyör ve pek saygıdeğer Üstat
GIO:CLAUDIO BUONVISI'ye adanmıştır
Saygıdeğer Toscana Grandükü III. Cosimo Nezdinde
Ünlü ve Seçkin Lucca Cumhuriyeti Elçisi

"Al sana bir Astroloji Gazetesi" diye haykırdı Atto, neşeli bir sesle.

Son faci le Stelle
*che spirano ardore.**

Cıvıltılı bir sesle kulağa hoş gelen bir şarkı söylemeye başladı, Ciacconio'da hayranlık homurtalarına yol açarak.

"Oooh, kaştrato şarkıcı!" diyerek alkışladı bayağı bir biçimde Ugonio.

"Gazeteci, anlamıştım" diyerek sözünü sürdürdü Atto, Aziz Avcıları'nı umursamadan. "Ama Stilone Priàso'nun kazaî müneccim olduğu, hayır, işte bu aklıma gelmemişti."

"Niçin Stilone'nin gazeteci olduğundan kuşkulanıyordunuz?"

"Önsezi. Her durumda, şair olamayacağı açıktı. Şairler melankolik mizaçlıdırlar; onları koruyan bir hükümdarları ya da bir kardinalleri yoksa, hemen tanırsın şairleri. Beş para etmez şeylerini sana okumak için her bahaneye başvururlar, kötü giyinirler, ne yapıp edip kendilerini masana çağırtmaya çalışırlar. Oysa Stilone'nin giysileri, sözleri ve gözleri, senin oralarda dedikleri gibi "midesi dolu olan" kişilere özgü. Ama aynı zamanda tıpkı Pompeo Dulcibeni gibi ölçülü bir karakteri var ve Robleda'nın hoşlandığı gibi yersiz konuşmaktan hoşlanmıyor."

"Kazaî müneccimlik ne demek?"

* "Birer meşale yıldızlar / alev soluyan." Luigi Rossi'nin *Amanti, sentite*'si. (Ç.N.)

"Herhalde müneccimlerin aşağı yukarı ne yaptıklarını biliyorsun, değil mi?"

"Aşağı yukarı, evet: Yıldızlar aracılığıyla geleceği öngörmeye çalışırlar."

"Genellikle öyle. Ama hepsi bu değil. Gerçekten gazetecilik yapmak istiyorsan, sana söyleyeceklerimi aklında tutman iyi olur. Müneccimler iki sınıfa ayrılırlar: Katışıksız, yalın müneccimler ile kazaî müneccimler. İkisi de yıldız ve gezegenlerin, ışık ve ısı üretmenin ötesinde, gizli güçleri olduğunu ve bu güçlerle aşağıdaki cisimler üzerinde bazı etkilere yol açtıklarını kabul ederler."

Bu arada, lağım faresinin gölgesinden dehşete kapıldığımız uzun dönemeçli dehlizi geçmekteydik.

"Ama kazaî müneccimler bunun ötesine uzanır, çok tehlikeli bir oyuna girerler" dedi Rahip Melani.

Gerçekten de, onlar, yıldızlarla gezegenlerin doğal şeyler üzerindeki etkisini kabul etmekle yetinmiyor, bu etkinin insana da uzandığına inanıyorlardı. Böylece, yalnızca bir kişinin doğduğu yeri ve tarihi bilerek, yaşamı üzerindeki etkilerin neler olacağını öngörmeye çalışıyorlardı. Sözgelimi, karakterini, sağlığını, talih ve talihsizliklerini, ölüm gününü, vb.

"Bunun gazetecilerle ne ilgisi var?"

"Öyle bir ilgisi var ki. Çünkü bazı müneccimler aynı zamanda gazetecidirler ve yıldızların etkilerine dayanarak siyasi öngörülerde bulunurlar. Tıpkı Stilone Priàso gibi: Cebinde bir Astroloji Gazetesi olduğu halde sakınımsızca ortada dolaşıyor ve geceleyin öngörüler bastırtıyor."

"Yasak mı bu."

"Yasak da söz mü! Kazaî müneccimlere ve aralarında kilise adamlarının da bulunduğu dostlarına verilen cezaların sayısı hayli kabarıktır. Birkaç yıl önce sorun ilgimi

çekmiş ve bu konuda bir şeyler okumuştum. Sözgelimi, Papa III. Alexander, astrolojiye başvuran bir rahibi, kilisesinde yapılan bir soygunda çalınanları bulmak gibi kutsal bir amaç gütmüş olsa da, bir yıl süreyle görevden uzaklaştırmıştı."

Kaygıyla, Stilone'den alınan kitapçığı elimde çevirip ışığa yaklaştırdım.

"Bunun gibi almanaklardan" dedi Atto, "onlarcasını gördüm. Daha ciddi şeyler oldukları –siyasi kararları etkileme gücü olan kazaî astroloji gibi– kuşkusunu uyandırmamak için, *Astrolojik Şakalar* ya da *Astrolojik Hayaller* gibi başlıkları var bazılarının. Doğru, kendi içlerinde, o yıla dair öğüt ve tahminlerin yer aldığı zararsız elkitapları bunlar; ama elbette bizim Stilone kartal gibi keskin görüşü olan birisi değil" diyerek kıs kıs güldü rahip, "şayet, böyle tehlikeli bir mesleği varken, gizli basımevlerinde üzerindekine benzer şeylerle dolaşıyorsa!"

Korkarak, hemen Atto'ya sundum ince kitapçığı.

"Yok canım, sende kalabilir elbette" diyerek rahatlattı beni.

Her durumda, ihtiyatı elden bırakmamak için, elbisemin altındaki pantolonuma soktum kitapçığı.

"Siz astrolojinin gerçekten de yardımı olabileceğini düşünüyor musunuz?" diye sordum.

"Ben mi? Hayır. Ne var ki, birçok hekimin ona büyük bir değer verdiğini biliyorum. Galenos, gezegenlerin konumuna göre hastalara uygulanacak tedavileri konu alan bütün bir kitap yazmıştır: *De diebus chriticis*.* Müneccim değilim ben; ama biliyorum ki, bazılarına göre sözgelimi ödü iyileştirmek için iyi olurmuş Ay'ın..."

* *De diebus chriticis* (Lat.): Kritik Günler Üzerine. (Ç.N.)

"Yengeç'te bulunması."

Ugonio'nun araya girmesiyle ikimiz de şaşırıp kaldık.

"Ay Yengeç'te olduğunda, gökşel burç, yüş yirmi derecelik açı ya da Merkür ile" diye sözünü sürdürdü Aziz Avcısı yoğun bir homurtuyla, "öd eşenlikle arındırılır; altmış derecelik ya da Güneş'te yüş yirmi derecelik açıyla balgam, Jüpiter görünümüyle de melankoli arındırılır; Ejderha, Oğlak, Koç burcunda –geviş getirici burçlar– kuşey, güney yapışına yaklaştıkça karışıklığa yol açacaktır; çünkü boşuk beden şıvıları bu ikişiyle akar, kuşey rüşgârları da büyük ölçüde başkı ve şıkıştırma yoluyla akış ve damıtmayı harekete geçirir, akışlar tarafından kuşatılanlarda boşaltmaya kalkışmamak gerekir; bu yüşden, köy hekimi olmamak, kötü değil iyi etkileri almak, baba katilinden çok baba olmak, vicdanı yatıştırmak için, önemli görünümleri göşlemek laşımdır; çünkü yükümlülüklerin yerine getirilmeşiyle vaftiş olmuş kişinin şevinci artar, güçlükleri çoğaltmamak için kuruntuları aşaltmak, şöşgelimi uygun ve aş boşaltmalar uygulamak gerekir, Scialappa'nın öğretişinden yararlanacak olurşak."

İkimiz de suskun kalakaldık.

"İşe bak, gerçek bir tıp astrolojisi uzmanımız var" diye yorumda bulundu kısa bir süre sonra Rahip Melani, "peki nereden öğrendin bütün bu değerli görüşleri?"

"Gfrrrlûlbh" diyerek araya girdi Ciacconio.

"Yaprakları çevrilebilirleri okuyarak artırdık biş bilgilerimişi."

"Yaprakları çevrilebilirler mi?"

Ciacconio elimdeki kitapçığı gösterdi.

"Ah, kitaplar demek istiyorsun. Haydi, delikanlı, durmayalım. Cristofano'nun handa dolaşırken çevreye göz

atmasından çekiniyorum. Yokluğumuzu açıklamak zor olur."

"Stilone Priàso da yoktu."

"Artık oradadır, sanırım. Bizim iki canavarcıkla karşılaştıktan sonra, hiç kuşku yok ki koşar adım geri dönmüştür hana."

Stilone Priàso, diye sözünü sürdürdü Atto, Roma'ya kazaî müneccimlik uğraşı için, dolayısıyla pek temiz olmayan bir iş için gelmişti. Bu yüzden, Donzello'dan gece saatlerinde güvenilir şekilde çıkması gerekiyordu. Yeraltı yolunu daha önce öğrenmiş olsa gerekti; çünkü Donzello'da daha önce kaldığını söylemişti.

"Stilone'nin Sinyor Mourai'nin öldürülmesiyle ve küçük incilerimin çalınmasıyla bir ilgisi olduğunu düşünüyor musunuz?"

"Bunu söylemek için erken. Onun hakkında biraz akıl yürütmemiz gerekecek. Elbette, kim bilir kaç kez ziyaret etmiş olmalı yeraltı dehlizlerini. Bizim için aynısı geçerli değildi. Lanet olsun! Ugonio'yla Ciacconio'nun hazırladığı plan –ne kadar pis ve karışık olsa da– yanımızda olsaydı, büyük bir avantaja sahip olurduk."

Neyse ki hiç olmazsa bir başka avantajımız vardı: Stilone'nin yeraltı dehlizlerinde bulunduğunu biliyorduk; oysa o bizi bilmiyordu.

"Bu arada" diye ekledi rahip, "yatmadan gidip bir göz at ona. Bu iki yaratığa pek güvenmiyorum" dedi ardımızdaki Aziz Avcıları'nın sırıtan yüzlerini işaret etmek için arkasına dönerek.

Navona Meydanı altındaki Domitianus Stadyumu'nun kalıntılarına götüren dar deliğin girişine kadar yeraltı geçidini baştan sona katettik. Atto, ertesi gece günbatımından bir saat sonra buluşacağımızı belirtip

karşılığında bir şey vaat ederek iki Aziz Avcısı'yla vedalaştı.

"Gfrrrlûlbh" diyerek karşı çıktı Ciacconio.

İki Aziz Avcısı Kutsal Kitap yaprağının geri verilmesini istiyorlardı. Oysa Atto, henüz nereden geldiğini anlamadığımız için yaprağı alıkoymaya karar verdi, daha doğrusu özenle korumam için bana uzattı. Aziz Avcıları'na da onun karşılığında para vermeyi önerdi.

"Doğruya doğru, sonuçta planı yapmıştınız" dedi kibarca, parayı çıkarırken.

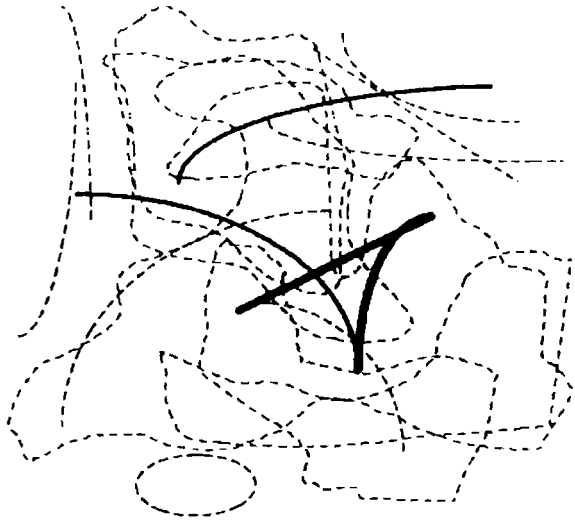
Birden Rahip Melani'nin gözleri fal taşı gibi açıldı. Ayaklarıyla bir avuç toprak toplayıp bunu Ciacconio'nun omzuna fırlattı; Ciacconio beklemediği bu hareket karşısında donakaldı. Sonra Kutsal Kitap yaprağını alıp açtı ve Ciacconio'nun köylü paltosu üzerine, az önce toprak attığı noktaya koydu.

"Sizi gidi hayvanlar!" dedi onlara öfkeyle bakarak. İkisi de bir ceza bekleyerek süt dökmüş kediler gibi kıpırtısız kaldılar. Yaprağın üzerinde tanıdık biçimleri olan bir tür labirent belirdi.

"Aklınızdan çıkarmayın: Bir daha bana asla böyle bir şey yapmayın. Asla."

Sonra susup Ugonio'yla Ciacconio için hazırladığı paraları cebine koydu yeniden.

"Anlıyor musun?" dedi bana, dörtlünün dağılmasının ardından. "İki budala gibi aldatmak istiyorlardı bizi. Örtündükleri türden keçi derisi üzerine bastırmışlar yaprağı. Sonra birkaç karalama eklemişler ve olup bitmiş; Roma'nın yeraltı yollarını gösteren değerli plan bu. Ama ben, yoo, ben benimle böyle oynanmasına izin vermem. Planın ortasındaki şekil, Ciacconio'nun omzu üzerindeki

bir yamanın tıpatıp aynısıydı. İşte böyle düşürdüm maskelerini!"

Bir daha ağzımızı açmadık ve gece yarısı, bitkin bir halde, geri döndük Donzello'ya.

Atto'dan ayrıldıktan sonra merdivenleri çıkıyordum ki, ikinci katta Stilone Priàso'nun odasından hafif bir aydınlığın geldiğini gördüm. Genç Napolili'ye göz atmam konusunda Rahip Melani'nin verdiği öğüdü anımsadım. Hafif aralık kapıya yaklaştırdım yüzümü, içeriye göz ucuyla bakmaya çalışarak.

"Kim o?" diye titrek bir sesle sorduğunu işittim.

Kendimi tanıtıp içeri girdim. Yatağın üzerine büzülmüştü, solgun ve üstü başı toz toprak içindeydi. Alacakaranlıkta, durumunu fark etmemiş gibi davrandım.

"Bu saatte ne yapıyorsun, delikanlı?"

"Ustamın tuvalete gitmesi gerekiyordu" diye yalan söyledim, "peki siz?"

"Ben... ben korkunç bir kâbus gördüm. İki canavar karanlıkta bana saldırıyor, sonra kitaplarımı ve üzerimdeki bütün parayı çalıyorlardı."

"Parayı da mı?" diye sordum Ugonio'yla Ciacconio'nun bundan söz etmediklerini anımsayarak.

"Evet, sonra da soru soruyorlardı bana... uzun sözün kısası, işkence ediyor, rahat bırakmıyorlardı."

"Korkunç bir şey. Dinlenmeniz gerek."

"İmkânsız, hâlâ gözümün önünden gitmiyorlar" dedi; bir yandan da gözlerini karanlıkta belirsiz bir noktaya dikmiş, ürperiyordu.

"Ben de son zamanlarda bazı tuhaf rüyalar gördüm" dedim onu rahatlatmak için, "ne anlama geldiklerini kestirebilmek olanaksızdı."

"Anlamını..." diye yineledi Stilone Priâso dalıp giderek, "rüyaların anlamını çözemezsin. Gerçek bir rüya yorumcusu gerekir bunun için. Ama gerçek bir uzman; bir şarlatan ya da seni yolmaya çalışan bir yosma değil."

Bu sözler üzerine kızardım ve konuyu değiştirmeye çalıştım.

"Uykunuz yoksa, biraz yanınızda kalabilirim. Benim de yatıp uyumak gelmiyor içimden bu gece" dedim, Napolili'yle konuşabilmek ve bir ihtimal ağzından Rahip Melani'nin araştırmalarına yararlı olacak birkaç bilgi alabilmek umuduyla.

"Fena olmaz. Hatta ben elimi yüzümü yıkarken giysilerimi fırçalarsan, çok iyi olur."

Kalktı ve soyunup leğene doğru yürüdü, orada ellerini ve çamurlu başını yıkamaya başladı. Fırçalamam için ba-

na giysileriyle bir fırçayı bıraktığı yatağının üzerinde, tuhaf işaretlerin çizili olduğu bir not defteri gözüme çarptı. Defterin yanında birkaç eski kitap vardı; ilk sayfalarına baktım göz ucuyla: *Myrotecium, Protolume chimico echeggiante* ve son olarak *Antilucerna fisica oroscopante*.

"Simya ve burçlarla mı ilgileniyorsunuz?" diye sordum, anlamı karanlık başlıklardan çarpılarak.

"Yo, hayır" diye haykırdı Stilone, birden geriye dönerek. "Yalnızca uyaklı yazılardır onlar, esinlenmek için göz atıyordum. Şair olduğumu biliyorsun, değil mi?"

"Ah, evet" diyerek inanıyormuş gibi yaptım, bu arada fırçalama işiyle uğraşıyordum. "Zaten astroloji, yanılmıyorsam, yasak."

"Tam olarak değil" diye karşılık verdi soğuk bir ifadeyle. "Yalnızca kazaî olanı yasaktır."

Onu telaşa düşürmemek için konuyu hiç bilmiyormuşum gibi davrandım; böylece Stilone Priàso, büyük bir gayretle başını ovarken, Atto'dan daha önce duyduklarımı bir öğretmenin ses tonuyla yineledi bana.

"Son olarak, yaklaşık yarım yüzyıl önce" diye son verdi sözlerine, "Papa VIII. Urbanus, tam papalığının ortasında, kazaî müneccimlere karşı bütün öfkesini kustu. Ondan önce, otuz yıl kadar müneccimler, talihe ilişkin öngörüler isteyen kardinaller, hükümdarlar ve piskoposlar nezdinde giderek daha çok hoşgörüyle karşılanmış, hatta ün edinmişlerdi. Bir deprem oldu bu, o kadar ki bugün bile yıldızlardan yazgıyı okuyanlar çok ciddi risklere girerler."

"Yazık, şimdi burada, Donzello'da sonumuzun ne olacağını bilmek çok yararlı olurdu: Bir karantina yerinde yok olup gidecek miyiz, yoksa sağlıklı ve özgür dışarı mı çıkacağız" diyerek onu kışkırttım.

Stilone Priàso karşılık vermedi.

"Bir müneccimin yardımıyla, Sinyor Mourai vebadan mı ölmüş, yoksa Cristofano'nun öne sürdüğü gibi zehirlenmiş mi anlayabilirdik belki" diyerek bir kez daha denedim. "Böylece katilin olası başka tehditlerinden korunabilirdik."

"Unut bunu. Zehir, ölümcül başka her silahtan daha çok, yıldızların uyanık gözünden saklanır. Zehir, herhangi bir kehanet ve öngörü girişiminden daha güçlüdür. Birini öldürmek zorunda kalsam, işin içinden ceza almadan sıyrılmak için zehri seçerdim elbette."

Bu sözler üzerine benzim attı ve kuşkularımın bir izini görür gibi olduğumu düşündüm.

Müneccimler ve zehir: Hanın kapatıldığı akşam zavallı Sinyor Mourai'nin cesedi çevresinde kiracılarımızı şevklendiren zehirler üzerine konuşmayı anımsadım birden. Zehirli ilaçların hazırlanmasında uzman kişilerin tam da müneccimler ve ıtriyatçılar oldukları gerçeğine değinilmemiş miydi? Ve Stilone Priàso, diye düşündüm ürpererek, müneccim bir gazeteciydi, Rahip Melani'nin kısa bir süre önce keşfetmiş olduğu gibi.

"Doğru mu söylüyorsunuz?" diye tepki gösterdim, derinden ilgiliymiş gibi bir tavır takınarak. "Yıldızlarda öngörülmesi mümkün olmayan, zehirlendiğinden kuşkulanılan ölüler biliyor musunuz acaba?.."

"Başta Rahip Morandi" diyerek sorumu yanıtladı hemen. "En ünlü olaydı bu."

"Rahip Morandi kimdi?" diye sordum kaygımı pek de gizleyemeyerek.

"Rahipti, aynı zamanda Roma'nın en büyük müneccimi" diye karşılık verdi az ve özlü bir dille.

"Nasıl olabilir, müneccim bir rahip ha?" diyerek karşılık verdim, inanmıyormuş gibi yaparak.

"Dahasını söyleyeyim sana: Geçen yüzyılın sonunda, Piskopos Luca Gaurico tam dört papanın sarayında resmî müneccimlik yapmıştır. Altın zamanlar! Şimdi, ne yazık ki, sonsuza dek geçmişte kaldı..." diyerek iç geçirdi.

Dilinin çözüldüğünü fark ettim.

"Peder Morandi olayından sonra mı?" diye üsteledim.

"Kesinlikle. Bilmelisin ki, Santa Prassede Manastırı'nın Başrahibi Peder Orazio Morandi –altmış yıl kadar önce– Roma'nın en iyi astroloji kitaplığına sahipti. Zamanın en ünlü bütün müneccimleri için gerçek bir başvuru kaynağıydı bu kitaplık. Roma, Milano, Floransa, Napoli ve İtalya'nın dışında da öteki şehirlerin en ünlü âlimleriyle yazışıyordu. Birçoğu ondan yıldızlar üzerine görüş alan edebiyat ve bilim adamlarıydı; hatta talihsiz Galileo Galilei, Roma'da kaldığında, onun konuğu olmuştu."

Bu olayların olduğu dönemde, diyerek sözünü sürdürdü Stilone, elli yaşını geçeli çok az olmuştu. Güzel konuşurdu, her zaman neşeliydi, uzunca boyluydu, kestane rengi kurumlu bir sakalı ve henüz ağarmaya başlayan saçları vardı. O zamanlar astroloji epey hoşgörüyle karşılanıyordu. Astroloji karşıtı yasalar vardı; ama uygulamada göz ardı ediliyordu bu yasalar. Ne var ki, Rahip Morandi hakkında pek de yüz ağartıcı olmayan söylentiler dolaşıyordu: Şehir dışındaki sayısız tanıdığından yararlanarak gazetecilik yaptığından kuşkulanılıyordu; haksız da değildi bu kuşkular. Gerçekten de, papalıkta, başka yerlerde basılmış, Roma Sarayı üzerine gizli bilgilerle dolu, adsız pek çok risale dolaşıyordu. Bu tür dedikoduların, siyasi düzenlere ve Vatikan'daki sarayda dönen oyunlara ilgisi bilinen Morandi tarafından derlenip yayıldığı düşünülüyordu. Ama hiç kimse bunları yapanın o olduğunu asla

kanıtlayamamıştı. Bunun tek nedeni, gazetelerin yazarının izinin sürülmesinin gerçekten zor olması değildi; aynı zamanda, gazeteci ve yazarların faaliyetinin, yasak olmakla birlikte, aslında büyük ölçüde hoşgörüyle karşılanmasıydı, duyuruların ve gazetelerin yazarlarının ancak çok seyrek olarak peşine düşülüyordu. Sonra, bu tür çekiştirici yazıların içerdiği haberlerin niteliğine bakıldığında, şurası açıktı: Peder Morandi'nin yaydığı haberlere, olsa olsa hükümdar ve kardinal yazmanları gibi son derece rafine zihinler kaynaklık edebilirdi. Hatta belki de, daha gerçekçi olarak, onların işverenleriydi bu kaynaklar.

Orazio Morandi, astrolojik hesaplarına dayanarak, Papa VIII. Urbanus Barberini'nin yıl sonuna kadar öleceğini öne sürmeyi aklına koyduğunda (1630 yılıydı), ünü doruğuna ulaşmıştı. Rahip böyle bir kararı açığa vurmadan önce, öteki ünlü yıldız bilginlerine danışmıştı. Onlar hesapları gözden geçirmiş ve aynı sonuca ulaşmışlardı.

Bir tek Roma'da matematik hocalığı yapan ve Papa'nın, çeşitli tehlikelere maruz kalmazsa, on üç yıl geçmeden, bir başka deyişle 1643 ya da 1644'ten önce ölmeyeceğini düşünen Peder Raffaello Visconti bu görüşe katılmamıştı. Ne var ki meslektaşları hocayı yeterince dikkate almamışlardı; onlar hep birlikte Papa Barberini'nin yakında öleceği konusunda birleşiyorlardı. Santa Prassede Başrahibi'nin öngörüsü Roma'da ve öteki başkentlerde yıldırım hızıyla dolaştı. Müneccim olarak öyle büyük bir saygınlığı vardı ki, bazı İspanyol kardinaller, artık toplanacağına kesin gözüyle bakılan Kardinaller Meclisi'ne katılmak için alelacele Roma'ya geldiler. Söylenti Fransa'da da yayıldı, o kadar ki Kardinal Richelieu, böyle tatsız bir duruma son verecek önlemleri almasını rica etmek zorunda kaldı Roma Sarayı'ndan.

Bu yolla söylenti Papa'nın kulaklarına kadar ulaştı. Papa, sonunun yaklaştığını öğrenmekten –üstelik bu şekilde– hiç memnun olmadı. 13 Temmuz günü Papa VIII. Urbanus, Rahip Morandi ve suç ortaklarına karşı bir dava açılmasını buyurdu. İki gün sonra Morandi, Tor di Nona Hapishanesi'ne kapatıldı, mühürlenen kitaplığına ve odasına el konuldu.

"İşin şaşırtıcı yönü burada ortaya çıktı: Evet, çeşitli astroloji kitapları buldular ama ne gazetelerden, ne de astrolojik kehanetlerden eser yoktu; bir tek bunlar kanıtlayabilirdi suçları, hatta kötü bir büyüyü eyleme geçirme iradesini. Başrahip Morandi ve keşiş arkadaşları ihtiyatlı davranmışlardı. Büyük bir küçümseme söz konusu oldu. Papa bütün Avrupa'da alay konusu oldu" diyerek kıs kıs güldü Stilone Priàso.

"Peki sonra?" diyerek atıldım sabırsızlıkla, öykünün kalanını dinlemek için. Öykünün kalanında en sonunda yeraltındaki araştırmalarım için ilginç bir şeyler bulabilmeyi umuyordum.

"Sonra, avukatı devreye girdi. Kim insanların en uyanık, en hazırcevap ve en keskin zekâlısını aldatıp yıkmayı başarabilir? Avukatı. Unutma, delikanlı: Hep böyle olmuştur ve hep böyle olacaktır."

Uzun süredir Santa Prassede Manastırı'nın vekili olan pek ünlü avukat Teodoro Amayden, diyerek sözünü sürdürdü Stilone Priàso biraz da alaylı bir dille, Papa'nın imdadına yetişti. Morandi'nin tutuklanmasından birkaç gün sonra Amayden, Pasquino Meydanı'ndaki Ay Kitaplığı'na gitti ve dünyanın en masum halini takınarak, birçok kişinin önünde arama sırasında hiçbir şey bulunmadığını safça söyleyiverdi; ama bunun tek nedeni, keşişlerin belli bir bölmenin (avukat çok iyi ta-

rif etti bunu) çivilerini sökerek ulaştıkları gizli bir geçit aracılığıyla Başrahip'in çalışma odasına tam zamanında girmeleriydi; Başrahip'i suçlayabilecek bütün yazıları almış, sonra bunları yakmış ve bir kısmını gizlemişlerdi. Bu durumu, diye ekledi Avukat, Morandi için çalışan bir hizmetkâr açıklamıştı ona. Bu tür açıklamalarla, özellikle de bunları açıklarken takındığı gözü pek tutumla karşısındakileri afallatıp sakin sakin evine döndü Amayden.

Elbette, haber hemen yargıcın kürsüsüne ulaştı; yargıç da Santa Prassede'nin on iki keşişini birden tutuklatıp Amayden'i mahkemeye çağırdı.

"O yılan Avukat" diye tısladı Stilone tiksintiyle, "duruşmadaki ifadesinde çivileri sökülen bölme gizini kamuya açıkladığını teyit etmek gibi şeytani bir cesaret gösterdi: 'Başrahip Morandi'nin hapse atılmasından iki gün sonra, sözü geçen rahibin hizmetkârı Alessandro evime gelerek, keşişlerin çalışma odasının bir bölümünü kaldırdıklarını ve buradaki yazıları alıp yaktıklarını söyledi bana. Neşeli bir yüzle, bütün yazılar yakıldığı, bu yüzden de artık hiçbir şey bulunmadığı için mahkemenin Başrahip'e karşı herhangi bir şey bulamayacağını söyledi bana'" dedi Stilone, hain Avukat'ı taklit etmek için genzinden çarpıtarak çıkardığı sesle.

Bu her şeyin sonu olmuştu. Az sonra bütün keşişler olanları itiraf etmişler, en sonunda Morandi de Papa'nın falını çıkardığını ve gazetecilik yaptığını kabullenmişti. Yargıcın sorularının sıkıştırmasıyla, meslektaşlarının ve dostlarının adlarını da vermiş, onlar da başkalarını tuzağa sürüklemişti.

"Böylece dava sona erdi" dedim ben.

"Tam tersine" diye karşılık verdi Stilone Priàso, "tam bu noktada işler karışmaya başladı."

Suç ortaklarının adlarının verilmesi oyununda şaşırtıcı adların su yüzüne çıkması riski beliriyordu; özellikle, yazmanları ve yakınlarıyla kardinallerin. Kardinaller, VIII. Urbanus'un yakında öleceği kehanetini öğrenince, papalık tahtına geçme olasılıklarına ilişkin yıldız fallarına başvurmuşlardı. İlk soruşturmadan itibaren Morandi kendisini suçlayanların önüne birkaç üst düzeydeki kişinin adını atıvermişti: Kardinaller Meclisi Yazmanı'ndan aldığı bir *Yergiler Kitapçığı*, Kutsal Vatikan Sarayı'nın yöneticisinin elinden de geçmiş olsa gerekti; Papa'nın soyunu içeren mektup biçimindeki bir konuşmayı pek Sayın Kardinal De' Medici'nin kitaplık memuruna vermişti. Peder Raffaello Visconti'den kopya ettiği bu konuşmayı yeğen Kardinal Antonio Barberini'nin yazmanı da okumuştu...

Papa ufukta neyin belirdiğini hemen anlamıştı: Bütün Kardinaller Meclisi'ne ve en başta kendi ailesine kara çalacak bir skandal. Bunun üzerine VIII. Urbanus çeşitli önlemlere başvurdu; papaların, kardinallerin, piskoposların, hatta kilisede görevli olmayan kişilerin adlarının mahkeme tutanaklarından çıkarılmasını, şifreli olarak sayfa kenarında gösterilmesini ya da doğrudan metinde bu adların yerlerinin boş bırakılmasını buyurdu. Bu adların yazılıp yazılmaması kararını kişisel olarak kendisi verecekti.

Sanıkların verdikleri ifadeler biraz sınırı aştığında, Papa'nın istediği çıkarmalar giriyordu araya: "Ben astrolojiden anlayan birçok kimse tanıyorum. Ustam Vincenzo Bottelli'ydi. O bana saraydaki birçok kimsenin, sözgelimi Kardinal ***, *** ve ***, ayrıca ***, ***, ***, bunun yanı sıra *** ve ***'nin astrolojiden anladığını söyledi."

"Kısacası, her yerde kardinaller" diye haykırdı Stilone. "Yargıç, bu çok değerli adları irkilerek işitirken, o astrolojik alışverişlerin kardinaller hesabına yapıldığını iyi biliyordu. Hizmetkârları ağızlarından fazladan bir söz kaçıracak olurlarsa, onurlarına leke sürülmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktı kardinaller. O zaman elveda bir gün papa seçilebilme umutları, bu umudu beslemiş olanlar için."

"Peki nasıl sona erdi?" diye sordum, bütün bu hikâyenin zehirle ne gibi bir ilgisi olduğunu işitmek için sabırsızlanarak.

"Ha, bunu halleden... Tanrı oldu" diye karşılık verdi Stilone, imalı bir yüz ifadesiyle. "7 Kasım 1630 günü Başrahip Morandi hücresinde ölü bulundu, küçük yatağında sırtüstü yatıyordu, bütün yaşamı boyunca giydiği iddiasız papaz giysisi ve sandallarıyla."

"Öldürülmüş!"

"Doğrusu, Başrahip'in ölümünü keşişlerinden biri ortaya çıkardı ve bu yönde herhangi bir kuşkusu yok: 'Hiçbir rahatsızlık belirtisi' görmüyor ve vefat eden kişinin 'doğal ölümle, bir başka deyişle ateşten öldüğü anlaşılıyor; ben bunu hapiste bulunduğu sürece yardımcısı olduğum için biliyorum.' Ve Başrahip, diyor keşiş, önceki günlerde hastaydı."

Altı gün sonra, Tor di Nona Hapishanesi'nin hekimi, raporunu düzenlemişti: Morandi, on iki günlük hastalıktan sonra ölmüştür. Önce virüse bağlı bir ateşe yakalanmış, sonra ateş kötü bir hal almış ve en sonunda ölüme yol açmıştır. "Zehir kuşkum yok, bunu görmedim de" diye belirtmişti hekim ve sözleri iki meslektaşı tarafından onaylanmıştı. Ne var ki, iki gün önce aynı belirtilerin ardından, Morandi'yle birlikte hapiste alıkonulan bir başka

mahkûmun öldüğünü kimse söylemiyordu; bu mahkûm Morandi'yle birlikte nereden geldiği bilinmeyen bir pastadan yemişti. Zehirlenme söylentileri ve kuşkuları, ısrarla ve önü alınamayacak biçimde aylarca sürmüştü.

Ama ne önemi vardı artık? Peder Morandi ölmüş, bütün Papalık Sarayı'nın kötülüklerinin korkunç yükünü tek başına omuzlarına alarak kendisiyle birlikte götürmüştü. Herkes rahat bir soluk almış, tedbirsizce kaldırılan örtü alelacele yeniden indirilmişti.

VIII. Urbanus, yazdığı kısa bir yazıyla, yargıca davayla ilgili kararı ertelemesini, yazıcılar, müneccimler ve keşişlere ceza vermemesini buyurmuş ve onlar hakkında başka herhangi bir yargılama işlemine girişilmemesini emretmişti.

Stilone Priàso sustu ve bana baktı. Kurulanmış, yatağa girmişti, sessizce öyküye göstereceğim tepkiyi bekliyordu.

Demek ki Başrahip Morandi olayında da, tıpkı Sinyor Mourai'ninkinde olduğu gibi (fırçalanmış giysileri sandalyenin üzerine koyarken kendi kendime düşündüm bunu), zehir sözde bir hastalık kisvesi altında gizlenmişti.

"Ama hepsi de suçlu değil miydi?" diyerek itiraz ettim bu arada, üzücü öyküye kendimi kaptırarak.

"Enine boyuna düşünüldüğünde, yazıcılar metinleri kopya etmiş, keşişler kanıtları saklamış, müneccimler Papa'nın ölümüne ilişkin spekülatif düşünceler öne sürmüşlerdi. Ve hepsinden önemlisi, kardinaller yan tutmuşlardı. Bu yüzden, onlara ceza vermek haksız olmazdı; ama bu amaca ulaşmak için" diye belirtti Stilone Priàso, "gürültü koparacak bir karara varmak gerekecekti. Bu da Papa'nın en az işine gelen şeydi."

"Öyleyse, VIII. Urbanus o yıl ölmedi."

"Hayır. Morandi öngörülerinde tamamıyla yanılmıştı."

"Peki ne zaman öldü?"

"1644'te."

"Ama tam da Matematikçi Peder Visconti'nin hesapladığı tarih değil miydi bu?"

"Elbette" diye karşılık verdi Stilone Priàso. "Santa Prassede Başrahibi, hoca dostuna daha çok kulak verseydi, VIII. Urbanus'un ölümünü gerçekten de öngörecekti. Oysa kendi ölümünü öngördü."

"Peki Morandi'nin ölümünden sonra müneccimlere ne oldu?" diye sordum, üzücü gözlemden içim kararak.

"Liste gecikmedi: Galileo'nun görüşünden dönmesi, Argoli'nin sürgünü, Campanella'nın kaçışı, Centini'nin diri diri yakılması. Hepsi birkaç yıl içinde."

Burada sustu Stilone, bir yas ânına saygı gösterircesine.

"Ve astroloji, papalık bildirilerinin ağırlığı altında ezilip gitti" diyerek sözünü bağladı.

"Ama Morandi, sonunun yaklaştığını bilseydi, kurtulabilir miydi?" diye sordum; artık Stilone Priàso'nun anlatısını körüklediğim sorgulayıcı niyetlerden uzaklaşmıştım.

"Yıldızların etkisine karşı durulabilir mi diye soruyorsun bana. Çetin bir soru! Çok bilgili ve son derece cesur bir Domeniken keşişi olan Tommaso Campanella *De Fato Siderali vitando*'yu* yazmıştır; burada, yıldızların bize hazırladığı yoldan kaçma sanatını öğretir tam da. Ne var ki, bir yandan da tam o sayfalarda şunu söylüyor gibidir

* *De Fato Siderali vitando* (Lat.): Yıldızların Yazgısından Kaçınmak Üzerine. (Ç.N.)

Campanella: Aşırı durumlarda, müneccimler için bile kaçış yolu yoktur."

"Nasıl yani, yıldızları başkalarından önce ve daha iyi okuyanlar için de mi? O zaman, yıldızların iradesine karşı duramaz kimse!" diye haykırdım ürpererek.

"Belki öyle. Belki değil" diyerek gülümsedi ikircikli bir biçimde Stilone Priâso.

"O zaman, Rab'bimiz niçin yeryüzüne geldi? Gök kürelerin gücü her şeyin üzerindeyse" bunları söylediğimi duyarken titredim bir yandan da, "kurtuluş yok demektir."

"Sana Pek Kutsal Kurtarıcı'nın bile" diyerek güldü Priàso hiç rahatsızlık duymadan, "falına bakıldığını söylesem ne dersin?"

Sonra âlimlerin saflarında, Albertus Magnus, Pierre d'Ailly ya da Ebu Ma'şer gibi şanlı adları olanların Rab'bimizin falıyla uğraşmaya kendilerini adadıklarını açıkladı bana. Sonra bu küfür oyalanmasına giderek daha aşağıdakiler kendilerini vermişlerdi. Bu kişiler arasında yetkin olmakla birlikte Girolamo Cardano da vardı, ayrıca bazı önemsiz taşra rahipleri de.

"Peki ne okunuyormuş İsa'nın falında?"

"Az şey değil, inan bana. İsa'nın doğumu en hayranlık uyandırıcı doğumlar arasındadır. Girolamo Cardano'ya göre, onun doğumunda beliren kuyrukluyıldız gerçekten de sonsuz ün parıltısı anlamına gelir; Jüpiter onun çok tatlı terbiyesini, doğru ve uysal oluşunu gösterir; Başak ona zariflik, güzel söz sanatı ve ileriyi görme bağışlar; son olarak, sekizinci ve dokuzuncu küredeki Terazi'nin uçlarını birleştiren yükseleniyle güz gündönümü noktası bütün resme Tanrısal ayrıksılık verir. Buna karşılık, Campanella'ya göre, Mesih'in Yıldız Haritası, başkalarının

sunduğu gibi öyle benzersiz de değildir. Bunun bir nedeni de, Campanella'ya göre, kendi Yıldız Haritası'nın daha da benzersiz olmasıydı."

"Kendi Yıldız Haritası'nın mı? Campanella, İsa'nın üstüne mi koyuyordu kendisini?"

"Az çok. Engizisyon Mesihlik taslamakla suçladı onu; çünkü doğduğu anda İsa'nın gezegenlerinin benzersiz konumuyla aynı konuma sahip olduğunu öne sürüyordu."

"Peki suçlama haklı mıydı?"

"Hem evet, hem hayır. Yanlıştı; çünkü bildiğim kadarıyla Campanella asla kendisine peygamber havası vermemiştir. Kısmen doğruydu; çünkü hapisteyken de, yükseleninin üzerindeki yedi gezegenin varlığının (birçok kral ve imparatorunki üçten fazla değildi), bazı Yahudi ve Alman müneccimlerin ona belirttikleri üzere, çok geçmeden dünya hükümdarlığı tahtına çıkmasını sağlayacak kadar olağandışı bir şey olduğunu söylemek gibi bir hataya düşmüştü. Biraz gözü pek bir kehanet, sence de öyle değil mi?"

"Sonu ne oldu?"

"Campanella'nın beklentilerinden epey farklı oldu. Açıklamaları yüzünden uzun yıllar geçirdi hapiste. Onun astroloji sanatından yararlanmak için hapis cezasını kaldıran VIII. Urbanus oldu. Gerçekten de, Başrahip Morandi'nin Papa'nın pek yakındaki ölümüne ilişkin kehanetleri yaygınlık kazanıyordu ve Papa korkuyordu."

"Demek ki, Papa VIII. Urbanus, o kadar mücadele ettiği astrolojiye inanıyordu!"

"Elbette! Sana söylemiştim ya, herkes ama gerçekten herkes, üstelik her zaman, Astroloji Hanımefendi'ye saygı duymuştur" diyerek kıs kıs güldü gene Stilone Priàso.

"Galileo bile, paraya ihtiyacı olduğunda, birkaç yükseleni hesaplamaya razı oluyordu."

Papa Barberini, diyerek öyküsünü sürdürdü, ölümüne ilişkin kehanet ağızdan ağıza dolaşmaya başladığında, korkuların en amansızına kapıldı. Halk arasında Başrahip Morandi'nin kehanetlerini küçümsediği izlenimini verirken, gizlice Campanella'yı çağırıp ondan tehdidi uzaklaştırmasını istedi titreyerek. Domeniken, kötücül yayıntılara karşı güzel kokular ve rahiyalar saçarak, Papa'ya tutulmaların kötü etkilerini önleyecek bembeyaz giysiler giydirerek, yedi gezegeni simgeleyen meşaleler yakarak, vb. elinden geleni yaptı.

"Talih başta Campanella'nın yanında görünüyordu. Tehlike uzaklaştırıldı ve Başrahip Morandi ölünce, Domeniken en sonunda Papa'nın takdirini kazandı. Oysa, kötü yıldızı bir kez daha vurdu onu: Birisi ona ihanet etti ve böylece, hiç olmazsa bu yönden, İsa Mesih'le eşit duruma geldi Campanella. Bilgisi dışında Fransa'ya, her zamanki basımcısına, gizli bir bir elyazması gönderildi: *De Fato Siderali vitando*. Ona ihanet edenler, din yoldaşlarının papalık danışmanlığı görevine yükseleceği söylentilerinden büyük bir kıskançlığa kapılan iki Domeniken'di. Fransız basımcısı tuzağa düştü: (Son yıllarda hapiste, hapis dışındakinden daha çok zaman geçirmiş olan) Campanella'nın risaleye bir mektup ekleme olanağını bulamadığını sandı. *De Fato Siderali vitando* yayımlandı."

"Ama bu *De Fato Siderali vitando*, yıldızların kötü etkilerinden kaçınmayı öğreten kitap değil mi?"

"Tam olarak öyle ve Campanella'nın bilmem kaçıncı yıkımı oldu bu. Kitapta Campanella'nın, kötü etkilerden uzak tutmak için Papa'yı tabi tuttuğu uygulamalar en in-

ce ayrıntısına kadar betimlenmişti. Uzun süredir Roma'da dedikodusu yapılan ve kimsenin kanıtlarına sahip olmadığı ama birçoklarına göre şeytani ritüelleri gizleyen törenlerdi bunlar. *De Fato* papalığı sabote etmek için hazırlanmış gibiydi. Skandalı ve Papa'nın öfkesini yatıştırmak için Campanella alelacele bir başka kitapçık yayımlatmak zorunda kaldı; kitapta, bu tür ritüellerin ne birer batıl inanç, ne de şeytana verilmiş ödünler olduğunu, doğa felsefesinin ve duyulara dayalı deneyimin ölçütlerine göre açıklanabileceğini kanıtlamaya çalışıyordu. Ne var ki, sonunda Domeniken Fransa'ya kaçmak zorunda kaldı; burada kendine kovuşturmalardan uzak bir sığınak bulup Sorbonne'da ders verebildi. Hatta Kraliçe, yeni doğmuş olan veliaht prensin Yıldız Haritasını çıkarmasını istedi ondan."

"XIV. Louis'nin mi?"

"Evet. Neyse ki, Campanella yaşamının son önemli kehanetinde yanılgıya düşmedi. Geleceğin kralının uzun süre, sertlikle, her durumda başarıyla hüküm süreceğini söyledi. Ama artık en iyisi burada keseyim. Tanrı'ya şükür, biraz uykum gelmeye başladı."

Şafak vaktiydi. Bu konuşmanın sonunu sessiz bir rahatlamayla karşıladım. Bir kez daha başta konuşmayı teşvik eden ben olduğum için kendime kızdım. Aslına bakılırsa, Mourai'nin zehirlenmesi üzerine de, küçük incilerimin çalınması üzerine de tam anlamıyla hiçbir şey öğrenmediğim gibi, bu uzun konuşmanın sonunda fikirlerim eskisinden de bulanık hale gelmişti.

Kendi kendime soruyordum, gazeteciler çevresine girme arzum birçok tehlikenin taşıyıcısı değil mi diye. Kehanetlerini gazetelere ve duyurulara aktaran Başrahip

Morandi'ye benzer kişilerle aşırı yakınlık, müneccim, hatta ruh çağırıcısı ya da sapkın sanılma riskiyle karşı karşıya bırakıyordu insanı.

Aynı zamanda göğsüm haklı bir öfkeyle doldu: Santa Prassede Başrahibi'nin başına geldiği gibi, kardinallerin ve bizzat papaların kendilerini verir göründükleri bir günah için cezalandırılmak adil miydi? Astroloji yalnızca masum bir oyalanma, boş zamanın ürünü bir çılgınlık idiyse, niçin Morandi ve Campanella'ya karşı böyle bir nefret söz konusuydu? Aksine, ağır cezayı hak eden bir günah idiyse, nasıl oluyordu da Roma Sarayı'nın birçok kesiminin onunla ilgisi olabiliyordu?

Ama gezegenler ve takımyıldızları bilimini kişisel olarak sınamam çok güçtü. Yıldız Haritamı çıkarabilmek için tam da benim gibi terk edilmiş bir çocuğun asla sahip olamayacağı bir şey gerekiyordu: Doğum tarihi ve saati.

Beşinci Gün
15 Eylül 1683

Stilone Priàso'nun yanından ayrıldıktan sonra, bitkin, odama dönmüştüm. Günlüğüme o gün olanları yazma gücünü nereden buldum bilemiyorum ama başarmıştım bunu. Sonra, doldurduğum sayfaları sondan başa doğru gözden geçirdim. Donzello kiracılarıyla yürüttüğüm ürkek soruşturmaların sonuçlarının dökümünü yaptım umutsuzca. Ne keşfetmiştim? Tam anlamıyla hiçbir şey. Her durumun yanlış bir uyarı olduğu ortaya çıkmıştı. Sinyor Mourai'nin üzücü sonuyla pek az ilgisi olan, hatta beni daha da büyük bir fikir kargaşası içine sokan olaylar ve durumlar öğrenmiştim.

Peki, sonuç olarak ne biliyorum Mourai hakkında, diye sordum kendi kendime, bir yandan da hâlâ yazı masamda oturmuş, bir kolumun üzerine yığılmak üzereydim. Uyku iyice bastırmış, düşüncelerim uzağa kayıp gidiyor; ama gene de pes etmiyorlardı.

Mourai Fransızdı, yaşlı ve hastaydı ve gözleri artık iyice zayıflamıştı. Altmış-yetmiş arasındaydı yaşı. Genç müzisyen Fransız Devizé ile Pompeo Dulcibeni eşlik ediyorlardı ona. Oldukça yüksek konumdan ve epey varlıklı birisine benziyordu. Bu da, son derece kötü sağlık duru-

muyla azımsanmayacak bir karşıtlık oluşturuyordu. Geçmişte uzun süreli acılara katlanmak zorunda kalmış gibiydi.

Hem sonra, niçin onun düzeyindeki soylu bir kişi Donzello'ya düşmüştü?

Pellegrino'dan hanımızın bulunduğu Ponte Mahallesi'nin uzun bir süreden beri büyük otellerin mahallesi olmadığını öğrenmiştim; artık İspanya Meydanı yakınlarındaydı bu oteller. Donzello'da kalmak, herhalde parası az olanlar için daha uygundu. Ya da çevresinde soylu kimseleri istemeyenler için; ama neden?

Üstelik, Mourai ancak hava karardığında, o da etrafta çok kısa gezintilere çıkmak dışında hiç çıkmamıştı handan. Hiç kuşku yok ki, Navona Meydanı ya da Fiammetta Meydanı'nın ötesine gitmiyordu bu gezintiler...

Navona Meydanı, Fiammetta Meydanı: Bu noktada şakaklarım sızlarcasına zonklamaya başladı ve güçbela sandalyeden kalkıp külçe gibi yatağa atıverdim kendimi.

Ertesi sabah aynı konumda uyandım, gün iyice ağardığında. Birisi kapımı çalmıştı. Cristofano'ydu, öfkelenmişti; çünkü o saatte hiçbir işe el sürmemiştim daha.

Topu topu birkaç saatlik uykudan sonra, büyük bir uyuşuklukla kalkıp yatağımın üzerine oturdum. Aziz Avcıları'nın Stilone Priâso'dan çaldıkları Astroloji Gazetesi'ni gördüm pantolonumun içinde. Daha yeni geride bıraktığım gecenin olağanüstü olaylarının etkisi altındaydım hâlâ: Yeraltı dehlizlerinde belirsizlik ve sürprizlerle dolu yolculuk, Stilone'yi gizlice takip edişimiz ve son olarak, tanın ağarmasına birkaç saat kala, Napolili'nin Rahip Morandi ve Campanella hakkında bana anlattığı korkunç olaylar. Her yanımı kuşatan yorgunluğa rağmen,

küçük cildi tembelce açtığımda, bu taşkın duyu ve ruh izlenimleri yığını hâlâ canlıydı zihnimde. Belki biraz da şiddetli bir baş ağrısı yüzünden, dayanamayıp yeniden uzandım; hiç olmazsa birkaç dakika, diye düşündüm. Sonra kitapçığın sayfalarını çevirmeye koyuldum.

Kitabın en başında Buonvinsi adlı bir elçiye uzun ve ağdalı bir dille yazılmış bir ithaf yer alıyordu, sonra okura yönelik gene epeyce uzun bir giriş yazısı geliyordu.

Ardından *Güneşin Girişinin Hesabı* başlıklı bir çizelge geliyordu; bu bölümü atladım. En sonunda *1683 Yılı Üzerine Genel Değerlendirme* başlıklı bir bölüm buldum:

Kutsal Roma Katolik Kilisesi geleneğine göre 1 Ocak Cuma günü, eski astronomi usulüne göre ise, Güneş burçlar kuşağındaki on iki burcu baştan sona katedip yeniden Koç burcunun ilk sınırına döndüğünde başlayacaktır; çünkü Fundamentum principale in revolutionibus annorum mundi et introitus Solis in primum punctum Arietis. Demek ki, Tycho Sistemi aracılığıyla...*

Bunca astronomi bilgisi sergilemesini bir yana bıraktım sabırsızlıkla. Daha ileride, yıl boyunca dört tutulma olacağını (ama bunlardan hiçbiri İtalya'dan gözlenemeyecekti); daha sonra da, *Kışın Göksel Şeklinin Açılımı* başlıklı, bana tamamen anlaşılmaz gelen birçok rakamın yer aldığı bir tabloyu okudum.

* *Fundamentum . . . Arietis* (Lat.): Metinde aktarılan bilgi Latince yinelenmektedir. (Ç.N.)

Umutsuzluğa kapılmıştım. Her şey aşırı derecede karmaşık geliyordu bana. İçinde bulunduğumuz yıla ilişkin birkaç öngörü arayışı içindeydim yalnızca, kaldı ki fazla zamanım da yoktu. En sonunda ümit vaat eden bir başlık buldum: *1683 Yılının Başından Sonuna Ay Evreleri, Birleşimler ve Gezegenlerin Öteki Görünümleri.* Nihayet, bütün yılı ilgilendiren, mevsimlere ve aylara göre bölünmüş, ayrıntılı tahminlere ulaşmıştım. En sonunda eylülün dört haftasını buluncaya kadar sayfaları karıştırdım:

Yaşlılar için de yaşamsal riskler anlamına gelen Satürn yönetiyor sekizinci haneyi.

Tedirgin olmuştum. Bu tahmin ayın ilk haftasına ilişkindi; ama yaşlı Mourai'nin ondan yalnızca birkaç gün sonra gizemli bir biçimde öldüğü kesindi. Mourai ayın 11'inde ölmüş olduğundan, ikinci haftayı bulmak için sayfaları hızla çevirdim ve çok geçmeden şunu gördüm:

Hastalıklara gelince, altıncı haneyi yöneten Jüpiter birçok hastayı iyileştirmeye çalışacaktır; ama Ay'a karşıt ateş burcundaki Mars, birçok kimseyi kötü ateşlerle ve zehirli hastalıklarla alt etmek istiyor görünmektedir; çünkü bu konum hakkında şunlar yazılmıştır: Lunam opposito Martis morbos venenatos inducit, sicut in signis igneis, terminaturque cito, & raro ad vitam. Sekizinci haneyi yöneten Satürn yaşlıları büyük ölçüde tehdit etmektedir.*

* *Lunam . . . vitam* (Lat.): Metinde aktarılan bilgi Latince yinelenmektedir. (Ç.N.)

Yazar, Satürn'ün yeniden yaşlıları tehdit ettiğini açıkça görmekle –böylece Sinyor Mourai'nin ölümünü eksiksiz olarak tahmin etmekle– kalmıyordu; "kötü ateşler ve zehirli hastalıklar" yoluyla ustamın ve Bedford'un yaşayacakları üzüntüyü de öngörmüştü. Ayrıca, göz ardı edilmemesi gereken bir nokta da, zehre ilişkin değininin belki de herkesten çok yaşlı Fransız'ı ilgilendiriyor olmasıydı.

Birkaç satır geriye dönüp ilk haftaya ilişkin bölümü baştan okumaya başladım; Cristofano gelip yeniden kapıyı çalsa bile okumaya devam etmeye kararlıydım.

Bu hafta yıldızların durumu incelenerek açığa çıkan acil tehlikeleri krallık hanesinin efendisi Jüpiter gönderecek bize; Jüpiter, dördüncü hanede Güneş ve Merkür'le buluşarak güzel bir hileyle gizli bir hazineyi açığa çıkarmaya çalışmaktadır; toprak burcunda Jüpiter'in desteğini alan Merkür'ün kendisi ise, insan soyuna korku ve dehşet veren yeraltı yangınları, sarsıntılar anlamına gelmektedir; bu yüzden şöyle yazılmıştır: Eo item in terrae cardine, & in signo terreo fortunatis ab eodem cadentibus dum Mercurius investigat eumdem, terraemotus nunciat, ignes de terra producit, terrores, & turbationes exauget, minerias & terrrae sulphura corrumpit. Üçüncü hanede yedincinin hâkimi Satürn, savaşlar aracılığıyla çok sayıda ölüm ve şehirlere yönelik kuşatmalar öngörmektedir, Mars'la dik açı içinde olması da önemli bir alanın teslimi anlamına gelmektedir; Ali ile Avusturyalı Leopold'un istedikleri gibi.*

* *Eo... corrumpit* (Lat.): Metinde aktarılan bilgi Latince yinelenmektedir. (Ç.N.)

Biraz güçlükle de olsa (bu güçlükler arasında astroloji öğretisinin ustalarına âlimce seslenmeler de vardı), anlamayı başardım. Yeniden ürperdim. Gerçekten de, "gizli bir hazinenin keşfiyle insan soyuna korku ve dehşet veren yeraltı yangınları, sarsıntılar" öngörüsünde açıkça Donzello'daki en son olayları gördüm.

Ayın ilk günlerinde açığa çıkacak olan "gizli hazine", Colbert'in çalışma odasında gizlenmiş olan ve bakanın tam da 6 Eylül'deki ölümünden önce Atto'nun gizlice çaldığı muammalı mektuplardan başka neydi? Her şey apaçık görünüyordu, önlenemezliğiyle de dehşet vericiydi. Öncelikle, genç ölmediği kesin olan Colbert'in ölüm tarihi, gazetenin sözünü ettiği "yaşlıların yaşamına yönelik tehditler"le çakışıyordu.

"Yer sarsıntıları ve yeraltı yangınları" da aşina olduğum şeylerdi. Gerçekten de, ay başında mahzenden geldiğini işittiğimiz gümbürtüyü düşünmeden edemedim. Korkunç uğultu bize deprem korkusu yaşatmış, neyse ki şans eseri yalnızca birinci kattaki merdivenlerin duvarında bir çatlak bırakmıştı ardında. Ama Sinyor Pellegrino'nun yüreğine inmesine ramak kalmıştı.

Peki "Ali ile Avusturyalı Leopold"un öngördükleri gibi "savaşlar aracılığıyla çok sayıda ölüm ve şehirlere yönelik kuşatmalar"a ne demeliydi? Kim olsa anlardı burada Türk'e karşı savaşın ve Viyana Kuşatması'nın söz konusu olduğunu. İki büyük müneccimin adları da tedirgin edici biçimde Avusturyalı İmparator Leopold'u ve Hz. Muhammed'in yandaşlarını akla getiriyordu. Daha fazla okumaktan çekinip önceki sayfalara döndüm hemen. Temmuz ayında durdum; burada, beklediğim gibi, Osmanlı ilerlemesi ve kuşatmanın başlangıcı öngörülmüştü:

Onuncu hanede Güneş. . . halkların, cumhuriyetlerin ve komşuların, sınır komşusu üstün bir güç tarafından boyunduruk altına alınması anlamına gelir, Ali'nin istediği gibi. . .

Tam bu sırada Cristofano kapımı çaldı.

Astroloji Gazetesi'ni yatağın altına saklayıp telaşla dışarı çıktım. Hekimin çağrısı neredeyse bir kurtuluş gibi gelmişti. Gazetenin yazarının olayları (en çok da üzücü ve şiddet dolu olanlarını) öngörmedeki kesinliği allak bullak etmişti beni.

Mutfakta bir yandan yemeği hazırlayıp, bir yandan Bedford için bazı ilaçların hazırlanmasında Cristofano'ya yardım ederken, bir yandan da düşünmeye devam ediyordum. Anlama kaygısıyla yanıp tutuşuyordum. Bir biçimde gezegenlerin tutsağıymışım gibi geliyordu bana ve sanki Viyana'da olduğu gibi Donzello'da da hepimizin yaşamı, bizi belki de gitmek istemediğimiz bir yere doğru götürecek olan ölümcül bir çıkmaz içinde, göze görünmeyen bir huni içinde boş yere çırpınmaktaydı; buna karşılık, üzgün ve güvenli dualarımız sanki kara ve ıssız bir göğün unutkanlığında başıboş dolaşıyordu.

"Bu gözler ne, delikanlı. Son birkaç gecedir uykusuz mu kaldın yoksa?" diye sordu Cristofano. "Az uyumak çok ciddi bir meseledir: Zihinle kalp sürekli uyanık kalırlarsa, gözenekler açılmaz, böylece günün yorgunluklarından ötürü bozulan beden sıvıları buharlaşamaz."

Gerçekten de yeterince uyumadığımı itiraf ettim. Cristofano bunun üzerine beni uyardı: Hizmetlerimden vazgeçemezdi, özellikle de şimdi, benim yardımımla nihayet kiracıları son derece sağlıklı tutmayı başarmışken.

Doğrusu, diye ekledi beni yüreklendirmek için, herkes yardımlarımı övgüyle karşılamıştı.

Belli ki hekim, ne Pompeo Dulcibeni'ye, ne genç Devizé'ye, ne de neredeyse bütün bir geceyi birlikte geçirdiğim Stilone Priàso'ya henüz herhangi bir tedavi uygulamadığımı bilmiyordu. Dolayısıyla, en azından bu üç kiracının sağlığını onun tedavilerine değil, Doğa Ana'ya borçluyduk.

Ne var ki, Cristofano bununla yetinmek niyetinde değildi. Bana uyku için bir preparat hazırlamaya koyuluyordu.

"Bütün Avrupa binlerce kez denemiştir bunu. Uykuya ve bedenin içsel rahatsızlıklarının çoğuna iyi gelir, ayrıca ne türden olursa olsun yaraları iyileştirir. Onunla yaptığım mucizeleri anlatmaya kalksam, bana inanmazdın" dedi Toskanalı. "Adı üstün-ilaç olup, Venedik'te de yapılır, Santa Maria Formosa Meydam'nda, Orso Baharatçısı'nda. Hazırlanması epey uzun sürer; ama ancak eylül ayında tamamlanabilir."

Gülümseyerek, içindeki malzeme şimdiden mutfaktaki masanın üzerini kaplamış olan torbalarından tuhaf bir kil kap çıkardı.

"Üstün-ilacı baharda hazırlamaya başlamak gerekir, yirmi libre adi yağı iki libre olgun beyaz şarapla kaynatarak..."

Cristofano preparatının terkibini ve mucizevi güçlerini her zamanki gibi kılı kırk yararak sayarken, zihnim dolaşmayı sürdürüyordu.

"... Ve şimdi eylül olduğu için, buna balsamlı ot ve Pellegrino Usta'nın en saf içkisinden ekleyeceğiz."

Ustamın kilerinden tedavi amacıyla girişilen son yağmanın haberiyle düşüncelerimden kopuverdim birden. Cristofano dalgınlığımı fark etmişti.

"Delikanlı, zihnini ve yüreğini bunca meşgul eden şey nedir?"

Ona o sabah üzücü bir düşünceyle uyandığımı anlattım. Bazılarının belirttiği gibi, hayatımıza gezegenler ve yıldızlar yön veriyorsa, Cristofano'nun hazırlamak için onca çaba gösterdiği ilaçlar da dahil olmak üzere, her şey boşunadır. Ama hemen özür diledim, zihin dalgınlığıma yorgunluğumu gerekçe göstererek.

Bana şaşkın şaşkın ve biraz kaygılı baktı: "Bu sorular nereden giriyor aklına anlamıyorum; ama söylediklerin saçma değildi. Tam tersine: Ben de astrolojiye son derece önem veririm. Birçok hekimin bu bilimle alay ettiklerini biliyor ve onlara Galenos'un hekimler için yazdıklarıyla karşılık veriyorum: *Medici Astrologiam ignorantes sunt peiores spiculatoribus et homidicis*: 'Astrolojiden habersiz hekimler, vurgunculardan ve katillerden daha kötüdür'. Bir de Hipokrat'ın, Scot'un ve başka birçok uzman yazarın söyledikleri var; şüpheci meslektaşlarımı alaya almada onlarla birleşiyorum ben de."

Böylece Cristofano, üstün-ilaç preparatını reçeteye göre tamamlamaya uğraşırken, bana anlattı: Kara vebanın, Satürn, Jüpiter ve Mars arasında 1345 yılının 24 Mart günü gerçekleşen bir kavuşuma bağlı olduğu, ilk frengi salgınına ise Mars-Satürn kavuşumunun yol açtığı bile düşünülüyormuş.

"*Membrum ferro ne percutio, cum Luna signum tenuerit, quod membro illi dominatur*" dedi. "Bir başka deyişle, her cerrah, Ay'ın o gün bulunduğu burca karşılık gelen organı kesmekten kaçınabilir, özellikle Ay sağlık için kötü etkili gezegenler olan Satürn ve Mars'ın saldırısı altındaysa. Örneğin, hastanın Yıldız Haritası belli bir hastalık için olumsuz sonuç öngörüyorsa, hekim haklı olarak hastayı

müneccimlerin en elverişli olduğunu belirttikleri günlerde tedavi etmek suretiyle kurtarmayı deneyebilir."

"O halde, Burçlar Kuşağı'nm her takımyıldızına bedenin bir kısmı mı karşılık geliyor?"

"Elbette. Ay Koç'ta bulunduğu ve Mars'la Satürn karşıtı olduğu zaman, baş, yüz ve gözlere yapılacak ameliyatları ertelemek gerekir; Boğa'da boyun, ense ve boğaz; İkizler'de omuz, kol ve el; Yengeç'te göğüs, akciğer ve mide; Aslan'da kalp, sırt ve karaciğer; Başak'ta karın; Terazi'de kavalkemiği, bel bölgesi, göbek ve bağırsak; Akrep'te idrar kesesi, kasık, sırt kemiği, üreme organları ve makat; Yay'da kalça; Oğlak'ta diz; Kova'da bacak; Balık'ta, yanılmıyorsam, ayak ve topuk kemiği ameliyatlarını."

Ayrıca, iyi bir söktürücü ilaç için en elverişli zamanın, Ay Akrep ya da Balık'ta bulunduğunda olduğunu sözlerine ekledi. Buna karşılık, Ay geri devinimli bir gezegenle birlikte geviş getirici burçlarda bulunduğunda ilaç vermekten kaçınmak gerekiyordu; çünkü bu durumda hastanın ilacı kusma ve başka zararlı bozulmalara uğrama riski vardı.

"Büyük bilgin Hermes'in öğrettiği gibi 'Ay geviş getirici burçlardayken, hastalarda olağandışı arazlar belirir'. Ve bu, bu yıl için özellikle geçerli; çünkü bahar ve kış aylarında dört geri devinimli gezegen söz konusu oldu, bunlardan üçü geviş getirici burçlardaydı" diyerek sözlerini bağladı.

"Ama öyleyse yaşamımız gezegenler arasındaki savaşa indirgenmiş oluyor."

"Hayır, tam tersine, tıpkı kâinattaki bütün öteki şeylerle olduğu gibi yıldızlarla da, insanın kendi talihini kurabileceğini ya da kendi yıkımına yol açabileceğini göste-

riyor bu. Tanrı'nın ona bağışladığı sezgi, zekâ ve bilgeliği iyi kullanmak insana düşüyor."

Kendi hekimlik deneyimine dayanarak, gezegenlerin etkilerinin asla zorunlu bir yolu değil, bir eğilimi, bir hazır oluşu, bir yatkınlığı gösterdiğini açıkladı bana.

Cristofano'nun yorumu yıldızların etkisini yadsımıyor; ama insanların yargı gücünü ve özellikle Tanrı iradesinin üstünlüğünü yeniden kesinliyordu. Yavaş yavaş rahatladığımı hissettim.

Bu arada işlerimi bitirmiştim. Öğle yemeği için pirinç unu, füme mersin balığı parçaları ve limon suyuyla tirit pişirmiş, son olarak üzerine bolca tarçın ekmiştim. Ama yemeğe daha birkaç saat vardı, bu yüzden Cristofano beni serbest bıraktı. Ne var ki, daha önce bir şişe üstün-ilaçtan vermeyi ihmal etmedi. Bundan yalnızca bir damla içmemi ve yatmadan önce göğsümü bu ilaçla ovmamı belirtti, böylece şifalı buharları içime çekip güzelce uyuyabilecektim.

"Yaraları ve her tür ağrıyı iyileştirmek için de birebir olduğunu unutma. Frengi yaraları dışında: Bu tür yaralar üstün-ilaçla ovulacak olurlarsa, çok şiddetli kasılmalara yol açarlar."

Merdivenleri çıkarken, birinci katta Devizé'nin parmaklarıyla çıkardığı nağmelerin yankısını işittim. Beni öylesine tutsak alan ve herkesin ruhunu öylesine mucizevi bir biçimde yatıştırır görünen rondoyu çalıyordu gene.

İkinci kata ulaşınca, adımın fısıldandığını duydum. Koridora baktım ve koridorun ucunda yarı aralık kapı-

dan Rahip Melani'nin kırmızı çoraplarının uç verdiğini gördüm.

"Şurubuna ihtiyacım var. Geçen sefer çok iyi geldi bana" diye tane tane konuştu gür bir sesle, Cristofano'nun yakınlarda olmasından çekinerek. Bu arada el-kol hareketleriyle odasına girmemi işaret ediyordu telaşla; gerçekten de odasında, şurup verme değil, önemli haberler bekliyordu beni.

Ardımdan kapıyı kapamadan önce, rahip zevkten dört köşe, rondonun yankısına kulak verdi son bir kez.

"Ah, müziğin gücü" diye iç geçirdi kendinden geçerek.

Sonra canlı bir edayla yazı masasına yöneldi: "Şimdi bize gelelim, delikanlı. Şunu görüyor musun? Bu birkaç kâğıtta tahmin edebileceğinden çok daha fazla çalışma var."

Bir önceki ziyaretim sırasında biraz kaygılı kapadığını gördüğüm elyazması yapraklar tomarı duruyordu masanın üzerinde.

Uzun süredir Fransız ziyaretçiler için bir Roma rehberi yazmakta olduğunu açıkladı bana; çünkü halen piyasada olan rehberlerin ziyaretçilerin gereksinmelerine uygun olmadığını, Papalık Merkezi'nde görülebilecek eski eserlerle sanat yapıtlarının öneminin hakkını veremediğini düşünüyordu. Paris'te sık ve küçük bir yazıyla yazdığı son sayfaları gösterdi bana. Sant'Attanasio dei Greci Kilisesi'ni anlatan bir bölümdü bu.

"O halde?" diye sordum hayret dolu bir sesle, otururken.

"Roma'daki bu kalışım sırasında boş saatlerimden istifade eder, rehberimi tamamlarım diye umuyordum. Bu sabah tam rehberi yazmaya başlayacağım sırada bir şey aydınlanıverdi zihnimde."

Dört yıl önce, 1679'da, tam da Sant'Attaniso Kilisesi'nde, başına tuhaf ve beklenmedik bir karşılaşma geldiğini anlattı. Kilisenin Martino Longhi'nin elinden çıkma soylu cephesini iyice inceledikten sonra, içeriye yönelmiş ve yandaki bir şapelde Trabaldesi'nin güzel bir resmine bakıyormuş hayranlıkla. Birden, irkilerek, yanında bir yabancının varlığını fark etmiş.

Yarı karanlıkta yaşlı bir rahip ilişmiş gözüne; başlığından Cizvit olduğunu anlamak mümkünmüş. İki büklümmüş, gövdesiyle kolları hafif ama sürekli bir titremenin etkisi altındaymış. Bir bastona yaslanıyormuş; ama yanında koluna girip, yürürken çektiği eziyeti hafifleten iki genç hizmetçi de varmış. Ak sakalı epey bakımlıymış ve kırışıklıkların alnıyla yanaklarında insaflı izler bıraktığı görülüyormuş. Hançer gibi keskin mavi gözleri, yıllar önce, kavrayış ve hazırcevaplık açısından hiçbir kusuru olmadığını ortaya koyuyormuş.

Bu Cizvit, gözlerini Atto'nun gözlerine dikip hafif bir gülümsemeyle şöyle demişti: "Gözünüz... evet, manyetik."

Rahip Melani, biraz tedirgin olmuş, yaşlı rahibe eşlik eden iki kadına soru soran bir bakış fırlatmıştı. Ne var ki, genç kadınlar yaşlı adamın izni olmaksızın konuşmaya cesaret edemiyormuşçasına susmuşlardı.

"Manyetik Sanatı çok önemlidir bu uçsuz bucaksız evrende" diye sözünü sürdürmüştü Cizvit, "ve Katoptrik Güneş Saati Kuramı'nda ya da yeni Aynasal Saat Bilgisi'nde de usta olacaksan, bütün Kopt yazılarından uzak durman gerekecek."

İki hizmetkâr kadın, bu güç durum daha önce birçok kez olmuş gibi, üzgün susuyorlardı.

"Sonra, Göksel Esrime Yolculuğu'na daha önce giriştiysen" diye sözünü sürdürdü yaşlı adam boğuk bir sesle,

"Malta gözlemevlerine ya da fiziksel-tıbbi irdelemelere ihtiyaç duymayacaksın; çünkü Mucizevi Haçlar Öğretisi ile yeni poligrafiye dayalı büyük ışık ve gölge sanatı ihtiyaç duyacağın bütün sayı bilgisini, müzik bilgisini ve ses bilgisini verecektir sana."

Rahip Melani sessiz, kıpırtısız kalakalmıştı.

"Ama Manyetik Sanatı öğrenilemez; çünkü insan doğasının bir parçasıdır" demişti daha sonra yaşlı din adamı. "Mıknatıs manyetiktir. Evet, böyledir bu. Ama *Vis Magnetica** yüzlerden de salıverilir. Ve müziklerden de; kaldı ki, sen bunu biliyorsun."

"Demek, beni tanıyorsunuz?" diye sormuştu Atto Melani, yaşlı adamın, şarkıcı olduğunu bildiğini düşünerek.

Oysa yabancı adam "Müziğin manyetik gücünü tarantulalarda görürsün" diyerek sözünü sürdürmüştü, sanki Atto konuşmamış gibi. "Tarantula ısırmasını iyileştirebilir, başka pek çok şeyi de. Anladın mı?"

Atto karşılık verme fırsatını bulamadan, yaşlı adam donuk bir kahkaha atıvermişti. Bu kahkaha, bir kasılmalar kreşendosu halinde, içten sarsıyordu onu. Adamcağız baştan ayağa şiddetli bir titremeyle sarsılmış ve genç eşlikçi kadınlar dengesini yitirmesin diye onu sıkı sıkıya tutmak zorunda kalmışlardı. Çılgınca neşe patlaması, sanki yer yer acı çekmenin sınırına varıyordu ve gözlerinden yaşlar boşanırken yüz çizgilerini acınacak derecede bozmuştu.

"Ama dikkat" diyerek zar zor saçma sözlerini sürdürmüştü Cizvit, "Mıknatıs Eros'ta da gizlenir ve oradan günah çıkabilir, senin manyetik gözlerin var; ama Rab'bimiz günahı istemez, Rab'bimiz bunu istemez!" ve basto-

* *Vis Magnetica* (Lat.): Manyetik Güç. (Ç.N.)

nunu kaldırıp beceriksizce Rahip Melani'ye vurmaya çalışmıştı.

Bu noktada iki hizmetkâr kadın onu durdurmuş, içlerinden biri adamcağızı kilisenin çıkışına doğru götürerek sakinleştirmişti. Dualarından alıkoyulan bazı inançlılar merak içinde sahneyi izliyorlardı. Rahip iki genç kadından birini durdurmuştu: "Niçin benim yanıma geldi?"

Basit insanların çekingenliğini yenen kızcağız, yaşlı adamın sık sık tanımadığı kimselerin yanına yaklaştığını ve ipe sapa gelmez sözleriyle onları usandırdığını açıklamıştı.

"Alman'dır kendisi. Pek çok kitap yazmış; artık kendinde olmadığı için sürekli olarak bunların başlıklarını yineliyor. Rahip arkadaşları utanç duyuyorlar ondan, sık sık canlıları ölülerle karıştırıyor, onlar da pek seyrek olarak dışarı çıkarıyorlar onu. Ama her zaman bu halde olmuyor. Gezintilerinde genellikle ona eşlik eden ben ve kız kardeşim kimi zaman tamamen aklı başında buluyoruz onu. Mektup bile yazıyor ve göndermemiz için bize teslim ediyor."

Başlangıçta yaşlı adamın saldırganlığına öfkelenen Rahip Melani, bu acıklı hikâye karşısında yumuşamıştı sonunda.

"Adı ne?"

"Roma'da pek çok kimse tanır onu. Peder Athanasius Kircher'dir kendisi."

Öyle şaşırdım ki, baştan ayağa sarsıldım.

"Kircher mi? Peki ama vebanın gizini bulduğunu söyleyen Cizvit âlimi değil miydi o?" diye haykırdım coşkuyla, Kircher hakkında tutsaklığımızın başında hanın kiracılarının hararetle tartıştıklarını anımsayarak.

"Ta kendisi" diye onayladı Atto. "Ama belki de Kircher'in aslında kim olduğunu öğrenmenin vakti geldi artık. Yoksa olayların kalanını anlamayacaksın."

Böylece sonunda Atto Melani, Kircher'le uçsuz bucaksız öğretisinin yıldızının bir zamanlar ne kadar parlak olduğunu ve niçin uzun yıllar boyunca her sözünün en bilge kehanet gibi benimsendiğini anlamamı sağladı.

Peder Athanasius Kircher, Papa VIII. Urbanus Barberini'nin daveti üzerine Roma'ya gelmişti. Papa'nın onu davet etmesinin nedeni, Würzburg, Viyana ve Avignon Üniversiteleri'nden onun engin bilgi birikimi hakkında olağanüstü şeyler işitmiş olmasıydı. Kircher yirmi dört dil biliyordu ve bunlardan çoğunu Doğu'da uzun dönemler geçirdikten sonra öğrenmiş; Roma'ya pek çok Arapça ve Keldanice elyazması, ayrıca çok kapsamlı bir hiyeroglifler bütünü getirmişti. Ayrıca, ilahiyat, metafizik, fizik, mantık, tıp, matematik, etik, çilecilik, hukuk, siyaset, İncil tefsiri, tartışma, ahlak ilahiyatı, retorik ve kombinatuvar sanatını derinlemesine biliyordu. Hiçbir şey "Bütün" bilgisinden daha güzel değildir, derdi sık sık. Gerçekten de, büyük bir alçakgönüllülükle ve *ad maiorem Dei gloriam*,* Güneş Saati Kuramı, manyetizma, sayı bilgisi, müzik bilgisi ve ses bilgisinin gizemlerini açığa çıkarmış; simgeyle analojinin gizleri sayesinde Kabala ve hermetizmin anlaşılması güç muammalarını aydınlatmış ve bunları ilksel bilimin evrensel ölçüsüyle anlaşılır hale getirmişti.

Ayrıca, kendi buluşu olan düzenekler ve hayranlık uyandırıcı makineler üzerine olağanüstü deneyler yapı-

* *Ad maiorem Dei gloriam* (Lat.): Tanrı'nın daha yüce şanı için. (Ç.N.)

yordu. Roma Okulu'nda kendisinin kurduğu müzede bir araya getirilmiş bu düzenek ve makineler arasında şunlar vardı: Güneş'in seyrini izleyen bir bitki kökünün hareket ettirdiği bir saat; bir mum ışığını olağanüstü insan ve hayvan biçimlerine dönüştüren bir makine ve son olarak, sayısız katoptrik makineler, parastatik kutular, mezoptik katmanlar ve gölge kadranları.

Bunun yanı sıra, Büyük Cizvit Âlimi, insana dünyanın her köşesindeki insanlarla iletişim kurma olanağını veren evrensel bir dil yaratmış olmakla övünç duyuyordu haklı olarak; öyle anlaşılır ve kusursuz bir dildi ki bu, Vigevano Piskoposu ona coşkulu bir mektup yazmış, bu dili yalnızca bir saat içinde öğrendiğini belirtmişti.

Roma Okulu'nun Saygıdeğer Hocası, Nuh Gemisi'nin gerçek biçimini de açığa çıkarmış; gemide kaç hayvan bulunduğunu ve bunların hangileri olduğunu; kafes, sehpa, yemlik ve yalakların nasıl dizildiğini, hatta kapı ve pencerelerin nerelere yerleştirildiğini saptayabilmişti. Ayrıca Babil Kulesi inşa edilmiş olsa, yerküreyi bir yana doğru eğecek kadar ağır olacağım *geometrice et mathematice** kanıtlamıştı.

Ama hepsinden önemlisi, Kircher eski ve bilinmeyen diller konusunda büyük bir uzmandı; bu diller üzerine birçok eser yayımlamıştı ve eserlerinde yüzyıllarca gizemli kalmış yönlere –Antikçağ dinlerinin kökeni de dahil olmak üzere– açıklık getiriyor; ilk kez Çince, Japonca, Kopt dili ve Mısırca'yı anlaşılır kılıyordu. Sanatçı Bernini'nin Navona Meydanı'nda yaptığı çeşmenin üzerinde duran Alexander Dikilitaşı'nın hiyerogliflerini çözmüştü, zaten Bernini dikilitaşı Kircher'in talimatlarına uya-

* *Geometrice et mathematice* (Lat.): Geometri ve matematik yoluyla. (Ç.N.)

rak restore etmişti. Dikilitaşın hikâyesi belki de onun hakkında anlatılanlar arasında en olağanüstü olanıydı. Büyük taş buluntu, Circus Maximus'un kalıntıları arasında gömülü olarak bulunduğunda, Cizvit hemen keşif yerine çağrılmıştı. Dikilitaşın dört yüzünden yalnızca üçü görünür halde olsa da, henüz toprak altındaki yüzde hangi simgelerin belireceğini tahmin etmişti. Ve en ince ayrıntılarına varıncaya kadar doğru çıkmıştı tahmini.

"Ama siz onunla karşılaştığınızda... nasıl demeli..." diye karşı çıktım anlatının bu noktasında.

"Söyle hadi; bunamıştı" diyerek onayladı Atto.

Doğruydu, son zamanlarında büyük deha bunamıştı. Ruhu, diye açıkladı Atto, buhar olup gitmişti ve çok geçmeden gövdesi aynı yazgıyı izleyecekti. Gerçekten de Kircher bir yıl içinde ölmüştü.

"Delilik herkes için aynıdır, kral için de, köylü için de" dedi Rahip Melani; sonraki günlerde onu yakından tanıyan kişileri birkaç kez ziyaret ettiğini ve Cizvitler olabildiğince sızdırmamaya çalışsalar da, üzücü durumun gerçek olduğunu öğrendiğini sözlerine ekledi.

"Ama şimdi asıl noktaya geliyorum" diyerek kısa kesti rahip. "Belleğin güçlüyse, daha önce, Colbert'in çalışma odasında Roma'dan gelen bir mektup bulduğumu anımsayacaksın. Aslında Başmüfettiş Fouquet'ye gönderilmişti ve bir kilise adamının kaleminden çıkmışa benzeyen bir düzyazıyla yazılmıştı. Mektupta ne olduğu belirtilmemekle birlikte, gizli bir bilgiden söz ediliyordu."

"Anımsıyorum, elbette."

"İşte bu mektuplar Kircher'indi."

"Peki, nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz?"

"Kuşku duymakta haklısın. Sana bugün vardığım bir sonucu henüz açıklamadım, hâlâ onun heyecanını yaşıyorum. Ve heyecan kaosun hizmetçisidir; oysa bizim olayları düzene sokmamız gerek. Belki anımsarsın, pusulaları incelediğimde, bir tanesinin ilginç bir biçimde *mumiarum domino* ile başladığını fark etmiş ama o sırada ne olduğunu anlamamıştım."

"Doğru."

"*Mumiarum domino* 'mumyaların efendisine' anlamına gelir ve elbette Fouquet'den söz edilmektedir."

"Mumyalar nedir?"

"Eski Mısırlıların, lahitlerde bulunan, sargılar ve gizemli işlemlerle bozulmaya karşı korunmuş cesetleri."

"Gene bir şey anlamadım. Niçin Fouquet 'mumyaların efendisi' olsun ki?"

Rahip bir kitabı alıp önüme koydu. Dizelerinde Atto Melani'nin şarkılarını yüceltmiş olan Sinyor La Fontaine'in bir şiir derlemesiydi bu. Bir işaret koyduğu ve bazı dizelerinin altını çizdiği bir sayfayı açtı.

Je prendrai votre heure et la mienne.
Si je vois qu'on vous entretienne,
J'attendrai fort paisiblement
En ce superbe appartement
Où l'on a fait d'étrange terre
Depuis peu venir à grand-erre
(Non sans travail et quelques frais)
Des rois Céphrim et Kiopès
Le cercueil, la tombe où la bière:
Pour les rois, ils sont en poussière.
...

Je quittai donc la galerie,
Fort content parmi mon chagrin,
De Kiopès et de Céphrim,
D'Orus et de tout son lignage
*Et de maint autre personnage.**

"Fouquet'ye adanmış bir şiir. Anladın mı?"

"Pek değil" diye karşılık verdim, o upuzun ve anlaşılmaz şiire öfkelenerek.

"Oysa basit. Kefren ile Keops, Başmüfettiş Fouquet'nin satın aldığı iki Mısır mumyasıdır. Fouquet'nin büyük bir hayranı olan La Fontaine bu esprili şiirinde ondan söz ediyor. Şimdi sana soruyorum: Kim ilgileniyordu, burada Roma'da, Eski Mısır'la?"

"Bunu biliyorum: Kircher."

"Doğru. Gerçekten de, Fouquet'nin mumyaları gemiden indirilir indirilmez, Marsilya'ya giderek kişisel olarak incelemişti bunları Kircher. Sonra çalışmalarının sonuçlarını *Œdipus Ægiptiacus*** başlıklı incelemesinde aktarmıştı."

* Vaktinizi alacağım ve kendi vaktimi.
Görürsem lafa tuttuklarını sizi,
Bekleyeceğim gık demeden
Bu görkemli salonda,
Yabancı bir ülkeden
Koca gemiyle bir süre önce
(Emeği ve masrafı da cabası)
Kral Kefren ile Keops'un
Tabut, mezar ya da gömütünü getirdikleri:
Krallara gelince, toprak olmuşlar çoktan.
...
Sonra ayrıldım dehlizden,
Pek memnun, üzüntüme rağmen,
Keops ile Kefren'den,
Horus'tan ve bütün soyundan
Ve daha birçok kişiden. (Ç.N.)

** *Œdipus Ægiptiacus* (Lat.): Mısırlı Oidipus. (Ç.N.)

"Öyleyse Kircher'le Fouquet tanışıyorlardı."

"Elbette. Hatta kitapta Kircher'in kendi tarikatından bir Cizvit'e yaptırdığı iki lahitin güzel bir çizimini çok beğendiğimi anımsıyorum. Demek ki, mektupların yazarıyla Kircher aynı kişi. Ama ancak bugün her şeyi bir araya getirip anlayabildim."

"Ben de anlamaya başlıyorum. Mektuplardan birinde, Kircher'in sözünü ettiği iki lahiti satın almış olduğu için *dominus mumiarum*, yani 'mumyaların efendisi' deniyor Fouquet'ye."

"Aferin, leb demeden leblebiyi anladın."

Aslında, durum epey karışıktı. Kısaca, Rahip Melani, Başmüfettiş Fouquet'nin Marsilya'da satın alıp sonra kendisiyle birlikte Paris'e getirdiği mumyalar yoluyla Kircher'in Fouquet'yle temasa geçmiş olduğunu anlamıştı. Kircher, Fouquet'yle belki kişisel olarak görüşüp, belki başka yollardan, bir gizi açmıştı. Ne var ki, Atto Melani'nin Colbert'in evinden çaldığı, ikisinin birbirine yazdıkları mektuplarda bu gize ilişkin bir açıklama yoktu, yalnızca bazı değiniler vardı.

"Öyleyse Roma'ya yalnızca Fouquet'nin varlığını araştırmaya değil, bu mektuplardaki gizin ne olduğunu anlamaya da geldiniz."

Rahip Melani'nin yüzünün, tatsız bir düşünce belirdiğinde olduğu gibi, düşünceli bir hal aldığını gördüm.

"Başlangıçta hayır. Ama şimdi durumun çok çetrefilli bir hal aldığını inkâr edemem."

"Donzello Hanı'na da hiçbir biçimde rastlantı sonucu gelmediniz, değil mi?"

"Aferin. Nasıl anladın bunu?"

"Biraz düşündüm bu konuda. Sonra aklıma, bulduğunuz mektuplara göre, Başmüfettiş'in Colbert'in hafiyele-

rince Fiammetta Meydam'nda, Sant'Apollinare Kilisesi'nde ve Navona Meydanı'nda görüldüğü geldi. Bizden hep iki adım ötede."

"Bir kez daha aferin. Yeteneklerini hemen sezmiştim."

Bunun üzerine, o övgünün yüreklendirmesiyle, cesaret edebildim; soruyu sorduğumda sesim titredi biraz.

"Sinyor Mourai Fouquet'ydi, değil mi?"

Atto Melani sustu çünkü yüzü zaten soruyu yanıtlıyordu. Bu sessiz kabulü, bariz olarak, benim açıklamalarım izledi. Nasıl anlamıştım? Bunu ben de bilemiyordum. Belki önümü açan, kendi içinde önemsiz pek çok olgunun üst üste gelmesi olmuştu. Fouquet Fransız'dı, Mourai de öyle. Mourai yaşlı ve hastaydı ve gözleri artık son derece zayıftı. Yaklaşık yirmi yıllık hapisten sonra, Başmüfettiş de belli ki aynı durumdaydı. İkisinin yaşı aynıydı; yaklaşık altmış, belki yaklaşık yetmiş. Mourai'nin yanında ona eşlik eden bir genç vardı: Sinyor Devizé. Ne var ki, Devizé İtalya'yı kendi ülkesi kadar tanımıyor, üstelik müzikten başka bir şeyden anlamıyordu. Bir kaçağın, daha engin bir yaşam deneyimi olan bir rehbere gereksinmesi vardı ve bu kişi Pompeo Dulcibeni olabilirdi. Gerçekten de, yaşlı soylunun bazı gözlemleri (Roma'daki dokumaların fiyatı, zahire vergisi, Roma köylerinden yiyecek tedariki), ticari alışverişleri ve piyasayı çok iyi bildiğini gösteriyordu.

Hepsi bu da değildi. Fouquet gerçekten Roma'da saklanmış ya da geçici olarak Roma'da kalıyor idiyse, kaldığı yerden fazla uzaklaşamazdı. Ve hanımızın konuğu olmuş olması halinde, hava karardığında, Sant'Apollinare'nin önünden geçerek, Navona Meydanı ya da Fiammetta Meydanı dışında nerede gezintiye çıkacaktı? Kaldı

ki, o sabah yatağımda karmakarışık bir biçimde olsa da sezdiğim gibi, Donzello'da kalmak fazla parası olmayan birisi için herhalde daha uygun bir davranıştı; gerçekten de, bir zamanlar en iyi hanların bulunduğu mahallemiz artık amansız bir çöküş içindeydi. Ama yaşlı Fransız hiç de parasızmış gibi durmuyordu. Tam tersine. Öyleyse, büyük bir olasılıkla, kendi konumundan soylularla karşılaşmaktan uzak durmak istiyordu. Belki de, uzun bir süre sonra bile Başmüfettiş'inki gibi ünlü bir simayı tanıyabilecek olan Fransızlardan.

"Ama niçin bana gerçeği söylemediniz?" diye sordum akıl yürütmemin sonunda sesim değişerek, bu arada heyecanımı bastırmaya çalışıyordum.

"Şart değildi çünkü. Bildiğim her şeyi her zaman sana söyleyecek olsam, başına ağrı girerdi" diye karşılık verdi küstahça.

Ama sonra ruh halinin değiştiğini ve duygulandığını gördüm.

"Sana öğreteceğim daha çok şey var, çıkarsama sanatı dışında" dedi içlenerek.

İlk kez Rahip Melani'nin yapmacık davranmadığından, aksine dostunun üzücü yazgısı için duyduğu acıyı açığa vurduğundan emindim. Böylece, zaman zaman gözyaşlarına güçlükle hâkim olarak, bana Roma'ya yalnızca Fouquet'nin varlığına ilişkin söylenenlerin doğru olup olmadığını araştırmaya, dolayısıyla Pek Hıristiyan Kralı ve bütün Fransa'yı tedirgin etmek için kasten yalan söylentiler yayıp yaymadıklarını belirlemeye gelmediğini söyledi. Aslında, Rahip Melani Fransa'dan İtalya'ya uzun yolculuğu eski dostunu yeniden görebilme umudunu besleyerek göze almıştı, zihninde onunla ilgi-

li yalnızca acı dolu ve uzak anılar vardı artık. Fouquet gerçekten Roma'da bulunuyor idiyse, diye düşünmüştü, hiç kuşkusuz tehlikedeydi. Colbert'e Başmüfettiş'in Roma'da olduğunu bildiren muhbirin kendisi er ya da geç Paris'ten emirler alacaktı. Belki de ona, Fouquet'yi yakalaması ya da bunu başaramazsa, öldürmesi buyurulacaktı.

İşte bu yüzden Melani, kendisinin açıkladığı gibi, Roma'ya iç burkan ve birbiriyle çelişen bir duygular yumağının esiri olarak gelmişti. Eziyetli hapis yıllarından sonra öldüğüne inandığı dostunu yeniden sağ salim görebilme umudu, Kral'a sadakatle hizmet etme arzusu ve son olarak, Fouquet'yi gerçekten bulursa, bunun sonucunda olacaklara bulaşma korkusu."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Paris'te herkes Kral'ın hiç kimseden Başmüfettiş'ten nefret ettiği kadar nefret etmediğini bilir. Fouquet'nin Pignerol'da ölmediği gibi sağ ve özgür olduğunu keşfedecek olursa, hiç kuşku yok ki öfkeden çılgına dönecektir gene."

Atto daha sonra bana güvenilir bir adamının, eskiden olduğu gibi, yola çıkışını gizli tutmasına yardım ettiğini açıkladı.

"Olağanüstü yetenekli bir yazıcı ve kusursuz taklit edebiliyor yazımı. İyi bir insan, adı Buvat. Ne zaman Paris'ten gizlice uzaklaşsam, mektuplarımı o yazar. Avrupa'nın bütün saraylarından en son bilgilere ulaşmak için yazarlar bana ve hükümdarlara hemen karşılık vermek gerekir" dedi övüngen bir tutumla.

"Şu sizin Buvat nasıl biliyor ne yazması gerektiğini?"

"Tamamen öngörülebilir bazı politika bilgilerini yola çıkmadan bıraktım ona; buna karşılık, saray haberlerini

uşaklara biraz para vererek öğrenecek; bütün Fransa'da en iyi bilgi edinme yöntemidir bu."

Yola çıkışını Kral'dan da gizlemeyi nasıl başardığını sormak üzereydim; ama Atto sözünü kesmeme izin vermedi. Roma'ya varınca, dedi, en sonunda Fouquet'nin ve hanımızın izini bulmuştu. Ama Donzello'ya adım attığı gün, henüz Sinyor Mourai olarak andığımız kişi trajik bir biçimde vefat etmişti. Böylece Rahip Melani, öyle benzersiz bir biçimde kavuşmayı başardığı eski kollayıcısının kolları arasında öldüğünü görecek vakti bulabilmişti ancak.

"Peki o sizi tanıdı mı?"

"Ne yazık ki, hayır. Odasına girdiğimde, çoktan can çekişmeye başlamıştı, anlamsız şeyler söylüyordu. Var gücümle onu hayata döndürmeye çalıştım, omuzlarından sarstım, onunla konuştum ama çok geçti artık. Hanında büyük bir insan öldü."

Rahip Melani, belki de gizli bir gözyaşını saklamaya çalışarak, bakışlarını kaçırdı. Titrek bir sesle çok güzel bir ezgi mırıldanmaya başladığını işittim:

Ma, quale pena infinita,
*sciolta hai ora la vita.**

Başka söz söylemedim artık. Yoğun bir üzüntüyle altüst oldum, bu arada Atto odanın bir köşesine çekilmiş, birden içine kapanmıştı. Yaşlı Mourai'nin yüz çizgilerini ve hareketlerini anımsadım, Donzello'da o günlerde tanıdığım haliyle. Rahip Melani'nin anlattıklarından

* "Ama ne sonsuz acı, / geçip gitti şimdi yaşamın." Luigi Rossi'nin *Ma quale pena infinita*'sı. (Ç.N.)

hayalimde canlandırdığım büyük ve talihsiz Başmüfettiş figürüyle onun arasında bağlantı kurabilecek sözcükler, ifadeler, vurgular hatırlamaya çalıştım. Maviye çalan yeşil ve artık feri yitmiş gözlerini, solgun ve titrek yaşlı gövdesini, güçlükle soluk alıp verdiği çatlak dudaklarını anımsadım; ne var ki, Sincap'ın herkesçe bilinen canlılığını aklımda canlandırabilecek hiç ama hiçbir şey gelmedi aklıma. Ya da geldi belki de: İşte şimdi anımsıyordum Mourai'nin ufak tefek, zayıf gövdesini, kırışık ama yaşına rağmen hiç de canlılığını yitirmemiş yanaklarını. Sonra, eğik profilini ve ince, sinirli ellerini... Yaşlı bir sincap, evet, işte Sinyor Mourai'nin benzediği şey buydu. Artık ne bir jest, ne bir söz, ne gözlerde bir ışıltı; Sincap sonsuz dinlenmesine çekiliyordu. Son çabaya, son zorlu tırmanışa özgürlük ağacına çıkmak için girişmişti; yetebilirdi bu. Sonunda, sessizce akıp giden gözyaşlarım arasında, ta içimden şu sonuca vardım: Ne önemi vardı Fouquet'nin nasıl öldüğünün? Özgür ölmüştü.

Rahip, üzüntüden allak bullak olmuş yüzüyle bana baktı.

"Dostum şimdi Yüce Rab'bimizin sağında oturuyor, doğrularla şehitler arasında" diye haykırdı vurgulu bir tonla. "Bilmen gerekir ki, Fouquet'nin annesi, dünya uğraşları açısından oğlunu güçlü kılan ama ruhunu güçsüz düşüren yükselişini kaygıyla izliyordu ve her gün Başmüfettiş'in yazgısını değiştirsin, onu kurtuluş ve kutsallığın yoluna yönlendirsin diye Tanrı'ya dua ediyordu. Sadık hizmetkâr La Forêt üzücü tutuklanma haberini iletmeye geldiğinde, Fouquet'nin annesi sevinçle diz çökmüş, 'İşte şimdi bir aziz olacak!' diye haykırarak Tanrı'ya şükretmişti."

Atto, sözlerini boğan boğazındaki düğümü bastırmak için bir an durdu.

"O iyi kadının öngörüsü" diye sözünü sürdürdü, "gerçek oldu. Günah çıkarıcılarından birine göre, Fouquet tutsaklığının son zamanlarında olağanüstü ölçüde arındırmıştı ruhunu. Göründüğü kadarıyla, bazı manevi düşünceler de kaleme almış. Şurası kesin: Karısına yazdığı mektuplarda annesinin gerçekleşmesinden pek memnun olduğu o duasına nasıl minnet duyduğunu yineliyordu sık sık." Rahip hıçkırarak ağladı: "Ah, Nicolas! Cennet senden en yüksek bedeli istedi ama sana büyük bir lütuf bağışladı: Şaşmamacasına kibirli bir boş mezara götüren o sefil dünyevi şan yazgısından korudu seni."

Rahiple kendime ruhlarımızı yatıştırmak için birkaç dakika tanıdıktan sonra, konuyu değiştirmeye çalıştım: "Katılmayacaksınız, biliyorum; ama Pompeo Dulcibeni ya da Devizé'yi sorgulama vakti geldi belki de."

"Hiç de değil" diye karşılık verdi canlılıkla, önceki umutsuzluğun izlerini çok çabuk bir yana bırakarak. "O ikisinin gizleyecek bir şeyleri varsa, herhangi bir soru kuşkulanmalarına yol açacaktır."

Yüzünü kurulamak için kalktı. Sonra evraklarını karıştırıp, nihayet önüme bir kâğıt koydu.

"Şimdilik düşünmemiz gereken başka bir şey var: Şu âna kadar topladığımız ipuçlarını gözden geçirmeliyiz. Hatırlayacaksın, Komarek'in gizli basımevine girdiğimizde, yer kâğıtlarla kaplıydı. İşte: İki tanesini alma fırsatım oldu. Söyle bakalım bir şey hatırlatıyor mu sana?"

Basım Harfi Metni Örnek İtalik

LIBER JOSVE.

HEBRAICE JEHOSHUA.

Caput Primum.

*Et factum est post mortem Moysi servi Domini, ut loqueretur Dominus ad Josue filium Nun, ministrum Moysi, & diceret ei; Moyses seruus meus mortuus est surge & transi Jordanem istum tu & omnis populus tecum, in terram, quam ego dabo filiis Israel. Omnem locum, quem calcaverit vestigium pedis vestri, vobis tradam, sicut locutus sum Moysi. A deserto & Libano usque ad fluvium magnum contra Solis occasum erit terminus vester. Nullus poterit vobis resistere cunctis diebus vitae tuae: sicut fui cum Moyse, ita ero tecum: non dimittam, nec derelinquam te. Confortare & esto robustus: tu enim sorte divides populo huic terram...**

"Kutsal Kitap'tan başka bir bölümün başlangıcına benziyor."

"Peki, başka?"

* YEŞU KİTABI. İBRANİCE YEOŞUA. Birinci Bölüm. Ve vaki oldu ki, Rab'bin kulu Musa'nın ölümünden sonra, Rab Musa'nın hizmetçisi Nun oğlu Yeşu'ya söyleyip dedi: Kulum Musa öldü ve şimdi kalk, sen ve bütün bu kavim, onlara, İsrail oğullarına, vermekte olduğum diyara bu Erden'den geçin. Musa'ya söylediğim gibi ayağınızın tabanının basacağı her yeri size verdim. Sınırınız çölden ve bu Libnan'dan büyük ırmağa, (Fırat Irmağı'na kadar, Hittîlerin bütün diyarı, ve) gün batısına (doğru büyük denize) kadar olacaktır. Hayatının günlerince kimse size karşı duramayacak; nasıl Musa ile beraber oldumsa, seninle de öyle beraber olacağım; seni boşa çıkarmam ve seni bırakmam. Kuvvetli ol ve yürekli ol; çünkü (kendilerine vermek için onların atalarına ant ettiğim) diyarı, miras olarak bu kavme sen böleceksin... Kutsal Kitap, Yeşu 1: 1-7. (Ç.N.)

Kâğıdı elimde çevirdim: "Bu da yalnızca bir yüze basılmış!"

"Doğru. Öyleyse soru şu: Yoksa Roma'da Kutsal Kitap'ı kâğıdın yalnızca bir yüzüne basma modası mı başladı? Bence öyle değil: Aksi takdirde, iki misli kâğıt gerekirdi. Ve kitaplar iki misli ağırlıkta ve herhalde iki misli pahalı olurdu."

"Öyleyse?"

"Öyleyse, bu sayfalar bir kitabın parçası değil."

"Peki ne, öyleyse?"

"Bir ustalık örneği, deyim yerindeyse."

"Baskı provası mı demek istiyorsunuz?"

"Yalnızca o değil: Basımcının müşteriye verebileceği hizmetin bir örneği. Ne söylemişti Stilone Priâso Aziz Avcıları'na? Komarek'in paraya ihtiyacı olduğunu, bu yüzden de İnanç Yayma Kurulu'nun basımevindeki oldukça mütevazı işinin yanı sıra bazı gizli işler yaptığını söylemişti. Ama aynı zamanda, deyim yerindeyse, düzenli müşteriler de bulmaya çalışacaktır. Belki kendi adına basımcılık yapmak için izin başvurusunda bulunmuştur bile. Çalışmasının niteliğini gelecekteki müşterilerine göstermek için örnekler hazırlamış olsa gerek. Basım harflerini gösteren bir örnek için de bir sayfa yeterlidir."

"Sanırım haklısınız."

"Bence de haklıyım. İşte kanıtını sunuyorum sana: Ne diyor yeni sayfamızın ilk satırı? 'Basım Harfi Metni Örnek İtalik'. Uzman değilim; ama sanırım 'Örnek' bu metinde kullanılan basım harfinin adı. Öteki sayfada, tam aynı yerde, "nda"yı okuyorum. Büyük bir olasılıkla yuvarlak* bir yazının adı gösterilmişti orada."

* "Yuvarlak" anlamındaki İtalyanca rotonda sözcüğü "nda" harfleriyle bitmektedir. (Ç.N.)

"Bütün bunlar, gene Stilone Priàso'dan kuşkulanmamız gerektiğini mi gösteriyor?" diye sordum huzursuzluk içinde.

"Belki öyle, belki değil. Ama elbette, bizim hırsızı bulmak için Komarek'in müşterilerinden birini aramak zorundayız. Ve Stilone Priàso bu müşterilerden biri. Ayrıca, incilerini çalan kişi, altın içinde yüzmüyor olsa gerek, tıpkı bizim gazeteci gibi. Son olarak da, Napolili, yaşlı Fouquet'nin Donzello'ya gelmek için yola çıktığı şehirden. Tuhaf, değil mi? Ama. . ."

"Ama?"

"Her şey fazlaca ortada. Oysa zavallı dostumu zehirleyen kişi, kurnaz ve uzman birisi, elbette kuşkuları üzerine çekmemek, fark edilmemek için gerekeni yapmıştır. Stilone Priàso gibi hep tedirgin birisini o rolde düşünebiliyor musun? Sence saçma değil mi, katil o ise, kolunun altında bir Astroloji Gazetesi'yle dolaşması? Müneccim izlenimini uyandırmak, bir kiralık katil için iyi bir kılıf değil elbette. Hele tavuk hırsızı gibi senin incilerini çalması hiç değil."

Doğru. Kaldı ki, Stilone gerçekten de müneccime benziyordu. Atto'ya biraz üzüntü ve acıyla Napolili'nin bana Rahip Morandi'nin hikâyesini anlattığını söyledim.

Odasından ayrılırken, Melani'ye uzun süredir aklımda sakladığım soruyu sormaya karar verdim.

"Sinyor Atto, gizemli hırsız ile Başmüfettiş Fouquet'nin ölümü arasında herhangi bir ilişki olduğunu düşünüyor musunuz?"

"Bilmiyorum."

Yalan söylüyordu. Emindim bundan. Yemeği dağıttıktan sonra yatağıma yatmış düşüncelerimi toparlarken,

Rahip Melani'yle arama soğuk ve ağır bir perdenin indiğini hissediyordum. Belli ki hâlâ bir şeyleri gizliyordu benden, tıpkı Fouquet'nin başka bir kimlikle handa kaldığını, ondan önce de Colbert'in çalışma odasında bulduğu mektupları gizlediği gibi. Ve nasıl da yüzsüzce anlatmıştı Başmüfettiş'in hikâyesini! Yıllardır görmüyormuş gibi söz etmişti ondan bana; oysa Sinyor Pellegrino'yla birlikte daha birkaç saat önce onun ölümüne (zihnimde bu korkunç olayı tarttım) tanıklık etmişlerdi. Sonra, Dulcibeni'yle Devizé'nin Mourai, namı diğer Fouquet hakkında bir şeyler gizlediklerini ima etme yüzsüzlüğünü göstermişti. Ve o söylüyordu bunu! Nasıl yalancı bir papaz, nasıl bir yapmacık ustasıydı şu Rahip Melani? Cristofano, Devizé ve Stilone Priâso'nun konuşmalarına kulak vererek öğrendiğim şeyleri önemsemediğim için lanet ettim kendime; keskin kavrayışımı övdüğünde hissettiğim gurur için de.

Çok kızgındım, ondan da çok, hamlelerini önceden görme, atladığı ayrıntıları açığa çıkarma, suskunluklarını çözme ve güzel konuşma yeteneğini boşa çıkarma yetimi sınamak için rahiple boy ölçüşmeye istekliydim.

Adeta Melani için alttan alta duyduğum çekememezlikle dolu hınç duygusunun beşiğinde sallanarak, uykusuz gece yüzünden bitkin, mışıl mışıl uyudum. Tam uykuya dalmak üzereyken, istemeden de olsa, Cloridia düşüncesini uzaklaştırdım zihnimden.

Aynı gün ikinci kez Cristofano tarafından uyandırıldım. Kesintisiz dört saat uyumuştum. Kendimi iyi hissediyordum, uzun kestirme yüzünden mi, yoksa uykuya dalmadan önce içmeyi ve göğsüme sürmeyi ihmal etmediğim üstün-ilaç yüzünden mi bilemiyorum. Kendimi

toparladığımdan emin olunca, içi rahat uzaklaştı hekim. O zaman vebaya karşı ilaçları tek tek herkese dağıtmak zorunda olduğumu hatırladım. Giyindim ve küçük şişelerin bulunduğu torbayı yanıma aldım. Amacım, önce Brenozzi'ye bir mide tiryakı ve kaynatılmış mayasılotu şurubu vermek, Stilone Priàso'ya bir tütsüleme yapmak, sonra birinci kata Devizé'yle Dulcibeni'ye inmekti. Tencerede biraz su kaynatmak için mutfağa geçtim.

Venedikli'den çabuk kurtardım yakamı. Her zamanki tatsız ısrarla beni sorguya çekmesine, ağzımı açmamı engelleyerek hemen ve hızla karşılığını verdiği sorular sormasına katlanamıyordum artık. Ayrıca, masumluklarını kısa bir süre önce yitirmiş ama henüz yaşam deneyimi olmayan ve nafile parmak yoklamalarıyla küçük kerevizlerini uyaran gençlerde gördüğümüz iğrenç huyuna –huzursuzca ikide bir alt kısımlarını çimdikleme– takılıyordu gözlerim. Yemeğe el sürmemiş olduğunu gördüm; ama bir başka söz ırmağına meydan vermemek için soru sormaktan kaçındım.

Sonra Napolili'nin kapısını çaldım. İçeri aldı beni; ama elimdekileri düzene koyarken, onun da yemeğine el sürmediğini gördüm.

"Yoksa kendinizi pek iyi hissetmiyor musunuz?" diye sordum.

"Benim nereden geldiğimi biliyor musun?" diye sordu karşılık olarak.

"Evet, bayım" diye yanıtladım sorusunu, şaşırarak, "Napoli Krallığı'ndan."

"Orada bulundun mu hiç?"

"Ne yazık ki, hayır. Dünyaya geldiğimden beri hiçbir şehri ziyaret etmedim."

"Eh, bil ki, gökyüzü hiçbir toprağa karşı her mevsimde bereketli etkileriyle bunca eli açık davranmamıştır" diye söze girdi vurgulu bir tonla, bu arada ben tütsülerini hazırlıyordum. "Krallık'ın on iki bölgesinin soylu ve kalabalık başkenti Napoli, görkemli bir tiyatro gibi denizin kıyısında oturur, sırtı yumuşak tepeler ve güzel ovalarla çevrilidir. Parthenope adlı bir denizkızının kurduğu şehir, Poggio Reale adı verilen yakındaki ovadan sayısız meyvenin, dupduru pınarların, ünlü rezenelerin ve her tür şifalı otun –bunlar ovanın eteklerinde hayranlık uyandırıcı doğal kemerler oluştururlar– keyfini çıkarır. Verimli kumsalı Chiaia'da, Posillipo'nun tepelerinde de, karnabaharlar, bezelyeler, yabanenginarları ve enginarlar, kırmızı turplar, kökler, nefis salatalar ve meyveler toplar insanlar. Yüce Vergilius'la benzersiz Sannazzaro'nun ölümsüz küllerini barındırmaya hak kazanan, yalnızca tatlı meltemlerin tedirgin ettiği Mergellina'nın gözü pek kıyılarından daha verimli ve her tür güzelliğiyle daha gönül okşayıcı bir yer bulunabileceğini sanmam."

Demek ki, diye düşündüm, Stilone Priàso'nun şair geçinmesi tamamen boşuna değilmiş. Bu arada o, başını örttüğü çarşafın altından, belesanlı buharlara dalmış, devam ediyordu: "Daha ötede, bol bol turfanda kuşkonmaz, enginar, bezelye ve balkabağı, mart ayında da insanları hayrete düşürerek yeni koruk veren eski Pozzuoli şehri uzanır. Procida'da meyveler; Ischia'da ak ve kızıl alıçlar, mükemmel Greco şarapları ve çok sayıda sülün. Capri'de çok güzel düveler ve nefis bıldırcınlar. Sorrento'da domuz etleri, Vico'da av etleri, Castell'a Mare'de tatlı mı tatlı soğanlar, Torre del Greco'da kefaller, Granatiello'da barbunya balıkları, bir zamanlar Vezüv denen Monte di Somma'da Lacrima bağları. Orta'da karpuzlar ve sucuklar, Nola'da

Vernotico şarabı, Aversa'da bademli pasta, Cardito'da kavunlar, Arienzo'da kuzular, Acerra'da provola peyniri, Giugliano'da yabanenginarları, Capua'da taşemen balıkları, Gaeta'da zeytinler, Venafro'da sebzeler. Sora'da alabalıklar, şarap, zeytinyağı ve av etleri..."

En sonunda anladım.

"Bayım, yoksa midenizin benim yemeklerimden pek haz etmediğini mi söylemek istiyorsunuz?"

Ayağa kalktı ve biraz sıkılarak bana baktı.

"Doğruyu söylemek gerekirse, burada çorbadan başka bir şey yemiyoruz. Ama mesele bu değil..." dedi, sözcükleri güçlükle bularak. "Kısacası, bütün sade suya tirit yemeklerin, bulamaçların, haşlamaların ve çorbaların üzerine tarçın koyma saplantın, vebadan beklenen kıyım işini görecek sonunda!" dedi ve beklenmedik bir biçimde yüksek sesle güldü.

Aklım karışmış ve gururum kırılmıştı. Sesini öteki kiracılara duyurmamasını rica ettim. Ama çok geçti artık. Yandaki odadan Brenozzi, Stilone'nin protestosunu çoktan duymuştu ve çılgınca güldüğünü işittim. Yankı Peder Robleda'nın odasına kadar yayıldı ve sonunda ikisi birden koridorda bitiverdiler. Stilone Priàso da kapısını açıp bu koro halindeki kahkahaya katıldı. İçeriye girmeleri için epey yakardım ama boşuna. Yemeklerimin sözde tiksindiriciliği üzerine birbirlerine söyledikleri aşağılayıcı sözler ve gözleri yaşarıncaya kadar attıkları kahkahalar altında gömülüverdim. Görünen o ki, ancak Devizé'nin güzel nağmelerinin eşliği, o da bir nebze sindirilebilir kılabiliyormuş yemeklerimi. Peder Robleda bile alaylı gülüşünü zorlukla bastırabildi.

Napolili'nin getirdiği açıklamaya göre, içlerinden hiçbiri bana gerçeği itiraf etmemişti; çünkü Cristofano'dan

Pellegrino'nun kendine geldiğini öğrenmişlerdi; dolayısıyla, ustamın geri dönüşünü bekliyorlardı, her durumda o günlerin kaygıları bambaşkaydı. Ne var ki, tarçın oranındaki son artış, durumu katlanılamaz hale getirmişti. Burada Priàso, aşağılanmış ve incinmiş yüzümü fark ederek, sözüne ara verdi. Öteki ikisi sonunda odalarına kapandılar. Napolili bir elini omzuma koydu.

"Haydi, delikanlı, üzerine alınma; karantina, görgü kurallarına elvermiyor."

O zamana kadar ona tarçınımla eziyet ettiğim için özür diledim, küçük şişelerimi alıp onunla vedalaştım. Öfkeli ve mutsuzdum ama şimdilik bunu belli etmemeye karar verdim.

Devizé'nin kapısını çalmak için birinci kata indim. Ne var ki, kapısına ulaşınca duraksadım.

Kapının arkasından çalgısının henüz belirsiz nağmeleri geliyordu. Akort yapıyordu. Sonra bir dans ezgisi, belki de bir villanella çalmaya başladı, ardından bugün güçlük çekmeden gavot olduğunu bileceğim ezgi geldi.

Böylece, Pompeo Dulcibeni'nin bir yandaki kapısını çalmaya karar verdim. Fermo'lu Soylu masaj için hazırsa, aynı zamanda Devizé'nin gitarının yankılarının da zevkini çıkarabilecektim.

Dulcibeni önerimi kabul etti. Her zamanki gibi beni sert ve yorgun bir edayla, zayıf ama kararlı sesi ve gök yeşili, içe işleyen gözleriyle içeri aldı.

"Gir, azizim. Torbanı şuraya koy."

Sık sık böyle sesleniyordu bana, hizmetkârlara dendiği gibi. Donzello'daki kiracılar arasında üzerimde en çok baskı kuranı oydu. Aşağı konumdakilere seslenirken sakin, bir o kadar da soğuk ses tonu, bir sabırsızlığı ya da

küçümseyici bir hareketi açığa vurmak üzereymiş gibi görünüyor, ne var ki bu sabırsızlık ya da küçümseyici hareket asla belirmiyor ama yanındaki kişiyi onun huzurunda aşırı derecede denetimli davranmaya, sonunda da susmaya itiyordu. Bu yüzden, diye düşünüyordum, herkesten daha yalnızdı. Yemekler sırasında bana tek bir söz bile söylememişti. Yalnızlığı dert etmiyor gibiydi; tam tersine. Gene de, dar alnında ve kırmızı yanaklarında ancak bir yükü tek başına taşımak zorunda kalanlarda beliren derin, acı bir kırışık ve bir ıstırap görüyordum. Tek mutluluk belirtisi, ustamın güzel yemeklerine olan zaafıydı; bir tek bu, seyrek ama gerçek bir gülümseme ve birkaç esprili söz koparabiliyordu ondan.

Kim bilir o da tarçınım yüzünden ne kadar eziyet çekmiştir, diye düşündüm; ama hemen uzaklaştırdım bu düşünceyi.

Şimdi, ilk kez, yalnızca onunla birlikte bir saat, belki de daha uzun bir süre geçirmek zorunda kalıyordum ve son derece sıkıntılı bir durumda hissediyordum kendimi.

Torbayı açıp işime yarayan küçük şişeleri çıkarmıştım. Dulcibeni içlerinde ne olduğunu ve nasıl tatbik edileceklerini sorup, açıklamalarım için nazik bir ilgi gösterir gibi yaptı. Sonra ona sırtını ve yanlarını açıp sandalyeye ata biner gibi oturmasını söyledim.

Siyah giysisini sırtının üzerine sıyırıp gülünç ve eski yakalığını çıkardığında, boynunun üzerinde yanlamasına uzun bir yara izinin olduğunu fark ettim. İşte, diye düşündüm, meğer Dulcibeni eski yakalığını bu yüzden hiç çıkarmıyormuş. Önerdiğim gibi durdu ve Cristofano'nun bana gösterdiği yağlarla gövdesini ovmaya başladım. İlk dakikalar sudan konuşmalarla geçti. İkimiz de Devizé'nin nağmelerinin yankısının keyfini çıkarıyor-

duk: bir alemand, sonra belki bir jig, bir şakon ve bir menuet en rondeau. Robleda'mn Jansenit öğretileri hakkında söylediklerini geçirdim aklımdan; Dulcibeni bu öğretilere bağlı görünüyordu.

Birden ayağa kalkmak istedi. Acı çekiyor gibiydi.

"Kendinizi kötü mü hissediyorsunuz? Yoksa yağın kokusu mu rahatsız ediyor sizi?"

"Hayır, hayır, azizim. Yalnızca biraz tütün almak istiyorum."

Çekmeceli dolabın anahtarını çevirdi ve hepsi aynı, kırmızı deriden, altın bezemeli, oldukça güzel ciltli üç küçük kitap çıkardı. Sonra kiraz ağacından, kakmalı, güzel yapılmış enfiye kutusunu aldı. Kutuyu açtı, bir tutam toz alıp burnuna götürdü, iki, üç kez kuvvetli bir biçimde içine çekti. Bir an öylece durdu, sonra güçlü bir soluk verdi. Bana baktı ve yüzünde daha kibar bir ifade belirdi. Rahatlamış görünüyordu. Handaki öteki kiracıların durumları hakkında içten bir ilgiyle bilgi aldı. Sonra konuşma canlılığını yitirmeye başladı. Arada bir iç geçiriyor, gözlerini kapıyor ve kısa bir süre, bir zamanlar sarışın olması gereken ak saçlarını okşuyordu.

Ona bakarken, ölen oda arkadaşının gerçek öyküsünü acaba ne kadar biliyor, diye soruyordum kendime. Az önce Atto'dan öğrendiğim Mourai-Fouquet açıklamalarından alamıyordum zihnimi. Napoli'den buraya gelirken eşlik ettiği (belki de kimliğini bilmeden) yaşlı Fransız üzerine birkaç belli belirsiz soru sorma ayartısına kapıldım. Kim bilir, belki de ikisi, Dulcibeni'nin hekim ve Bargello'nun adamları karşısında öne sürdüğünün aksine, epey önce tanışmış ve uzun süre görüşmüşlerdi. Eğer böyle idiyse, Marche'linin ağzından bunu onaylatma umudum pek yoktu; bu yüzden, diye kendi kendime so-

nuca vardım, en iyisi herhangi bir konuda konuşmaya çalışmak ve ağzından birkaç yararlı ipucu koparabilme umuduyla onu olabildiğince uzun konuşmaya sevk etmekti. Tam da öteki kiracılarla –pek sonuç alamadan olsa da– yaptığım gibi.

Bu yüzden, Dulcibeni'nin birkaç önemli olay hakkında görüşünü alabilmek için onu tahrik etmeye çalıştım, bizi baskı altında tutan yaşlılarla konuşurken yaptığımız gibi. Buna bağlı olarak, kendim de çeşitli görüşler dile getirerek, bütün Hıristiyanlığın yazgısının söz konusu olduğu Viyana Kuşatması hakkında ne düşündüğünü ve İmparator'un sonunda Türkleri bozguna uğratacağına inanıp inanmadığını sordum ona.

"Avusturyalı İmparator Leopold, kimseyi bozguna uğratamaz; kaçtı" diye karşılık verdi sıkkın bir ifadeyle ve sonra sustu; konuşmanın sona erdiği anlamına geliyordu bu.

Gene de sözlerine başka hükümler eklemesini umdum, bu arada içimden diyaloğu kurtarmak için ortaya atacak bir şeyler arıyordum. Ama aklıma hiçbir şey gelmedi, böylece yeniden ağır bir sessizlik çöktü aramıza.

Bunun üzerine çabucak bitirdim onun yanındaki işimi ve iyi günler diledim. Dulcibeni susuyordu. Tam çıkmak üzereyken, ona son bir soru sormak geldi aklıma: Ondan da yemeklerimin acımasız bir başparmak aşağıya* alıp almadığını öğrenme ayartısına karşı koyamıyordum.

* Gladyatör gösterilerinde, işaret parmağını kaldırarak bağışlanmayı dileyen yaralı gladyatörün ölmesini isteyen seyirciler başparmaklarını yere doğru çevirirlerdi. (Ç.N.)

"Hayır, azizim, hiç de değil" diye karşılık verdi bitkin bir hal alan ses tonuyla. "Aksine, yetenekli olduğunu söyleyebilirim."

Moralim düzelerek teşekkür ettim ona ve tam kapıyı arkamdan kapamak üzereydim ki, kendi kendine sanki karnından gelen tuhaf bir tıslamayla şunları eklediğini işittim: "Şayet o boktan yavan çorbaların ve lanet olası tarçının olmasa. Seni uşak bozuntusu seni!"

Bu kadarı yetmişti bana. Hiçbir zaman böylesine aşağılandığımı hissetmemiştim. Gene de doğru, diye düşünüyordum, Dulcibeni'nin hakkımda düşündükleri. Ağzımla kuş bile tutsam, başkalarının –ah, Cloridia'nın da– gözünde bir parmak yükselmeme yaramayacaktı. Bir öfke ve kibir hissi canlandı içimde. Öyle büyük amaçlarım (bir gün gazeteci olmak) vardı da, ahçı yamaklığından ahçılığa bile yükselmeyi beceremiyordum demek?

Dulcibeni'nin kapısının önünde kendi kendime böyle yakınırken, bir homurdanma duyar gibi oldum. Daha iyi duymak için kulağımı kapıya yaklaştırdım ve Dulcibeni'nin başka birisiyle konuşmakta olduğunu işitince şaşkınlıktan kalakaldım.

"Kendinizi kötü mü hissediyorsunuz? Yoksa yağın kokusu mu rahatsız ediyor sizi?" diye soruyordu ilgiyle öteki ses.

Tedirgin oldum. Az önce Dulcibeni'ye sorduğum sorunun ta kendisi değil miydi bu? Kim odada saklanıp söylediklerimi dinlemişti? Ve niçin şimdi yineliyordu? Ama o sözlerde özellikle bir ayrıntı irkilmeme yol açtı: Bir kadın sesiydi ve Cloridia'nınki değildi.

Birkaç saniyelik bir sessizlik oldu sonra.

"Avusturyalı İmparator Leopold, kimseyi bozguna uğratamaz; kaçtı!" diye haykırdı birden Dulcibeni.

Bu sözü de daha önce söylemişti bana! Şaşkınlık ve yakalanma korkusu arasında bocalayarak, dinlemeyi sürdürdüm.

"Haksızsınız, unutmamalısınız ki..." diye karşılık verdi çekinerek kadın sesi, tuhaf derecede zayıf ve boğuk bir tınıyla.

"Sus!" diyerek sözünü kesti Dulcibeni. "Avrupa havaya uçsa, olsa olsa neşelendirir bizi bu."

"Umarım ciddi değildir söylediklerinizi."

"Dinle, öyleyse" diyerek sözünü sürdürdü Dulcibeni, daha sakin bir ses tonuyla. "Bizim bu topraklarımız, deyim yerindeyse, tek bir büyük evdir artık. Peki ama erkek kardeşlerin sayısı iyice arttığında, ne olacak? Ve eşleri birbirinin kız kardeşi, dolayısıyla çocuklarının hepsi de birbirinin kuzeni olduğunda, ne olacak? Sürekli kavga edecek, birbirlerinden nefret edecek, birbirleri hakkında kötü sözler söyleyecekler. Zaman zaman ittifaklar kuracaklar ama hepsi çok zayıf olacak bu ittifakların. Çocuklarının bedenleri müstehcen bir şölen içinde birbiriyle birleşecek, sonra da çılgın, zayıf ve yoz çocuklar dünyaya getirecekler. Böyle talihsiz bir aile ne umabilir?"

"Bilemiyorum, belki de birisinin... gelip onu yatıştırmasını ve özellikle de çocukların artık birbiriyle evlenmemesini" diye karşılık verdi kadın sesi kararsız bir ses tonuyla.

"Şu var ki, Türk Viyana'yı fethederse" diye karşılık verdi bunun üzerine Dulcibeni yapmacık bir gülüşle, "belki de en sonunda Avrupa tahtlarına biraz taze kan gelir. Elbette, eski kanın oluk oluk aktığını gördükten sonra."

"Bağışlayın, anlamıyorum" diye söze girdi çekinerek karşısındaki kadın.

"Basit: Artık Hıristiyan kralların hepsi birbiriyle akraba."

"Nasıl olur, hepsi akraba mı?" diye sordu zayıf ses.

"Anladım, birkaç örnek vermek gerek sana. Fransa'nın Pek Hıristiyan Kralı XIV. Louis, İspanya Kralı'nın kızı, eşi Maria Teresa'yla çifte akrabadır. Gerçekten de, anne-babaları kardeşti. Nedeni şu: Güneş Kral'ın annesi Avusturyalı Anne, Maria Teresa'nın babası İspanya Kralı IV. Felipe'nin kız kardeşiydi; buna karşılık, Güneş Kral'ın babası XIII. Louis, IV. Felipe'nin ilk eşi ve Maria Teresa'nın annesi olan Fransız Elisabeth'in erkek kardeşiydi."

Dulcibeni bir süre durdu; yakındaki bir çekmeceli dolaptan enfiye kutusunu aldı ve konuşmasını sürdürürken özenle karıştırdı kutunun içindekileri.

"Demek ki, Fransa Kralı'yla Kraliçesi'nin kaynana ve kayınpederleri, aynı zamanda kan bağı yoluyla amca/dayı ve yenge/teyzesidir onların. Şimdi soruyorum sana: Kendi kaynana ve kayınpederinin yeğeni ya da kuzeni, veya istersen öyle diyelim, kendi amca/dayı ve yenge/teyzesinin damadı ve gelini olmak nasıl bir şeydir?"

Dayanamıyordum artık. Dulcibeni'nin konuştuğu kadının kim olduğunu mutlaka öğrenmeliydim. Karantinaya rağmen, nasıl olup da içeri girmişti? Ve niçin Dulcibeni onunla bu kadar coşkulu konuşuyordu?

Dışarı çıkarken tam kapamadığım kapıyı yavaşça aralamaya çalıştım. Bir aralık oluşmuştu ve soluğumu tutarak gözümü yaklaştırdım. Dulcibeni ayaktaydı, dirseklerini dolaba yaslamış, enfiye kutusuyla uğraşıyordu. Konuşurken sağına, duvara doğru dönüyordu, gizemli konuğun olması gereken yere. Ne yazık ki, kadını görecek kadar uzatamadım başımı. Kapıyı biraz daha itecek olursam, yakalanabilirdim.

Enfiye kutusundaki tozu birkaç kez güçlü bir biçimde içine çektikten sonra, Dulcibeni hareket etmeye, sonra da şişmeye başladı, sanki soluğu kesilmiş de nefes almak istiyormuş gibi.

"İngiltere Kralı, Stuart Hanedanı'ndan II. Charles'tır" diyerek sözünü sürdürdü. "Babası, XIV. Louis'nin babasının kız kardeşlerinden Fransız Henrietta ile evlenmişti. Demek ki, İngiltere Kralı da hem Fransa Kralı'yla, hem de onun İspanyol eşiyle iki kez akrabadır. Onlar, gördüğün gibi, zaten birbirleriyle iki kez akrabalar. Peki Felemenk'e ne demeli? Kral II. Charles'ın annesi Fransız Henrietta, Güneş Kral'ın halası olmanın ötesinde, genç Felemenk Prensi Oranje'lı Willem'in de anneannesiydi. Aslında, Kral Charles ve Dük James'in kız kardeşi Mary, Oranje'lı II. Willem'le evlenmek üzere Felemenk'e gitmiş ve o evlilikten Prens III. Willem doğmuş; o da altı yıl önce sürpriz bir evlilikle James'in en büyük kızıyla, öz kuziniyle evlenmişti. Demek ki, dört hükümdar, sekiz kez aynı kanı karıştırmışlar."

Enfiye kutusunun içindekileri yeniden karıştırıp burnuna götürdü. Tutkuyla içine çekti, sanki uzun süre tütünden yoksun kalmaya zorlanmış gibi. Sonra söylevine yeniden başladı, bu arada yüzü mosmor olmuş ve sesi boğuklaşmıştı: "II. Charles'ın bir başka kız kardeşi, kuzeniyle, XIV. Louis'nin erkek kardeşiyle evlenmiştir. Onlar da aynı kanı karıştırdılar."

Bir öksürük nöbeti yüzünden sözlerine ara verdi, bir mendili midesindekileri çıkaracakmış gibi ağzına götürüp dolaba yaslandı.

"Ama Viyana'ya gelelim" diye yeniden söze girdi Dulcibeni, sesinde bir bitkinlik seziliyordu. "Fransa'nın Bourbonları ile İspanya'nın Habsburgları, Avusturya Habs-

burglarının dört çarpı altı kez kuzenleridir. Avusturyalı I. Leopold'un annesi, XIV. Louis'nin kız kardeşidir. Ama, eşi Maria Teresa'nın babası İspanya Kralı IV. Felipe'nin kız kardeşi ve kocasının babası rahmetli İmparator III. Ferdinand'ın kız kardeşinin kızıdır aynı zamanda. I. Leopold'un kız kardeşi dayısıyla, yani gene İspanya Kralı IV. Felipe'yle evlenmiştir. Ve I. Leopold, aynı IV. Felipe'nin kızı ve XIV. Louis'nin karısının kız kardeşi, yeğeni Margarita Teresa'yla evlenmiştir. Demek ki, İspanya Kralı, Avusturya İmparatoru'nun dayısı, kayınbiraderi ve kayınpederidir. Demek ki, üç hükümdar ailesi bin kez aynı kanı karıştırmışlar!"

Dulcibeni'nin sesi yükselmiş, bakışları daha dalgın hale gelmişti.

"Ne diyorsun buna?" diye bağırdı birden. "Damadının teyzesi ve görümcesi olmak hoşuna gider miydi?"

Çılgınca bir öfkeyle dolabın üzerindeki birkaç şeyi (bir kitapla bir şamdan) koluyla itip duvara ve yere fırlatıverdi. Odaya sessizlik çöktü.

"Ama hep böyle mi olmuş?" diye fısıldadı sonunda kadın sesi.

Dulcibeni gene her zamanki ciddi tutumunu takındı ve alaylı bir ifade belirdi yüzünde: "Hayır, tatlım" dedi öğretici bir tonla sözünü sürdürerek. "Çok eskilerde, hükümdarlar, çocuklarını en soylu derebeyleriyle evlendirerek soylarını sağlama alıyorlardı. Her yeni kral, kendi toprağının en soylu kanının en saf senteziydi: Fransa'da hükümdar, Fransızların en Fransız'ıydı. İngiltere'de bütün İngilizlerin en İngiliz'i."

Bu noktada, aşırı merak yüzünden, istemeden dengemi yitirip kapıyı ittim. Ancak mucize eseri, öne doğru yu-

varlanmaktan kurtulup kapının pervazına yaslanmayı başardım. Böylece kapı olsa olsa biraz daha aralanmıştı. Dulcibeni hiçbir şey duymamıştı. Korkudan ter basmış ve titrer bir halde, Marche'li soylu adamın sağına doğru bir bakış attım, kadının bulunması gereken yere.

Şaşkınlığı üzerimden atıp kendimi toparlamam için epey bir süre geçmesi gerekti. İnsan yerine, duvarda bir ayna vardı yalnızca. Dulcibeni tek başına konuşuyordu.

Sonraki anlarda, krallar, prensler ve imparatorlar üzerine giderek şiddeti artan o iç dökmeyi takip edebilmek için daha da büyük çaba gösterdim. Bir deliyi mi dinliyordum? Kiminle konuşur gibi yapıyordu Dulcibeni?

Belki de, diye düşündüm, artık ölmüş olan, çok sevdiği bir kişinin (bir kız kardeş, bir eş) anısı bir saplantıya dönüşmüştü onda. Üstelik, ona bu üzücü ve tedirgin edici sahneyi esinlendiriyorsa, son derece acı bir anı olmalıydı. Bir hırsız gibi çalmış olduğum o özel ve yalnız acı çekiş kesiti karşısında şaşkın ve duygulanmış hissettim kendimi. Ben o konular hakkında konuşmaya teşvik ettiğimde, Dulcibeni'nin geri durduğunu fark ettim. Belki de, bir ölüyle birlikteliği canlılarla birlikteliğe yeğlemişti.

"Peki sonra?" diye yeniden söze girdi Marche'li adam, genç kadının masum ve tedirgin ses tonunu taklit ederek.

"Peki sonra, peki sonra..." diye mırıldandı Dulcibeni. "Sonra, hükmetme arzusu üstün gelip, hepsini yeryüzünün öteki hükümdarlarıyla akraba olmaya itti. Avusturya Hanedanı'na bir bak. Bugün, Bilge Albrecht'ten, Yüce gönüllü Rudolf, sonra Yiğit Leopold ve oğlu Demir I. Ernst, Sabırlı Albrecht ve Seçkin Albrecht'e kadar yiğit

ataların mezarlarını hanedanın nasıl da kokuşmuş kanı kirletiyor. Daha üç yüz yıl önce, talihsiz Cebi Delik Friedrich'i, sonra da tıka basa kavun yedikleri için sefil bir biçimde ölen İri Dudaklı Friedrich'le oğlu I. Maximilian'ı doğurduğunda çürümeye başlamış bir kan. Yiğit Leopold'un akıllı davranarak erkek kardeşiyle bölüştüğü sınırsız Habsburg mülklerini birleştirmek gibi delice arzu bu ikisinden doğmuştur. Bir arada duramayacak topraklardı bunlar: Çılgın bir cerrahın aynı bedene üç baş, dört bacak ve sekiz kol sığdırmak istemesi gibi bir şeydi. Toprak susuzluğunu dindirmek için, I. Maximilian tam üç kez evlendi. Eşleri ona çeyiz olarak Felemenk, Belçika, Lüksemburg ve Franche-Comté'yi ama aynı zamanda soyunun çehresini bozan korkunç yumruyu getirdiler. Oğlu Güzel Philipp, yirmi sekiz yıllık kısa yaşamında, Aragonlu Fernando'yla Kastilyalı Isabella'nın kızı ve vârisi, aynı zamanda da V. Karl ile I. Fernando'nun annesi Deli Juana'yla evlenerek İspanya'yla bağ kurdu. V. Karl, dedesi I. Maximilian'ın tasarısını hem iyi bir sonuca ulaştırdı, hem başarısızlığa uğrattı. Üzerinde güneşin hiç batmadığı krallığının tahtından vazgeçip tahtı oğlu II. Felipe'yle kardeşi I. Fernando arasında bölüştürdü. Krallığı böldü ama kanı bölmeyi başaramadı. Soyunda delilik önüne geçilemeyen bir şeydi artık, erkek kardeş kız kardeşi arzuluyor, ikisi birden kendi çocuklarıyla birleşmek istiyorlardı. I. Fernando'nun oğlu Avusturya İmparatoru II. Maximilan, halasıyla evlendi, böylece eşi-halası ona bir kız çocuğu doğurdu; kızı Avusturyalı Anna Maria, İspanya Kralı II. Felipe'yle –V. Karl'ın oğlu olduğu için Anna'nın amcası ve kuzeni– evlendi; bu uğursuz evlilikten İspanya Kralı III. Felipe doğdu, o da dedesi II. Maximilian'ın erkek kardeşinin kızı Avusturyalı Margarete'yle evlendi ve

ondan oğlu Kral IV. Felipe ile kızı Maria Anna dünyaya geldi; Maria Anna, dayısının oğlu olduğu için öz kuzeni olan Avusturya İmparatoru III. Ferdinand'la evlendi ve şimdiki Avusturya İmparatoru I. Leopold ile onun kız kardeşi Maria Anna'yı dünyaya getirdi..."

Birden bir tiksinti duygusu kapladı her yanımı. Bu ensestler orjisi başımı döndürmüştü. Amcalar/dayılar, teyzeler/halalar, yeğenler, kaynana/kaynatalar, kayınlar ve kuzenler arasındaki mide bulandırıcı evlilikler yumağı korkunçtu. Dulcibeni'nin aynayla konuştuğunu keşfettikten sonra, dalgın bir halde dinlemiştim. Ama sonunda karanlık ve kasvetli konuşma hem aklımı karıştırmış, hem tiksindirmişti beni.

Bu arada, aşırı coşan ve yüzü mosmor kesilen Dulcibeni, aşırı öfke sesini boğuyormuş gibi, gözleri boşlukta yitmiş, öylece duruyordu.

"Hatırla" diye inildemeyi başardı sonunda, yeniden hayali kadınla konuşmaya dönerek, "Fransa, İspanya, Avusturya, İngiltere ve Felemenk: Yüzyıllardır karşıt soylardan insanların göz diktiği bu topraklar, artık topraksız ve yeminsiz tek bir soyun egemenliğine girmiş durumda. Autadelphos bir kan, yani kendisinin iki kez kardeşi, tıpkı Oidipus'la İokaste'nin çocukları gibi. Herhangi bir halkın tarihine yabancı ama bütün halkların tarihini yazan bir kan. Topraksız ve yeminsiz bir kan. Hain bir kan."

Boktan yavan çorbalar. Mutfağa gider gitmez, Pompeo Dulcibeni'nin büyük çabalar harcayıp değerli tarçınla

çeşnilendirdiğim yemeklerimi bu sözlerle damgaladığını anımsadım.

Marche'li soylu adamın yüce ve yalnız düşüncelerinin bende yarattığı tiksintiyi üzerimden atıp toparlandıktan sonra, o zamana kadar handaki kiracıların midelerinde bizzat benim farkına varmaksızın yarattığım bulantı gelmişti aklıma. Durumu düzeltmeye karar verdim.

Kilere indim. Yerin epey altına gömülü en aşağı düzeye kadar indim ve orada her zaman hüküm süren keskin soğuk yüzünden neredeyse üşütmeyi göze alarak sanırım bir saatten uzun kaldım. O alçak tavanlı alanı, henüz hiç sokulmadığım ya da oyalanmadığım en gizli köşelerini, en üst katlarına kadar rafları ve neredeyse dibine dokununcaya kadar, kar kasalarını bile ışıkla keşfederek bütünüyle gözden geçirdim. Yan yana dizilmiş şarap, yağ, her tür kuru sebze ve yemiş, meyve şekeri küplerinin, kap içinde yeşilliklerin ve makarna, gnochetti, lazanya ve çörek torbalarının ardında gizlenmiş geniş, dolambaçlı bir yerde, Hint kenevirinden geniş bezlerin altında ya da kar arasında serinde duran çeşit çeşit tuzlu, füme, kuru ve bir kısmı kavanozlara koyulmuş et buldum. Sinyor Pellegrino saklamak için buraya, kıskanç bir âşık gibi, güveçlik diller ve süt domuzu çevirmeleri koymuştu; bir de çeşitli hayvan parçaları: geyik ve oğlak uykuluğu; sağmal inek işkembesi; kirpi paçası, böbrek ve beyni; inek ve keçi memeleri; koyun ve yabandomuzu dilleri, maral ve dağkeçisi butları; ayı ciğeri, pençeleri, boynu ve gerdanı; karaca göğsü, pirzolası ve filetosu.

Ve tavşan, dağ horozu, Hint pilici, yabantavuğu, civciv, güvercin, yabangüvercini, sülün ve sülün palazı, keklik ve keklik palazı, çulluk, tavus, tavus palazı ve dişi tavus, ördek ve sutavuğu, dişi kaz, kaz, su çulluğu, bıldırcın,

kumru, ardıçkuşu, turaç, sinekkapan, kirazkuşu, kırlangıç, sarıasma, serçe, Kıbrıs ve Kandiye incirkuşu parçaları da keşfettim.

Kalbim çarparak, zavallı ustamın bunları nasıl hazırlayacağını hayal ettim: haşlama, rosto, çorbada, et suyuna, şişte, kızartma, hamurlu ya da hamursuz fırında, ızgara, haşlama suyuna, küçük böreklerde, etli böreklerde, soslu, sirkeli, meyveler ve sofra süsleriyle.

Güçlü bir isli yiyecek ve kuru suyosunu kokusunun çekiciliğine kapılarak araştırmamı sürdürdüm ve sıkıştırılmış başka karlar arasında ve Hint kenevirinden başka bezler altında, beklediğim gibi, kavanozlarda tuza yatırılmış ya da küçük demetler halinde ve fileler içinde kancalara asılmış şunları buldum: zarganalar, denizçakıları, usturamidyeleri, kefaller, sarı haniler, salyangozlar, kayabalıkları, denizdişleri, karidesler, kabuklular, yengeçler, tirsibalıkları, taşemenler, küçük beyaz balıklar, dilbalıkları, turnabalıkları, trançalar, mezgitler, gölgebalıkları, koni kabuklu salyangozlar, kılıçbalığı ve benekli kırlangıçbalığı filetoları, çivisiz kalkanbalıkları, kalkanbalıkları, sazanlar, çıplak balıklar, kurbağalar, sardalyeler, lisoz balıkları, uskumrular, mersinbalıkları, kablumbağalar, istiridyeler ve yeşil sazanlar.

Bunca Tanrı nimetinin ortasında, benim şimdiye kadar tek bildiklerim, tedarikçilere servis kapısını açıp onlardan teslim aldığım taze yiyeceklerdi. Erzakların büyük bir bölümüne ise, o zamana kadar, ustam (ne yazık ki, seyrek olarak) yiyecekleri kilerden almamı istediğinde, bir de daha sonra, buraya Cristofano'yla birlikte gelmek zorunda kaldığımda, şöyle bir göz atabilmiştim yalnızca.

Bir kuşku kapladı içimi: Pellegrino ne zaman ve kime sunmayı düşünüyordu bu kadar yiyeceği? Yoksa çevrede

hâlâ anlatıldığı gibi, rahmetli Luigia Hanımefendi'nin zamanlarında Donzello'nun övünç kaynağı olan o görkemli Ermeni piskopos alaylarından birini mi ağırlamayı umuyordu? Ustamın, yardımcı kahyalık görevinden kovulmadan önce, kardinalin azık ambarındaki erzaklar üzerinden ustaca kazanç elde ettiğinden kuşkulandım.

Bir kavanoz inek memesi alıp mutfağa döndüm. Memelerin tuzunu silktim, uçlarından birbirine bağlayıp hepsini haşladım. Daha sonra bir kısmını ince dilimler halinde kesip una buladım, üzerlerine yumurta sarısı sürüp kızarttım ve bunlara göz kararı sos ekledim. Bir kısmını az yağlı haşlama suyunda kokulu otlar ve baharatla tas kebabı yapıp, yumurta ilave ettim. Bir kısmını beyaz şarap, ekşi üzüm taneleri, limon suyu, birkaç taze meyve, kuru üzüm, çamfıstığı ve jambon dilimleriyle fırına verdim. Bir kısmını da kuşbaşı doğrayıp sıcak şaraba batırdım ve baharat, jambon, sosis-sucuk, ilikle, ayrıca çırpılmış yumurta ve limon suyuyla hazırlanmış sos ve şekerle böreklik hamurun içine koydum. Kalanları, üzerine yağlı jambon parçaları ve karanfil taneleri serpiştirip domuz karınzarma sardım ve şişe geçirerek pişirdim.

Sonunda bitkin düşmüştüm. Uzun çalışmamın sonunda, mutfağa gelen Cristofano beni ter içinde ocağın köşesine çökmüş, yarı baygın halde buldu. Masanın üzerindeki tabakları sırasıyla inceleyip kokladı. Babacan ve memnun bir bakışla bana döndü.

"Dağıtma işini ben yaparım, delikanlı. Sen gidip dinlen."

Yemeği hazırlarken pişirdiklerimden bol bol ve sık sık tattığım için doymuş bir halde, çatı katına kadar çıktım merdivenleri; ama odama gitmedim. Basamakların üzerine oturup, kimseye görünmeden hak ettiğim başarının

tadını çıkardım. Akşam yemeği yenirken, Donzello'nun koridorları tam yarım saat süreyle tıngırtılar, memnunluk gösteren iniltiler ve ağız şapırdatmalarıyla yankılandı. Birikmiş havayı gürültüyle salıveren bir mideler korosu, artık kap kacağı almak için odaları dolaşabileceğimi bildirdi bana. Aldığım intikam sayesinde, sevinçimden ağlayacaktım neredeyse.

Sonra, aceleyle odaları dolaşmaya çıktım. Donzello kiracılarının iltifatlarından mahrum kalmak istemiyordum. Ne var ki, tam Rahip Melani'nin kapısının önünde, onun pek hüzünlü şarkısını tanıdım. Sesinin yürek parçalayan tonu çarptı beni, o kadar ki durup dinlemeye başladım:

Ahi, dunqu'è pur vero;
*dunque, dunqu'è pur vero...**

Kıtayı son derece tatlı bir biçimde ve hep yeni ve şaşırtıcı nağme çeşitlemeleriyle yineliyordu.

Sanki daha önce işittiğim bu sözler –ne zaman ve nerede, ben de bilemiyordum– tedirgin etti beni. Birden bir ışık çaktı zihnimde: Ustam Pellegrino, Yaşlı Sinyor Mourai'nin, namı diğer Fouquet'nin son nefesini vermeden önce son bir çabayla İtalyanca bir söz mırıldandığını söylememiş miydi bana? Şimdi anımsıyordum; ölmek üzere olan kişi, şimdi Atto'nun söylemekte olduğu aryanın sözlerini sarf etmişti: "Ah, demek doğruymuş."

* "Ah, demek doğruymuş; / demek, demek doğruymuş..." Luigi Rossi'nin *Ahi, dunqu'è pur vero*'su. (Ç.N.)

Ama niçin, diye sordum kendi kendime, Yaşlı Fouquet son sözlerini İtalyanca dile getirmişti? Pellegrino'nun Atto'yu yaşlı adamın yüzüne doğru eğilmiş onunla Fransızca konuşurken gördüğünü de anımsadım. Öyleyse niçin Fouquet o İtalyanca sözü mırıldanmıştı?

Bu arada Melani şarkısına devam ediyordu:

Dunque, dunqu'è pur vero,
anima del mio cor,
che per novello Amor
*tu cangiasti, cangiasti pensiero.**

Sonunda hıçkırıklarını güçlükle bastırdığını işittim. Şaşkınlıkla acıma arasında bocalayarak, ne hareket etmeye, ne konuşmaya cesaret edebildim. Artık genç olmayan o hadım için keskin bir acı hissettim içimde. Babasının hırsı yüzünden çocuk bedeni üzerinde uygulanan işkence ona ün kazandırmış ama aynı zamanda onu utanç verici bir yalnızlığa mahkûm etmişti. Belki de Fouquet'yle hiçbir ilgisi yok, diye düşündüm. Başmüfettiş'in ölüm ânında söylediği bu söz, belki de ölüm karşısında şaşkınlığın yol açtığı bir haykırıştı yalnızca; ölmek üzere olan kişilerde hiç de seyrek olmadığını işittiğim bir şeydi bu.

Bu arada rahip başka bir aryaya başlamıştı, giderek daha hazin ve daha kaygılı tonlarla söylüyordu.

Lascia speranza, ohimé,
ch'io mi lamenti,

* "Demek, demek doğruymuş, / canımın içi, / yeni bir Aşk için / fikir değiştirdiğin, değiştirdiğin." (Ç.N.)

lascia ch'io mi quereli.
Non ti chiedo mercé,
*no, no, non ti chiedo mercé.**

Son sözü üstüne basa basa söylüyor ve bitmemecesine yineliyordu. Onu böylesine üzen ne acaba, diye sordum kendi kendime, alçak sesli ve ölçülü şarkısında merhamet dilemek istemediğini hüzünle haykırırken? O sırada ardımda Cristofano beliriverdi. Muayene turunu yapmaktaydı.

"Zavallıcık" diye fısıldadı bana, Atto'yu kastederek. "Bir huzursuzluk ânının tutsağı. Hepimiz öyleyiz zaten, bu rezil hapiste."

"Doğru" diye karşılık verdim, Dulcibeni'nin kendi kendine konuşmasını düşünerek.

"Bırakalım rahat rahat içini döksün; onu daha sonra ziyarete gelip yatıştırıcı bir çay veririm kendisini iyi hissetmesi için."

Uzaklaştık, bu arada Atto şarkısını sürdürüyordu.

*Lascia ch'io mi disperi...***

* "Bırak ümit, ah, / yakınayım ben, / bırak şikayet edeyim. / Merhamet dilemiyorum senden, / hayır, hayır, merhamet dilemiyorum." Luigi Rossi'nin *Lascia speranza, ohimé*'si. (Ç.N.)
** "Bırak ümitsizliğe kapılayım..." (Ç.N.)

Beşinci Gece

15 Eylül-16 Eylül 1683 Arası

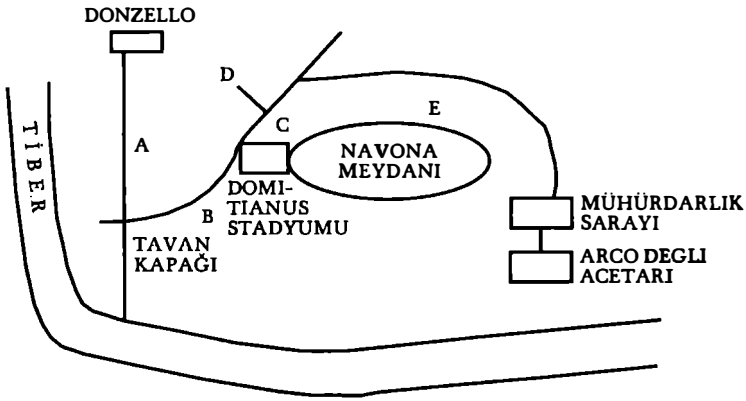
Rahip yeniden yeraltı dehlizlerine inmek için beni çağırmaya geldiğinde, oldukça hüzünlü bir ruh hali içindeydim. İnek memesi yemeği kiracıların ruhlarını neşelendirmişti. Ama, ne yazık ki, benimkini değil; çünkü ben Mourai ve Fouquet hakkında art arda gelen açıklama ve keşiflerle, ayrıca Dulcibeni'nin kasvetli düşünceleriyle bunalmıştım. Kendimi günlüğüme vermem de elbette durumu iyileştirmemişti.

Rahip kötü ruh halimi fark etmiş olmalıydı; çünkü yeraltında ilerlerken hiçbir biçimde beni konuşmaya teşvik etmeye çalışmadı. Zaten akşam yemeğinden sonra homurdandığını işittiğim umutsuz yakınmalara göre gözle görülür biçimde daha sakin olmakla birlikte, onun da keyfi pek yerinde değildi. İtiraf edilmemiş bir kaygının ağırlığı altında eziliyor gibiydi, bu da onu alışılmadık biçimde suskun kılıyordu. Durumu canlandırma görevi, tahmin edilebileceği gibi, Ugonio'yla Ciacconio'ya düştü.

İki Aziz Avcısı, Navona Meydanı'nın altında onlara ulaştığımızda bir süredir bizi bekliyorlardı.

"Bu gece, yeraltı şehri üzerine fikirlerimizi biraz netleştirmemiz gerekecek" diye bildirdi Melani.

Kabaca birtakım çizgiler çizdiği bir kâğıt parçasını çıkardı cebinden.

"İşte, bu iki bahtsızdan istediğim oysa kendi adımıza yapmak zorunda kaldığımız şey."

O zamana kadar katettiğimiz yeraltı yollarının kabataslak bir haritasıydı bu. İlk gece, Atto'nun "A" harfiyle gösterdiği bir dehliz aracılığıyla Donzello Hanı'ndan Tiber'in ağzına kadar inmiştik. Aynı dehlizin tavanında daha sonra tavan kapağını keşfetmiş, oradan bizi Navona Meydanı'nın altındaki Domitianus Stadyumu'nun kalıntılarına götüren ve "B" harfine karşılık gelen geçide girmiştik. Navona Meydanı'ndan, eğilerek yürümek zorunda kaldığımız dar geçitten "C" yoluna giriliyordu. Buradan Stilone Priàso'yu takip ettiğimiz ve bizi üzerinde büyük bir olasılıkla Mühürdarlık Sarayı'nın yükseldiği freskli yeraltı katlarına kadar götürmüş olan uzun eğriye (E harfiyle gösterilmişti) giriliyordu. Oradan Arco degli

Acetari'ye çıkmıştık. Son olarak, "C"den sola doğru "D" yoluna giriliyordu.

"Başlangıcını bildiğimiz ama sonunu bilmediğimiz dehlizler üç tane: B, C ve D. Bir başka kovalamaya girişmeden onları keşfetmek akıllıca olacak. İlki, tavan kapağından çıktıktan sonra girilen dehlizin sol kolu. Aşağı yukarı Tiber'e doğru gidiyor; ama başka bir şey bilmiyoruz. İkinci dehliz, Navona Meydanı'ndan ayrılıp düz ilerliyor. Üçüncüsü, bu dehlizde karşılaştığımız sola sapan yol. Üçüncüden başlayacağız, "D" dehlizinden."

Aşağı yukarı önceki gece Stilone Priàso'yu gizlice takip ederken Ugonio'yla benim durduğumuz noktaya ulaşıncaya kadar temkinli adımlarla ilerledik. Atto harita aracılığıyla yerimizi belirlemek için bizi durdurdu.

"Gfrrrlûbh" dedi Ciacconio dikkatimizi çekerek.

Birkaç adım ötemizde yerde bir nesne duruyordu. Rahip Melani hepimize olduğumuz yerde kalmamızı söyledi ve incelemek için buluntuya ilk o yaklaştı. Sonra bizi yanma çağırdı. Yere bırakılmış pişmiş topraktan küçük bir şişeydi; şişeden önce oluk halinde, sonra da damla damla kırmızı kan dökülmüştü (ve artık kurumuştu).

"Mucizeye bak sen" dedi Rahip Melani bitkin ve soluk soluğa.

Küçük şişenin sürekli olarak aradıkları kalıntılardan biri olduğundan emin olan Aziz Avcıları'nı yatıştırmak için epey uğraşmamız gerekti. Ciacconio, çılgınca guruldayarak küçük adımlarla çepeçevre koşmaya başlamıştı. Ugonio küçük şişeyi kapmaya çalışmış ve Atto birkaç dirsek atmaktan çekinmeyerek onu uzakta tutmak zorunda

kalmıştı. Sonunda Aziz Avcıları yatışmış ve hep birlikte fikirlerimizi toparlayabilmiştik. Belli ki bir din şehidinin kanını içeren bir şişe değildi bu. Şişeye rastladığımız "D" dehlizi, ne bir yeraltı mezarı, ne ölü küllerinin saklandığı bir mahzen, ne de eski kutsal bir yer, diye anımsattı Rahip Melani, iki define arayıcısını sakin olmaya çağırarak. Ama hepsinden önemlisi, küçük şişedeki kan kuruyalı pek az olmuş, hatta yere bile dökülmüştü. Demek ki, yüzyıllar önce yaşamış bir şehide değil, canlı birisine ya da birkaç saat önce ölmüş bir kişiye aitti. Atto, küçük şişeyi ince bir bez parçasına sarıp hırkasının içine soktu, bir ayağıyla yerde kalan siyahımsı sıvının izlerini süpürdü. Keşfimizi sürdürmeye karar verdik; belki de daha ileride gizemin çözümünü bulacaktık.

Melani susuyordu ama ne düşündüğünü tahmin etmek çok kolaydı. Bir kez daha beklenmedik bir buluş, bir kez daha kaynağı çözülmesi güç bir nesne. Ve bir kez daha kan.

Önceki gece gibi, yeraltı yolu yavaş yavaş sola doğru kıvrılıyor gibi geliyordu bana.

"Bu da tuhaf" yorumunda bulundu Rahip Melani. "En az beklediğim şeydi bu."

Sonunda dehliz bizi dışarıya götürüyor gibiydi. Dik bir merdiven yerine, bu kez oldukça tatlı eğimli bir yokuşla karşılaştık. Ama birden gözlerimizin önünde sarmal bir merdiven belirdi, taş basamakları yere ustaca oyulmuştu. Aziz Avcıları pek çıkmak istiyor gibi durmuyorlardı. Ugonio'yla Ciacconio'nun keyfi yerinde değildi. Kutsal Kitap yaprağından vazgeçtikten sonra, küçük şişenin de ellerinden uçup gittiğini görmüşlerdi.

"Tamam, biz dönünceye kadar burada kalın siz" diyerek istemeden razı oldu Melani.

Yukarı çıkmaya başlarken, rahibe az önce katettiğimiz "D" dehlizinin sola doğru kıvrılmasına niçin şaşırdığını sordum.

"Basit: Sana gösterdiğim haritayı dikkatlice gözden geçirdiysen, neredeyse yola çıktığımız noktaya, bir başka deyişle hanımızın yakınlarında bir yere döndüğümüzü fark etmiş olacaksın."

Ağır ağır çıktık merdiveni, ta ki ben tak diye bir ses duyuncaya ve Rahip Melani'nin sızlandığını işitinceye kadar. Başını bir tavan kapağına çarpmıştı. Yere olduğu gibi bırakılmış tahta kalaslar kalkıncaya kadar kapağı itmesine yardım etmek zorunda kaldım.

Böylece keskin sidik kokusu ve hayvan soluğuyla nemli bir havası olan kapalı bir yere ayak bastık. Bir at arabalığında bulunuyorduk.

Çift tekerlekli bir at arabası vardı burada. Kısaca gözden geçirdik: Meşinle kaplıydı, kaplamayı pürüzsüz demir topuzların süslediği metal bir çerçeveye gerilmiş muşamba koruyordu. İçeride, tavana güzel, pembe bir gök resmi çizilmiş ve iki oturma yerinin üzerine, oturanlar rahat etsin diye, birer yastık konulmuştu. Bir de daha sıradan ama daha büyük, dört tekerlekli bir araba vardı; o da ince meşinle kaplıydı ve yanında sessiz ama varlığımızdan ötürü biraz gergin, yaşlıca ve bakımsız iki at duruyordu.

Lambanın epey cılız ışığından yararlanarak, arabanın içine eğildim; burada arkadaki oturma yerinin gerisinde asılı duran büyük bir çarmıhta İsa gördüm. Ahşap haçtan bir tür demir kafes sallanıyordu; kafesin içinde küçük bir cam küre, kürenin içinde de ne olduğu anlaşılmayan, kahverengimsi küçük bir kitle vardı.

Atto da arabanın içini aydınlatmak için yanıma gelmişti.

"Bir kutsal kalıntı olmalı" dedi lambayı yaklaştırarak. "Ama vakit kaybetmeyelim."

Dört bir yanda arabaları yıkamak için kovalar (az kalsın bunlara takılıp paldır küldür düşüyordum), taraklar, kaşağılar ve fırçalar vardı.

Gereğinden fazla oyalanmadan, etrafı kolaçan ederken bir kapı gördük. Çok büyük bir olasılıkla bir eve açılıyordu. Sakıngan bir tutumla kapıyı yokladım. Kapalıydı.

Düş kırıklığı içinde Rahip Melani'ye döndüm. O da kararsız görünüyordu. Elbette kilidi zorlamayı düşünemezdik; yoksa evde oturanlara yakalanma ve çifte ceza alma riskimiz vardı, karantinadan kaçtığımız ve soygun girişiminde bulunduğumuz için.

Arabalıkta tesadüfen birisine rastlamayışımız bile bir talih oldu, diye düşündüm; tam bu sırada korkunç, uzun tırnaklı bir elin Rahip Atto'nun omzuna dokunduğunu fark ettim. Mucize eseri çığlık atmaktan alıkoydum kendimi, bu arada Melani kasılıyor, omzuna saldıran bilinmeyen kişiye tepki vermeye hazırlanıyordu. Bir şeyler –bir değnek, bir kova, herhangi bir nesne– kapıver, dedim kendi kendime, saldırgana vurmak için. Çok geçti; bilinmeyen kişi aramızdaydı.

Ugonio'ydu. Atto'nun korkudan benzinin attığını gördüm, o kadar ki bayılacak gibi oldu ve birkaç dakika oturmak zorunda kaldı.

"Aptal, neredeyse korkudan öldürecektin beni. Sana aşağıda kalmanı söylemiştim."

"Ciacconio, bir kişinin varlığının kokuşunu almış. Ona kalırşa tahşilli birişiymiş."

"Tamam, biz şimdi aşağıya dönüp... iyi de, ne var elinde?"

Ugonio kollarını öne doğru uzattı ve soru sorarcasına baktı iki eline, Atto'nun neden söz ettiğini bilmiyormuş gibi. Ne var ki, sağ avcunda arabada asılı gördüğümüz kutsal kalıntılı haçı saklıyordu.

"Çabuk yerine koy onu!" diye buyurdu Rahip Melani. "Kimse buraya girdiğimizi anlamamalı."

Kapıyı göstererek ekledi: "Sonra Ciacconio'nun yanına dön ve ona birazdan bizim de geleceğimizi söyle; çünkü göründüğü kadarıyla burada yapacak pek bir şey yok."

İstemeden haçı yerine koyduktan sonra, Ugonio kapalı kapıya yaklaştı ve kilidin üzerine eğilip küçük deliği incelemeye başladı.

"Ne diye vakit kaybediyorsun, hayvan? Kapalı olduğunu ve öteki tarafta ışık olmadığını görmüyor musun?" diyerek payladı onu Atto.

"Varşayımşal olarak, kapıcığı açabiliriş. Kötü değil iyi etkileri almak için demek iştiyorum" diye karşılık verdi Ugonio istifini bozmadan ve leş gibi paltosundan sanki sihir yoluyla kocaman bir demir halka çıkardı; halkaya çeşit çeşit biçimde ve boyda onlarca, hatta yüzlerce anahtar asılıydı.

Atto'yla ikimiz şaşırıp kaldık. Ugonio hemen kedi hızıyla o şıngırtılı halkayı yoklamaya başladı. Birkaç saniye içinde, yırtıcı hayvanlarınkini andıran tırnakları yarı paslı eski bir anahtar üzerinde durdu.

"Şimdi Ugonio kapıyı açar ve köy hekimi olmamak için, yükümlülüklerin yerine getirilmeşiyle vaftiş olmuş kişinin şevinci artar" dedi kıs kıs gülerek, bir yandan da anahtarı çeviriyordu. Kilit tak diye atarak açıldı.

Daha sonra iki Aziz Avcısı bize bu bilmem kaçıncı sürprizi açıklayacaklardı. Şehrin yeraltı yollarına girebilmek için, toprak altına sık sık mahzenlerden, ambarlardan ya da asma kilit ve kilitlerle kapatılmış kapılardan girmek zorunda kalıyorlardı. Sorunu çözmek için ("güçlükleri çoğaltmamak için kuruntuları aşaltarak" diye vurgulamıştı Ugonio) ikisi, onlarca uşağa, hizmetçiye ve hizmetkâra düzenli olarak rüşvet veriyorlardı. Anahtarları elinde bulunduran villa ya da ev sahiplerinin onlara asla ama asla yedek bir anahtar vermeyeceklerini çok iyi bildiklerinden, iki Aziz Avcısı yedek anahtarlar için uşaklarla değiş tokuşa girmişlerdi. Anahtar karşılığında değerli andaçlarından veriyorlardı onlara. Tabii, bu alışverişte Ugonio'yla Ciacconio en iyi parçalarını vermemeye özen gösteriyorlardı. Ama kimi zaman üzücü fedakârlıklara katlanmak zorunda kalıyorlardı; Via Appia yakınlarındaki bir yeraltı mezarına açılan bir bahçe kapısının anahtarı için Aziz Petrus'un köprücük kemiğinden değerli bir parçayı gözden çıkarmaları gerekmişti. Ciacconio'nun guruldamalarıyla Ugonio'nun sözel kıvrımları arasında bu tür karmaşık alışverişlerin nasıl yapılabildiğini anlamak güçtü. Ama ikisinin elinde şehrin büyük bir bölümündeki binaların mahzenlerinin ve yeraltı katlarının anahtarlarının olduğu kesindi. Anahtarı olmayan kilitleri de, çoğu zaman, onlara az çok benzeyen pek çok öteki anahtardan biriyle açıyorlardı.

Dolayısıyla arabalığın kapısını Ugonio'nun anahtarıyla açtık. Yaşanan bir evin içinde bulunduğumuz besbelliydi. Üst katlardan, uzaktan geldiği için hafiflemiş sesler ve gürültüler ulaşıyordu kulağımıza. Tabaklar, bir tane büyük, üç tane de küçük kazan, demir tavalar, kaplar,

tencereler, demir kulplu kalıplar, bir leğen, çeşitli ısıtıcılar ve cezveler, ısıtma kapları ve sürahilerle dolup taşan bir mutfağa girmiştik. Bütün mutfak aletleri duvara asılmış ya da açık duran beyaz ahşap bir mutfak dolabının ve küçük bir büfenin içinde duruyordu. Aletlerin hepsi en iyi kalitedendi. Keşke Donzello'nun mutfağında sahip olduğum birkaç alet de böyle olsaydı, diye düşündüm. Herhangi bir şeye, belki de yere koyulmuş bir tencereye takılıp gürültü çıkarmayalım diye özen göstererek geçtik mutfaktan.

Mutfağın karşı ucunda bir başka kapı vardı; buradan yandaki odaya girdik. Birkaç saniyeliğine yeniden yakmak zorunda kaldığımız lambanın üstünü elimle temkinli bir biçimde örttüm.

Sayvanlı bir yatağın karşısında bulduk kendimizi, yatağın üzerinde sarı-kırmızı çizgili saten bir örtü vardı. İki yanda birer ahşap sehpa ve bir köşede deri kaplaması aşınmış kolsuz bir sandalye. Bu eski eşyalara ve belirgin kapalı yer kokusuna bakılacak olursa, kullanılmayan bir oda olmalıydı.

Ugonio'ya arabaların bulunduğu yere geri dönmesini ve bizi orada beklemesini işaret ettik. Hızlı bir geriye çekilme durumunda, iki kişi belki sıvışabilirdik; ama üç kişiyken işimiz elbette daha zor olacaktı.

Demin girdiğimiz odanın da ikinci bir kapısı vardı. Gene lambayı söndürüp o kapıya kulak kabarttık. Ev sakinlerinin sesleri epey uzaktan geliyordu, demek ki tehlikeyi göze alabilirdik. Çok yavaşça kapıyı açıp bir sonraki, dördüncü odaya girdik. Şimdi evin antresinde bulunuyorduk. Tamamen karanlığa gömülü olsak da tahmin edebildiğimiz gibi, büyük giriş kapısı solumuzda bulunuyordu. Önümüzde, küçük bir koridorun sonunda, üst ka-

ta çıkan, duvara oyulmuş sarmal bir merdiven uzanıyordu. Merdivenin üstünden belli belirsiz bir aydınlık geliyor, yönümüzü bulma imkânı veriyordu bize.

Büyük bir sakınganlıkla merdivene yaklaştık. Daha önce uzaktan duyduğumuz gürültüler ve konuşmalar şimdi neredeyse kesilmiş gibiydi. Bugün bu fikri çılgınca ve aşırı gözü pek bulsam da, Atto basamakları çıkmaya başladı, ben de arkasından.

Merdivenin ortasında, zemin katla birinci kat arasında, bir şamdanın aydınlattığı küçük bir odaya rastladık; içinde çeşit çeşit güzel nesneler bulunduğundan bir süre durup bunlara göz gezdirdik. Döşeme eşyalarının daha önce hiç görmediğim zenginliği karşısında şaşırdım. Varlıklı bir beyefendinin evinde bulunuyor olmalıydık. Rahip, üzerinde yeşil bir örtü bulunan ceviz oymalı bir sehpaya yaklaştı. Başını kaldırıp ustaca yapılmış birkaç tablo gördü: bir Meryem'e Müjde, bir Meryem'in Kucağında İsa, altın şeritli ceviz bir çerçeve içinde bir Meleklerle Aziz Francesco resmi, Aziz Vaftizci Yahya'yı gösteren bir başka tablo, kâğıt üzerine yapılmış, bağa ve altın çerçeveli küçük bir resim ve son olarak Mecdelli Meryem'i gösteren sekizgen bir alçı kabartma. Tornada büyük bir sanat ve ustalıkla yapılmış, armut ağacından olduğunu sandığım bir el yıkama köşesi gördüm; üzerinde haçı abanoz, kalanı bakır ve altından küçük bir çarmıha gerilme sahnesi asılı duruyordu. Küçük salonu güzel çekmeceleri olan, açık renk ahşaptan bir konsolla iki sandalye tamamlıyordu.

Birkaç basamak daha çıkıp ilk kata ulaştık, ilk bakışta burası ıssız ve karanlığa gömülü gibi görünüyordu. Atto Melani sonraki basamakları işaret etti bana, bunlar bir

üst kata çıkıyordu ve ışık üzerlerine daha güçlü ve daha net düşüyordu. Başımızı uzattık ve gerçekten de merdivenin yanındaki duvara dört büyük mumlu bir şamdanın asılı olduğunu gördük, bunu geçince ikinci bir kata ulaşılıyordu; belli ki ev sakinleri şu an orada bulunuyorlardı.

Bir süre, kulaklarımız tetikte, kıpırtısız durduk merdivende. Çıt yok; çıkmaya devam ettik. Ama birden bir gümbürtüyle yerimizden sıçradık. Birinci kattaki bir kapı açılmış, sonra ani bir hareketle yeniden kapatılmıştı; arada, anlaşılamayacak kadar karışık olsa da, iki erkek sesi ulaşmıştı kulağımıza. Ayak seslerinin yavaş yavaş odalardan merdivenlere yaklaştığını işittik. Atto'yla telaş içinde birbirimize baktık, bir sıçrayışta dört ya da beş basamak daha çıktık. Burada, şamdanı geçince, merdivenin ortasında ikinci bir küçük oda bulduk, ayak seslerinin merdivenlerden yukarıya, geçici gizlenme yerimize doğru devam etmemesini umarak burada durduk. Talihimiz yaver gitmişti. Bir kapının kapandığını duyduk, sonra bir başkasının, sonunda ayak seslerini ve iki erkek sesini işitmez olduk.

Merdivenin ortasındaki küçük odaya beceriksizce saklanmıştık; derin bir oh çekip birbirimize baktık Atto'yla. Burada da bir şamdan yeterince aydınlatıyordu önümüzü. Korkuyu atlattıktan ve soluğumuz yerine geldikten sonra, çevremize bir göz attık. İkinci küçük odanın duvarlarında bu kez, düzenli yerleştirilmiş ciltlerle dolu, yüksek ve zengin bir kitaplık göze çarpıyordu. Rahip Melani ciltlerden birini alıp kapağını açtı ve baş sayfayı gözden geçirdi.

Yazarı bilinmeyen bir *Kutlu Cortona'lı Margarita'nın Yaşamı*'ydı. Atto kitabı derhal kapatıp eski yerine koydu.

Sonra elinden sırasıyla sekiz ciltlik *Theatrum Vitae Humanae*'ın ilk cildi, bir *Aziz Filippo Neri'nin Yaşamı*, bir *Fundamentum Doctrinae motus gravium Vitali Iordani,* bir *Tractatus de Ordine Iudiciorum*, daha sonra *Institutiones ac meditationes in Graecam linguam*'ın güzel bir basımı, son olarak Fransızca bir dilbilgisiyle *İyi Ölmeyi Öğrenme Sanatı*'nın açıklandığı bir kitap geçti.

Ahlaki amaçlı bu son ilginç cildin sayfalarını da hızla karıştırdıktan sonra, rahip sinirli bir biçimde başını salladı.

"Ne arıyorsunuz?" diye sordum elimden geldiğince alçak bir sesle.

"Açık değil mi; evin sahibini. Günümüzde herkes kitaplarına, en azından değerli olanlarına, kendi adını yazar."

Bunun üzerine Atto'ya yardım ettim ve ellerimin arasından hızla Girolamo Mercuriale'nin *De arte Gymnastica*'sı, bir *Vocabularium Ecclesiasticum* ve bir *Pharetra divini Amoris* geçti; bu arada Atto oflayıp poflayarak *Platon'un Yapıtlar*'ını ve Gaspare da Villa Lobos'un *İnsan Tiyatrosu*'nu geçip çok sevdiği Francesco Redi'nin *Bacchus Toskana*'da'sını şaşkınlıkla karşıladı.

"Anlamıyorum" diye fısıldadı bana, taramanın sonunda sabrı taşarak, "burada ne ararsan var: tarih, felsefe, Hıristiyan öğretisi, eski ve yeni diller, dua kitapları, çeşitli ilgi alanlarından kitaplar, hatta biraz da astroloji. İşte, şuraya bak: Antonio Carnevale adlı bir yazarın *Yıldızların Gizleri* adlı kitapı ve *Ephemerides Andreae Argoli*. Ama hiçbir kitabın üzerinde sahibinin adı yok."

O âna kadar talih bizden yana olduğu ve evin sahibi tarafından yakalanmaktan kılpayı kurtulduğumuz için,

Atto'ya gitmemizi önermek üzereydim ki, bir tıp kitabına denk geldim; ilkiydi bu.

Aslında başka bir rafı karıştırmış ve *Vallesius*'un bir cildini, sonra Bonetus'un *Medicina Septentrionalis* ve *Uygulamalı Anatomi*'sini, bir *Roma Panzehirleri*'ni, bir *Liber observationum medicarum Ioannes Chenchi*'yi, Paolo Tacchia'nın *De Mali Ipocondriaci*'sini, bir *Commentarium Ioannis Casimiri in Hippocratis Aphorismos*'u, Giovanni Doleo'nun *Enciclopedia Chirurgica Rationalis*'ini ve başka birçok değerli tıp, cerrahi ve anatomi metnini bulmuştum. Ayrıca, Galenos'un eserlerinin yedi ciltlik bir basımının hepsi de kırmızı deriden ve altın işli, çok güzel ciltlenmiş dört cildi son derece etkilemişti beni; öteki üç cilt yerinde değildi. Birini alıp parmaklarımı keyifle değerli kapağın üzerinde gezdirdim ve kitabı açtım. Baş sayfanın sağ alt köşesinde küçük bir yazı bir adı gösteriyordu: Ioannis Tiracordae. Aynı şey –çabucak doğruladım– tıp konulu öteki kitapların üzerinde de vardı.

"Biliyorum!" diye fısıldadım heyecanla. "Nerede olduğumuzu biliyorum."

Atto'yla keşfimi paylaşmak üzereyken, birinci katta açılan bir kapının gürültüsü ve yaşlı bir kadın sesi yeniden faka bastırdı bizi.

"Paradisa! Aşağı in; çünkü dostumuz gitmek üzere."

Bir başka kadın sesi ikinci kattan hemen geleceğini bildiriyordu.

Demek ki iki ateş arasında kalmak üzereydik: İkinci kattan inen kadın ile birinci katta onu bekleyen ev sahibi. Küçük odanın kapısı yoktu, üstelik fark edilmeden saklanamayacağımız kadar küçüktü. Bizi bulacaklardı.

İşitmemiz, anlamamız ve yapmamız bir oldu. Bir yırtıcı kuşun peşine düştüğü kertenkeleler gibi, can havliy-

le, iki adamdan önce zemin kata ulaşmayı umarak, merdivenden aşağı attık kendimizi. Aksi takdirde, çıkış olanağımız kalmayacaktı.

Bir saniye bile geçmeden gerçekle yüz yüze geldik. Henüz birkaç basamak inmiştik ki, ev sahibinin sesini işittik.

Belli ki konuğuna dönerek: "Ve yarın şu küçük içkinizi getirmeyi unutmayın!" dedi alçak sesle ama oldukça neşeli bir tonla; bu arada merdivenin ucuna yaklaşıyorlardı. Artık vakit yoktu; mahvolmuştuk.

O korku anlarını ne zaman hatırlasam, elbette hak ettiğimiz pek çok cezadan ancak Yüce Bağışlayıcı'nın bizi esirgediğini yinelerim kendime. Ama şunu da söylerim: Rahip Melani düzenlerinden birine başvurmasa, işler çok farklı gidebilirdi.

Gerçekten de, yıldırım gibi bir fikir belirmişti Atto'nun zihninde: Merdivenin o bölümünü aydınlatan dört mumu var gücümüzle üfleyip söndürmek; bunun ardından yeniden kitaplığın bulunduğu küçük odaya sığınmış ve bu kez aynı anda ciğerlerimizi şişirip şamdanı da söndürmüştük. Ev sahibi merdivenlere yöneldiğinde, orada zifiri karanlıkla ve mumları yeniden yakmasını rica eden kadının sesiyle karşılaşmıştı. Bunun iki sonucu olmuştu: Bizi görmemelerini ve ellerinde tek bir yağ lambası bulunan iki adamın bir mum almak için geri dönmelerini sağlamıştık. Biz de o kısacık zaman aralığında el yordamıyla yolumuzu bulup merdivenlerden aşağı seğirtmiştik.

Zemin kata varır varmaz, kullanılmayan yatak odasına dalmış, oradan mutfağa, en sonunda da at arabaları-

nın bulunduğu arabalığa geçmiştik. Burada o telaşla ayağım takılıp yüzüstü ince saman yığınının üzerine düştüm ve iki beygirden birinin sinirlenmesine neden oldum. Atto arkamızdan kapıyı çabucak kapamış, Ugonio da zorluk çekmeden hemen kilitlemişti.

Karanlıkta kıpırtısız, soluk soluğa, kulağımız kapıda kalakaldık. İki kişinin avluya indiğini işitir gibi olduk. Ayak sesleri, çakıl yoldan sokağa açılan bahçe kapısına doğru ilerledi. Ağır dış kapının açıldığını ve sonra tok bir sesle kapandığını işittik. Ayak sesleri aynı yoldan geri döndü ve merdivenlerde yitti. İki üç dakika mezar sessizliği içinde durduk. Tehlike sona ermiş gibiydi.

Sonra bir lambayı yeniden yakıp tavan kapağından girdik. Ağır tahta bölme boğuk bir gürültüyle kapanır kapanmaz, nihayet Rahip Melani'ye keşfimi iletme olanağını buldum. Papanın eski özel hekimi Giovanni Tiracorda'nın evine girmiştik.

"Emin misin bundan?" diye sordu bana Rahip Melani, bu arada yeniden yeraltı boşluklarına dalıyorduk.

"Elbette, eminim" diye karşılık verdim.

"Tiracorda ha, rastlantıya bak sen" yorumunda bulundu Atto hafif bir gülüşle.

"Onu tanıyor musunuz?"

"Olağanüstü bir rastlantı. Tiracorda, hemşerim IX. Clemens Rospigliosi'nin papa seçildiği Kardinaller Meclisi'nin hekimiydi."

Oysa ben Papa'nın yaşlı özel hekimiyle hiç konuşmamıştım. İki papanın hekimliğini yaptığı için mahallede büyük bir saygı görüyordu, o kadar ki hâlâ Papa'nın Hekimi diye sesleniyorlardı ona, oysa aslında yalnızca papalık hekiminin vekilliğini yapıyordu artık. Donzello'dan topu topu iki kapı ötede, Orso Sokağı'nın Kadınlar Hamamı

Sokağı'yla kesiştiği köşede, Dük Salviati'ye ait bir binada oturuyordu. Atto Melani'nin hazırladığı yeraltı dehlizleri haritası doğru çıkmıştı. Dehlizden dehlize, Tiracorda'nın at arabalığına çıkmış, neredeyse yola çıktığımız noktaya geri dönmüştük. Tiracorda hakkında az, hatta pek az şey biliyordum: Bir eşi vardı (belki de az önce adının söylendiğini işittiğimiz Paradisa), büyük ve güzel evindeki işlerin yapılmasına yardım eden iki ya da üç hizmetçisi vardı ve Sassia'daki Santo Spirito Hastanesi'nde hekimlik mesleğini icra ediyordu.

Uzun olmaktan çok tıknazdı, boynu yok gibiydi, çökük omuzları ve öne doğru sarkan koca bir göbeği vardı; ellerini sık sık bu göbeğin üzerinde birleştirir, böylece sanki sabır ve hoşgörü erdemlerini ete kemiğe büründürür, dingin ve barışsever bir mizacının olduğunu sezdirirdi. Kimi zaman pencereden, ayaklarına kadar inen uzun giysisi içinde Orso Sokağı'ndan yukarıya doğru pıtı pıtı yürüdüğünü görmüş; bıyıklarını ve çenesinin üzerindeki sakalı sıvazlayarak, bazı dükkân sahipleriyle gönülden sohbet ettiğini gözlemiştim. Kel olmasına rağmen peruklardan pek haz etmezdi, şapkası sürekli olarak elindeydi, dar ve kırışık alnıyla dik kulakları üzerindeki epey çıkıntılı kafası güneşte parıldardı. Bir keresinde onunla karşılaştığımda, yanaklarının neşeli tombulluğu ve babacan bakışı –çukur gözlerinin üzerindeki aşağıya sarkık kaşları, başkalarının acılarına bakmaya alışkın ama asla boyun eğmeyen yorgun hekim gözkapakları– etkilemişti beni.

Geri dönüşün en zor kısmını aşınca, Rahip Melani, arabalığın kapısını açmak için kullandığı anahtarın bir yedeğini temin edip edemeyeceğini sordu Ugonio'ya.

"Şişi temin ederim ki, istediğinişi yapmamaşlık etmeyeceğim, üştelik bir an evvel. Gene de, baba katilinden çok baba olmak için, bunu dün gece yapmak çok faşla daha iyi olurdu."

"Anahtarın yedeğini dün gece çıkarmak daha iyi olurdu mu diyorsun? Peki nerede?"

Ugonio soru karşısında şaşırmış göründü.

"Hiç kuşkuşuş, Komparek'in başkı işlerini yaptığı Anahtarcılar Şokağı'nda."*

Atto kaşlarını çattı. Sonra bir elini cebine daldırıp Kutsal Kitap yaprağını çıkardı. Avcunu birkaç kez yaprağın üzerinden geçirdi, sonra kâğıdı yanlamasına, elinde tuttuğu lambaya yaklaştırdı. Kırışıklıkların lambanın aydınlığında oluşturduğu gölgeleri dikkatle incelediğini gördüm.

"Lanet olsun, nasıl oldu da gözümden kaçabildi?" diyerek sövdü Rahip Melani.

Ve parmağıyla bana ancak o zaman kâğıdın ortasında gördüğümü sandığım bir biçimi gösterdi: "Dikkatlice bakarsan, bu kâğıt parçasının kötü durumuna rağmen" diye açıklamaya koyuldu, "aşağı yukarı ortasında, uzunca başlı –tıpkı küçük odanın anahtarının başı gibi– büyük bir anahtarın ana çizgilerini görebilirsin. İşte, tam burada, iki yanı buruşmuş olsa da, kâğıdın en düz kaldığı yerde."

"Demek, bu kâğıt parçası anahtarın sarıldığı bir kâğıt parçasından başka bir şey değil, öyle mi?" dedim şaşırarak.

"Kesinlikle, öyle. Komarek'in, hani şu Stilone Priàso'nun iş yaptırdığı basımcının gizli dükkânını da bü-

* Anahtarcılar Sokağı: *Via dei Chiavari*. (Ç.N.)

tün anahtar ve sürgü dükkânlarının bulunduğu Anahtarcılar Sokağı'nda keşfetmiştik ya zaten."

"Öyleyse, anladım" dedim. "Stilone Priàso anahtarları çalmış, sonra da yedeğini yaptırmak için Komarek'in basımevinin yakınındaki Anahtarcılar Sokağı'na gitmiş."

"Hayır, azizim. Kiracılardan biri –bunu bizzat sen söylemiştin bana, hatırlıyor musun?– geçmişte Donzello Hanı'nda konakladığını söylüyormuş."

"Doğru: Stilone Priàso, Bedford ve Angiolo Brenozzi" diye anımsattım, "rahmetli Luigia Hanımefendi'nin zamanlarında."

"Güzel. Bu demektir ki, büyük bir olasılıkla, handan yeraltı dehlizlerine giden küçük odanın anahtarı önceden vardı Stilone'de. Ayrıca, Komarek'e gitmek, bir başka deyişle, gizli bir gazete bastırmak için epey geçerli bir gerekçesi vardı. Hayır, artık Komarek'in müşterilerinden birini değil, yalnızca kiracılarımızdan bir başkasını aramalıyız. Pellegrino'nun anahtarlığından geçici olarak aldığı küçük odanın anahtarının yedeğini yaptırma ihtiyacını duyan birisini."

"Öyleyse, hırsız Peder Robleda! Tepkimi görmek için Malaki'den söz etti. Belki de Malaki'nin Kehaneti'nin bulunduğu Kutsal Kitap yaprağını yeraltı dehlizlerinde kaybettiğini biliyordu ve Dulcibeni'nin de dediği gibi, maskemi düşürmek için en iyi hafiyelere layık bir hile düşündü" diye haykırdım, sonra da Atto'ya Dulcibeni'nin Cizvitlerin hafiyelik uğraşı hakkında söylediklerini özetledim.

"Eh, öyle. Şu halde, hırsız Peder Robleda'nın ta kendisi olsa gerek, bunun bir nedeni de..."

"Gfrrrlûbh" diyerek nazikçe araya girdi Ciacconio.

"Yanlış ve yanıltıcı şavlar" diye çevirdi Ugonio.

"Nasıl yani?" diyerek inanmaz bir edayla sözüne ara verdi Rahip Melani.

"Ciacconio, vardığınış kararın akşine, kâğıtçığın Malaki'den gelmediğini şöylüyor keşin olarak ve elbette güçlükleri çoğaltmamak için kuruntuları aşaltarak."

Aynı anda Ciacconio giysisinin altından kirli ve yıpranmış ama okunabilir durumda küçük bir Kutsal Kitap çıkardı.

"Hep yanında mı taşıyorsun?" diye sordum.

"Gfrrrlûbh."

"Dinine çok bağlıdır, neredeyşe bağnaşlık dereceşinde" diye açıkladı Ugonio.

İçindekiler bölümünde Peygamber Malaki'yi aradık. On İki İkincil Peygamber'in sonuncu kitabıydı, bu yüzden de Eski Ahit'in son sayfalarında yer alıyordu. Başlığı buluncaya kadar hızla çevirdim yaprakları ve çok küçük basım harfleri yüzünden güçlükle okumaya başladım:

PROPHETIA
MALACHIÆ
CAPT I.

Onus verbi Domini ad Israel in manu Malachiae.

Dilexi vos, dicit Dominus, & dixistis: in quo dilexisti nos? Nonne frater erat Esau Iacob, dicit Dominus, & dilexi Iacob, Esau autem odio habui? & posui montes ejus in solitudinem, & hereditatem ejus in dracones deserti.

Quod si dixerit Idumaea: Destructi sumus, sed revertentes aedificabimus quae

destructa sunt: Haec dicit Dominus exercituum: Isti aedificabunt, & ego destruam: & vocabuntur terminis impietatis, & populus cui iratus est Dominus usque in aeternum.

Et oculi vestri videbunt: & vos dicetis: Magnificetur Dominus super terminum Israel.

Filius honorat patrem, & servus dominum suum: si ergo Pater ergo sum, ubi est honor meus? & si Dominus ego sum, ubi est timor meus? dicit Dominus exercituum ad vos, & sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixitis: In quo despeximus nomen tuum? . . .*

Sözüme ara verdim. Rahip Melani, Ugonio'yla Ciacconio'nun bulduğu kâğıt parçasını çıkarmıştı cebinden. Bunu Kutsal Kitap metniyle karşılaştırdık. Kâğıtta, bazı bölümler eksik olsa da, burada bulunmayan Ahazya, Ekron ve Baalzebub adları okunuyordu. Tek bir kelime tutmuyordu.

* MALAKİ'NİN KEHANETİ. BÖLÜM I. Malaki eliyle İsrail'e Rab sözünün yükü. Sizi sevdim, Rab diyor. Ve siz: Ne ile bizi sevdin? diyorsunuz. Esav Yakub'un kardeşi değil miydi? Rab'bin sözü; ve ben Yakub'u sevdim; ve Esav'dan nefret ettim, ve onun dağlarını viran ettim, ve onun mirasını çölün çakallarına verdim. Mademki Edom: Biz ezildik, fakat döneceğiz, ve harabeleri bina edeceğiz, diyor; orduların Rab'bi şöyle diyor: Onlar bina edecekler, fakat ben yıkacağım; ve onlara: Kötülük sınırı, ve: Kendisine Rab'bin ebediyen gazap ettiği kavim, denilecek. Ve gözleriniz görecek ve siz: İsrail sınırının ötesinde Rab büyük olsun, diyeceksiniz. Oğul babaya ve kul efendisine hürmet eder; ismimi hor gören kâhinler, eğer ben baba isem, hani benim izzetim? eğer ben efendi isem, hani benden korku? orduların Rab'bi size diyor. Ve siz: İsmini nasıl hor gördük? diyorsunuz. . . (Ç.N.)

"Demek ki... bir başka Malaki metni" dedim duraksayarak.

"Gfrrrlûbh" diyerek karşılık verdi Ciacconio başını hayır anlamında sallayarak.

"Kağıtçık, vardığınış karar şağlıklı olşun diye, diyor Ciacconio, kurban falcışından çok kuş falcışı ve dilenciden çok hekim olmak için, Krallar Kitabı'nın ikincişinin başıdır."

Ve açıkladı: Kutsal Kitap'ın yırtık sayfası üzerinde okuyabildiğimiz eksik sözcük "Malachi", "Malachia"nın değil, İbranice'de "Kralların" anlamına gelen "Malachim"in kalan kısmıymış. Bunun da nedeni, diye sabırla açıkladı Ugonio, birçok Kutsal Kitap'ta başlığın İbranice değişkeye göre de yazılmasıymış; Hıristiyanların başlığıyla İbranilerinki her zaman birbirini tutmuyormuş: Sözgelimi, İbraniler Makabilerin iki kitabını kutsal metinler arasında saymıyorlarmış. Dolayısıyla, yırtıklar ve kan lekesi nedeniyle eksik başlığın tam biçimi Aziz Avcıları'na göre başlangıçta şöyleydi:

Basım Harfi Düz Okuma
LIBER REGUM.
SECUNDUS MALACHIM.
Caput Primum.

"Liber Regum"un anlamı "Krallar Kitabı"ydı; "Secundus Malachim" ise "Malaki'nin" değil, "İkinci Krallar Kitabı" anlamına geliyordu. Aziz Avcıları'nın Kutsal Kitap'ından İkinci Krallar Kitabı'nı karşılaştırdık. Gerçekten de, başlıkla metin, gerek yırtık kâğıt parçasına, gerek Ugonio'yla Ciacconio'nun çizdiği çerçeveye tam olarak uyuyordu. Rahip Melani'nin yüzünde ciddi bir ifade belirdi.

"Tek bir soru: Niçin bunu daha önce söylemediniz bize?" diye sordu Melani, bu arada Aziz Avcıları'nın bir ağızdan vereceği karşılığı tahmin edebiliyorduk.

"Bişe şoru şorulması şerefine nail olamadık" diye karşılık verdi Ugonio.

"Gfrrrlûbh" diyerek ona katıldı Ciacconio.

Demek ki, Robleda anahtarlarla küçük incileri çalmamış, yeraltı dehlizlerinde bulunmamış, Kutsal Kitap sayfasını kaybetmemişti, ne Anahtarcılar Sokağı hakkında bir şey biliyordu, ne Komarek hakkında. Sinyor Mourai, yani Nicolas Fouquet hakkında da. Daha doğrusu, başka herhangi birinden daha çok kuşkulanmaya gerek yoktu ondan; çünkü Aziz Malaki kehaneti üzerine uzun konuşması tamamen raslantısaldı. Kısacası, başladığımız yere geri dönmüştük.

Buna karşılık, "D" dehlizinin büyük ve ferah bir eve çıktığını, ev sahibinin Papa'nın Hekimi olduğunu keşfetmiştik. Ama o gece bir başka giz daha belirmişti. Kutsal Kitap yaprağının bulunmasına, birisinin farkına varmaksızın (ya da belki de isteyerek) Tiracorda'ya giden dehlizde kaybettiği kan şişesinin keşfi de eklenmişti.

"Şişeyi hırsızın kaybettiğini mi düşünüyorsunuz?" diye sordum Rahip Melani'ye.

O anda rahip yerden uç veren bir taşa takılıp kötü bir biçimde düştü. O her tür yardımı reddetse de, ayağa kalkması için yardım ettik. Olanlara sinirlenerek alelacele üstündeki tozu silkeledi, uzun uzun sövdü dehlizi yapanlara, vebaya, hekimlere, karantinaya, en sonunda da suçsuz iki Aziz Avcısı'na; onlar bu tür hak etmedikleri hakaretler karşısında, incindiklerini açıkça belli eden bir bakış attılar birbirlerine.

Böylece, ilk bakışta önemsiz görünen bu olay sayesinde, bir süredir Rahip Melani'de gerçekleşen beklenmedik değişimi net olarak görme imkânını buldum. İlk günlerde ışık saçan gözleri, şimdi sık sık düşünceli bir hal alıyordu. Gözü pek adımları temkinli, daha önce kendinden emin tavırları kararsız hale gelmişti. Keskin ve çekici akıl yürütmeleri kimi zaman yerini kuşkulara ve çekingenliklere bırakıyordu. Elbette, Tiracorda'nın evine, çok ciddi tehlikeleri göze alarak, başarıyla girmiştik. Elbette, neredeyse el yordamıyla, lambalarımızdan çok Ciacconio'nun burnundan destek alarak, yeni tüneller keşfetme cesaretini gösteriyorduk. Ama sanki zaman zaman Rahip Melani'nin elinin hafifçe titrediğini ve sessiz bir kurtuluş duası için gözlerini hafifçe kapadığını görür gibi oluyordum bütün bunlarda.

Şimdilik, yarısı suya gömülü bir gemi enkazı gibi, yalnızca yer yer su yüzüne çıkan bu yeni ruh hali, onda kısa bir süreden, hatta çok kısa bir süreden beri kendini gösteriyordu. Tam olarak ne zaman başladığını söylemek güçtü; aslında özel herhangi bir olaydan değil, şimdi güçbela tek bir biçim içinde birleşmeye başlayan eski ve yeni olaylardan kaynaklanmıştı. Ne var ki, henüz ele gelmeyen bir biçimdi bu. Buna karşılık, özü kara ve kanlıydı, tıpkı –emindim bundan– Rahip Melani'nin düşüncelerini altüst eden korku gibi.

Dehliz "D"den yeniden "C" tüneline girmiştik, hiç kuşkusuz o da daha sonra ayrıntılı olarak keşfedilmeyi hak ediyordu. Ama şimdi, Mühürdarlık Sarayı'na doğru giden "E" sapağını sağımızda bırakarak, düz ilerleyecektik.

Rahip Melani'nin dalgın ifadesini ve özellikle sessizliğini fark ettim. Keşiflerimiz üzerine düşündüğünü tahmin ettim ve bu yüzden kendisinin birkaç saat önce bana aşıladığı merakla onu kışkırtmaya karar verdim.

"XIV. Louis'nin hiç kimseden Başmüfettiş Fouquet kadar nefret etmediğini söylediniz."

"Öyle."

"Ve Fouquet'nin Pignerol'da ölmeyip, Roma'da sağ ve özgür olduğunu keşfetse, hiç kuşkusuz yeniden küplere bineceğini."

"Yüzde yüz."

"Peki ama bu hıncın nedeni ne?"

"Hükümdarın tutuklama günlerinde ve dava sırasında beslediği öfke yanında hiç sayılır bu."

"Onu kovmak yetmiyor muydu Kral'a?"

"Bu soruları soran tek kişi sen değilsin. Ve şaşırmamalısın buna; çünkü kimse bu sorunun yanıtını bulmuş değil. Ben de. Hiç olmazsa şimdilik."

XIV. Louis'nin Fouquet'ye karşı nefretinin gizi, diye açıkladı Rahip Melani, Paris'te sürekli tartışma konusuydu.

"Vakit olmadığı için sana henüz anlatamadığım şeyler var."

Bu gerekçeye inanıyormuş gibi yaptım. Ama ancak şimdi, yeni ruh halinden ötürü, Atto'nun bana daha önce anlatmadığı birçok şeyi anlatmaya hazır olduğunu biliyordum. Böylece tertip ilmiğinin Başmüfettiş'in boynuna dolandığı korkunç günleri anlattı.

Colbert, Kardinal Mazarin'in öldüğü günden itibaren ağını örmeye başlamıştı. Her zaman devletin çıkarı ve monarşinin utkusu paravanı arkasına gizlenerek hareket

etmek zorunda olduğunu biliyordu. Fazla zamanının olmadığını da. Kral henüz para konusunda deneyimsizken, acele etmesi gerekiyordu. Louis, gizli düzenlerine akıl erdiremediği Mazarin yönetiminde gerçekten nelerin olup bittiğinden habersizdi. Kardinal'in evraklarını çekip çevirebilen tek kişi, bin bir gizin sahibi Colbert'di. Ve Yılan, bir yandan belgeler üzerinde oynayıp kanıtları tahrif ederken, bir yandan da Hükümdar'a Başmüfettiş'e yönelik güvensizliği ince bir ağu gibi aşılama fırsatını kaçırmıyordu. Bu arada sahte bağlılık gösterileriyle Başmüfettiş'in gözünü boyuyordu. Düzen tamamıyla başarılı oluyordu. Vaux Şatosu'ndaki şenlikten üç ay önce, Kral, Maliye Başmüfettişi'ni cezalandırmayı düşünmeye başlamıştı bile. Ama son bir engel vardı: Başsavcılık görevini de yürüten Fouquet yasama dokunulmazlığından yararlanıyordu. Yılan, Kral'ın acil paraya ihtiyacı olduğunu öne sürerek, Sincap'ı görevini satmaya ikna etti.

Zavallı Nicolas tam anlamıyla tuzağa düştü. Satıştan bir milyon dört yüz bin lira alacak ve bir milyon avansı alır almaz bunu Kral'a bağışlayacaktı.

"Ve Kral paraları alınca: 'Kendi elleriyle kendini zincire vurdu' dedi" diye anımsattı buruk bir ifadeyle Atto, giysisinin kollarındaki toprağı silkeleyerek ve sonra artık yenlerinin yıpranmış püskülünü hoşnutsuzca yoklayarak.

"Korkunç!" diye bağırdım kendimi tutamayarak.

"Sandığın kadar değil, delikanlı. Genç Kral ilk kez kendi gücünü sınıyordu. Bu, ancak krallara özgü keyfiliği, bazen de adaletsizliği dayatarak yapılabilir. Kendi nitelikleri sayesinde zaten en üst noktalara gelecek olan en iyileri kollamak nasıl bir iktidar gösterisi olur ki? Oysa, güçlü kişi, yalnızca kişisel kaprisiyle olayların doğal gidi-

şini bozarak, vasatı ve kötüyü bilgelerin ve iyilerin başına getirmeyi başaran kişidir."

"Peki ama Fouquet hiçbir şeyden kuşkulanmadı mı?"

"Bir giz bu. Birilerinin başına çorap ördüğü konusunda uyaranlar olmuş. Ama onun vicdanı rahattı. Bir selefinin sözleriyle gülümseyerek karşılık verdiğini anımsıyorum: 'Başmüfettişler, nefret edilmek için yaratılmışlardır'. Savaşlar ve balolar için hep daha fazla para talep eden krallar nefret eder onlardan; vergileri ödemek zorunda olan halk da."

Fouquet, diye sözünü sürdürdü Atto, Nantes'da önemli bir şeylerin olacağını bile öğrenmişti; orada çok geçmeden tutuklanacaktı ama gerçekle yüzleşmek istemedi. Kral'ın onu değil, Colbert'i tutuklatmak üzere olduğuna inandırdı kendini. Nantes'a vardıktan sonra, dostları, yeraltı dehlizi olan bir evde kalmaya ikna ettiler onu. Sahile çıkan eski bir su kemeriydi bu; kıyıda eksiksiz donatılmış bir tekne onu sağ salim götürmek üzere yelken açmaya her an hazır bekleyecekti. Sonraki günlerde Fouquet gerçekten de evin çevresindeki yolların silahşörlerle dolmaya başladığını fark etti. Gözlerini açmaya başladı; ama yakınlarına kaçış yolunu asla kullanmayacağını vurguluyordu: "Tehlikeyi göze almalıyım. Kral'ın beni yıkmak istediğine inanamam."

"Ölümcül hata!" diye haykırdı Atto. "Başmüfettiş, yalnızca güven politikasını biliyordu. Döneminin, kaba kuşku politikasıyla dağılıp yok olduğunu fark etmemişti. Mazarin ölmüştü, her şey farklıydı."

"Peki, Mazarin ölmeden önce nasıldı Fransa?"

Rahip Melani iç geçirdi: "Nasıldı, nasıldı... XIII. Louis'nin eski, iyi Fransa'sıydı. Nasıl anlatmalı sana, daha açık, daha kıpır kıpır bir dünya; bu dünyada ifade ve dü-

şünce özgürlüğü, neşeli bir özgünlük, tutumların gözü pekliği ve ahlaki denge hep hüküm sürecekmiş gibi görünüyordu. Madame de Sévigné'nin ve dostu Madame de la Fayette'in incelikli çevrelerinde, Sinyor de la Rochefoucauld'nun özlü sözlerinde ve Jean de la Fontaine'in dizelerinde olduğu gibi. Hiç kimse yeni Kral'ın soğuk ve mutlak egemenliğini öngöremiyordu."

Yılan'ın Sincap'ı yok etmesi için altı ay yetmişti. Tutuklamadan sonra, Fouquet dava hakkı elde edinceye kadar üç ay hapiste çürüdü. En sonunda, Aralık 1661'de onu yargılayacak olan Adalet Divanı kuruldu. Divan, Adalet Bakanı Pierre Séguier, Başkan Lamoignon ve Bölge Meclisi Üyeleri ile yargıçlar arasından seçilen yirmi altı kişiden oluşuyordu.

Başkan Lamoignon, Fransa halkını kasıp kavuran yoksulluğu trajik bir vurguyla betimleyerek açtı ilk celseyi; ayrıca her yıl yeni vergiler halkı eziyor, açlık, hastalıklar ve umutsuzluk tüketiyordu. Bütün bunlara son yıllarda durumu daha da ağırlaştıran kötü tarım mahsulleri ekleniyordu. Birçok bölgede insanlar kelimenin tam anlamıyla açlıktan ölüyordu; bu arada vergi tahsildarlarının amansız pençesi acıma nedir bilmiyor ve yoksul köylere giderek daha büyük bir doymazlıkla uzanıyordu.

"Halkın sefaletinin Fouquet'yle ne ilgisi vardı?" diye sordum.

"İlgisi vardı, olmaz olur mu? Bir savı gündeme getirip inanılırlığını artırmaya yarıyordu. Köylerde açlıktan ölüyordu insanlar; çünkü Fouquet devletin parasıyla servetine servet katmıştı."

"Doğru değil miydi bu?"

"Elbette değildi. Birincisi: Fouquet aslında zengin değildi. İkincisi: Pignerol'a düştüğünden beri, Fransız köy-

lerindeki sefalet daha keskin bir hal aldı. Ama kalanını dinle."

Dava başlarken, krallığın bütün kiliselerinde okunan bir duyuruyla yurttaşlar yolsuzluk yapmış olan tuz vergicilerini, vergi tahsildarlarını ve maliyecileri ihbar etmeye çağrılıyordu. İkinci bir duyuru, bu tür işlere karışanların şehirlerini terk etmelerini yasaklıyordu. Aksi takdirde, bu kimseler zimmetlerine para geçirmekle suçlanacaklardı. Ölümle cezalandırılabilecek bir suçtu bu.

Bu yolla çok büyük bir sonuç elde edildi. Bütün maliyeciler, ihaleciler ve vergi tahsildarları derhal birer suçlu gibi gösterildiler halka; pek zengin Maliye Başmüfettişi otomatik olarak bir soyguncular çetesinin başı, ayrıca köylüleri aç bırakan kişi haline geliyordu.

"Bundan daha yanlış bir şey olamazdı. Fouquet her zaman Kral'ı çok yüksek vergiler koymanın tehlikesi konusunda uyarmıştı ama boşuna. Hatta isyankâr halktan daha fazla para koparmak amacıyla Veliaht Prens'in Maliye Müfettişi olarak göreve gönderildiğinde, Mazarin'e kovdurtmuştu kendisini. Gerçekten de, şaşmaz soruşturmalardan sonra, Fouquet o bölgedeki vergilerin katlanılamaz olduğu sonucuna varmış, üstelik Paris'e vergi yüklerinin azaltılması için resmî talepte bulunma cesaretini göstermişti. Veliaht Prens'in parlamenterleri onu savunmak için toplu halde harekete geçtiler."

Ama o zamanları hiç kimse anımsamıyor gibiydi. Başmüfettiş'e karşı açılan davada, başlangıçta doksan altı olup, raportör yargıcın bilgece ona indirdiği iddialar tek tek okundu: Her şeyden önce Kral'a düzmece borçlar verip bunların üzerinden haksız faiz kazancı elde etmekle suçlanıyordu. İkincisi, Kral'ın parasını yasadışı yoldan kendi parasıyla karıştırıp bunu özel amaçları için kullan-

makla. Üçüncüsü, ihalelere katılanlardan üç yüz bin liradan fazla para alıp onlara ayrıcalıklı koşullar sağlamış ve takma adlar altında bazı vergilerin toplam tutarını hesabına geçirmiş olmakla. Dördüncüsü, devlete peşin para karşılığında tarihi geçmiş eski senetler vermekle.

Dava başlangıç aşamasındayken, halk Fouquet'ye karşı aşırı bir nefret duyuyordu. Daha tutuklamanın ertesi günü, ona eşlik eden muhafızlar, öfkeden kudurmuş kalabalığın Fouquet'nin canlı canlı derisini yüzmeye hazır olduğu bazı köylerden geçmemeye özen göstermek zorunda kalmışlardı.

Küçücük hücresine kapatılıp her şeyden ve herkesten tecrit edilen Başmüfettiş, düştüğü uçurumun ne kadar derin olduğunu tam olarak fark etmemişti bile. Sağlığı kötüye gidiyordu ve kendisine bir günah çıkarıcı gönderilmesini talep etmişti; Kral'a suçsuz olduğunu bildiren dilekçeler göndermiş, ondan dört kez huzuruna kabul edilmeyi istemişti boş yere. Davasını gururla savunduğu mektupları dolaşıma sokmuş, olayın onurlu bir biçimde kapanabileceği yanılsamasına kapılmıştı. Bütün talepleri reddedildi ve Kral'la Colbert'in ördüğü düşmanlık duvarında hiçbir gedik açılmadığını fark etmeye başladı.

Bu arada, Colbert sahne arkasında olaylara yön vermeyi sürdürüyordu: Kral'ın huzurunda Adalet Divanı üyelerini toplantıya çağırıp önerilerde bulundu, baskı yaptı, tehditler savurdu. Tanıklara daha kötüsünü yaptı; tanıkların birçoğu soruşturmalara tabi tutuldular.

Ugonio sözümüzü kesti. Bize bir tavan kapağını gösterdi; Ciacconio'yla ikisi birkaç hafta önce bu kapaktan aşağıya inmiş, böylece şimdi katetmekte olduğumuz dehlizi keşfetmişlerdi.

"Tavan kapağı nereye açılıyor?"

"Altpantheonun arkaşına."

"Aklında tut bunu, delikanlı" dedi bana Atto. "Bu tavan kapağı, doğru anladıysam, Pantheon'un arkasındaki bir yeraltı dehlizine çıkıyor. Sonra oradan özel bir avluya ulaşıyor, en sonunda da demir kapıyı açmak için anahtarlarınızdan birini kullanıp yola çıkıyorsunuz, değil mi?"

Kaba ve kendinden memnun bir gülümsemeyle onayladı Ugonio; ama herhangi bir anahtara gerek olmadığını çünkü demir kapının her zaman açık olduğunu belirtti. Bu yeni bilgileri öğrendikten sonra, hep birlikte yürüyüşümüze devam ettik, Rahip Melani de anlatısına.

Davada Fouquet tek başına savunmuştu kendisini, avukatsız. Konuşması sel gibiydi, düşünceleri pek çevik, savları incelikli ve çekici, belleği kusursuz. Evraklarına el konmuş ve büyük bir olasılıkla savunusu için başvurabileceği kısımları çıkarılmıştı. Ama Başmüfettiş kimsenin beceremeyeceği gibi savundu kendisini. Her itiraza hazır bir cevabı vardı. Onu çelişkiye düşürmek olanaksızdı.

"Sana daha önce söylediğim gibi, belge niteliğindeki bazı kanıtların Colbert'in adamı Berryer tarafından düzenlenmiş sahte kanıtlar olduğu da ortaya çıktı. Sonunda dava dosyası (dağ kadar evrak) Fouquet'ye karşı öne sürülen iddialardan hiçbirinin kanıtlanmasına olanak vermedi! Daha çok, Mazarin'in sorumluluğu ve bulaştığı işler su yüzüne çıktı; ama onun anısına leke sürülmemesi gerekiyordu."

Tamamıyla kölece, hızlı ve amansız bir yargılama bekleyen Colbert'le Kral, Adalet Divanı'nda Fouquet'nin eski hayranı birçok yargıcın davayı basit bir formaliteye dönüştürmeyi kabul etmeyeceğini öngörememişlerdi.

Zaman hızla akıp gitti. Bir duruşmadan ötekine artık üç uzun yıl geçmişti aradan. Fouquet'nin tutkulu söylevleri bütün Parisliler için bir ilgi odağı haline gelmişti. Tutuklama ânında onu linç etmek isteyen halk yavaş yavaş onun yokluğunu hissetmeye başlamıştı. Colbert, yeni savaşlar ve Versailles Sarayı'nın tamamlanması için gereken vergileri almak için hiçbir engel tanımamıştı. Köylüler daha da büyük baskılara maruz kalıyor, kovuşturmaya uğruyor, idam ediliyordu. Yılan, Fouquet'nin cesaret edebileceğinden çok daha fazla artırmıştı mali baskıyı. Ayrıca, Fouquet'nin tutuklanma ânında sahip olduğu malların envanteri, Başmüfettiş'in hesaplarının zararda olduğunu gösteriyordu. Çevresinde oluşturduğu bütün o görkem, yalnızca borç verenlerin gözlerini boyamak içindi; Fouquet, Fransa'nın savaş giderleriyle artık nasıl başa çıkacağını bilemediğinden, onlarla kişisel ilişkiye girmişti. Böylece araziler, evler ve resmî görevlerden oluşan ve on beş milyon liradan fazla değer biçilmeyen bir malvarlığına karşılık on altı milyon lira borç almıştı kişisel olarak.

"Mazarin'in yeğenlerine miras bıraktığı net otuz üç milyona kıyasla hiç sayılır!" yorumunda bulundu Atto ateşli bir biçimde.

"Öyleyse, Fouquet kurtulabilirdi" dedim.

"Hem evet, hem hayır" diye karşılık verdi rahip, bu arada iki lambadan birine yağ koymak için durmuştuk. "Her şeyden önce, Colbert, yargıçların Fouquet'nin malvarlığı envanterini görmelerini engellemeyi başardı. Başmüfettiş bu envanterin dava dosyasına eklenmesini boşuna talep etti. Hem sonra, tutuklamanın hemen ardından, davayı kaybetmesine yol açan keşif çıkageldi."

Son iddaydı bu ve zimmetine para geçirmelerle ya da öteki para sorunlarıyla hiçbir ilgisi yoktu. Fouquet'nin

Saint-Mandé'deki evinin aranması sırasında bulunan, bir aynanın arkasına gizlenmiş bir belge söz konusuydu. Başmüfettiş'in, tutuklanmasından dört yıl önce, 1657'de dostlarına ve ailesine yazdığı bir mektuptu bu. Mektupta Başmüfettiş, Mazarin'de giderek arttığını gördüğü güvensizlikten ve düşmanlarının onu yok etmek için giriştikleri entrikalardan duyduğu kaygıyı dile getiriyordu. Sonra Fouquet, Mazarin'in onu hapse attırması durumunda yapılması gerekenler konusunda talimatlar veriyordu. Bir ayaklanma planı değildi bu, incelikli bir siyasi kışkırtma planıydı: Amaç, Kardinal'in huzurunu bozup onu müzakereye sevk etmekti; Mazarin'in zor durumdan kurtulmak için kararlarından dönmeye ne kadar yatkın olduğu çok iyi biliniyordu.

Belgede Kral'a karşı herhangi bir başkaldırıdan hiç söz edilmemekle birlikte, iddia makamı bunu bir hükümet darbesi tasarısı, kısacası, bütün Fransızların çok iyi hatırladıkları Fronde'a benzer bir şey olarak sundu. Gene iddia makamına göre, isyancılar Belle-Île'de, mülkiyeti Fouquet'ye ait olan berkitilmiş adada ağırlanacaklardı. Sorgu yargıçları Belle-Île'in bulunduğu Breton kıyısına özel görevliler gönderdiler; bu kişiler, berkitme çalışmalarını, topları, barut ve mühimmat depolarını suçluluk kanıtları olarak sunmak için kendilerini zorladılar.

"Peki Fouquet niçin berkitmişti adayı?"

"Bir deniz ve denizcilik stratejisi dehasıydı o ve Belle-Île'i İngiltere'ye karşı bir destek üssü olarak kullanmayı planlıyordu. Orada bir şehir kurmayı bile düşünmüştü; şehrin özellikle avantajlı konumdaki doğal limanı, Kuzey'in bütün ticari hareketini Amsterdam'dan uzaklaştıracak, böylece Kral'a ve Fransa'ya büyük bir hizmette bulunacaktı."

Demek ki, zimmetine para geçirmekten ötürü tutuklanan Fouquet, bunun yerine isyancı sıfatıyla yargılanmıştı. Hepsi bu kadar değildi. Saint-Mandé'de asma bir kilitle kapatılmış ahşap bir mektup kutusu da bulunmuştu; kutu Başmüfettiş'in gizli yazışmalarını içeriyordu. Kral'ın görevlileri burada sanığa en sadık kişilerin adlarını buldular ve pek çok kimse korkudan titredi. Mektupların büyük bir bölümü Kral'a teslim edildi ve sonunda hepsi Colbert'e verildi; o da pek çok mektubu sakladı, bunların şantaj için işine ne çok yarayabileceğini iyi biliyordu. Yalnızca Colbert'in sakin sakin bir kenara ayırdığı bazı evraklar, kimi ünlü adları tehlikeye atmamak için yakıldı.

"Öyleyse, Kircher'in" diyerek sözünü kestim, "Colbert'in çalışma odasında bulduğunuz mektupları bu kutuda mıydı, sizce?"

"Belki de."

"Peki dava nasıl sonuçlandı?"

Fouquet çeşitli yargıçlar için redd-i hâkim talebinde bulundu. Sözgelimi, Colbert'in amcası Pussort için. Pussort yeğeni Colbert'i ısrarla "benim tarafım" diye tanımlıyordu. Pussort, Fouquet'ye öyle büyük bir kabalıkla saldırıyordu ki, karşılık vermesini engelliyor, böylece öteki yargıçları sinirlendiriyordu.

Mahkemede, Fronde Ayaklanması sırasında krallığa karşı isyancıların safında yer almış olan Adalet Bakanı Séguier de vardı. Fouquet şunu belirtti: Nasıl oluyordu da Séguier, devlete karşı suç işlemiş birisini yargılayabiliyordu? Ertesi gün bütün Paris sanığın parlak saldırısını alkışladı; ama redd-i hâkim talebi yerine getirilmedi.

Halk söylenmeye başlıyordu. Fouquet hakkında her gün yeni bir iddia öne sürülüyordu. Davacılar ipi artık

neredeyse Fouquet'yi boğamayacak kadar kalınlaştırmışlardı.

Böylece karar saatleri yaklaştı. Kral, kişisel olarak, birkaç yargıcı artık davayla ilgilenmemeye çağırdı. Yazılı ya da sözlü suçlamalarda pek hevesli davranan ama pek az başarı kazanan Talon da yerini bir başka başsavcıya, Chamillart'a bırakmak zorunda kaldı. 14 Kasım 1664'te Adalet Divam'na vardığı sonuçları sunan bu sonuncusu oldu. Chamillart, Fouquet'nin idama, ayrıca devletten yasadışı yollardan aldığı paranın tamamını iadeye mahkûm edilmesini talep etti. Sonra sıra, savunma konuşmasını sunmaları için dava raportörlerine geldi. Colbert'in boşuna gözdağı verdiği Yargıç Olivier D'Ormesson, beş gün boyunca tutkuyla konuştu, sahte evrak düzenleyicisi Berryer'e ve onu teşvik edenlere ateş püskürüp, sözlerine sürgün cezası talebiyle son verdi. Fouquet için olası en iyi çözümdü bu.

İkinci raportör Saint-Hélène, daha durgun ve alçak tondan bir konuşma yaptı; ama ölüm cezası talebinde bulundu. Sonra her yargıç kendi kararını verdi.

Tören uzun, acıklı ve bazıları için yıkıcı oldu. Yargıç Massenau, ciddi bir rahatsızlık geçirmesine rağmen, "Burada ölmek daha iyi" diye mırıldanarak onu mahkeme salonuna götürmelerini istedi. Sürgünden yana oy kullandı. Yargıç Pontchartrain, Colbert'in ayartılarına ve tehditlerine direnmişti. O da sürgünden yana oy kullandı, böylece kendisinin ve oğlunun kariyerini mahvetti. Yargıç Roquesante, ölüm cezasından yana oy kullanmadığı için, kariyerini (o, evet!) sürgünle noktaladı.

Sonunda yirmi altı görevliden yalnızca dokuzu ölüm cezasını seçtiler. Fouquet'nin kellesi kurtulmuştu.

Fouquet'nin yaşamını kurtaran ve Fransa dışında olsa da ona özgürlük veren karar ilan edilir edilmez, Paris'te büyük bir rahatlama ve sevinç kapladı ortalığı.

Ama burada XIV. Louis girdi sahneye. Öfkeden çılgına dönen Kral, sürgüne kararlılıkla karşı koydu. Adalet Divanı'nın kararını geçersiz saydı, böylece tam üç yıl süren davayı boşa çıkardı. Pek Hıristiyan Kral, Fransa Krallığı tarihinde benzeri görülmemiş bir kararla, Kral'ın o zamana kadar yalnızca bağışlama amacıyla kullandığı kararları değiştirme hakkını tersine çevirerek uyguladı: Fouquet'yi ömür boyu hapse mahkûm etti. Fouquet uzaktaki Pignerol Kalesi'nde tam bir tecrit içinde çekecekti cezasını.

"Paris dehşete düştü bu karar karşısında. Kimse asla anlamadı bu jestin nedenini. Kral, Fouquet'ye karşı adeta gizli ve alt edilmez bir nefret besliyordu" dedi Rahip Melani.

XIV. Louis'ye onu görevden almak, aşağılamak, bütün mallarından yoksun bırakmak ve Fransa toprağının sınırlarında hapse göndermek yetmemişti. Kral kendisi Vaux Şatosu'nu ve Saint-Mandé Konutu'nu yağmalamış; kendi sarayını Fouquet'nin mobilyaları, koleksiyonları, döşemelikleri, altınları ve duvar halılarıyla döşemiş; Başmüfettiş'in yıllar süren çalışmaları ve araştırmaları sırasında sevgiyle seçtiği on üç bin değerli cildi Krallık Kitaplığı'na katmıştı. Hepsinin değeri kırk bin liradan az değildi.

Fouquet'nin borç aldığı ve aniden dört bir yandan bitiveren kişilere kırıntılar kalmıştı. İçlerinden biri, Jolly adlı bir demir hurdacısı, Vaux'ya ve öteki konutlara girip büyük bir öfkeyle, değerli deriden bütün süs eşyalarını

kendi elleriyle söküp almış; sonra, yepyeni kurşun su borularını topraktan çıkarıp alıp götürmüştü. Bu borular olmaksızın Vaux'nun park ve bahçelerinin değeri neredeyse sıfıra iniyordu. Alçı süsleri, bezemeleri ve kandilleri alelacele öfkeli yüz başka el söküp aldı. Talanın sonunda Nicolas Fouquet'nin görkemli konutları iki boş istiridye kabuğunu andırıyordu. Konutların içerdiği harika şeylerin kanıtı yalnızca evde arama yapanların envanterlerinde duruyor. Fouquet'nin Antiller'deki malları ise Başmüfettiş'in denizötesi çalışanlarınca yok edildi.

"Vaux Şatosu, Versailles Sarayı kadar güzel miydi?" diye sordum.

"Vaux, Versailles'dan tam beş yıl önce yapılmıştı" dedi Atto hesaplı bir vurguyla. "Ve pek çok açıdan ona esin kaynağı olmuştu. Fouquet'ye sık sık gelip giden ve bugün Versailles Sarayı'nda dolaşırken, bir zamanlar Başmüfettiş'e ait olan tabloları, heykelleri ve öteki olağanüstü eserleri gören, hâlâ bunlardaki rafine ve kendinden emin beğeniden haz alan kişilerin duydukları yürek sıkıntısını bir bilseydin..."

Sustu ve neredeyse gözyaşlarına boğulacakmış gibi geldi bana.

"Birkaç yıl önce Madame de Sévigné, Vaux Şatosu'nu ziyarete gitmiş" diyerek kaldığı yerden sözünü sürdürdü Atto. "Ve orada bütün o hazinelerin ve onların büyük sahibinin yıkımı karşısında uzun uzun ağladığını görmüşler."

Fouquet'nin cefası hapis düzeniyle doruk noktasına ulaşmıştı. Kral, Pignerol'da Nicolas Fouquet'nin yazı yazmasının ve gardiyanları dışında herhangi bir kimseyle konuşmasının yasaklanmasını buyurdu. Mahkûmun zihnindekiler ve dilindekiler yalnızca ve yalnızca ona kala-

caktı. Sesini bir tek gardiyanların kulaklarında saklı duran Kral dinleyebilecekti. Ve Fouquet celladıyla konuşmak istemiyorsa, sussa da olurdu.

Paris'te birçok kişi, olanlara bir açıklama getirmeye başlıyordu. XIV. Louis mahkûmu sonsuza dek susturmak isterse, ona usulünce hazırlanmış bir çorba içirmek için fırsatlar eksik olmayacaktı...

Ama zaman geçiyor ve Fouquet yaşıyordu. Belki sorun daha karmaşıktı. Belki Hükümdar, hapisteki adamın, hücrenin soğuk sessizliği içinde hâlâ kendine sakladığı bir şeyleri bilmek istiyordu. Bir gün hapis yaşamının zorlukları onu konuşmaya ikna edecektir, diye düşünüyordu.

Ugonio dikkatimizi çekti. Konuşmaya dalmış, Tiracorda'nın evindeyken, Ciacconio'nun yabancı birisinin varlığını hissettiğini unutmuştuk. Şimdi Aziz Avcısı'nın burnu yeniden bir şeyler algılamıştı.

"Gfrrrlûlbh."

"Terli, yaşlı, korkmuş birişi" diye açıkladı Ugonio.

"Kahvaltıda neler yediğini de söyleyebilir mi acaba?" diye sordu alaylı bir dille Atto Melani.

Aziz Avcısı'nın alınmasından korktum; çünkü aşırı hassas koku alma duyusu işimize yaramıştı ve büyük bir olasılıkla daha da yarayacaktı.

"Gfrrrlûlbh" diye karşılık verdi oysa Ciacconio, biçimsiz ve sivilceli burnunu havaya diktikten sonra.

"Ciacconio inek memeşi kokuşu almış" diye çevirdi yol arkadaşı, "büyük bir olaşılıkla yumurtalı, jambonlu ve beyaş şaraplı, belki bir de aş yağlı haşlama şulu ve şekerli."

Atto'yla birbirimize baktık şaşkınlık içinde. Donzello kiracıları için o kadar özenerek hazırladığım yemeğin ta

kendisiydi bu. Ciacconio yemek hakkında hiçbir şey biliyor olamazdı. Gene de, bilinmeyen kişinin kokulu izinde, yalnızca inek memesinin değil, ona eklediğim bazı malzemelerin kokusunu bile ayırt edebilmişti. Aziz Avcısı'nın burun delikleri aldanmıyorsa, diye karar verdik, Donzello'nun bir kiracısının peşinden gidiyorduk.

Fouquet davasının hikâyesi epey uzamış ve bu arada "C" dehlizinin oldukça geniş bir bölümünü keşfetmiştik. Navona Meydanı'nın altındaki bölümden ne kadar uzaklaştığımızı ve şu an nerede bulunduğumuzu söylemek güçtü. Ama birkaç hafif kıvrım dışında, yolda herhangi bir sapağa rastlamamıştık. Bu yüzden olası tek yönde ilerlemiştik. Bu gözlemlerde bulunur bulunmaz, her şey değişti.

Toprak nemli ve kaygan, hava daha da yoğun ve ağır hale geldi; bu arada dehlizin iç karartıcı sessizliğinde uzaktan bir hışırtı duyuluyordu. Temkinli ilerledik, bu arada Ciacconio acı çektiğini göstermek istiyormuş gibi başını sallıyordu. Mide bulandırıcı bir koku geliyordu burnumuza, tanıdık olduğunu biliyor ama gene de ne kokusu olduğunu anlayamıyordum.

"Lağım" dedi Atto Melani.

"Gfrrrlûlbh" diye onayladı keyifsizce Ciacconio.

Ugonio, lağım sularının meslektaşını epey rahatsız ettiğini ve öteki kokuları net olarak ayırt etmesini engellediğini açıkladı.

Biraz daha ötede ayaklarımızı gerçek bir bataklığa bastığımızı fark ettik. Ağır koku, başta belli belirsizken, epey yoğunlaşmıştı. Sonunda bütün bunların nedenini bulduk. Sol duvarda geniş ve derin bir yarık açılıyor, bu yarıktan pis kokulu ve siyah bir çirkef akıntısı çıkıyordu. Akan su daha sonra dehlizin eğimli yüzeyini izliyor, iki

yandan akıp gidiyor, sonunda tünelimizin sonsuz gibi görünen karanlığında yitip gidiyordu. Karşı duvara dokundum: Islaktı ve insanın parmak uçlarında ince bir çamur tabakası bırakıyordu. Bir ayrıntı dikkatimizi çekti. Suyun üzerinde, varlığımıza kayıtsız, büyük bir fare uzanıyordu önümüzde.

"Ölmüş olmuş" diyerek hüküm verdi Ugonio, ayağıyla fareye bir tekme atarak.

Ciacconio sıçanı uzun tırnaklı parmaklarından ikisiyle kuyruğundan tutup havada salladı. Farenin ağzından ince bir kan sızıntısı aktı boz bulanık suya. Ciacconio başını eğip şaşkın bir edayla beklenmedik olayı gözledi.

"Gfrrrlûlbh" diye yorumda bulundu düşünceli bir biçimde.

"Ölmüş olmuş, kanlanmış olmuş, haştalanmış olmuş" diye açıkladı Ugonio.

"Hasta olduğunu nasıl bilebiliyor?" diye sordum.

"Ciacconio bu pis hayvanları çok sever, değil mi?" diye araya girdi Rahip Melani.

Ciacconio evet anlamında başını salladı, saf ve hayvanca bir gülümseyişle korkunç, sarımsı dişlerini açığa vurarak.

Dehlizin lağım kanalının ıslattığı kısmını aşarak, yolumuza devam ettik. Her şey sızıntının yakın bir olay olduğuna ve normal koşullarda suyun izine rastlamayacağımıza inanmaya götürüyordu bizi. Fareye gelince, keşif sona ermemişti. Gerçekten de, aşağı yukarı ilkiyle aynı büyüklükte üç ölü sıçan daha bulduk. Ciacconio gözden geçirdi. Hepsi aynı şekilde epey kan kaybetmişti, Aziz Avcıları'na göre bunun nedeni bilinmeyen bir hastalıktı. Kanla kim bilir kaçıncı karşılaşmamızdı bu: Önce Kutsal

Kitap sayfası üzerinde, sonra küçük şişede, son olarak da farelerde.

Keşif yolculuğumuz beklenmedik yeni bir olayla aniden kesildi. Bu kez, ne kadar bolca olsa da, bir sızıntı söz konusu değildi. Aslına bakılırsa, kelimenin tam anlamıyla bir su akıntısı karşısında bulduk kendimizi: Gürül gürül ve epey derinden, bizimkine dikey bir dehlize akıyordu. Belli ki, belki normal olarak lağımların taşıdığı bazı dışkıların karıştığı bir yeraltı ırmağıydı bu. Ne var ki, daha önce Ciacconio'yu onca rahatsız etmiş olan kötü koku yoktu burada.

Üzülerek de olsa, yenik düştüğümüzü kabullenmek zorunda kaldık. Daha ileri gitmek mümkün değildi ve Donzello'dan yola çıkışımızdan bu yana epey zaman geçmişti. Hanın dışında çok uzun süre oyalanmak ve yokluğumuzun fark edilmesi riskini göze almak akıllıca olmazdı. Böylece, yorgun ve mutsuz, geri dönmeye karar verdik.

Yürüyüş yönümüzü değiştirirken; Ciacconio, kuşkulu, havayı son bir kez yokladı burnuyla.

Atto Melani hapşırdı.

Altıncı Gün

16 Eylül 1683

Donzello'ya dönüş uzun sürmüş, üzücü ve yorucu olmuştu. Odalarımıza ellerimiz, yüzlerimiz ve giysilerimiz toz toprak içinde ve üzerimiz ıslak girmiştik. Bitkin bir halde kendimi yatağa atmış, neredeyse hemen ağır ve deliksiz bir uykuya dalmıştım.

Ertesi gün uyandığımda, gelişigüzel yattığım durumda uzandığımı gördüm. Sanki bacaklarıma bin kılıç darbesi vurmuşlardı. Kalkıp oturmak için kolumu uzattım ve avcum belli ki yatağı paylaştığım hışırtılı ve pürtüklü bir nesneye denk geldi. Stilone Priàso'nun neredeyse yirmi dört saat önce, Cristofano beni işe çağırdığında aniden okumaya ara verdiğim Astroloji Gazetesi'ydi.

Neyse ki, geçirdiğim gece, gazetenin gizli yollardan şaşmaz bir biçimde öngördüğü korkunç olayları unutmama yardım etmişti: Colbert'in ölümü, Mourai'ninki (daha doğrusu Fouquet'nin) ve bir zehrin varlığı; ustamın ve Bedford'un maruz kaldığı "kötü ateşler" ve "zehirli hastalıklar"; ayın ilk günlerinde açığa çıkan "gizli hazine", bir başka deyişle, Colbert'in çalışma odasında gizli duran ve Atto'nun çaldığı mektuplar; mahzende yankılanan "depremler ve yeraltı yangınları." Ve son olarak, Viyana

Kuşatması öngörüsü; bir başka deyişle, gazetenin sözleriyle, "Ali ile Avusturyalı Leopold"un istedikleri "savaşlar ve şehirlere yönelik kuşatmalar."

Sonraki günlerde neler olacağını öğrenmek istiyor muydum? Hayır, diye düşündüm midemde bir kasıntıyla, en azından şimdilik arzu etmiyordum bunu. Onun yerine, önceki sayfalara göz attım ve gözüm temmuzun son haftasına takıldı. 22'sinden ayın son gününe kadar olan haftaya.

Bu haftanın dünyayla ilgili iletileri, kral hanesinin sahibi Jüpiter'den alınacaktır; Jüpiter üçüncü hanede bulunduğu için, birçok ulak gönderiyor; belki de güçlü bir kişinin hastalığından ötürü, sonunda bir krallığın tahtı boşalıyor gözyaşları içinde.

Demek ki temmuzun sonunda bir hükümdarın ölmesi gerekiyordu. Böyle herhangi bir olay işitmemiştim, bu yüzden Cristofano'nun gelişini memnunlukla karşıladım; ona soracaktım.

Ama Cristofano hiçbir şey bilmiyordu bu konuda. Bir kez daha kendi kendine ve bana sordu, şimdiki halimizden böylesine uzak bu merak konuları nereden aklıma geliyor diye: Önce astroloji, sonra da hükümdarların talihleri. Çok şükür Astroloji Gazetesi'ni hemen yatağıma saklamayı akıl etmiştim. Gazetenin o çok kesin öngörülerinde bir belirsizlik –üstelik önemli bir belirsizlik– yakaladığıma seviniyordum. Bir kehanet gerçekleşmemişti. Yıldızların yanılmaz olmadığını gösteriyordu bu. Gizlice bir oh çektim.

Bu arada, Cristofano kaygıyla gözlerime bakıyordu. Bana gençliğin insan yaşamının en mutlu mevsimlerinden biri olduğunu, ruhun ve bedenin bütün güçlerini filizlendirdiğini söyledi. Bununla birlikte, diye ekledi vurgulu bir tonla, yeni ve neredeyse denetlenemez enerjileri dağıtarak, bu ani ve kimi zaman düzensiz açılmayı kötüye kullanmamak gerekiyordu. Ve kaygıyla gözlerimin altındaki torbaları yoklarken, bana enerji savurganlığının her şeyden önce günah olduğunu anımsatıyordu, tıpkı kötü yola düşmüş kadınlarla ilişki gibi (ve başıyla yukarıyı, Cloridia'nın küçük kulesinin bulunduğu yeri gösterdi), üstelik bu ilişki frengiye yol açabilirdi. Bu hastalığı iyi biliyordu o; çünkü büyük merhem ya da kutsal çare gibi etkili ilaçlarıyla pek çok kez bu hastalığı tedavi etmek zorunda kalmıştı. Her şeye rağmen, sağlık için o ilişki, belki de kendi kendine enerji savurganlığından daha az zararlıydı.

"Affedersiniz" dedim bu nazik konudan uzaklaşmak için, "merak ettiğim başka bir şey var: Acaba farelerin hangi hastalıklara yakalanabileceğini biliyor musunuz?"

Cristofano bir kahkaha attı: "Bu kadarı yeter, şimdiden her şeyi tahmin edebiliyorum. Kiracılarımızdan biri sana hanımızda fareler olup olmadığını sordu, değil mi?"

Ne onaylayan, ne inkâr eden belirsiz bir gülümsemeyle yetindim.

"Peki ben soruyorum sana: Handa fare var mı?"

"Çok şükür yok, her yeri büyük bir titizlikle temizlemişimdir her zaman..."

"Canım biliyorum bunu, biliyorum. Aksi halde, yani ölü bir fare bulmuş olsam, ben kendim tetikte olmaya çağırırdım herkesi."

"Peki niçin?"

"İyi ama, biçare çocuğum, vebaya ilk yakalananlar farelerdir. Hipokrat onlara dokunmamayı öneriyordu; bu konuda Aristoteles, Plinius ve İbn Sina da onun izinden gitmiştir. Coğrafyacı Strabon, Roma döneminde yollarda hasta farelerin belirmesinin uğursuz anlamının –bir salgının belirtisidir bu– çok iyi bilindiğinden söz eder ve İtalya'yla İspanya'da en çok fare öldürenlere ödüller verildiğini anımsatır. Eski Ahit'te, kaba etleri çok kötü etkileyen ve makattan çürümüş bağırsakların çıkmasına yol açan şiddetli mi şiddetli bir salgının kıvrandırdığı Filistîler, tarlaları ve köyleri farelerin işgal ettiğini fark etmişlerdir. Bunun üzerine kâhinlere ve rahiplere danışmışlar, onlar da cevap olarak farelerin yeryüzünü mahvettiğini ve İsrail'in Tanrı'sına, öfkesini yatıştırmak için, anüs ve fare çizili bir adak sunmak gerektiğini söylemişlerdir. Apollon'un kendisine –kızgın olduğunda vebaya yol açıp, yatıştığında vebayı kaldıran Tanrı– Yunanistan'da Smintheus, yani fare öldüren deniyordu. Gerçekten de İlyada'da Troya'yı kuşatan Akhaları vebayla acımasızca öldüren Apollon Smintheus'tur. Asklepios da, veba salgınları sırasında, ayakları altında ölmüş bir fareyle temsil ediliyordu."

"O halde demek ki fareler yol açıyor vebaya!" diye haykırdım, önceki gece yeraltı dehlizlerinde görmüş olduğum ölü sıçanları anımsayıp tüylerim diken diken olarak.

"Sakin ol, delikanlı. Bunu söylemedim. Şimdi sana söylediklerim, yalnızca eskilerin inançlarıdır. Bugün neyse ki 1683'teyiz artık ve modern tıp bilimi büyük ilerlemeler kaydetti. Daha önce belirtme fırsatını bulduğum gibi, doğal beden sıvılarının bozulmasının ve öncelikle de Tanrı'nın gazabının yol açtığı vebaya soysuz sıçan ne-

den olmaz. Buna karşılık, farelerin ve sıçanların vebaya yakalandıkları ve vebadan öldükleri doğrudur, tıpkı insanlar gibi. Ama onlara dokunmamak yeter, Hipokrat'ın dediği gibi."

"Vebalı bir fareyi nasıl anlarız?" diye sordum yanıttan çekinerek.

"Kişisel olarak vebalı fare görmedim hiç ama babam görmüş: Kasılmalar geçirir, gözleri kırmızı ve şiş olur, titrer ve acı çığlıkları atarlarmış."

"Bir başka hastalık olmadığı nasıl anlaşılır?"

"Basit: Kısa süre içinde kaskatı kesilip ölürler, kan kusarak ve kendi çevrelerinde dönerek. Sonra, öldüklerinde şişerler ve bıyıkları kaskatı kesilir."

Rengim attı. Dehlizlerde karşılaştığımız bütün farelerde, sivri ağızlarından akmış bir kan sızıntısı görülüyordu. Üstelik Ciacconio bir tanesini kuyruğundan yakalamıştı!

Hastalığa bağışıklığım olduğu için, kendi adıma korkmuyordum; ama o küçük hayvan leşlerinin bulunması, belki de vebanın şehirde yayılmakta olduğu anlamına geliyordu. Belki başka evler ve başka hanlar da kapatılmış, oralarda zavallı talihsizler bizimle aynı kaygıyı yaşıyorlardı. Karantinaya kapatıldığımız için hiçbir şey bilemiyorduk. Bunun üzerine Cristofano'ya sordum: Ona göre salgın yayılmış mıydı?

"Korkma. Bu günlerde hanın önünde bekleyen nöbetçilerin birinden birkaç kez bilgi aldım. Şehirde başka kuşkulu vakalar görülmemiş. Durumun böyle olmadığına inanmak için herhangi bir neden de yok."

Aşağıya inerken, hekim bana o öğleden sonra birkaç saat dinlenmemi söyledi, elbette göğsümü üstün-ilaçla ovduktan sonra.

Cristofano odama beni bulmaya gelmiş; yemek için oldukça basit ve arındırıcı bir şeyler hazırlama işiyle kendisinin uğraşacağını bildirmişti bana. Ama şimdi yardımıma ihtiyacı vardı. Önceki akşam, inek memeleriyle hazırladığım akşam yemeğinden sonra ağır mide gazı çıkarmış olan bazı kiracılar için kaygı duyuyordu.

Mutfağa varır varmaz, küçük bir ocağın üzerine imbik biçiminde, ağızlı büyük bir cam kap oturtulduğunu gördüm. Kap, yağı damıtmaya başlıyordu; altında küçük bir tencerede bir şey yanıyor, çevreye ağır bir kükürt kokusu yayıyordu. Biraz ötede ise, lavta biçimli bir cam şişe vardı; hekim cam şişeyi tutup parmaklarının ucuyla nazikçe sallamaya başladı, şişeden ince bir ses çıkıyordu.

"Duyuyor musun? Kusursuz akort edilmiş. Zavallı Bedford'un hıyarcıklarına tatbik edeceğim zaçyağını yüksek dereceli ateşte ısıtmaya yarıyor. Umalım bu kez hıyarcıklar olgunlaşıp en sonunda koparlar. Zaçyağı oldukça aşındırıcıdır, son derece serttir, siyah ve pelte gibidir ve bütün içsel sıcaklıkları önemli ölçüde soğutur. Alman zaçyağı gibi bakırla değil, demirle dondurulduğu için Roma zaçyağı –neyse ki karantinadan önce satın almıştım– en iyisidir."

Pek bir şey anlamamıştım, Bedford'un hiç de iyileşmediği dışında. Hekim sözünü sürdürdü: "Kiracılarımızın sindirimlerini düzeltmek için şimdi melek macunumu hazırlamama yardım edeceksin; melek macunu çekme ve dönüştürmeme gücüyle midenin bütün rahatsızlıklarını düzene sokup mideyi boşaltır, ülserli yaraları temizler, bedeni çözer ve bozulmuş beden sıvılarının hepsini yatıştırır. Nezle ve diş ağrısına da iyi gelir."

Sonra bana kestane rengi keçeden iki heybe uzattı. Bunların içinden işli camdan yapılmış bir çift hasırlı şişe çıkardım.

"Çok güzel" diye görüşümü bildirdim.

"Macunları eczacıların sanatına göre iyi halde tutmak için, bunların çok ince cam içinde saklanması gerekir; çünkü bu amaç için öteki kapların hiçbir yararı yoktur" diye açıkladı kibirle.

Bir tanesinde gül ateşi macunuyla karıştırılmış beşinci öz duruyor, diye açıkladı Cristofano; ötekinde kızıl mercanlar, safran, tarçın, kurtbağrı ve toz haline getirilmiş *lapis filosoforum Leonardi.**

"Misce"** diye buyurdu, "ve herkese iki dirhem ver bundan. Hemen git; çünkü en az dört saat süreyle yemek yememeleri gerekecek."

Melek macununu hazırlayıp bir şişeye döktükten sonra, odaları dolaştım. Devizé'yi en sona bıraktım. Henüz vebadan koruyucu ilaçları tatbik etmediğim bir o kalmıştı.

Omzumda Cristofano'nun küçük şişelerinin bulunduğu torbayla kapısına yaklaştığımda, güzel bir nağmeler bütünü işittim; bu nağmelerde, birçok kez çaldığını işittiğim ve söze dökülmesi imkânsız tatlılığı hemen aklımı başımdan alan parçayı tanımakta güçlük çekmedim. Çekinerek kapıyı çaldım ve Devizé son derece nazikçe içeri

* *Lapis filosoforum Leonardi* (Lat.): Leonardo'nun felsefe taşı. İtalyan hekimi ve simyacısı Leonardo Fioravanti'nin geliştirdiği bir ilaç. (Ç.N.)

** *Misce* (Lat.): Karıştır! (Ç.N.)

buyur etti beni. Ona ziyaretimin nedenini açıkladım; bir yandan gitarım çalarken, bir yandan da başıyla onay verdi. Hiç konuşmadan yere çömeldim. Devizé şimdi gitarını bırakmış, geniş saplı ve boşta çalınacak birçok kalın teli olan çok daha büyük ve uzun bir tür gitarın tellerini yokluyordu. Durup açıkladı bana: Torboymuş. Kendisi de bu enstrüman için son derece canlı prelüdler, alemandlar, gavotlar, kurantlar, menuetler, jigler, passakalyalar ve şakonların birbirini izlediği birçok dans suiti bestelemişti.

"O sık sık çaldığınız parçayı da siz mi bestelediniz? Handa herkesi nasıl büyülediğini bir bilseniz!"

"Onu ben bestelemedim" diye karşılık verdi dalgın bir edayla. "Kendisine çalmam için Kraliçe verdi onu bana."

"Demek Fransa Kraliçesi'ni şahsen tanıyorsunuz?"

"Tanıyordum: Majesteleri Marie-Thérèse d'Autriche öldüler."

"Üzgünüm, ben..."

"Onun için sık sık çalardım" dedi sözüne ara vermeden, "ve kendilerine gitarın birkaç temel kuralını öğretme fırsatını bulduğum Kral için de. Kral onu her zaman çok sevmiştir."

"Kimi, Kraliçe'yi mi?"

"Hayır, gitarı" diye karşılık verdi Devizé yüzünü ekşiterek.

"Öyle ya, Kral, Mazarin'in yeğeniyle evlenmek istiyordu" dedim, hemen ardından söylediğime pişman olarak; çünkü böylece Stilone Priàso ve Cristofano'yla konuşmalarını dinlediğimi açığa vurmuştum.

"Bakıyorum da, bir şeyler biliyorsun" dedi biraz şaşırarak. "Sanırım Rahip Melani'den öğrendin."

Hazırlıksız yakalanmama rağmen, Devizé'nin kuşkularını gidermeyi başardım: "Aman yapmayın, bayım. O

tuhaf kişiden, bağışlayın beni böyle konuştuğum için, uzak durmaya çalışıyorum, ta şeyden" burada utanıyor gibi yaptım, "ta, şeyden beri..."

"Anladım, anladım, başka bir şey söylemek zorunda değilsin bana" diye sözümü kesti Devizé hafif bir gülümsemeyle, "ben de hoşlanmam oğlancılardan."

"Siz de bir nedenle Melani'ye öfkelendiniz mi?" diye sordum, içimden rahibin şerefine leke sürecek iğrenç kara çalmada bulunduğum için Tanrı'dan bağış diliyordum.

Devizé güldü. "Neyse ki, hayır! Bana şey... rahatsızlık vermedi. Aslına bakılırsa, Paris'te birbirimizle hiç konuşmadık. Melani'nin, Luigi Rossi, Cavalli zamanlarında olağanüstü bir soprano olduğu söylenir... Hüzünlü seslerden çok hoşlanan anne Kraliçe için şarkı söylüyordu. Artık şarkı söylemiyor. Dilini yalan için kullanıyor, ne yazık ki ve casusluk için" dedi acı bir tonla.

Çok açıktı: Devizé, Atto'yu sevmiyor ve onun entrikacı ününü biliyordu. Ama Rahip Melani hakkında gerekli birkaç kara çalmanın yardımıyla ve olduğumdan daha köylü görünerek, gitaristle aramızda biraz suçortaklığı hissi yaratıyordum. İyi bir masaj yardımıyla, öteki kiracılarla olduğu gibi, dilini daha da çözecek ve belki yaşlı Fouquet üzerine bazı bilgiler alacaktım ağzından. Önemli olan, diye düşündüm, bana beyinsiz ve belleksiz, safdil bir çırak gibi davranması.

Torbamdan en kokulu özleri seçtim: ak sandal ağacı, karanfil taneleri, sarısabır, aselbent. Bunları, Nicolò dalla Grotaria Calabrese Usta'nın reçetesine göre, kekik, günlük, lavdanom, hindistancevizi, çeşitli sakızlar, lavanta çiçeği, sıvı günlük ve damıtılmış hafif sirkeyle karıştırdım. Karışımı, genç müzisyenin omuzlarına ve yan-

larına sürülecek kokulu bir top haline getirdim, top ufalanıp dağılıncaya kadar kaslarını hafif bastırmalarla ovdum.

Devizé sırtını açmış, sandalyeye ata biner gibi oturmuş, yüzünü pencerenin parmaklığına dönmüştü. Gün ışığına bakmak, dedi, bu zor günlerde tek rahatlatıcı şey. Masajın başlarında sustum. Sonra beni o kadar büyüleyen parçayı beceriksizce mırıldanmaya başladım: "Bunu size Kraliçe Marie-Thérèse'in verdiğini söylediniz; kendisi mi bestelemiş acaba?"

"Yok canım, neler geçiriyorsun böyle aklından? Majesteleri beste yapmazlardı. Hem sonra o rondo deneyimsiz kişilere göre bir oyun değildir; ustam Francesco Corbetta'nındır, Corbetta onu gezilerinden birinde öğrenmiş ve ölmeden önce Marie-Thérèse'e armağan etmiştir."

"Ah, ustanız İtalyan'mış" dedim kuşkulu. "Hangi şehirden? Sinyor Mourai'nin Napoli'den geldiğini biliyorum, tıpkı bir başka kiracımız gibi: Sinyor Stilone..."

"Senin gibi bir çırak parçası bile" diyerek sözümü kesti Devizé, dalıp gitmişti sanki, "Pek Hıristiyan Kral ile Mazarin'in yeğeni arasındaki aşkı biliyor. Utanç verici bir şey. Oysa Kraliçe hakkında hiç kimse hiçbir şey bilmiyor, onu aldatan Louis dışında. Bir kadına, özellikle Marie-Thérèse'e yapılabilecek en büyük haksızlık, görünüşün ötesine geçmemektir."

Genç müzisyenin belli ki içten bir buruklukla sarf ettiği bu sözler beni derinden sarstı. Kadın cinsini yargılarken, asla ilk bakışta görünenle yetinmemeliydi. Son buluşmamızın yarasının hâlâ çok acımasızca sızladığını hissetmeme rağmen, içgüdüsel olarak aklım Cloridia'ya, beklediği parayı ona vermemiş olduğumu utanmadan yüzüme vurduğu âna gitti. Gene de, Devizé'nin görüşü

onun için de geçerli olamaz mıydı acaba? O zaman iki kadın –Kraliçe ile kibar fahişe– arasındaki cüretkâr karşılaştırmadan ötürü biraz utanç duydum. Ama hepsinden çok, özlemin, yalnızlığın ve Cloridia'mdan acımasız uzaklığın içimi kemirdiğini hissettim birden. O an bu üç duygudan hiçbirini gideremediğim için, Pek Hıristiyan Kral'ın eşinin, Devizé'nin anlattıklarından hüzünlü ve acı verici olduğu anlaşılan yazgısı hakkında daha fazlasını öğrenmek için büyük bir sabırsızlık duymaya başladım. Bir biçimde –gizliden gizliye umuyordum bunu– Devizé'nin anlatacakları beni özlemlerimin nesnesiyle uzlaştıracaktı.

"Aslında" diyerek küçük yalanlı bir olta uzattım ona, "Majesteleri Marie-Thérèse'den söz edildiğini işittim. Ama yalnızca handa geçici olarak kalan kiracılardan. Belki de..."

"Belki de değil; kesin olarak, dersini daha iyi öğrenmen gerek" diye sözümü kesti birden, "ayrıca, Marie-Thérèse'in kim olduğunu ve Fransa için, hatta bütün Avrupa için ne anlama geldiğini gerçekten anlamak istiyorsan, o kibar fahişelere özgü gevezelikleri unutsan daha iyi olur."

Oltama takılmıştı ve anlatmaya başladı.

Kokulu topu kürekkemiklerine sürerken Devizé'den öğrendim: İspanya Kralı'nın kızı pek genç Marie-Thérèse'in düğünle Paris'e girişi, bütün Fransa tarihinin en neşeli olaylarından biri olmuştu. Louis ile Marie-Thérèse, 1660'ın ılık bir Eylül günü Vincennes'dan gelmişlerdi. Genç Kraliçe, Apollon'un oturduğundan bile daha güzel bir zafer arabasına oturmuştu; sık ve kıvırcık saçları güneşin ışınları kadar aydınlıktı ve altın ve gümüş işli, sayısız paha biçilmez

değerli taşla bezeli güzel siyah giysisi üzerinde ışıldıyordu; iri gözlerinin mavisiyle öylesine kusursuz biçimde bütünleşen saçındaki süslerin gümüş rengi ve teninin aklığı, ona o zamandan önce ve sonra asla görülmemiş bir görkem veriyordu. Fransızlar bu görünümle coşmuşlardı ve ancak sadık kulların hissedebileceği sevinç ve aşkla kendilerinden geçerek ona bin bir kutlu dilekte bulundular. Fransa ve Navarre Kralı XIV. Louis de şairlerin artık tanrı katma yükselmiş ölümlüleri bize sundukları gibiydi; baştan sona altın ve gümüş işli giysisi, bir tek onu giyenin görkemli halinin gerisinde kalıyordu. Kral nefis bir ata binmişti ve ardından çok sayıda hükümdar geliyordu. Kral'm Fransa'ya böyle mutlu bir evlilikle kısa bir süre önce bağışladığı Fransa-İspanya barışı, halkın yüreğinde şevki ve bağlılığı yeniledi; onu o gün görme lütfuna erişen herkes de onun efendileri ve kralları olmasından mutluluk duydular. Anne Kraliçe, Avusturyalı Anne, Kral'la Kraliçe'nin geçişini Saint-Antoine Sokağı'ndaki bir balkondan izledi. Duyduğu sevinci tahmin etmek için yüzünü görmek yeterliydi. Genç Kral'la Kraliçe, en sonunda barışa kavuşan iki krallığın büyüklüğünü yüceltmek için birleşiyorlardı.

Ama Kardinal Mazarin de çok seviniyordu: Pireneler Barışı'yla Fransa'ya huzur ve refah getirmiş olan ince siyaseti, bu yolla doruk noktasına ulaşıyordu. Şenlikler, baleler, operalar aylarca sürdü ve saray asla böyle zengin bir neşe, incelik ve bolluk yaşamadı.

"Peki sonra?" diye sordum öykünün çekiciliğine kapılarak.

"Peki sonra, peki sonra..." diye mırıldandı Devizé.

Sonra birkaç ay yetti, diye sürdürdü anlatısını, Marie-Thérèse'in aslında yazgısının ne olacağını ve eşinin ne kadar sadakat gösterebileceğini anlaması için.

Genç Kral ilk heveslerini Marie-Thérèse'e eşlik eden kızlarla gidermişti. Eşi, Louis'nin nasıl bir hamurdan yapılmış olduğunu tam olarak anlamasa da, Kral'ın, görümcesi Henrietta Stuart'ın nedimesi Madame de La Vallière'le pek de gizli olmayan aşk buluşmaları, durumu anlamasını sağladı. Sonra sıra Louis'ye tam beş çocuk doğuran Madame de Montespan'a geldi. Bu zina faaliyeti o kadar aleni oluyordu ki, halk Marie-Thérèse, Madame de La Vallière ve Montespan'a "üç kraliçe" diyordu artık.

Kral gemi azıya almıştı: Yas giysileri giyip arabasının köşelerini büyük boynuzlarla süsleyerek karşı çıkma cesaretini gösteren Montespan'ın zavallı kocası Louis de Gondrin'i saraydan uzaklaştırmış ve pek çok kez hapse atmakla tehdit etmişti. Buna karşılık, sevgilisi için neşe saçan bahçeleri ve çeşmeleriyle iki görkemli saray yaptırmıştı. 1674'te, Louise de la Vallière manastıra çekildiği için, neredeyse rakipsiz kalmıştı Montespan. Yeni gözde, altı atlı iki arabayla yolculuk ediyor, ona her zaman bir erzak arabasıyla onlarca uşak eşlik ediyordu. Racine, Boileau ve La Fontaine dizeleriyle onu yüceltiyor, bütün saray onun salonlarına kabul edilmeyi büyük bir onur sayıyordu; bu arada Kraliçe'ye hiç kimse asgari görgü kurallarının gerektirdiği kadarı dışında itibar etmiyordu.

Ne var ki, Kral bir melek kadar güzel ve bir beçtavuğu kadar budala olan Maria Angelica de Fontanges'e göz koyar koymaz, Montespan'ın talihi tersine dönmüştü. Rakiplerini alt etmekle yetinmeyen Maria Angelica, konumunun ona dayattığı sınırları anlamakta güçlük çekiyordu: Kral'ın yanında görünmek istiyor ve hiç kimseyi selamlamıyordu, maiyetinde olduğu halde Kraliçe'yi bile.

En sonunda, Hükümdar, Madame de Maintenon'un cazibesine kapılmış, meşru çocuklarıyla öteki sevgilile-

rinden olan birçok gayri meşru çocuğu ona emanet etmişti. Ama Marie-Thérèse için hakaretler bununla bitmiyordu. Aslında, Pek Hıristiyan Kral gayri meşru çocuklarını kayırıyor, buna karşılık Kraliçe'den olan ilk oğlu veliahtı küçümsüyordu. Onu Bavyera Elektörü'nün epey çirkin ve sevimsiz kızı Maria Anna Victoria'yla evlendirmişti. Güzel kadınlar mı, hadi canım! Onlar yalnızca majesteleri içindi.

Devizé burada durdu.

"Peki ya Kraliçe?" diye sordum, bu baş döndürücü kadın trafiği karşısında kuşku duyarak ve Marie-Thérèse'in tepkisini öğrenmek için sabırsızlanarak.

"Her şeye sessizce katlanıyordu" diye karşılık verdi müzisyen, düşünceli. "Ruhunda gerçekten ne fırtınaların koptuğunu hiç kimse asla bilemeyecek."

Zinalar, aşağılanmalar, sarayın ve halkın acımasız gülücükleri. Zamanla Marie-Thérèse her şeyi dudaklarındaki gülümsemeyle içine atmayı öğrenmişti. Kral onu aldatıyor muydu? O, daha iyiliksever ve daha yetingen oluyordu. Kral herkese elde ettiği kadınları mı sergiliyordu? O, dualarını ve ibadetlerini artırıyordu. Kral, karısının nedimeleri Matmazel de Théobon ya da Matmazel de La Mothe'a kur mu yapıyordu? Marie-Thérèse, herkese gülücükler, bilgece öğütler, sevgi dolu bakışlar dağıtıyordu.

Kral'ın annesi Avusturyalı Anne'ın henüz sağ olduğu zamanlarda, Maria Teresa aslında birkaç gün boyunca Louis'ye surat asmaya cesaret etmişti. Çok az bir şeydi bu, uğradığı hakaretlere kıyasla. Gene de, Louis'nin onunla konuşmaya tenezzül etmesi için haftaların geçmesi gerekmiş, o da ancak gece gündüz durumu düzeltmek için çaba gösteren anne Kraliçe sayesinde olmuştu. Daha o zamandan Marie-Thérèse evliliğin ona getirdiği her şeyi

kabul etmek zorunda olduğunu anlamıştı; her şeyi, özellikle mutsuzluğu. Ve eşinin ona bağışladığı küçük şeyler dışında hiçbir şey beklememesi gerektiğini.

Aşkta da Louis kazanmıştı. Kazanma sanatını bildiği ve bu sanata taptığı için, sonunda –ona göre– en iyi ve en uygun davranış tarzını keşfetmişti. Fransa Kraliçesi eşine davranışlarında, onun konumuna uygun her tür saygıyı gösteriyordu: Onunla yemek yiyor, onunla uyuyor, bütün aile yükümlülüklerini yerine getiriyor, sevgilileri hiç yokmuş gibi onunla sohbet ediyordu.

Marie-Thérèse, ibadetleri dışında, çok az ve çekingen oyalanmalarla yetiniyordu. Yanında Ufaklık, Canımın İçi ya da Yavrucak gibi adlarla çağırdığı yarım düzine soytarı ve saplantılı ve ölçüsüz bir şefkatle baktığı bir köpek sürüsü bulunduruyordu. Gezintiler için bu abes topluluğa ayrı bir araba ayırtmıştı. Sık sık cücelerle köpekler sofrada Kraliçe'yle yemek yiyor ve Marie-Thérèse onları hep yanında tutmak için çılgınca meblağlar harcıyordu.

"Peki ama yetingen ve iyiliksever bir kadın olduğunu söylemediniz mi?"

"Elbette; ama yalnızlığın bedelidir bu."

Akşam sekizden ona kadar, diye devam etti Devizé, Marie-Thérèse Kral'ın akşam yemeği için gelip kendisini almasını beklerken oyun oynuyordu. Kraliçe kâğıt oynadığında, prensesler ve düşesler yarım daire olup çevresine diziliyor, bu arada arkasında daha aşağı konumdaki birçok soylu terleyip kızararak ve oflayıp poflayarak ayakta dikiliyordu. Kraliçe'nin yeğlediği oyun *hombre* idi; ama Kraliçe çok saftı ve hep kaybediyordu. Kimi zaman Prenses d'Elbeuf kendini feda ediyor ve Kraliçe'ye karşı oynayıp mahsus yeniliyordu. Üzücü ve sıkıcı bir gösteri. Son güne kadar Kraliçe, samimi birkaç dostuna açtığı gibi,

her gün biraz daha yalnız hissetmişti kendisini. Ve ölmeden önce, çektiği acıyı bir tümceye sığdırmıştı: "Kral ancak şimdi, gitmek üzereyken şefkat gösteriyor bana."

Beni çok duygulandıran hikâye artık sabrımı taşırıyordu. Müzisyenin kendi sesinden bambaşka şeyler öğrenmeyi ummuştum. Devizé'nin sırtına masaj yapmayı sürdürürken, birkaç adım ötemizdeki masaya takıldı gözüm. Küçük ilaç şişelerimden bazılarını birkaç müzik tablaturası kâğıdının üzerine koymuştum dalgınlıkla. Devizé'den özür diledim. O irkilip birden ayağa fırladı kâğıtlara bakmak için, yağlanmış olmalarından korkuyordu. Gerçekten de kâğıtlardan birinin üstünde küçük bir yağ lekesi bulup çok kızdı.

"Çırak değil, bir hayvansın sen! Ustamın rondosunu mahvettin."

Dehşete kapıldım. O kadar sevdiğim harika rondoyu lekelemiştim kötü şekilde. Kâğıdın üzerine yağı emecek çok ince ve kuru bir toz yaymayı önerdim; bu arada Devizé küfredip hakaret yağdırıyordu bana. Üzerine beni öylesine kendimden geçiren seslerin yazılı olduğu o nota sayfasını eski haline döndürmek için, büyük bir şevkle ve titreyen ellerle işe koyuldum. O zaman kâğıdın üst köşesindeki bir yazıyı fark ettim: "*à Mademoiselle.*"*

"Bir aşk ithafı mı?" diye sordum kekeleyerek; olanlar yüzünden hâlâ şaşkınlık içinde olduğumu ortaya koyuyordum.

"İyi de kim sever ki Matmazel'i... Dünyada Kraliçe'den daha yalnız ve daha mutsuz tek kadındır o!"

"Kim bu Matmazel?"

* *À Mademoiselle* (Fr.): Matmazel'e. (Ç.N.)

"O mu, zavallının teki, Majesteleri'nin kuzinlerinden biri. Fronde isyancılarından yana çıkmış ve Majesteleri pahalıya ödetmişti bunu ona. Düşün bir, Matmazel, Kral'ın birliklerine karşı Bastille'in toplarını ateşlettirmişti."

"İdama mı mahkûm edildi?"

"Daha kötü: evde kalmaya" diyerek kıs kıs güldü Devizé. "Kral, evlenmesini engelledi. Mazarin, 'O toplar kocasını öldürdü' diyordu."

"Kral akrabalarına bile acımıyormuş" dedim.

"Öyle. Geçen temmuzda Marie-Thérèse öldüğünde, Majesteleri ne dedi biliyor musun? 'İlk kez üzdü beni'. İşte bu kadar. Yirmi yıl boyunca ona bağlılıkla hizmet eden Colbert'in ölümüne bile kayıtsız kaldı."

Devizé konu dışı konuşmalarını sürdürüyordu ama artık onu dinlemiyordum. Bir sözcük kafamda zonklayıp duruyordu: Temmuz.

"Kraliçe'nin temmuzda öldüğünü mü söylüyordunuz?" diye sözünü kestim birden.

"Ne dedin? Evet, 30 Temmuz günü, bir hastalığın ardından."

Başka bir şey sormadım ona. Kâğıdın lekesini çıkarma işini bitirmiştim; sırtındaki fazla merhemi hızlıca temizledim, son olarak gömleğini giydirdim. Onunla vedalaşıp, heyecandan soluğum kesilmiş halde odasından çıktım, kapıyı kapadım ve düşünmek için duvara yaslandım.

Bir kraliçe, Fransa Kraliçesi, temmuzun son haftasında bir hastalık yüzünden ölmüştü; tam Astroloji Gazetesi'nin öngördüğü gibi.

Sanki Devizé'nin ağzından bir uyarı gönderilmişti bana. Aylar önce olmuş bir şeyin (bir tek ben zavallı çırak bilmiyordum bunu) haberi, Astroloji Gazetesi'nin yanıl-

mazlığını ve Yıldızların Yazgısı'nın kaçınılmazlığını pekiştiriyordu.

Cristofano, astrolojinin ille de inanca aykırı olmadığını, hatta tıbba son derece yardımcı olduğunu belirtmişti bana. Ama o zor anda, Stilone Priàso'nun anlaşılmaz akıl yürütmelerinin, karanlık Campanella olayının ve Peder Morandi'nin trajik yazgısının anısı ağır bastı içimde. Bana bir işaret vermesi, korkudan kurtarması ve doğru yolu göstermesi için Tanrı'ya yakardım.

Tam o sırada harika rondonun nağmelerinin torbonun pes tonlarından yükseldiğini işittim bir kez daha. Devizé yeniden çalmaya başlamıştı. Ellerimi dua için birleştirip kıpırtısız, gözlerim kapalı, umutla korku arasında bocalayarak durdum, ta ki müzik bitinceye kadar.

Sürüklenerek odama gidip yatağa attım kendimi, içimdeki bütün irade ve bütün enerji boşalmış, ne anlamını, ne düzenini görebildiğim olayların yükü üzerime çökmüştü. Uyuşukluğa kendimi bırakırken, az önce duyduğum tatlı ezgiyi mırıldandım, acılarımın labirentini çözecek gizli anahtarım olabilirmiş gibi.

Orso Sokağı'ndan gelen bazı gürültülerle uyandım. Yalnızca birkaç dakika uyuyabilmiştim; aklıma gelen ilk düşünce gene gazete oldu; ama düşüncelerim arzu ve yoksunluktan oluşmuş tatlı-buruk bütünle iç içe geçiyordu; bunun ana nedenini anlamakta güçlük çekmedim. Huzura ve rahata kavuşmak için, bir kapıyı çalmak zorunda olduğumu biliyordum.

Birkaç günden beri yiyecekleri Cloridia'nın kapısının önüne bırakıyor, yemeği teslim ettiğimi ona bildirmek

için kapıyı çalmakla yetiniyordum. O zamandan beri yalnız Cristofano girmişti onun odasına. Ama şimdi Devizé'yle konuşmamız, ondan uzak oluşumun yarasını depreştirmişti.

Ne önemi vardı artık, küçük talebiyle beni incitmiş olmasının? Aramızda dolaşan bulaşıcı hastalıkla, diyordum kendi kendime yüreğimde bir boğuntuyla, bir ya da iki gün içinde ölebilirdi. Kibir, son anlarda, en kötü akıl hocasıdır. Elbette, onun karşısına bir kez daha çıkmak için mazeretim yok değildi: Ona anlatacak ve soracak çok şeyim vardı.

"Ama ben astroloji konusunda hiçbir şey bilmiyorum, söylemiştim de bunu sana" diye kendini savundu Cloridia, ona gazeteyi gösterip, oradaki öngörülerin ne kadar doğru ve tam çıktığını açıkladığımda. "Rüyaları, sayıları ve ellerdeki çizgileri okuyabilirim. Yıldızlar için başka birisine gitmek zorundasın."

Zihnim epey karışmış bir halde odama döndüm. Ama ciddi bir şey değildi; tek bir şeyin önemi vardı: Küçük kanatlı kör Tanrı'nın, bir kez daha, bağrımı delmiş olması. Cloridia'yla ilgili asla umut besleyemeyecek olmam umurumda değildi. Onun benim tutkumu fark edip bu tutkuyla alay etmesi umurumda değildi. Her durumda şanslıydım: En azından karantina devam ettiği sürece, istediğimde ve istediğim kadar onu görebiliyor, hatta onunla konuşabiliyordum. Benim gibi zavallı bir çırak için yinelenmesi olanaksız bir fırsattı bu; boz bulanık günlerimin kalanı boyunca hiç kuşkusuz anımsayıp özlemini çekeceğim benzersiz anlardı bunlar. İlk fırsatta onu bir daha ziyaret edeceğime söz verdim kendi kendime.

Odada Cristofano'nun bana bıraktığı bir parça serinletici içecek buldum. Aşk sarhoşluğuna kapılmış, bir bardak şarabı Eros'un katışıksız nektarıymış gibi yudumlayıp bir parça ekmekle peyniri tatlı Afrodit'in başıma serptiği kudrethelvası gibi yuttum.

Karnımı doyurduktan ve ne yazık ki Cloridia'yla karşılaşmanın ruhumda yarattığı tatlı esinti yok olup gittikten sonra, Devizé'yle aramızda geçen konuşmayı düşünmeye başladım yeniden: Başmüfettiş Fouquet'nin ölümü üzerine hiçbir şey almayı başaramamıştım ağzından. Rahip Melani haklıydı: Devizé'yle Dulcibeni, bu tuhaf olay hakkında kolay kolay konuşmayacaklardı. Gene de, genç müzisyeni kuşkulandırmamayı başarmıştım. Tam tersine. Saf sorularım ve partisyonuna beceriksizce verdiğim zararla, silinmez bir imge edinmiştim kendime: kaba ve geri zekâlı bir uşak.

Ustamı ziyarete gittim, durumu biraz daha iyiydi. Cristofano oradaydı, az önce yemeğini yedirmişti ustama. Pellegrino'nun dili epey çözülmeye başlamıştı ve söylenenleri yeterince anlıyor gibiydi. Elbette büsbütün iyileşmiş değildi ve hâlâ günün büyük bir bölümünü uyuyarak geçiriyordu; ama, diye sözünü bağladı Cristofano, birkaç gün içinde ayağa kalkacağını öngörmek gelişigüzel edilmiş bir söz olmazdı.

Pellegrino ve hekimle epey bir süre oyalandıktan sonra, odama döndüm ve en sonunda güzel bir uyku çekebildim. Epey uzun uyumuşum, mutfağa indiğimde akşam yemeği saatiydi. Kiracılar için çabucak bir şeyler pişirdim; mideyi rahatlatsın diye birkaç limonu dilimleyip üzerine şeker serptim. Sonra yumurta sarısı, dövülüp misket şarabına batırılmış çamfıstığı, şeker, göz kararı tarçın (bunu es geçtim) ve biraz tereyağıyla yapılan Mila-

no usulü bir krema hazırladım. Hepsini havanda ezip elekten geçirdim ve sonra koyulaşıncaya kadar biraz kaynar su ekledim. Son olarak birkaç beyarmudu koydum yanına.

Odaları tek tek dolaştıktan sonra mutfağa dönüp, kavrulmuş kahveyle yarım fincan sıcak kahve hazırladım. Sonra, Cristofano'ya yakalanmamak için, ayaklarımın ucuna basarak küçük kuleye çıktım.

"Teşekkür ederim!" diye haykırdı Cloridia sevinç ve mutluluk içinde, kapıyı açar açmaz.

"Yalnız sizin için hazırladım" deme cesaretini gösterdim ona, kıpkırmızı kesilerek.

"Kahveye bayılırım!" dedi gözlerini kapayarak ve fincandan odaya yayılan kokuyu kendinden geçmiş bir halde içine çekerek.

"Geldiğiniz yerde, Felemenk'te çok kahve içilir mi?"

"Hayır. Ama senin hazırladığın gibi sulu ve bol olursa, çok hoşlanırım. Annemi hatırlatıyor bana."

"Memnun oldum. Annenizi hiç tanımadığınızı sanıyordum."

"Aslında öyle" diye karşılık verdi aceleyle. "Demek istediğim: Onun yüzünü bile hatırlamıyorum, tek hatırladığım kahvenin kokusu; sonradan öğrendiğime göre, harika hazırlarmış kahveyi."

"O da İtalyan mıydı, babanız gibi?"

"Hayır. İyi de, sorularınla bana işkence etmeye mi geldin?"

Cloridia'nın yüzü düşünceli bir hal almıştı; her şeyi berbat etmiştim. Ama hemen gözleriyle gözlerimi aradığını ve bana güzel bir gülücük armağan ettiğini gördüm.

Bir sandalye göstererek, tatlılıkla oturttu beni.

Bir çekmeceden iki bardakla bir anasonlu kuru çörek çıkarıp, bana kahve koydu. Sonra karşıma, yatağın kenarına oturdu ve iştahla kahveyi yudumladı.

Sessizliği doldurmak için söylenecek hiçbir şey gelmiyordu aklıma. Başka soru sormaya da utanıyordum. Bu arada, Cloridia tatlı tatlı, sıcak içeceğe bir parça bisküvi batırıp bunu hem sevimli, hem yabanıl bir edayla ısırmakla meşgul görünüyordu. Ona bakarken duygulandım ve gözlerimin yaşardığını hissettim, bir yandan da burnumu saçlarına daldırdığımı ve dudaklarımı alnında gezdirdiğimi hayal ediyordum.

Cloridia gözlerini kaldırdı: "Günlerdir bir tek seninle konuşuyorum ve hayatın hakkında hâlâ hiçbir şey bilmiyorum."

"Sizi ilgilendirebilecek o kadar az şey var ki, Cloridia Hanımefendi."

"Doğru değil. Sözgelimi, nereden geliyorsun, kaç yaşındasın, nasıl ve ne zaman geldin buraya?"

Geçmişimi, terk edilmiş bir çocuk olduğumu kısaca anlattım ona, yaşlı dindar kadın sayesinde öğrendiklerimi ve Sinyor Pellegrino'nun bana karşı sevecen tutumunu.

"Demek, eğitim gördün. Sorularından anlamıştım bunu. Çok talihliymişsin. Oysa ben, on iki yaşımda babamı kaybettim ve onun zamanında bana öğretebildiği pek az bilgiyle idare etmek zorunda kaldım" dedi gülüşü gene de yok olmadan.

"Demek ki İtalyan dilini yalnızca babanızdan öğrendiniz. Gene de çok iyi konuşuyorsunuz."

"Hayır, yalnızca ondan öğrenmedim. Yalnız kaldığımda Roma'da oturuyorduk. O zaman başka İtalyan tacirler yeniden Felemenk'e götürdüler beni."

"Çok hüzünlü olmuş olmalı."

"Bu yüzden şimdi buradayım. Yıllarca ağladım Amsterdam'da, Roma'da ne kadar mutlu olduğumu hatırlayarak. Bir yandan da tek başıma okuyup bir şeyler öğreniyordum, bana kalan çok az zamanda, şeyden..."

Cümleyi tamamlaması gerekmiyordu. Elbette yaşamın öksüzlere getirdiği ve Cloridia'yı tiksindirici sokak kadınlığı yoluna sürüklemiş olan acılardan söz ediyordu.

"Ama böylece özgür olmayı başardım" diye söze başladı yeniden sanki düşüncemi tahmin etmiş gibi, "ve sonunda sayılarımın arasında gizli yaşam yolundan gidebildim..."

"Sayılarınızın mı?"

"Öyle ya, sen nümerolojiyi bilmiyorsun" dedi yapmacık bir kibarlıkla, beni alttan alta tedirgin ederek. "Gene de" diye sözünü sürdürdü, "bilmelisin ki, doğum tarihimizin sayıları ama aynı zamanda yaşamın öteki önemli tarihlerinin sayıları da, içlerinde bütün varlığımızı barındırırlar. Yunan filozof Pythagoras, sayılar aracılığıyla her şeyin açıklanabileceğini söylüyordu."

"Peki doğum tarihinizin sayıları sizi buraya, Roma'ya mı getiriyordu?" diye sordum biraz kuşkulu.

"Dahası var: Roma'yla ben bir bütünüz. Yazgılarımız birbirine bağlı."

"Ama nasıl olur bu?" diye sordum, büyülenmiş.

"Sayılar açık konuşur. Ben 1 Nisan 1664'te doğmuşum. Roma'nın doğum günü ise..."

"Nasıl; bir şehir de doğum gününü kutlayabilir mi?"

"Elbette. *Romus'la Romulus*, dişi kurtla kuşların uçuşu ve şehrin kuruluş öyküsünü bilmiyor musun?"

"Bilmez olur muyum!"

"Tamam, işte. Roma kesin olarak bilinen bir günde kurulmuştur: İsa'dan Önce 753 yılının 21 Nisan'ı. Ve bu

iki doğum tarihi, Roma'nınkiyle benimki, aynı sonucu verir. Ama nümerolojide yapıldığı gibi doğru yazılması, bir başka deyişle ayların bahar, dolayısıyla yeni yaşamın başlangıç ayı olan marttan başlayarak sayılması koşuluyla. Tıpkı eski Romalıların yaptıkları ve bugün hâlâ astroloji takviminde kullanıldığı gibi. Bu sonuncusu tam da Koç'la başlar."

Sapkınlık ve cadılıkla sınır çizgisinin çok inceldiği kaygan bir zemine girmekte olduğumuzu anladım.

"Dolayısıyla, nisan yılın ikinci ayıdır" diye sözünü sürdürdü Cloridia, kâğıt ve mürekkep alarak, "ve iki tarih şöyle yazılır: 1/2/1664 ve 21/2/753. İki sayı grubunu toplarsan, önce 1 + 2 + 1 + 6 + 6 + 4 = 20'yi elde edersin. Sonra da: 2 + 1 + 2 + 7 + 5 + 3 = 20'yi. Anlıyor musun? Aynı sayı."

Kâğıda alelacele çiziktirilmiş rakamlara göz atıp sustum. Rastlantı gerçekten de şaşırtıcıydı.

"Bu kadarla da kalmıyor" dedi Cloridia kalemi hokkaya batırıp yeniden hesap yapmaya başlayarak. "Tek tek rakamlar yerine, gün, ay ve yılı topladığımda, 21 + 2 + 753 = 776'yı elde ederim. Toplamın rakamlarını, 7 + 7 + 6'yı toplarsam, gene 20'yi elde ederim. Ama 1 + 2 + 1664'ü topladığımda, 1667'e ulaşırım; bu sayının rakamlarının toplamı da 20'dir. Peki 20 rakamının ne anlama geldiğini biliyor musun? Yargı'dır o, tarotların 20 nolu Büyük Arkana'sı ve anlamı, uğranan haksızlıkların onarılması ve gelecek kuşakların eşit yargısıdır."

Cloridia'm gerçekten becerikliydi. O kadar ki, bu kâhinlik hesaplarından pek bir şey anlamamıştım, niçin böylesine coşkuyla bu hesaplara kendini verdiğini de. Ama onun ustalıkları yavaş yavaş güvensizliğimi alt etti. Kendimden geçmiştim. Venüs'ün alımlılığı, Minerva'nın zekâsıyla yarışıyordu.

"Öyleyse, uğradığınız bir haksızlığı onarmak için mi Roma'dasınız?" diye sordum.

"Sözümü kesme" diye karşılık verdi sert çıkarak. "Sayılar bilimi, haksızlıkların onarılmasının, bir gün gelecek kuşakları yargılarını düzeltmeye götüreceğini söylüyor. Ama bunun tam olarak ne anlama geldiğini sorma bana; çünkü henüz ben de bilmiyorum."

"Rakamlarda Donzello Hanı'na geleceğiniz de yazıyor muydu?" diye sordum, Cloridia'yla karşılaşmamın önceden alnımıza yazıldığı fikrinin çekiciliğine kapılarak.

"Hayır, rakamlarda değil. Roma'ya geldikten sonra, bu hanı *virga ardentis*'i, yani yanan ya da titreyen ya da çıkıntılı değneği izleyerek seçtim. Neden söz ettiğimi biliyor musun?" dedi ayağa kalkarak ve kolunu uzun bir değneği gösterircesine karın hizasına uzatarak.

Müstehcen bir değinide bulunuyor gibiydi. Suskun ve aşağılanmış kalakaldım.

"Ama başka bir sefer söz ederiz bundan, elbette istersen" diye sözünü bağladı bana ikircikli gelen bir gülümseyişle.

Onunla vedalaştım ve odaları dolaşarak akşam yemeğini dağıttığım tabakları toplamaya gittim üzüntülü bir halde. Ne demek istemişti acaba Cloridia o kaba jestle? Şehvete, daha da kötüsü para karşılığı birlikteliğe bir çağrı mıydı yoksa? O kadar budala değildim: Aşağı konumumda, onun beni yoksul bir uşaktan daha üstün bir şey olarak düşündüğünü ummanın gülünç olacağını çok iyi biliyordum. Ama öte yandan, o da, tek kuruşum olmadığını anlamamış mıydı? Yoksa onun için ustamdan para koparmamı mı umuyordu? Dehşet duyarak uzaklaştırdım bu düşünceyi. Cloridia, Roma'ya dönüşüyle bağlantı-

lı, uğranan bir haksızlıktan söz etmişti. Hayır, onun için böylesine ciddi bir anda para karşılığında ilişkiden söz etmiş olamazdı. Yanlış anlamış olmalıydım.

Hanın kiracılarının yemekten gözle görülür biçimde hoşnut kaldıklarını görmekten memnunluk duydum. Kapısını çaldığımda, Pompeo Dulcibeni artık soğumuş olan kremayı yudumluyordu hâlâ, yemeği diliyle damağı arasında şaklatıyordu zevkle.

"Otur bakalım, azizim. Kusura bakma; ama bugün iştahım geç geldi."

Sessizce itaat ettim, çorbayı midesine indirmesini bekleyerek. Sandalyenin yanındaki çekmecenin üzerinde dağınık duran nesneleri gözden geçirdim, gözüm altın işli kızıl ciltli üç kitaba takıldı. Çok güzel ciltler, diye düşündüm; ama nerede görmüştüm daha önce bunları?

Dulcibeni bu arada ilgiyle bana bakıyordu; kremayı bitirmiş, tabağı bana uzatıyordu. Her şeyi en saf gülüşümle alıp gözlerimi yere indirerek çıktım dışarı.

Odadan çıkar çıkmaz, mutfağa inmek yerine, ikinci kata seğirttim. Nefes nefese Atto Melani'nin kapısını çaldığımda, hâlâ kollarım tabak çanak yüklüydü.

"Pompeo Dulcibeni mi?" diye haykırdı kuşkuyla rahip, ben hikâyemi bitirirken.

Gerçekten de, önceki gün masaj yapmak için Dulcibeni'nin odasına gitmiştim ve tedavi sırasında biraz tütün koklamak istemişti. Sonra dolabı açıp kiraz ağacından kakmalı enfiye kutusunu aramış ve yer açmak için dolaptan son derece güzel ciltli, kızıl deriden ve altın işli bazı kitapları çıkarmıştı. Şu var ki, Tiracorda'nın kitaplığında tıpatıp aynı bazı kitaplar görmüştüm: Galenos'un yedi

ciltlik eserlerinin bir basımıydı bu, ne var ki ciltlerden üçü eksikti. İşte, Dulcibeni'nin odasında az önce görmüş olduğum nüshalar da tam üç taneydi. Kitapların kenarında *Galeni opera** yazıyordu ve hiç kuşkusuz dördü Tiracorda'nın evinde bulunan yedi ciltlik *opera omnia*'sıydı** Galenos'un.

"Elbette" diyerek akıl yürütmeye başladı rahip, "Dulcibeni'yle Tiracorda'nın karantina başlamadan önce son kez görüşmüş olmaları her zaman mümkün. Belki de, o zaman Tiracorda bu kitapları ödünç vermiştir Dulcibeni'ye."

Bununla birlikte, diyerek kendi kendine itiraz etti, Rahip Melani ve ben, ikimiz birden, Papalık Hekimi'nin gece yarısı bir konuğu ağırladığına tanık olmuştuk; ilginç bir ziyaret saati! Bitmedi: İkili ertesi gün aynı saat için randevulaşmıştı. Demek ki, Tiracorda'nın gizemli konuğu, aşağı yukarı bizim de Donzello'dan fark edilmeden çıkabildiğimiz saatlerde dolaşıyordu şehirde. Şu halde, konuk Dulcibeni'nin ta kendisi olsa gerekti.

"Nasıl oluyor da, Tiracorda ile Dulcibeni birbirlerini tanıyorlar?"

"Bu soruyu sormanın nedeni" diye karşılık verdi Atto, "bir bilgiden yoksun olman: Tiracorda, Marche'lidir."

"Dulcibeni gibi!"

"Hatta dahasını söyleyeceğim sana: Dulcibeni, Marche bölgesinin Fermo şehrinde doğmuştur ve hatırladığım kadarıyla Tiracorda da Fermo'lu."

"Hemşeriler öyleyse."

* *Galeni opera* (Lat.): Galenos'un Eserleri. (Ç.N.)
** *Opera omnia* (Lat.): Bütün Eserler. (Ç.N.)

"Kesinlikle. Roma her zaman o eski ve soylu şehirden gelen birçok ünlü hekimi ağırlamıştır: Sözgelimi, İsveç Kraliçesi Kristina'nın özel hekimi Romolo Spezioli, Saray Hekimi Giovan Battista Benci ve yanlış hatırlamıyorsam, Tiracorda gibi Kardinaller Meclisi'ne hekimlik etmiş olan Cesare Macchiati. Fermo'luların hemen hepsi bu civarda, cemiyetlerinin toplandığı San Salvatore in Lauro Kilisesi çevresinde otururlar."

"Ama Tiracorda, Donzello'dan da birkaç metre ötede oturuyor" diyerek itiraz ettim, "ve hiç kuşku yok ki karantinada olduğumuzu biliyor. Dulcibeni'den hastalık kapmaktan çekinmiyor mu?"

"Belli ki çekinmiyor. Belki de Dulcibeni ona, Cristofano'nun vebadan kuşkulanmadığını söylemiş, Bedford'un rahatsızlığından ve ustan Pellegrino'nun başına gelen tuhaf kazadan söz etmemiştir."

"Öyleyse, ustamın anahtarlarını çalan hırsız Pompeo Dulcibeni. Ta kendisi şu pek ciddi adamın!"

"Asla görünüşe aldanma. Büyük bir olasılıkla Pellegrino öğretmiştir ona yeraltı dehlizlerini kullanmayı."

"Halbuki ben hiçbir zaman hiçbir şey fark etmedim. İnanılmaz bir şey..."

Noi siam tre donzellette
semplicette semplicette,
*oh, oh, senza fallo...**

Gülünç bir tutum ve ince bir sesle mırıldanarak alay etti benimle. "Uyan, delikanlı. Hatırla: Gizler satılmak

* "Biz üç küçük kadınız / pek sıradan, pek sıradan, / ah, ah, kusursuz..." Luigi Rossi'nin *Noi siam tre donzellette*'si. (Ç.N.)

için üretilir. Önce Pellegrino ona para karşılığında gizli geçidi açmış olsa gerek. Ama sonra, karantina başladığında, ustan devre dışı kaldı. Sonra Dulcibeni, Anahtarcılar Sokağı'nda –Ugonio'nun dediği gibi, Komarek'in başımcılık yaptığı şokakta– bir zanaatkâra küçük odanın anahtarının yedeğini yaptırmak için anahtar destesini gizlice çalmak zorunda kalmış olmalı."

"Peki Komarek'in olayla ilgisi ne?"

"Hiç ama hiç ilgisi yok, sana daha önce açıklamıştım bunu, hatırlıyor musun? Bizi yoldan saptıran katışıksız bir rastlantı."

"Ah, öyle ya" diye karşılık verdim, son günlerde birbirini izleyen keşifler, yalanlamalar, sezgiler ve yanlış yollar yığınını artık izleyemediğimden kaygılı. "Peki Pellegrino niçin Dulcibeni'ye anahtarın bir kopyasını vermedi?"

"Belki de ustan, sana söylediğim gibi, bir müşteri yeraltı dehlizlerini ne zaman kullanmak istese, karşılığında para aldığı için. Kimseye anahtar vermek yok, bu yüzden."

"Öyleyse niçin Stilone Priâso'nun kendi yedek anahtarı var?"

"Unutma ki, handa son kalışı, henüz Luigia Hanımefendi'nin zamanlarıydı. Rahmetliden istemiş ya da çalmış olacak."

"Ama Dulcibeni'nin incilerimi neden çaldığının açıklaması yok, hiç de yoksul olmadığına göre" dedim.

"Benim daha da zor bir sorum var: Takip etmek için onca çaba gösterdiğimiz gizemli hırsız o ise, nasıl oluyor da bizden yüz kat hızlı olmayı ve izini kaybettirmeyi başarıyor?"

"Belki de dehlizleri bizden daha iyi biliyor. Bununla birlikte, şimdi düşünüyorum da, bu kadar hızlı gidemez; daha iki gün önce siyatik ağrıları tutmuştu. Cristofano ona bu ağrıların birkaç gün süreceğini söyledi."

"Hiç gidemez öyleyse. Buna bir de Dulcibeni'nin artık genç olmadığını, hantal bir gövdesi olduğunu ve biraz uzun konuştuğunda soluk soluğa kalmaya başladığını ekle: Tanrı aşkına nasıl oluyor da her gece ipi tırmanıp tavan kapağına kadar çıkabiliyor?" diyerek sözünü bağladı Atto biraz hırçın; o da ne zaman yeraltı dehlizlerinde ip merdivenle boğuşsak, terliyor, oflayıp pofluyordu.

Sonra Atto'ya son zamanlarda Pompeo Dulcibeni hakkında öğrendiklerimi anlattım. Ona, Peder Robleda'nın söylediklerine göre, yaşlı Marche'linin Jansenistler tarikatından olduğunu belirttim. Ayrıca, Dulcibeni'nin Cizvitlerin hafiyelik faaliyetlerine karşı dile getirdiği katı hükmünden ve Avrupa krallık hanedanları arasında yüzyıllardır gerçekleşen akrabalar arası evliliklere karşı ateşli konuşmasından söz ettim. Fermo'lu soylu adam, diye altını çizdim, bu uygulamaya ateş püskürmüş ve yüksek sesle –aynanın karşısında bir kadınla hayalî bir konuşma sırasında– Türklerin Viyana'da zafer kazanmasını dileyecek kadar kızışmıştı. Böylece, demişti kendi kendine, tahtlara biraz taze ve bozulmamış kan gelecektir.

"Gerçek Jansenistlere özgü bir konuşma, pardon bir kendi kendine konuşma. Hiç olmazsa kısmen" diye yorumda bulundu Rahip Melani düşünceli bir biçimde kaşlarını çatarak. "Öyle; çünkü Avrupa'da, üstelik yalnızca Bourbonlara ve Habsburglara inat olsun diye Türk işgalini arzulamak, bana Jansen'in en fanatik çömezi için bile biraz fazla gibi geliyor."

Ne olursa olsun, diye sözünü bağladı Atto, keşfim bizi Tiracorda'nın evine geri dönmeye itiyordu. Önceki gece işittiğimiz gibi, Dulcibeni de oraya dönecekti.

Altıncı Gece

16 Eylül-17 Eylül 1683 Arası

Her zamanki gibi, Cristofano da dahil olmak üzere bütün kiracıların kesin olarak odalarına çekilmiş göründükleri ânı bekleyip, bizi hanın altındaki dolambaçlı yollara götüren kuyuya indik.

Ugonio ve Ciacconio'yla buluştuğumuz, Navona Meydanı'nın altındaki noktaya kadar olan bölümü herhangi bir engelle karşılaşmadan geçtik. Ne var ki, Aziz Avcıları'yla yeniden buluştuğumuzda, Atto Melani birçok soruya ve hararetli bir tartışmaya göğüs germek zorunda kaldı.

İki tuhaf yaratık, onları içine soktuğumuz serüvenler yüzünden, artık işleriyle özgürce uğraşamamaktan yakınıyorlardı. Üstelik, söylediklerine göre, özenle üst üste yığdıkları ve ilk karşılaşmamız sırasında benim üzerime yıkılmış olan değerli kemiklerden bazılarına bizzat ben zarar vermiştim. Durum pek inandırıcı değildi; ama Ciacconio kocaman, kokusu mide bulandıran bir kemiği Rahip Melani'nin burnuna doğru küstahça sallamaya başlamıştı; hâlâ üzerine yapışık bir parça et bulunan bu kemiğin o kazadan sonra çatladığını öne sürüyordu Aziz Avcısı. Salt o leş gibi ve pis kokan fetişin yok olduğunu görmek için, Atto söylenenleri kabullenmeyi yeğledi.

"Peki, öyle olsun. Ama sorunlarınız hakkında başka bir şey bilmek istemiyorum."

Cebinden bir avuç kadar para çıkarıp Ciacconio'ya uzattı. Aziz Avcısı çengel gibi parmaklarıyla, neredeyse Rahip Melani'nin ellerini tırnaklarıyla çizerek yıldırım hızıyla kapıverdi parayı.

"Bu ikisine tahammül edemiyorum" diye mırıldandı Atto kendi kendi kendine, tiksinmiş bir tavırla avcunu ovuşturarak.

"Gfrrrlûbh, gfrrrlûbh, gfrrrlûbh..." diye hecelemeye başladı Ciacconio alçak sesle, paraları bir elinden ötekine geçirerek.

"Paranın değerini heşaplıyor" dedi Ugonio kulağıma eğilip yakışıksız ve imalı bir gülüşle. "Pek eli şıkıdır."

"Gfrrrlûbh" diye görüşünü bildirdi sonunda hoşnut bir halde Ciacconio, pis ve yağlı bir torbaya bıraktığı paralar, epey yüklü olduğu anlaşılan bir para yığını üzerine düştü şıngırdayarak.

"Her şeye rağmen, bu iki hilkat garibesi bizim için değerli" dedi bana daha sonra Rahip Melani, Ugonio'yla Ciacconio karanlıkta gözden yiterken. "Ciacconio'nun burnuma uzattığı o tiksindirici şey, andaç olmak bir yana, bir kasabın attığı artıktı aslında. Ama bazen karşıdakinin sabrını taşırmayıp para vermek daha iyi; yoksa onları düşman ederiz kendimize. Unutma: Roma'da hep kazanmalı ama aşırıya gitmemelisin. Bu aziz şehir güçlüleri sayar ama yıkımlarından da zevk alır."

Aziz Avcıları, ödüllerini elde ettikten sonra, Atto'ya işimize yarayan şeyi teslim etmişlerdi: Tiracorda'nın at arabalığı ile mutfağı arasındaki kapıyı açan anahtarın yedeği. Bir kez tavan kapağından hekimin küçük ahırına

çıktıktan sonra, eve girmek zor olmadı. Saatin geç olması, artık yalnızca konuğunu bekleyen yaşlı Papalık Hekimi'nin ayakta olduğunu düşündürüyordu makul olarak.

Mutfağı geçtik, sayvanlı eski yatağın bulunduğu odaya, ardından da antreye girdik. Karanlıkta ilerliyor, yalnızca belleğimiz ve cılız ay ışığı sayesinde yolumuzu buluyorduk. Sonra sarmal merdiveni çıktık; burada önceki gece güven içinde geri çekilmemizi sağlamak için Atto'nun söndürmek zorunda kaldığı, daha yukarı koyulmuş büyük mumların güzel aydınlığı karşıladı bizi. Merdivenin ortasındaki, önceki keşfimizde hayranlıkla baktığımız güzel nesnelerin sergilendiği ilk küçük odayı aştık. Sonra, önceki gece gibi, karanlığa gömülmüş görünen ilk kata ulaştık. Ama bu kez katın giriş kapısı açıktı. Her yeri sessizlik kaplamıştı. Rahiple suçortaklığı ifade eden bir bakış fırlattık birbirimize. Neredeyse yazgımızı belirleyen o eşikten geçmek üzereydik ve ben kendimi alışılmadık ve bir o kadar da budalaca bir cesaretle yüklü hissettim. Önceki gece her şey yolunda gitti, diye düşündüm, bu kez de başarabilirdik aynısını.

Birden, zemin katın antresinden gelen üçlü bir gümbürtü yüreğimizi ağzımıza getirdi. Birisi giriş kapısını çalmıştı. Neredeyse anında birinci kat ile ikinci kat arasındaki basamaklara, kitaplığın bulunduğu öteki küçük odanın yanına sığındık.

Yukarıdan bir gürültünün geldiğini işittik ve sonra, aşağıda, uzaktan, ayaklarını sürüyerek yürüyen birisinin ayak seslerini. Bir kez daha iki ateş arasında kalmıştık. Atto yeniden şamdanı üflemek üzereydi ki (bu kez ev sahiplerini kuşkulandırabilecek bir şeydi bu), Tiracorda'nm sesi net olarak ulaştı kulağımıza.

"Ben bakarım, Paradisa, ben bakarım."

Merdivenleri indiğini, antreyi geçtiğini, dış kapıyı açtığını ve hoş bir sürpriz çığlığı attığını duyduk. Ziyaretçi konuşmadan içeri girdi.

"Buraya sessiz girmek" dedi neşeyle Tiracorda kapıyı yeniden kapayarak, "dört sayı."

"Kusura bakmayın Giovanni, bu akşam keyfim yok. Birisi beni takip etmiş olmalı ve bu kez bir başka geçidi kullanmayı yeğledim."

"Gelin, gelin azizim, pek aziz dostum."

Atto'yla ben, merdivenlerin yanındaki duvara iki sümüklüböcek gibi yapışıp, soluğumuzu tuttuk. Kısa da olsa bu diyalog, Pompeo Dulcibeni'nin sesini en ufak kuşkuya gerek kalmaksızın tanımamız için yeterli olmuştu.

Tiracorda konuğunu birinci kata götürdü. İkisinin uzaklaştıklarını ve sonunda bir kapıya yaklaştıklarını duyduk. Yeniden tek başına kaldığımızda, sığınağımızdan inip biz de ilk kattaki büyük giriş salonuna yöneldik. Rahip Melani'ye soracak ve onunla tartışacak bin bir şey vardı aklımda; ama sessizlik tek kurtuluş umuduydu. Geniş bir odaya girdik, burada yarı karanlıkta iki sayvanlı yatak ve birkaç başka mobilya seçebildim. Tiracorda'yla Dulcibeni'nin konuşması uzaktan hafifleyerek ulaşıyordu bize. Bir tahta kanepeye takılmaktan mucize eseri kurtuldum. Ama gözbebeklerim karanlığa alıştığında, birden dehşetle farkına vardım: İki buz gibi, çatık kaşlı yüz, kıpırtısız, sessiz bir tuzak kuruyorlardı bize salonun karanlığında.

Korkudan her yanım buz kesmiş bir halde, söz konusu şeylerin iki büst olduğunu anlamam birkaç saniye sürdü.

Boyumun hizasında iki altlığın üzerine konulmuş biri bronz, öteki taş iki büst. Yanlarında alçıdan bir Hercules'le bir gladyatör görülüyordu.

Sola dönüp bir bekleme odasından geçtik, odanın duvarları boyunca yan yana dizilmiş, uzayıp giden bir dizi sandalye vardı; buradan daha geniş, karanlığa gömülü ikinci bir bekleme odasına girdik. Yandaki bir salondan Tiracorda'nın ve hemşerisinin sesleri geliyordu. Büyük bir dikkatle, aralanmış kapıyla kapı pervazı arasındaki aralığa yaklaştık. Kapıdan sızan ince ışık huzmesi üzerimize düşerken, tuhaf bir konuşmaya tanık olduk.

"Buraya sessiz girmek; dört sayı" diyerek tane tane konuştu Tiracorda, konuğunu evin dış kapısından içeri alırken.

"Dört sayı, dört sayı..." diye yineledi Dulcibeni.

"Böyle: Sakin sakin düşünün, bunun için gelmediniz mi zaten?"

Hekim ayağa kalkıp sola doğru koşarcasına giderek görüş alanımızdan çıktı. Dulcibeni sırtı bize dönük oturuyordu.

Salonu, çevresinde ikisinin oturdukları masanın üzerine konulmuş iki büyük yaldızlı mum aydınlatıyordu. Döşeme eşyalarının daha önce hiç görmediğim görkemi karşısında bir kez daha şaşırıp hayran kaldım. Mumların yanında balmumu meyvelerle dolu gümüş kaplama küçük bir sepet göz alıyordu; ortamı aydınlatmak için, biri gül ağacından küçük bir masanın, öteki ise siyah çerçeveli, yaldızlı bakır armaları olan abanoz bir yazı masasının üzerinde iki büyük şamdan daha vardı. Duvarlar, koyu kırmızı satenden zengin bir duvar halısıyla kaplıydı; her yerde çeşitli ve göz alıcı figürlerin yer aldığı güzel tablolar görülüyordu. Göz gezdirince, manzaraların, hayvan-

ların, çiçeklerin ve kişilerin bulunduğu resimler gördüm: bir Çocuk İsa'yla Meryem, bir Meryem'in Kucağında İsa, bir Meryem'e Müjde, bir Aziz Sebastianus ve belki de bir *Ecce Homo.**

Ama salona, tam karşımızdaki en uzun duvarın ortasına asılı, büyük, yaldızlı, girişik bezemeler, oyma kristalden yaprak ve çiçek süsleriyle Efendimiz XI. İnnocentius'un görkemli bir portresi hâkimdi. Onun altında, yüksek bir ayaklık üzerinde birçok kutsal andaçla dolu olduğunu düşündüğüm gümüş kaplama ve yaldızlı sekizgen bir kutsal eşya sandığı fark ettim. Daha solda bir yatak ve kırmızı brokar kaplı bir lazımlık iskemlesi gördüm. Bu sonuncu ayrıntı aydınlatıcı geldi bana. Çok büyük bir olasılıkla, Tiracorda'nın hastalarını kabul ettiği muayenehanesinde bulunuyorduk.

Hekimin, bir kapıyı açıp yeniden kapadıktan sonra salonun ortasına döndüğünü işittik.

"Ne budalayım, onu öteki tarafa koymuşum."

Papa Hazretleri'nin koskoca ve tehdit edici portresinin asılı olduğu duvarı geçip sağa döndü. Şaşkın bakışlarımız arasında, önümüzdeki duvarda bir başka kapı açıldı. Duvarlardaki koyu kırmızı kumaşın aynısıyla kaplı, gözle görülmeyen iki kapı kanadı vardı. Gizli kapı, mesleki aletlerin bulunduğu küçük bir odayı gizliyordu. Pens, lavta ve neşterler, eczacılıkta kullanılan otların bulunduğu kavanozlar, birkaç kitap ve kâğıt tomarları görebildim; bu sonuncular belki de tıbbi danışmaların sonuçlarıydı.

* *Ecce Homo* (Lat.): "İşte İnsan"; İsa peygamberi başında dikenli taçla gösteren tablolara verilen ad. (Ç.N.)

"Hep oradalar mı, içerdeler mi?" diye sordu Dulcibeni.

"Buradalar, buradalar ve durumları iyi" dedi Tiracorda küçük odada bir şeylerle uğraşarak, "ama ben ikimiz için not ettiğim bir çift hoş şeyi arıyorum yalnızca. Hah, işte."

Biraz kırışmış bir kâğıt parçasını utkuyla sallayarak çıktı küçük odadan, gizli kapıyı kapadı ve okumaya hazırlanarak oturdu.

"Şunu dinleyin: Bir babanın yedi kızı varsa..."

Tam o anda Atto Melani, beni hayrete düşürerek, birden ellerini ağzına götürdü. Gözlerini kapadı, topuklarının üzerinde yükseldi ve bütün vücudu şişti. Sonra yüzü koluyla koltukaltının arasında, umutsuzca karnının üzerine eğildi, ağzını iki eliyle birden kapadı. Çok korktum: Acıyla mı, neşeyle mi, öfkeyle mi kıvrandığını anlamıyordum.

Bana bakan kaygılı ve çaresiz gözleri, Atto'nun hapşırmak üzere olduğunu anlamamı sağladı.

Rahip Melani'nin o günlerde nasıl kısa ama önlenemeyen aksırık nöbetlerine tutulduğundan daha önce söz etmiştim. Bu neyse ki, hatırladığım kadarıyla, rahibin gürültülü rahatlamasını tutmayı başardığı seyrek durumlardan biri oldu. Bir an için dengesini kaybedip yarı açık kapının üzerine yuvarlanmasından korktum. Mucize eseri duvardan destek aldı ve tehlike atlatılmış oldu.

Ne var ki, bu yolla, birkaç saniyeliğine de olsa, dikkatimiz dağılmış, Tiracorda'yla Dulcibeni'yi dinleyememiştik. Atto'nun yeniden kendine geldiğini görür görmez yakalamayı başardığım ilk konuşma parçası öncekiler gibi anlaşılmazdı.

"On dört mü?" diye soruyordu Dulcibeni bıkkın bir ses tonuyla.

"Sekiz! Ve niçin biliyor musunuz? Bir erkek kardeş, bütün kızların erkek kardeşidir. Har har har har! Har har haaaaaar!"

Tiracorda hırıltılı ve önünü alamadığı bir kahkahaya kaptırmıştı kendini; ne var ki, konuğu katılmadı bu gülüşe. Hekim sakinleşir sakinleşmez, Dulcibeni konuyu değiştirmeye çalıştı.

"Pekâlâ, bugün nasıl buldunuz onu?"

"Eh, şöyle böyle. Kaygılanmaktan vazgeçmezse, hiçbir ilerleme olmayacak, o da bunu biliyor. Belki de sülükleri bir yana bırakıp başka bir yolla müdahale etmeli" dedi Tiracorda burnunu çekip bir mendille az önceki kahkahanın neden olduğu gözyaşlarını silerek.

"Sahi mi? Ben de sanıyordum ki..."

"Ben de her zamanki yöntemlerle yol alacaktım" diye karşılık verdi hekim arkasındaki gizli kapıyı göstererek, "ama şimdi bundan o kadar emin değilim..."

"Söylememe izin verin, Giovanni" diyerek sözünü kesti Dulcibeni, "sizin meslekten birisi olmasam da, her çareye gereken zamanı tanımak gerekir."

"Biliyorum, biliyorum, göreceğiz ne hal alacağını..." diye karşılık verdi öteki dalgın bir ses tonuyla, "ne yazık ki, Monsenyör Santucci oldukça kötü durumda ve eskisi gibi takip edemiyor hastayı. Onun yerine benim geçmem önerildi ama çok yaşlıyım. Neyse ki, bir gün yerimizi alacak olan birileri var. Genç Lancisi gibi; ona yardım etmek için elimden geleni yaptım, yapacağım da."

"O da Marche'li, sanırım?"

"Hayır, burada Roma'da doğmuş. Ama deyim yerindeyse onu evlat edindim ben. Önce Marche Okulu'muzun öğrencisi oldu, sonra Sassia'daki Santo Spirito Hastanesi'nde asistanım yaptım onu."

"Kısacası, tedaviyi değiştirecek misiniz?"

"Göreceğiz, göreceğiz, belki de iyileşmesi için biraz kır havası yeterli olacaktır. Bu arada" dedi yeniden kırışık kâğıt parçasından okumaya başlayarak. "Bir çiftlikte..."

"Giovanni, beni dinleyin" diyerek sözünü kesti Dulcibeni heyecanlanıp, "görüşmelerimizden ne kadar haz aldığımı iyi bilirsiniz; ama..."

"Gene kızınızı mı gördünüz rüyanızda?" dedi öteki kaygıyla. "Sizin suçunuz değil, bin kez söyledim bunu size."

"Yok, hayır. Konu bu değil. Şunu..."

"Anladım: Gene karantina için kaygılısınız. Size daha önce söyledim bunu: bu-da-la-lık. İşler bana tarif ettiğiniz gibi gittiyse, salgın tehlikesi olmadığı gibi, bir karantina yerine kapatılma tehlikesi hiç yok. Çok haklı sizin şu neydi adı... Cristogeno."

"Cristofano, adı Cristofano. Ama başka bir şey var: Size gelirken, dehlizlerde takip edildiğimi sanıyorum."

"Ha o mu, besbelli, dostum! Dev bir lağım faresi gizlice takip etmiş sizi, haaar har har! Yeri gelmişken, önceki gün ahırda rastladım bunlardan bir tanesine. Şu büyüklükteydi" dedi Tiracorda kısa ve tombul kollarını abartılı bir biçimde açarak.

Dulcibeni sustu. Yüzünü göremesek de, bana kalırsa sabrı tükeniyordu.

"Biliyorum, biliyorum" dedi daha sonra Tiracorda, "hâlâ şu meseleye takıyorsunuz aklınızı. Ama niçin kendinize bu kadar işkence ettiğinizi anlamıyorum, aradan geçen onca yıldan sonra. Sizin suçunuz mu? Hayır! Gene de öyle olduğuna inanıp şöyle düşünüyorsunuz: Ah, keşke başka bir efendiye hizmet etseydim! Ah, keşke ressam, yaver, şair, nalbant ya da seyis olsaydım! Tüccar olmasaydım da, ne olursam olsaydım."

"Doğrusu, evet, bazen düşünüyorum bunu" diye onayladı Dulcibeni.

"Peki ben biliyor musunuz ne diyorum size? Öyle olsaydı, kızınız Maria'nın annesiyle de tanışamazdınız."

"Doğru. Çok daha azı yeterdi bana: Francesco Feroni'nin yoluma çıkmaması."

"Buyurun bakalım! Onun olduğundan bu kadar emin misiniz?"

"Şu domuz Huygens'in iğrenç emellerine destek veren oydu."

"Hiç olmazsa gerçekleri açıklayıp bir soruşturma talep edebilirdiniz..."

"Soruşturma mı? Ama izah ettim ya size: Kim bir Türk köle kadınının gayri meşru kızını aramaya çıkardı? Hayır, hayır, zor durumlarda Bargello'nun adamları değil, olsa olsa alçaklar, namussuzlar yardım edebilir insana."

"Ve namussuzlar yapılacak bir şey olmadığını söylediler size."

"Evet! Yapılacak bir şey olmadığını. Feroni'yle Huygens kızı alıp o alçağın yaşadığı yere götürmüşlerdi. Aramak için yola çıktım ama boşuna. Giydiğim eski siyah giysiyi görüyor musunuz? O zamandan beri üzerimde durur. Gücüm ve umutlarım tükendiğinde limandaki bir dükkândan aldım; bir daha asla çıkarmayacağım üzerimden... Aradım durdum, dünyanın dört bir yanında muhbirlere ve hafiyelere paralar verdim. En iyilerinden ikisi, sonunda Maria'dan hiçbir iz olmadığını söylediler bana. Satılmış olmalı ya da, korkum odur ki, ölmüş."

İkisi birkaç saniye sustular. Atto'yla birbirimize baktık; rahibin gözlerinde de aynı şaşkınlığı ve aynı soruları okudum.

"Size söyledim, çözümsüz ve avuntusuz bir hikâye" diyerek sözünü sürdürdü üzüntülü bir ses tonuyla Dulcibeni. "Her zamankinden bir yudum ister misiniz?" diye sordu, sonra cebinden küçük bir şişe çıkarıp masanın üzerine koydu.

"Ne soru ama!" dedi Tiracorda, birden yüzü aydınlanmıştı.

Ayağa kalktı, yeniden gizli kapıyı açıp küçük odaya girdi. Bir iniltiyle ayaklarının ucunda doğruldu, tavana yakın bir rafa doğru eğilip tombul parmaklarıyla güzel, yeşil bir camdan yapılmış iki küçük bardak çıkardı.

"Mucize bu: Paradisa, yeni gizli barınağımı keşfetmedi henüz" diye açıkladı, küçük odanın kapısını yeniden kaparken. "Bardaklarımı bulsa, kıyameti koparırdı. Şarap, oburluk günahları, Şeytan konusundaki takıntılarını biliyorsunuz... Ama size dönelim biz: Maria'nm annesine ne oldu?" diye sordu Tiracorda.

"Daha önce söyledim bunu size: Maria'nın kaçırılmasından kısa bir süre önce satılmıştı. Ondan da bir daha hiçbir haber alamadık."

"Satılmasına karşı çıkamadınız mı?"

"Odescalchi'lere aitti, bana değil, kızım gibi ne yazık ki."

"Öyle ya, onunla evlenmeniz gerekecekti..."

"Tabii. Ama benim konumumda... bir köle kadınla... doğrusu" diye kekeledi Dulcibeni.

"Ama bu yolla kızınızı nüfusunuza geçirebilirdiniz."

"Doğru ama anlarsınız ya..."

Kırılan cam gürültüsüyle irkildik. Dulcibeni alçak sesle sövdü.

"Özür dilerim, ah çok özür dilerim" dedi Tiracorda. "Umalım Paradisa bir şey duymamış olsun, hay Allah ne kötü bir durum..."

Hekim, masayı aydınlatan iki büyük mumdan birini çekerken, Dulcibeni'nin şişesine çarpmış, yere düşürdüğü şişe paramparça olmuştu.

"Önemli değil, handa biraz daha olacak aynısından" dedi Dulcibeni avutucu bir ses tonuyla ve yerden en iri cam kırıklarını toplamaya koyuldu.

"Dikkat edin, bir yerinizi keseceksiniz. Gidip bir bez alayım" dedi Tiracorda, "çok yormayın kendinizi, Odescalchi'lere hizmet ederken yaptığınız gibi, har har haaaar!"

Ve kıs kıs gülerek, arkasında bizim gizlendiğimiz yarı açık kapıya yöneldi.

Hareket etmek için birkaç saniyemiz vardı ve başka seçeneğimiz yoktu. Tiracorda kapıyı açarken, sırtımızı kapının iki yanındaki duvara yapıştırdık. Hekim, iki nöbetçinin arasından geçercesine, korkudan kaskatı ve dimdik kesilmiş ikimizin arasından geçti. Bekleme odasını baştan sona geçip karşı uçtaki kapıdan çıktı.

Rahip Melani'nin dehası ya da belki de pusu ve tuzaklara olan çılgınca eğilimi yetişti imdadımıza. Bana bir el işareti yaptı ve birlikte ileri, karşı duvara doğru koştuk, iki fare gibi sessiz ve süratli; yeniden kapının sağ ve solundaki duvara yapıştık. Bu kez kapının açık kanatları arkasına gizlenebilmek gibi bir avantajımız vardı.

"İşte burada" dediğini işittik Tiracorda'nın; belli ki bezi bulmuştu.

Papa Hekimi, yeniden benimle Atto'nun arasından geçerek bekleme odasına girdi. O zaman anladım: Karşı tarafta kalmış olsaydık, karşımızda belirdiğini görecek ve kaçamayacaktık.

Tiracorda, konuğunun onu beklediği salona girdi yeniden ve arkasından kapıyı kapadı. Son ışık huzmesi ka-

pının arkasında yitip giderken, Dulcibeni'yi görme fırsatım oldu: Hâlâ oturmuş, geriye, kapıya doğru eğiliyordu. Kuşkulu bir yüz ifadesiyle bekleme odasının karanlığına baktı ve bakışları, bilmeksizin, korkmuş yüzümün üzerinde durdu.

Alnımdaki teri bile silmeye cesaret edemediğim birkaç dakika boyunca kıpırtısız durduk. Dulcibeni kendisini son derece yorgun hissettiğini söyleyip ayrılmaya ve Donzello'ya dönmeye karar verdi. Tokuşturulmayan kadehler sanki birden ziyaretinin anlamını ortadan kaldırmıştı. İkisinin ayağa kalktığını işittik. Merdivenlere açılan ilk odaya doğru koşmaktan ve alçı heykellerin arkasına gizlenmekten daha iyi bir çözüm bulamadık. Tiracorda'yla Dulcibeni varlığımızdan habersiz, biraz uzağımızdan geçtiler. Dulcibeni elinde hana dönerken kullanacağı bir fenerle geçip gitti; hekim ise şişeyi kırdığı ve akşamı berbat ettiği için hâlâ özür diliyordu.

Merdivenleri inip antreye ulaştılar. Ne var ki, evin küçük giriş kapısının açıldığını işitmedik. Elbette, diye bana fısıldadı Atto, Dulcibeni Donzello'ya yeraltı yolundan dönüyordu, Donzello'nun önünde gece gündüz bekleyen nöbetçiler yüzünden tek olanaklı yoldu bu.

Biraz sonra Tiracorda yeniden merdivenleri çıkıp ikinci kata gitti. Zifiri karanlık içindeydik ve bin bir ihtiyatla mutfağa, sonra da ahıra indik. Dulcibeni'yi takip etmek için acele ediyorduk.

"Tehlike yok. Stilone Priàso gibi, elimizden kaçamayacak" diye fısıldadı Atto.

Ne yazık ki, işler bambaşka bir seyir aldı. Kısa sürede, "D" yolunda Dulcibeni'nin lambasının ışığını gördük. Marche'li soylu adam, ağır ve heybetli gövdesiyle, ağır ağır yol alıyordu. Sürpriz, "C" kanalıyla bitişme noktasında geldi: Sağa, Donzello yönüne dönmek yerine, Dulcibeni soldan devam etti yoluna.

"Ama imkânsız" dedi bana el-kol hareketleriyle Rahip Melani.

Biraz daha yol alıp sonunda dehlizi bölen su akıntısının biraz uzağına ulaştık. Daha ilerisi karanlıktı. Dulcibeni yağ lambasını söndürmüş olmalıydı. Böylece hiçbir referans noktamız kalmamış, körü körüne ilerliyorduk.

Avımızla karşılaşmaktan çekinerek yavaşladık ve kulaklarımızı diktik. Yalnızca yeraltındaki pis su akıntısının çağıltısı duyuluyordu. İlerlemeye karar verdik.

Rahip Melani takılıp düştü, neyse ki kötü bir şey olmadı.

"Hay aksi şeytan, lanet olası feneri ver bana" diye sövdü.

Lambamızı kendisi yaktı ve ikimiz de afallayıp kaldık. Birkaç adım ötemizde, su akıntısının enine kestiği dehliz sona eriyordu. Dulcibeni yok olmuştu.

"Nereden başlayalım?" diye sordu Rahip Melani öfkeli bir sesle, bu arada dönüş yoluna girmiş, son olaylarda mantıklı bir düzen belirlemeye çalışıyorduk. Öğrendiklerimizi genel çizgileriyle ortaya döktüm.

Pompeo Dulcibeni, özünü kavramayı başaramadığımız gizemli şeyler tartışmak üzere, Papa'nın özel hekimi ve Fermo'lu hemşerisi Giovanni Tiracorda'nın evine git-

mişti pek çok kez. Tiracorda, erkek kardeşler ve kız kardeşler, çiftlikler, dört sayıları gibi karışık meselelere değinmiş ve anlaşılmaz başka sözler etmişti.

Ayrıca, Tiracorda onu kaygılandırıyor gibi görünen ama kısa sürede sağlığına kavuşturabilmeyi umduğu bir hastayı tedavi ediyordu.

Buna karşılık, Pompeo Dulcibeni hakkında kapsamlı bilgilere ulaşmıştık: Maria adında bir kızı vardı (ya da kendi deyişiyle, bir zamanlar olmuştu). Kızın annesi bir köleydi ve Dulcibeni epey erken izini kaybetmişti onun; kadın satılmıştı.

Pompeo Dulcibeni'nin kızı, kendi söylediğine göre, Feroni adlı birisinin (aslına bakılırsa bana yeni gelmeyen bir addı bu) sağ kolu olan Huygens diye birisi tarafından kaçırılmıştı; göründüğü kadarıyla Feroni de bu işe yardım etmişti. Dulcibeni, kızın kaçırılmasına karşı koyamamıştı ve artık genç kızın öldüğünü düşünüyordu.

"O halde, çok büyük bir olasılıkla zavallı Dulcibeni'nin" dedim acıyarak, "kendi kendine konuşması sırasında konuştuğunu hayal ettiği kadın, yitirdiği kızıydı."

Ama rahip çoktandır dinlemiyordu beni.

"Francesco Feroni" diye mırıldandı. "İsmen tanıyorum onu: Yeni Dünya'nm İspanyol sömürgelerinde köle satarak zengin oldu ve sonra Floransa'ya Grandük Cosimo'nun hizmetine döndü."

"Bir köle tacìri, demek ki."

"Öyle. Belli ki pek de ahlaklı birisi değil. Floransa'da çok kötü şeyler söyleniyor hakkında. Şimdi hatırlıyorum, onun ve şu Huygens'in hakkında oldukça saçma bir söylenti dolaşıyordu" dedi Atto küçük bir kahkaha atarak. "Feroni, soylu bir Floransalı'yla akraba olmak için yanıp tutuşuyormuş; oysa kızı ve vârisi, o Huygens denen adam

için kelimenin tam anlamıyla sağlığından olmuş. Sorun şu ki, Huygens, Feroni'nin en güvenilir adamıydı ve en önemli, en hassas işlerinin tümünü onun adına o yürütüyordu."

"Ne olmuş peki? Feroni kovmuş mu onu?"

"Tam tersi: Yaşlı tacir, ondan yoksun kalmak istemiyormuş, kalamazmış da zaten. Böylece Huygens aile şirketinde çalışmaya devam etmiş; bu arada Feroni, kendi gücü sayesinde, genç yardımcısının her kaprisini neredeyse saplantılı bir biçimde yerine getirmeye uğraşıyormuş. Onu kızından uzaklaştırmak için, istediği bütün kadınları elde etmesini sağlıyormuş. En pahalı olanlarını da."

"Sonunda ne olmuş?"

"Bilmiyorum, bizi ilgilendirmiyor. Ama sanırım Dulcibeni'nin kızı, zavallıcık, Huygens ve Feroni'nin gözüne takılmış olmalı" diyerek iç geçirdi Atto.

Dulcibeni, diye sözümü sürdürdüm sonra, üstelik bu en şaşırtıcı keşifti, Odescalchi'lerin –Papa'nın ailesinin– hizmetinde tacir olarak çalışmıştı.

"Şimdi de sorulara geç" dedi Melani, dilimin ucunda sorulmayı bekleyen pek çok soru olduğunu tahmin ederek.

"Her şeyden önce" dedim, hafif bir yuvarlanmayla "D" dehlizine girdiğimiz sırada, "Dulcibeni Papa Ailesi için nasıl bir hizmet vermiş olabilir?"

"Değişik olasılıklar var" diye karşılık verdi Atto. "Dulcibeni 'tacir' dedi. Ama bu sözcük belki de kesin değil. Tacir kendi hesabına çalışır; oysa onun bir patronu vardı. Bu yüzden, Odescalchi'ler için yazmanlık, muhasebecilik, haznedarlık ya da vekillik yapmış olabilir. Belki de onlar

hesabına yolculuklar yapmıştır. O aile uzun yıllar boyunca bütün Avrupa'da tahıl ve dokuma alıp sattı."

"Peder Robleda bana faizle borç para verdiklerini söyledi."

"Robleda'yla bunu da mı konuştun? Aferin, delikanlı! Ama, doğru, daha sonra piyasadan çekilip özellikle borç para verme işiyle uğraşmışlardır. Son olarak, neredeyse bütün paralarını kamu görevleri ve tasarruf bonoları satın almaya yatırdıklarını öğrendim."

"Sinyor Atto, Tiracorda'nın sözünü ettiği hasta kim olabilir?"

"Bu en kolay soru. Düşün bir: Hastalığı gizli kalması gereken bir hasta, Tiracorda da Papa'nın hekimi."

"Aman Tanrım, demek ki..." diyerek vardığım sonucu söyleme cüretini gösterdim, bir yandan da yutkunuyordum, "Efendimiz XI. İnnocentius."

"Sanırım öyle. Gene de, şaşırdım; Papa hastalandığında, haber yıldırım hızıyla yayılır. Oysa Tiracorda haberi gizli tutmak istiyor. Belli ki Vatikan'da şu sıralar durumun çok hassas olmasından kaygı duyuyorlar. Viyana'da kimin kazanacağı hâlâ bilinmiyor. Zayıf düşmüş bir papa, Roma'da huzursuzluk ve kargaşanın baş göstermesine neden olabilir; yurtdışında da Türklerin moral kazanmasına ve Hıristiyan müttefiklerin moralinin bozulmasına yol açabilir. Sorun şu ki, Tiracorda'nın söylediği gibi, Papa'nın sağlığı iyiye gitmiyor ve kısa bir süre sonra tedaviyi değiştirmek zorunda kalacaklar. İşte bu yüzden haberin dışarı sızdırılmaması gerekiyor."

"Ama Tiracorda dostuyla paylaştı bu sırrı" dedim.

"Belli ki Dulcibeni'nin sır vermeyeceğini düşünüyor. Ve Dulcibeni, bizim gibi, karantina düzeni altındaki bir hana kapatılmış durumda. Elbette, sırrı ifşa etmek için

çok fazla fırsat yok elinde. Ama en ilginç olan nokta, bir başkası."

"Yani?"

"Dulcibeni, Fouquet'yle birlikte yolculuk ediyordu. Şimdi gizemli şeyleri tartışmak üzere Papa'nın hekimini ziyaret ediyor; çiftlikler, erkek kardeşler, dört sayıları... Neden söz ettiklerini anlamak için bir gözümü verirdim."

Donzello'ya dönmek üzereyken Aziz Avcıları'yla karşılaştık yeniden, Navona Meydanı kalıntıları arasındaki arşivlerinde.

İkisinin o iğrenç kemik yığınını yeniden kurduklarını fark ettim, hatta yığın şimdi daha yüksek ve daha büyük görünüyordu. Aziz Avcıları selam falan vermediler bize. Heyecanlı bir ağız dalaşına girmişler ve göründüğü kadarıyla bir nesnenin kimin olduğunu tartışıyorlardı. Ciacconio üstün geldi; ani bir hareketle Ugonio'nun elinden bir şey kapıverdi ve bunu aşırı bir yaltaklanmayla gülümseyerek Atto Melani'ye uzattı. Birkaç kuru yaprak parçasıydı.

"Nedir bu?" dedi Atto, "ikide bir verdiğin her saçmalık için sana para ödeyecek değilim."

"Tuhaf yapraklar" dedi Ugonio. "Dilenciden çok hekim olmak için, Ciacconio ağşından kan şışıp ölen şıçanların yakınlarında kaşı yapıp bulmuş."

"Ölü farelerin yanında tuhaf bir bitki... ilginç" yorumunda bulundu Atto.

"Ciacconio şaşırtıcı bir kokuşu olduğunu şöylüyor" diye sözünü sürdürdü Ugonio, "heyecan veren, merak uyandıran, bilinmeyen bir bitki... Kışacaşı: Kötü değil iyi etkilere ulaşmak için onu şişe şunuveriyor; çünkü yü-

kümlülüklerin yerine getirilmeşiyle vaftiş olmuş kişinin şevinci artar."

Atto Melani yapraklardan birini aldı; yaprağı incelemek için lambanın ışığına yaklaştırırken, birden hatırladım ben.

"Şimdi düşünüyorum da, Sinyor Atto, yeraltı dehlizlerinde sanırım ben de kuru yapraklar görmüştüm."

"İşe bak sen" dedi Atto neşeli bir ses tonuyla, "burada yapraktan geçilmiyor. Nasıl olur bu? Yeraltında ağaç yetişmez ki."

Ona kanalda Stilone Priàso'yu takip ederken, yaprakların üzerine basmış olduğumu, hatta Stilone duyar diye çekindiğimi açıkladım.

"Seni budala, bunu bana söylemeliydin. Bizimki gibi durumlarda hiçbir şeyi ihmal etmemek gerekir."

Ufalanıp toz olabilecek nitelikteki bitki parçalarından birkaçını alıp, dikkatsizliğimi telafi etmeye söz verdim kendi kendime. Atto'ya Tiracorda'yla Dulcibeni'nin anlaşılmaz konuşmalarında sözünü ettikleri çiftlikleri, erkek kardeşleri ve dört sayılarını çözme konusunda yardım edemeyeceğime göre, hiç olmazsa bu kuru yaprakların hangi bitkiden geldiğini öğrenmeye çalışacaktım. Böylece belki de bunları yeraltı tünellerine kimin saçmış olduğunu bulabilirdik.

Aziz Avcıları'nı kemiklerinin çevresinde işe dalmış bırakıp oradan ayrıldık. Hana dönüş yolculuğumuz sırasında, Rahip Melani'ye Devizé'yle konuşmamızı henüz anlatmamış olduğumu hatırladım. Son keşiflerin fırtınası içinde unutmuştum bunu, üstelik müzisyenden

önemli hiçbir şey öğrenmeyi başaramadığım için de kolayca unutmuştum. Böylece Atto'ya buluşmamızı anlattım. Tabii, gitaristin güvenini kazanmak için, rahibin onuruna leke sürecek iftiralarda bulunmak zorunda kaldığımı söylemeden.

"Önemli hiçbir şey öğrenmedim mi diyorsun?" diye haykırdı rahip, sözümü bitirmeme fırsat vermeden. "Bana Kraliçe Marie-Thérèse'in ünlü Francesco Corbetta'yla ve Devizé'yle görüştüğünü söylüyor ve buna hiç önemli değil diyorsun, öyle mi?"

Atto Melani'nin tepkisi beni hazırlıksız yakalamıştı. Rahip neredeyse bir korku nöbetine tutulmuştu. Ben anlatırken, bir durup bir ilerleyerek yol alıyorduk. Birden duruyor, gözlerini fal taşı gibi açıyor ve yinelememi istiyordu; sonra sessizce yürümeye devam ediyor, sonra gene düşünceli ve endişeli duruveriyordu. Sonunda, her şeyi en başından anlattırdı bana.

Bunun üzerine, ona bir kez daha, masaj için Devizé'nin odasına yöneldiğimde, genç müzisyenin öylesine sık çaldığı ve karantinadan önce Donzello'nun öteki kiracılarının da büyülenerek dinlediği rondoyu işittiğimi söyledim. Devizé'ye besteyi kendisinin mi yaptığını sormuştum, o da bana ustasının –Corbetta adında birisi– bu rondonun melodisini sıkça çıktığı gezilerinden birisi sırasında öğrendiğini söylemişti. Corbetta melodiyi epey elden geçirip Kraliçe'ye armağan etmişti; Kraliçe daha sonra müzik tablaturasını Devizé'ye teslim etmiş, Devizé de üzerinde bazı değişiklikler yapmıştı. Kısacası, bestenin artık kimin olduğu pek bilinmiyordu; ama en azından hangi ellerden geçtiği açıktı.

"Peki ama Corbetta'nın kim olduğunu biliyor musun sen?" diye sordu bana rahip, iki ince çizgi halini alan gözleriyle ve her heceyi tane tane söyleyerek.

İtalyan Francesco Corbetta, diye açıkladı bana, gelmiş geçmiş en büyük gitarcıydı. Gitarın sesine hayranlık duyan Genç XIV. Louis'ye müzik öğretmesi için Fransa'ya Mazarin çağırmıştı onu. Ünü kısa sürede büyümüş ve İngiltere Kralı II. Charles (o da gitar tutkunuydu) Corbetta'yı kendisiyle birlikte Londra'ya götürmüş, ona iyi bir evlilik yaptırmış ve İngiltere'nin soyluları arasına terfi ettirmişti. Ama son derece incelikli bir müzisyen olmanın ötesinde, hemen hiç kimsenin bilmediği bir özelliği daha vardı Corbetta'nın: Çok iyi bir şifre uzmanıydı.

"Şifreli mektuplar mı yazıyordu?"

"Daha da iyisi: İçinde gizli mesajlar barındıran şifreli besteler yapıyordu."

Corbetta sıra dışı bir kişiydi. Son derece çekici ve düzenci bir kişi, kaşarlanmış bir kumarbaz olarak, ömrünün büyük bir bölümünü Mantova, Venedik, Bologna, Brüksel, İspanya ve Felemenk arasında yolculuk ederek geçirmiş, birkaç skandala da adı karışmıştı. Daha iki yıl önce, altmış yaşında ölmüştü.

"Peki kendisi aykırı bulmuyor muydu acaba... müzisyenliğin yanı sıra danışmanlık mesleğini?"

"Eh, aslına bakılırsa, sana adını verdiğim ülkelerin siyasi işlerine epey karışmıştı diyebilirim" dedi Atto Melani; böylece Corbetta'nın bazı hafiyelik işlerine bulaşmış olması gerektiğini kabul ediyordu.

"Bu amaçla mı kullanıyordu gitar tablaturalarını?"

"Evet ama elbette onun buluşu değildi bu. İngiltere Kraliçesi Elizabeth'in lavtacısı ünlü John Dowland, patronlarının gizli bilgileri gönderebilecekleri besteler yapıyordu."

Müzik notalarının ses sanatıyla tamamen ilgisiz anlamlar içerebileceğine beni ikna etmesi kolay olmadı Atto Melani'nin. Ne var ki, hep böyle olmuştu bu: Gerek hükümdarlar, gerek Kilise Devleti yüzyıllardır notalarla şifre yazımına başvuruyorlardı ve bu konuyu bütün bilginler çok iyi biliyorlardı. Herkesin ulaşabileceği bir örnek vermek gerekirse, dedi, Della Porta *De furtivis litterarum notis** adlı kitabında nota yazımında her tür ve her uzunlukta gizli mesajın gizlenmesine imkân veren çok sayıda sistemi açıklamıştı. Sözgelimi, uygun bir anahtar sayesinde, alfabenin her harfiyle bir müzik notası arasında bağ kurmak mümkündü. Böylece, anahtarı elinde bulunduran kişi, porte üzerine yazılan art arda dizili notalardan sözcüklere ve eksiksiz tümcelere ulaşabiliyordu.

"Ne var ki, bu yolla *saltus indecentes*, bir başka deyişle, hoş olmayan kakışımlı sesler ve anarmoniler sorunu ortaya çıkar; notaları kazara okuyan kişide *ictu oculi*** bile kuşku uyandırabilir bunlar. Bu yüzden daha incelikli sistemler düşünmüş olanlar vardır."

"Kim peki?"

"Bizim Kircher'in ta kendisi! Sözgelimi, *Musurgia universalis* adlı eserinde, her notaya bir harf ayırmak yerine, alfabeyi müzik malzemesini daha iyi yönetebilecek ve besteyi daha ince, daha hoş kılabilecek tarzda bir madrigalin ya da bir orkestranın dört sesi arasında dağıtmıştır. Mesajın ele geçirilmesi durumunda, herkesi kuşkuya düşürecek bir şeydir bu. Sonra, söylenen metnin ve çalınan notaların sonsuz olası düzenlemesi söz konusudur. Örneğin, müzik notası –fa, la ya da re– metinle örtüşü-

* *De furtivis litterarum notis* (Lat.): Sayılarla Gizli Yazı Üstüne İnceleme. (Ç.N.)
** *Ictu oculi* (Lat.): Göz attığında; şöyle bir baktığında. (Ç.N.)

yorsa, bu durumda yalnızca o heceler göz önünde bulundurulur. Ya da tam tersi yapılıp söylenen metnin yalnızca kalanı korunabilir. Bu noktada metin gizli anlamını ortaya koyacaktır. Corbetta, Kircher'in bu yeniliğini biliyordu elbette."

"Devizé'nin gitar dışında Corbetta'dan bu... gizli iletişim sanatını öğrendiğini mi düşünüyorsunuz?"

"Paris Sarayı'nda tam da böyle olduğu fısıltısı dolaşıyor. Kaldı ki, Devizé, Corbetta'nın gözde öğrencisi değildi yalnızca, aynı zamanda ve özellikle iyi bir dostuydu onun."

Dowland denen kişi, Melani, Corbetta ve belki onun öğrencisi Devizé de... Artık müzikle hafiyelik arasında kaçınılmaz bir bağ bulunduğundan kuşkulanmaya başlıyordum.

"Unutmamalı ki" diyerek sözünü sürdürdü Rahip Melani, "Corbetta, Fouquet'yi yakından tanıyordu; çünkü 1660'a kadar Mazarin'in sarayında gitaristlik yapmıştı. Gerçekten de, Corbetta ancak o yıldan sonra Londra'ya göç etmiş; bununla birlikte, Paris'e çok sık gidip gelmiş, on yıl kadar sonra bu şehre kesin olarak dönmüştür."

"Ama öyleyse" diyerek, neredeyse kendi sözlerime kendim inanmak istemeksizin, bildirdim vardığım sonucu, "o rondo da gizli bir mesajı barındırıyor olabilir."

"Sakin ol, sakin ol, önce kalanına bir bakalım: Bana Corbetta'nın rondoyu Kraliçe Marie-Thérèse'e armağan ettiğini, onun da besteyi Devizé'ye verdiğini söyledin. Şimdi, bu bana bir başka değerli bilgi sağlıyor: Kraliçe'nin iki gitaristle ilişki içinde olduğunu hiç bilmiyordum. Öyle duyulmamış bir şey ki, inanmakta güçlük çekiyorum."

"Anlıyorum" diyerek sözünü kestim. "Marie-Thérèse neredeyse manastır hayatı sürüyormuş..."

Böylece, Devizé'nin bana Pek Hıristiyan Kral'ın zavallı eşine reva gördüğü aşağılamaları aktardığı uzun monoloğunu anlattım ona.

"Manastır hayatı mı?" dedi Atto sonunda. "Ben olsam, bu sözü kullanmazdım" diye karşılık verdi sinsice.

Ve bana Devizé'nin merhum Fransa Kraliçesi'ne ilişkin belki fazlaca kusursuz bir portre çizmiş olduğunu açıkladı. Versailles'da, o şimdi bana bunları anlatırken, veliahtla ilginç bir benzerliği olan melez bir kıza rastlamak mümkündü hâlâ. Bu mucizenin açıklaması yirmi yıl öncesine, sarayda bir Afrika devletinin elçilerinin konakladığı zamana uzanıyordu. Elçiler XIV. Louis'nin eşine bağlılıklarını göstermek için, Kraliçe'ye Nabo adlı bir zenci uşak armağan etmişlerdi.

Birkaç ay sonra, 1664'te, Marie-Thérèse nur topu gibi, kara tenli bir kız çocuk dünyaya getirmişti. Mucize gerçekleşir gerçekleşmez, Krallık Cerrahı Félix Kral'a yeni doğan çocuğun renginin doğumdaki kan toplanmasına bağlı geçici bir rahatsızlık olduğuna yemin etmişti. Ne var ki, günler geçiyor, kız çocuğunun derisi bir türlü açılmıyordu. Krallık Cerrahı bunun üzerine belki de saraydaki bazı zencilerin aşırı ısrarlı bakışlarının Kraliçe'nin hamileliğine zarar verdiğini söylemişti. "Bakış mı?" diye karşılık vermişti Kral. "Pek nüfuz ediciymiş herhalde!"

XIV. Louis, birkaç gün sonra büyük bir gizlilik içinde Uşak Nabo'yu öldürtmüştü.

"Peki Marie-Thérèse?"

"Hiçbir şey söylemedi. Kimse ne ağladığını gördü, ne gülümsediğini. Hatta onu görmediler bile. Her durumda, Kraliçe'nin ağzından iyilik ve bağışlama sözleri dışında bir şey koparmak asla mümkün olmamıştı. Kral ona nedime olarak kendi sevgililerini tahsis etme cüretini gös-

terse bile, Kral'a bağlılığını kanıtlamak için hep en küçük şeyleri bile ona bildiriyor görünüyordu. Sanki Marie-Thérèse'in elinden silik, donuk, neredeyse kişisel iradeden yoksun olmaktan başka bir şey gelmiyordu. Fazla iyiydi. Fazla."

Aklıma Devizé'nin sözü geldi: Marie-Thérèse'i yalnızca dış görünüşe göre yargılamak hata olurdu.

"Hislerini belli etmediğini mi düşünüyorsunuz?" diye sordum bunun üzerine.

"Habsburg Hanedanı'ndan ve İspanyol'du. Pek kibirli, kocasının can düşmanı iki ırk. Fransız toprağında yurdundan ayrı düşmüş Avusturyalı Marie-Thérèse kendisini nasıl hissediyordu sanıyorsun? Babası onu çok seviyordu ve yalnızca Pireneler Barışı'nı sonuçlandırabilmek için kabul etmişti kızından ayrılmayı. Fransa'yla İspanya antlaşmaya imza atıp, Louis'le Marie-Thérèse'in evliliğine karar verildiğinde, bir delikanlı olarak Faisans Adası'nda bulunuyordum ben. İspanya Kralı Felipe, kızından ayrılma vakti geldiğinde –onu bir daha asla göremeyeceğini biliyordu– onu kucaklayıp çocuk gibi ağladı. Bir kralın böyle davrandığını görmek neredeyse utanç vericiydi. Antlaşmanın ardından verilen ziyafette –hayatımda gördüğüm en görkemli ziyafetlerden biriydi bu– neredeyse hiç elini sürmedi yemeğe. Ve akşam, odasına çekilmeden önce, gözyaşları arasında 'Ölü bir adamım ben' diyerek ve başka budalaca sözler ederek inlediğini duyuyorlardı."

Melani'nin sözleri şaşkına döndürmüştü beni. Avrupa'nın yazgısına hükmeden güçlü hükümdarların, sevdikleri bir yakınlarından ayrılmaları gerektiğinde, böyle büyük bir ıstırap duyabileceklerini düşünmemiştim hiç.

"Peki Marie-Thérèse?"

"Önce her zamanki gibi, hiçbir şey olmamış gibi davrandı. Müstakbel kocasından hoşlanmadığını hemen belli etmişti; gülümsüyor, sevimli bir edayla sohbet ediyor ve yola çıkmaktan memnun görünüyordu. Ama o gece hepimiz işittik odasında acı içinde haykırdığını: "*Ay, mi padre, mi padre*!"*

"Öyleyse kesin; hislerini belli etmiyordu."

"Hiç kuşkusuz. Nefretini ve aşkını belli etmiyor, merhamet ve bağlılık maskesini takıyordu. Bu yüzden de, Marie-Thérèse, Corbetta ve Devizé arasındaki hoş tablatura değiş tokuşlarını hiç kimse bilmiyor idiyse, buna hiç şaşmamak gerek. Belki her şey Kral'ın gözleri önünde cereyan etmiştir!"

"Peki Kraliçe Marie-Thérèse gitaristlerden yararlanıyor muydu sizce, onların bestelerine çeşitli mesajları saklamak için?"

"Olmayacak şey değil. Yıllar önce, bir Felemenk gazetesinde bu tür bir şeyler okuduğumu hatırlıyorum. Pek Hıristiyan Kral'a kara çalmak için Amsterdam'da yayımlanmış ama Fransızca yazılmış, bazı yazar bozuntularının kaleminden çıkma beş para etmez bir şeydi. Paris Sarayı'ndaki, adını doğru hatırlıyorsam Belloc adında genç bir uşaktan söz ediyordu; bu uşak, yüksek sesle okunacak parçalar yazıyor, daha sonra bunlar balelere ekleniyormuş. Dizelerin arasına, Kraliçe'nin Kral'ın ihanetlerinden ötürü yakınmaları ve acıları şifreli olarak iliştiriliyormuş ve parçaları sipariş eden de Marie-Thérése'in ta kendisiymiş."

"Sinyor Atto" diye ona sordum bunun üzerine, "Matmazel kim?"

* *Ay, mi padre, mi padre!* (İsp.): Ah, babacığım, babacığım! (Ç.N.)

"Nereden duydun bu adı?"

"Devizé'nin tablaturasının üst kenarında okudum. Şöyle yazılmıştı: '*à Mademoiselle.*'"*

Lambanın yaydığı ışık epey zayıf olsa da, Rahip Melani'nin sarardığını gördüm. Ve birden gözlerinde birkaç gündür sessizce onu için için kemirmeye başlamış olan korkuyu okudum.

Bunun üzerine ona Devizé'yle buluşmamın kalanını anlattım: Nasıl rondo tablaturasını beklenmedik biçimde merhemle lekelediğimi ve lekeyi çıkarmaya çalışırken, nasıl orada "*à Mademoiselle*" ithafını okuduğumu. Ona Devizé'nin Matmazel hakkında bana anlatmış olduğu birkaç şeyi de anlattım. Bir başka deyişle, Kral'ın kuzini olduğunu, isyancı geçmişi yüzünden, Kral'ın onu evde kalmaya mahkûm ettiğini.

"Matmazel kim, Sinyor Atto?" diye yineledim.

"Kim olduğu önemli değil, kiminle evlendiği önemli."

"Evlendiği mi? Ceza olarak evlenmemesi gerekmiyor muydu?"

Atto bana işlerin Devizé'nin anlattığından biraz daha karmaşık olduğunu açıkladı. Aslında adı Anne Marie Louise olan ve Montpensier Düşesi olan Matmazel, Fransa'nın en zengin kadınıydı. Ne var ki, para yetmiyordu ona. Bir kralla evlenmeyi istiyordu çılgınca; XIV. Louis de ona evliliği yasaklayıp hayatını mahvederek kendini eğlendirmişti. Sonunda Matmazel bu konuyu bir daha düşündü. Uzak, yabancı bir toprakta acımasız bir kralın buyruğunda kraliçe olup, sonunun Marie-Thérèse gibi olmasını istemediğini söyledi. Sonra tam kırk sekiz yaşında, ne idüğü belirsiz taşralı küçük bir senyöre âşık ol-

* *À Mademoiselle* (Fr.): Matmazel'e. (Ç.N.)

du. Bu kişi, işe yaramaz Gaskonyalı yoksul bir askeri öğrenciyken, yıllar önce talihi yaver gidip Kral'ın gözüne girmiş, onun eğlence arkadaşı olmuş ve sonunda Lauzun Kontu atanmıştı.

Lauzun meteliksiz bir kadın avcısıydı, dedi Atto küçümseyici bir tavırla ve Matmazel'e parası için yaklaşmıştı. Ama sonunda Pek Hıristiyan Kral düğüne izin vermişti. Tam bir kendini beğenmişlik örneği olan Lauzun, kral düğününe layık şenlikler istiyordu. Kibirle şişinerek, "krallık hanedanından iki soylunun evlenmesi gibi" diye yineliyordu dostlarına. Ama bu arada XIV. Louis konuyu bir daha gözden geçirmişti. Müstakbel gelinle damat yalvardılar, yakardılar, tehditler savurdular. Hiçbir şey elde edemediler ve gizlice evlenmek zorunda kaldılar. Kral bunu öğrendi; böylece Lauzun'un yıkımı başladı. Paris'ten çok uzak bir kalede hapis oldu sonu Lauzun'un.

"Bir kale..." diye yineledim anlamaya başlayarak.

"Pignerol'da" diye tamamladı rahip.

"Fouquet'yle..."

"Tam üstüne bastın. Fouquet'yle birlikte."

O âna kadar, diye açıkladı Melani, Fouquet koskoca kaledeki tek mahkûmdu. Ama kendisini tutuklamak için Kral'la birlikte Nantes'a gelmiş olan Lauzun'u önceden tanıyordu. Lauzun Pignerol'a getirildiğinde, Başmüfettiş dokuz yıldır hücrede ömür tüketiyordu.

"Peki Lauzun ne kadar kaldı orada?"

"On yıl."

"Ne kadar da çok!"

"Daha kötü olabilirdi sonu. Kral hapis süresini belirlememişti ve onu istediği kadar tutabilirdi içeride."

"Öyleyse nasıl oldu da on yıl sonra serbest bıraktı onu?"

Bu bir giz olarak kaldı, dedi Atto Melani. Kesin olan tek şey, Lauzun'un Fouquet'nin yok olmasından topu topu birkaç ay sonra serbest bırakılmasıydı.

"Sinyor Atto, artık hiçbir şey anlamıyorum" dedim, bir yandan da bedenimi sarsan titremeyi durdurmayı başaramıyordum. Artık neredeyse varmıştık hana, üstümüz başımız kir içinde ve üşümüş.

"Zavallı delikanlı" diyerek bana acıdı Rahip Melani, "birkaç gecede Fransa'nın ve Avrupa'nın tarihinin yarısını öğrenmek zorunda bıraktım seni. Ama hepsi yararlı! Şimdiden, gazeteci olsaydın, önümüzdeki üç yıl boyunca yazacağın malzeme olurdu elinde."

"Ama bütün bu gizemlerin ortasında, sizin bile durumumuzun ne olduğu hakkında hiçbir fikriniz yok" diyerek gözü pek bir karşılık verdim, umutsuz ve yorgunluktan soluk soluğa. "Ne kadar anlamaya çaba gösterirsek, o kadar karmaşıklaşıyor olay. Ama şunu biliyorum: Sizi Pek Hıristiyan Kral'ın niçin yirmi yıl önce dostunuz Fouquet'yi mahkûm ettirdiğini anlamak ilgilendiriyor yalnızca. Benim incilerim ise sonsuza dek yitip gitti."

"Bugün herkes geçmişin gizemlerini araştırıyor" diyerek susturdu beni sert bir tavırla Rahip Melani, "çünkü günümüzdeki gizemler fazlaca korkutuyor insanları. Oysa sen ve ben hem geçmişteki, hem günümüzdeki gizemleri çözeceğiz. Söz veriyorum sana."

Söylemesi kolay sözler, diye düşündüm. Rahibe, Donzello'daki altı günlük zorunlu birlikteliğimiz içinde neler öğrenmiş olduğumuzu özetlemeye çalıştım. Birkaç hafta önce Başmüfettiş Fouquet iki soylunun eşliğinde

hanımıza gelmişti. İlki, Pompeo Dulcibeni, yeraltı tünelleri düzenini biliyor ve o sıralar Papa'yı tedavi etmekte olan hemşerisi Hekim Tiracorda'ya gitmek için yararlanıyordu bundan. Bunun yanı sıra, Dulcibeni'nin bir köle kadından bir kız çocuğu olmuş; Dulcibeni, Odescalchi'lerin, bir başka deyişle Papa Ailesi'nin hizmetindeyken, Feroni diye birisinin desteklediği Huygens adlı bir adam bu kız çocuğunu kaçırmıştı.

Fouquet'ye eşlik eden ikinci kişi, Robert Devizé bir gitaristti; Fransa Kraliçesi Marie-Thérèse'le pek açık olmayan ilişkileri vardı ve Devizé'nin hep çaldığını duyduğumuz rondoyu yazıp ölmeden önce Marie-Thérèse'e armağan etmiş entrikacı bir kişi olan Francesco Corbetta'nın öğrencisiydi. Ne var ki, rondonun notalarında, Pek Hıristiyan Kral'ın kuzini ve Kont Lauzun'un eşi "Matmazel'e" ithafı vardı. Lauzun on yıl boyunca Pignerol'da Fouquet'nin hapis arkadaşı olmuştu, Başmüfettiş ölmeden önce...

"'Kaçmadan' demek istiyorsun" diyerek beni düzeltti Atto, "burada Donzello'da öldüğüne göre."

"Doğru. Ve sonra..."

"Ve sonra bir Cizvit, Venedikli bir kaçak, bir orospu, sarhoş bir hancı, Napolili bir müneccim, İngiliz bir sığınmacı ve bütün meslektaşları gibi savunmasız zavallıları katleden Siena'lı bir hekim."

"Ve iki Aziz Avcısı" diye ekledim.

"Ah doğru, iki hilkat garibesi. Son olarak da kafa patlatan biz ikimiz, handa birisi vebaya yakalanmışken ve yeraltı dehlizlerinde kan lekeli Kutsal Kitap sayfalarına, kan dolu küçük şişelere, kan kusan farelere rastlarken... fazla kan, doğrusu."

"Bu ne demek, Sinyor Atto?"

"Güzel soru. Kaç kez yinelemek zorundayım sana? Hep kargaları ve kartalı düşün. Ve kartal gibi davran."

Bu noktada artık Donzello'nun gizli küçük odasına giden merdiveni tırmanıyorduk ve bir süre sonra, ertesi gün için randevulaşarak birbirimizden ayrıldık.

Yedinci Gün
17 Eylül 1683

Heyecan dolu günlerde de, beni sevgiyle eğitip yetiştirmiş olan yaşlı kadının çocuklara hep yapıldığı gibi ikide bir yinelediği örnek bir ilke geliyordu aklıma zaman zaman: asla yarıda bırakma bir kitabı.

Sanırım aklım bu bilge ilkede, ertesi gün Stilone Priâso'nun Astroloji Gazetesi'ni sonuna kadar okumaya karar verdim. Titiz eğiticim yanılmıyordu: Bir kitabı kısmen okuyup, onu bir bölümüyle ve hakkında verilmiş yanlış bir hükümle anımsamaktansa, hiç okumamak daha iyi. Belki de sonraki sayfalar, diye düşünüyordum, o âna kadar gizemli kitapçığa atfettiğim karanlık güçlerin önemini yeniden tartmama yardım edecekti.

Bu arada, uyandığımda, önceki günlere göre daha az bitkindim; bizi Tiracorda'nın evinden yeraltı deresine kadar "C" dehlizini baştan sona yeniden katederek Dulcibeni'yi takip etmeye sevk eden kovalamacalar ve kaçışlar oyunundan sonra, yeterince uyumayı başarabilmiştim. Özellikle de Devizé (ve gizemli rondosu) hakkında rahiple hana dönüş yolculuğumuz sırasında ulaştığımız şaşırtıcı keşiflerden sonra.

Zihnim henüz o girift hikâyeye dönüp içeriği üzerinde akıl yürütmeyi reddediyordu. Bu yüzden, şimdi, Aziz

Avcıları'nın Stilone Priâso'dan aldıkları Astroloji Gazetesi'ni sonuna kadar okumak için güzel bir fırsat beliriyordu karşımda. Gazeteyi hâlâ küçük yatağımın şiltesi altında saklıyordum.

Bu öngörüler kitapçığı geçen ayların olaylarını kesin olarak tahmin etmiş görünüyordu. Ama şimdi geleceğimiz için neleri barındırdığını bilmek istiyordum.

Böylece eylül ayının üçüncü haftasına, yaklaşmakta olan günlere ilişkin tahminleri okudum.

> *Yıldızlardan elde edilen kehanetleri, bu hafta, öncelikle Merkür verecek bize; Merkür, kendi evlerinde iki yıldızın ağırlayıcısı olarak, üçüncü hanede Güneş'le buluştuğunda*, hükümdar yolculukları, ulakların ulaştırdığı kalın mektuplar ve çeşitli krallık elçilikleri haber veriyor.
>
> *Bitişik Jüpiter ile Venüs, ateş üçgeniyle, çok önemli bir* birlik ya da barış antlaşması yapmak için güçlü kişilerin bir araya gelişini düzenlemeye çalışıyorlar birlikte.

Hemen dikkatimi "hükümdar yolculukları ve ulakların ulaştırdığı kalın mektuplar"la "krallık elçilikleri" çekti; hiç kuşkum yoktu: Şu anda belirlenme aşamasına ulaşmış olan Viyana Savaşı'nın sonucunu bildiren resmî yazılardı bunlar.

Gerçekten de, çok kısa süre içinde, belki de savaşa katılmış hükümdarlarla prenslerin kendilerinin başı çektiği atlı ulak grupları, duyuruyu üç günde Varşova'ya, beş günde Venedik'e, sekiz ya da dokuz günde Roma'yla Paris'e ve daha uzun bir sürede Londra'yla Madrid'e ulaştırmak için Avrupa'yı katedeceklerdi.

Bir kez daha gazetenin yazarı on ikiden vurmuştu. Büyük savaşı önceden görmekle kalmamış, son çarpışmanın ertesi günü haberlerin çılgınca yayılacağını da görmüştü.

Ve Astroloji Gazetesi'nin sözünü ettiği "çok önemli bir barış antlaşması yapmak için güçlü kişilerin bir araya gelişi", yenenlerle yenilenler arasında elbette imzalanacak olan barış antlaşması değil miydi?

Eylülün dördüncü ve son haftasıyla sürdürdüm okumamı:

> Hastalarla ilgili çok kötü haberler duyulabilecektir bu dördüncü haftada; *altıncı haneyi yöneten Güneş tedavi yükümlülüğünü Satürn'e verdiği için* sıtma nöbetleri, akıntılar, su toplanmaları, şişkinlikler, siyatik, damla hastalığı ve taş ağrıları hüküm sürecektir. *Buna karşılık, sekizinci haneyi yöneten Jüpiter* çok çabuk sağlığına kavuşturacaktır birçok hastayı.

Demek ki sağlıkla ilgili başka tehditler olacaktı: ateşler, beden sıvılarının dolaşımında rahatsızlıklar, midede aşırı su birikmeleri, kemikler, bacaklar ve içorganlarda ağrılar.

Hepsi de ağır ama gazetenin söylediğine göre aşılması olanaksız olmayan tehditler. Gerçekten de, daha kötüsü daha sonra geliyordu:

> *Oldukça şiddetli gelebilecektir bu haftanın ilk uyarıları; bunları gönderecek olan Yükselen'in Efendisi Mars, sekizinci hanede bulunduğu için bize* zehir, kılıç, yangın ya da ateşli silahlar aracılığıyla insanların ölümünü duyurabilecektir. *On ikinci hanenin*

yöneticisi olup altıncı hanede bulunan Satürn, dört duvar arasına kapatılmış bazı soyluların ölümünü haber veriyor.

Son sözcükleri okurken soluğum kesildi. Gazeteyi uzağa fırlattım ve yumruklarımı sıkarak Tanrı'dan hüzünlü bir yakarıda bulundum. Belki de hayatımdaki hiçbir okuma, şu gizemli birkaç satır kadar damgasını vurmayacaktı ruhuma.

Gerçekten de, "zehir, kılıç, yangın ya da ateşli silahlar aracılığıyla insanların ölümü" gibi "şiddetli" olaylar kapıdaydı. "Dört duvar arasına kapatılmış soylular" için ölüm öngörülmüştü. Donzello'nun bazı kiracıları açıkça soylu kişilerdi ve elbette hepimiz karantina yüzünden "dört duvar arasına kapatılmış"tık!

Bana o gazetenin (Şeytan'ın eseri!) gerçeği öngördüğüne dair bir kanıt daha gerekiyor idiyse, şimdi bu kanıtım vardı: Gazete veba yüzünden Donzello'ya kapatılmış olan bizden ve aramızdaki bazı soyluların ölümünden söz ediyordu.

Şiddet yoluyla ölüm, zehir yoluyla da... Başmüfettiş Fouquet de zehirlenmemiş miydi zaten?

Talihsizliklerin en trajik olanında bile umutsuzluğa kapılmanın iyi bir Hıristiyan'a göre olmadığını biliyordum. Ne var ki, bu inanılmaz açıklamaları erkekçe bir ağırbaşlılıkla karşıladığımı söylesem, yalan söylemiş olurdum. Öksüz bir çocuk olmama rağmen, belki de başıma hiç gelmediği kadar terk edilmiş, kim bilir kaç yüzyıldır, belki de seyirlerinin başlangıcından beri yazgımı belirlemiş olan yıldızların avcu içinde hissediyordum kendimi.

Korku ve umutsuzluktan bunalmış, beni büyüten dindar kadının armağanı eski tespihi aldım ve tutkuyla öpüp cebime koydum. Üç kez Pater Duası'nı okudum ve yıldızların korkusuyla her iyi Hıristiyan'ın tek efendisi olarak tanımak zorunda olduğu Tanrı'dan kuşku duymuş olduğumu fark ettim. Ruhumu arındırmak ve inancın tesellisine kavuşmak için yakıcı bir ihtiyaç duydum içimde: Tanrı'nın karşısında günah çıkarma ânı gelmişti. Ve handa, Tanrı'ya şükür, bu konuda bana yardım edebilecek birisi vardı.

"Peki, gir içeri, evladım, bu zor anlarda ruhunu temizlemekle iyi ediyorsun."

Ziyaretimin nedenini işitir işitmez, Robleda beni küçük odasına büyük bir iyilikseverlikle kabul etti. Günah çıkarmanın gizi yüreğimle dilimi çözdü ve dinsel kuralı içten bir katılımla ve şevkle kutladım.

Peder günahlarımı bağışladıktan sonra, bana bunca günahkâr kuşkunun kökenini sordu.

Gazeteden söz etmeyerek, Robleda'ya daha önce bana Melek Papa'yla ilgili öngörülerden bahsettiğini ve bu konuşmanın yazgı ve alınyazısı konusunda beni uzun uzun düşündürdüğünü anımsattım. Bu düşünceler sırasında, bazılarına göre yıldızların etkisinin yeryüzündeki olayları belirleyebileceği, dolayısıyla bunların gereğince öngörülebileceği aklıma gelmişti. Kilise'nin bu görüşü reddettiğini, hatta bu görüşlerin mahkûm edilmesi gereken öğretilerden olduğunu biliyordum; ne var ki, Hekim Cristofano kesin bir dille, astrolojinin tıp uygulamasına çok şey katabileceğini, bu yüzden de iyi ve yararlı bir şey olduğunu söylüyordu bana. İşte bu yüzden, bu tür çelişkili hükümler arasında bocalayarak, Robleda'dan bilgi ve öğüt istemeyi düşünmüştüm.

"Aferin, delikanlı, varoluşun çok çeşitli belirsizliklerine göğüs germek için Aziz Kilise Ana'ya başvurmak gerekir her zaman. Burada handa, gelip giden bunca yolcudan, her tür büyücü, müneccim ve ruh çağırıcının basit ruhlara saçtıkları yanılsamalardan pek çok kez söz edildiğini duymuş olmanı anlıyorum. Ama gevezeliklere kulak asmamalısın. İki tür astroloji vardır: sahte olanı ve gerçek olanı. İlki, insanların doğum tarihini temel alarak, onların gelecekte yaşayacakları olayları ve tutumlarını öngörmeye çalışır. Bildiğin gibi, uzun bir süre önce yasaklanmış olan yalancı ve sapkın bir öğretidir bu. Sonra gerçek ve iyi astroloji vardır, öngörme değil, bilme amacıyla doğanın gözlenmesi yoluyla yıldızların gücünü araştırmaya çalışan. Yıldızların yeryüzündeki şeyleri etkilediği de kesin bir şeydir."

İlk olarak, diyerek savını açtı Robleda, konuşabildiği ve bilimini sergileyebildiği için halinden memnun, herkesin bildiği ve Ay'ın gizli gücünün yol açtığı denizlerdeki gelgitler vardı. Aynı şeyi Yeryüzü'nün gün ışığının ve ısısının ulaşmadığı, bu yüzden de yıldızların etkisi sayesinde üretiliyor olması gereken en derinlerindeki madenler için de söylemek gerekiyordu. Ve başka birçok deneyimi (o ezbere *ad abundantiam** sayabilirdi bunları) göksel etkilerin müdahalesini kabul etmeksizin açıklamak çok güçtü. Hatta şu basit yarpuz bitkisi bile, Cicero'nun *De Divinatione*'de** belirttiğine göre, ancak bütün yılın en kısa günü olan kış gündönümünde çiçek verir. Gök cisimlerinin yeryüzündeki nesneler üzerindeki gücünün öteki kanıtları meteorolojiden gelir: Boğa takımyıldızının başında bulunan ve Yunanların Hyades adını verdikleri yedi yıldız doğarken ve

* *Ad abundantiam* (Lat.): Bol bol. (Ç.N.)
** *De Divinatione* (Lat.): Kehanet Üzerine. (Ç.N.)

batarken gerçekten de bol bol yağmur yağar. Sonra hayvanlara ne demeli? Ay batıp yeniden yükselirken, istiridyelerin, yengeçlerin ve benzeri öteki hayvanların yaşamsal güçlerini ve enerjilerini yitirdikleri bilinir. Sonra Cristofano'nun söyledikleri de doğruydu: Hipokrat ve çok ünlü öteki hekimler bile gündönümleri ve ılımlar sırasında hastalıklarda çok önemli değişiklikler olduğunu biliyorlardı. Bütün bu konularda, dedi Cizvit, Meleksi Hekim Aziz Tommaso, sonra *Meteorlar* eseriyle Aristoteles ve aralarında Domenico Soto, Iavello, Domenico Bagnes, Capreolo ve başkalarının bulunduğu birçok filozof ve yazar görüş birliği içindeydi. Sırf Peder Robleda gibi Cizvit olan Giovanni Battista Grassetti'nin daha birkaç ay önce basılan bilge ve doğru eseri *Gerçek ve Sahte Astroloji*'sini okumuş olsam, çok daha fazla şey öğrenebilirdim.

"Ama eğer, dediğiniz gibi, iyi astroloji Hıristiyan dininin öğrettikleriyle çelişmiyorsa" diyerek karşı çıktım, "o zaman bir Hıristiyan astrolojisinin olması gerekirdi."

"Aslına bakılırsa var" diye karşılık verdi Robleda, artık kendi bilgi birikimini sergileyebilmekten hoşnut, "*Zenginleştirilmiş Hıristiyan Burçlar Kuşağı* ya da *Tanrısal Yazgının On İki Burcu*'nun yanımda olmaması talihsizlik. Cizvit kardeşim Geremia Drexelio'nun yeteneğine borçlu olduğumuz ve bu kutsal şehirde yaklaşık kırk yıl önce yayımlanan katışıksız bir öğreti kitabıdır."

Bu eserde, diye açıkladı Robleda, astroloji geleneğinin on iki burcunun yerine en sonunda tek ve gerçek dinin aynı sayıdaki simgesi geçiriliyordu: yanan bir mum, bir yengeç, altın bir kudas kabı, süssüz ve örtüsüz bir sunak, bir gül ağacı, bir incir ağacı, bir tütün bitkisi, bir servi, zeytin tacıyla birleştirilmiş iki bitki sapı, çubuklu bir kırbaç, bir çapa ve bir kitara.

"Bunlar mı olacak Hıristiyan burçları?" diye sordum hayretimi gizleyemeyerek.

"Dahası var: Bunların her biri, inancın sonsuz değerlerinin simgesidir. Yanan mum, ölümsüz ruhun içindeki ışığı temsil eder; çünkü *Lucerna pedibus meis verbum tuum et lumen semitis meis** diye yazar Kutsal Kitap'ta; yengeç ölüm üzerine düşünmenin simgesidir; altın kudas kabı günah çıkarma ve Ekmek-Şarap Ayini'nin sıklığını temsil eder; sunak... bak, bir şey düşürdün."

Tespihimi cebimden çıkarırken, Ugonio'yla Ciacconio'nun bulduğu ve aynı cepte sakladığım yapraklardan birkaçı yere düşmüştü.

"Şey, önemli bir şey değil" diye yalan söylemeye çalıştım. "Birkaç hafta önce Navona Meydanı'ndaki pazarda bana hediye ettikleri ilginç bir bahar."

"Ver şunu" dedi Robleda yapraklardan birini neredeyse elimden çekip alarak. Yaprağı şaşırmış bir halde birkaç kez elinde çevirdi.

"İlginç" dedi sonunda, "kim bilir nasıl gelmiş buraya."

"Niçin?"

"Avrupa'da yetişmeyen bir bitki. Uzaktan geliyor, Batı Hint Adaları'ndan, Peru'dan."

"Adı ne peki?"

"Mamakoka."

Böylece Peder Robleda mamakokanın, sonraki günlerin olaylarında çok önemli rol oynayacak bu sıra dışı bitkinin şaşırtıcı öyküsünü anlattı bana.

* *Lucerna . . . meis* (Lat.): "Sözün adımlarım için çerağ ve yolum için ışıktır." *Mezmurlar* 119: 105. (Ç.N.)

Başlangıçta şunu öğretti: Batı Hint Adaları fethedilip vahşi yerliler (sahte dinlere inanan ve küfüre tapanlar) bozguna uğratıldıktan, ayrıca Cizvit misyonerlerince kutsal İncil'i yayma girişimi başlatıldıktan sonra, hemen Yeni Dünya'daki sayısız bitki çeşidinin incelenmesine geçilmişti. Uçsuz bucaksız bir dünyaydı bu. Dioskorides'in eski ve güvenilir *İlaç Bilgisi*'nde bile toplam üç yüz bitkiden söz edilirken, Hekim Francisco Hernández on yedi ciltlik *Historia natural de las Indias*'ında* üç binden fazla bitki türü sıralamıştı.

Ne var ki, olağanüstü keşiflerin arasında tuzaklar gizliydi. Gerçekten de, sömürgeciler için bitkileri uyuşturucu maddelerden, bitki özlerini zehirlerden ve yerli halk içinde de hekimleri büyücülerden ayırmak olanaksızdı. Köyler, şifalı otların ve köklerin güçleri sayesinde şeytanı çağırıp geleceği görebildiklerine yemin eden büyücülerle kaynıyordu.

"Tıpkı müneccimler gibi!" diye haykırdım, Donzello'da olan olaylarla arasında bir bağ olduğunu keşfetmeyi umarak.

"Yo, hayır, astrolojinin bununla hiçbir ilgisi yok" diye karşılık verdi Robleda, beklentilerimi boşa çıkararak. "Çok daha ciddi şeylerden söz ediyorum."

Gerçekten de, büyücülere göre, her bitki iki biçimde kullanılabilirdi: Bir hastalığı iyileştirmek ya da Şeytan'ı görmek için. Ve Hint Adaları'nda özellikle ikinci amaca uygun pek çok bitki var gibiydi.

Yerlilerin "harika mantar" adını verdikleri *dononakal* (sanırım Peder Robleda böyle telaffuz etmişti bu egzotik adı), Şeytan'la iletişim kurmayı sağlayan bir bitki olarak görülüyordu. Aynı kuşku, *oliuchi* taneleri ve *peyote* adı ve-

* *Historia natural de las Indias* (İsp.): Hint Adaları'nın Doğal Tarihi. (Ç.N.)

rilen bir başka mantar için de duyuluyordu. *Pate* adlı bir bitkiyi büyücüler Cehennem'in aldatıcı kehanetlerini dinlemek için kullanıyorlardı.

Bu yüzden, Engizisyon yasak bitkilerin ekildiği tarlaları, zaman zaman birkaç büyücüyü de, ateşe verme kararı almıştı. Ama tarlalar çok büyük, büyücüler çok kalabalıktı.

"Hıristiyan öğretisinin bütünlüğünün elden gideceğinden korkmaya başladılar!" diye tısladı Robleda üzüntüyle, sanki beni kötülüğe karşı koruyormuş gibi mamakoka yaprağını burnuma doğru sallayarak.

Lanetli bitkiler yüzünden, diyerek kaldığı yerden devam etti, vaftiz edilip Hıristiyanlaştırılmış vahşiler bile Kilise Büyükleri'nin kutsal adına leke sürüyorlardı. İçlerinden bazıları Aziz Bartholomaeus'un Amerika'ya yalnızca mucizevi güçleri olan bitkileri keşfetmek için geldiğini ve Aziz Tommaso'nun Brezilya'da da vaaz verdiğini ve burada yaprakları ölümcül zehir olan ama Aziz'in ateşte kavurup mucizevi bir ilaca dönüştürdüğü ağaçlar bulduğunu öne sürüyorlardı. Sonra, inancımıza döndürülen yerliler, dua sırasında bazı güçlü uyuşturucu maddeler kullanıyorlardı. Elbette öğretinin yasakladığı bir şeydi bu. Kısacası daha önce görülmemiş ve son derece tehlikeli yeni sapkınlıklar yaygınlık kazanmıştı.

"Hatta yeni İncil'ler öğretenler bile vardı" dedi Robleda titrek bir sesle, vebalı bir şeymiş gibi tiksintiyle yaprağı bana geri vererek. "Bu küfür İncil'lerinde" diye sözünü sürdürdü haç çıkararak, "İsa'nın yetişkin yaşa gelir gelmez kaçmak zorunda kaldığı söyleniyordu, neymiş Şeytanlar ruhunu almak için ona saldırmışlar. Eve gelip oğlunu bulamayan Meryem bir eşeğin sırtına binip onu aramaya koyulmuş. Ne var ki, çok geçmeden yolunu kaybe-

dip bir ormana girmiş, açlıktan ve umutsuzluktan baygınlık geçirmiş. İsa onu o halde görüp yardımına koşmuş. Biraz uzakta duran bir mamakoka çalısını kutsamış. Eşek çalının cazibesine kapılmış ve oradan ayrılmak istememiş; Meryem böylece çalının kendisi için kutsandığını anlamış. Bitkinin birkaç yaprağını çiğnemiş ve mucize kabilinden ne açlık hissetmiş artık, ne yorgunluk. Yoluna devam edip bir köye ulaşmış, burada bazı kadınlar ona yiyecek sunmuşlar. Meryem aç olmadığını söylemiş ve kutsanmış mamakoka dalını göstermiş. Kadınlara bu daldan bir yaprak uzatıp demiş ki: 'Ekin bunu, kök verecek ve çalıya dönüşecek'. Kadınlar Meryem'in söylediklerini yapmışlar ve dört gün sonra meyveyle dolup taşan küçük bir ağaç doğmuş. Meyvelerden mamakoka ekimi için tohumlar çıkmış; o zamandan beri kadınlar bağlanmışlar mamakokaya."

"Olacak iş değil" yorumunda bulundum, "Meryem'e ve Rab'bimiz İsa Mesih'e böyle küfretmek, onların büyücülerin bitkilerinden yediklerini söylemek..."

"Doğru söylüyorsun, olacak iş değil" dedi Robleda, yanaklarındaki ve alnındaki teri silerek, "ama bitmedi."

Gerçekten de, yasak şeylerin sayısı o kadar fazlaydı ki, çok geçmeden sömürgeciler bile (hatta Cizvitler bile, dedi Robleda kabullenerek) artık hiçbir şey anlamıyorlardı. Kim birbirinden ayıracaktı şaşmamacasına *oliuchi* ile *donnanakal*'ı, *peyote* ile *kokoba*'yı, *pate* ile *kola*'yı, *iopo* ile *mate*'yi, *guarana* ile *mamakokayı*?

"Mamakoka da duada kullanılıyor muydu?"

"Hayır, hayır" diye karşılık verdi biraz sıkılarak, "başka bir şeye yarıyordu."

Bu masum görünüşlü çalının yapraklarının şaşırtıcı bir güce sahip olduğunu söyledi Cizvit: Yorgunluğu gide-

riyor, açlığı bastırıyor, insanlara neşe ve enerji veriyordu. Ayrıca mamakoka, Cizvitlerin kendilerinin de gözlemledikleri gibi, ağrıları hafifletir, kırık kemiklere güç verir, vücudu ısıtır ve kurtlanmaya başlayan eski yaraları iyileştirir. Ve son olarak (belki de en önemlisi, dedi Robleda) mamakoka sayesinde işçiler, ırgatlar ve köleler saatlerce ve yorulmaksızın çalışabiliyorlardı.

Bunun üzerine, o toprakları fethedenler arasında, belanın kökünü kazımak yerine ondan yararlanmayı düşünenler oldu. Mamakoka yerlilerin olağanüstü yorgunluklara katlanmasına olanak sağlıyordu; Hint Adaları'ndaki Cizvit misyonerlerinin de, dedi Robleda, sürekli olarak el emeğine ihtiyaçları vardı.

Böylece bitkinin kullanımı yasallaştırılmıştı. Yerli işçilere emekleri karşılığında bitkinin yaprakları veriliyordu; onlar için bu yapraklar paradan, gümüşten, hatta altından daha değerliydi. Papaz sınıfı ekim üzerine ondalık koyma iznini elde etmiş; papazlarla piskoposların gelirlerinin büyük bir bölümü mamakokanın satışından elde edilen paralarla ödenmişti.

"Ama Şeytan'ın bir aleti değil miydi bu?" diye karşı çıktım şaşırarak.

"Şe, şe, şey, aslında..." diyerek bocaladı Robleda, "durum çok karmaşıktı ve seçim yapma zorunluluğu vardı. Yerlilere mamakoka kullanımında daha büyük özgürlük tanınması, başka din heyetlerinin kurulmasına, yerlilerin daha iyi uygarlaştırılmasına, kısacası İsa'nın davasına giderek daha çok ruh kazanılmasına imkân sağlayacaktı."

Yaprağı avcumun içinde döndürdüm. Ovuşturup burnuma götürdüm ve kokladım. Herhangi bir bitki gibi duruyordu.

"Peki bu yaprak Roma'ya nasıl gelmiş olabilir?" diye sordum.

"Belki bir İspanyol gemisi bir parti mamakokayı Portekiz'e götürmüş; oradan Cenova ya da Flandre üzerinden gelmiş olabilir. Başka bir şey bilmiyorum. Bir tarikat kardeşim bana bunlardan birkaç tane gösterdiği, sonra da Hint Adaları'ndan misyonerlerin mektuplarında resmini pek çok kez gördüğüm için tanıdım bitkiyi. Belki de sana hediye eden kişi bu konuda başka bir şeyler biliyordur."

Tam vedalaşıp ayrılmak üzereydim ki, son bir soru geldi aklıma.

"Tek bir soru, Peder. Mamakoka nasıl kullanılır?"

"Tanrı aşkına, delikanlı, kullanmayı düşünmüyorsundur, umarım!"

"Hayır, Peder, yalnızca merak ettiğim için."

"Vahşiler çiğnerler genellikle, yaprakları tükürükleriyle ve biraz külle yoğurduktan sonra. Ama başka şekilde kullanılması da pekâlâ mümkündür."

Yemeği hazırlamak için aşağı indim, bu arada Robleda'dan öğrendiklerimi iletmek için Rahip Melani'nin odasına kısa süreliğine uğradım.

"İlginç, çok ilginç" yorumunda bulundu Atto dalgın gözlerle. "Her ne kadar şu an bizi nereye götürebileceğini anlamıyor olsam da. Bunun üzerine düşünmemiz gerek."

Mutfakta Cristofano'ya rastladım, her zamanki gibi ocaklarla kiler arasında mekik dokumakla meşguldü. Bedford'u kıskacına alan vebaya karşı çok değişik ve aslına bakılırsa benzersiz ilaçlar hazırlıyordu. O günlerde Si-

ena'lı hekimin eczacılık faaliyetinin giderek yoğunlaştığına tanık olmuştum. Artık ne bulursa kullanmayı deniyordu. Ustamın av etleri rezervinin bile dibine darı ektiğini görmüştüm; bahanesi şuydu: Etler bozulacaktı ve kötü kokuyu, ustamın yaptığı gibi, baharatla örtmek sağlık açısından ölüm demek olan bir adetti. Bundan dolayı, keklik palazı, güvercin, su çulluğu, turaç ve sarıasmalara el atmıştı, sırf bunları erik ya da vişneyle doldurup, sonra kümes hayvanlarını beyaz bez bir torbaya koyarak etlerini cenderede sıkmak ve buradan zavallı İngiliz'i eski haline döndüreceğine inandığı bir şurup çıkarmak için. O zamana kadar etkili bir *remedium** geliştirme girişimleri boşa gitmiş gibiydi. Her durumda, genç Bedford hâlâ yaşıyordu.

Cristofano öteki kiracıları oldukça sağlıklı bulduğunu söyledi, Domenico Stilone Priàso'yla Pompeo Dulcibeni dışında. Napolili, dudaklarında karıncalanma rahatsızlığının ilk belirtileriyle uyanmıştı; Fermo'lu yaşlı adam ise basur kanaması geçiriyordu, hiç kuşkusuz inek memesiyle yapılan akşam yemeği yüzünden. Çare, diye açıkladı, ikisi için de aynıydı: Dağlayıcı hazırlayacaktık.

"Tam da karıncalanma uçuğu ve basur gibi çürümüş ve tahriş edici yaraları öldürür" dedi ve ardından buyurdu: "Çok güçlü sirkeyi *recipe*."**

Sonra sirkeyi billur arsenik, amonyaklı tuz ve uçundurulmuş cıvayla karıştırdı. Hepsini öğütüp bir şişenin içinde kaynamaya bıraktı.

"İyi. Şimdi sirkenin yarısının buharlaşmasını beklemek gerekiyor. Sonra yukarıya çıkıp Stilone Priâso'nun

* *Remedium* (Lat.): Çare, ilaç. (Ç.N.)
** *Recipe* (Lat.): Getir! (Ç.N.)

kabarcıklarını dağlayıcıyla kurutacağım. Bu arada sen yemeği hazırlayabilirsin. Kilerden kiracılarımızın durumlarına uygun birkaç Hint tavuğu seçtim senin için. Bunları aşağı yukarı bakır rengine dönüşünceye kadar maydanoz kökleriyle pişir, yanına da ufalanmış ekmek kabuklarıyla bir çorba yap.

İşe koyuldum. Dağlayıcı hazır olduğunda, Cristofano bana Stilone Priàso'nun yanına çıkmadan önce son talimatları verdi: "Dulcibeni için sana ihtiyacım olacak. Dolayısıyla, yemekleri dağıtmana yardım edeceğim, böylece işin çabucak biter; çünkü bu hanın kiracıları seninle çene çalmaktan biraz fazlaca hoşlanıyorlar" diye sözünü bağladı imalı bir ses tonuyla.

Yemekten sonra Bedford'un yemeğini vermeye gittik. Sonra ustamla işimiz de kısa sürmedi. Pellegrino, hekimin ona kendi elleriyle hazırladığı arındırıcı yemeğin kokusundan hoşlanmamış görünüyordu; gerçekten de tuhaf grimsi bir bulamacı andırıyordu yemek. Ustam en azından daha canlı görünüyordu. Son saatlerin yavaş, adım adım ilerleyen iyileşmeleri, bütünüyle iyileşeceği yönündeki umutlarımın boş olmadığını gösteriyordu. Bulamacı kokladı; sonra çevresine baktı, sağ avcunu kapayıp başparmağını ritmik bir hareketle ağzına doğru kaldırdı. Pellegrino'nun iyi bir şarap içme arzusunu göstermek için hep yaptığı şaşmaz hareketti bu.

Onu birkaç gün daha, daha makul ve daha sabırlı olmaya davet etmek üzereydim ama Cristofano eliyle beni durdurdu.

"Keyfinin yerine geldiğini görmüyor musun? Keyif keyifi çağırır. Hiç kuşkusuz, yarım bardak kırmızı şarap verebiliriz ona."

"Ama hastalandığı güne kadar keyfince içti!"

"Doğru. Aslında şarabın ölçülü içilmesi gerekir: besleyicidir, sindirimi kolaylaştırır, kan yapar, rahatlatır, tatlılık verir, neşelendirir, zihni açar ve canlandırır. Bu yüzden kilere gidip biraz kırmızı şarap getir, delikanlı" dedi sabırsızlanmaya başladığını belli eden bir ses tonuyla, "çünkü ufak bir bardak şarap Pellegrino'yu çok sevindirecektir."

Merdivenleri inerken, hekim arkamdan bağırdı: "Yalnız aman ha, soğuk olsun! Messina'da şarap ve yiyecekleri soğutmak için kar kullanılmaya başlandığından beri, ana damar tıkanmalarının yol açtığı vebayı andıran ateşler sona erdi; o zamandan bu yana her yıl ölenlerin sayısında bin kişilik bir azalma söz konusu!"

Cristofano'ya içinin rahat olmasını söyledim. Ekmekle su tulumlarının yanı sıra, sıkıştırılmış kar da düzenli olarak getiriliyordu.

Kilerden küçük bir sürahi iyi kırmızı şarap ve bir bardakla döndüm. Hekim, bardağı doldurur doldurmaz, ustamın kabahatinin aşırı şarap içmek olduğunu söyledi. İnsanı çılgın, budala, şehvet düşkünü, geveze ve katil yapardı şarabın aşırısı. Ölçülü içiciler Augustus'la Caesar'dı; ölçüyü kaçıranlar ise Claudius Tiberius Neron'la İskender. İskender'in sarhoşluk yüzünden iki gün aralıksız uyuduğu oluyordu.

Sonra bardağı kavrayıp bir yudumda yarısından fazlasını midesine indirdi: "Fena değil: tok ve hafif" dedi; içinde birkaç damla kalan bardağı burnuna doğru götürüp şarabın güzel yakut rengini inceledi. "Dediğim gibi, ölçülü içildiğinde şarap doğanın kötü huylarını tersine çevirir, buna bağlı olarak inançsızı inançlı, cimriyi cömert, kibirliyi alçakgönüllü, tembeli atılgan, ürkeği gö-

zü pek yapar; suskunluk ve zihin tembelliğini kurnazlık ve güzel konuşmaya dönüştürür."

Kalan şarabı içip bardağını yeniden doldurdu ve bir dikişte mideye indirdi.

"Ama sakın ola ki defi hacetten ya da cinsel birleşmeden sonra içmeyin" diye uyardı, bu arada bir eliyle dudaklarını kuruluyor, ötekiyle de üçüncü bir bardak dolduruyordu kendine. "Buna karşılık, en iyisi, acıbadem ve lahana ya da yemeğin ardından ayva, ayva reçeli, mersin taneleri ve başka peklik verici şeyler yedikten sonra içmektir."

Ve son olarak zavallı Pellegrino'ya da birkaç yudum verdi.

Sonra Dulcibeni'ye gittik; Cristofano'ya eşlik ettiğimi görünce biraz bozulmuş gibiydi. Çok geçmeden nedenini anladım: Hekim edep yerlerini açmasını rica etmişti. Yaşlı konuk bir bakış fırlatıp homurdandı. Mahremiyetini bozduğumu anlayıp yüzümü döndüm. Cristofano, benim gözlerimin önünde soyunmak zorunda kalmayacağını, o yüzden içinin rahat olmasını söyledi, ayrıca elbette bir hekim olarak ondan utanmasına gerek yoktu. Sonra ellerinin ve dizlerinin üstünde yatağa yerleşmesini, basuruna kolayca ulaşılabilmesi için dirseklerinin üzerine yaslanmasını rica etti. Dulcibeni, isteksizce de olsa, boyun eğdi; ama önce enfiye kutusunu aldı. Cristofano, omuzlarından sıkı sıkıya tutabilmem için Dulcibeni'nin karşısında çömelmemi söyledi. Çok geçmeden hekim dağlayıcısıyla basurları ovmaya başlayacaktı. Hastanın ani bir hareketi sıvının hayalarına ya da kamışına dökülmesine, bunların hemen zarar görmesine yol açabilirdi. Hekimin uyarısı üzerine, Dulcibeni ürpertisini güçlükle bastırdı ve

yanından hiç ayırmadığı tozundan bir tutam aldı sinirli bir biçimde.

Cristofano işe koyuldu. Başta, öngörüldüğü gibi, Dulcibeni yanmanın etkisiyle çırpınıyor ve kısa, pek utangaç iniltiler çıkarıyordu. Dikkatini dağıtmak için hekim, doğduğu şehri, Napoli'den Donzello'ya nasıl olup da geldiğini ve buna benzer şeyleri sorarak onunla konuşmaya çalıştı; bunlar, benim temkinli davranarak ona henüz sormadığım sorulardı. Dulcibeni (Rahip Melani'nin çok iyi tahmin etmiş olduğu gibi), konuşulan konuları birbirinin ardı sıra tüketip bana yararlı olabilecek hiçbir ipucu vermeden hep kısa kısa karşılıklarla yanıtladı soruları. Böylece hekim o günlerin konusuna, yani Viyana Kuşatması'na değindi ve Napoli'de bu konuda neler söylendiğini sordu ona.

"Bilemeyeceğim" diye karşılık verdi kısa ve özlü, tahmin ettiğim gibi.

"Ama aylardır konuşuluyor bu konu, üstelik bütün Avrupa'da. Size göre kim kazanacak: İnançlılar mı, inançsızlar mı?"

"İkisi birden ve hiçbiri" dedi belirgin bir tahammülsüzlükle.

Bu sefer de, hekimle ben odasından çıktıktan sonra, şimdi sıkılmış göründüğü konu üzerine hararetli bir monologa girecek mi Dulcibeni acaba, diye düşündüm.

"Ne demek istiyorsunuz?" diye üsteledi gene de Cristofano, bu arada yaptıkları Dulcibeni'nin boğuk, hafif bir çığlık atmasına neden oluyordu. "Bir savaşta, bir antlaşma yapılmamışsa eğer, her zaman bir yenen ve bir yenilen vardır."

Hasta yukarı doğru dikildi ve onu ancak ensesinden yakalayarak kıpırtısız tutmayı başardım. Onu bu kadar

sinirlendiren şeyin acı olup olmadığını anlayamadım. Şu var ki, Dulcibeni bu kez aynaya yansımış kendi görüntüsü yerine etten ve kemikten bir muhatabı yeğledi.

"Siz ne bilirsiniz ki bu konuda! İkide bir Hıristiyanlarla Osmanlılardan, Katoliklerle Protestanlardan, inançlılarla inançsızlardan söz ediliyor, sanki gerçekten inançlılarla inançsızlar varmış gibi. Oysa hepsi elbirliği etmiş, aynı nefret tohumunu saçıyorlar Kilise üyeleri arasına: Burada Romalı Katolikler, orada Fransızlar ve diğerleri, say say bitmez. Ama açgözlülük ve iktidar hırsı, kendilerine inanç dışında bir inancı öğretmez."

"Ama, rica ederim!" diye araya girdi Cristofano. "Hıristiyanlarla Türkler birdir demek... Peder Robleda sizi duyacak olsa!"

Ne var ki, Dulcibeni onu dinlemiyordu. Öfkeyle enfiye kutusunun içindekileri burnuna götürürken –ama bir kısmı yere dökülüyordu– sesi Cristofano'nun basurları yakarak verdiği acıya tepki gösterircesine yer yer öfkenin tonlarına bürünüyordu. Onu sıkıca tutarken, yüzüne uzun uzun bakmamaya çalışıyordum, kaldı ki zorlandığım konum içinde hiç de kolay bir şey değildi bu.

Biraz sonra, sert mizaçlı hasta yeniden Bourbonlara ve Habsburglara ama aynı zamanda Oranjelara ve Stuartlara sövüp saymaya başladı, tıpkı daha önce akrabalar arası evliliklere yönelik sert ve yalnız sövgüsü sırasında işitmiş olduğum gibi. Sonra, iyi bir Toskanalı olarak hekimin Bourbonları (Toskana Grandükü'yle, yani kendi hükümdarıyla akrabaydı onlar) savunmak için birkaç kelime sarf ettiğini görünce, Fransa'ya karşı özel bir hınçla saldırarak onu çürüttü.

"O ulusun ana özelliği ve övünç kaynağı olan eski soylu senyörlere ne oldu? Bugün Versailles'ı dolduran soylu-

lar, Kral'ın piçlerinden başka nedir sanıyorsunuz artık? Condé, Conti, Beaufort, Maine Dükü, Vendôme Dükü, Toulouse Dükü... Soylu hükümdarlar diyorlar onlara. İyi de hangi soy? Güneş Kral'ın ya da büyükbabası Navarre'lı Henri'nin yatağına düşmüş orospuların soyu."

Navarre'lı Henri, diye devam etti Dulcibeni, yalnızca Gabrielle d'Estrées'ye sahip olmak için Chartres'a yürümüştü; bu kadın razı olmadan önce babasını şehrin valisi, kardeşini de piskopos tayin ettirmeyi talep ediyordu. Gabrielle d'Estrées, Kral'a altın pahasına satmayı başardı kendisini, pek çok kişinin yatağından geçtiği halde. III. Henri'nin (yaşlı D'Estrées altı bin ekü kazanmıştı bu ilişkiden), Banker Zamet'nin, Dük Guise'in, Dük Longueville'in ve Dük Belleguarde'ın. Ve bütün bunları, I. François'nın, Papa VI. Clemens'in ve Valois'lı Charles'ın sevgilisi olan büyükannesinin ikircikli ününe rağmen yapmıştı.

"Şaşılacak ne var" diye haykırdı Dulcibeni, "Fransa'nın büyük senyörleri Navarre'lı Henri'yi bıçaklayarak krallığı bu pisliklerden arındırmak istedilerse? Ama çok geçti! Hükümdarların kör gücü artık acımasızca soyup ezecekti onları."

"Kanımca abartıyorsunuz" diye karşılık verdi Cristofano, hassas işinden başını kaldırarak ve aşırı hararetlenen hastaya kaygıyla bakarak.

Aslında bana da Dulcibeni abartıyormuş gibi geliyordu. Elbette, dağlayıcının yol açtığı sancılı yakmalardan halsiz düşmüştü. Gene de, hekimin sakin ve neredeyse gelişigüzel itirazları, Dulcibeni'nin öfkeden kudurmuş tepkilerini hak etmiyordu. Kollarının ve bacaklarının ateşli bir hasta gibi titremesi, Dulcibeni'nin benzersiz bir sinir gerginliği içine girdiğini gösteriyordu aslında. Enfiye

kutusundan sürekli aldıkları da onu yatıştırmaya yaramıyordu. İlk fırsatta her şeyi Rahip Melani'ye anlatmaya karar verdim.

"Sizi duyan" diye ekledi sonra Cristofano, "Versailles'da iyi hiçbir şey yok sanır, başka bir sarayda da."

"Versailles diyorsunuz bana, evet Versailles, her gün ataların soylu kanının hakarete uğradığı yer! Nerede hani eski şövalyeler? Oradalar işte, Pek Hıristiyan Kral ve tefecisi Colbert tek bir sarayda toplamış hepsini, şanlı atalarının topraklarını savunmak yerine, balolar ve av partileriyle aylıklarını saçıp savurmakla meşgul hepsi."

"Ama bu yolla XIV. Louis komplolara son verdi" diye karşı çıktı Cristofano. "Kral büyükbabası bıçaklanarak öldürüldü, babası zehirlendi, kendisi de çocukken isyan eden Fronde soylularınca tehdit edildi!"

"Doğru. Ama onların varlıklarına da el koydu. Ve bir zamanlar bütün Fransa'ya yayılmış olan soyluların, evet, Hükümdar'ı tehdit ettiklerini ama aynı zamanda onun en iyi koruması olduklarını anlamadı."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Her hükümdar, ancak her bölgede bir vasalı olması kaydıyla gereğince denetleyebilir krallığını. Pek Hıristiyan Kral, tam tersini yaptı: Bütün aristokrasiyi tek bir gövde halinde bir araya getirdi. Bir gövdenin de tek bir gırtlağı vardır. Halkın onun gırtlağını kesmek isteyeceği gün geldiğinde, tek bir vuruş yeterli olacaktır."

"Hadi canım! Elbette olamaz bu" dedi Cristofano sert bir ses tonuyla, "Paris halkı asla soyluların kellesini kesmeyecektir. Ve Kral..."

Dulcibeni sözüne devam etti, artık karşısındakini dinlemiyordu. "Tarih" dedi neredeyse bağırıp beni irkilte-

rek, "ezelden beri insan kanıyla ve çocukları öldürerek beslenen bu taçlı çakallara; köle edilmiş bir halkın –ne zaman adi bir ensest tutkusu adam öldürme hırslarını harekete geçirse, katlettikleri bir halkın– bu kötü, baskıcı yöneticilerine acımayacaktır."

Her heceyi ateşli bir öfkeyle tane tane söylemişti, büzülüp mosmor kesilmiş dudakları ve sayısız içine çekmeden ötürü toza bulanmış burnuyla.

Cristofano karşılık vermekten vazgeçti. Bulanık bir zihnin boşalmasına tanık oluyor gibiydi. Kaldı ki, hekim artık acı veren görevini bitirmişti ve sessizce Marche'li soylunun kaba etleri arasına ince bez parçaları yerleştirdi; Dulcibeni büyük bir oh çekerek, bitkin bir halde bir yanı üzerine düştü. Ve biz çıkıncaya kadar öylece durdu, donsuz.

Dulcibeni'nin uzun vaazını anlatır anlatmaz, Atto'nun hiç kuşkusu kalmadı: "Peder Robleda doğru görmüş: Dulcibeni Jansenist değilse, kimse değildir."

"Peki niçin bu kadar eminsiniz bundan?"

"İki nedenden. İlki: Jansenistler, Cizvitlerden nefret ederler. Ve Dulcibeni'nin bana birkaç gün önce anlattığın İsa Cemiyeti aleyhindeki konuşması son derece açık bence. Cizvitler hafiyedir, haindir, Papa'nın gözdesidir, vesaire vesaire. Aziz İgnatius'un Tarikatı'na karşı bildiğimiz propaganda."

"Yanlış olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?"

"Tam tersine: Hepsi çok doğru; ama bir tek Jansenistler cesaret edip her yerde söyleyebiliyorlar bunu. Aslına bakılırsa, şu bizim Dulcibeni korku nedir bilmiyor; biraz

da çevredeki tek Cizvit'in şu Robleda korkağı olması yüzünden."

"Peki Jansenistler?"

"Jansenistler, Kilise başlangıçta daha saftı diyorlar, tıpkı kaynağın yakınındaki dereler gibi. Onlara göre İncil'in bazı hakikatleri artık eskisi gibi açık değil. Bu yüzden, başlangıçtaki Kilise'ye dönmek için, insanın son derece katı sınamalara –kefaretler, aşağılanmalar, her şeyden el etek çekmeler– katlanması ve bütün bunlara katlanırken, kendisini Tanrı'nın şefkatli ellerine bırakması gerekir, dünyadan bütünüyle vazgeçip İlahi Aşk uğruna kendisini feda ederek."

"Peder Robleda bana Jansenistlerin yalnız kalmaktan hoşlandıklarını söyledi..."

"Çok doğru. Çileciliğe, katı ve eziyetli göreneklere eğilim gösterirler. Cloridia ne zaman yanına yaklaşsa, Dulcibeni'nin nasıl öfkeden kudurduğunu fark etmiş olmalısın..." diyerek kıs kıs güldü rahip. "Söylemeye gerek yok: Jansenistler en çok, her tür vicdan ve eylem özgürlüğünü kendilerine hak gören Cizvitlerden nefret ederler. Napoli'de Jansen'in ağzına bakan büyük bir çevre olduğunu biliyorum."

"Demek ki, Dulcibeni bu yüzden o şehre yerleşmiş."

"Olabilir. Ne yazık ki, şimdi sana burada açıklayamayacağım bazı teolojik sorunlar yüzünden, Jansenistler baştan beri sapkınlıkla suçlanmışlardır."

"Evet, biliyorum bunu. Dulcibeni bir sapkın olabilir."

"Boş ver. Önemli olan bu değil. Düşünmemiz gereken ikinci nedene geçelim.

"Yani?"

"Prensler ve hükümdarlara karşı bütün o nefret. Nasıl demeli, aşırı Jansenistçe bir duygu bu. Akraba evlilikleri

yapan, orospularla evlenen, piç çocuklar dünyaya getiren krallar ve yüce yazgılarına ihanet edip gevşeyen soylular saplantısı. İsyana, kargaşaya, çatışmaya teşvik eden konulardır bunlar."

"O halde?"

"Hiç. İlginç geliyor bana. Nereden geliyor bu sözler ve daha önemlisi nereye götürebilir insanı? Hakkında hem çok şey biliyoruz, hem pek az şey."

"Belki de bu tür fikirlerin dört sayısı, kardeşler ve çiftlikle ilgisi vardır."

"Tiracorda'yla konuşurken söylediğini duyduğumuz tuhaf formüllerden mi bahsediyorsun? Olabilir. Bu gece göreceğiz."

Yedinci Gece
17 Eylül-18 Eylül 1683 Arası

Tiracorda'nın muayenehanesinden mumların titrek ışığı sızıyordu; bu arada Dulcibeni oturmuş,yeşilimsi bir sıvıyla dolu bir şişeyi masanın üzerine koyuyordu. Hekim geçen sefer, şişenin kırılması nedeniyle, boş kalmış olan küçük bardakları tahtanın üzerinde takırdattı.

Atto'yla ben, önceki gece gibi, yandaki odada gölgede gizlenmiştik. Tiracorda'nın evine gizlice girmemiz öngördüğümüzden daha zor olmuştu. Tiracorda'nın evinde yaşayan hizmetçilerden biri uzunca bir süre mutfaktaki işlerle uğraşmış, ahırdan çıkmamızı engellemişti. Hizmetçi birinci kata çıktıktan sonra, odalar arasında hiç kimsenin dolaşmadığından emin olmak için epey zaman harcadık. Biz beklerken, en sonunda dış kapıyı çalmıştı Dulcibeni; ev sahibi onu içeri buyur etmiş ve şimdi bizim olanları gözetlediğimiz birinci kattaki çalışma odasına götürmüştü.

Konuşmanın başını kaçırmıştık ve ikisi gene anlaşılmaz sözler ediyorlardı. Tiracorda yeşilimsi içkiyi içiyordu sakin sakin.

"Öyleyse yineliyorum" dedi hekim. "Beyaz bir tarla, siyah bir tohum, beşi ekiyor, ikisi başlarında duruyor. Çok a-çık."

"Mat ettiniz beni" diyerek ustaca kendini sıyırdı Dulcibeni.

Bu arada, yanımda, Atto Melani hafifçe irkildi; sonra sessizce sövüp saydığını gördüm.

"Öyleyse, söylüyorum size" dedi Tiracorda. "Yazı."

"Yazı mı?"

"Öyle ya! Beyaz tarla, kâğıt; tohum da mürekkep. Çalışan beş kişi elin parmakları, başlarında duran ikisi ise gözler. Hiç fena değil, ha? Har har har har har! Haaaaaar har har har har!"

Yaşlı hekim yeniden iğrenç kahkahasına kaptırmıştı kendisini.

"Kayda değer, evet" demekle yetindi Dulcibeni.

O anda ben de anladım: bilmeceler. Tiracorda'yla Dulcibeni bilmecelerle kendilerini eğlendiriyorlardı. Geçen gece işittiğimiz gizemli sözler de hiç kuşkusuz aynı masum eğlencenin bir parçasıydı. Atto'ya baktım ve yüzünde benim de yaşadığım hayal kırıklığını gördüm. Bir kez daha bir hiç uğruna kafa patlatmıştık. Ne var ki, Dulcibeni arkadaşından çok daha az hoşlanıyor gibi duruyordu bu eğlenceden ve geçen ziyaretimiz sırasında yaptığı gibi, konuyu değiştirmeye çalıştı.

"Bravo, Giovanni, bravo" dedi bardakları yeniden doldurarak. "Ama şimdi söyle bana: Bugün durumu nasıldı?"

"Ha, o mu? Hiçbir değişiklik yok. Peki siz iyi uyudunuz mu?"

"Elimden geldiğince" dedi Dulcibeni ciddi bir ses tonuyla.

"Anlıyorum, anlıyorum" dedi Tiracorda küçük bardaktaki içkiyi midesine indirip bardağı yeniden doldurarak. "Çok tedirginsiniz" diye devam etti hekim. "Ama bana hâlâ anlatmadığınız bir şeyler var. Bağışlayın, hep

geçmiş zamanları eşeliyorsam ama niçin Odescalchi'lerden yardım istemediniz kızınız için?"

"İstedim, istedim" diye karşılık verdi Dulcibeni, "daha önce söyledim bunu size. Ama onlar hiçbir şey yapamayacaklarını söylediler. Ve sonra..."

"Ah, evet, sonra o çirkin şey oldu, dayaklar, düşüş..." diye anımsattı Tiracorda.

"Düşüş değildi, Giovanni. Boynuma vurup ikinci kattan aşağı attılar beni. Mucize eseri kurtuldum" dedi Dulcibeni biraz sabrı taşarak. Bir kez daha içki koydu dostunun bardağına.

"Evet, evet, affedersiniz, yakalığınızdan hatırlamam gerekirdi; yorgunluk..." Tiracorda'nın ağzı yapış yapış olmuştu.

"Özür dilemeyin, Giovanni, dinleyin hele. Şimdi sıra sizde. Bende tam üç tane var."

Dulcibeni cebinden küçük bir kitap çıkarıp sıcak ve dolgun bir sesle okumaya başladı:

A'dan Z'ye söylemek size niyetim
hep tek tek anlatırım dediklerimi;
var desem de her şey için sözüm,
kâğıt ve isten başka neyim sonunda;
Ama önemli olan şu: Çocukları kollarım,
onlardır çünkü kendimi tüketmemin nedeni.
Ve siz, ustalar, bana itibar eden,
iyi bilin ki bir keşişin oğluyum ben.

Okuma bundan başka iki, üç, dört tuhaf şiirle sürdü, arada kısa duraklamalar oluyordu.

"Ne diyorsunuz, Giovanni?" diye sordu sonunda Dulcibeni, art arda bilmeceleri okuduktan sonra.

Yalnızca öfkeli ve ritmik bir homurtu karşılık verdi ona. Tiracorda uyuyordu.

Bu noktada beklenmedik bir şey oldu. Belli ki fazladan birkaç bardak içmiş olan dostunu uyandırmak yerine, Dulcibeni kitapçığı yeniden cebine koydu ve ayaklarının ucuna basarak Tiracorda'nın arkasındaki gizli kapıya yöneldi; önceki gece Tiracorda'nın buradan iki bardak aldığını görmüştük. Dulcibeni kapının kanatlarını açtı ve birkaç baharat şişesi ve kabıyla uğraşmaya koyuldu. Sonra üzerinde küçük bir göl, birkaç su bitkisi ve ne olduğunu anlayamadığım tuhaf hayvancıklar çizili seramik bir çanak çıkardı. Çanağın üzerinde yer yer, sanki içeriye hava girebilsin diye, delikler açılmıştı. Dulcibeni çanağı mum ışığına yaklaştırdı, kapağını açtı, içine baktı ve sonra debelenip durduğu küçük odadaki yerine koydu yeniden.

"Giovanni!"

Merdivenlerden tiz ve son derece nahoş bir kadın sesi geliyor ve belli ki giderek yaklaşıyordu. Apaçık ortadaydı: Tiracorda'nın korkulan karısı Paradisa odaya varmak üzereydi. Dulcibeni birkaç saniye öylece kalakaldı. Deliksiz bir uykuya dalmış görünen Tiracorda birden irkildi. Dulcibeni, hekim uyanıp onu eşyalarını karıştırırken yakalamadan küçük odanın kapısını kapamayı başarmıştı büyük bir olasılıkla. Ne var ki, Atto'yla ben sahneyi göremedik. Kim bilir kaçıncı kez iki ateş arasında kalmış, birbirimize bakıyorduk çaresizlik içinde.

"Giovaniiii!" diye yineledi Paradisa, giderek yaklaşıyordu. Tiracorda'nın çalışma odasında da telaş doruk noktasında olmalıydı. Alçak sesli ama telaşlı bir sandalye, masa, kapı, şişe ve bardak kargaşası duyduk. Hekim alkol suçuna ait kanıtlarını gizliyordu.

"Giovanni" diye seslendi Paradisa bulutlu göğü andıran bir ses tonuyla, bekleme odasına girerken. O anda Rahip Melani'yle ben yüzüstü yere uzanmıştık, duvara bitişik bir dizi sandalyenin bacakları arasında.

"Ey günahkârlar, ey Allah'ın cezaları, ey yitik ruhlar" diye söylenmeye başladı Paradisa, bir rahibe gibi ciddi bir sesle, Tiracorda'nın çalışma odasının kapısına yaklaşırken.

"Ama karıcığım, burada dostum Pompeo var..."

"Sus, Şeytan'ın oğlu!" diye gürledi Paradisa. "Burnum beni aldatmaz."

Rahatsız konumumuzdan işitebildiğimiz kadarıyla, kadın odanın altını üstüne getirmeye başladı; suçun kanıtlarını ararken sandalye ve masaları çekiyor, gürültüyle kapıları, kapı kanatlarını ve çekmeceleri açıp kapıyor, biblolara ve süs eşyalarına çarpıyordu. Tiracorda'yla Dulcibeni boş yere onun gönlünü okşamaya çalışıyor, su dışında başka bir şey içmeyi asla ama asla düşünmediklerine yemin ediyorlardı.

"Ağzını, getir ağzını koklayacağım!" diye tiz bir sesle bağırdı Paradisa. Kocanın bunu reddetmesi, başka çığlıklara ve büyük bir patırtıya neden oldu.

Tam o anda altında gizlendiğimiz sandalyelerden kendimizi kurtarıp sessizce ama tabana kuvvet kaçmaya karar verdik.

"Kadınlar, kadınlar, lanet olsun. Ve biz, onlardan da kötüyüz."

İki ya da üç dakika geçmişti ve çoktan yeraltı dehlizlerine ulaşmış, az önceki olayları yorumluyorduk. Atto ateş püskürüyordu.

"Sana söyleyeyim ben Tiracorda'yla Dulcibeni'nin gizlerinin ne olduğunu. İlki, dün geceki, hatırlıyor musun, 'buraya sessiz girmek' ile 'dört sayı'nın ne ortak noktasını olduğunu bulmaktı. Çözüm: Bir evirmece."

"Evirmece mi?"

"Elbette. Bir sözün harflerinin farklı tarzda dizilip bir başka söz oluşturması. İkinci oyun bir zekâ sınamasıydı: Bir babanın yedi kızı var; her birinin bir erkek kardeşi varsa, kaç çocuğu vardır bu babanın?"

"Yedi kere iki, on dört."

"Unut gitsin. Sekiz çocuğu vardır. Tiracorda'nın söylediği gibi, bir kızın erkek kardeşi, bütün kızların erkek kardeşidir. Hepsi budalaca şeyler. Dulcibeni'nin bu akşam okuduğu ve 'A'dan Z'ye söylemek size niyetim' diye başlayanı, son derece kolay: Çözüm, sözlük."

"Peki ötekiler?" diye sordum Atto'nun hızlı akıl yürütmesi karşısında şaşırarak.

"Kimin umurunda?" diye patladı. "Kâhin falan değilim ben. Bizi Dulcibeni'nin niçin Tiracorda'yı sarhoş edip sonra da gizli odayı karıştırdığını anlamak ilgilendiriyor. Öğrenecektik de bunu, şu Paradisa delisi çıkagelmeseydi."

Aslında, o anda, Paradisa Hanım hakkında Orso Sokağı'nda pek bir şey bilinmediğini hatırladım. Tiracorda'nın evinde gördüklerimizin ve duyduklarımızın ışığında, belki de kadının evden hiç dışarı çıkmaması bir rastlantı değildi.

"Peki şimdi ne yapıyoruz?" diye sordum Atto'nun hızlı adımlarla önümden han yolunda ilerlediğini gözleyerek.

"Biraz aydınlanmak için yapılabilecek tek şeyi: Gidip Pompeo Dulcibeni'nin odasına bir göz atmak."

Bu girişimin tek tehlikesi, doğal olarak Dulcibeni'nin aniden geri dönmesiydi. Ama adımlarımızın hızına güveniyorduk, tabii yaşlı Marche'li soylu adamın adımlarının yavaşlığına da, kaldı ki Tiracorda'nın evinden kurtulmanın yolunu bulmalıydık ve bu vakit alacaktı.

"Affedersiniz, Sinyor Atto" diyerek ona seslendim birkaç dakika süren soluk soluğa koşturmacadan sonra, "peki ama Pompeo Dulcibeni'nin odasında ne bulacağınızı düşünüyorsunuz?"

"Ne budalaca sorular soruyorsun bana bazen. Bütün Fransa tarihinin gizleri arasında en korkunçlarından biriyle karşı karşıyayız ve sen bana ne bulacağımızı soruyorsun! Ne bileyim ben? Hiç kuşku yok ki, şimdi içinde bulunduğumuz karışıklık hakkında bir şeyler daha: Tiracorda'nın dostu Dulcibeni, Papa'nın hekimi Tiracorda, XIV. Louis'nin düşmanı Papa, Corbetta'nın öğrencisi Devizé, Marie-Thérèse'in ve Matmazel'in dostu Corbetta, Fouquet'nin düşmanı XIV. Louis, Fouquet'nin dostu Kircher, Dulcibeni'nin dostu Fouquet, Devizé'yle yolculuk eden Fouquet, karşındaki rahibin dostu Fouquet... Yetmiyor mu bunlar sana?"

Atto'nun boşalmaya ihtiyacı vardı ve bunu yapmak için konuşmak zorundaydı.

"Hem sonra, Dulcibeni'nin odası" diye devam etti, "Başmüfettiş'in de odasıydı. Yoksa unuttun mu bunu?"

Karşılık vermem için bana zaman tanımayıp ekledi: "Zavallı Nicolas, yazgısı aranmakmış, ölümünden sonra bile."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"XIV. Louis, Pignerol'daki tutsaklığı boyunca yirmi yıl sürekli olarak ve her yoldan arattırdı Başmüfettiş'in hücresini."

"Ne arıyordu peki?" diye sordum şaşkınlığımı gösteren bir fısıltıyla.

Melani yürümeye ara verdi ve üzüntülü bir sesle, ustası Rossi'nin pek hüzünlü bir havasını söyleme başladı:

Infelice pensier,
chi ne conforta?
Ohimé!
*Chi ne consiglia?**

İç geçirerek hırkasını düzeltti, alnını sildi ve yeniden kırmızı çoraplarını kıvırdı.

"Bir bilebilseydim Kral'ın ne aradığını!" diye karşılık verdi sonra üzgün bir halde. "Ama sana açıklamam iyi olur; hâlâ bilmen gereken bazı şeyler var" diye ekledi soğukkanlılığına yeniden kavuştuktan sonra.

Böylece, bilgi açığımı kapamak için, Atto Melani bana Nicolas Fouquet'nin hikâyesinin son bölümünü anlattı.

Dava sona erip müebbet hapse mahkûm olduktan sonra, 27 Aralık 1664'te Fouquet bir daha dönmemek üzere Paris'ten ayrılmış ve Pignerol Kalesi'ne doğru yola çıkmıştı, ağlayarak onu alkışlayan iki kol halindeki kalabalığın arasından. Ona Silahşör D'Artagnan eşlik ediyordu. Pignerol, krallığın sınırlarında Piemonte toprağında bulunuyordu. Birçok kişi bu kadar uzak ve dahası Savoia Dükü'nün eyaletleriyle sınıra tehlikeli derecede yakın bir yerin seçilme nedenini soruyordu kendine. Ama Kral firardan çok, Fouquet'nin sayıları kabarık dostlarından çekiniyordu büyük ölçüde ve Pignerol, Fouquet'yi onların

* "Mutsuz düşünce, kim avutur beni ondan? / Ah! Kim akıl verir bana?" (Ç.N.)

yardımlarından sonsuza dek uzaklaştırmak için tek fırsatı temsil ediyordu.

Gardiyan olarak Fouquet'ye dava sırasında bir hapishaneden ötekine kendisine eşlik etmiş olan muhafız silahşörlerden biri tayin edilir: Kral'a D'Artagnan'ın kişisel olarak önerdiği Saint-Mars Senyörü Benigne d'Auvergne. Tek bir mahkûmu –Fouquet'yi– gözaltında tutması için Saint-Mars'm emrine seksen asker verilecektir. Saint-Mars, doğrudan Savaş Bakanı'na rapor verecektir: Louvois Markisi François-Michel Le Tellier.

Fouquet'nin hapishanede içinde bulunduğu koşullar son derece serttir: Dış dünyayla sözlü ya da yazılı her tür iletişimi yasaklanır. Hiçbir türden ve hiçbir gerekçeyle hiçbir ziyaret olmayacaktır. Kale alanı içinde temiz hava soluması bile yasaktır. Okuyabilecektir; ama yalnızca Kral'ın izin verdiği eserleri ve her defasında bir kitap olmak koşuluyla. Hepsinden önemlisi, yazı yazması yasaktır. Mahkûmun okuyup geri verdiği her kitabı sadık Saint-Mars sayfa sayfa inceleyecektir, ola ki Fouquet herhangi bir not düşmüş ya da herhangi bir sözcüğün altını çizmiştir diye. Hücreye mahkûmun yazı yazmak için kullanabileceği hiçbir şeyin sokulmamasına özen gösterilecektir. Her mevsim değiştiğinde Pignerol'a gönderilecek olan giyim eşyasının sağlanması yükümlülüğünü Majesteleri üstlenecektir.

Bu gözden uzak kalede iklim serttir. Fouquet hareket edemez; mutlak bir hareketsizliğe zorlanan Başmüfettiş'in sağlığı hızla bozulur. Buna rağmen, özel hekimi Pecquet tarafından tedavi görmesi olanağı esirgenir ondan. Ne var ki, Fouquet kendi kendini tedavi etmek için şifalı otlar alır. Sadakatlerinden ötürü efendilerinin yazgısını paylaşmayı kabul etmiş olan iki uşağının ona eşlik etmesine de izin verilir.

XIV. Louis, Fouquet'nin zekâsının ne kadar büyüleyici olduğunu bilir. Ondan inancın verdiği huzuru esirgeyemez ama sık sık günah çıkarıcısının değiştirilmesini buyurur; böylece Fouquet'nin rahibi kendi safına çekmesi ve dış dünyayla bağlantı kurması engellenecektir.

Haziran 1665'te kaleye bir yıldırım düşer ve barut cephanesini havaya uçurur. Tam bir felakettir bu. Fouquet ve uşakları bir pencereden dışarı atarlar kendilerini. Boşluğa sıçrayıştan sonra sağ kalma olasılığı azdır. Gene de, üçü yaralanmadan kurtulurlar. Haber Paris'e ulaşır ulaşmaz, olayı yorumlayan şiirler ortada dolaşır ve mucizeden söz edilir: Tanrı Başmüfettiş'i esirgemek ve Kral'a iradesine ilişkin bir işaret vermek istemiştir. Fouquet salıverilsin! diye haykırır pek çok kişi. Ama Kral buna izin vermez, hatta fazla şamata yapanları kovuşturur.

Kalenin yeniden inşa edilmesi gerekmektedir ve bu arada Fouquet, Pignerol Savaş Komiseri'nin konutunda ve sonra bir başka hapishanede bir yıl geçirir.

Saint-Mars, çalışmalar sırasında, Fouquet'nin mobilyasının külleri arasında Başmüfettiş'in zekâsının nelere kadir olduğunu keşfeder. Louvois'ya ve Kral'a Sincap'ın hücresinde bulunan küçük dahilik hazineleri gönderilir hemen. Fouquet'nin kalem olarak birkaç horoz kemiği, mürekkep olarak da is karıştırılmış biraz kırmızı şarap kullanarak yazdığı pusulalar. Mahkûm, gizli bir mürekkep yapmayı ve yazıları için bir sandalyenin arkalığında gizli bir yer oluşturmayı bile başarmıştır.

"Peki ama ne yazmaya çalışıyordu?" diye sordum bu acınacak kurnazlıklar karşısında şaşırıp duygulanarak.

"Asla öğrenilemedi" diye karşılık verdi Atto. "Ele geçirilenler büyük bir gizlilik içinde Kral'a gönderildi."

O andan sonra, diye devam etti Melani, Kral her gün Fouquet'nin didik didik aranmasını emretmişti. Fouquet'ye okumaktan başka yapacak bir şey kalmıyordu. Bir Kutsal Kitap verdiler ona, bir *Fransa Tarihi*, bazı İtalyanca kitaplar, bir *Fransızca Uyaklar Sözlüğü* ve Aziz Bonaventura'nın eserleri (ama Aziz Hieronymus'un ve Aziz Augustinus'un eserlerini okumasına izin verilmedi). Uşaklarından birine Latince ve eczacılığın temel ilkelerini öğretmeye başladı.

Ama Fouquet tam bir sincaptı; kurnazlığı ve çalışkanlığı dur durak bilmiyordu. Başmüfettiş'i iyi tanıyan ve onun yenilgiyi kabullendiğine inanamayan Louvois'nın dürtmesiyle, Saint-Mars iç çamaşırlarını didik didik arattırdı. Küçücük yazılmış yazılarla dolu süs şeritleri buldu üzerinde; yelek astarının iç yüzü de yazılarla doluydu. Kral hemen Fouquet'ye yalnızca siyah renk giysilerin ve çamaşırların verilmesini buyurdu. Sofra örtüleri ve peçeteler, Fouquet bunlara el koymasın diye, numaralandırılacaktı.

Saint-Mars, talepleriyle ona rahat yüzü vermeyen ve hep efendilerini kayırmaya çalışan, bedenleri ve ruhlarıyla kendilerini ona adamış iki uşağa takmıştı.

Bu arada yıllar geçiyor ama Kral'ın neredeyse saplantılı korkusu dinmek bilmiyordu: Fouquet'nin bir biçimde elinden kaçacağı korkusuydu bu. Haksız da değildi: 1669'un sonuna doğru, onu kaleden kaçırmaya yönelik bir girişim engellendi. Bunu kimin düzenlediği bilinmiyordu, belki de ailesiydi; ama Madame de Sévigné'yle Mademoiselle de Scudéry'nin bu girişime bütünüyle uzak olmadıkları söylentisi yayıldı. Fouquet'nin eski bir uşağı kendini feda etmişti, duygulandırıcı bir sadakat örneğiydi bu. Adamın adı La Forêt'ydi; Nantes'da tutuklandığı

sırada Başmüfettiş'in yanındaydı. Tutuklamadan sonra, Nantes'ın yollarını kesen silahşörlerden kaçmak için saatlerce yol yürümüş, böylece en yakın posta istasyonuna ulaşmış, oradan bir ata atlayarak dolu dizgin Paris'e kadar at sürmüştü. Bütün bunlar, uğursuz tutuklanma haberini Fouquet'nin dindar annesine ulaştıran ilk kişi olmak içindi yalnızca. Sonra La Forêt, efendisini Pignerol'a götüren arabayı da yolda beklemişti, sırf Fouquet'yi son bir kez selamlayabilmek için. Bu, D'Artagnan'ı da duygulandırmış, konvoyu durdurarak ikisinin karşılıklı birkaç söz söylemesine izin vermişti.

Demek ki, La Forêt umudunu yitirmeyen tek kişiydi. Sahte kimlikle Pignerol'a ulaşıyor, kalenin içinde kendine bir muhbir bile ayarlıyor ve hayranlık duyduğu efendisiyle pencereden el-kol hareketleriyle iletişim kuruyordu. Sonunda girişimi açığa çıkarıldı ve zavallıcık hemen idam edildi. Fouquet için yaşam daha da zorlaştı. Pencereleri parmaklıklar örülerek kapatıldı. Artık gökyüzünü göremeyecekti.

Fouquet'nin sağlık durumu ağırlaştı. 1670'de Louvois bizzat Pignerol'a gitti, Kral göndermişti onu. Altı yıllık geri çevirmeler ve yasaklamalardan sonra, Louis en sonunda Başmüfettiş'in yaşlı hekimi Pecquet'ye danıştı.

"Ne tuhaf; Kral, Fouquet'nin ölmesini istemiyor muydu?"

"Kesin olan tek şey, o andan sonra, Louis'nin zavallı Sincap'ın sağlığından endişeleniyor göründüğüdür. Başmüfettiş'in De Pomponne (daha yeni Dışişleri Bakanı atanmıştı), Turenne, Chéqui, Bellefonds ve Charost gibi dostları saldırıya geçip Pek Hıristiyan Kral'a dilekçeler gönderdiler. Ama dönüm noktası henüz gelmemişti."

1671'de Pignerol'daki özel mahkûmların sayısı ikiye çıkmış; kaleye aniden bir başka ünlü mahkûm gelmişti: Kont Lauzun.

"Matmazel'le, Kral'ın kuzeniyle gizlice evlendiği için" diye araya girdim, Rahip Melani'nin daha önce anlattıklarını anımsayarak.

"Aferin, bakıyorum da güçlü bir belleğin var. Ve şimdi hikâye gerçekten ilginç bir hal alıyor."

Fouquet'yi yıllarca tecrit altında tuttuktan sonra, ona bir hapis yoldaşı verme kararı anlaşılmaz görünüyordu. Daha da tuhaf olanı, koskoca kalede, Lauzun'a tahsis edilen hücrenin Fouquet'ninkiyle yan yana olmasıydı.

Lauzun için her şey söylenebilirdi; ama sıradan bir insan olmadığı kesindi. Başlangıçta kendini beğenmiş, övüngen, işsiz güçsüz Gaskonyalı bir askeri öğrenciydi; ama çok genç yaşında talihi yaver gitmiş, Kral'ın gözüne girip onun eğlence arkadaşı olmuştu. Meteliksiz bir çapkın olduğu halde, Kral'ın kırk dört yaşındaki çok zengin ve çok çirkin kuzini Matmazel'e kur yapmayı başarmıştı. Zor bir mahkûmdu ve bunu derhal göstermeye hevesliydi. Ortalığı kasıp kavuran, yüksekten atan, hakaretler yağdıran bir mizacı vardı; kaleye gelir gelmez, kendi hücresini ateşe vermiş, Fouquet'nin odasındaki bir kirişe de zarar vermişti. Sonra acındırıcı hastalık ve delilik numaralarına adadı kendini, besbelli belki kurtulurum diye. Yalnızca Başmüfettiş'ten ötürü gardiyanlık deneyimi olan Saint-Mars, Lauzun'la başa çıkmayı başaramamış ve bunca şiddet karşısında Fouquet'ye yeni bir ad vermişti: "Kuzucuk."

Kısa süre içinde (ama çok sonraları açığa çıkarılacaktı bu) Lauzun duvara kazdığı bir delik aracılığıyla Fouquet'yle iletişim kurmayı başarmıştı.

"Peki ama nasıl olmuş da kimse fark edememiş bunu" diye karşı çıktım kuşkulu, "Fouquet'nin katlanmak zorunda kaldığı bütün o gözetime rağmen?"

"Bunu ben de pek çok kez kendime sordum" diyerek görüşüme katıldı Rahip Melani.

Aradan bir yıl daha geçer. Majesteleri, 1672'nin Ekim ayında Fouquet'yle eşinin yazışmasına izin verir. Bununla birlikte, önce bunları iletme ya da yok etme hakkını haksız yere üstlenen Kral'ın ikisinin mektuplarını okuması gerekecektir. Ama dahası var. Mantıklı herhangi bir neden olmaksızın, on iki ay sonra Kral, Fouquet'ye en son siyasi durum hakkında bazı kitaplar verdirir. Ve bir süre sonra Louvois, Saint-Mars'a Başmüfettiş için bir mektup gönderir ve ekler: Mahkûm karşılık vermek için yazı kâğıdı isterse, isteği yerine getirilecektir. Ve böyle de olmuştur: Başmüfettiş, iki rapor yazıp göndermiştir Louvois'ya.

"İçerikleri neymiş?"

"Kimse öğrenmeyi başaramadı bunu; gene de Paris'te iki yazının şehre ulaştığı söylentisi derhal yayıldı. Ne var ki, hemen ardından, Louvois'nın bunları Fouquet'ye iade ettiği öğrenildi, Kral'ı hiçbir biçimde ilgilendirmediğini belirterek."

Açıklanması olanaksız bir jest, yorumunda bulundu Melani; çünkü birincisi, bir rapor işe yaramıyorsa, çöpe atılır olur biterdi; ikincisi, Fouquet'nin Kral'a işe yarar hiçbir öğüt vermeyi başaramamış olması fiilen olanaksızdı.

"Belki de bir kez daha onu aşağılamak istediler" diyerek bir tahminde bulundum.

"Ya da belki de Kral, Fouquet'den Fouquet'nin ona vermediği bir şey istiyordu."

Bununla birlikte, ödünler sürer. 1674'te Louis, karı-koca Fouquet'lerin yılda iki kez yazışmalarına izin verir; ama gene mektuplar önce onun elinden geçecektir. Başmüfettiş'in sağlık durumu daha da kötüleşir ve Kral korkuya kapılır. Hücresinden ayrılmasına izin vermez ama Paris'ten gönderdiği bir hekime onu muayene ettirir.

Kasım 1677'den başlayarak, en sonunda Fouquet'ye bir saat dışarı çıkma izni verilir. Peki kiminle birlikte? Kiminle olacak Lauzun'la elbette ve ikisi konuşabilecektir! Ama konuştuklarını Saint-Mars'ın dinlemesi ve her şeyi aslına uygun olarak bildirmesi koşuluyla.

Kral'ın lütufkâr ödünleri çoğalır. Artık Fouquet'ye Mercure Galant'ın ve öteki gazetelerin sayıları bile gönderilir. Louis, Fouquet'yi Fransa ve Avrupa'da olan önemli her olaydan haberdar etmek istiyor gibidir. Louvois, mahkûmla Pek Hıristiyan Kral'ın askeri zaferleri üzerinde durmayı önerir Saint-Mars'a.

Aralık 1678'de Louvois, Fouquet'yle serbestçe yazışabilme niyetini iletir Saint-Mars'a. Mektuplar kesinlikle kapalı ve gizli tutulacaktır; bu yüzden, Saint-Mars'ın tek yapacağı, bunları ulaşması gereken yere ulaştırmaktır.

Topu topu bir ay sonra, şaşkın gardiyan eline, Fouquet'yle Lauzun'a uygulanacak koşullar hakkında bizzat Kral'ın kaleminden çıkma bir bildirinin ulaştığını görür. İkisi istedikleri gibi buluşup konuşabilecek, ayrıca yalnızca kale alanı içinde değil, bütün bölgede dolaşabileceklerdir. Arzu ettiklerini okuyabilecekler ve garnizon subayları, bu kişiler arzu ederlerse, onlara eşlik etmekle yükümlü olacaklardır. Ayrıca herhangi bir masa oyunu oynamayı talep edebilecekler ve bu talepleri yerine getirilecektir.

Birkaç ay geçer ve koşullarda bir başka iyileşme görülür: Fouquet bütün ailesiyle istediği gibi yazışabilecektir.

"Paris'te heyecanın doruğundaydık" dedi Atto Melani, "ve artık Başmüfettiş'in er geç salıverileceğinden neredeyse emindik."

Birkaç ay sonra, Mayıs 1679'da, bir başka beklenen duyuru: Çok geçmeden Kral, Fouquet'nin ailesinin adaya gidip Fouquet'yi görmesine izin verecektir. Fouquet'nin dostları sevinçten havalara uçmaktadır. Aylar akıp gider, bir yıl geçer. İnsanlar soluklarını tutmuş, Sincap'ın serbest bırakılmasını beklemektedirler ama bu salıverilme bir türlü gelmek bilmez. Bir engel çıkacağından korkmaya başlarlar; belki de her zamanki Colbert'den.

Sonunda bağışlama gerçekleşmez. Bunun yerine, yürekleri yakıp kül eden bir yıldırım gibi, Nicolas Fouquet'nin Pignerol'daki hücresinde oğlunun kolları arasında aniden öldüğü haberi ulaşır. Tarih 23 Mart 1680'dir.

"Peki Lauzun?" diye sordum, hana giden dikey kuyuyu tırmanırken.

"Öyle ya, Lauzun. Birkaç ay daha hapiste kaldı. Sonra o da serbest bırakıldı."

"Anlamıyorum, Lauzun'u hapishaneye Fouquet'nin yanında bulunsun diye koymuşlar adeta."

"Doğru tahmin ettin. Ama, diye soruyorum kendime, ne amaçla?"

"Doğrusu, aklıma hiçbir şey gelmiyor, belki bir tek... onu konuşturmak dışında. Fouquet'ye Kral'ın bilmek istediği bir şeyi söyletmek, öyle bir şey ki..."

"Bu kadarı yeter. Şimdi Pompeo Dulcibeni'nin odasını neden aramak üzere olduğumuzu anladın."

Arama tahmin ettiğimizden çok daha kolay oldu. Ben koridoru gözetledim, bu arada Atto yalnızca bir mumla

Marche'linin odasına giriyordu. Uzun uzun bir şeylerle uğraştığını duydum, yer yer sesler kesiliyordu. Birkaç dakika sonra ben de içeri girdim, meraktan çok yakalanma korkusu içimi kemirerek.

Atto, Pompeo Dulcibeni'nin kişisel eşyalarından büyük bir bölümünü çoktan gözden geçirmişti: elbiseler, kitaplar (bunlar arasında Tiracorda'nın kitaplığından alınmış üç küçük cilt de vardı), birkaç yiyecek artığı, Napoli Krallığı'ndan Kilise Devleti'ne geçmek için bir pasaport ve birkaç gazete. Bunlardan birinin başlığı şöyleydi: *10 Temmuz 1683 Günü İmparatorluk Orduları ile Osmanlı Orduları Arasında Olanlara Dair Rapor.*

"Viyana Kuşatması'ndan söz ediyor" diye fısıldadı Rahip Melani.

Sayıları bir düzineyi geçen öteki gazeteler de aynı konu hakkındaydı. Alelacele tamamladık bütün odayı gözden geçirmeyi; önemli başka hiçbir nesne çıkmıyor gibiydi karşımıza. Tam Rahip Melani'yi aramaya son vermeye çağırmak üzereydim ki, odanın ortasında durup düşünceli bir halde çenesini kaşıdığını gördüm.

Birden dolaba doğru atıldı; kirli çamaşırlar köşesini bulunca, kelimenin tam anlamıyla içine daldı. Yıkanacak iç çamaşırlarını elleriyle yoklayıp ovuşturuyordu. Nihayet bir çift muslin uzun donu tutup birçok noktadan yoklamaya başladı, sonunda elleri donun düşmemesini sağlayan lastiğin geçirildiği kuşaklardan biri üzerinde durdu.

"İşte burada. Leş gibi kokuyordu ama değdi" dedi memnun bir ifadeyle Rahip Melani, Dulcibeni'nin donundan küçük, düz bir kâğıt yumağı çıkarırken. Katlanmış ve üzerine bastırılmış birkaç kâğıt yaprağıydı bunlar. Rahip kâğıtları açıp, okumak için mum ışığına tuttu.

Sonraki dakikalarda olanların görüntüsünün, anılarımda, canlı olduğu kadar karışık kaldığını saklasam, bu sayfaların okuruna yalan söylemiş olurum.

Büyük bir hırsla gözden geçirmeye koyulduk, neredeyse sözbirliği etmişçesine, birkaç sayfadan oluşan mektubu. Latince yazılmış, uzun uzun bir konudan söz ediyordu, bunak ve kararsız bir el kaleme almıştı.

"*Optimo amico Nicolao Fouquet... mumiarum domino... tributum extremum... secretum pestis... secretum morbi... ut lues debelletur...** inanılmaz, gerçekten inanılmaz" diye fısıldadı kendi kendine Rahip Melani.

Bu sözlerden bazıları tuhaf bir biçimde bildik geliyordu bana. Ne var ki, rahip derhal koridoru gözetlememi söyledi, Dulcibeni'nin olası dönüşüyle yakalanmayalım diye. Bunun üzerine kapının dışında yerimi alıp merdivenleri gözlemeye başladım. Atto okumayı tamamlarken, içeriden sürekli olarak şaşkınlık ve inanamama nidaları duyuyordum.

Sonra ne yazık ki, hep çekindiğim şey gerçekleşti. Rahip Melani burnunu ve ağzını kapayarak, fal taşı gibi açılmış şiş gözlerle, odadan dışarı fırlayıp mektubu elime koydu. Üst üste kıvrandı, son derece tehlikeli bir hapşırmayı birkaç kez ve çaresizce bastırdı.

Hemen mektubun son bölümüne baktım; belli ki rahip bu bölümü henüz okuyamamıştı. Ne var ki, içerikten pek az şey anladım, Atto Melani'nin o yararlı boşalmaya karşı koymaya çalışırken kıpır kıpır hali ve tuhaf dönüp durmaları yüzünden. Gözlerimle doğrudan mektubun

* *Optimo . . . debelletur* (Lat.): En iyi dostum Nicolas Fouquet'ye... mumyaların efendisine... son katkı... veba gizi... hastalık gizi... bulaşıcı hastalık alt edilsin diye... (Ç.N.)

sonuna gittim, burasını anladım; çünkü *mumiarum domino* sözleri yeni değildi benim için. En sonunda, neredeyse gözlerime inanamayarak, imzayı çözdüm: Athanasius Kircher I.H.S.

Artık direncinin sınırına gelmiş olan Atto bana Dulcibeni'nin donunu gösterdi, mektubu alelacele eski yerine koydum. Mektubu alamayacağımız ortadaydı. Dulcibeni kesinlikle farkına varır, bunun beklenmedik sonuçları olabilirdi. Dulcibeni'nin odasından çıktıktan ve kapıyı kilitledikten birkaç saniye sonra, Atto Melani gürültülü, özgürleştirici ve utkulu bir aksırık patlattı. Cristofano'nun kapısı açıldı.

Merdivenlere yönelip bir koşu kilere kadar indim. Hekimin Rahip Melani'yi payladığını duydum: "Odanızın dışında ne yapıyorsunuz?"

Rahip Melani gülünç bir mazeret uydurmak için güzel söz sanatının bütün inceliklerine başvurmak zorunda kaldı. Tam da Cristofano'ya gitmek üzere olduğunu söyledi, bu beklenmedik aksırık nöbeti yüzünden neredeyse boğulmak üzere olduğu için.

"Öyle mi, peki niçin ayakkabılarınız çamur içinde?" diye sordu Cristofano bozularak.

"Ha, o mu, şey, ehe öhö... aslında, Paris'ten buraya yolculuğum sırasında biraz kirlenmişlerdi... bir daha temizletemedim, malum, bütün olanlar yüzünden..." diye kekeledi Atto. "Ama, rica ederim, burada konuşmayalım. Bedford'u uyandıracağız." Gerçekten de İngiliz iki adım ötede uyuyordu.

Hekim bir şeyler mırıldandı ve kapının kapandığını duydum. Cristofano rahibi kendi odasına almış olmalıydı. Birkaç dakika sonra yeniden çıktıklarını duydum.

"Bu hikâye hoşuma gitmiyor, şimdi başka kimin gece kuşluğu yapıp eğlendiğini göreceğiz" diye tısladı Cristofano bir kapıyı çalarak.

İçeriden Devizé'nin yarı uykulu boğuk sesi karşılık verdi.

"Bir şey yok, affedersiniz, küçük bir kontrol" diye özür diledi hekim.

Soğuk terler döktüm; şimdi Dulcibeni'nin kapısını çalacaktı. Cristofano kapıyı çaldı.

Kapı açıldı: "Evet?"

Pompeo Dulcibeni dönmüştü.

Sular durulur durulmaz, odama dönüp Atto Melani'yi beklemeye koyuldum. Ah, ne yazık ki, korktuğumuz başımıza gelmişti. Atto'nun handa dolaştığını bir tek Cristofano keşfetmekle kalmamış; daha kötüsü, o gece koşuşmasına Dulcibeni de tanık olmuştu. Belli ki, Atto tam Cristofano'nun odasındayken odasına dönmüştü Dulcibeni. O sırada ben merdivenlerin üzerinde, biraz aşağıda bulunuyordum ve Dulcibeni'nin döndüğünü işitmemiştim. Marche'li soylu adam, karanlıkta hareket etmesine rağmen, küçük odayı birinci kattaki odasından ayıran basamakları oldukça sessiz adımlarla inmiş olmalıydı. Kısacası, olanaksız olmasa da, tuhaf bir durum gerçekleşmişti.

Buna karşılık, Dulcibeni'nin yeraltı tünellerinde, sonra Tiracorda'nın evinde, son olarak da yeniden dehlizlerde uzun gitgelin ardından zamanında geri dönmeyi başarmış olması neredeyse inanılmazdı; üstelik bütün bunları tavan kapağından tek başına geçip, karanlıkta yürüyerek, dik basamakları çıkarak ve yapayalnız yapmıştı.

Güçlü fiziği olan birisiydi Dulcibeni ve soluğu epey yerindeydi. Fazla yerinde, diye düşündüm, onun yaşında bir adam için.

Rahip Melani'nin kapımda yeniden belirmesini görmek için çok beklemem gerekmedi. Cristofano'ya aptalca ve gülünç bir biçimde yakalandığımız, üstelik Dulcibeni'yi kuşkulandırdığımız için oldukça üzüntülüydüm.

"Peki ya kaçarsa Dulcibeni?"

"Bunu yapacağını sanmıyorum. Cristofano'nun durumu yetkililere bildirmesinden; ayrıca, bizim Bargello'nun cezalarından korkarak ona katılmamızdan ve doğrudan dostu Tiracorda'nın evine giden yeraltı dehliziyle tavan kapağını ele vermemizden çekinir. Son derece gizli planlarını onarılmaz biçimde tehlikeye sokacaktır bu. Ben daha çok, aklında ne olursa olsun, Dulcibeni'nin bu geceden sonra daha hızlı hareket edeceği kanısındayım. Tetikte olmak zorundayız."

"Ama donundaki mektubu bulmakla, büyük bir keşif gerçekleştirdik" diye ekledim keyfim yerine gelerek. "Bu arada, gizli yeri bu kadar çabuk ortaya çıkarmayı nasıl başardınız?"

"Görüyorum ki, düşünmekten nefret ediyorsun. Hana vardığında kim vardı Dulcibeni'nin yanında?"

"Devizé. Bir de Fouquet."

"Güzel. Peki, Fouquet nereye saklıyordu pusulalarını Pignerol'a hapsedildiğinde?"

Daha bir saat önce Rahip Melani'nin bana anlattıklarını yeniden düşündüm: "Sandalyelere, elbiselerin astarına ve iç çamaşırlarına!"

"Aynen öyle."

"Ama bu, Dulcibeni'nin Fouquet hakkında her şeyi bildiği anlamına geliyor."

Rahip besbelli anlamında onayladı.

"Demek ki, bizi kapattıkları gün, Dulcibeni'nin Bargello'nun adamlarına anlattıkları doğru değilmiş, bir başka deyişle, yaşlı Fransız'ı kısa bir süre önce tanımış olduğu" dedim şaşırarak.

"Çok doğru. Aslında, böyle bir güven düzeyine ulaşabilmek için, Dulcibeni'yle Başmüfettiş'in çok daha önce tanışmış olmaları gerekirdi. Unutma ki, Fouquet yirmi yıllık hapis hayatından epey kötü bir halde çıkmıştı. Napoli'ye yerleşmeden önce uzun uzun dolaştığını sanmıyorum. O şehirde çok köklü bir yerleri olan, XIV. Louis'nin can düşmanı bir Jansenistler çevresinde adını gizleyerek sığınma imkânı aradığından hiç kuşkum yok."

"Ve orada Dulcibeni'yle tanışmış, sonra ona gerçek kimliğini açıklamış olmalı" sonucunu çıkardım.

"Tastamam öyle. Demek ki, dostlukları üç yıl öncesine dayanıyor, Dulcibeni'nin bizi inandırmak istediği gibi iki ay öncesine değil. Ve şimdi, Tanrı yardımcımız olursa, bu işin üstesinden geleceğiz."

O noktada Rahip Melani'ye itiraf etmek zorunda kaldım: Dulcibeni'nin odasında az önce gizlice okuduğumuz mektubun ne anlama geldiğini tam olarak anladığımdan emin değildim.

"Zavallı delikanlı, hep sana ne düşünmen gerektiğini söyleyecek birisine ihtiyacın var. Ama önemli değil. Gazeteci olduğunda da başına gelecek bu."

Önceki günlerde bana anlatmış olduğu gibi, Atto dört yıl önce, artık bunamış olan Kircher'le karşılaşmıştı. Dulcibeni'nin odasında az önce okuduğumuz mektup, büyük âlimin aynı acınacak zihin koşullarının ürünü gibi görünüyordu. Maliye Başmüfettişi Nicolas Fouquet'ye hitaben yazılmıştı, zavallı Fouquet'nin başına hiçbir şey gelmemiş gibi.

"Zaman duygusunu yitirmişti" dedi Atto, "çocuk olduklarını sanan ve annelerinin nerede olduğunu soran yaşlı adamlar gibi."

Ne var ki, mektubun içeriği apaçık ortadaydı. Kircher yeryüzünden ayrılma zamanının yaklaştığını hissediyor ve son bir teşekkür için dostu Fouquet'ye sesleniyordu. Fouquet, diye anımsatıyordu Cizvit, gerçekten de Kircher'in güvenip kuramını açıkladığı tek devlet adamıydı. Başmüfettiş daha önce hayranlıkla onun ayaklarına kapanmıştı, Kircher yaşamının büyük keşfini en ince ayrıntısına kadar ona açıkladığında: *secretum pestis.**

"Anladım herhalde!" diyerek vardığım sonucu açıkladım hemen: "Kircher'in vebadan söz eden risalesi. Karantinanın başında bizzat Dulcibeni anlatmıştı bunu: Kircher, vebanın miyasmalar ve sağlıksız beden sıvılarından değil, küçücük varlıklar, *vermiculi animati*** ya da o tür bir şeyden kaynaklandığını yazmış. Vebanın gizi budur belki de: gözle görülmeyen kurtçuklar."

"Çok yanılıyorsun" diye karşılık verdi Atto. "Kurtçuklar kuramı asla bir giz olmamıştır. Kircher bunu neredeyse otuz yıl önce *Veba Denen Bulaşıcı Hastalığa İlişkin Fiziksel-Tıbbi İnceleme*'de yayımlamıştı. Dulcibeni'nin elindeki mektupta çok daha fazlası var. Kircher, bu hastalık konusunda yapabileceklerini şöyle sıralıyor: *praevenire, regere ve debellare*."

"Yani vebayı önlemek, hal yoluna koymak ve alt etmek."

* *Secretum pestis* (Lat.): Veba gizi. (Ç.N.)

** *Vermiculi animati* (Lat.): Canlı kurtçuklar. (Ç.N.)

"Aferin. İşte *secretum pestis* bu. Ama sökebildiklerimi unutmamak için, buraya sana gelmeden önce odama uğrayıp en önemli sözlerin hepsini not aldım."

Bana bir kâğıt parçasının üzerine aceleyle çiziktirilmiş Latince birkaç sözcük ile eksik sözler gösterdi:

secretum morbi
morbus crescit sicut mortales
augescit patrimonium
senescit ex abrupto
per vices pestis petit et regreditur
ad infinitum renovatur
secretum vitae arcanae obices celant

"Kircher'e göre" diye açıkladı Atto, "veba hastalığı tıpkı insanlar gibi doğar, yaşlanır ve ölür. Ama insanları sömürerek beslenir. Genç ve güçlü olduğunda, kullarını sömüren acımasız bir hükümdarın yaptığı gibi topraklarını olabildiğince çoğaltmak ister ve insanlara bulaşarak sonsuz kurbanlara, kıyımlara yol açar. Sonra gücünün son noktasına varmış zavallı bir yaşlı gibi birden zayıf düşüp çöker; en sonunda ölür. Salgın döngüseldir: Halklara saldırır, sonra dinlenir, yıllar sonra yeniden saldırır ve bu böyle *ad infinitum** sürüp gider."

"Öyleyse, bir tür... kısacası, hep dairesel bir şekilde dönen bir şey."

"Doğru. Döngüsel bir zincir."

"Ama öyleyse, Kircher'in vaat ettiğinin aksine, veba hiçbir zaman alt edilemeyecektir."

* *Ad infinitum* (Lat.): Sonsuza kadar. (Ç.N.)

"Öyle değil. Döngü, *secretum pestis*'e başvurularak değiştirilebilir."

"Peki nasıl iş görüyor bu?"

"İkiye ayrıldığını okudum: *secretum morbi*,* veba bulaştırmak için; *secretum vitae*,** tedavi etmek için."

"Bir başka deyişle, vebaya yol açan bir kötü büyüyle onun panzehiri!"

"Aynen öyle."

"Peki ama nasıl iş görüyor?"

"Anlayamadım. Daha doğrusu, Kircher kendisi açıklamamış bunu. Okuyabildiğim kadarıyla, bir tek nokta üzerinde çok ısrar etmiş. Veba döngüsünün son aşamalarında beklenmedik, gizemli, tıp öğretisine aykırı bir şeyler bulunduğunu söylemiş. Hastalık, en üst noktasına ulaştıktan sonra, *senescit ex abrupto*, bir başka deyişle, birden yaşlanmaya başlar."

"Anlamıyorum, her şey o kadar tuhaf ki" yorumunda bulundum. "Niçin Kircher yayımlamamış buluşlarını?"

"Belki de birisinin bunu kötüye kullanmasından korkuyordu. Bir kez elyazması basımcıya teslim edildikten sonra, böyle değerli bir şeyin insanın elinden alınması kolaydır. Ve bu gizler yanlış kişilerin eline geçerse bütün dünya için ne büyük bir felaket olacağını tahmin edebilirsin."

"Demek ki, bir tek Fouquet'ye açıldığına göre, ona çok güveniyordu!"

"Sana şunu söyleyebilirim: Büyüsüne kapılmak için yalnızca bir kez konuşmak yeterliydi Sincap'la. Ne var ki, Kircher *secretum vitae'ın arcanae obices* tarafından gizlendiğini de ekliyor sözlerine."

* *Secretum morbi* (Lat.): Hastalık gizi. (Ç.N.)
** *Secretum vitae* (Lat.): Yaşam gizi. (Ç.N.)

"*Arcanae obices* mi? Anlamı: gizemli engeller. Peki ama neye gönderme yapıyor?"

"En ufak bir fikrim yok. Belki de simyacıların, Paracelsus Tıp Öğretisi'ni izleyenlerin ya da büyücülerin kullandıkları terimlerdendir. Kircher, bütün dünyanın dinlerini, kutsal törenlerini, batıl inançlarını ve büyülerini biliyordu. Ya da belki de *arcanae obices* Fouquet'nin mektubu okuduktan sonra çözebileceği şifreli bir ifadedir."

"Ama Fouquet'ye ulaşamazdı mektup" diye karşı çıktım, "o Pignerol'da hapisteyken."

"Doğru bir gözlem. Gene de, Dulcibeni'nin eşyaları arasında bulduğumuza göre, birisi ona mektubu teslim etmiş olmalı. Demek ki, ona mektubu ulaştırma kararını, bütün mektuplarını kişisel olarak inceleyen kişi almış."

Sustum, buradan bir sonuca varmaya cesaret edemeyerek.

"... Bir başka deyişle Majesteleri Fransa Kralı" dedi Atto yutkunarak, neredeyse kendi sözlerinden korkmuşçasına.

"Ama öyleyse" diye duraksadım, "*secretum pestis*..."

"Kral'ın Fouquet'den istediği şeydi."

Bir bu eksikti, diye düşündüm. Atto adını söyler söylemez, sanki Kilise'nin En Büyük Oğlu ve Gözdesi Pek Hıristiyan Kral, buz gibi ve öfkeli ani bir rüzgârla bir çatı penceresinden hana girmiş, Donzello'nun duvarları arasında zavallı Fouquet'den hâlâ kalan ne varsa sürükleyip götürmek üzereydi.

Bu arada "*Arcanae obices, arcanae obices*" diye dalgın yineliyordu Melani, parmaklarını dizlerine vurarak.

"Sinyor Atto" diyerek sözünü kestim, "Fouquet sonunda *secretum pestis*'i Kral'a açıkladı mı, sizce?"

"*Arcanae*... ne dedin? Bilemiyorum, gerçekten bilemiyorum."

"Belki de Fouquet itiraf ettiği için hapisten çıkmıştır" fikrini öne sürdüm.

"Doğrusu, aslına bakılırsa, kaçmış olsa, haber hemen yayılırdı. Halbuki, olaylar şöyle cereyan etmiş olsa gerek: Fouquet tutuklandığında, gizemli bir kilise adamının yazdığı, veba gizinden söz eden mektuplar buluyorlar üzerinde. Mektupları Colbert saklamış olmalı. Yılan'ın çalışma odasında, girdiğimde, daha fazla vaktim olsaydı, büyük bir olasılıkla o mektupları da bulurdum."

"Peki sonra?"

"Sonra, Fouquet'nin davası başladı. Şimdi Kral'la Colbert'in niçin Fouquet'nin sürgünle bu işten yakasını kurtarmasını önlediklerini biliyoruz: *Secretum pestis*'i ondan koparabilmek için hapiste olmasını istiyorlardı. Ayrıca, gizemli kilise adamının kim olduğunu anlamadıkları için, Başmüfettiş'e başvurmak dışında yapabilecekleri bir şey yoktu. Kircher olduğunu bilselerdi..."

"Peki veba gizi ne işlerine yarayacaktı?"

Çok açık, dedi Atto coşarak: Vebanın denetimi, düşmanlarının defterini kesin olarak dürme imkânını verecekti XIV. Louis'ye. Vebadan askeri amaçlarla yararlanma hayali, diye ekledi, çok eskilere dayanıyordu. Thukydides bile, hastalık şehirlerini kırıp geçirdiğinde, Atinalıların salgına kuyuları zehirleyerek Peloponnesoslu düşmanlarının neden olduğundan kuşkulandıklarını anlatıyordu. Daha yakın zamanlarda, Türkler kuşattıkları şehirleri ele geçirmek için, cesetleri kale surlarının içine yığarak, vebadan yararlanmaya çalışmışlardı (ama pek bir sonuç elde edememişlerdi).

Fouquet'nin elinde Pek Hıristiyan Kral'ın İspanya'yı ve İmparatorluk'u yola getirmek ve son olarak da Oranje'lı Willem'in Felemenk'ini ezmek için ölçüsüz bir zevkle kullanabileceği gizli bir silah vardı.

Demek ki, yalnızca Fouquet'yi konuşmaya ikna etmek ve gizi pek çok dostundan herhangi birine aktarmadığından emin olmak için böylesine acımasız uygulanmıştı tutsaklık. İşte bu yüzden Fouquet'nin yazı yazması yasaklanmıştı. Ama Fouquet teslim olmuyordu.

"Niçin olsundu ki?" diye sordu kendine tumturaklı bir üslupla Rahip Melani. "Gizi kendine saklaması, hayatta kalmasının tek güvencesiydi!"

Belki de Başmüfettiş yıllarca vebanın gerçekten nasıl yayıldığını bildiğini bile inkâr etmişti; ya da vakit kazanmak ve daha insaflı bir hapis hayatı elde etmek için bir dizi yalan yanlış söz tasarlamıştı.

"Ama öyleyse niçin serbest bırakıldı?" diye sordum.

"Paris'e artık aklını yitirmiş yaşlı Kircher'in mektubu ulaşmış ve Fouquet hem kendi canını, hem ailesininkini kurtarmak için artık inkâr edememişti. Belki de sonunda Başmüfettiş gerçeği kabullenip, serbest bırakılması karşılığında *secretum pestis*'i vaat etmiştir Kral'a. Ne var ki, daha sonra anlaşma koşullarına riayet etmemiş olsa gerek. İşte bu yüzden daha sonra... daha sonra Colbert'in muhbirleri onun peşine düştüler."

"Tam tersi doğru olamaz mı?" dedim pek de emin olmadan.

"Ne demek istiyorsun?"

"Belki de koşullara uymayan Kral'ın kendisidir..."

"Bu kadarı yeter. Böyle düşünmene izin veremem; ne yani, Majesteleri..."

Atto sözünü bitirmedi, kim bilir hangi düşüncelerin beklenmedik girdabına kapılmıştı. Gururu yüzünden benim varsayımımı –Kral'ın, giz karşılığında Başmüfettiş'e özgürlük vaat etmiş olabileceği, oysa onu hemen sonra ortadan kaldırma amacını güttüğü– dinlemeye katlanamayacağını anladım. Bunun gerçekleşmesinin tek nedeni, hararetle düşünmeye başladığım gibi, belki de Fouquet'nin hamleyi önceden görmüş ve bir biçimde, elbette birisinin yardımıyla, tuzaktan maceralı bir yoldan kaçmayı başarmış olmasıydı. Rahibin yüzüne baktım. Gözlerini önüne dikmiş, benimle aynı şeyleri düşünüyordu, bundan emindim.

"... Ama bir şey kesin" dedi aniden.

"Nedir?"

"Fouquet'nin kaçışı ve *secretum pestis* işine başkalarının da karışmış olduğu. Üstelik birçok kişinin. Herkesten önce Lauzun'un. Belki de çok geçmeden zengin eşi Matmazel'in yanına geri döndürüleceği vaadiyle, Pignerol'a Fouquet'ye her şeyi söyletmeye çalışmak için gönderildiği kesin. Sonra, Fouquet'ye buraya, Donzello'ya gelirken eşlik eden Devizé de işin içinde. Belki Devizé'nin ustası Corbetta da; tıpkı öğrencisi gibi, o da zavallı Kraliçe Marie-Thérèse'e bağlıydı ve şifreli yazı uzmanıydı. Sonuçta, unutma ki, *secretum vitae* bir biçimde *arcanae obices*'te gizlenmişti. Hem sonra, Devizé en baştan beri yalan söyledi: Venedik tiyatroları hakkındaki yalanlarını hatırlıyor musun? Aslında, Fouquet'nin sırdaşı Dulcibeni de işin içinde. Donunun içinde *secretum pestis*'ten söz eden mektubu gizliyor ve yalnızca bir tüccarken, vebadan söz ettiğinde, Paracelsus kesiliveriyor."

Soluk almak için durdu. Ağzı kurumuştu.

"Dulcibeni *secretum pestis*'i biliyor mu, sizce?"

"Mümkündür. Her durumda artık daha fazla tartışmak için geç oldu."

"Bütün bu hikâye saçma geliyor bana" dedim onu sakinleştirmeye çalışarak, "fazla varsayımda bulunmaktan çekinmiyor musunuz?"

"Sana daha önce söyledim bunu. Devletle ilgili işleri anlamak için olaylara her zamankinden farklı biçimde bakmak zorundasın. Ne düşündüğün değil, nasıl düşündüğün önemli. Kimse her şeyi bilemez, krallar bile. Ve bilmediğin zaman, varsayımda bulunmayı öğrenmelisin; ilk bakışta en saçma görünen gerçekler için de geçerlidir bu. Sonradan, şaşmaksızın, her şeyin inanılmayacak kadar doğru olduğunu keşfedersin."

Yüzü solgun, koridorun sağını ve solunu iyice yoklayarak çıktı, sanki birisi ona tuzak kurmuş gibi. Ama Atto Melani'nin en sonunda kendini eksiksiz olarak gösteren korkusu, benim için o kadar da gizemli değildi. Artık gizli görevini, saraydaki tanıdıklarını, eylem ve entrika adamı olarak bilgisini kıskanmıyordum.

Roma'ya Fransa Kralı'na hizmet etmek ve bir gizi soruşturmak için gelmişti. Şimdi bu gizi çözmek için Kral'ı soruşturması gerektiğini biliyordu.

Sekizinci Gün
18 Eylül 1683

Ertesi gün uyandığımda, ateşli bir huzursuzluk sarmıştı her yanımı. Önceki gece, Atto'yla düşünceleri enine boyuna tartarak geç saatlere kadar ayakta kalmamıza ve bir kez daha az bir uykuyla yetinmeme rağmen, gözümü dört açmış, eyleme hazırdım.

Aslında, ne yapabileceğim çok açık değildi zihnimde: Hanı kuşatan çok sayıdaki giz, şimdilik en küçük bir karara varmamızı engelliyordu. Tehdit edici ya da erişilemez varlıklar (XIV. Louis, Colbert, Kraliçe Marie-Thérèse ve Kircher) hanın ve yaşadığımız olayların içine sızmışlardı. Veba illeti bizi uğraştırmaya ve ürkütmeye devam ediyordu; ayrıca, kiracılarımızdan bazıları, çözülmesi olanaksız ya da kuşkulu çehre ve tutumlara bürünmüşlerdi günlerdir. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, Stilone Priàso'nun elinden aldığımız Astroloji Gazetesi sonraki günler için yıkıcı ve ölümcül olaylar öngörüyordu.

Merdivenleri inip mutfağa doğru giderken, Rahip Melani'nin alçak sesli ama yürek burkan ezgisinin yankılandığını duydum:

Infelice pensier, chi ne conforta?
*Ohimé! Chi ne consiglia?**

Atto da kendisini yitik ve yılgın hissediyor olmalıydı. Üstelik, benden çok daha fazla! Böyle umutsuzluğa kapılmama neden olan düşüncelerden bilerek uzak durup, aceleyle yoluma devam ettim. Mutfakta ve yemekleri dağıtma işinde her zamanki gibi büyük bir beceriyle yardım ettim Cristofano'ya. Haşlanıp yağda kızartılmış salyangoz hazırlamıştım, ezilmiş sarmısak, nane, maydanoz, baharat ve bir dilim limonla. Herkes çok beğendi.

Aşırı bir yaşam enerjisi beni ayakta tutuyormuş gibi, şevkle çalıştım. Bu keyifli ruh ve beden hali, sevindirici olduğu kadar beklenmedik bir olayla doruk noktasına ulaştı.

"Cloridia seni sordu" dedi Cristofano yemekten sonra, "hemen yanına gitmen gerekiyormuş."

Bu çağırmanın eften püften bir gerekçesi vardı (ve Cristofano bunu biliyordu). Elbisesinin üst kısmı yarı çözük, başını leğene eğmiş, saçlarını yıkarken buldum Cloridia'yı. Odayı tatlı esans kokuları kaplamıştı. Afallamıştım. Benden tuvalet masasının üzerindeki bir cam şişede duran sirkeyi başına dökmemi istedi: Bunu, daha sonra öğrenecektim; saçları daha parlak olsun diye kullanıyordu.

Sirkeyi dökerken, bir önceki görüşmemizin sonunda Cloridia'nın son sözlerinin bende yarattığı kuşkuları anımsadım. Bana kendi doğum tarihiyle Roma'nınki arasında olağanüstü nümerolojik örtüşmeleri anlatırken,

* "Mutsuz düşünce, kim avutur beni ondan? / Ah! Kim akıl verir bana?" (Ç.N.)

uğradığı bir haksızlığa, bu şehre dönüşüyle bağlantılı bir haksızlığa değinmişti. Daha sonra, *virga ardentis*'i, yanan –titreyen ya da çıkıntılı da deniyordu– bir değneği izleyerek Donzello'ya geldiğini açıklamıştı bana. Biraz da sözlerinin yanı sıra yaptığı ikircikli hareket yüzünden, müstehcen bir anıştırma diye aldığım bir şeydi bu. O zaman, aslında ne demek istediğini anlamaya ahdetmiştim. Ve işte aynı Cloridia, birden yanına çağırarak, bu fırsatı veriyordu bana.

"Havluyu uzatsana. Yo, onu değil. Daha küçük olanını, şu kaba keten havluyu" dedi saçlarını sıkarken.

Dediğini yaptım. Omuzlarını kuruladıktan sonra, havluyu başına sardı.

"Saçlarımı tarar mısın şimdi?" diye sordu iç gıcıklayıcı bir sesle. "Öyle kıvır kıvır olmuşlar ki, tek başıma koparmadan ayırmam neredeyse imkânsız."

Böyle hoş bir hizmette bulunabildiğim için mutluydum. Elbisesinin üst kısmı hâlâ yarı çözük, sırtını bana dönüp oturdu ve saçlarının uçlarından başlayarak diplerine kadar gitmem gerektiğini açıkladı. Onu Donzello'ya getiren şeyi anlatmasını istemenin tam zamanı, diye düşündüm ve geçen sefer bana anlattıklarını hatırlattım. Cloridia isteğimi kabul etti.

"Öyleyse, şu yanan ya da titreyen değnek neyin nesi, Cloridia Hanım?" diye sordum.

"'Senin çomağın, senin değneğin-onlar bana teselli verir'" diye okudu yüksek sesle. "Mezmur 22."

Bir oh çekip rahatladım.

"Bilmiyor musun onu? Bir buçuk ayak uzunluğunda, bir parmak genişliğinde, bir yıldan az süreyle kurutulup sertleştirilmiş, çatal biçiminde basit bir ceviz dalıdır. Pallas'ın kargısı, Mercurius'un değneği, Kirke'nin çubuğu,

Harun'un asası, Yakub'un sopası da denir ona. Ve sonra tanrısal, ışıltılı, çıkıntılı, aşkın, düşkün, üstün de. Hepsi de, Trento ve Tirolo civa madenlerinde çalışan İtalyanların verdiği adlardır bunlar. Romalıların krallık asası yerine kullandıkları kahinlik sopasına; Musa'nın kayadan su çıkarmak için kullandığı değneğe; Perslerin ve Medlerin kralı Asuerus'un asasına benzetilir. Bu sonuncusundan Ester –ucunu öper öpmez– bütün istediklerini elde etmiş."

Sonra olağandışı ve parlak bir öğretiyi açıklamaya daldı. Öyle, çünkü, iyi anımsıyordum; Cloridia basit bir sokak kadını değil, bir kibar fahişeydi ve başka kadınlar Aşk sanatıyla bunca bilgi birikimini yan yana getiremezlerdi.

"İki yüz yılı aşkın bir süredir madenleri, bir yüzyıldan beri de suyu keşfetmede yararlanılır değnekten. Ama bunu herkes bilir. Oysa, en eskilerden bu yana, çok uzak pek çok ülkede suçluları ve katilleri yakalamak için kullanılır: İdumaea, Sarmatia, Gaetulia, Gothia, Raetia, Raphia, Hibernia, Silesta, Aşağı Kirenaika, Marmarika, Mantiana, Konfluentia, Prufuik, Büyük İskenderiye, Argenton, Frisingia, Galatya, Kuspia, Livonya, Kasperya, Serika, Briksia, Trapezus, Suriye, Kilikya, Mutina, Arabistan, Brabant'ta Malignes, Liburnia, Illyria, Ossiana, Pamphylia, Garamantia ve son olarak Hermes ve Paktolos nehirlerinin bulunduğu, eskiden Meonia adı verilen Lidya topraklarında. Hatta Gedrosia'da bir katil kırk beş kara milinden ve otuz deniz milinden fazla takip edilip en sonunda yakalanmıştı. Değnekle, yattığı yatağı, yemek yediği sofrayı, kap kacağını ve çanaklarını saptamışlardı."

Böylece Cloridia'dan bu gizemli değneğin, cisimlerin gözenekleri aracılığıyla etki ettiğini öğrendim; bu cisim-

lerden, sürekli yayıntılar yoluyla, gözle görülmeyen parçacıklar koparlar aralıksız olarak. Gerçekten de, gözle görülen cisimler ile düşünme ve anlık yoluyla kavranamayan varlıklar arasında, uçucu, oldukça ince ve etkin öğelerin oluşturduğu bir ara tür vardır: Cisimcik ya da maddenin parçacıkları, atomlar, ince madde denir bunlara. Bu cisimcikler son derece gizemli ama çok yararlıdır. Çıktıkları tözün bir yayıntısı olabilirler ya da yayıntıyı yapan maddenin gücünü bu yayıntıyı emen maddeye doğru taşıyan üçüncü bir tözdürler. Sözgelimi, hayvansal ruhlarda üçüncü bir töz vardır; bu tözün yuvası beyin onu sinirlere, oradan da kaslara dağıtır, çeşitli hareketleri yaratmak için. Buna karşılık, başka zamanlar, bu cisimcikler yayıntıyı yapan maddeye yakın havada dururlar; söz konusu madde, emen maddeye kendi izini götürmek için bir aktarım aracı olarak yararlanır bu havadan.

"Mesela, çan ve çan tokmağı böyle hareket eder. Tokmak yakındaki havaya bir dürtü iletir, hava da başka havayı iter ve bu böyle sürüp gider, ta ki kulağımıza çarpıncaya kadar. Kulağımız ondan ses duyumunu çıkarır" diye açıkladı Cloridia.

Şu var ki, sempati ve antipatiyi –aşkı da– yaratan, bu tür cisimciklerdi.

"Gerçekten de, hırsız ve katil aranırken, antipati esas alınır. Amsterdam çarşısında, bir kasap yanlarına yaklaşır yaklaşmaz, bir domuz sürüsünün ona öfkeyle homurdandığını ve boyunlarına bağlı ipin elverdiği ölçüde kasabın üzerine atılmaya çalıştıklarını gördüm. Bunun nedeni, o domuzların, kasabın henüz kestiği öteki domuzların cisimciklerini algılamış olmalarıydı. Adamın giysilerine sinen, çevresindeki havayı hareket ettiren ve canlı domuz sürüsünü rahatsız eden cisimcikleri."

Aynı nedenden ötürü, biraz da şaşırarak öğrendiğim gibi, öldürülen ya da yalnızca yaralanan bir adamın (veya şiddet uygulanan bir kadının) kanı, harekete geçer ve yaradan kötülüğü yapana doğru akar. Kurbanın kanından çıkan tinlerle cisimcikler caniyi kuşatıp, böylesine acımasız ve kanlı bir adamın yol açtığı korku yüzünden çok güçlü bir biçimde sarsılır, değneğin onları takip edip izini bulmasını kolaylaştırırlar.

Ama suç dolaylı yoldan ve uzakta –sözgelimi, bir başkasına yaptırmak suretiyle ya da bir ya da daha çok kişi üzerinde ölüme veya şiddete yol açan eylemler ve kararlar yoluyla– gerçekleşse bile; değnek, her zaman suçun işlendiği yerden yola çıkmak koşuluyla, onların izini sürebilir. Gerçekten de, suçluların ruhu, böyle bir suçun dehşetinin yol açtığı ölümcül uyarılarla ve Kutsal Kitap'ın dediği gibi, alçak ruhun kapısında hep nöbet tutan nihai cezanın korkusuyla sarsılır.

"*Fugit impius nemine persequente:* Kötü adam kovalayan yokken kaçar" diye aktardı Cloridia beklenmedik bir öğreti bilgisiyle, başını kaldırıp gözleriyle ışık saçarak.

Aynı şekilde, bir ahırda duvara asılı kurt kuyruğunun öküzlerin yemek yemesini engellemesi; asmanın lahanadan kaçması; baldıranın sedefotundan uzak durması; baldıran özünün, ölümcül bir zehir olmasına rağmen, yutulmasının ardından sedefotu özü yutulduğunda hiç zarar vermemesi, antipati yoluyla oluyordu. Keza akreple timsah, fille domuz, aslanla horoz, kargayla baykuş, kurtla koyun ve karakurbağasıyla gelincik arasında da bağdaşması olanaksız bir antipati vardı.

"Ama daha önce söylediğim gibi, cisimcikler sempatiye ve aşka da yol açarlar" diye sözünü sürdürdü Cloridia ve sonra yüksek sesle şu dizeleri okudu:

Gizli düğümler vardır, sempatiler vardır,
tatlı uyumları ruhlarda ahenkler yaratır,
öyle ki severler birbirlerini ve örtünürler
neleri bilmem çünkü açıklanamaz onlar.

"Şu var ki, tatlım, açıklamayı başaramadığımız şey, aslında cisimciklerdir. Giobatta Porta'ya göre, sözgelimi eril hurmayla dişil olanı arasında, asmayla zeytin ağacı arasında, incir ağacıyla mersin arasında büyük bir sempati vardır. Öfkeli bir boğanın bir incir ağacına bağlandığında hemen yatışması ya da bir filin bir koçu görünce sakinleşmesi sempati yoluyla olur. Ve bil ki" dedi sesini tatlılaştırarak, "Cardano'ya göre, kertenkelenin insana sempatisi vardır; insana bakmaktan ve onun tükürüğünü aramaktan hoşlanır, büyük bir iştahla içer insanın tükürüğünü."

Bu arada bir kolunu arkasına uzatmış ve saçını taradığım elimi yakalayarak beni yanına çekmişti.

"Aynı şekilde" diyerek sözünü sürdürdü bir şey yokmuş gibi, "ilk görüşmelerimizden başlayarak bazı kişiler için hissettiğimiz yoğun sevgi ya da gizli çekime, o kişinin tinlerinin ya da cisimciklerinin yayılması yol açar; bu cisimcikler tatlılıkla göze ya da sinirlere işler, sonunda beyne ulaşır ve bir hoşlanma hissi yaşatırlar insana."

Titreyerek, şakaklarındaki saçları tarıyordum tarakla.

"Ve bilir misin?" diye ekledi hoş bir sesle. "Bu çekimin, arzularımızın nesnesini gözlerimizde pek kusursuz ve pek değerli kılmak gibi olağanüstü bir gücü vardır."

Ben... beni kimse asla kusursuz göremezdi, yo elbette olanaksız bu, diye yineliyordum zihnimde, şiddetli heyecanıma hükmetmeye çalışarak; bu yüzden de, tek söz söyleyemiyordum.

Cloridia başını hafifçe göğsüme yaslayıp iç geçirdi.

"Şimdi ensemdeki saçları ayırman gerek ama canımı acıtmadan. Orada daha iç içe geçmişler; ama daha kırılgan ve daha duyarlılar."

Bunu söyledikten sonra, beni önüne, yüksek yatağının üzerine oturtup, yüzü aşağıya gelecek şekilde ve boynunu açarak başını kucağıma koydu. Hâlâ şaşkın ve aklım karmakarışık, kasıklarımda soluğunun sıcaklığını hissettim. Yeniden lülelerini taramaya başladım. Başım tamamen boşalmış gibiydi.

"Sana değneğin başarılı bir biçimde nasıl kullanılacağını açıklamadım henüz" diyerek yeniden söze girdi yavaşça, bu arada daha rahat edecek şekilde yayıldığını hissediyordum.

"Her şeyden önce, doğanın bütün eylemlerinde tek bir düzeneğinin olduğunu ve değneğin hareketine ancak doğanın açıklama getirebileceğini bilmelisin. Önce değneğin ucunu, aranan şeyle ilgisi olan, mümkünse ıslak ve sıcak (kan ya da öteki beden sıvıları gibi) bir maddeye batırmak gerekir. Bunun nedeni, bazen dokunmanın gözlerin keşfedemeyeceği şeyleri keşfetmesidir. Sonra, değnek iki parmak arasına alınır ve karın hizasında tutulur. Elin üzerinde dengede tutmak da mümkündür ama bu etkili değil bana göre. Sonra yavaşça aradığımızı düşündüğümüz şey yönünde ilerlemek gerekir. Birkaç kez ileri geri, bir aşağı bir yukarı yürümek gerekir, değnek kalkıncaya kadar; böylece girdiğimiz yönün doğru olduğundan emin oluruz. Gerçekten de, değneğin yönelimi, pusula ibresinin yönelimiyle aynıdır; mıknatıs çekimine karşılık gelir. Değnekte önemli olan nokta, asla aniden hareket etmemektir; aksi takdirde, aradığımız ve değneğe bulaşarak onu doğru yönde havaya kaldıran yerden

gelen buhar ve yayıntıların seyri bozulur. Arada bir, değneğin bitimindeki iki ucu iki elde tutmak iyi olur; ama elleri fazla kapamamalı ve elin üstünün yere dönük olmasına, değneğin ucunun her zaman önünü, hedefi gösterecek şekilde iyice kalkmış olmasına özen göstermelidir. Ayrıca değneğin herkesin elinde hareket etmediğini bilmelisin. Özel bir yetenek ve büyük bir ustalık gerekir. Sözgelimi, teri kaba, sert ve bol madde içeren bir kişinin elinde, bu tür cisimcikler buhar, yayıntı ve duman düzenini bozacağı için, hareket etmez. Ama kimi zaman değneğin, onu daha önce başarıyla kullanmış kişinin elinde de hareket etmediği olur. Sakın yanlış anlama, böyle bir şey benim başıma gelmiş değil. Ama değneği kullanması gereken kişinin bünyesini bozan ve kanını daha güçlü biçimde mayalandıran bir şey meydana gelebilir. Yiyecek ya da havadaki herhangi bir şey keskin ve asitli tuzlar ortaya çıkarabilir. Ya da fazla ağır bir iş, gece uykusuz kalmalar ya da masa başı çalışmaları, keskin ve kaba bir terlemeye yol açabilir; bu ter, ellerden değneğin küçük aralıklarına geçer ve buharlar zincirinin ilerleyişini bozup hareket etmesini engeller. Bunun nedeni, değneğin gözle görülmeyen cisimciklerin katalizörü işlevini görmesidir, mikroskop gibi. Bir görsen ne manzaradır o, sonunda değnek..."

Cloridia sözüne ara verdi. Cristofano kapıyı çaldı.

"Bir çığlık duyar gibi oldum. Her şey yolunda mı orada?" diye sordu nefes nefese hekim, merdivenleri koşarak çıkmıştı.

"Endişelenecek bir şey yok. Zavallı çırağımız bana yardım ederken bir yerini incitti; ama önemsiz bir şey. İyi günler size, Sinyor Cristofano, ayrıca teşekkürler" diye karşılık verdi Cloridia için için gülerek.

Bağırmıştım. Şimdi de, zevkten ve utançtan bitkin düşmüş, sırtüstü uzanıyordum Cloridia'nın yatağında.

Ne kadar sonra ve ne şekilde vedalaşıp yanından ayrıldığımı bilemiyorum. Cloridia'nın gülümseyişini ve kapıyı kapamadan önce başıma vurduğu hafif fiskeyi anımsıyorum yalnızca.

Son derece çelişkili duygulara kapılmış bir halde, yıldırım gibi odama seğirttim üstümü değiştirmek için. Cristofano'nun beni böyle müstehcen lekelerle bulmasını göze alamazdım. Güzel, ılık bir öğleden sonraydı ve neredeyse farkına varmadan, yatağımın üzerinde yarı çıplak, içim geçmiş.

Bir saat kadar sonra uyandım. Rahip Melani'ye uğradım, bir şeye ihtiyacı var mı diye sormak için. Aslında, o sabahki iç burkan şarkısını anımsayınca, ona acıyor ve kendisini yalnız hissetmemesini arzu ediyordum. Oysa baktım keyfi yerindeydi:

A petto ch'adora
è solo un bel guardo.
*È solo un bel guardo!**

Beni neşeli bir cıvıltıyla selamladı. Anlamadan yüzüne baktım.

* "Hayranlık duyan yüreğe, / güzel bir bakış yeter. Yalnızca güzel bir bakış!" (Ç.N.)

"Uzaktan, nasıl desem, acı çektiğini işittim gibi geldi bana. Cristofano'yu korkuttun, biliyor musun? Yukarıdan, Cloridia'nın küçük kulesinden sesini işittiğimizde, benimle birlikte kapının önündeydi..."

"Ah, sanmayın ki, Sinyor Atto" diyerek kendimi korudum kızararak, "Cloridia Hanımefendi, hayır..."

"Tabii, elbette" dedi rahip birden ciddileşerek, "sarışın Cloridia hiçbir şey yapmadı. 'Hayranlık duyan yüreğe' çekici bir bakış yeter, ustam *Seigneur* Luigi'nin çok iyi söylediği gibi."

Utancımdan yerin dibine geçip uzaklaştım oradan, Melani'den var gücümle nefret ederek.

Mutfakta Cristofano'yu solgun ve son derece kaygılı gördüm.

"İngiliz'in durumu kötü. Çok kötü" dedi üstüne basa basa, beni görünce.

"Ama ona uyguladığınız bütün tedavilerin..."

"Hiçbir faydası olmadı. Bir giz bu. Mucizevi ilaçlarım yararsız. Anladın mı? Bedford ölüyor ve çıkamayacağız artık buradan. Hepimiz bittik. Hepimiz" dedi kesik kesik konuşarak, doğal olmayan bir ses tonuyla.

Yüzüne baktığımda, gözünün altındaki korkunç mor halkaları ve boş, yitip gitmiş gözlerini gördüm kaygıyla; konuşma yetisini yitirmiş gibiydi ve kesik kesik konuşuyordu.

Gerçekten de, İngiliz'in sağlığı hiç düzelmemiş ve hasta bir daha kendine gelememişti. Çevreme baktım: Mutfak darmadağındı. Kavanozlar, cam şişeler, yanık ocaklar, imbikler ve her tür kap bütün eşyayı, masayı, sandalyeyi, köşeyi, kuytuları ve ortalığı, hatta yeri kaplıyordu. Ocakta iki tane kulplu tencereyle birkaç düz tencerenin

içinde bir şeyler kaynıyordu. Ateşin üzerinde, kilerdeki en iyi domuz yağı, et, balık ve kuru meyve erzaklarımızı, bilinmeyen ve pis kokan simya preparatlarıyla korkunç biçimde karıştırılmış, eriyip gitmiş gördüm dehşete kapılarak. Masanın, kap kacak dolabının, sofra takımı dolabının ve tel dolabın raflarının üzerinde içlerinde yağ bulunan dizi dizi küçük taslar ve çeşitli renkte toz yığınları uzayıp gidiyordu. Her küçük tas ve yığının yanında bir etiket vardı: cedvar, galanga, uzun karabiber, yuvarlak karabiber, ardıç tohumu, ağaçkavunu ve portakal kabuğu, adaçayı, fesleğen, mercankösk, defne yaprağı, yarpuz, centiyan, oğulotu, mürver yaprağı, kırmızı ve beyaz gül, lavanta, kebabiye, biberiye, nane, tarçın, eğirkökü, yermeşesi, kurtluca, yerservisi, cennetbiberi, erkek eğreltiotu, akgünlük, sarısabır, yavşan tohumu, öd, kakule, defne yağı, kasnı, sarmaşık sakızı, günlük, karanfil, karakafesotu, hindistancevizi, zencefil, ak geyikotu, aselbent, sarı balmumu, çok saf çamsakızı ve ateş külü.

Hekimden yana döndüm bir açıklamada bulunmasını istemek için ama kendimi tuttum. Cristofano, solgun ve gözleri yitip gitmiş, aklı karmakarışık, odanın bir ucundan ötekine dolaşıyor, bin bir işe el atıp hiçbirini sonuçlandırmıyordu.

"Bana yardım etmelisin. Her şeyimizi ortaya koyacağız. Bedford'un lanet olası boğumları açılmadı. Olgunlaşmadı bile iğrenç şeyler. O halde biz de şak! Kesip atacağız."

"Yo, hayır!" diye haykırdım, olgunlaşmamış hıyarcıkların kesilmesinin vebalı için ölümcül olabileceğini iyi biliyordum.

"İşe yaramasa da, zaten geberip gidecek" diyerek kısa kesti hekim alışılmamış bir sertlikle. "İşte planımız. Madde bir: Kusması gerek. Ama üstün misk şekerleri yet-

ti artık. Daha güçlü bir şeyler lazım, mesela şu benim *aromaticum*'um: Hem iç, hem dış hastalıklarda işe yarar bu ilaç. Aç karnına iki dirhem ver, kusmaya falan gerek kalmaz. Vücudu çözer. Başın yükünü boşaltır ve tükürtür. Bütün hastalıkları yok ettiğinin göstergesidir bu. *Recipe*!"* diye bağırdı birden Cristofano, beni irkilterek. "Toz şeker, öğütülmüş inci, misk, safran, öd, tarçın ve felsefe taşı. *Misce*** ve tablet haline getir; kesinlikle bozulmaz bu tabletler ve vebaya karşı mucizevi bir etkileri vardır. Boğumlara yol açan kalın ve bozulmuş beden sıvılarını inceltirler. Mideyi rahatlatırlar. Kalbe neşe verirler."

Bedford'un çekeceği var, diye düşündüm. Ama öte yandan, başka ne seçeneğimiz vardı? Rab'bimizin yanı sıra Cristofano'ya bağlamıştık bütün kurtuluş umudumuzu.

Aşırı gergin haldeki hekim, arka arkaya emirler yağdırıyor, söylediklerini yapmama fırsat vermiyor ve herhalde uygulamalı tıp kitaplarında okuduğu reçeteleri mekanik bir biçimde yineliyordu.

"Madde iki: Eski haline dönmesi için *elixir vitae*.*** Burada, Roma'da, '56 vebasında büyük bir başarı elde edilmişti onunla. Çok güçlüdür; en kötü ve en habis pek çok hastalığı iyileştirir. Yapı itibarıyla son derece nüfuz edicidir. Kurutma gücüne sahip olup, herhangi bir hastalıktan zarar görmüş her yeri rahatlatır. Bütün bozulabilir şeyleri tutar; balgamı, öksürüğü, göğüs sıkışmasını ve bu tür başka şeyleri çözer. Her tür çürümüş amansız yarayı tedavi edip iyileştirir ve üşümenin yol açtığı bütün ağrıları sona erdirir, *etcetera*."****

* *Recipe* (Lat.): Getir! (Ç.N.)
** *Misce* (Lat.): Karıştır! (Ç.N.)
*** *Elixir vitae* (Lat.): Yaşam iksiri. (Ç.N.)
**** *Etcetera* (Lat.): Vesaire. (Ç.N.)

Bir an, gözleri boşlukta yitip gitmiş, sendeler gibi oldu. Yardımına koşmak için davrandım; ama hemen toparlandı. "Madde üç: Bolsena'lı Üstat Alessandro Cospio'nun vebaya karşı hapları. Imola, 1527: Büyük başarı. Kilermeni. Limni toprağı. Kâfur. Kurtpençesi. Sarısabır. Her birinden dört dirhem. Hepsi lahana suyuyla karıştırılacak. Ve bir tutam safran. Madde dört: Formigine'li Üstat Roberto Coccalino'nun ağız yoluyla alınan ilacı. 1500'de, Lombardia Krallığı'ndaki büyük hekim. "*Recipe*!" diye bağırdı yeniden boğuk bir sesle.

Ayrıca bana bir kara çöpleme, sinameki, acur ve ışgın özü hazırlamamı söyledi.

"Üstat Coccalino'nun ağız yoluyla verilen ilacını biz makattan verip yukarı çıkmasını sağlayacağız. Öyle. Böylece yarı yolda Üstat Cospio'nun haplarıyla buluşacak. Birlikte o iğrenç vebayla çarpışacaklar ve kazanacaklar, evet."

Sonra, artık canlıdan çok bir ölü gibi yatan Bedford'un odasına çıktık; burada biraz da tüylerim ürpererek, Cristofano'nun düşündüklerini uygulamaya geçirmek için ona yardım ettim.

Bu korkunç müdahaleler sona erdiğinde, oda bir mezbahayı andırıyordu: Küçük bir birikinti halinde birbirine karışmış kusmuk, kan ve dışkı, yıkıcı bir görüntü ve koku oluşturuyordu. Yaraların üzerine, hekimin dediğine göre, ağrıyı giderecek olan filozof yağıyla sirkeli şurubu sürerek, boğumların kesilmesine geçtik.

"Ve son olarak, *gratiadei* sargısıyla sarılacak yaralar" dedi Cristofano, ritmik bir biçimde soluk alıp vererek.

Öyle ya, diye yakardım, tam da *gratia dei*, yani Tanrı kayrası gerekiyordu bize. Genç İngiliz hiçbir biçimde tepki vermemişti tedaviye. Her şeye kayıtsız kalmış, acı-

dan inlemek için bile kıpırdamamıştı. Boşuna iyi ya da kötü bir işaret bekleyerek, gözlerimizi ona diktik.

Cristofano yumruklarını sıkıp, bana hemen ardından mutfağa gitmemi işaret etti. Ter içinde kalmış, homurdanarak, çok miktarda aromayı kabaca ezmeye başladı. Bunları karıştırıp, içinde damıtılmış çok saf içki bulunan eğri bir cam kapta kaynatmaya başladı; kabı çok kısık yaktığı bir gaz ocağının üzerine koydu.

"Şimdi su, yağ ve suyuk elde edeceğiz. Ve hepsi birbirinden ayrı olarak!" dedi vurgulu bir tonla.

Çok geçmeden kaptan sütümsü bir su akmaya başladı; sonra dumanlı ve sarımsı bir hal aldı. Bunun üzerine Cristofano kabı değiştirip beyaz suyu sızıntısız demir bir kaba aldı.

"İlk balsam suyu!" diye haykırdı, abartılı ve gülünç bir sevinçle kabı sallayarak.

Eğri kabın altındaki ateşi artırdı; kapta kaynamaya devam eden sıvı, mürekkebi andıran siyah bir yağa dönüştü.

"Balsamın annesi!" diye bildirdi Cristofano, koyu sıvıyı hasırlı bir şişeye dökerek.

Sonra, eğri kaptan bütün öz çıkıncaya kadar ateşi iyice artırdı. "Balsam likörü; olağanüstü!" Çılgınca sevindi ve likörü öteki iki ilaçla birlikte bir şişe içinde bana uzattı.

"Bedford'a mı götüreceğim bunu?"

"Hayır!" diye bağırdı sinirlenerek, köpeklere ya da çocuklara yapıldığı gibi işaret parmağını yukarı kaldırıp aşağıya doğru bana bakarak.

Kan çanağına dönmüş gözlerini fal taşı gibi açmıştı: "Hayır, delikanlı, Bedford için değil. Bizim için. Hepimiz. Üç adet damıtılmış harika içki. Son derece saf."

Elime hâlâ sıcak olan eğri kabı koydu ve ilk damıtılmış içkiden bir bardak doldurup kaba bir hırsla bir dikişte içti.

"Peki neye yarıyor bunlar?" diye sordum çekinerek.

Karşılık olarak bardağını ikinci preparatla doldurup yeniden midesine indirdi.

"Korkunun canı cehenneme, ha ha!" dedi, bu arada içki doldurulmuş üçüncü bardağı midesine indiriyor ve bardağını dördüncü kez dolduruyordu.

Sonra elimde tuttuğum boş, eğri kapla çılgın bir kadeh tokuşturmaya zorladı beni.

"Böylece, gebermemiz için bizi karantina yerine götürdüklerinde, farkına bile varmayacağız! Ha ha ha!"

Bunu söyledikten sonra, bardağı omzunun üstünden geriye fırlattı ve iki kez güçlü biçimde geğirdi. Yürümeye çalıştı ama bacakları birbirine dolandı. Yüzü kül gibi olmuş, yere çöktü, sonunda kendinden geçti.

Korkuya kapılıp yardım çağırmak üzereyken, kendimi alıkoydum. Korku yayılacak olursa, han kaosa sürüklenecekti. Nöbet tutan nöbetçinin bizi bu durumda yakalaması riski de vardı. Bunun üzerine yardım istemek için Rahip Melani'ye koştum. Büyük bir temkinlilikle (ve son derece eziyetli bir biçimde) hekimi gürültü çıkarmadan birinci kattaki odasına kadar taşımayı başardık. Rahibe genç İngiliz'in can çekişmesini ve Cristofano'nun bayılmadan önce içine düştüğü karmakarışık hali anlattım.

Bu arada hekim, kıpırtısız ve solgun, yatağa uzanmış, gürültülü bir biçimde soluk alıp veriyordu.

"Hırıldıyor mu, Sinyor Atto?" diye sordum boğazım düğümlenerek.

"Hayır, horluyor" diye karşılık verdi neşesi yerine gelerek. "Kaldı ki, hekimlerin hazırladıkları içkilerde Bacchus'un parmağı olduğundan kuşkulanmışımdır her zaman. Hem sonra, çok çalıştı. Bırakalım uyusun; ama gö-

zümüz üzerinde olsun. Ne kadar temkinli olursak, o kadar iyi."

Yatağın yanına oturduk. Alçak sesle konuşarak, Melani bana gene Bedford'u sordu. Çok kaygılı görünüyordu. Karantina yeri olasılığı, somut ve ürkütücü bir hal alıyordu. Yeraltı dehlizlerinden kaçış olasılıklarını gözden geçirdik; başarı şansı yoktu. Er geç bizi öyle ya da böyle yakalayacaklardı.

Çaresiz, başka şeyler düşünmeye çalıştım. Böylece, Bedford'un odasının hâlâ zavallı vebalının pisliklerinden temizlenmesi gerektiği geldi aklıma. Atto'ya işaret ederek beni yanda, İngiliz'in odasında bulabileceğini bildirip, tatsız görevi yerine getirmeye gittim. Geri döndüğümde, Atto'yu bir sandalyenin üzerinde mutlu bir ifadeyle kestirir buldum. Kollarını kavuşturmuş, bacaklarını boş bıraktığım sandalyeye uzatmış öylece uyuyordu. Cristofano'nun üzerine eğildim: Mışıl mışıl uyuyordu; yüzünün rengi biraz düzelmiş gibiydi.

İçim biraz rahatlayarak, tam yatağın kenarındaki bir köşeye çömelmiştim ki, bir homurtu işittim. Atto'ydu. İki sandalyenin üzerine iğreti bir halde tünemiş, uykusunda kıpırdıyordu. Havada asılı başı ritmik bir biçimde sallanıyordu. Göğsünün üzerinde kavuşturduğu elleri giysisinin kollarındaki danteli sıkıyordu, bu arada ısrarlı iniltisi, annesinin ya da babasının azarı karşısında somurtan küçük bir çocuğu anımsatıyordu.

Kulak kabarttım: Ağır ve kararsız soluğuyla, sanki hıçkırmak üzereymiş gibi, Fransızca konuşuyordu Atto.

"*Les baricades, baricades...*" diye inledi yavaşça uykusunda.

Atto'nun, henüz yirmi yaşındayken, Fronde kargaşaları sırasında Kral'ın ailesiyle ve ustası *Seigneur* Luigi

Rossi'yle birlikte Paris'ten kaçmak zorunda kaldığını anımsıyordum. Şimdi barikatları geveliyordu ağzında. Belki de uykusunda o günlerdeki meydan isyanlarını yeniden yaşıyordu.

Acaba onu uyandırıp bu çirkin anılardan kurtarmak uygun olmaz mı, diye sordum kendime. Dikkatlice indim yataktan ve yüzümü onunkine yaklaştırdım. Duraksadım: Atto'yu ilk kez böyle yakından, uyanık ve yasaklayıcı bakışına maruz kalmadan inceleme olanağını buluyordum. Rahibin şiş ve uykuyla donuklaşmış yüzü duygulandırdı beni. Tüysüz ve artık sarkmış yanakları, hadımın yalnızlık ve hüzünlerini anlatıyordu. Eski bir acı denizi; o denizin ortasında, çenesinin kibirli ve kaprisli çukuru, deniz kazasına uğramış birisi gibi, Pek Hıristiyan Majesteleri'nin diplomatı önünde eğilme ve saygı talep ederek, su üstünde durmaya çalışıyordu. Yüreğimin burkulduğunu hissettim; ama birden bir ses duygularımdan koparıverdi beni.

"*Baricades... mistérieuses, mistérieuses. Baricades. Mistérieuses. Le baricades...*" diye mırıldandı aniden Rahip Melani.

Sayıklıyordu. Ama nedense o sözlerden rahatsız oldum. Neydi acaba Melani'nin aklındaki şu engeller? *Mistérieuses*, yani gizemli engeller. Neyi anımsatıyordu bana o iki söz? Bu kavram yeni değildi sanki benim için...

Tam o sırada Atto uyanır gibi oldu. Hiç de az önceki gibi acı çekiyor görünmüyordu. Tam tersine, beni görünce, hemen bir gülümseme yayıldı yüzüne ve mırıldanmaya başladı:

Chi giace nel sonno
non speri mai Fama.

Chi dorme codardo
*è degno che mora.**

"Böyle paylardı beni ustam *Seigneur* Luigi" diyerek şakalaştı benimle, gerilip bir iki yerini kaşıyarak. "Bir şey kaçırdım mı? Hekim nasıl?" diye sordu sonra, beni aşırı düşünceli görerek.

"Yeni bir şey yok, Sinyor Atto."

"Sanırım özür borçluyum sana" dedi biraz sonra.

"Ne için, Sinyor Atto?"

"Şey, belki de öyle alay etmemem gerekirdi seninle, bu öğleden sonra yukarıda benim odamda bulunduğumuz sırada. Cloridia meselesiyle ilgili olarak, demek istiyorum."

Özür dilemesine gerek olmadığını söyledim; aslında Rahip Melani'nin itirafı hem şaşırtmış, hem memnun etmişti beni. Bunun üzerine keyfim biraz daha yerine gelerek, ona Cloridia'nın bana açıkladığı şeyleri anlattım, büyülü ve şaşırtıcı sayılar bilimi üzerinde uzun uzun durarak. Her birimizin yazgısı onlarda gizliydi. Sonra Yanan Değnek'in arayıp bulma güçlerinden söz etmeye geçtim.

"Anlıyorum. Yanan Değnek, nasıl demeli, alışılmadık ve heyecan verici bir konu" yorumunda bulundu Atto, "bu konuda Cloridia'nın çok deneyimli olduğu kesin."

"Ha, o mu, başını yıkıyormuş, saçlarını ayırmam için de beni çağırtmış" dedim Atto'nun ince alayını geri çevirerek.

* "Yatıp uyuyan, / ümidini kessin ünden. / Ürkek uyuyan, / ölsün en iyisi." (Ç.N.)

O biondi tesori
inanellati,
chiome divine, cori,
*labirinti dorati. . .**

Alçak sesle mırıldanarak payladı beni. Önce öfke ve utançtan kıpkırmızı kesildim; ama hemen ardından bu kez her türlü aşağılama vurgusundan arınmış o aryanın güzelliği gönlümü fethetti.

... tra i vostri splendori
m'è dolce smarrire
*la vita e morire.***

Kendimi melodiye bırakıp aşkı düşünmeye başladım. Cloridia'nın sarı ve gür saçlarının görüntüsüne bırakıverdim kendimi ve tatlı sesini hatırladım. İçimden Cloridia'yı Donzello'ya neyin sürüklemiş olduğunu sordum kendime. Yanan Değnek'ti, bunu bana kendisi söylemişti. Ama değneğin "antipati" ya da "sempati" yoluyla hareket ettiğini de eklemişti. Onun durumu hangisiydi öyleyse? Hana onu büyük bir haksızlığa uğratmış olan ve belki de intikam almak istediği birisinin peşi sıra mı gelmişti; yoksa, ah güzel varsayım!, Cloridia buraya kadar, bizi aşkı keşfetmeye götüren ve belli ki değneğin hayli duyarlı olduğu o manyetizmanın rehberliğinde mi ulaşmıştı? Belki tam da öyledir diye hayal etmeye başladım...

* "Ey sarışın / büklüm büklüm hazineler, / tanrısal saçlar, melek safları / yaldızlı labirentler..." Luigi Rossi'nin *O biondi tesori*'si. (Ç.N.)
** "... ışıltılarınız arasında / tatlıdır benim için yitirmek / yaşamı ve ölmek." (Ç.N.)

Su tutto allacciate,
legate, legate
*gioir e tormento!**

Atto'nun esmer kibar fahişemin altın sarısı saçlarına adanmış ezgisi, düşüncelerime kontrpuan oluşturuyordu.

Öte yandan, diye devam ediyordum aşk düşüncelerime, o... rahatlama anlarını Cloridia bana çıkardan uzak bir biçimde armağan etmemiş miydi, asla paranın sözünü etmeden, son rüya yorumunun bitiminde (ne yazık ki) yapmış olduğunun tersine?

Aklımdan bunları geçirirken ve Atto artık neredeyse sesini dizginleyemeyecek kadar şarkının girdabına kapılmışken, Cristofano gözlerini açmıştı.

Çatık kaşlarla rahibi süzdü, gene de şarkısını kesmedi. Tam tersine, bir anlık sessizlikten sonra, yardımına geldiği için ona teşekkür etti. Rahat bir soluk aldım. Bakışlarıyla yüzünün renginden bir sonuca varmak gerekirse, hekim kendine gelmiş gibiydi. Olağan haline dönen akıcı konuşması, sağlığı konusunda içimin iyice rahat etmesini sağladı. Geçici bir kriz geçirmişti.

"Hâlâ olağanüstü bir ses, Sayın Rahip Melani" yorumunda bulundu hekim ayağa kalkarak, bu arada giysilerine çekidüzen veriyordu. "Her ne kadar bu kattaki öteki kiracıların sizi duymasına izin vermeniz pek temkinli bir tutum olmadıysa da. Umarım Dulcibeni'yle Devizé niçin odamda şarkı söylediğiniz hakkında sorular sormazlar bana."

* "Hepsinin üzerine düğümlüyor, / bağlıyor, bağlıyorsunuz / sevinci ve kederi!" (Ç.N.)

Özenli yardımı için Rahip Melani'ye yeniden teşekkür ettikten sonra, Cristofano zavallı Bedford'u muayene etmek için benimle birlikte yan odaya yöneldi; bu arada Atto ikinci kattaki odasına dönüyordu.

Bedford her zamanki gibi kıpırtısız yatıyordu. Hekim başını salladı: "Korkarım, artık öteki kiracılara bu talihsiz İngiliz'in durumunu bildirmenin vakti geldi. Ölecek olursa, handa panik yaşanmasını engellemeliyiz."

İngiliz'e Kutsal Yağlama Ayini yapabilmesi için, durumu önce Peder Robleda'ya bildirmeye karar verdik birlikte. Cristofano'ya, daha önce bir kez, ben teşvik ettiğimde, veba korkusundan ötürü Robleda'nın genç İngiliz'e kutsal yağı sürmeyi reddetmiş olduğunu –bir Protestan'dı Bedford, bu yüzden de aforoz edilmiş birisiydi– söylemekten kaçındım.

Böylece, Cizvit'in kapısını çaldık. Kötü haber karşısında ödlek Robleda'nın tepkisini çok iyi tahmin edebiliyordum: Kaygılanacak, kekelemeye, Cristofano'nun beceriksizliği konusunda atıp tutmaya başlayacaktı. Şaşırtıcı ama bunlardan hiçbiri olmadı.

"Nasıl; Bedford'u manyetizmayla tedavi etmeyi denemediniz mi hâlâ?" diye sordu Robleda hekime dönerek, Cristofano ona üzücü durumu anlatmayı bitirir bitirmez.

Cristofano şaşırıp kaldı. Bunun üzerine, Robleda anımsattı ona: Peder Kircher'e göre, bütün kâinata manyetizma hükmediyordu. O kadar ki, bilge Cizvit bu öğretiyi her yönüyle açıklamak için bir kitap yazmış ve kesin olarak ortaya koymuştu. Dünya, ortasında her tür nesneyle her canlı varlığın kaçınılmaz olarak eğilim gösterdiği ilk ve benzersiz Kök Mıknatıs Tanrı'nın bulunduğu büyük bir manyetik zincirden başka bir şey değildi. Aşk

(ister tanrısal, ister insana özgü olsun), her tür büyülenme gibi, manyetik bir çekimin ifadesi değil midir acaba? Gezegenler ve yıldızlar, herkesin bildiği gibi, karşılıklı manyetizmaya tabidir; ama çevrelerindeki gök cisimlerini de manyetik güç kuşatır.

"Şey, aslına bakılırsa" diye araya girdi Cristofano, "pusula örneğini biliyorum..."

"... Denizcilerin ve deniz yolcularının yönünü bulmasına yardımcı olan pusulayı, elbette" diye payladı onu Robleda, "ama çok daha fazlası var."

Gerçekten de, Güneş'le Ay'ın sular üzerinde oluşturduğu, gelgitlerde öylesine belirgin olan manyetizmaya ne demeli? Gezegenlerde de evrensel *vis attractiva** açıkça görülür. Bunun için, ağaçların büyümeleri üzerinde dış güçlerin etkisini kanıtlayan gövde kesitlerindeki damar ve halkaların düzensizliklerini gözlemlemek yeterlidir. Manyetizma sayesinde bitkiler, kökleri aracılığıyla, onları canlı tutan besini emerler topraktan. Hem aynı bitkisel manyetik güç *boramez*'de de kendini gösterir, dedi Robleda. Belli ki hekim, bu son söylediğini bilmiyordu.

"Ee, evet, aslında," diye bocaladı Cristofano.

"*Boramez* nedir?" diye sordum ben.

"Şey, delikanlı" dedi Cizvit babacan bir ses tonuyla, "Tatar topraklarındaki ünlü bitki; manyetik olarak yakındaki koyunların varlığını algılar ve koyun biçiminde olağanüstü çiçekler açar."

Manyetik olarak Güneş'in yolunu izleyen güneyönelen bitkilerle (ayçiçeği gibi: Kircher bu bitkiyle olağandışı bir güneyönelen saat gerçekleştirmişti), tomurcukları Ay'ı izleyen ayayönelen bitkiler de benzeri biçimde dav-

* *Vis attractiva* (Lat.): Çekim gücü. (Ç.N.)

ranıyordu. Ama hayvanlar da manyetiktir. Avlarını kendilerine çekip felce uğratan torpilbalığı ve balıkçıl kurbağa gibi çok iyi bilinen örnekler bir yana bırakılsa bile; hayvan manyetizması *anguis stupidus*'da, yeraltında kıpırdamadan yaşayan ve avlarını –çoğunlukla geyikler– kendine çeken, boğumlarıyla sakince onları sarıp yutan ve etleri, hatta iki sert boynuzu ağzında ağır ağır parçalayan dev Amerikan yılanında, açıkça gözlenebilir. Denizkızları da denen insan biçimli balıkların denizde talihsiz denizcileri kendilerine çekme güçleri de manyetik değil midir?

"Anlıyorum" diye karşılık verdi Cristofano, biraz aklı karışmış bir halde, "ama bizim Bedford'u tedavi etmemiz gerekiyor, yutmamız ya da yakalamamız değil."

"Tıp ilaçlarının manyetik güçle etki etmediklerini mi sanıyorsunuz yoksa?" diye sordu Robleda laf cambazlığıyla.

"Hiç kimsenin bu yolla iyileştiğini duymadım" gözleminde bulundum ben, kuşkulu.

"Şş, şşe, şey, doğal olarak tedaviyi öteki çarelerin başarısız olduğu yerlerde tatbik etmek gerekir" diyerek kendini savundu Robleda. "Önemli olan, manyetizmanın yasalarını gözden uzak tutmamaktır. *Primum*,* hastalık, hasta organa renk, biçim, nitelik, şekil, *etcetera*** bakımından benzerliği olan şifalı ot, taş, maden, meyve ya da tohumla tedavi edilmelidir. Yıldızlarla kan hısımlıkları göz önünde bulundurulmalıdır. Güneş tipleri için güneşeyönelen bitkiler, ay tipleri için ayayönelen bitkiler, vb.

* *Primum* (Lat.): İlk olarak. (Ç.N.)
** *Etcetera* (Lat.): Vesaire. (Ç.N.)

Sonra *principium similitudinis** gelir: Sözgelimi, böbrek taşlarının domuz sidiktorbasındaki taşlarla ya da kabuklular ve istiridyeler gibi taşlı ortamlardan hoşlanan öteki hayvanlarla tedavi edilmesi gerekir. Bitkiler için de aynısı geçerlidir. Köklerinde düğümler ve çıkıntılar bulunan akhindiba basur memesini mükemmelen iyileştirir. Son olarak, zehirler bile panzehir işlevini görebilirler; aynı şekilde, arı sokmasını iyileştirmek için bal birebirdir, örümcek ısırmalarına karşı yakı hazırlarken de örümcek ayakları kullanılmalıdır..."

"Şimdi anlıyorum" diyerek yalan söyledi Cristofano, "ne var ki, Bedford'u hangi manyetik tedaviyle iyileştirmemiz gerektiğini anlayamadım."

"Çok basit: müzikle."

Peder Robleda'nın hiç kuşkusu yoktu: Kircher'in çok açık bir biçimde açıklamış olduğu gibi, sesler sanatı da Evrensel Manyetizma Yasası kapsamına giriyordu. Eskiler, müzik modlarının manyetizma yoluyla ruhu etkileyebileceğini biliyorlardı: Dorya modu, ölçülülük ve ılımlılık esinler; cenaze törenlerine uygun olan Lidya modu, gözyaşı ve yakınmalara yol açar; Miksolidya modu, acıma, merhamet ve benzeri duygulara neden olur; Aiolia ya da İyonya modu uyku ve uyuşukluğa sevk eder. Ayrıca, bir bardağın kenarına ıslak parmağınızı sürterseniz; bardak, yanı başına konulmuş benzeri bütün bardaklara manyetik yoldan yayılıp toplu halde titreşime yol açan bir ses çıkarır. Ama *magnetismus musicae*'ın** çok güçlü

* *Principium similitudinis* (Lat.): Benzerlik ilkesi. (Ç.N.)
** *Magnetismus musicae* (Lat.): Müzik manyetizması. (Ç.N.)

iyileştirici özellikleri de vardır; bunlar en çok *tarantizm* tedavisinde kendini gösterir.

"*Tarantizm* mi?" diye sordum; bu arada Cristofano en sonunda "evet, doğru" anlamında başını sallıyordu.

"Napoli Krallığı'ndaki Taranto şehrinde" diye açıkladı hekim, "çok zararlı bir tür örümcekle karşılaşmak kolaydır; tarantula denir bu örümceklere."

Bunların ısırığı, diye anlattı Cristofano, öyle etkilere yol açar ki, korkutucu sıfatı bile yetersiz kalır. Kurban önce dizginleyemediği bir kahkaha krizine tutulur, yerde yuvarlanır, kıvranıp durur aralıksız olarak. Sonra sıçrayıp ayağa kalkar ve törenle çarpışmaya hazırlanan gladyatörler gibi, sağ kolunu bir kılıcı kınından çıkarıyormuşçasına havaya kaldırır, bir dizi gülünç hareket sergileyip sonra yeniden neşeyle kendini yere atar. Sonra bir daha büyük bir debdebeyle bir kumandan ya da başkumandan havasına bürünür, ardından dayanılmaz bir su ve serinlik arzusuna kapılır; ona su dolu bir tas uzatılacak olursa, çeşmede yıkanan serçeler gibi başını bu tasa daldırıp çılgınca sallar. Sonra bir ağaca doğru koşar, ağaca tırmanıp orada öylece kalır, bazen günlerce. En sonunda, bitkin bir halde yere bırakıverir kendisini, iki büklüm olup, saralı ya da deli gibi inlemeye, iç geçirmeye, toprağı yumruklamaya başlar ve başına ceza ve talihsizliklerin gelmesi için yakarır.

"Ama korkunç bir şey" yorumunda bulundum, tüylerim diken diken olarak. "Bütün bunlar bir tarantula ısırığı yüzünden mi oluyor?"

"Öyle ya" diyerek onayladı Robleda, "hiç duyulmamış öteki manyetik etkilerden söz etmiyorum bile. Kızıl tarantulaların ısırığı, kurbanın yüzünü kıpkırmızı, yeşil tarantulalar yeşil, çizgili olanları çizgi çizgi hale getirir;

su tarantulaları su arzusuna yol açarlar, sıcak yerlerde duranları öfkeye, vesaire, vesaire."

"Peki nasıl tedavi edilir?" diye sordum daha da meraklanarak.

"Bazı köy tarantulalarına ilişkin ilkel bilgileri kusursuz hale getirerek" dedi Robleda, çekmecelerinde arayıp sonra bize gururla bir kâğıt parçasını göstererek, "Peder Kircher bir panzehir geliştirmiştir."

FRİGYA MODU

Bu gönül aşk klavseni olmuş,
Tuşlar hareketli duyular ve gergin
Teller gözyaşları, ahlar, acılar.
Ses tablası, ölüm yarası almış yürek,
Mızraplar kılıç, boşluklar tutkularım,
Çekiç, düşüncem; sonunda çıkardığım
Ses, kadınım: Ölümümü söyler her an
O, mutlu şarkı söylerken.

Şaşkınlık ve kuşkuyla okuduk bu anlaşılmaz sözleri. Robleda hemen kuşkumuzu anladı: "Hayır, büyüyle ilgisi yok. Köylülerin çeşitli çalgılar eşliğinde söyledikleri bir şiir yalnızca, tarantula zehrinin etkisini manyetik yoldan bertaraf etmek için. Asıl panzehir şiir değil, müzik; tarantella diyorlar bu müziğe ya da öyle bir şey. Ama uzun araştırmalardan sonra en etkili melodiyi bulan, Peder Kircher oldu."

Bunun üzerine bana nota ve portelerle dolu, buruşmuş bir başka yarım kâğıt parçası gösterdi.

"Neyle çalınıyor?"

"Şey, Taranto köylüleri davullar, lirler, kitaralar, ziller ve flütlerle icra ediyorlar. Ve tabii, Devizé'ninki gibi gitarlarla."

"Kısacası" diyerek karşılık verdi hekim, epey şaşkın, "Devizé'nin bu müzik parçasıyla Bedford'u iyileştirebileceğini söylemek istiyorsunuz."

"Yo, hayır. Bu beste ne yazık ki yalnızca tarantulalar için geçerli. Bir başka şey kullanmak gerekecek."

"Bir başka beste mi?" diye sordum.

"Deneme yanılma yoluyla ilerlememiz gerekecek. Seçimi Devizé'ye bırakacağız. Ama unutmayın, evlatlarım: Umutsuz hallerde, tek gerçek yardım Rab'bimizden gelir; çünkü" diye ekledi Peder Robleda, "henüz hiç kimse vebaya karşı bir panzehir bulmuş değil."

"Haklısınız, peder" dediğini işittim Cristofano'nun, bu arada belli belirsiz *arcanae obices** geliyordu aklıma. "Ve tarikat kardeşiniz Kircher'in kuramlarına yüzde yüz güvendiğimi belirtmek isterim."

Hekim, kendisinin de belirttiği gibi, hangi çareye başvuracağını bilemiyordu artık. Kendi tedavilerinin er ya da geç Bedford üzerinde olumlu bir etkisinin olacağını ummakla birlikte, elbette ölmek üzere olan birisini bu son umutsuz girişimden yoksun bırakmayacaktı. Bu yüzden, İngiliz'in umutsuz halini ötekilere söylemeyi şimdilik erteleyeceğimizi bildirdi bana.

Daha sonra, akşam yemeğini dağıtırken, Cristofano bana Devizé'yle ertesi gün için randevulaştığını söyledi. Odası Bedford'un odasının yanında olan Fransız müzis-

* *Arcanae obices* (Lat.): Gizemli engeller. (Ç.N.)

yenin yapması gereken tek şey, İngiliz'in kapısının önünde gitarını çalmak olacaktı.

"Öyleyse, yarın sabah görüşmek üzere, Sinyor Cristofano?"

"Hayır, Devizé'ye öğle yemeğinden hemen önce buluşmak üzere randevu verdim. En iyi saat: Güneş tepe noktasında olacak ve müzik titreşimlerinin enerjisi azami ölçüde yayılabilecek. İyi geceler, delikanlı."

Sekizinci Gece

18 Eylül-19 Eylül 1683 Arası

Kapalı! Kapalı, lanet olsun." Olacağı buydu, diye düşündüm, Atto Melani Tiracorda'nın ahırına açılan tavan kapağını boşuna yukarı doğru iterken. Ugonio'yla Ciacconio'nun alçak sesli homurtuları eşliğinde yeraltı dehlizlerinde yürürken bile, Tiracorda'nın evine bu bilmem kaçıncı gece yolculuğumuz başarısızlığa yazgılıymış gibi geliyordu bana. Dulcibeni, gözümüzün üzerinde olduğunu anlamıştı. Onu Tiracorda'nın çalışma odasında da gördüğümüzü aklına getirmiyordu belki; ama eski dostuyla (ya da ona karşı) tuhaf ilişkiler içindeyken gözlenme riskine girmeyi asla istemezdi. Ve gerçekten de, hemşerisinin evine girdikten sonra, tavan kapağını kapamayı ihmal etmemişti.

"Affedersiniz, Rahip Efendi" dedim, Atto sinirli sinirli ellerini temizlerken, "ama belki de böylesi daha iyi. Bu gece Dulcibeni, Tiracorda'yla bilmeceleri çözerken tuhaf hiçbir şey fark etmezse, belki yarın yolu açık buluruz."

"Hiç de öyle değil" diye karşılık verdi Atto canı sıkkın, "artık gözlendiğini biliyor. Tuhaf bir şeyler tasarlayıp yapması gerekiyorsa, en kısa sürede yapacaktır; bu gece ya da en geç yarın."

"O halde?"

"O halde, Tiracorda'nın evine girmenin bir yolunu bulmak gerek; gerek ama nasıl bilemiyorum gerçekten de. Ne lazım dersen..."

Ciacconio "Gfrrrlûbh" diyerek rahibin sözünü kesti ve ileri çıktı.

Ugonio kaşlarını çatarak ona baktı, azarlamak istiyormuş gibi.

"Nihayet bir gönüllü" yorumunda bulundu Rahip Melani, memnun.

Birkaç dakika sonra, denk olmasa da, iki gruba ayrılmıştık çoktan. Atto, Ugonio ve ben, "C" dehlizinde yürüyorduk, yeraltı deresine doğru. Buna karşılık, Ciacconio aynı yoldan, Pantheon'un yakınlarındaki Piazza della Rotonda'ya giden kuyu aracılığıyla yüzeye çıkmıştı. Tiracorda'nın evine nasıl girmeyi düşündüğünü söylemek istememişti. Ona hekimin evinin nasıl olduğunu büyük bir sabırla en küçük ayrıntılarına varıncaya kadar anlatmıştık; ama Aziz Avcısı ancak sonunda bunun hiçbir işine yaramadığını belirtmişti saf saf. Ona pencerelerin yerini gösteren bir krokisini bile vermiştik evin; ama birbirimizden ayrılır ayrılmaz, dehlizde çılgınca ve hayvanca bir geviş getirmenin yankılandığını işittik. Ciacconio'nun ürkütücü bir ziyafetle midesine indirdiği krokimizin ömrü kısa olmuştu.

"Sizce başarabilecek mi?" diye sordum Rahip Melani'ye.

"En ufak bir fikrim bile yok. Ona gına getirinceye kadar açıkladık evin her köşesini; ama ne yapacağını zaten biliyor sanki. Tahammül edemiyorum bu ikisine."

Bu arada hızlı bir yürüyüşle, Dulcibeni'nin iki gece önce yakınlarında gizemli bir biçimde yok olduğunu

gördüğümüz küçük yeraltı deresine ulaşmak üzereydik. O eski, mide bulandırıcı fare yığınlarının arasından geçtik ve çok geçmeden yeraltı su akıntısının uğultusunu duyduk. Bu kez epey hazırlıklı gelmiştik: Atto'nun isteği üzerine, Aziz Avcıları uzun ve sağlam bir ip, birkaç demir çivi, bir çekiç ve birkaç uzun değnek getirmişlerdi yanlarında. Atto'nun her ne pahasına olursa olsun yapmayı aklına koyduğu tehlikeli ve pek de akıllıca olmayan girişim için işimize yarayacaktı bunlar: ırmağı geçmek.

Her zamankinden daha kara, pis kokulu ve tehdit edici görünen su akıntısını düşünceli düşünceli gözleyerek epey bir süre durduk. Bir an bu pis ve düşman suya kahredici bir düşüşü aklımdan geçirip ürperdim. Ugonio bile kaygılanmış gibiydi. Tanrı'ya sessiz bir duayla seslenerek kendimi yüreklendirdim.

Ne var ki, birden Atto'nun yanımdan ayrılıp, dehlizin sağ duvarıyla ırmağın aktığı kanalın kesiştiği köşeye doğru bakmakta olduğunu gördüm. Atto iki kanalın sivri köşesi karşısında, birkaç saniye kıpırtısız durdu. Sonra bir elini ırmağın olduğu dehlizin duvarına uzattı.

"Ne yapıyorsunuz?" dedim telaşlanarak, Atto'nun tehlikeli bir biçimde ırmağa doğru eğildiğini görerek.

"Sus!" diye tısladı, gittikçe artan bir hırsla duvarı yoklayarak, bir şey arıyormuş gibi.

Dengesini kaybetmesinden korkarak neredeyse yardımına koşmak üzereydim; tam o sırada nihayet tehlikeli biçimde uzanmaktan vazgeçip geriye çekildiğini gördüm. Sol elinde bir şey sıkıyordu. Balıkçıların Tiber üzerindeki küçük kayıklarını palamarlamak için kullandıklarına benzer küçük bir palamardı. Atto palamarı çekmeye başladı, halattan bir yumak yapıyordu yavaş yavaş. En

sonunda karşı uç direnir gibi olduğunda, Atto Ugonio'yla beni küçük ırmağa bakmaya davet etti. Tam önümüzde, lambanın ışığının zar zor aydınlattığı bir kayık duruyordu suyun üzerinde.

"Sanırım artık sen de anlamış olmalısın" dedi biraz sonra Rahip Melani, biz akıntının itişiyle suyun üzerinde sessizce ilerlerken.

"Doğrusu, hayır" dedim. "Nasıl keşfettiniz kayığı?"

"Basit. Dulcibeni'nin yapabileceği iki şey vardı: Ya ırmağı geçecek, ya da kayıkla katedecekti. Ne var ki, kayıkla gitmek için, iki dehlizin kesiştiği yere palamarlanmış bir tekneye ihtiyacı vardı. Biz oraya ulaştığımızda, kayık falan yoktu ortada; ama bir kayık var idiyse, akıntının itişine tabi olacaktı."

"Şu halde, bir ipe bağlanmışsa" diyerek sezdim ne demek istediğini, "ırmağın akıntısının etkisiyle sağımıza doğru sürüklenecekti; çünkü ırmak soldan sağa doğru akıp oradan Tiber'e dökülüyor."

"Aynen öyle. Bu yüzden, palamar "C" dehlizinin sağında kalan, bir başka deyişle, akıntı yönünde bir noktaya bağlanmış olmalıydı. Aksi takdirde, soldan sağa, kayığa doğru uzanan palamarı tam karşımızda görürdük. İşte bu yüzden palamarı sağda aradım. Kim bilir kimin koyduğu ve kim bilir ne kadar zamandır orada duran bir demir kancaya bağlanmıştı."

Ben Rahip Melani'nin yeni bilgelik kanıtı üzerine kafa yorarken, Ugonio kayıkta bulunan iki kürekle tekneyi tatlı tatlı iterek gidişimize güç katıyordu. Fenerimizin ışığında kendini gösteren sefil manzara kasvetli ve tek-

düzeydi. Dehlizin bombeli taş tavanında dayanıksız teknemize vuran dalgaların şıpırtısı yankılanıyordu.

"Ama Dulcibeni'nin kayığı kullandığından emin değildiniz" diyerek itiraz ettim birden, "'bir kayık var idiyse' dediniz."

"Bazen, gerçeği öğrenmek için, onu öngörmek gerekir."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Devlet işlerinde de böyledir bu: Açıklanması olanaksız ya da mantıkdışı olaylar söz konusu ise, ne kadar inanılmaz olursa olsun, onları belirleyen kaçınılmaz koşulun ne olduğunu anlamaya çalışır insanlar."

"Anlamıyorum."

"En saçma gerçekler, delikanlı, kaldı ki bunlar aynı zamanda en kötü gerçeklerdir, asla iz bırakmazlar arkalarında. Bunu unutma."

"Asla keşfedilemeyecekleri anlamına mı geliyor bu?"

"Öyle demedim. İki olasılık vardır. İlki, gerçeği bilen ya da anlamış olan ama elinde kanıt bulunmayan birisinin var olmasıdır."

"Öyleyse?" diye sordum, rahibin sözlerinden pek bir şey anlamayarak.

"Öyleyse, bu kişi elinde olmayan kanıtları kurar, ta ki gerçek su yüzüne çıkıncaya kadar" diye karşılık verdi Atto saflıkla.

"Gerçek olaylara ilişkin sahte kanıtlara rastlayabiliriz mi demek istiyorsunuz?" diye sordum ağzım açık.

"Aferin. Ama şaşırma. Herkesin yaptığı hataya düşmemelisin asla, bir başka deyişle, bir belge ya da kanıtın sahte olduğu açığa çıkarıldığında, içeriğinin de sahte olduğunu düşünmemelisin. Hatta neredeyse tam tersi doğrudur. Gazetecilik yapacağın zaman hatırla bunu. Sık sık

en korkunç ve kabul edilmez gerçekler, sahte belgelerde gizlidir."

"Peki onlar da yoksa?" diye sordum.

"O noktada –bu da ikinci varsayımdır– sana başta söylediğim gibi, varsayımlarda bulunmak ve vardığın sonuçların tutup tutmadığına bakmak dışında bir şey kalmaz geriye."

"Öyleyse, *secretum pestis*'i* anlamak için de böyle akıl yürütmek gerekir."

"Henüz değil" diye karşılık verdi Melani. "Önce her oyuncunun rolünün, özellikle de oynanan komedinin, ne olduğunu anlamak gerekir. Ve ben bulduğumu sanıyorum."

Sabırsızlığımı belli eden bir ifadeyle ona baktım sessizce.

"Pek Hıristiyan Kral'a karşı bir komplo" diye tane tane konuştu Atto ciddi bir edayla.

"Kim kurdu peki bu komployu?"

"Açık değil mi: eşi, Kraliçe."

İnanmaz yüz ifadem karşısında, Atto belleğimi tazelemek zorunda kaldı. XIV. Louis, vebanın gizini koparmak için hapsetmişti Fouquet'yi. Ama Başmüfettiş Fouquet'nin çevresinde, tıpkı onun gibi hükümdarın aşağıladığı ya da mahvettiği kişiler dolaşıyordu. Herkesten önce, Pignerol'da Fouquet'yle birlikte hapsedilen ve hafiye olarak kullanılan Lauzun; sonra, Kral'ın yasağı yüzünden Lauzun'la evlenemeyen Matmazel, Majesteleri'nin zen-

* *Secretum pestis* (Lat.): Veba gizi. (Ç.N.)

gin kuzini. Ayrıca, Fouquet'yle birlikte Donzello'ya gelen Devizé, XIV. Louis'nin her tür ihanetine, kabalığına ve eziyetine maruz kalan Kraliçe Marie-Thérèse'e oldukça bağlıydı.

"Ama hepsinin Pek Hıristiyan Kral'a karşı komplo kurduklarını öne sürmeye yetmez bu" diyerek sözünü kestim, kuşkulu.

"Doğru. Ama düşün bir: Kral, vebayla ilgili gizi istiyordu. Fouquet ona bu gizi vermeyi reddetti, büyük bir olasılıkla bu konuda hiçbir şey bilmediğini belirterek. Dulcibeni'nin iç çamaşırında bulduğumuz Kircher'in çılgınca mektubu Colbert'in eline geçtiğinde, Fouquet kendi canını ve ailesinin canını kurtarmak için artık gerçeği inkâr edemedi. Sonunda Kral'la bir anlaşmaya vardılar ve *secretum pestis* karşılığında Pignerol'dan çıktı. Buraya kadar anlaştık mı?"

"Anlaştık."

"Böylece, kazanan Kral oldu. Sana göre, yirmi yıllık katı ve yıpratıcı bir hapisten sonra, Fouquet memnun mudur?"

"Hayır."

"Yok olmadan önce, Kral'a karşı küçük bir tatmin duygusu yaşaması insanca olmaz mıydı?"

"Doğrusu, olurdu."

"İşte. Düşün öyleyse: Çok güçlü bir düşmanın senden veba gizini zorla alıyor. Daha da güçlü olmak için yanıp tutuştuğu için, ne pahasına olursa olsun istiyor bunu. Ama panzehir gizinin, *secretum vitae*'ın* da sende olduğunu anlamamış. Bunu kişisel olarak kullanamazsan, ne yaparsın?"

* *Secretum vitae* (Lat.): Yaşam gizi. (Ç.N.)

"Bir başkasına veririm... kısacası, düşmanımın düşmanına."

"Çok iyi. Ve Fouquet'nin elinin altında, hepsi de Güneş Kral'dan intikam almaya hazır bu düşmanlardan istemediği kadar vardı. Lauzun'dan başlayarak."

"Peki, size göre, XIV. Louis, Fouquet'nin veba panzehirine de sahip olduğunu niçin anlamadı?"

"Varsayıyorum bunu. Hatırlayacağın gibi, Kircher'in mektubunda *secretum vitae arcanae obices celant*, yani 'yaşam gizi, gizemli engellerde saklı' sözünü de okumuştum. Oysa veba bulaşmasının gizi için geçerli değil bu. Demek istediğim, bana kalırsa, Fouquet *secretum morbi*'yi* bildiğini inkâr edemedi daha fazla; buna karşılık, panzehir gizini kendine sakladı, –yukarıdaki söz sayesinde– Kircher'in bu gizi ondan da saklamış olduğu mazeretini ileri sürerek. Başmüfettiş rahat rahat yapmış olsa gerek bunu; çünkü Kral'ı özellikle vebanın nasıl yayılacağı ilgilendiriyordu, onunla nasıl mücadele edileceği değil, Kral'ı doğru tanıyorsam eğer."

"Bana biraz karışık geliyor bütün bunlar."

"Ama mantık böyle gerektiriyor. Şimdi söylediklerimi dikkatle dinle: XIV. Louis veba giziyle kimin başına dert olabilirdi?"

"Şey, özellikle İmparatorluk'un" dedim Brenozzi'nin bana anlattıklarını hatırlayarak.

"Çok iyi. Ve belki, Fransa'yla yüzyıllarca savaşmış olan İspanya'nın da. Doğru mu?"

"Mümkündür" diye onayladım, Atto'nun nereye varmak istediğini anlamadan.

* *Secretum morbi* (Lat.): Hastalık gizi. (Ç.N.)

"Ama İmparatorluk Habsburgların elinde, İspanya da öyle. Kraliçe Marie-Thérèse hangi hanedandan?"

"Habsburg!"

"İşte sonuca ulaştık. Demek ki, olayları yerli yerine oturtabilmek için, Marie-Thérèse'in *secretum vitae*'ı alıp XIV. Louis'ye karşı kullandığını düşünmek gerek. Fouquet *secretum vitae*'ı Lauzun'a vermiş olabilir; Lauzun bunu sevdiği Matmazel'e, o da Kraliçe'ye aktarmış olmalı."

"Gizli gizli kocası krala karşı hareket eden bir kraliçe" diye düşündüm yüksek sesle. "Görülmemiş şey."

"İşte burada da yanılıyorsun" dedi Atto, "çünkü daha önce görülmüş bir şey bu."

1637'de, dedi rahip, XIV. Louis doğmadan bir yıl önce, Fransız Krallığı'nın gizli servisleri Brüksel'de bir İspanyol elçisinin bir mektubunu ele geçirdiler. Mektup, İspanya Kralı IV. Felipe'nin kız kardeşi ve Kral XIII. Louis'nin eşi olan Kraliçe Avusturyalı Anne'a yazılmıştı. Pusuladan Avusturyalı Anne'ın eski yurduyla gizli bir yazışma içinde olduğu anlaşılıyordu. Bu tam da Fransa'yla İspanya arasında çetin bir çatışmanın alevlendiği sırada oluyordu. Kral'la Kardinal Richelieu, titiz ve gizli araştırmalar yapılmasını buyurdular. Böylece Kraliçe'nin Paris'teki belli bir manastıra biraz fazla sıkça gittiği açığa çıkarıldı: Resmî olarak, dua etmek için ama aslında Madrid'le ve İngiltere ile Flandre'daki İspanyol elçileriyle mektuplaşmak için.

Anne, casusluk eylemlerine katıldığını inkâr etti. Bunun üzerine Richelieu onu özel bir konuşmaya çağırdı: Kardinal, buz gibi bir ifadeyle, Kraliçe'nin hapse atılması olasılığının bulunduğunu ve basit bir itirafın onu kurtarmaya yetmeyeceğini bildirdi. XIII. Louis Kraliçe'yi ancak İspanyollarla gizli yazışmaları sırasında öğrendiği

bilgileri kapsamlı olarak bildirmesi karşılığında bağışlayacaktı. Aslında, Avusturyalı Anne'ın mektupları, Paris Sarayı'ndaki (Anne burada, daha sonra Marie-Thérèse'in de başına geleceği gibi, son derece mutsuzdu) yaşamına ilişkin alışılmış yakınmalardan ibaret değildi. Fransa Kraliçesi, belki de savaşın sona ermesini hızlandırabileceği inancıyla, İspanyollarla değerli siyasi bilgilerin alışverişi içindeydi. Ama kendi krallığının çıkarlarına aykırıydı bu. Anne her şeyi itiraf etti.

"1659'da, Faisans Adası'nda Pireneler Barışı müzakereleri sırasında" diye devam etti Atto, "Anne en sonunda erkek kardeşi İspanya Kralı IV. Felipe'yi yeniden gördü. Kraliçe, henüz on altı yaşında genç bir prenses iken, ülkesine geri dönmemek üzere Fransa'ya taşındığında, üzüntüyle ayrılmışlardı birbirlerinden. Anne, kardeşini kucaklayıp şefkatle öptü. Ne var ki, Felipe yüzünü kız kardeşinin dudaklarından uzaklaştırıp, gözlerinin içine baktı. Anne şöyle dedi ona: 'Bu kadar iyi bir Fransız olduğum için beni bağışlayacak mısınız?' Kardeşinin yanıtı: 'Sizi takdir ediyorum' oldu. Onun hesabına casusluk etmeyi bıraktığı andan itibaren –buna zorlanmış olsa da–, Anne'ı sevmeyi bırakmıştı erkek kardeşi."

"Ama Fransa Kraliçesi'ydi, mümkün değildi ki..."

"Biliyorum, biliyorum" dedi çabucak Atto, "yalnızca yabancı bir kralla evlendikleri zaman bile Habsburgların nasıl olduklarını anlaman için anlattım sana bu eski hikâyeyi; Habsburg olarak kalmaya devam ediyorlar."

"Şiyah şu hışlanıyor."

Sinirlenme belirtileri gösteren Ugonio sözümüzü kesmişti. Görece sakin bir bölümden sonra, küçük ırmağın akışı şiddetlenmişti. Aziz Avcısı daha büyük bir güçle kü-

rek çekiyor, aslında gidişimizi yavaşlatmaya çalışıyordu. Akıntıya karşı kürek çekerken, bir küreğin ucunu akarsuyun sert yatağına çarpıp koparmıştı daha önce. Şimdi tehlikeli bir durumla karşı karşıyaydık; biraz ileride ırmak iki kola ayrılıyordu. Geniş olan kol, ötekinin iki katıydı. Suların uğultusu ve hızı belirgin olarak artıyordu.

"Sağa mı, sola mı?" diye sordum Aziz Avcısı'na.

"Güçlükleri çoğaltmamak ve kötü değil iyi etkileri almak için kuruntuları aşaltarak, başıncı yok şayıp şandalı şaptırıyorum" dedi Ugonio, bu arada Atto karşı çıkıyordu.

"Büyük kolda kal, yön değiştirme" dedi Rahip Melani, "ayrılan kol hiçbir yere çıkmayabilir."

Oysa Ugonio kararlı birkaç kürek darbesiyle küçük kanala soktu bizi, burada hız neredeyse anında azaldı.

"Niçin sözümü dinlemedin?" dedi Atto öfkelenerek.

"Küçük kanal alıp götürücü, büyük kanal fışırdayıcı; çünkü yükümlülüklerin yerine getirilmeşiyle vaftiş olmuş kişinin şevinci artar, yanlış anlaşılmaşın şakın."

Atto, başına şiddetli bir ağrı girmiş gibi gözlerini ovuşturarak, Ugonio'nun esrarengiz açıklamasını anlamaktan vazgeçti ve öfkeli bir sessizliğe gömüldü.

Çok geçmeden Rahip Melani bastırılmış öfkesini dışa vurma imkânını buldu. Birkaç dakikalık sakin seyirden sonra, yeni dehlizin tavanı giderek alçalmaya başladı.

"Tali bir lağım kanalı; sana da, tavuk beynine de lanet olsun!" dedi Atto Ugonio'ya dönerek.

"Gene de fışırdamıyor ama, oyşavelakin öteki kol şürüklenip gidiyor" diye karşılık verdi Ugonio istifini bozmadan.

"Ne demek istiyor acaba?" diye sordum giderek alçalan tavandan kaygı duyarak.

"Fışırdamıyor, daralıyor olşa bile."

Ugonio'nun sözlü şifrelerini yorumlamaktan kesinlikle vazgeçtik; bunun bir nedeni de, dehlizin artık kayıkta iki büklüm eğilmemizi gerektirecek kadar alçalmasıydı. Ugonio güçlükle kürek çekiyordu artık, Atto da değneklerden biriyle kıç tarafından iterek sandalın gidişini desteklemek zorunda kaldı. Siyah suların zaten tahammül edilmez kötü kokusu, mecbur kaldığımız konum ve boğucu mekân yüzünden daha da çekilmez hale geliyordu. Derin bir özlemle Cloridia'yı düşündüm, ustam Pellegrino'nun öfkeli hallerini, güneşli günleri, yatağımı.

Birden, tam kayığımızın yanında bir çağıltı duyduk. Çevremizdeki sularda ne idüğü belirsiz canlılar hareket ediyor gibiydi.

"Şıçanfareler" diye bildirdi Ugonio, "kaçışıyorlar."

"İğrenç!" yorumunda bulundu Rahip Melani.

Tavan daha da alçalmıştı. Ugonio kürekleri kayığa almak zorunda kaldı. Yalnızca Atto, baş tarafından, kanalın dibine hafif, ritmik değnek vuruşlarıyla sandalımızı itiyordu. Geçmekte olduğumuz sular artık neredeyse tümüyle durağan sulardı, gene de o doğal sessizliklerinden eser yoktu. Çepeçevre her yanımızda, farelerin Rahip Melani'nin ritmik kürek çekişiyle tuhaf bir karşıtlık oluşturan uğursuz fıkırdamaları birbirini izliyordu.

"Canlı olduğumu bilmesem, şöyle bir bakınca Styks'te olduğumuzu söylerdim" dedi Atto yorgunluktan oflayıp poflayarak. "İlk noktada yanılmamam koşuluyla, elbette" diye ekledi.

Artık sandalın daracık alanında yan yana tıkışarak sırtüstü uzandığımız bir sırada, dehlizin akustiğinin değişip

tatlılaştığını duyduk, sanki kanal genişlemek üzereymiş gibi. Tam o sırada şaşkın çehrelerimizin karşısında, dehlizin tavanında, sarı ve kırmızımsı alevleri adeta bizi yutmak isteyen çıtırtılı bir ateş çemberi belirdi. Çemberin içinde yelpaze gibi dizilmiş üç büyücü duruyordu, kıpırtısız ve ölümcül. Al giysiler ve koni biçiminde uzun başlıklar giymiş, buz gibi bakışlarla bizi gözlüyorlardı. Başlıkların içinde, bir çift yuvarlak göz çukurundan ışıltılı, kötü ve her şeyi bilen gözler alev saçıyordu. Üçünden biri bir kafatası tutuyordu elinde.

Şaşkınlıktan kalakalmış, üçümüz de aynı anda bir irkiltiyle sarsıldık. Kayık doğal yolundan hafifçe sapıp yan gitmeye başladı; baş ve kıç tarafı kanalın iki yanına sürtündü ve kayık tam ateş çemberinin altında sıkışıp kaldı.

Üç büyücüden biri (yoksa Cehennem'in Bekçileri miydi bunlar?) başını aşağıya doğru eğip kötücül bir merakla bizi gözledi. Bir meşale sallıyordu elinde, yüzlerimizi daha iyi aydınlatmaya çalışarak ileri geri hareket ettirdi meşaleyi; arkadaşları alçak sesle birbirlerine danışıyorlardı.

"Belki de ilk noktada yanılmamıştım" diye mırıldandığını işittim Atto'nun.

Elinde büyük beyaz bir mum tutan ikinci büyücü de öne doğru eğildi. Tam o sırada Ugonio, çılgınca hareketler yaparak, istemeden karnıma bir tekme, Rahip Melani'nin burnuna da okkalı bir sille indirerek çocukça bir korku çığlığı atıverdi. O âna kadar korkudan büzülmüşken, ikimiz de bağışlanmaz bir kargaşayla karşılık verdik, gelişigüzel çırpınmaya başladık. Bu arada kayık sıkıştığı yerden kurtulmuştu; öyle ki, biz daha farkına varmadan, korku yüzünden tepinmelerimiz yapacağını yaptı. Yanımda bir, hatta iki suya düşme sesi işittim.

Dünya kendi üzerine kapandı yeniden ve her şey soğuyup karardı birden. Bu arada şeytanî girdaplardan bazı varlıklar bitiveriyor ve yüzümün üzerinde dolaşıyor, iğrenç pisliklere buluyorlardı yüzümü. Ben de çığlık attım; ama sesim İkaros gibi kırılıp düşüverdi.

Yeraltı kanalında kâbusun ne kadar sürdüğünü (saniyeler mi, saatler mi?) asla bilemeyeceğim. Tek bildiğim, beni Ugonio'nun kurtardığı. Hayvanca bir kuvvetle beni sulardan dışarı çekip, pek de çekinmeden kayığın tahta döşemesi üzerine fırlatıverdi, neredeyse belimi kırarak.

Korkudan allak bullak olmuş, belleğimi yitirmiştim. Kanalda, diye düşündüm, sonunda Ugonio imdadıma yetişinceye kadar, kısmen yüzerek (ayaklarımın ucuyla dibe değebiliyordum ben de), kısmen suyun akışına kendimi bırakarak, kötü bir biçimde sürüklenmiş olmalıydım. Şimdi yeniden doğru yola sokulup kıyıya çekilmiş kayıkta yatıyordum.

Hâlâ sırtım ağrıyordu; soğuktan ve şeytanî etkileri süren korkudan güçlükle nefes alıyordum. Bu yüzden, oturmak için doğrulup çevreme baktığımda, gözlerim beni aldatıyor sandım.

"İkiniz de Rahip Melani'ye şükredin" dediğini işittim Atto'nun. "Suya düşerken feneri bırakacak olsam, şimdi farelere yem olurduk."

Yarım yamalak ışık, görüş alanımızı kahramanca aydınlatmaya devam ediyor, en beklenmedik manzarayı seriyordu gözlerimizin önüne. Karanlıkla mücadele etsek bile, çok geniş bir yeraltı gölünün ortasında bulunduğumuzu net olarak anlayabildim. Başlarımızın üzerinde, yankıdan da anlaşıldığı gibi, büyük ve görkemli bir boşluk açılıyordu. Her yerde, çevremizde, siyah ve tehdit edi-

ci yeraltı suları. Ama sağ salim yerindeydi gövdelerimiz; bir adaya çıkmıştık.

"Kötü değil iyi etkileri almak ve baba katilinden çok baba olmak için, tikşinti duyuyorum her kimşe bu tikşindirici ve bombokumşu görüntüyü yapan kişi. Nefret edileşi bir katilimşiymiş!"

"Haklısın. Her kimse, canavarın teki" dedi Atto, ilk kez Ugonio'ya katılarak.

Yazgının (daha doğrusu düşüncesizliğimizin, Tanrı korkusundan yoksun oluşumuzun) bizi acımasızca bırakıverdiği göl üzerindeki adayı keşfetmek zor değildi. Küçük kara parçasını yürüyerek birkaç saniyede baştan sona katetmek mümkündü; anlaşılır olsun diye söyleyeyim: Mütevazı Santa Maria in Posterula Kiliseciği'nden büyük değildi.

Ama Atto'yla Ugonio'nun dikkatini çeken adacığın ortasıydı; burada henüz iyi seçemediğim, çeşitli boyda bazı nesneler toplanmıştı.

Giysilerime dokundum: Her yanım sırılsıklam olmuş, soğuktan tir tir titriyordum. Şöyle bir silkinerek içimi yeniden ısıtmaya çalıştım ve ben de kayıktan inerek çekingen ayağımla adanın kül rengi toprağını yokladım. Düşünceli ve tiksinmiş bir ifadeyle bir orayı bir burayı inceleyen Atto'yla Ugonio'nın yanına gittim.

"Bayılma yeteneğinin giderek geliştiğini söylemeliyim, delikanlı" diyerek karşıladı beni Atto. "Benzin atmış. Bakıyorum, az önceki buluşma korkutmuş seni."

"Peki ama kimdi onlar? Yüce Tanrım, sanki..."

"Hayır, Cehennem'in Bekçileri değillerdi. Dua ve Ölüm Derneği'ydi yalnızca."

"Terk edilmiş cesetleri gömen din kuruluşu mu?"

"Ta kendileri. Zavallı Fouquet'nin cesedini almaya hanın önüne de gelmişlerdi, hatırlıyor musun? Ne yazık ki ben bile, bir araya gelip alay halinde yürüdüklerinde tünik, başlık, meşale, kafatası ve benzeri şeylerle donandıklarını unutmuştum. Biraz gösterişli, doğrusu."

"Ugonio da korktu" dedim.

"Nedenini sordum ama bana söylemek istemedi. İzlenimim o ki, Aziz Avcıları'nın korktukları pek az şeyden biri de Ölüm Derneği. Dernek üyeleri bir yeraltı dehlizinde yürüyorlarmış. Dehlizin ne yazık ki tam o sırada bizim ilerlemekte olduğumuz kanala açılan gizli bir kapağı varmış. Geçtiğimizi işitmiş ve eğilip bakmışlar. Korku kötü bir oyun oynadı bize. Sonra ne oldu, biliyor musun?"

"Ben... hiçbir şey hatırlamıyorum" diye itiraf ettim.

Atto kısaca sonrasını anlattı bana: Ugonio'yla o suya düşmüşler; birden dengesi bozulan sandal ters dönmüş. Ben, gövdem suyun altında ve başım dışarıda, ters dönen sandala hapsolmuşum; bu yüzden, çığlıklarım adeta bir çanın içindeki çığlıklar gibi boğulmuş. Kanalın sularını kaplayan ve kargaşadan ürken fareler üzerime ve yüzüme çıkmış, dışkılarıyla üzerimi kirletmişler.

Yüzüme dokundum; doğruydu. Bir kolumla yüzümü sildim, bu arada tiksintiden mideme kramplar giriyordu.

"Şansımız varmış" diye sözünü sürdürdü Atto, adayı keşifte bana rehberlik ederken, "çünkü o çığlık bu çığlık derken, Ugonio'yla ben o iğrenç hayvanları üzerimizden atmayı başardık..."

"Şıçanfareleri, hayvanları değil" diye düzeltti Ugonio üzgün bir ifadeyle, gözlerini ayaklarımızın önünde duran bir tür kafese çevirmişti.

"Sıçanlar, fareler, her neyse işte! Uzun sözün kısası" diyerek bana yönelik açıklamasına son verdi Rahip Melani, "seni ve sandalı o lanet olası kanaldan dışarı taşıyıp, kendimizi bu yeraltı gölünde bulduk. Neyse ki, başlıklı üçlü peşimizden gelmedi, işte şimdi de buradayız. Cesaret! Tek üşüyen sen değilsin. Bana bak. Ben de sırılsıklamım ve üstüm başım çamur içinde. Kim derdi, bunca görkemli giysileri lanet olası hanında mahvedeceğimi... Ama gel şimdi."

Bana adanın ortasında bulunan tuhaf bir işliği gösterdi.

Yere koyulmuş iki büyük, beyaz taş parçası, koyu renk tahtası çürümüş iki masanın ayaklığı vazifesini görüyordu. Birinin üzerinde çok sayıda alet gördüm: pense, sivri uçlu küçük bıçaklar, büyük kasap bıçakları, makas ve sapsız çeşitli bıçaklar. Feneri yaklaştırınca, lal renginden ekmek kabuğu siyahına uzanan renk farklarıyla hepsine pıhtılaşmış kan bulaşmış olduğunu fark ettim. Masadan korkunç bir leş kokusu yayılıyordu. Bıçaklar arasında yarısı erimiş iki büyük mum duruyordu. Rahip Melani bunları yaktı.

Üzerinde başka ve daha gizemli nesnelerin bulunduğu öteki masaya geçtim. Bana tuhaf bir biçimde tanıdık gelen, kapaklı, her yanı küçük şekillerle kaplı, üzerinde birkaç delik olan bir seramik kap; gene görünümü yeni olmayan, saydam camdan küçük bir şişe; yanında, ortasında tuhaf bir madeni alet bulunan, yaklaşık bir arşın çapında, huni ağızlı, kavuniçi pişmiş topraktan geniş bir çanak. Bir tür küçük darağacıydı bu: Geniş, üç ayaklı bir sehpanın üzerinde dikey bir sırık yükseliyordu, sırığın ucunda iki kıvrık kol vardı, kollar bir vida aracılığıyla istendiği kadar sıkılabiliyordu, talihsiz bir adamcağızı bo-

ğazlamak içinmiş gibi. Çanak yarıya kadar su doluydu, böylece küçük darağacı (bir testiden daha uzun değildi) en üstündeki boğazı sıkan halka dışında bütünüyle suya gömülüydü.

Ne var ki, yerde gizemli laboratuvarın en eşsiz parçası duruyordu: Bir bebek boyunda ve oldukça sık parmaklıklı demir bir kafes; sanki içine, diye düşündüm, kelebek ya da kanaryalar gibi küçücük, canlı ve uçan varlıkları kapamak için yapılmış.

Kafesin içinde bir şeyin kıpırdandığını fark ettim ve daha çok yaklaştım. Korkmuş ve ürkek gri bir varlık, yatağının –saman doldurulmuş bir tahta kutucuk– içinden bana bakıyordu.

Atto, onun ve Ugonio'nun çoktan tanımış oldukları şeyi daha iyi gözleyebilmem için feneri yaklaştırdı. Artık adanın tek rehinesi olan ve varlığımızdan ötürü gözle görülür biçimde ürkmüş şeyin zavallı bir farecik olduğunu gördüm şaşkınlık içinde.

Kafesin çevresinde, birbirinin yanma yığılmış, başka uğursuz aygıtlar görülüyordu; sakınımlı bir tiksintiyle inceledik bunları: sarımsı toz dolu kaplar, sızıntılar, salgılar, öd sıvıları, balgamlar ve çirkefler; kül ve ölü deriyle bir güzel karıştırılmış hayvan (yoksa insan mı?) içyağı dolu kavanozlar ve başka mide bulandırıcı karışımlar; karniler, imbikler, cam şişeler, belli ki hayvanlara ait kemiklerle dolu bir kova (Ugonio gene de inceden inceye gözden geçirmek istedi), iri bir çürük et parçası, kokuşmuş meyve kabukları, ceviz kabukları; saç tutamları dolu seramik bir çanak, alkole yatırılmış bir küçük yılanlar yumağının bulunduğu cam bir kavanoz; bir balık ağı, körüklü bir mangal, yakacak kuru odun, yarı küflenmiş

kâğıt parçaları, kömür ve taşlar; son olarak, bir çift büyük kirli eldiven, bir sürü yağlı paçavra ve başka bayağı ve aşağılık ıvır zıvır.

"Bir büyücü işliği" dedim allak bullak olmuş bir halde.

"Daha kötüsü" diye karşılık verdi Atto, biz hâlâ bu çılgın ve barbar çıfıt çarşısında dolaşırken. "Hanının konuklarından Dulcibeni'nin işliği."

"İyi de ne yapıyor acaba burada?" diye haykırdım ürpererek.

"Pek anlaşılmıyor. Belli ki farelere Ugonio'nun hoşlanmadığı bir şeyler yapıyor."

Aziz Avcısı hâlâ düşünceli bir ifadeyle kasap tezgâhını inceliyordu, yükselen leş kokusundan hiç de rahatsız olmamıştı.

"Hapşediyor, boğaşlıyor, keşiyor... ama ondan şonraşı anlaşılmıyor" dedi sonunda.

"Çok sağol, bu kadarını ben de anlamıştım" dedi Atto. "Önce balık ağıyla fareleri yakalayıp kafese koyuyor. Sonra onları tuhaf bir büyü için kullanıyor ve o bir tür küçük darağacıyla boğuyor. Sonra parçalıyor, en sonunda kim bilir başka ne yapıyor" dedi Atto acı bir gülümsemeyle. "Her durumda bütün bunları Port-Royal Jansenistlerinin din ilkelerine bağlı kalarak yapıyor. Şu kafesteki, hayatta kalan tek fare olmalı."

"Sinyor Atto" dedim o müstehcen gösteriden tiksinti duyarak, "siz de bir şeyi daha önce gördüğünüzü düşünmüyor musunuz?"

Ona tezgâhın üzerinde, minyatür darağacının yanında duran küçük cam şişeyi gösterdim.

Atto karşılık olarak cebinden artık varlığını unutmuş olduğum bir nesneyi çıkarmakla yetindi. Bir mendili açarak, "D" dehlizinde bulduğumuz kan dolu küçük cam şi-

şenin kırıklarını gösterdi. Parçaları çıkarıp, öteki bütün şişenin yanına koydu.

"Tıpatıp aynı!" diye farkına vardım şaşkınlıkla.

Gerçekten de, kırık cam şişe, biçimi ve yeşilimsi camıyla adada bulduğumuzun aynısıydı.

"Ama üzerinde küçük şekillerin bulunduğu kapaklı kabı da daha önce gördük" diye üsteledim. "Yanılmıyorsam..."

"Tiracorda'nın gizli odasında duruyordu" diye bana yardım etti Atto.

"Evet!"

"Yo, hayır. Sen, arkadaşı uykuya dalınca, Dulcibeni'nin karıştırdığı kabı düşünüyorsun. Oysa bu daha büyük ve desenler daha sık. Süs motifi ve üzerindeki delikler, fikrini kabul ediyorum, neredeyse aynı; belki de aynı zanaatkârın elinden çıkmıştır ikisi de."

Gerçekten de, adada bulduğumuz kabın üzerinde de delikler vardı ve durgun su bitkileri ve su üstünde bir yapraktan ötekine yüzen küçük yaratıklarla –büyük bir olasılıkla iribaşlar– bezeliydi. Kapağı açtım, kabı lambaya yaklaştırdım ve bir parmağımı içine daldırdım. Kabın içinde boz bulanık bir su vardı, suyun içinde hafif beyaz bez parçaları yüzüyordu. Dibinde, biraz kum vardı.

"Sinyor Atto, Cristofano bana veba zamanında farelerle iş görmenin tehlikeli olduğunu söyledi."

"Biliyorum. Bunu dün gece ben de düşündüm, kan kusarak ölen o fareleri bulduktan sonra. Belli ki, Dulcibeni'mizin bu tür korkuları yok."

"Bu ada iyi derşen değil, adil derşen değil, uygun derşen değil" diye uyardı Ugonio ciddi bir ses tonuyla.

"Anladım eşek sıpası, birazdan çekip gideceğiz. Sızlanacağına, hiç olmazsa nerede bulunduğumuzu söyleyebilirsin bize, buraya senin sayende geldiğimize göre."

"Doğru" dedim ben de Ugonio'ya, "yol ayrımında ırmağın öteki koluna girmeyi yeğleseydin, Dulcibeni'nin adasını keşfetmeyecektik."

"Çok hoş değil şunakta büyük uştalıkla yapılan şey, adanın üşüntüşü de bu yüşden."

"Al işte, bu akşam uş'lardan, üş'lerden geçilmiyor" diye fısıldadı kendi kendine Rahip Melani, gözlerini göğe kaldırarak, aşırı bir rahatsızlık duymuş gibi. Bir an sustu ve sonra kendini tutamayıp patladı: "Öyleyse biri bana söylesin be kardeşim, neyin neşi bu ada?" diye bağırdı, içinde bulunduğumuz koca mağarayı baştan sona yankılandırarak.

Yankı dindi. Ugonio, ağzını açmadan, ardından gitmemi istedi. Bana masalardan birinin tabanı işlevini gören büyük taş blokun arkasını gösterdi ve bir hoşnutluk homurtusu çıkararak başıyla onayladı, Rahip Melani'nin meydan okumasına karşılık veriyormuşçasına.

Atto yanımıza geldi. Taşın üzerinde bir kabartma görülüyordu; kabartmada insan ve hayvan şekilleri seçiliyordu. Melani daha da yaklaştı ve parmak uçlarıyla, oyulup işlenmiş yüzeyi sabırsızlıkla keşfe koyuldu, sanki gözlerinin keşfettiğine kanıt buluyormuş gibi.

"Olağanüstü. Bir Mitra Tapmağı" diye fısıldadı. "Bak, şuraya bak. Elkitaplarmın sözünü ettiği her şey var: boğa kurban etme, akrep..."

Eski Romalıların çok eskiden Tanrı Mitra'ya taptıkları bir yeraltı tapınağının yükseldiği yerde bulunuyorduk. Mitra Doğu'dan gelen bir tanrıydı, diye açıkladı Atto. Roma'da Apollon'la yarışacak kadar rağbet görmüştü; çünkü ikisi de Güneş'i temsil ediyorlardı. Burasının eski bir Mitra Tapınağı olduğu kesindi: İki taştan birinin üzerine kazınan imge, bir boğayı, boğanın hayalarını kıskacına

almış bir akrebi ve boğayı öldüren tanrıyı gösteriyordu; Mitra'nın tipik temsil edilme biçimiydi bu. Dahası, yeraltı mahali –eskiden de böyle olduğunun kabul edilmesi koşuluyla– Mitra tapınanlarının gözdesiydi.

"Dulcibeni'nin büyü işlemleri için destek aldığı iki taşı bulduk yalnızca" sonucuna vardı Rahip Melani, "belki de tapınağın kalanı gölün suları altında kalmıştır."

"Nasıl olabildi bu?"

"Bütün bu yeraltı ırmaklarıyla, arada bir aşağıdaki toprağın yapısı değişip yeni bir biçim edinir. Bunu sen de gördün; yeraltı dehlizlerinde yalnızca tüneller yok, mağaralar, inler, büyük boşluklar, son yüzyıllarda yapılmış binaların kuşattığı Roma sarayları var. Irmaklar ve lağım suları gelişigüzel oyar toprağı ve zaman zaman bir mağara çöker, bir başkası suyla dolar ve bu böyle sürüp gider. *Urbs subterranea*'nın* doğasıdır bu."

İçgüdüsel olarak, birkaç gün önce müthiş bir gürültü duyulduktan sonra hanın merdiven duvarlarında açılan çatlak geçti aklımdan.

Ugonio bir kez daha sabırsızlık belirtileri gösteriyordu. Kayığı yeniden suya bırakıp geri dönmeyi denemeye karar verdik. Atto, Tiracorda'nın evine gizlice girişinin sonucunu öğrenmek için Ciacconio'nun gelmesini bekliyordu dört gözle. Mütevazı teknemizi yeniden suya indirdik (neyse ki herhangi bir gedik ya da önemli herhangi bir hasar olmamıştı) ve bizi yeraltındaki Mitra Tapınağı'na getirmiş olan dar kanalı geriye doğru katetmek için acele ettik.

Ugonio son derece keyifsiz görünüyordu. Birden, tam biz yola çıkmak üzereyken, kayıktan aşağı atladı ve hızlı,

* *Urbs subterranea* (Lat.): Yeraltı şehri. (Ç.N.)

küçük adımlarıyla yürüyüp epey çamur saçarak adaya döndü.

"Ugolino!" diyerek geri çağırdım onu, şaşırarak.

"Sakin ol, birazdan gelir" dedi Atto Melani; Aziz Avcısı'nın ne yapmak istediğini anlamıştı herhalde.

Gerçekten de, birkaç saniye sonra, Ugonio yanımıza dönüp çevik bir hareketle sandala atladı. Rahatlamış görünüyordu.

Tam ne menem bir şey alıp getirdiğini sormak üzereydim ki, birden anladım.

"Ada adil derşen değil" diye homurdandı Ugonio kendi kendine.

Kafesten son fareyi kurtarmıştı.

Göle dökülen boğucu kanaldan geriye dönüş yolculuğu belki gidiş yolculuğu kadar kötü değildi; ama onun kadar yorucuydu. Yorgunluk ve hafif olsa da ters akıntı gidişimizi şimdi daha yavaş ve daha eziyetli hale getirmişti. Kimse konuşmuyordu; kıç tarafında Atto'yla Ugonio değneklerle sandalı itiyor, bu arada ben baş tarafında durup karşı dengeyi oluşturuyor ve feneri taşıyordum.

Bir süre sonra, yer yer kanalın yapışkan şıpırtısının kesintiye uğrattığı o ağır sessizliği bozma arzusunu duydum.

"Sinyor Atto, yeraltı ırmaklarının neden olduğu sarsıntılarla ilgili tuhaf bir şey geldi aklıma."

Ona Stilone Priàso'dan gizlice çaldığımız Astroloji Gazetesi'nin eylül ayı için deprem ve benzeri doğa olayları öngörmüş olduğunu anlattım. Tam da, birkaç gün önce, handa yeraltının derinliklerinden gelen boğuk sesli, teh-

dit edici bir tür sarsılma işitilmiş ve merdivenlerin duvarında bir gedik açılmıştı. Şanslı bir kehanetten ibaret miydi bu? Yoksa Astroloji Gazetesi'nin yazarı, eylül ayında o tür olayların daha kolay gerçekleşeceğini mi biliyordu?

"Sana bir tek bu tür saçmalıklara inanmadığımı söyleyebilirim" dedi Rahip Melani küçümseyici küçük bir kahkahayla, "aksi takdirde çoktan bir müneccime koşup şimdiyi, geçmişi ve geleceği anlattırırdım ona. Sanmam ki 31 Mart'ta doğmuş olmam..."

"Koç" diye homurdandı Ugonio.

Atto'yla birbirimize baktık.

"Ah, öyle ya. Unutuyordum az kalsın: Sen... şeysin, kısacası, anlıyorsun bu işten" dedi Atto, kahkaha atmamak için kendini zor tutarak.

Ama Aziz Avcısı yılmadı. Büyük Müneccim Arcandam'a göre, dedi istifini bozmadan Ugonio, sıcak ve kuru Koç burcunda doğan kişi öfkesine hâkim olamaz. Kızıl saçlı ya da sarışın olur; hemen her zaman omuzlarında ya da sol ayağında izler bulunur; epey kıllı, gür sakallı, gözleri renkli, beyaz dişli, düzgün çeneli, güzel burunlu, iri gözkapaklıdır.

Başkalarının söz ve eylemlerini ve her gizi araştırıp soruşturur. Çalışkan, gönlü yüce, değişken ve enerjiktir. Birçok dostu vardır, kötülükten uzak durur. Baş ağrısının yol açtığı ciddi dertler dışında, hastalıklara pek az yatkındır. Güzel konuşur, yaşam tarzı açısından yalnız, gerekli şeyler bakımından savurgan olur. Hileli işler düşünür ve sık sık tehdit dolu girişimlerde bulunur. Her tür savaşta ve her tür müzakerede talihi yaver gider.

İlk gençlik yıllarında epey kavgacı ve öfkeli olur. Pek belli etmediği bir içsel öfkenin tutsağıdır. Yalancı ve sahtekârdır, tatlı sözlerin ardında gerçekleri gizleyip yalan

söyler, bir şey söyleyip bir başka şey yapar, olağanüstü vaatlerde bulunup vaatlerini yerine getirmez. Yaşının bir bölümünü yetki konumunda geçirir. Eli sıkı olur ve bu yüzden alma satma işleriyle uğraşır. Kıskançtır, bu yüzden kolay öfkelenir; ama daha çok, başkaları onu kıskanırlar, dolayısıyla birçok düşmanı ve tehdit edeni vardır. Talihsizliğe gelince, çeşitli felaketlere maruz kalabilir, o kadar ki huzursuzluk çekmeden ve elindekileri yitirme riski geçirmeden huzur bulamaz. Değişken bir mirasa sahip olur, bir başka deyişle satın aldıklarını hemen yitirir ve yitirdiklerini hemen telafi eder. Ama armağan yoluyla epey mal mülk edinir.

Birçok yolculuk yapar ve yurdunu, ana-babasını bırakır. Yirmi üç yaşından sonra daha iyi şeylere kavuşur ve parayı çekip çevirmesini öğrenir. Kırk yaşında zengin olup büyük bir saygınlık kazanır. Yapmak istediklerini kusursuz bir noktaya ulaştırır ve hizmetleri takdirle karşılanır. Başta ona uygun görülen kadınla değil, seveceği ve ona soylu çocuklar doğuracak bir başka kadınla evlenir. Kilise insanlarıyla görüşür. Genel olarak, gündüz saatlerinde doğarsa, talihli olur ve hükümdarlarla senyörlerden büyük iltifat görür. Seksen yedi yıl, üç ay yaşar.

Ugonio'yu alaya almak yerine, Atto'yla ben her şeyi sonuna kadar saygılı bir sessizlik içinde dinlemiştik. Hatta Aziz Avcısı alçakgönüllülükle ritmini korurken, Rahip Melani kürek çekmeyi bırakmıştı.

"Peki, bir bakalım" dedi Atto. "Zengin, doğru. Müzakerelerde becerikli, doğru. En azından saçları ağarıncaya kadar sarışın, doğru. Büyük bir gezgin, başkalarının söz ve eylemlerini araştırıp soruşturan birisi, elbette öyle. Gür sakallı, güzel gözlü, beyaz dişli, düzgün çeneli, güzel burunlu; bunlarda da anlaştık. Güzel konuşur, çalışkan,

yüce gönüllü, değişken ve enerjiktir. Tanrı kibirimi bağışlasın ama yanlış değil. Tam tersine. Sonra? Ah evet: Hükümdarların iltifatı, kilise adamlarıyla görüşmeler ve baş ağrısı. Ugonio'muz Koç burcuna dair bütün bu bilgileri nereden bulup buluşturdu bilemiyorum ama elbette bütünüyle asılsız değil söyledikleri."

Atto Melani'ye astroloji portresinin sözünü ettiği cimrilik, öfkelilik, hile, kıskançlık, yalan ve tehdide başvurma gibi özellikleri de kendinde görüp görmediğini sormaktan kaçındım. Ve Ugonio'ya niçin Koç burcunda doğanların birçok kusuru arasına kendini beğenmişliği de katmadığını sormadım. Rahibe elbette yasak olan evlilik ve çocuk öngörüsüne değinmekten de uzak durdum.

Bunun yerine, "Gerçekten de pek çok şey biliyorsun astroloji konusunda" diyerek iltifat ettim Aziz Avcısı'na, birkaç gece önce tıp astrolojisi hakkındaki parlak konuşmasını anımsayarak.

"Okudum, dinledim, şöyledim."

"Bil ki, delikanlı" diye araya girdi Rahip Melani, "bu kutsal şehirde her ev, her duvar, tek tek her taş büyüyle, batıl itikatla, karanlık hermetik bilgiyle yüklüdür. Bizim iki hayvan, astroloji konusunda bilgi veren bir elkitabını okumuş olmalılar; her yerde var bunlardan, kimsenin yüksek sesle söylememesi koşuluyla. Skandal, saflar için kurulmuş bir tiyatro sahnesi yalnızca; Rahip Morandi'nin hikâyesini hatırla."

Tam o sırada akan suyun gürültüsü konuşmamızdan uzaklaştırdı bizi; ana kanalla birleşme noktasına dönmüştük.

"Şimdi küreklere el atmak gerekecek" dedi Atto, bu arada teknemiz yeraltı ırmağının çok daha hızlı ve kararlı sularına giriyordu.

Yalnızca bir saniye geçmişti ki, üçümüz birden konuşmadan birbirimize baktık. "Kürekler" dedim ben, "sanırım, Ölüm Derneği'nin üç üyesi beliriverdiğinde yitirmişiz kürekleri."

Atto'nun gözlerini hınçla Ugonio'ya diktiğini gördüm, bir açıklama beklercesine.

"Koç'un bir huyu da dikkatinin dağınık olmaşıdır" diyerek kendini savundu Ugonio, küreklerin yitirilmesinin suçunu rahibe yüklemeye çalışarak.

Küreksiz kayık akıntıya kapılarak amansız bir düzenlilikle hızlanmaya başladı. Değnekleri ırmağın dibine daldırarak gidişimizi denetim altına alma yönündeki her girişimimiz boşa çıktı.

Yolun kısa bir bölümü boyunca ırmağın üzerinde ilerledik; ne var ki çok geçmeden soldan bir akıntı bize doğru yayıldı ve bizi dışarı düşmemek için büyük bir güçle zavallı teknemize tutunmaya zorlayan bir dalgaya yol açtı. Suların çağıltısı artık daha güçlü hale gelmiş ve her yeri kaplamıştı; kanalın duvarlarında tutunabileceğimiz hiçbir nokta yoktu. Kimse ağzını açmaya cesaret edemiyordu.

Ugonio, yanında getirdiği ipi kullanarak duvarlardaki bir çıkıntıya bağlamak istedi; ama duvardaki taşlarla tuğlalar dümdüzdü.

Birden, gidiş yolculuğu sırasında Aziz Avcısı'nın, muammalı bir biçimde de olsa, neden göl için yol ayrımına ulaştığımızda ana kanaldan ilerlemek istemediğini açıkladığı aklıma geldi.

"Bu ırmağın 'fışırdadığını' mı söylemiştin?" diye sordum ona.

Başıyla onayladı: "Çok piş bir kokuyla fışırdar."

Birden kendimizi bir tür dörtlü su kavşağında bulduk: Soldan ve sağdan eşit ve karşıt iki kol daha büyük bir uğultuyla ırmağımıza döküldü.

Sonun başlangıcı oldu bu. Üst üste gelen bu sular birleşmesinden neredeyse sarhoş olan kayık kendi çevresinde dönmeye başladı, önce yavaşça, sonra büyük bir hızla. Artık yalnızca kayığa değil, birbirimize de tutunmuştuk. Kayığın dönüşü çok geçmeden yönümüzü kaybettirdi bize, o kadar ki bir an için saçma bir hisse kapıldım: Kurtuluşa yakınken, akıntıya karşı kürek çektiğimizi sandım.

Bu arada kulakları sağır eden bir çatırtı giderek yaklaşıyordu. Tek referans noktamız, Atto'nun çok büyük bir zorlukla, sanki dünyanın yazgısı ona bağlıymış gibi havada kıpırtısız tutmaya devam ettiği lambamızdı; o ışıklı nokta çevresinde her şey çılgın gibi dönüyordu. Adeta uçuyoruz, diye düşündüm, korku ve baş dönmesiyle sarhoş.

İstediğim oldu. Teknenin altında su kayboldu ve altımızdaki akıntıların çağıldadığını duydum, sanki manyetik bir güç bizi havalandırıp acıyarak bir kurtuluş sahiline koymak üzereydi. Kısacık ve çılgınca bir an için, Kircher'in Tanrı'dan yayılan ve her şeyi bir arada tutan Evrensel Manyetizma'sı hakkında Peder Robleda'nın söylediği sözler geldi aklıma.

Ama, hemen kör ve dev gibi bir güç kayığın dibine çarptı bizi, dengemizi yitirdik ve her şey kapkaranlık oldu. Kendimi suda buldum, buz gibi ve kötü kasırgalar her yanımı sarmış, pis ve rezil bir köpük yüzümü yalıyor, korku ve umutsuzluk içinde bağırıyordum.

Bir şelaleden havaya fırlamış, daha da pis kokulu ve iğrenç bir başka ırmağa düşmüştük kurşun gibi. Suya çarpınca kayık devrilmiş ve lamba kaybolmuştu. Ancak yer

yer dibe dokunabiliyordum ayaklarımla, belki de oralarda büyük bir kayaya denk geldiğim için. Öyle olmasa, hiç kuşkusuz boğulurdum. Koku solunabilecek gibi değildi ve ancak güçlük ve korkuyla soluk alıp, güç verebiliyordum ciğerlerime.

"Hayatta mısınız?" diye bağırdı Atto karanlıkta, bu arada şelalenin uğultusu kulaklarımızı sağır ediyordu.

"Ben buradayım" diye karşılık verdim soluğum kesilerek, su üstünde kalmak için çabalayarak.

Kör bir cisim göğsüme çarpıp soluksuz bıraktı beni.

"Tutunun, kayığa tutunun, burada ortamızda" dedi Atto.

Akıntı bizi içine doğru çekerken, mucize eseri kayığın kenarına tutunabildim.

"Ugonio" diye bağırdı bir kez daha Atto bütün soluğuyla, "Ugonio, neredesin?"

İki kişi kalmıştık. Artık ölüme doğru ilerlediğimizden emin, zavallı sandal enkazının sürüklemesine bıraktık kendimizi, çirkeflerin ve tarif edilmesi olanaksız öteki dışkıların ortasında yüzerek.

"Fışırdayıcı... şimdi anladım" dedi Atto.

"Neyi anladınız?"

"Bu, herhangi bir kanal değil: Cloaca Maxima. Eski Romalıların yaptığı en büyük kanalizasyonu Roma'nın."

Hız daha da arttı ve sesten, geniş ama oldukça alçak tavanlı –belki de ancak ters dönmüş kayığın geçmesine yetecek kadar– bir kanalda bulunduğumuzu tahmin ettik. Şimdi şelalenin uzaklığı sayesinde çağıltısı azalmıştı suların.

Ne var ki, birden kayık duruverdi. Tavan artık iyice alçaktı ve tersyüz olmuş kayığımızı gülünç bir biçimde ka-

raya oturttu. Zar zor kayığın kenarına tutunmayı sürdürebildim; bir kolumu kaldırıp korkuyla tavanın yüzeyinin ne kadar yakın ve boğucu olduğunu hissettim. Hava son derece ağırdı ve pis kokuyordu, soluk almak neredeyse olanaksızdı.

"Ne yapacağız?" diye sordum güçlükle soluk alarak; umutsuzca dudaklarımı su yüzeyinin üzerinde tutmaya çabalıyordum.

"Geriye dönemeyiz. Akıntıya bırakalım kendimizi."

"Ama ben yüzme bilmiyorum."

"Ben de. Ama su yoğun, yalnızca üstünde kalman gerek. Sırtüstü dön ve başını dik tut" dedi dudaklarını temizlemek için tükürüp durarak, "ve arada bir kollarınla birkaç kulaç at ama aşırı hareket etmeden; yoksa dibi boylarsın."

"Peki sonra?"

"Bir yerden dışarı çıkacağız."

"Ya daha önce tavan bütünüyle üzerimize kapanırsa?"

Karşılık vermedi.

Artık neredeyse gücümüzün sınırına dayanmış, akıntıların (o tiksindirici çirkefe böyle denebilirse) sürüklemesine bıraktık kendimizi, ta ki kehanetim gerçekleşinceye kadar. Bizi sürükleyen akıntı yeniden hızlandı, yokuş aşağı gidiyormuşuz gibi. Hava öyle seyrelmişti ki, uzun soluk tutmalarımı telaşlı ve ani soluk almalar izliyor; bu yolla içime çektiğim sağlıksız gazlar başımın sancılanmasına ve şiddetli bir baş dönmesine yol açıyordu. Uzak ve güçlü bir burgaç bizi yutmak üzereymiş gibi görünüyordu.

Birden başımın ucuyla dehlizin çatısına çarptım. Hız giderek artıyordu. Sonumuz gelmişti.

Kusmak üzereydim. Ne var ki, kendimi tuttum, sanki kurtuluş ve onunla birlikte huzur gelmek üzereymiş gibi. Boğuk ama epey yakın, Atto'nun sesini duydum son bir kez.

"Ah, demek doğruymuş" diye fısıldadı kendi kendine.

Dokuzuncu Gün

19 Eylül 1683

Bak, buraya bak. Bu öteki, genç." Merhametli meleklerin elleri ve gözleri benimle ilgileniyordu. Uzun yolculuğun sonuna varmıştım. Ne var ki, ben yoktum artık. Bedenim başka bir yerde olsa gerekti, bu arada ben bütün iyi ruhların üzerine Gök'ten ışıyan iyiliksever sıcaklığın tadını çıkarıyordum. Bana yolun gösterilmesini bekliyordum.

Zamanın dışında birkaç saniye geçti, ta ki meleklerden birinin elleri tatlılıkla bana dokununcaya kadar. Hafif ve belirsiz mırıltılar yavaş yavaş uyandırıyordu beni. Sonunda o tatlı göksel konuşmadan bir damla tadabildim: "Ötekini daha iyi incele."

Akıp gidiveren ama belki de sonsuz saniyelerin ardından, kanatlı göksel ulakların beni geçici olarak bırakmış olduklarını anladım. Belki de şimdilik sevgi dolu yardımlarına ihtiyacım yoktu. Bunun üzerine esirgeyici Tanrı'nın üzerime, çevreme ve öteki zavallı gezgin ruhlara yaydığı tanrısal ışığa açtım kendimi.

Bütün beklentilerin tersine, henüz görmek için gözlerim, işitmek için kulaklarım, her yanımı saran kutsal ve

sıcak tan ağarmasının tadını çıkarmak için tenim vardı. Sonra gözlerimi kaldırdım ve Rab'bimizin yüzyıllarca önce ilk Hıristiyanların kullandıkları tanrısal simgesi belirdi karşımda: Beni şefkatle gözlemekte olan görkemli bir gümüş balık.

En sonunda, gözlerimi ışıltıya doğru kaldırdım; ama hemen bir elimi yüzüme götürmek zorunda kaldım.

Gün doğmuştu ve ben bir kumsala uzanmış, güneşin altındaydım.

Halim çok kötü olsa da, hayatta olduğumu anlamakta gecikmedim. Gözlerimle boş yere çevremde didinip duran iki meleği (ya da her ne idiyseler) aradım. Başım ağrıdan çatlıyor ve gözlerim gün ışığına katlanamıyordu. Birden zar zor ayağa kalkabildiğimi fark ettim. Dizlerim titriyordu ve üzerinde yürüdüğüm çamur öylesine kaygandı ki, tehlikeli bir biçimde kayıp düşebilirdim.

Gene de, gözlerimi kısarak, çevreme şöyle bir göz attım. Hiç kuşkusuz, Tiber'in kıyılarında bulunuyordum. Gün ağarmıştı ve bazı balıkçı tekneleri sakin sakin ırmağın sularını yarıp ilerliyordu. Öteki kıyıda antik Ponte Rotto'nun kalıntıları duruyordu. Sağda, Tiberina Adası'nm tembel silueti, binlerce yıldır onu tatlı tatlı okşayan ırmağın iki koluyla çepeçevre sarılı. Solda, Santa Sabina Tepesi şafağın dingin göğü altında uzanıyordu. Şimdi nerede bulunduğumu biliyordum. Biraz daha sağda, Atto'yla beni ırmağa kusmuş olan Cloaca Maxima'nm ağzı duruyordu. Şans eseri akıntı bizi nehrin aşağısına sürüklememişti. Sulardan çıkıp, bitkin bir halde kendimi çorak toprağa attığımı hatırlıyordum belli belirsiz. Yaşıyor olmamız bir mucizeydi; bütün bunlar kışın olsaydı, diye düşündüm, hiç kuşkusuz Rab'bime teslim etmiş olurdum ruhumu.

Oysa berrak gökte yeniden yüzünü gösteren eylül güneşi vardı beni avutmak için; ama zihnim açılır açılmaz her yanımın pislik içinde, tutulmuş olduğunu fark ettim ve başımdan ayaklarıma önlenemez bir ürperti sarsıyordu bedenimi.

"Bırak beni, alçak! İmdat!"

Ses arkadan geliyordu. Döndüm ve yolun yüksek bir doğal çitle kapanmış olduğunu gördüm. Sıçrayarak çiti aştım ve Rahip Melani'yi yere uzanmış buldum, onun da üstü başı çamur içindeydi ve artık bağıracak gücü kalmamıştı. Büyük bir öğürtüyle midesindekileri çıkarıyordu. İki adam, daha doğrusu kuşkulu iki kişi üzerine eğilmişlerdi; ama ben yaklaşır yaklaşmaz, geri çekilip kaçmaya başladılar ve kumsala hâkim hafif yükseltinin ardında gözden yittiler. Yakında seyretmekte olan kayıklardan hiçbir balıkçı sahneyi görmüşe benzemiyordu.

Atto korkunç kasılmalar geçiriyor, feci deniz kazamız sırasında yuttuğu suyu kusuyordu. Kustuğu sıvının onu boğmamasını umarak, başını tuttum. Biraz sonra yeniden eskisi gibi konuşup soluk almaya başlayabildi.

"İki piç..."

"Kendinizi zorlamayın, Sinyor Atto."

"... hırsızlar. Elime geçireceğim onları."

Atto'ya o iki hırsızda beni uyandıran kutsal melekleri görmüş olduğumu itiraf etmeye cesaretim yoktu ve asla olmadı. İkili bizimle ilgilenmek yerine, bizi soymak için inceden inceye gözden geçirmişlerdi. Yanımda bulduğum gümüş balık kutsal bir belirti değil, yalnızca bir balık satıcısının döküntüsüydü.

"Zaten bir şey bulamadılar" diye sözünü sürdürdü Atto, arka arkaya tükürerek. "Yanımda olan pek az şeyi Cloaca Maxima'da yitirdim."

"Kendinizi nasıl hissediyorsunuz?"

"Bu koşullarda, benim yaşımda, nasıl hissetmemi istiyorsun?" dedi, tamamen çamura batmış yeleğini ve gömleğini açarak. "Bana kalsa, soğuk geçinceye kadar burada güneşte kalırdım. Ama yapamayız bunu."

İrkildim. Biraz sonra Cristofano gündüz turuna başlayacak, odaları tek tek dolaşacaktı.

Yakınlarda bir yerde karaya çıkmak için acele eden bir grup balıkçının merak dolu bakışları altında, oradan uzaklaştık.

Monte Savello'yu sağımızda bırakarak, ırmağın kıyısına paralel dar bir sokağa girip yürümeye başladık. Pislik içinde ve perişan halimiz yüzünden yoldan geçen birkaç kişi şaşkın şaşkın bize bakıyordu. Ben ayakkabılarımı kaybetmiş, topallayarak yürüyor ve sürekli öksürüyordum; Atto olduğundan otuz yaş yaşlı görünüyor ve elbiseleri sanki mezarın birinden çalmış gibi duruyordu üzerinde. Amansız gece gayretlerinin ve rutubetin neden olduğu romatizmalara ve kas ağrılarına alçak sesle sövüp sayıyordu. Tam Portico d'Ottavia'ya doğru yöneliyorduk ki, birden çark ediverdi.

"Burada beni tanıyan çok insan var, yolumuzu değiştirelim."

Bunun üzerine, Montanara Meydanı'ndan, daha sonra da Campitelli Meydanı'ndan geçtik. Kalabalık artıyordu.

Dar ve dolambaçlı, ıslak ve karanlık, neredeyse kaldırımsız yollar labirentinde, ah! Her zamanki çamur ve tozdan, pis kokular ve bağırış çağırışlardan nasibimi alıyordum yeniden. Kamu sağlığıyla ilgili yasaklarla fermanlara rağmen, o erken saatte dumanı tüten makarna tencereleri ve şimdiden cızırdamaya başlamış büyük ba-

lık tavaları çevresindeki tepeleme çöpü eşeliyordu irili ufaklı domuzlar.

Atto'nun tiksinti ve kızgınlıkla bir şeyler homurdandığını işittim; bu arada bir arabanın tekerleklerinin ani gürültüsü sözlerini örtüyordu.

Sakinleşince Rahip Melani sözünü sürdürdü: "Olacak iş mi, domuzlar gibi, huzuru pislikte, dinginliği çöplükte, rahatı altüst olmuş yolların kargaşasında aramak zorunda kalmamız? Yalvarıyorum sana, Aziz Peder, kurtar bizi pislikten!"

Soru sorarcasına baktım ona.

"Pontremoli'li Lorenzo Pizzati söylemiş bunu" diye karşılık verdi. "Papa Rospigliosi'nin sarayında bir asalak; nasıl da haklıydı ama. Bu yakarıyı yirmi yıl önce gözünü budaktan sakınmadan yazan oydu IX. Clemens'e."

"O halde Roma hep böyleymiş" diye haykırdım şaşırarak, geçmişteki şehri bambaşka ve masalsı bir çerçeve içinde hayal etmiş olduğumdan.

"Sana daha önce söylediğim gibi, o zamanlar Roma'daydım. Eh, seni temin ederim, o zamandan beri yollar hemen her gün onarılıyordu (kötü bir biçimde). Buna bir de lağımları ve boruları eklersen, şantiyelerin içinde boğuluyorduk yollarda. Yağmur suları baskını ve çöplerden kurtulmak için neredeyse daha o zamandan ağustosta bile çizmelerle dolaşmak gerekiyordu. Pizzati haklıydı: Roma, insanların sürekli patırtı içinde yaşadıkları bir Babil haline geldi. Şehir olmaktan çıktı artık, bir ahır" diye tane tane konuştu rahip, son sözcüğü vurgulayarak.

"Peki Papa Rospigliosi hiçbir şey yapmıyor muydu durumu düzeltmek için?"

"Hiç de öyle değil, delikanlı. Ama sen de bilirsin nasıl keçi kafalıdır Romalılar. Sözgelimi, çöplerin toplanması

için bir kamu düzeni tasarlayıp uygulamaya koymayı denedi; yurttaşlardan kapılarının önündeki yolu temizlemeleri istendi, özellikle yazın. Her şey boşuna."

Birden rahip kuvvetlice yakamdan çekti ve ikimiz birden dar kaldırımın üzerinde sırtımızı duvara yasladık. Bu sayede, yıldırım hızıyla geçen kocaman, lüks bir arabadan kıl payı kurtuldum. Rahibin keyfi daha da kaçtı.

"Carlo Borromeo, Roma'da başarılı olmak için iki şeyin gerektiğini söylüyordu: Tanrı'yı sevmek ve araba sahibi olmak" dedi Rahip Melani buruk bir sesle. "Bu şehirde binden fazla araba olduğunu biliyor musun?"

"Öyleyse, yoldan kimse geçmediğinde de uzaktan duyduğum uğultu herhalde onlardan geliyor" dedim bocalayarak. "Peki ama nereye gidiyor bütün bu arabalar?"

"Doğrusu, hiçbir yere. Öyle, öyle olmasına da, Romalı soylular, elçiler, hekimler, ünlü avukatlar ve kardinaller en kısa mesafeleri bile ancak ve ancak arabayla katederler. Dahası var: Arabayla geçmezlerse olmaz, hatta çoğu zaman birden çok arabayla."

"Bu kadar kalabalık aileleri mi var?"

"Elbette, hayır" diyerek güldü Atto. "Daha şanlı görünmek için dört ya da beş arabalık bir maiyetle geziyorlar. Ama kardinaller ve resmî ziyaret için gelen elçilerin araba sayısı üç yüze bile çıkabiliyor. Kaçınılmaz tıkanıklıklar ve her günkü toz bulutlarıyla."

"Şimdi anlıyorum" diye karşılık verdim, "epey bir süre önce Piazza in Posterula'da tanık olduğum park yeri kavgasını: İki soylu arabasının seyisiymiş kavga edenler ve sille tokat girişiyorlardı birbirlerine."

Bu noktada Atto bir kez daha yol değiştirdi.

"Burada da tanıyabilirler beni. Genç bir rahip var... San Pantaleo Meydanı'na doğru kestirmeden gidelim."

Bitkin halde olduğum için, bütün bu dolambaçlı dolaşmalara karşı çıktım.

"Sus ve dikkatleri üzerine çekme" dedi Atto, ağarmış ve bakımsız saçlarını düzelterek beklenmedik biçimde.

"Neyse ki, bu hayvanca kargaşa içinde, kimse bize dikkat etmiyor" diye tısladı ve neredeyse işitilmesi olanaksız bir sesle ekledi: "Bu durumda olmaktan nefret ediyorum."

Madama Meydanı'nın ya da Parione Sokağı'nın ortasında bizi tek başımıza ve aylak aylak dolaşırken görmelerindense, Navona Meydanı'nın çarşısındaki büyük kalabalığın arasından geçmek daha akıllıcaydı ve Atto bunu biliyordu.

"Bir an önce Tiracorda'nın evine ulaşmalıyız" dedi Atto, "ama hanın önünde nöbet tutan Bargello'nun adamlarına kendimizi göstermeden."

"Peki sonra?"

"Ahıra girmeye ve yeraltı dehlizlerine ulaşmaya çalışacağız."

"Ama çok zor olacak, birileri fark edebilir bizi."

"Biliyorum. Daha iyi bir fikrin var mı?"

Sonra Navona Meydanı'ndaki kalabalığın arasına karışmak için acele ettik. Ne var ki, karşımızda tek tük grupların canlandırdığı yarı boş meydanı bulunca, büyük bir düş kırıklığı yaşadık. Bu grupların ortasında, bir peyk ya da sandalyenin üzerinde duran sakallı ve terli hatipler söylev ve vaazlarla yoldan geçenleri coşturuyorlardı. Ne pazar vardı, ne satıcı, ne sebze meyve tezgâhları, ne de kalabalık.

"Lanet olsun, bugün pazar" dedik Atto'yla ikimiz neredeyse aynı anda.

Pazar günü pazar kurulmuyordu; işte bu yüzden yolda çok az insan vardı. Karantina ve üst üste gelen maceralar, gün hesabının ucunu kaçırmamıza yol açmıştı.

Bütün tatil günlerinde olduğu gibi, meydanın efendileri, eğitici vaazlarla küçük meraklı topluluklarını, öğrencileri, âlimleri, boş gezenleri, dilencileri ve son olarak dinleyicilerin dikkatsizliğinden yararlanmaya hazır yankesicileri çeken –kimi mantığının keskinliği, kimi de gür sesli hatipliğiyle– papazlar, vaizler ve dindar kişilerdi. Pazarın günlük neşeli kargaşası ciddi ve kasvetli bir atmosfere bırakmıştı yerini; neredeyse böyle bir iklime teslim olan bulutlar birden güneşi örttüler.

Meydanı hayal kırıklığının verdiği afallamayla geçtik, kendimizi öncekinden çok daha çıplak ve savunmasız hissederek. Açık alanın merkezinden hemen uzaklaşıp sağ tarafa yaklaştık ve buradan ayaklarımızın ucuna basarak ve fark edilmemeyi umarak yürüdük. Küçük bir çocuk, biraz uzaktaki bir gruptan kopup, yanındaki yetişkine bizi gösterdiğinde irkildim. Yanındaki kişi kısa bir süre bize baktı, sonra neyse ki kaçak ve sefil varlığımızdan başka yöne kaydı dikkati.

"Bizi fark edecekler, lanet olsun. Kalabalığın arasına karışmaya bakalım" dedi Atto bana biraz uzaktaki bir insan topluluğunu göstererek.

Böylece, gözle görülmeyen bir merkez noktanın çevresinde toplanmış küçük ama kalabalık bir topluluğun arasına karıştık. Bernini'nin meydanın ortasında yaptığı dört ırmaklı büyük çeşmeden iki adım ötede bulunuyorduk; nehir tanrılarının insanbiçimli dört dev heykeli, mermer güçleri içinde neredeyse insanları paylarcasına,

meydanın kutsal atmosferine katılıyor gibiydi. Çeşmenin içinden, taştan yapılmış vahşi ama güçsüz bir aslan beni süzüyordu. Anıtın üstünde, her yanı hiyerogliflerle kaplı bir dikilitaş yükseliyor; onun üzerinde de neredeyse doğal olarak Yüce Tanrı'ya doğru atılan altın kaplama küçük bir piramit duruyordu. Birisinin bana birkaç gün önce söylemiş olduğu gibi, Kircher'in çözdüğü dikilitaşın ta kendisi değil miydi bu? Ama birkaç adım öteden geldiğini duyduğum vaazı daha iyi dinleyebilmek için daha da artan kalabalık dikkatimi dağıttı.

Başlar, sırtlar ve omuzlar kalabalığı içinde yalnızca birkaç saniye seçebildim vaizi. Şapkası bir Cizvit keşişi olduğunu açığa vuruyordu; yüzü kıpkırmızı, tombul ve ufak tefek bir adamcağızdı; alnının üzerinde başı için çok büyük, üç köşeli bir şapkası vardı ve küçük ama kalabalık dinleyiciler grubuna gürül gürül bir hitabetle sesleniyordu.

"... Peki nedir dindar yaşam?" diye seslendiğini duydum. "Ve ben derim ki size: Az konuşmak, çok ağlamak, kâh onun, kâh bunun alay konusu olmaktır; yoksul bir yaşama, hasta bir bedene, incinmiş bir onura, ağır faizlere katlanmaktır. Peki böyle bir yaşamın çok mutsuz olmaması mümkün müdür? Ve ben derim ki size: evet!"

Kalabalık arasında bir inanmazlık ve şüphecilik uğultusu dolaştı.

"Biliyorum!" diye sözünü sürdürdü hararetle vaiz. "Maneviyat insanı bu kötülüklere alışmıştır, hatta hemen katlanmak ister onlara ve yolu üzerinde bulmazsa, peşlerine düşer!"

Bir başka tedirgin homurdanma dolaştı kalabalığı.

"Halk onunla alay etsin diye deli taklidi yapan Kyreneli Simeon gibi. Sağlığı bozuk olan ve her zaman en

uzak, buz gibi ve acımasız yerlere sığınan Clairvaux'lu Bernard gibi! Bunu yapmayabilirlerdi pekâlâ! Bu yüzden sefil kişiler olduklarına mı hükmediyorsunuz? Yo, yo, büyük din adamı Salviano'nun söylediklerine kulak verin benimle birlikte..."

Rahip Melani yakamdan çekerek dikkatimi çekti yeniden: "Ortalık boşalmış gibi, gidelim."

Navona Meydanı'nın Donzello'ya en yakın çıkışına doğru yöneldik, bu son adımların bizi kötü bir sürprizle karşı karşıya getirmemesini umarak.

"Büyük din adamı Salviano istediğini söylesin, ben bir an önce üstümdekileri değiştirmek istiyorum" diye ofladı Atto, artık yorgunluktan bitkin bir haldeydi.

Tatsız bir izlenime kapıldım: Birisi bizi takip ediyordu. Ne var ki, arkama dönme cesaretini gösteremedim. Atto tam önümde, bir binanın duvarının yanından yürüdüğü sırada, küçük bir kapıdan bir çift güçlü ve kararlı elin yıldırım hızıyla uzandığını, Atto'yu yakalayıp zorla kapının içine sürüklediğini gördüm. Bu korkunç görüntü ve her yanımı saran yorgunluk yüzünden, neredeyse bayılıyorum sandım. Kaskatı kesildim, kaçsam mı, yardım mı istesem kararsızdım, her iki durumda da tanınıp tutuklanmak gibi korkunç bir riski göze almam söz konusu olacaktı.

Arkamdan, sanki Cennet'ten geliyormuşçasma, tanıdık bir ses kulaklarıma ulaşıp zor durumdan kurtardı beni: ""Hadi şen de acele et ve gir gişleneceğimiş yere."

Rahip Melani, Aziz Avcıları'nı ne kadar küçümsese de, bu zor durumdaki müdahalelerine duyduğu minneti saklamak için az çaba sarf etmedi kanımca. Gerçekten de Ugonio, Cloaca Maxima'dan mucizevi şekilde kurtul-

makla kalmamış, Ciacconio'yla yeniden buluştuktan sonra izimizi sürüp güvenliğimizi sağlamıştı, biraz kabaca yöntemlerle de olsa. Ugonio'nun hararetle benim de içeri girmemi istediği yere, Navona Meydanı'ndaki küçük kapıya Atto'yu sürükleyen Ciacconio olmuştu.

Bir kez kapıyı geçtikten sonra ve daha biz soru soracak vakti bulamadan, Aziz Avcıları bizi bir başka küçük kapıdan içeri sokup son derece dik bir merdiveni indirdiler; bu merdiven de dar ve daha da karanlık, penceresiz küçük bir koridora gidiyordu. Ciacconio kirli paltosundan bir fener çıkardı; budalaca bir düşünceydi ama sanki feneri yanar halde tutuyormuş gibi geldi bana. Kurtarıcımız bizim kadar ıslanmış görünüyor ama her zamanki gibi hızlı ve kendinden emin küçük adımlarıyla yürüyordu.

"Nereye götürüyorsunuz bizi?" diye sordu Atto, ilk kez pek şaşkın haldeydi ve duruma hakim değildi artık.

"Navona Meydanı tehlike arş ediyor" dedi Ugonio, "ve baba katilinden çok baba olmak için, Pantheon'un altı daha şağlıklı."

Hatırlamıştım: "C" dehlizini keşiflerimizden biri sırasında, Aziz Avcıları bize Piazza della Rotonda'daki Pantheon'un arkasında bulunan bir binanın avlusuna çıkan bir kapı girişini göstermişlerdi. Tam çeyrek saat bizi, aralıksız bir dizi küçük kapı, dar merdiven, ıssız ambar, döner taş merdiven ve dehlizden geçirip, bir mahzenden ötekine götürdüler. Arada bir Ugonio cebinden anahtar yüklü demir halkasını çıkarıyor, bir kapıyı açıyor, bizi geçiriyor ve kilidi dört ya da beş kez çevirip kapıyı kapıyordu ardından. Atto'yla ben, çoktan tükenmiş, iki Aziz Avcısı'nın sürüklemesiyle, artık yeryüzünü terk etmeye hazır iki ölümlü kalıp gibi yürüyorduk.

Sonunda büyük ahşap bir kapının önüne geldik; kapı gıcırdayarak bir avluya açıldı. Gün ışığı yeniden gözlerimizi kamaştırdı. Avludan küçük bir sokağa, buradan da yarı ıssız bir başka avluya çıktık; avluya kilitsiz bir demir kapıdan giriliyordu.

"Acele edip dehlişe girin" diye yüreklendirdi bizi Ugonio, yerdeki bir tür tahta kapağı işaret ederek. Tahtayı kaldırdık; karşımıza boğucu ve karanlık bir kuyu çıktı. Dikey kanalın en üstüne yatay olarak bir demir çubuk koyulmuştu; bu çubuktan aşağıya bir ip sarkıyordu. İpe sıkıca tutunup aşağıya doğru kayıverdik. Bunun bizi nereye ulaştıracağını biliyorduk: Donzello'yla bağlantılı yeraltı dehlizleri ağına.

Kapağın kanadı başımızın üstünde kapanırken, Ugonio'yla Ciacconio'nun başlıklı çehrelerinin gün ışığında gözden yittiğini gördüm. Cloaca Maxima'daki kazadan nasıl olup da sağ kurtulduğunu ve nasıl olup da dışarı çıktığını sormak isterdim Ugonio'ya; ama vakit yoktu. İpe tutunmuş aşağıya doğru inerken, sanki gözlerim bir an Ugonio'nun gözleriyle buluşur gibi oldu. Açıklanamaz bir biçimde, ne düşündüğümü bildiğinden emindim; mutluydum kurtulduğu için.

Odama döner dönmez, bir çırpıda üzerimi değiştirip kirli ve çamurlu giysilerimi gizledim. Hemen Cristofano'nun odasına gittim; yokluğumu pek olası olmayan bir "kilere gitmiştim"le mazur göstermeye hazırdım. Kaygı duyamayacak kadar bitkin olduğum için, hiçbir biçimde karşılık veremeyeceğim sorulara ve itirazlara katlanmayı göze almıştım.

Ama Cristofano uyuyordu. Herhalde önceki günün krizinden bitap düşmüş, kapısını bile kapamadan yatmıştı. Yarı çıplak, gelişigüzel atmıştı kendisini yatağın üzerine.

Onu uyandırmamak için elimden geleni yaptım. Güneş ufukta alçalıyordu; Devizé'yle önceden kararlaştırdığımız gibi Bedford'un odasında buluşmadan evvel, bir şeye hâlâ vaktim vardı: uyumak.

Beklentilerimin aksine, zindelik veren bir uyku olmadı. Sıkıntılı ve yoğun rüyalar, doğru dürüst dinlenmeme olanak tanımadı. Bu rüyalarda yeraltındaki uğursuz macerayı yeniden yaşıyordum: Önce Ölüm Derneği üyeleriyle karşılaşma ve tersyüz olan sandalın altında geçirdiğim korkunç anlar, sonra Mitra Tapınağı'nın bulunduğu adada tedirgin edici buluşlar, son olarak da ölümle tanıştığıma inandığım uzun Cloaca Maxima kâbusu. İşte bu yüzden, Cristofano'nun kapıma tak tak vuruşlarının sesi kulağıma ulaştığında, eskisinden neredeyse daha yorgun kalktım.

Hekim de hiç iyi görünmüyordu. Gözlerinin altındaki mor halkalar yüzündeki yorgunluğu iyice açığa çıkarıyordu; gözleri sulanmış, bakışları dalgındı. Sağlam ve dik bildiğim duruşuna gelince, hafif kamburlaşmıştı. Bana selam vermedi, çok şükür önceki gece üzerine herhangi bir şey de sormadı.

Hatta her zamanki gibi birazdan kiracıların karınlarını doyurmamız gerekeceğini hatırlatmak zorunda kaldım ona. Ama önce acil durumu düşünmemiz gerekiyordu. Gerçekten de, Robleda'nın kuramlarını uygulamaya sokmanın zamanıydı. Bedford'un vebası bu kez Devi-

zé'nin gitarının nağmeleriyle tedavi edilecekti. Talimatlarını uygulamak üzere olduğumuzu bildirmek için Cizvit'in odasına uğradım. Devizé'yi çağırdık ve sonra yandaki odaya, zavallı İngiliz'in başucuna gittik.

Genç müzisyen, vebalının odasına girip kendi sağlığını tehlikeye sokmak zorunda kalmaksızın koridorda çalabilmek için bir tabure getirmişti yanında. Kapı açık kalacak, buradan gitarın yararlı (öyle umuyorduk) sesleri içeri girecekti. Cristofano ise Bedford'un yatağının tam yanına yerleşti, olursa tepkilerini gözlemek için.

Ben, müzisyenden birkaç adım ötede, koridorda dikildim kibarca. Devizé taburenin üzerine oturdu, en rahat konumu aradı ve kısa bir süre çalgısını akort etti. En başta bir alemandla açtı parmaklarını. Ardından bir kurant denedi, sonra ciddi bir sarabanda döndü. Gitarını akort etmek için durdu ve Cristofano'ya hastanın durumunu sordu.

"Hiçbir şey yok."

Konser bir gavot ve bir jigle yeniden başladı.

"Hiçbir şey yok. Hiç ama hiçbir şey. Öyle görünüyor ki, duymuyor bile" diye bildirdi hekim, umudunu yitirmiş ve sabırsız.

Tam bu sırada Devizé, beklediğim ve çaldığını işittiğim bütün danslar arasında hanın bütün kiracılarının dikkatini ve yüreğini çalabiliyor görünen tek dansı çaldı nihayet: Üstadı Francesco Corbetta'nın Fransa Kraliçesi Marie-Thérèse için yazdığı olağanüstü rondoyu.

Tahmin ettiğim gibi, bu ölümcül çekicilikteki nağmeleri bekleyen tek kişi değildim. Devizé rondoyu bir kez çaldı, sonra bir kez daha ve üçüncü bir kez, sanki onun için de bu nağmelerin –bilinmeyen nedenlerle– son de-

rece tatlı ve son derece hoş olduğunu göstermek istiyormuş gibi. Hepimiz aynı biçimde kendimizden geçmiş, sessiz öylece durduk. Bu müziği pek çok kez dinlemiştik, gene de bir türlü doyamıyorduk.

Ama rondoyu dördüncü kez dinlerken, seslerden duyduğum haz hiç beklenmedik bir yaşantıya bıraktı yerini içimde. Nakaratın döngüsel yinelenişine kendimi kaptırmışken, yeni baştan düşündüm: Devizé ne demişti birkaç gün önce? Rondonun dönüşümlü kıtaları "hepsi de, neredeyse iyi müzik öğretisine yabancıymış gibi, beklenmedik biçimde son bulan yeni armonik deneyler içerir her zaman."

Ve Rahip Melani ne okumuştu Kircher'in mektubunda? Vebanın da döngüsel olduğunu ve "son aşamalarında beklenmedik, gizemli, tıp öğretisine yabancı bir şeyler bulunduğunu; hastalığın, en üst noktasına ulaştıktan sonra, *senescit ex abrupto*, bir başka deyişle, birden yaşlanmaya başladığını."

Devizé'nin rondoyu betimlemek için kullandığı sözler, Kircher'in vebadan söz ederken kullandığı sözlerle neredeyse aynıydı...

Müziğin bitmesini bekledim ve en sonunda çok, çok uzun süreden beri sormam gereken soruyu sordum: "Sinyor Devizé, bir adı var mı bu rondonun?"

"Evet: *Les Baricades mistérieuses*" dedi yavaşça, tane tane.

Sustum.

"İtalyanca adı... gizemli engeller" diye ekledi sanki boşluğu doldurmak için.

Donakalmış, susmaya devam ettim.

Gizemli engeller, *les baricades mistérieuses*. Peki ama önceki gün öğleden sonra Atto Melani'nin uykuda mırıldandığı anlaşılmaz sözlerin ta kendisi değil miydi bu?

Kendi soruma karşılık verecek zamanım olmadı. Ruhum büyük bir heyecanla çoktan başka gizemli engellere, Kircher'in mektubunun *arcanae obices*'ine doğru koşuyordu hızla...

Düşüncelerim sürüklenip gitti. O iki Latince sözcüğün zihnimde yarattığı çileden çıkarıcı uğultuyla, kuşku ve yanılsama denizine savrulmuş, burgaçların kıskacına yakalanmıştım. Birden ayağa kalkıp, Cristofano'nun ve aynı motifi çalmaya başlayan Devizé'nin şaşkın bakışları altında aceleyle odama yöneldim.

Keşfettiğim gerçeğin ve bu keşfin en yıkıcı çığ gibi yanı sıra sürüklediği bütün sonuçların yükü altında ezilmiş, arkamdan kapadım kapıyı.

Kircher'in korkunç *arcanae obices* gizi, *secretum vitae*'ı* gizleyen gizemli engeller, gözlerimin önünde biçim kazanıvermişti sonunda.

Odamda, tek başıma, bir an durup düşünmem gerekti. Fikirlerimi netleştirmek için değil, bunları kiminle paylaşmam gerektiğini anlamak için.

Atto'yla ben, Kircher'in Başmüfettiş Fouquet'ye yazdığı delice mektubunda sözünü ettiği ve vebayı alt etmek gibi üstün bir gücü olan *arcanae obices*'in, bir başka deyişle "gizemli engeller"in izi üzerindeydik; sonra rahibin uykusunda, yaşamayı seçtiği ülkesinin dilinde, başka bir açıklama getirmeksizin *baricades mistérieuses*'den söz ettiğini duymuştum. Ve şimdi, Devizé'ye vebalı Bedford'u iyileştirmek için çaldığı rondonun adını sorduğumda, işte adının *Les Baricades mistérieuses* olduğunu keşfediyordum. Birisi, kabul etmeye yanaştığından çok daha fazlasını biliyordu.

* *Secretum vitae* (Lat.): Yaşam gizi. (Ç.N.)

"İyi de sen hiç ama hiçbir şey anlamıyorsun!" diye haykırdı Rahip Melani.

Kafamdaki fikirleri netleştirmek için derin bir uykudan henüz kaldırmıştım onu ve haberin ateşi sözleriyle hareketlerini anında akkor haline getirmişti. Bana anlatılanları sözcüğü sözcüğüne yinelememi istedi: Bedford'un iyileşmesi için rondo çalan Devizé, büyük bir doğallıkla bu parçanın başlığının *Les Baricades mistérieuses* olduğunu itiraf ediyordu bana.

"Bağışla ama düşünmek için üç dakika yalnız bırakmalısın beni" dedi, neredeyse haberlerden allak bullak olmuş bir halde.

"Ama siz, açıklamaları duymak istediğimi biliyorsunuz ve..."

"Tamam, tamam ama şimdi bırak da düşüneyim."

Bunun üzerine rahibin yanından ayrılıp, kısa bir süre sonra kapısını yeniden çalmak zorunda kaldım. Uyanık ve hırçın bir hal alan gözlerinden, hiç uyumamış olduğuna inanabilirdim.

"Tam hakikate yaklaştığımız anda düşmanım olmaya karar verdin" diyerek söze girdi, neredeyse üzgün.

"Düşman değil" diye aceleyle düzelttim sözlerini. "Ama anlamalısınız..."

"Hadi canım" diyerek sözümü kesti, "mantıklı olmaya çalış."

"Bana izin verirseniz, Sinyor Atto, bu kez gayet mantıklı akıl yürütebilecek durumdayım. Ve şunu soruyorum kendime: Nasıl oluyor da siz o rondonun başlığını biliyorsunuz ve bu başlık aynı zamanda *arcanae obices*'in çevirisi oluyor?"

O öylesine bilge kişiyi kısa bir süreliğine de olsa köşeye sıkıştırmış olmaktan gurur duydum. Kuşku ve suçlama dolu gözlerle onu süzdüm.

"Bitti mi?"

"Evet."

"O halde" dedi sonunda, "şimdi beni dinle. Uykumda '*baricades mistérieuses*' diye mırıldandığımı duymuşsun, doğru anladıysam."

"Kesinlikle öyle."

"İyi. Senin de bildiğin gibi, aşağı yukarı *arcanae obices*'in çevirisi bu."

"Birebir. İşte ben de bana bunu açıklamanızı istiyordum: Nasıl oluyor da, sizin bunu bilme..."

"Sus, sus. Anlamıyor musun? Konu bu değil."

"Ama siz..."

"Son bir kez güven bana. Sana şimdi söyleyeceklerim, fikrini değiştirmeni sağlayacak."

"Sinyor Atto, ben artık bu gizemleri takip edemiyorum, hem sonra..."

"Artık hiçbir şeyi takip etmek zorunda değilsin. Vardık varacağımız yere. *Arcanae obices* gizi ikimiz arasında ve belki de benden çok senin gizin."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Onu benden daha sık gördüğünü, daha doğrusu daha sık işittiğini."

"Yani..."

"Vebadan koruyan *secretum vitae* o müziğin içinde."

Bu allak bullak edici fikre alışmak için bu kez benim zamana ihtiyacım oldu. Beni öylesine büyüleyen o harika rondoda, Kircher'le Fouquet'nin, Güneş Kral'la Marie-Thérèse'in gizinin özü saklı duruyordu.

Atto susarak bana zaman tanırken, şaşırtıcı duruma savunmasız yakalandığım için sararıp soldum ve çaresiz kekeledim: "Ama ben sanıyordum ki... mümkün değil."

"İlk başta ben de öyle dedim kendi kendime; ama iyi düşünürsen anlayacaksın. Bu sonuca adım adım nasıl vardığımı dinle: Devizé'nin ustası Corbetta'nın, bestelerinde şifreli mesajlar iletme sanatında da usta olduğunu söylememiş miydim sana?"

"Söylemiştiniz, doğru."

"İşte. Devizé kendisi sana *Baricades mistérieuses* rondosunu Corbetta'nın bestelediğini ve ölmeden önce İspanyol Marie-Thérèse'e armağan ettiğini söylemiş."

"Bu da doğru."

"İyi. Kendi gözlerinle gördüğün gibi, rondo Matmazel'e" ithaf edilmiş, Lauzun'un karısına. Lauzun, Fouquet'yle hapisteydi ve Fouquet veba gizini Kircher'den almıştı. Şimdi Fouquet, Başmüfettiş iken, Kircher'le anlaşarak Corbetta'ya *secretum vitae*'ı, bir başka deyişle vebadan kurtaran *arcane obices*'i, yani gizemli engelleri şifreli notalara dökme görevini vermiş olsa gerek."

"Ama Kircher'in de mesajları şifreli notalara dökmeyi bildiğini söylemiştiniz bana."

"Elbette. Aslında, Kircher'in *secretum vitae*'ı Fouquet'ye müzik tablaturalarında şifrelenmiş olarak teslim ettiği ihtimalini dışlamıyorum. Ama büyük bir olasılıkla, bu tablaturalar henüz oldukça işlenmemiş bir aşamada bulunuyordu. Sana Devizé'nin ne anlattığını hatırlıyor musun? Corbetta bir başkasının melodisini alıp işleyerek yaratmış rondoyu. Kircher'den söz ettiğinden eminim. Yalnızca bu da değil: Aynı Devizé, rondoyu gitarıyla tekrar tekrar çalarak icrasını kusursuzlaştırmış; bu kadar

yüce bir armoninin ardında şifreli bir mesaj gizlenebileceği kuşkularından daha da arındırmış olsa gerek onu."

"Ve Başmüfettiş, *secretum vitae*'ı rondo biçiminde gizlemiş olmalı üzerine titreyerek."

"Öyle. Nasıl olmuşsa olmuş, zavallı dostum Nicolas'ın başına gelen talihsizliklerden kurtulmuş o tablaturalar."

"Ta ki Pignerol'da..."

"... gizi Lauzun'a söyleyinceye kadar. Biliyor musun ne düşünüyorum bu noktada? 'Matmazel'e' yazısını yazanın Lauzun'un ta kendisi olduğunu. Kraliçe Marie-Thérèse'e ulaştırmak için bu nota kâğıtlarını karısına vermiş olsa gerek."

"Ama Devizé bana bunların Corbetta'nın Kraliçe'ye bir armağanı olduğunu söylemişti."

"Önemsiz, hoş bir maval. Sana sade bir hikâye uydurmak için seçtiği bir yöntem. Gerçek şu ki, Corbetta'dan sonra ve Marie-Thérèse'in eline geçmeden önce o rondo Fouquet, Lauzun ve Matmazel'in elinden geçti."

"Bir noktayı anlayamıyorum, Sinyor Atto: Lauzun'un Pignerol'a, Başmüfettiş'in yanma, ondan gizi almak için hapsedildiğinden kuşkulanmıyor muydunuz siz?"

"Belki Lauzun iki efendiye hizmet etmiştir. Fouquet'yi gözetleyip aldatmak yerine, onunla açık açık konuşmayı yeğlemiş olsa gerek; bunun bir nedeni de, Sincap'ın keskin bir zekâsının olmasıydı. Böylece Lauzun, *secretum morbi** karşılığında, Fouquet'nin Kral'la kendi özgürlüğü konusunda pazarlığa girmesine yardım etti. Ama Pek Hıristiyan Majesteleri'ne Fouquet'nin elinde *secretum vitae*'ın, bir başka deyişle rondonun da bulunduğunu açık-

* *Secretum morbi* (Lat.): Hastalık gizi. (Ç.N.)

lamaktan özenle kaçındı, bu da ona onur kazandıran bir nokta. Tam tersine, Lauzun'la Matmazel, Kral'dan intikam almak için bunu fırsat bilip, vebaya karşı son derece değerli panzehiri Majesteleri'nin düşmanlarının eline ulaştırmış olsalar gerek. Öncelikle de, bunu söylemekten büyük bir üzüntü duyuyorum, eşi Kraliçe'nin, Marie-Thérèse'in eline, Tanrı onu esirgesin."

Düşünceye daldım, Atto'nun bana sunduğu düşünceleri tek tek zihnimden geçiriyordum.

"Aslında, o bestede tuhaf bir şeyler var" dedim belleğimdeki olayları yeniden birleştirerek, "sanki... gidip geliyor, hep aynı ve hep farklı. Doğru dürüst açıklayamıyorum bunu; ama bana Kircher'in veba üzerine yazdıklarını düşündürüyor: Hastalık uzaklaşıp geri dönüyor, uzaklaşıp geri dönüyor ve sonunda en üst noktaya ulaştığında ölüyor. Sanki... o beste bundan söz ediyor gibi."

"Ah, öyle mi? Öyleyse daha da iyi. Aslında, hana kapatılmamızdan önceki günlerde dinlerken, o rondoda gizemli ve tanımlanması olanaksız bir şeylerin olduğunu ben de düşünmüştüm."

Çıkarsamaların coşkusu içinde, Rahip Melani'ye gelişimin nedenini tamamen unutmuştum: Uykusunda mırıldandığı sözlerin anlamını açıklayacaktı bana. Ama Atto bir daha konuşma fırsatı vermedi bana.

"Beni dinle. Hâlâ çözülmemiş iki sorun var karşımızda: Her şeyden önce, *secretum morbi*'ye, dolayısıyla da Pek Hıristiyan Majesteleri'ne karşı panzehirin kimin işine yaradığı. İkincisi: Dulcibeni'nin ne haltlar karıştırdığı. Devizé ve Fouquet'yle dolaşıyordu, zavallı dostum" burada Atto'nun sesi bir kez daha duyduğu heyecanın ağırlığı altında ezildi, "senin hanında yaşamını yitirmeden önce."

Ona tam Fouquet'nin ölümünün kime ya da neye bağlı olduğunu, ayrıca küçük incilerimin nereye gittiğini keşfetmemiz gerektiğini hatırlatacaktım ki, rahip bir baba gibi eliyle çenemi kaldırıp sözünü sürdürdü: "Şimdi sana soruyorum: Kircher'in sözünü ettiği *arcanae obices*'i bulmak için hangi kapıyı çalacağımı bilseydim, sırf seninle birlikte olmanın keyfini çıkarmak için bütün bu vakti gözden çıkarır mıydım?"

"Şey, herhalde hayır."

"Elbette, hayır. Rondosunun gizini öğrenmek için Devizé'ye yönelirdim doğrudan. Belki de fazla güçlük çekmeden başarırdım bunu. Belki de Devizé *Baricades mistérieuses* rondosunda tam olarak neyin gizlendiğini bilmiyordur bile. Böylece Corbetta, Lauzun, Matmazel ve bütün bu lanet olası derecede karışık hikâyeyle uğraşmaktan kurtulurdum."

Tam o sırada bakışlarımız buluştu.

"Hayır, delikanlı. Bunu söylemek zorundayım: Benim için gerçekten değerlisin; ama hizmetlerinden yararlanmak için seni aldatmayı düşünmedim asla. Ama şimdi Rahip Melani son bir fedakârlık isteyecek senden. Hâlâ itaat edecek misin bana?"

Bir çığlığın yankısı, karşılık vermekten kurtardı beni. Cristofano'nun sesini tanımakta güçlük çekmedim.

Rahip Melani'nin yanından ayrılıp, hemen Bedford'un odasına koştum.

"Müjde! Yaşasın! Zafer!" deyip duruyordu soluk soluğa hekim, yüzü heyecandan kıpkırmızı kesilmiş, eli kalbinin üzerindeydi, düşmemek için sırtını duvara dayamıştı.

Genç İngiliz, Eduardus Bedfordi, yatağının kenarına oturmuş, gürültülü bir biçimde öksürüyordu.

"Bir bardak su alabilir miyim?" diye sordu boğuk bir sesle, uzun bir uykudan uyanmış gibi.

Bir çeyrek saat sonra bütün han, hayretler içindeki Devizé'nin çevresinde toplanıyordu, Bedford'un kapısının önünde. Donzello'nun kiracıları, mutlu sürprizden ötürü neşeli ve soluk soluğa, taşkın bir dere gibi ilk katın koridoruna akmışlar, şimdi birbirlerine şaşkınlıklarını dile getiren sözler söylüyor, karşılığını beklemedikleri sorular soruyorlardı. Henüz Cristofano'nun ve yeniden hayata dönen İngiliz'in yanına yaklaşmaya cesaret edemiyorlardı. Gerçekten de, hekim kendini toparlamış, inceden inceye muayene ediyordu hastayı. Çok geçmeden, vardığı sonucu duyurdu: "Durumu iyi. Hay Allah, çok iyi! Asla bundan daha iyi olmamıştır, diyebilirim." Cristofano görüşünü böylece belirttikten sonra, başkalarına da bulaşan bir rahatlama kahkahasına kaptırdı kendini.

Bedford, ustam Sinyor Pellegrino'nun aksine, hemen kavuşmuştu eski sağlığına. Neler olup bittiğini, niçin her yanının o tuhaf sargılarla sarılı olduğunu ve neden bütün vücudunda büyük bir ağrı duyduğunu sordu. Hıyarcıkların kesilmesi ve kan alırken açılan delikler harap etmişti genç bedenini.

Hiçbir şey anımsamıyordu ve ona sorulan her soruya, başta Brenozzi'den gelen sorular olmak üzere, dalgın tepkiler veriyordu, gözlerini fal taşı gibi açıp, başını yorgun yorgun sallayarak.

Yakından bakınca, herkesin aynı ruh hali içinde olmadığını fark ettim. Peder Robleda, Brenozzi, Stilone Priàso ve Cloridia'mın (güzel bir gülümseme armağan et-

ti bana) neşesiyle Devizé'nin duygulu sessizliği ve Dulcibeni'nin solgun çehresi karşıtlık oluşturuyordu. Atto Melani'nin, epey düşünceli, bir şeyler sorduğunu gördüm Cristofano'ya. Sonra uzaklaşıp merdivenlerden yukarı çıktı.

Bedford, o hayhuy içinde, ancak o zaman anladı, vebaya yakalanmış olduğunu ve bizim günlerce ona ölü gözüyle baktığımızı. Rengi soldu.

"Ama öyleyse o görü..." diye haykırdı.

"Hangi görü?" diye sordu herkes koro halinde.

"Şey... sanırım, Cehennem'e gidip geldim ben."

Bunun üzerine anlattı. Hastalığından hatırladığı tek şey, birdenbire güçlü bir his duyduğuydu; aşağıya ve ateşe upuzun bir düşüşü andıran bir histi bu. Ne kadar sürdüğünü bilmediği bir sürenin ardından, Şeytan'nın ta kendisi belirmişti karşısında. Yeşil tenli, bıyıklı ve keçi sakallı (tıpkı Cristofano'nunki gibi, diye gösterdi) Şeytan, alevlerin çıktığı kızıl pençelerinden birini boğazına sokmuş ve ruhunu koparıp almaya çalışmıştı. Başaramayınca, dirgenini çekip ona defalarca saplamış, neredeyse kansız bırakmıştı onu. Sonra İğrenç Hayvan, Bedford'un zavallı bedenini kıskıvrak yakalayıp kaynar zifte atmıştı. Bu noktada Bedford, her şeyin ona korkunç derecede gerçek göründüğüne yemin ediyor ve "böyle büyük bir acıya katlanılabileceğine asla inanmazdım" diyordu. Genç adam, o ziftin içinde ıstıraptan kıvranarak epey bir süre kalmıştı, bütün günahlarından ve pek az inancından ötürü Tanrı'dan af dilemiş ve Yüce Tanrı'ya kendisini o cehennemî Hades'ten çekip alması için yakarmıştı. Sonra, karanlık çökmüştü.

Saygılı bir sessizlik içinde dinlemiştik; ama şimdi kiracıların sesleri, bu mucizeye en güçlü haykıran kişinin

sesiyle yarışıyordu. Bedford'un anlattıkları sırasında aralıksız olarak haç çıkaran Peder Robleda, küçük grubun içinden ihtiyatla öne çıkıp Bedford'a doğru yürüdü ve duygulu bir ifadeyle havaya bir haç işareti çizdi, onu kutsamak için. Bunun üzerine bazıları diz çöküp haç çıkardılar.

Yalnızca hekimin yüzü düşünceli bir hal almıştı. Bedford'un görüsünün nereden kaynaklandığını iyi biliyordu, benim bildiğim gibi. Genç İngiliz vebaya tutsak düşmüş yatarken, Cristofano'nun ona uyguladığı acımasız tedavilerin çılgınca anısından başka bir şey değildi bunlar. Ruhunu koparıp almak isteyen şeytan pençesi, Cristofano'nun onu kusturmak için kullandığı misk şekerlerinden başka bir şey değildi; buna karşılık, Şeytan'ın acımasız dirgeninin, hekimin Bedford'dan kan almak için kullandığı aletler olduğunu kolayca anlamıştık; son olarak da, zavallı Bedford'un kaynar zifte dönüştürdüğü şey, onu buhar banyosu için üzerine oturttuğumuz, dumanı tüten kazandı.

Bedford açtı ama aynı zamanda midesinde güçlü bir yanma hissettiğini söyledi. Bunun üzerine Cristofano bana Bedford için kalan güvercin çorbasından biraz ısıtmamı söyledi. Bu çorba çok besleyiciydi ve Bedford'un bağırsaklarını rahatlatacaktı. Ne var ki, o sırada İngiliz uyuklamaya başladı.

Bunun üzerine, dinlenmesi için yanından ayrılmaya karar verip hep birlikte zemin kattaki salonlara indik. Kiracılardan hiçbiri, hekim izin vermeden odasından çıkmış olmayı pek umursamıyordu; herkesi paylaması ve odalarına kapanmaya zorlaması gerektiği, Cristofano'nun da aklına gelmedi. Veba ortadan kalkmış gibiydi. Böylece, hana kapatılma sessiz bir anlaşmayla sona ermişti ve kimse dile getirmedi bile bunu.

Donzello'nun kiracıları da epey acıkmışa benziyordu. Bu yüzden kilere indim, amacım kutlama için lezzetli ve epey yağlı bir şeyler pişirmekti. Başımı eğmiş, kar kasalarının içine dalarak oğlak yumurtaları ve paçaları, uykuluklar, but halinde hazırlamak için koyun eti ve piliçler alırken, zihnimde pek çok düşünce üst üste yığılıyordu. Bedford iyileşmişti. Nasıl olabilirdi bu? Peder Robleda'nın tavsiyesi üzerine Devizé onun için çalmıştı. Öyleyse, Cizvit'in müziğin manyetizması hakkındaki kuramı doğru muydu acaba? İngiliz'in ancak *Les Baricades mistérieuses*'den sonra uyanmış göründüğü de doğruydu... Ama bu rondo basit bir *secretum vitae* şifresi kabul edilmiyor muydu? En azından Rahip Melani'nin varsayımıydı bu. Oysa şimdi, belki de melodinin kendisinin ilaç olduğu açığa çıkıyordu. Hayır, gerçekten de, bütün bu olanları bir düzen içine sokmayı beceremiyordum. En kısa zamanda Rahip Melani'yle konuşmalıydım bu konuyu.

Yukarı çıkarken, Cristofano'nun sesini işittim. Salonda, Atto'nun gruba katılmış olduğunu gördüm.

"Ne demeli?" diye soruyordu hekim, küçük topluluğa dönerek. "Peder Robleda'nın dediği gibi, müziğin manyetizması ya da benim tedavilerim olsa gerek, bilemiyorum. Ama gerçek şu ki, vebanın niçin böyle birden yok olduğu bilinmiyor. Daha da hayret verici olanı, Bedford'un hiçbir iyileşme belirtisi göstermemiş olması. Tam tersine, can çekişiyordu ve çok geçmeden bütün umutların yittiğini bildirmek zorunda kalacaktım size."

Robleda ötekilere dönerek başını "evet, evet" anlamında sallıyordu, kendisinin de o umutsuz anları bildiğini göstermek için.

"Size yalnızca şu kadarını söyleyebilirim" diye sözünü sürdürdü Cristofano, "ilk vaka değil bu. Bu tür gizemli

iyileşmeler, bazılarına göre, vebanın ev eşyalarında, evlerde ya da öteki maddi şeylerde durmaması ve akşamdan sabaha gizemli bir biçimde yok olabilmesidir. 1656 vebası sırasında ben burada, Roma'dayken, hiçbir çare bulunamadığı için büyük bir oruca girilmesine ve yalınayak birçok ayin alayı düzenlenmesine karar verildiğini hatırlıyorum; bu ayin alayları sırasında insanlar, gözyaşlarına boğulmuş yüzleri ve çuvaldan giysileriyle, hepsi de üzgün ve acı içinde, günahlarının bağışlanmasını diliyorlardı. Bunun üzerine Tanrı, Melek Cebrail'i gönderecekti; bütün Roma halkı 8 Mayıs günü elinde kanlı kılıçla Kale'nin üzerinde gördü meleği. O günden sonra veba birden sona erdi ve artık hiçbir şeyde bulaşıcılık kalmadı, genellikle en tehlikeli bulaşma aracı olan giysi ve yataklarda bile. Hepsi bu da değil. Antikçağ tarihçileri de bu tür tuhaflıklardan söz ederler. Belirttiklerine göre, 567 yılında bütün dünyada pek amansız bir dağ vebası olmuş ve insan soyunun ancak dörtte biri kurtulabilmiş bu salgından. Ama birden durmuş veba ve hiçbir nesnede bulaşıcılık kalmamış. Ayrıca, 1348'de, kara veba aralıksız üç yıl boyunca dünyayı, en çok da altmış bin kişinin öldüğü Milano'yu ve gene büyük bir yıkıma yol açtığı Venedik'i kasıp kavurmuştur."

"1468 vebasında" diyerek araya girdi Brenozzi, hekimi desteklemek için, "Venedik'te otuz altı binin, Brescia'da ise yirmi binin üzerinde insan vebadan ölmüş ve birçok şehir neredeyse insansız kalmıştır. Ama bu iki veba da birden sona ermiş ve salgın hiçbir şeyde kuluçkaya yatmamıştır. Sonraki iki salgında da aynısı olmuştur: 1485'te veba Venedik'e korkunç bir biçimde geri dönmüş ve birçok soyluyu, bu arada Venedik Dükü Giovanni Mocenigo'yu öldürmüştür; 1527'de bütün dünyaya geri dön-

müş ve son olarak 1556'da Venedik'te ve bütün Venedik topraklarında yeniden yüzünü göstermiştir, her ne kadar senatörlerin iyi yönetimi sayesinde pek az zarar vermiş olsa da. Ama bütün bu salgınlar, belli bir noktadan sonra, aniden gerileyip hiçbir şeyde iz bırakmamışlardır. Nasıl açıklamalı bunu, nasıl?" diyerek sözlerine son verdi vurgulu bir tonla ve yüzüne ateş basarak.

"Doğrusu, şu âna kadar uğursuzluğu yaymamak için ben de susmayı yeğlemiştim" diye ekledi Stilone Priàso ciddi bir vurguyla, "ama müneccimlere göre, ağustosun son iki haftası ile eylülün ilk üç haftası boyunca Akyıldız'ın kötü etkisi nedeniyle, vebaya yakalananların hepsi iki üç gün içinde, hatta yirmi dört saat zarfında ölürler. Gerçekten de, Londra'da, 1665 vebasında, bu haftalar en kötü dönem olmuş ve yalnızca bir gecede, sabahın biriyle üçü arasında, üç binden fazla kişinin öldüğü söylenmiştir. Bizde ise, aynı dönemde, hiç böyle bir şey olmamıştır."

Bir korku ve rahatlama ürpertisi dolaştı küçük toplulukta; bu arada Robleda gelip mutfakta neler olduğuna bakmak için ayağa kalkıyordu. Oğlak yumurtaları, koyun budu ve piliçler ilk tatlı kokuları salmaya başlar başlamaz, kuşkonmaz ve koruklu çorbadan hazırladım, kiracıların midesini rahat ettirsin diye.

"Burada, Roma'da, '56'daki" diyerek anlatmayı sürdürdü Cristofano, "yaygın salgını hatırlıyorum. O zamanlar genç bir hekimdim ve beni ziyarete gelen bir meslektaşım, salgının artık durulmak üzere olduğunu söylemişti bana. Ama tam o hafta, bültenler bütün yılın en büyük ölü sayısının kaydedildiğini bildirdiler, ben de bunu meslektaşıma belirttim. İyimser öngörülerini neye dayandırdığını sordum ona. Son derece şaşırtıcı bir karşılık verdi: 'Şu an hasta durumdaki kişilerin sayısından bir

hükme varmak gerekirse' dedi, 'hastalık yaklaşık iki haftadır olduğu denli ölümcül olsaydı, ölü sayısının üç kat fazla olması gerekirdi. Gerçekten de, o sıralar hastalık iki ya da üç günde öldürüyordu; oysa şimdi sekiz ya da on gün süre tanıyor. Kaldı ki, on beş gün önce, aşağı yukarı beş vakadan biri iyileşmeyle sonuçlanıyordu; oysa şimdi beş vakadan en az üçünün iyileşmesini bekliyoruz. Gelecek haftanın bülteninde ölü sayısının çok daha azalacağından ve iyileşmelerin giderek artacağından emin olabilirsiniz. Hastalık kötücül niteliğini yitirdi; gerçi hastalananların sayısı çok fazla ve salgın yayılıyor; ama ölü sayısı giderek daha az olacaktır'."

"Peki gerçekten de öyle mi oldu?" diye sordu Devizé, belirgin bir tedirginlikle.

"Yüzde yüz. İki hafta sonraki bültende sayı neredeyse yarıya düşmüştü. Aslında, ölenlerin sayısı gene çok fazlaydı; ama iyileşenlerin sayısı çok daha fazlaydı."

Meslektaşının yanılmadığı, diye açıkladı Cristofano, sonraki haftalarda daha belirgin hale gelmişti. Bir ay sonra, hastalar hep on binlerle ölçülmekle birlikte, ölü sayısı düşmüştü.

"Hastalık kötücül niteliğini yitirmişti" diye yineledi hekim, "üstelik yavaş yavaş değil, tam ortalığı kasıp kavurduğu, artık umutsuz olduğumuz ânın tam ortasında. Tıpkı şimdi genç İngiliz'le başımıza geldiği gibi."

"Olsa olsa Tanrı'nın eli hastalığın seyrini böyle büyük bir hızla kesintiye uğratabilir" diyerek görüşünü bildirdi duygulanan Cizvit.

Cristofano ciddi bir ifadeyle onayladı: "Tıp hastalığın karşısında çaresizdi; ölüm her köşede insanları kırıp geçiriyordu; işler iki ya da üç hafta daha böyle gitseydi, Roma'da tek canlı kalmayacaktı."

Ölümcül gücünü yitirince, diye devam etti hekim, hastalık artık yalnızca hastalığa yakalanmış kişilerin çok az bir bölümünü öldürüyordu. Hekimler de şaşıyorlardı buna. Hastaların iyileştiklerini görüyorlardı. Hastalar bol bol terliyorlardı, hıyarcıkları olgunlaşma süreci içindeydi, artık çıbanları iltihaplı, ateşleri yüksek değildi, baş ağrılarından da yakınmıyorlardı. Daha az inançlı hekimler bile en sonunda vebadaki ani gerileyişin doğaüstü kaynaklı olduğunu kabul etmek zorunda kalmışlardı.

"Yollar, boyunları ya da başları sargılı ya da hıyarcıkların kasıkta bıraktığı yaralar yüzünden topallayan, yeni iyileşmiş insanlarla doldu."

Tam o sırada Robleda ayağa kalktı, siyah giysisinden bir haç çıkarıp dinleyenlere uzattı ve gösterişli bir dille haykırdı: "Nasıl mucizevi bir değişim, ey Rab'bim! Düne kadar diri diri gömülmüştük ve Sen bizi dirilttin!"

İçimiz şükran duygusuyla dolu diz çöktük ve Cizvit'in önderliğinde Yüce Rab'bimize hamdettik. Sonra, yemek servisi yapıldığında, herkes büyük bir zevkle yemeye koyuldu.

Ben ise, hâlâ Cristofano'nun sözlerini düşünmekten kendimi alamıyordum: Vebanın anlaşılmaz bir doğal döngüsü vardı, bu döngüye dayanarak önce artıyor, öldürücü gücünü yitirip hızla azalıyor, sonra bütünüyle yok oluyordu. Nasıl geldiyse, öyle çekip gidiyordu gizemli bir biçimde. *Morbus crescit sicut mortales, senescit ex abrupto*... hastalık ölümlüler gibi büyür ve birden yaşlanır. Dulcibeni'nin donunda bulduğumuz, Peder Kircher'in çılgın mektubunda Rahip Melani'nin okuduğu sözlerin ta kendisi değil miydi bunlar?

Mutfak tezgâhı üzerinde alelacele yemeğimi yiyip, yemek odasında Atto'yu buldum. Bir bakışla anlaştık; mümkün olur olmaz, ona uğrayacaktım.

Böylece, Pellegrino'ya yemeğini götürmeye gittim; beynindeki geçmek bilmeyen uyuşma olmasa, iyileşmiş sayılabilirdi ustam. Hekim yanıma geldi, genç İngiliz'e çorbasını kendi elleriyle götüreceğini belirtti bana.

"Sinyor Cristofano, Devizé'ye ustamın odasında da gitar çaldırabilir miyiz, eski canlı haline kavuşturmak için onu?" diye sordum bu fırsattan yararlanarak.

"İşe yarayacağını sanmıyorum, delikanlı. Ne yazık ki, işler düşündüğüm gibi gitmedi. Pellegrino'nun tam anlamıyla kendine gelmesi biraz vakit alacak. Bu günlerde kaydettiği iyileşmeleri gözledim. Peteşi olmadığından eminim, hele veba hiç değil, senin de anlamış olacağın gibi."

"Peki öyleyse nesi var?" diye fısıldadım, hancının kayıp gitmiş, sabit bakışlarını görüp huzursuzluk duyarak.

"Beyinde kanlanma, merdivenlerden düşmesinden ötürü. Ancak çok ama çok yavaş yeniden çözülecek olan bir kan pıhtısı. Sanırım, o iyileşmeden, hepimiz buradan sağ salim çıkmış oluruz. Ama korkma; ustanın karısı var, değil mi?"

Ve böyle diyerek çekip gitti. Pellegrino'nun yemeğini yedirirken, sert karısının onu bu oyalanma hali içinde bulduğu andaki talihsiz yazgısını düşündüm yüreğim sıkışarak.

"Ne okuduğumuzu hatırlıyor musun?" diye sordu Atto, ben odasına girer girmez. "Kircher'e göre, veba hastalığı tıpkı insanlar gibi doğar, büyür, yaşlanır ve ölür. Ölmek üzereyken, parlayıp en üst noktasına ulaşır, sonra sönüp gider."

"Tıpkı Cristofano'nun daha önce söylemiş olduğu gibi."

"Evet. Peki bu ne anlama geliyor biliyor musun?"

"Belki Bedford'un rondo sayesinde değil de, kendiliğinden iyileştiği?" diyerek bir tahminde bulundum.

"Beni hayal kırıklığına uğratıyorsun, delikanlı. Anlamıyor musun yoksa? Bu handaki veba daha başlangıç aşamasındaydı. Ölümcül etkisini yitirmeye başlamadan önce bir kıyıma yol açması gerekirdi. Oysa böyle olmadı. İçimizden başka hiç kimse hastalanmadı. Biliyor musun ne düşünüyorum? Devizé, odasına kapanmak zorunda kalıp, rondoyu giderek daha sık çalmaya başladığından beri, bu nağmeler hana yayılarak bizi vebadan korudu."

"İçimizden başkalarının vebaya yakalanmamasının müzik sayesinde olduğunu mu düşünüyorsunuz gerçekten de?" diye sordum kuşkulu.

"Şaşırtıcı, biliyorum. Ama düşün bir: İnsanlar kendilerini bildi bileli, vebanın yayılması karşısında, yalnızca tek başlarına küçük bir odaya kapanmaları asla yeterli olmamıştır. Cristofano'nun koruyucu önlemlerine gelince... üstünde durmaya bile değmez" diyerek güldü rahip. "Kaldı ki, olgular apaçık ortada: Hekim her gün zavallı Bedford'la temas halindeydi, sonra da gidip bütün öteki kişileri muayene ediyordu. Ama ne o hastalandı, ne içimizden başka biri. Nasıl açıklıyorsun bunu?"

Öyle ya, diye düşündüm. Ben veba bulaşmasından bağışık olsam da, aynı şey Cristofano için söylenemezdi.

"Yalnızca bu da değil" diyerek sözünü sürdürdü Atto. "Bir kez rondo nağmelerinin doğrudan etkisi altına girdikten sonra, Bedford'un kendisi, tam ruhunu Tanrı'ya teslim edeceği sırada uyandı ve hastalık kelimenin tam anlamıyla yok olup gitti."

"Sanki... Peder Kircher vebalılarda hastalığın doğal döngüsünü hızlandırıp zararsızca sona ermesini sağlayan bir giz keşfetmiş. Ama sağlıklıları da bulaşıcı hastalıktan koruyabilen bir giz!"

"Aferin, anladın. Rondoda saklı *secretum vitae* tam olarak böyle işliyor."

Bedford, diyerek özetledi Atto yatağın üzerine oturarak, Devizé onun için çaldıktan sonra neredeyse yeniden hayata dönmüştü. Fikir, müziğin iyileştirici manyetizmasından emin olan Peder Robleda'dan gelmişti. Ne var ki, başlangıçta Fransız müzisyen uzun süre çalmış ama hiçbir şey olmamıştı.

"Bedford iyileştikten sonra, hekimle görüştüğümü fark etmiş olacaksın. Doğrusu, ancak Devizé rondoyu çaldıktan ve sonsuzcasına yineledikten sonra İngiliz'in yaşam belirtileri vermeye başladığını belirtti bana. Kendime sordum: Şu mübarek *Baricades mistérieuses*'de ne saklı acaba?"

"Bunu ben de düşünmüştüm Sinyor Atto. O melodi gizemli güçlere sahip olsa gerek..."

"Aynen öyle. Sanki Kircher o melodinin içinde kerametli bir giz saklamış; ama kerametin içinde durduğu kutuyla bir bütün oluşturmasını istemiş, o kadar ki gizin güçlü ve iyileştirici etkileri ancak rondo dinlendiğinde yayılıyor. İyi anladın mı şimdi?"

Başımla onayladım, pek ikna olmayarak.

"Ama bu konuda daha fazla bir şeyler öğrenemeyecek miyiz?" diye sormaya çalıştım. "Rondoyu deşifre etmeyi deneyebiliriz; siz müzikten anlıyorsunuz; ben Devizé'den tablaturalarını almaya çalışırım, sonra da deneme yanılma yoluyla ilerleyebiliriz. Belki Devizé'nin kendisinden bir şeyler öğrenmeyi başarabiliriz..."

Rahip bir el hareketiyle durdurdu beni.

"Bu konuda bizden daha fazla bir şeyler bildiğini sanma" diye karşılık verdi babacan bir tavırla gülerek. "Hem sonra, ne önemi var artık? Müziğin gücü; işte gerçek giz. Bu günler ve bu geceler boyunca sürekli olarak ve yalnızca akıl yürüttük. Her şeyi anlamak istiyorduk, üstelik ne pahasına olursa olsun. Oldukça kibirli bir tutumla daireyi dörtgene dönüştürmeye çalışıyorduk. Ve ilk olarak da ben:

Qual è 'l geomètra che tutto s'affige
per misurar lo cerchio, e non ritrova,
pensando, quel principio ond'elli indige,
*tal era io a quella vista nova,**

Şair'in dediği gibi."

"Üstadınız *Seigneur* Luigi'nin sözleri mi?"

"Bunlar mı? Hayır. Birkaç yüzyıl önce yazmış, bugün ne yazık ki rağbet görmeyen üstün bir yurttaşımın sözleri. Sana söylemek istediğim şu ki, beynimizi işlettik ama kalbimizi kullanmadık."

"Öyleyse her şeyi yanlış mı anlamışız, Sinyor Atto?"

"Hayır. Keşfettiklerimizin, sezgi yoluyla kavradıklarımızın ve çıkarsadıklarımızın hepsi doğru. Ama eksik."

"Yani?"

"Elbette, o rondoda, Kircher'in vebaya karşı bilmem hangi formülü şifrelenmiş. Ama Kircher'in söylemek istediklerinin hepsi bu değil. *Secretum vitae*, yaşam gizi,

* "Nasıl geometrici çaba gösterir de / daireyi dörtgene dönüştürmek için, bulamazsa, / düşünüp düşünüp aradığı ilkeyi, / ben de öyleydim bu yeni görüntü karşısında." *Dante, Cennet XXXIII*, 133-136. (Ç.N.)

bundan daha fazla bir şey. Söylenmesi imkânsız olan da bu: Ne sözlerde bulabilirsin onu, ne de sayılarda. Ama müzikte bulabilirsin. İşte Kircher'in iletisi."

Atto, hâlâ yatağa yarı uzanmış, başını duvara yaslamıştı ve dalgın bir halde başımın üstüne bakıyordu.

Hayal kırıklığına uğramıştım. Rahip Melani'nin açıklaması merakımı dindirmiyordu.

"Ama *Baricades mistérieuses*'ün melodisini deşifre etmenin bir yolu yok mu? Böylece sonunda vebadan kurtaran gizli reçeteyi okuyabiliriz" diye üsteledim.

"Unut bunu. Bir hecesini bile bulamadan asırlar geçirebiliriz o kâğıtlar üzerinde. Bugün görüp işittiklerimizden başka bir şey kalmıyor bize. O rondo, tek bir dinlemeyle, vebadan kurtarıyor insanı. Bununla yetinelim. Bunu nasıl gerçekleştirdiğini anlamak ise bizi aşıyor: *A l'alta fantasia qui mancò possa*"* diye tane tane konuştu rahip gene yurttaşı şairi alıntılayarak ve sözünü bağladı: "Şu Athanasius Kircher denen çatlak gene de büyük bir bilim ve inanç adamıydı ve rondosuyla bize bir alçakgönüllülük dersi verdi. Bunu asla unutma, sevgili delikanlı."

Açıklamalar ve sürprizler kasırgasından tükenmiş bir halde, ufak şiltemin üzerine uzanmış uykuyu bekliyordum. Sonsuz düşüncelere ve ruh çalkantılarına kapılmıştım. Ancak Atto'yla konuşmamızın sonunda anlamıştım o rondonun ikili, çözülmez büyüsünü: *Les Baricades mis-*

* "Yüksek hayalimin gücü yetmedi burada." *Dante, Cennet XXXIII*, 142. (Ç.N.)

térieuses'ün bu adı taşıması tesadüf değildi ve gizi çözmeye çalışmanın anlamı yoktu. Rahip Melani de, Kircher gibi, soylu bir ders vermişti bana: Elbette gururdan ve kuşkudan yoksun olmayan bir insanın alçakgönüllülük göstermesi. Daha uzun bir süre Baricades'ın gizemi üzerine düşündüm yarı uykulu, bu arada boş yere etkileyici melodiyi mırıldanmaya çalışıyordum.

Ayrıca, bana "sevgili delikanlı" derken, Atto'nun sesindeki babacan tınıdan duygulanmıştım. Bu düşünceyle boş umutlara kaptırdım kendimi, o kadar ki ancak uykunun eşiğinde hatırladım: Güzel konuşmalarına ve "için rahat olsun"larına rağmen, gene de rahip nasıl olup da önceki gün uykusunda "*baricades mistérieuses*" sözlerini söylediğini açıklamamıştı bana.

Küçük odamda dinlenerek kaç saat geçirdiğimi bilmiyorum. Uyandığımda, Donzello'da tam bir sessizlik hüküm sürüyordu. Patırtı dindiğinde, han da uyuşukluk içine girmiş gibiydi. Kulak kabarttım ama Devizé'nin gitar çaldığını duymadım, ne de Brenozzi'nin öteki kiracıları dolaşıp kafalarını şişirdiğini. Cristofano da beni aramaya gelmemişti.

Akşam yemeğini hazırlamak için henüz erkendi; ama ben gene de mutfağa inmeye karar verdim. Öğle yemeği için yaptığım gibi ve ondan da çok, Bedford'un güzel iyileşme haberini ve Donzello'nun kurtuluş umuduna geri dönüşünü gereğince kutlamak istiyordum. Mevsimlik, iyi ve küçük ardıçkuşları pişirecektim. Merdivenlerde Cristofano'ya rastladım, ona İngiliz'in durumunu sordum.

"İyi, çok iyi" diye karşılık verdi, halinden memnun. "Yalnız biraz ağrısı var, şey, hıyarcıkların kesilmesi yüzünden" diye ekledi biraz sıkılarak.

"Akşam yemeği için ardışkuşu pişirmeyi düşünüyorum. Sizce, Bedford için de uygun mu?"

Hekim dudaklarını şaklattı: "Hem de nasıl. Ardıçkuşunun lezzetli, özlü ve besleyici bir eti vardır, sindirilmesi kolaydır ve iyileşmekte olan hastalarla bünyesi zayıf düşmüş herkese iyi gelir. Üstelik şimdi tam mevsimi. Oysa, kışın Spoleto ve Terni Dağları'ndan gelir, o dönemde mersin ve ardıçla beslendiği için de çok yağlıdır. Öte yandan, mersin tanelerini yuttuğunda, dizanteriye karşı çok yararlıdır. Ama gerçekten ardışkuşu pişirmek niyetindeysen" dedi, açlığın verdiği hafif bir sabırsızlıkla, "acele etsen iyi olur; pişirmesi uzun sürer."

Zemin kata indikten sonra, öteki kiracıların çoktan aşağı inmiş ve oyalanıyor olduklarını gördüm; kimi kâğıt oynayarak, kimi sohbet ederek, kimi de serbestçe dolaşarak. Hiç kimse, herkesin vebalı olarak ölmekten korktuğu odalara dönmeyi arzuluyor gibi görünmüyordu.

Cloridia'm neşeli bir edayla yanıma geldi: "Yeniden hayata döndük!" diye haykırdı, mutlu. "Sanırım bir tek Pompeo Dulcibeni yok aramızda" dedi ve soru sorarcasına bana baktı.

Hemen ciddileştim. İşte gene Cloridia'nın yaşlı Marche'li soyluya yönelik ilgisi su yüzüne çıkıyordu.

"Aslına bakılırsa, Rahip Melani de yok" diye karşılık verdim buz gibi, anlamlı bir biçimde ona sırtımı dönüp gereken malzemeyi almak üzere kilere seğirterek.

Akşam yemeği inek memelerinden sonra en mutlu yemek oldu ve –kibirimi bağışlayın– herkesin büyük övgüsünü kazandı. Daha önce ustam yaparken gördüğüm gibi, ardıçkuşlarını en hünerli ve özgür düş gücüyle hazırladım. Bazılarını una bulayıp, jambon dilimleriyle, kıyıl-

mış domuz içyağında kızarttım, sonra üzerine iyi cins yağda pişirilip limonla çeşnilendirilmiş İtalyan karnabaharı parçaları koydum; bazılarını dilimlenmiş domuz ciğeri, koruk taneleri, baharlı otlar, jambon, baharat ve kıyılmış domuz içyağıyla doldurdum. Bazılarını, ocağı güzelce yaktıktan sonra, sosisler, limon ve meyve dilimleriyle ızgarada pişirdim. Bazılarını da tuzlu suda haşlayıp üzerlerine küçük rezeneler ya da yumurtayla koyultulmuş marul eşelekleri koydum, sonra bunları domuz karınzarına sararak ya da hoş kokulu yapraklar içinde sundum, tatlı bir sosla birlikte.

Sonra, onlar pişerken, epey bir kısmını da şişte hazırladım. Tuzlu karışıma yatırarak ya da aralarına domuz içyağı dilimleri ve defne yaprakları koyup, iyi cins yağa batırarak ve galeta ununa bulayarak. Ardıçkuşlarını Pellegrino'nun ustası olduğu tarife göre pişirmekten de geri durmadım: Domuz içyağı ya da jambon dilimleriyle doldurup, üzerine karanfil taneleri ve bademli sos serperek ve ardından domuz karınzarına ve balkabağı yaprağına sararak. Son olarak, birkaç daha iri kuşu orta ateşte haşladım, sonra ikiye bölüp kızarttım. Hepsini, sadece şeker ve limon suyuna batırılarak –tarçınsız– kızartılmış sebzelerle sundum.

Pişirmenin son saniyelerinde çevremi kiracıların neşeli yüzleri sarmıştı; kiracılar çeşitli yemekleri kendileri alıp aralarında bölüştüler. Cloridia, beni şaşırtarak, payıma düşeni koydu. Yemeğimi nefis bir biçimde maydanozla ve bir dilim limonla süslemeyi ihmal etmediği büyük bir tabağa koymuştu. Ateş bastı her yanımı; ama o hiçbir şey söylememe fırsat vermedi ve gülümseyerek ötekilere katıldı sofrada.

Bu arada Rahip Melani de aşağı inmişti. Oysa Dulcibeni ortalıkta görünmüyordu. Yukarı çıkıp odasının kapısını çaldım, iştahı olup olmadığını sormak için. Daha sonraki niyetleri konusunda ağzından bir şeyler koparmaya niyet etseydim bile, buna fırsat bulamayacaktım. Kapının arkasından hiç aç olmadığını ve kimseyle konuşmak istemediğini söyledi bana. Onu kuşkulandırmaktan çekinerek, ısrar etmedim. Kapısından uzaklaşırken, artık tanıdık bir gürültü işittim, bir tür hızlı, ok atışlarını andıran hışırtı.

Dulcibeni yeniden enfiye kutusunun içindekileri burnuna çekmekle uğraşıyordu.

Dokuzuncu Gece

19 Eylül-20 Eylül 1683 Arası

cele, rişkli ve kutşalımşı" diye kesin olarak bildirdi Ugonio alışılmadık ölçüde heyecanlı bir sesle.

"Kutşalımşı mı? Ne demek bu?" diye sordu Rahip Melani.

"Gfrrrlûbh" açıklamasını getirdi Ciacconio haç çıkararak.

"Kutşal bir işi şöşe döktüğünde ya da kilişeli veya aşiş veya önemli birişinin varlığını haber verdiğinde, Ciacconio onu muaşşeş, muntaşam ve müebbed bir şaygıyla anar; çünkü yükümlülüklerin yerine getirilmeşiyle vaftiş olmuş kişinin şevinci artar."

Atto'yla şaşkın birbirimize bakakaldık. Aziz Avcıları tuhaf biçimde gergin görünüyorlar ve bize belli ki saydıkları, aynı zamanda da korktukları Curia'dan bir kişi ya da benzeri bir şey hakkında bir şeyler açıklamaya çalışıyorlardı.

Atto'yla ben, Ciacconio'nun Tiracorda'nın evine yaptığı baskının sonucunu bir an önce öğrenme arzusuyla, onların izini arşivde, her zamanki gibi pis kemik ve pislik yığınlarıyla uğraşırken bulmuştuk. Ciacconio'nun homurtularına sözün itibarını kazandıran Ugonio bizi he-

men uyarmıştı: Dulcibeni'nin dostu hekimin evinde tehlikeli bir şeyler olmak üzereydi; bu olacakların acilen önüne geçilmesi gerekiyordu ve üst düzey bir kişiyle, belki de bir piskoposla ilgiliydi; ama bu kişinin kimliği henüz açık değildi.

"Her şeyden önce söyle bana: Tiracorda'nın evine nasıl girdin?" diye sordu Atto.

"Gfrrrlûbh!" diye karşılık verdi Ciacconio kurnaz bir gülümseyişle.

"Bacadan girmiş" diye açıkladı Ugonio.

"Bacadan mı? İşte bu yüzden pencerelerin nereye baktığı ilgilendirmiyordu onu. Ama üstü başı kir içinde kalmış olmalı. . . Neyse bunu söylememiş olayım" diyerek söylediklerini düzeltti Atto, pisliğin iki Aziz Avcısı'nın doğal özelliği olduğunu anımsayarak.

Ciacconio fazla güçlük çekmeden zemin kattaki mutfağın ocağına inmeyi başarmıştı. Buradan seslerin izini sürerek, Tiracorda'yla Dulcibeni'yi çalışma odasında bulmuştu. Onun anlamadığı şeylerden konuşmaya dalmışlardı.

"Kuramşal meşelelerden, bilmecemşi şeylerden şöş ediyorlardı. . . belki de büyüden" diye açıkladı Ugonio.

"Gfrrrlûbh" diye onayladı Ciacconio başını evet anlamında sallayarak. Açıkça tedirgin olmuştu.

"Yo hayır, hayır, korkmana gerek yok" diye araya girdi Atto gülümseyerek, "yalnızca bilmece onlar."

Ciacconio, Tiracorda'nın Dulcibeni'ye sorduğu bilmeceleri işitmiş ve bunları karanlık Kabala törenleri sanmıştı.

"Hekim konuşurken, gece Monte Cavallo'ya gidip kutşalımşı kişiyi iyileştirmek üşere alacağını şöyledi."

"Anladım. Bu gece Monte Cavallo'ya, yani Papalık Sarayı'na gidip şu önemli kişiyi, adı geçen önemli din ada-

mını tedavi edecek" yorumunda bulundu Atto, bana anlamlı anlamlı bakarak.

"Peki sonra?"

"Şonra da pek şen şakrak likörler içtiler ve hekim keştirmeye başladı, şişenin dibini bulunca."

Dulcibeni yine hekimin bayıldığı o likörden götürmüş ve onu uyutmuştu.

Öykünün en önemli kısmı işte burada başlıyordu. Tiracorda kendini uykunun kollarına bırakır bırakmaz, Dulcibeni bir dolabı açıp, tuhaf desenlerle bezeli, yanlarında hava delikleri olan bir çömlek almıştı. Sonra cebinden küçük bir şişe çıkarmış ve Tiracorda'nın çömleğine birkaç damla sıvı akıtmıştı. Atto'yla ben diken üstünde birbirimize baktık.

"Damlatırken, 'onun için' diye mırıldandı."

"'Onun için'... İlginç" dedi Atto. "Ya sonra?" diye üsteledi.

"Ondan şonra deli kadın şuhur etti."

"Deli kadın mı?" dedik ikimiz birden.

Muayenehanede beliren Paradisa'ydı. Bacchus'un şarap dumanlarının kurbanı olan kocasını ve nefret ettiği içkileri getiren Dulcibeni'yi gafil avlamıştı.

"Pek şinirliydi, öfkeşinden kudurmuş, çileşinden çıkmıştı şanki."

Anladığımız kadarıyla, Paradisa kocasına hakaretler yağdırmaya, zavallı hekimi nişan alıp, adamcağızın üzerine onun iş aletlerini, likör kadehlerini ve eline ne denk gelirse fırlatmaya başlamıştı. Tiracorda, fırlatılanlar kendisine isabet etmesin diye, masanın altına saklanmak zorunda kalmış; bu sırada Dulcibeni, içine o gizemli sıvıdan akıttığı çömleği alelacele yerine koymuştu.

"Köpürmüş hatun kişi, kötü değil iyi etkilere ulaşmak için tedavi eden hekimi hedef aldı" dedi Ugonio başını sallayarak; bu sırada Ciacconio da kaygılı bir kurumla onu onaylıyordu.

Ne yazık ki tam o sırada, diye sürüyordu hikâye, Ciacconio'nun görevi amacından sapmıştı. Paradisa korunmasız Tiracorda'ya şarap ve içkiden duyduğu nefreti kusar, Dulcibeni bir köşede uslu uslu bu paylamanın bitmesini beklerken, Ciacconio bayağı zevklerini tatmin etme fırsatını bulmuştu. Aslında, daha kadın ortada yokken, Tiracorda'nın muayenehanesindeki bir raflı dolabın üzerinde duran o zevkine uygun nesneye göz dikmişti.

"Gfrrrlûlbh" diye kendinden memnun homurdandı ve paltosundan cilalanmış gibi duran, yepyeni, altçene kemiği bile olan bir kafatası çıkardı; kuşkusuz, Tiracorda öğrencilerine ders verirken kullanıyordu bunu.

Paradisa'nın öfkeden çılgına döndüğü sırada, Ciacconio emekleyerek muayenehaneye sızmış, Tiracorda'nın sığındığı masanın çevresinden dolanıp kimseye görünmeden kafatasını ele geçirmeyi başarmıştı. Ama rastlantı bu ya, eşinin Tiracorda'ya doğru fırlattığı koca bir şamdan sekip ona isabet etmişti. Saldırıya uğrayan ve canı yanan Aziz Avcısı ayağa sıçrayıp masanın üzerine çıkmış ve düşman saldırısına, savaş narası atarcasına, ağzından çıkabilen yegâne sesle karşılık vermişti.

Kir pas içindeki bu şekilsiz adamın aniden beliriverme si, üstüne üstlük karşılık olarak şamdanı suratına fırlatması karşısında Paradisa avazı çıktığı kadar bağırmıştı. Dulcibeni olduğu yerde taş kesilmiş, Tiracorda da iyice masanın altına büzülmüştü.

Paradisa'nın çığlığım duyan hizmetçiler koşarak üst kattan gelmişler, tam o sırada mutfağa giden merdivenle-

re seğirtmekte olan Ciacconio'ya rastlamışlardı. Üç genç tazeyi karşısında bulan Aziz Avcısı, koca patilerini en yakınında duran kıza uzatmaktan kendini alıkoyamamıştı.

En yumuşak ve dolgun yerleri canavarın şehvetli mıncıklamalarına maruz kalan zavallı kız oracıkta bayılıp kalmış; ikinci hizmetçi isterik bir çığlık atmış; bu arada üçüncüsü tabana kuvvet ikinci kata kaçmıştı.

"Hatta bu kışın altına kaçırdığı bişimkinin göşünden kaçmamış" dedi Ugonio, arkadaşı gibi bayağı bir ifadeyle sırıtarak.

Bu umulmadık eğlenceden vahşi bir zevk alan Ciacconio, mutfağa ve içeriye girdiği bacaya ulaşmıştı. Hızla (ve aslına bakılırsa, nasıl olduğunu anlayamadığımız bir biçimde) bacaya tırmanmış, Tiracorda'nın evinin çatısına ulaşmış ve özgürlüğüne kavuşmuştu.

"İnanılmaz" dedi Atto Melani, "bu ikisi kertenkeleden bile daha çevik."

"Gfrrrlûlbh" diyerek açıklama getirdi Ciacconio.

"Ne dedi?"

"Çömlekte kertenkeleler değil, şülükleyiciler varmış" diye çevirdi Ugonio.

"Efendim? Yoksa demek istediğin..." diye kekeledi Rahip Melani.

"Sülükler" diye atıldım ben, "demek Dulcibeni'yi onca ilgilendiren çömleğin içinde bu varmış..."

Birden sustum. Ani bir sezgi düşüncelerimi altüst etmişti.

"Anladım, anladım!" diye bağırdım sonunda, bu arada Atto'nun ağzımın içine baktığını görüyordum. "Dulcibeni... Aman Tanrım!"

"Söylesene! Konuş!" diye yakardı Melani, beni iki omzumdan tutup küçük bir ağaç gibi silkeleyerek; bu arada

iki Aziz Avcısı, şaşkın ve meraklı, bize bakıyordu tıpkı iki baykuş gibi.

"... Papa'yı öldürmek istiyor" diyebildim sonunda, nefesim daralarak.

Bu düşüncenin dayanılmaz ağırlığı altında ezilmiş gibi, olduğumuz yere çöküverdik dördümüz birden.

"Soru şu: Dulcibeni'nin sülük kabına gizlice döktüğü sıvı ne?" dedi Atto.

"Herhalde adasında hazırladığı bir karışım" diye yanıtladım, "fareleri kesip biçtiği işlikte."

"Kesinlikle. Onları kesiyor ve sonra kanlarını alıyor. Ama hasta fareler bunlar" diye ekledi Atto, "o kadar ki, ölmüş ya da ölmek üzere olan birkaçına rastladık, anımsıyor musun?"

"Elbette anımsıyorum. Hepsi kan tükürüyordu! Ve Cristofano'ya bakılırsa, vebaya yakalanmış fareler böyle ölürlermiş!"

"O halde vebalı farelerdi bunlar" diyerek onayladı Atto. "Onların kanıyla Dulcibeni hastalığı bulaştırıcı bir sıvı hazırladı. Sonra Tiracorda'nın evine gitti, onu likörle uyuttu. Böylece vebalı karışımı sülüklerin bulunduğu çömleğe dökme olanağı buldu ve sülükler hastalığın taşıyıcısı haline geldiler. O sülüklerle bu gece Tiracorda XI. İnnocentius'tan kan alacak" dedi heyecandan boğuklaşan sesiyle. "Ve ona veba bulaştıracak. Belki de çok geç kaldık."

"Günlerdir bunun çevresinde dolanıp durduk, Sinyor Atto. Papa'nın sülüklerle tedavi edildiğini söylediğini bile işitmiştik Tiracorda'nm!" diyerek araya girdim heyecanlanarak.

"Vallahi, haklısın" diye karşılık verdi Melani; bir an düşündükten sonra yüzü ciddileşmişti. "Dulcibeni'yle ko-

nuşmasını ilk dinleyişimizde oldu bu. Nasıl oldu da anlayamadım?"

Düşünmeyi, anımsamayı, tahminlerde bulunmayı sürdürdük, baştan yeniden kurduğumuz olaylar çatısını tamamlayıp sağlamlaştırarak.

"Dulcibeni pek çok tıp eseri okumuş" diyerek kaldığı yerden söze devam etti rahip, "tıp konusuna değinir değinmez anlaşılıyor bu. Demek ki, veba salgınları sırasında farelerin hastalandığını ve onlardan, daha doğrusu kanlarından, işine yarayan şeyi elde edebileceğini çok iyi biliyordu. Üstelik, vebanın sırlarını bilen Fouquet'yle birlikte yolculuk ediyordu. Son olarak, Kircher Kuramı'nı da iyi biliyor... Bu kurama göre veba *miyasma*, koku ya da kötü koku yoluyla değil, *per animalcula* bulaşır; başka bir deyişle, bir canlıdan ötekine –farelerden ta Papa'ya kadar– geçebilen küçücük varlıklar yoluyla."

"Doğru!" diye bağırdım. "Karantinanın başında hep birlikte vebayla ilgili kuramları tartışmıştık ve Dulcibeni en küçük ayrıntısına kadar açıklamıştı Kircher Kuramı'nı. Öyle iyi biliyordu ki, başka hiçbir şey düşünmemiş sanırdınız, onun için sanki neredeyse..."

"... Bir saplantıydı, doğru. Papa'ya hastalık bulaştırma fikri onda uzun süre önce doğmuş olmalı. Büyük bir olasılıkla, Fouquet'yle vebanın gizleri üzerine konuşurken, Başmüfettiş'in Napoli'de geçirdiği üç yıl boyunca."

"Öyleyse, Fouquet çok güveniyor olmalıydı Dulcibeni'ye."

"Elbette. O kadar ki, Kircher'in mektubunu onun donunun içinde bulduk. Yoksa Dulcibeni niçin yaşlı ve kör bir adama böyle cömertçe yardım etsindi ki?" yorumunu getirdi rahip alaycı bir sesle.

"Peki Dulcibeni veba bulaştıran *animalcula*'yı nereden sağlıyordu?" diye sordum.

"Gerçek salgınlara dönüşmeseler de, sürekli olarak hastalıklı bölgeler var, kâh burada, kâh şurada. Sözgelimi, bu yılın başında, İmparatorluk sınırında, Bolzano yakınlarında böyle hastalıklı bir yer olduğunu duymuştum. Dulcibeni oradan vebalı fare kanı temin edip, bununla denemelerine başlamıştır. Sonra, vaktin geldiğini düşündüğünde, Tiracorda'nın evinin yakınındaki Donzello'ya geldi ve elinin altında sürekli hastalıklı kan bulunması için yeraltı dehlizlerindeki farelere gizlice veba bulaştırmaya devam etti."

"Kısacası, fareden fareye geçirerek vebayı canlı tuttu."

"Aynen öyle. Ama belki de belli bir noktada bir şeyler elinden kaçıverdi. Yeraltı dehlizlerinde ne ararsan vardı: hasta fareler, kan şişeleri, gelip giden han müşterileri... Aşırı bir hareketlilik. Görünmez bir mikrop, bir *animalculum* Bedford'a ulaştı ve Genç İngiliz'imiz hastalığa yakalandı. Böylesi daha iyi: Bizim başımıza da gelebilirdi."

"Peki ya Pellegrino'nun hastalığı, Fouquet'nin ölümü?"

"Onlar vebayla ilintili değil. Aslında ustan düşmeye bağlı basit bir sarsıntının kurbanı oldu. Fouquet'ye gelince, Cristofano'ya göre (bana göre de) zehirlendi. Ve onu öldüren kişinin Dulcibeni'nin ta kendisi olduğunu öğrenirsem, hiç şaşırmam."

"Aman Tanrım, Fouquet'nin öldürülmesinden de mi o sorumlu?" dedim şaşırarak. "Dulcibeni o kadar da kötü görünmüyordu gözüme... Öyle ya, kızı için çok acı çekmiş adamcağız; üstelik, gayet kendi halinde birisi; son olarak da, eşlik edip koruduğu yaşlı Fouquet'nin güvenini kazanmasını bilmiş..."

"Dulcibeni Papa'yı öldürmek istiyor" diyerek kısa kesti Atto, "bunu ilk sen anladın. Arkadaşını neden zehirlemesin ki?"

"Evet, ama..."

"Er ya da geç herkes yanlış insana güvenme hatasına düşer" dedi yüzünü buruşturarak. "Hem biliyorsun: Başmüfettiş, dostlarına her zaman gereğinden fazla güvendi" diye ekledi ve kendi sözleri karşısında hafifçe irkildi. "Ama şüphelerden o kadar hoşlanıyorsan" diye üzerime geldi, "işte sana daha büyüğü. Bu geceki kan alma sırasında, Papa Tiracorda'nın sülüklerinden veba kapacak ve ölecek. Peki niçin? Odescalchi'ler kızını bulması için Dulcibeni'ye yardım etmediler diye."

"Yani?"

"Sence bir papayı ölüme mahkûm etmek için biraz yetersiz bir neden değil mi?"

"Şey, aslında..."

"Yetersiz, çok yetersiz" dedi Atto, "ve bana kalırsa, Dulcibeni'yi bu kadar cesur bir girişime iten başka bir neden var. Ama şu an aklıma başka bir şey gelmiyor."

Biz ikimiz bu şekilde düşünürken, Ugonio'yla Ciacconio da kendi aralarında hararetli bir konuşmaya dalmışlardı. Sonunda Ugonio yerinden kalktı, yola çıkmak için sabırsızlanıyor gibiydi.

"Hazır söz ölüme yol açabilecek tehlikelerden açılmışken, Cloaca Maxima'daki kazadan kurtulmayı nasıl başardın?" diye sordum Aziz Avcısı'na.

"Kurtuluş Ayini, Baronio yaptı bunu."

"Baronio mu? O da kim?"

Ugonio resmî bir açıklama yapacakmış gibi anlamlı anlamlı baktı bize: "Nerede olursa olsun acil durumları

çöşecek, ileri görüşlü kişi" dedi. Bu arada arkadaşı, bizi çekiştirerek, ayağa kalkmaya ve peşinden gitmeye çağırıyordu.

Böylece, Aziz Avcıları'nın önderliğinde, bir kez daha "C" dehlizine yöneldik.

Birkaç dakika sonra Ugonio'yla Ciacconio apansız duruverdiler. Dehlizin ilk bölümüne girmiş ilerlerken, belirgin bir uğultunun giderek yaklaştığını işitir gibi oldum. Aynı zamanda, güçlü, itici, korkunç bir koku çarptı sanki burnuma.

Birden Ugonio'yla Ciacconio eğiliverdiler, görünmez bir ilaha secde eder gibi. Dehlizin o koyu karanlığında kıpırdanıp duran grimsi birkaç görüntü belirdi.

"Gfrrrlûlbh!" diye bağırdı Ciacconio büyük bir saygıyla.

"Baronio: Bütün aşiş avcılarının en üştünü, onbaşışı, yol göştericişi" diye bildirdi törensi bir edayla Ugonio.

Karanlık Aziz Avcısı topluluğunun sayıca epey kalabalık olduğunu elbette tahmin edebilirdik. Ama bu güruhu kabul gören bir başkan yönetecekmiş ve leş gibi kokan kutsal kalıntı avcılarının gözünde bu başkanın saygınlığı, yetkisi ve neredeyse büyülü güçleri olacakmış... işte bunu hiç ummazdık doğrusu.

Ancak gözümüzün önündeki manzara buydu. Çevresini kalabalık bir yandaşlar topluluğunun sardığı gizemli Baronio yaklaştığımızı sezmiş gibi bizi karşılamaya gelmişti. Renk renk (yalnızca gri ve kahverenginin tonları için bu söz kullanılabilirse eğer) bir güruhtu; Ugo-

nio'yla Ciacconio'dan pek farklı olmayan kişilerden oluşuyordu: Sırtlarına sefil, toz içindeki paltolarını gelişigüzel geçirmiş, yüzleriyle elleri çok uzun kapşonlar ve yenler içinde saklanmıştı. Ugonio, Ciacconio ve Baronio'nun arkadaşları insan zihninin hayal edebileceği en korkunç serseri takımını oluşturuyordu. Karşılaşmamızdan hemen önce genzimi yakan o iğrenç koku, gelişlerinin habercisiydi aslında.

Yanındakilerden biraz daha uzun boylu olduğu için ayırt edilebilen Baronio, bize doğru ilerledi.

Ama tam yanımıza gelirken, beklenmedik bir şey oldu. Aziz Avcıları'nın başkanı hızla geri gidip iki bodur çömezinin arkasına saklandı. Aziz Avcıları ordusu bir mızraklı alay gibi kirpi biçiminde kapandı, şüpheci homurtular çıkarıyorlardı bir yandan da.

"Gfrrrlûlbh" dedi bunun üzerine Ciacconio ve grup birden rahatlar gibi oldu.

"Baronio'yu ürküttün: Şeni bir *daemunculus şubterraneus*'la* karıştırdı" dedi Ugonio bana, "ama şenin kim olduğunu açıkladım ve doşt olduğuna yemin edebileceğimi şöyledim."

Aziz Avcıları'mn başkanı beni şu ifritlerden biriyle karıştırmıştı; onların tuhaf inançlarına göre, bu ifritler yeraltı karanlıklarında yaşarlar ve kutsal kalıntı arayıcıları, onları hiç görmemiş olsalar da, varlıklarından ürpererek emindirler. Ugonio bana Nikephoros, Kaspar Schott, Fortunius Licetus, Johannes Eusebius Nierembergius ve Kircher'in, uçsuz bucaksız yeraltı bölgelerinde yaşayan bu varlıkları uzun uzun betimlediklerini anlattı.

* *Daemunculus subterraneus* (Lat.): Yeraltı ifriti. (Ç.N.)

Kircher, tıpkı tepegözler, devler, cüceler, tekayaklar, denizkızları, sirenler, satirler, köpekbaşlılar ve başsızlar gibi bu *daemunculus subterraneus*'ların da doğasını ve göreneklerini kapsamlı olarak ele almıştı.

Ama artık korkmama gerek yoktu: Ugonio'yla Ciacconio, bana ve Atto'ya kefildiler. Bizi hemen öteki Aziz Avcıları'yla da tanıştırdılar, adları şöyleydi (ama ayrıntılarda hafızam beni yanıltabilir): Gallonio, Stellonio, Marronio, Salonio, Plafonio, Scacconio, Grufonio, Polonio, Svetonio ve Antonio.

"Ne şeref" dedi Atto, alaycı tiksintisini zorlukla bastırarak.

Ugonio, küçük kayığımız devrilip bizi Cloaca Maxima'nın insafına terk ettiğinde, onu kurtarmak için gruba önderlik edenin Baronio olduğunu anlattı. Şimdi de Aziz Avcıları'nın başkanı Ugonio'nun onu görmek istediğini gizemli bir yoldan hissetmiş (belki Ciacconio'nun sahip olduğu olağanüstü koku alma duyusuna o da sahip olduğu için, belki başka sıra dışı yetenekleri sayesinde) ve yeraltının derinliklerinden ya da yalnızca Pantheon'dan yeraltı dehlizlerine inen kapaktan onun karşısına çıkıvermişti.

Demem o ki, şu Aziz Avcıları arasında bir dostluk ve din kardeşliği bağı vardı sanki. Kutsal kalıntı tutkunu bir kardinal aracılığıyla, resmî olmayan yoldan, ayrıcalıklı bir lonca kurabilmek için izin istemişlerdi Papa'dan; ama Papa ("anlaşılmaş tarşda" diye yorumlamıştı Ugonio) henüz yanıt vermemişti.

"Çalıp çırpıyor, kaçakçılık yapıyorlar, sonra da sofuluk taslıyorlar" diye fısıldadı kulağıma Atto.

Sonra Ugonio sözü Baronio'ya bırakmak için sustu. Sürekli olarak kaşınan, kepek döken, tıksıran, görünmez

ve korkunç yiyecekler kemiren, atıştıran ve çiğneyen Aziz Avcıları güruhunun o bitmek bilmez patırtısı durdu en sonunda.

Baronio göğsünü şişirdi, uzun ve kıvrık tırnaklı başparmağını sert bir şekilde havaya kaldırıp konuştu: "Gfrrrlûlbh!"

"Harika" diye yanıtladı Atto Melani, buz gibi. "Biz, nasıl desem, aynı dili konuşuyoruz galiba."

"Dil değil, yemin" diye araya girdi Ugonio, biraz öfkeli; belki de Atto'nun, başkanıyla inceden inceye alay ettiğini hissetmişti.

Böylece Aziz Avcıları'nın sınırlı söz yetilerinin, aptallık ya da yetersiz eğitimden değil, bağlandıkları yeminden kaynaklandığını öğrendik.

"Kutşal Neşne'yi bulmadığımış şürece, konuşmayış" dedi Ugonio. Dış dünyayla Aziz Avcıları topluluğu arasındaki iletişimi sağlayabilmek için kendisinin yeminden muaf olduğunu belirtti.

"Ya öyle mi? Peki aradığınız Kutsal Nesne ne acaba?"

"Rab'bimişin gerçek kanının bulunduğu çanak" dedi Ugonio; bu arada grubun kalanı hep birlikte haç çıkarıyordu.

"Sizinki pek asil ve kutsal bir görev" dedi Atto Baronio'ya dönüp gülümseyerek.

"Dua et de yemini hiç bozmasınlar" diye kulağıma fısıldadı sonra, ötekilere sesini duyurmadan, "yoksa Roma'da herkes Ugonio gibi konuşmaya başlayacak."

"Pek olaşı değil" diye karşılık verdi Ugonio beklenmedik biçimde, "çünkü bendeniş Germen oluyorum..."

"Alman mısın?" dedi Atto, şaşkın.

"Vindobona'dan geliyorum" diye kesinledi Aziz Avcısı, kibirli bir şekilde.

"Viyana'da doğdun ha" diye çevirdi rahip. "O yüzden böyle konuşuyorsun demek..."

"İtalyan lişanını işe anadilim gibi bilirim" diye ekledi aceleyle, "ve şat-ı âlinişin bana layık gördüğü iltifatlara bilhaşşa müteşekkirim."

Ugonio, bu kırık dökük ve harap hitabet yeteneğinden ötürü kendini bir kez daha kutladıktan sonra, arkadaşlarına olup biteni anlatmaya koyuldu: Hanımızın kiracılarından kuşkulu bir kişi, tam da Viyana'da Hıristiyanlığın kaderi belirlenirken, Papa Hazretleri XI. İnnocentius'u vebalı sülüklerle kan alma yoluyla öldürmek için bir plan yapmıştı. Ölümcül plan tam bu gece gerçekleştirilecekti.

Aziz Avcıları açıklamayı derin bir öfke ve neredeyse panik duygusu ifadeleriyle karşıladılar. Bunu, Ugonio'nun bize özetleyerek çevirdiği kısa ama hareketli bir tartışma izledi. Plafonio, Yüce Rab'bin şefaati için çekilip dua etmeyi önerdi. Gallonio ise diplomatik bir girişimden yana olduğunu belirtti: Aziz Avcıları'nı temsilen bir grup Dulcibeni'ye gidip planından vazgeçmesini isteyecekti. Bambaşka bir fikri savunan Stellonio da tartışmaya katıldı: Donzello'ya girip Dulcibeni'yi yakalamalı ve onu oracıkta öldürmeliydi. Grufonio ise böyle ani bir baskının Papalık güçlerinin oraya gelmesi gibi tatsız sonuçlar yaratabileceğini söyledi. Marronio da veba kuşkusuyla karantinaya alınmış bir hana girmenin daha başka, yadsınamaz riskleri olacağını ekledi. Svetonio ise böyle ani bir baskının Dulcibeni'nin komplosunu durdurmaya bile yaramayacağını belirtti. Tiracorda Papa'ya gidiyorsa (burada Grufonio gene haç çıkardı), her şey bitmiş demekti. O halde ne pahasına olursa olsun Tiracorda'yı durdurmak gerekiyordu. Sonra bütün Aziz Avcıları grubu dö-

nüp Baronio'ya baktı; o da etkili bir biçimde seslendi onlara: "Gfrrrlûlbh!"

Baronio'nun güruhu sıçramaya, saldırmaya hazır ve delice homurtular çıkarmaya koyuldu; sonra gözlerimizin önünde, askeri bir birlik gibi ikişerli sıralar halinde dizilip, Tiracorda'nın evine doğru giden "C" dehlizine dalarak ortadan kayboldular.

Atto'yla ben, çaresiz ve şaşkın, olanları seyrettik yalnızca; sonra, her zamanki yoldaşıyla yanımızda kalmış olan Ugonio neler olduğunu açıkladı bize: Aziz Avcıları ne pahasına olursa olsun Tiracorda'yı durdurmaya karar vermişlerdi. Yaşlı Papalık Hekimi'nin evinin çevresindeki sokaklara konuşlanacak ve Tiracorda'nın arabası Monte Cavallo Papalık Sarayı'na doğru yola çıktığında onu yakalayacaklardı.

"Peki biz, Sinyor Atto, Tiracorda'yı durdurmak için ne yapacağız?" diye sordum, içim öfkeyle kabararak ve İsa'nın yeryüzündeki temsilcisinin canına kastedecek kişinin karşısına bütün gücümle çıkma arzusuyla yanıp tutuşarak.

Ama rahip beni dinlemiyordu. Buna karşılık, Ugonio'nun açıklamasına karşılık veriyordu: "Ya, demek öyle" dedi donuk bir sesle.

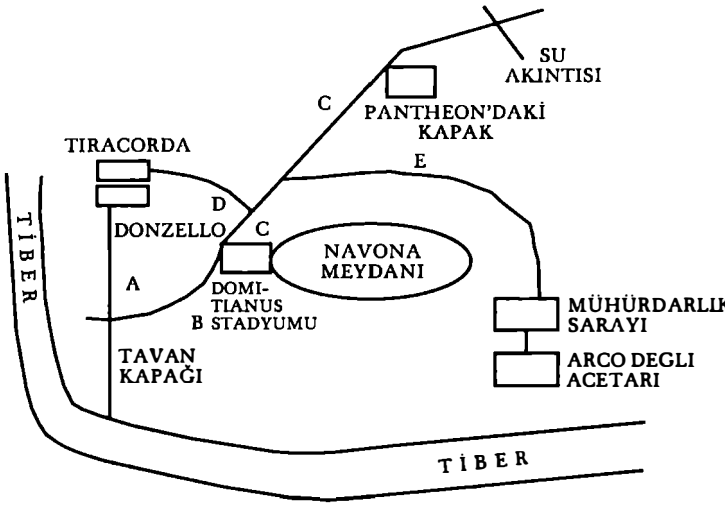
Duruma hâkim olamamıştı ve bundan hiç hoşnut kalmışa benzemiyordu.

"Kısacası, ne yapıyoruz?"

"Tiracorda durdurulmalı, bu kesin" dedi Melani yeniden kararlı bir tutum takınmaya çalışarak. "Baronio'yla arkadaşları yüzeyi araştırırken, biz de yeraltını kolaçan edeceğiz. Şuna bakın."

Daha önce hazırladığı ve Cloaca Maxima'daki kaza sırasında kaybettiği planın, yeni çizdiği son halini çıkarıp

açtı. Yeni planda "C" dehlizinin yeraltı nehriyle kesiştiği bölümü ve oradan Dulcibeni'nin ada-işliğine ve Cloaca Maxima'ya giden yol da çizilmişti. Bunun yanı sıra, "D" dehlizinin tam Donzello'nun yanındaki Tiracorda'nın ahırına çıkan kısmının da çizildiği görülüyordu.

"Tiracorda'yı yakalamak için Orso Sokağı'nın çevresindeki yolları denetlemek yetmez" diye açıkladı Atto. "Şu ihtimali de gözden uzak tutamayız: Hekim, daha gizli hareket edebilmek için, yeraltı yollarından geçmeyi –sırasıyla D, C, B ve A dehlizlerine girerek– ve Tiber'in kıyısına çıkmayı yeğleyebilir."

"Peki niçin?"

"Sözgelimi, ırmağın Ripetta Limam'na kadar olan kısmını kayıkla geçebilir. Yolu uzatmış olur; ama böylece onu takip etmek de neredeyse imkânsız hale gelir. Ya da bizim varlığını bilmediğimiz bir çıkıştan yüzeye çıkabi-

lir. Bütün olasılıkları önceden düşünerek işbölümü yapsak iyi olur: Ugonio'yla Ciacconio A, B, C ve D dehlizlerini gözetleyecekler."

"Yalnız ikisi için biraz fazla değil mi?"

"İki değil, üç kişiler: Ciacconio'nun burnunu unutma. Biz ikimiz, delikanlı, "B" dehlizinin hiç içine girmediğimiz kısmını keşfedeceğiz. Tiracorda'nın oradan kaçamayacağından emin olmak için."

"Peki Dulcibeni? Onun da yeraltı dehlizlerinde dolaşmasından korkmuyor musunuz?"

"Hayır, o yapacağını yaptı: Sülüklere veba bulaştırdı. İş artık Tiracorda'nın Papa'ya gidip kan almasına kaldı."

Ugonio'yla Ciacconio hemen, neredeyse koşarak yola çıktılar ve "C" dehlizinde ters yönde ilerlemeye başladılar. Yola koyulurken, artık beni zorlamaya başlayan bir merakımı gidermekten kendimi alamadım: "Bay Atto, siz Fransa Kralı'nın casususunuz."

Ters ters baktı bana: "Yani?"

"İşte, şu var ki... yani, bu Papa elbette Kral'ın iyi dostu sayılmaz. Gene de, siz onu kurtarmak istiyorsunuz, değil mi?"

Durdu: "Hiç başı kesilen bir adam gördün mü sen?"

"Hayır."

"Öyleyse bil ki, kafa idam sehpasından yuvarlanırken, dil hâlâ hareket edebilir. Ve konuşabilir. Bu yüzden, hiçbir hükümdar eşitlerinin ölmesinden hoşlanmaz. Kopup yuvarlanan o kafadan ve tehlikeli sözler söyleyebilecek o dilden korkar."

"O halde, hükümdarlar kimseyi öldürtmezler."

"Aslında... durum tam olarak böyle değildir... Krallığın güvenliği söz konusuysa, yapabilirler bunu. Ama siyaset, unutma delikanlı, gerçek siyaset, saldırılardan değil, dengelerden oluşur."

Gizlice onu inceliyordum; kararsız sesi, solgun yüzü ve kaçamak bakışları, Rahip Melani'nin korkularının geri döndüğünü açığa vuruyordu. Sözlerine rağmen, bocaladığını çok iyi fark etmiştim. Aziz Avcıları ona düşünecek vakit bırakmamışlardı. Çabucak harekete geçmişler, XI. İnnocentius'u kurtarmaya koşmuşlardı; Atto'nun onlar gibi tam zamanında kalkışmadığı ve şimdi kendisini elinde olmadan içine fırlatılmış bulduğu kahramanca bir girişimdi bu. Artık geri dönemezdi. Adımlarını hızlandırıp, bu şekilde bana yalnızca gergin ve sinirli sırtını dönerek sıkıntısını örtmeye çalıştı.

Arşive varınca boşuna Ugonio'yla Ciacconio'nun izini aradık. İkisi bir köşede kendilerini iyice gizleyerek pusuya yatmış olsalar gerekti.

"Biz geldik? Her şey yolunda mı?" diye sordu Atto yüksek sesle.

Karanlığa gömülmüş bir kemerin arkasından Ciacconio'nun benzersiz gurultusu olumlu yanıt verdi bize.

Arayışımıza devam ettik ve yürürken tekrar düşünmeye başladık.

Önceki günlerde, bildiğimiz apaçık ipuçları arasında bağlantı kurmayışımızın bağışlanmaz bir körlük olduğu kanısına vardık ikimiz de. Neyse ki "hakikat" denen çılgın atı, yelesinden de olsa yeniden yakalama olanağımız vardı hâlâ. Atto, bildiğimiz ayrıntıları bir kez daha özetlemeye çalıştı: "Dulcibeni, Odescalchi'lerin yanında muhasebecilik ya da benzeri bir iş yapıyordu. Bir Türk köle kadınından doğan Maria adında bir kızı vardı. Genç kız, eski köle taciri Feroni'yle sağ kolu Huygens tarafından kaçırılmıştı; büyük bir olasılıkla, Huygens'in arzusunu yerine getirmek için yapmışlardı bunu. Maria muhteme-

len çok uzağa, kuzeyde bir yere götürülmüştü. Dulcibeni onu bulmak için Odescalchi'lere başvurmuş ama yardım talepleri reddedilmişti. Bu yüzden Dulcibeni onlardan nefret ediyordu, özellikle de bu arada papa olan Güçlü Kardinal Benedetto Odescalchi'den. Dahası, kaçırmadan sonra, tuhaf bir olay olmuştu: Dulcibeni saldırıya uğramış ve pencereden aşağı atılmıştı, kuşkusuz bir öldürme girişimiydi bu. Buraya kadar anlaştık mı?"

"Anlaştık."

"İşte ilk karanlık nokta da burası: Niçin birisi, herhalde Feroni'nin ya da Odescalchi'lerin buyruğu üzerine, Dulcibeni'yi öldürmek istiyordu?"

"Belki de gidip kızını almasına engel olmak için."

"Belki de" dedi Atto, pek ikna olmuşa benzemiyordu. "Ama sen de duydun: Özel görevlilerinin bütün aramaları sonuçsuz kalmış. Ben daha çok, Dulcibeni'nin birisi için tehlikeli hale geldiği kanısındayım."

"Sinyor Atto, Dulcibeni'nin kızı niçin köleydi?"

"Tiracorda'yı duymadın mı? Annesi, Dulcibeni'nin hiçbir zaman evlenmek istemediği bir Türk köle olduğu için. Zencilerin ve inançsızların alınıp satılması işinden pek anlamam; ama –Dulcibeni'nin söylediğine göre– küçük piç de Odescalchi'lerin kölesi kabul ediliyormuş. Gene de anlayamadığım bir şey var: Neden Huygens'le Feroni onu satın almamışlar acaba?"

"Belki de Odescalchi'ler satmak istememişlerdir."

"Annesini satmışlar ama. Yok, kızının başkalarının eline düşmesine karşı çıkan, Dulcibeni olmuştur bence. Bu yüzden kaçırdılar kızı, belki de bizzat Odescalchi'lerin desteğiyle."

"Yani ailenin böyle iğrenç bir suçu teşvik etmiş olabileceğini mi söylemek istiyorsunuz?" diye haykırdım tiksintiyle.

"Elbette. Hatta bugün papa olan Kardinal Benedetto Odescalchi'nin etmiş olabileceğini. Feroni'nin çok zengin ve güçlü olduğunu unutma. Hiçbir isteği geri çevrilmeyen bir adam. Odescalchi'lerin, kızını bulması için Dulcibeni'ye neden yardım etmek istemedikleri de açıklanmış oluyor böylece."

"Peki madem kız Odescalchi'lere aitti, Dulcibeni satılmasına nasıl karşı çıkabildi?"

"Güzel soru. Nasıl oldu? Öyle sanıyorum ki, işin püf noktası da burada. Dulcibeni, Odescalchi'lerin elini kolunu bağlayan bir silah çekmiş olmalı; onlara Feroni'yle birlikte kızı kaçırmayı planlamaktan ve Dulcibeni'yi ebediyen susturmayı denemekten başka bir seçenek bırakmadı belki de."

Feroni: Bu adın kulağıma hiç yabancı gelmediğini söylemeye niyetlendim rahibe. Ne var ki nerede, ne zaman işittiğimi bir türlü hatırlayamayınca, susmayı yeğledim.

"Odescalchi'lere karşı bir silah. Bir sır, belki de... kim bilir" diye mırıldanıyordu rahip, gözlerinde bayağı bir ışıltıyla.

Papa'nın geçmişinde itiraf edilemeyen bir sır: Pek Hıristiyan Fransa Kralı'nın casusu Atto Melani'nin, bu sırrı öğrenmek uğruna canını bile verebileceğini anladım.

"Bu bilmeceyi çözmek zorundayız artık, lanet olsun!" diye haykırdı düşüncelerinden sıyrılınca. "Ama bir kez daha özetleyelim her şeyi: Dulcibeni, basbayağı Papa'yı öldürmeye niyetlenmişti. Papa'nın huzuruna kabul edilip onu hançerlemeyi umamazdı elbette. Bir adamı, uzaktan nasıl öldürürsün? Zehirlemeyi deneyebilirsin; ama Papa'nın mutfağına zehir sokmak zor iş. Dulcibeni daha ince bir çözüm buldu. Uygun bir eski dostu olduğunu

anımsadı: Papa'nın özel hekimi Giovanni Tiracorda. Dulcibeni, Papa Odescalchi'nin sağlığının sık sık bozulduğunu biliyordu. Tiracorda onu iyileştiriyordu, Dulcibeni de bu fırsatı değerlendirebilirdi. Öte yandan, tam bu sırada, Hıristiyan ordularının Viyana'da bozguna uğrayacağı düşüncesinden dehşete kapılan XI. İnnocentius'un durumu giderek ağırlaşıyordu. Papa'dan kan alınıyordu; kan almalar sülüklerle yapılır, sülüklerin kanla beslendiğini de herkes bilir. Bunun üzerine, Dulcibeni ne yaptı? Bir bilmece bir bilmece daha derken, Tiracorda'yı sarhoş etti. Zor olmadı bu iş; çünkü hekimin karısı Paradisa hem yobaz, hem yarı deliydi. Alkolün, ruhu cehennemlik ettiğine inanıyordu. Tiracorda bu yüzden gizli gizli ve hemen hep bir dikişte içmek zorunda kalıyordu. Tiracorda sarhoş olur olmaz, Dulcibeni adasında ürettiği vebalı sıvıyı Papa'nın sülüklerine bulaştırdı. Hayvancıklar, dişlerini Papa'nın kutsal etlerine gömecek, böylece o da vebaya yakalanacaktı."

"Korkunç!" diye haykırdım.

"Neden? İntikama susamış bir adamın yapabileceği bir şey yalnızca. Tiracorda'nın evine ilk girişimizi hatırlıyor musun? Dulcibeni ona, 'Ne durumdalar?' diye sormuştu; şimdi biliyoruz ki, hastalığı bulaştırmaya niyetlendiği sülükleri kastediyordu. Ama sonra, aksi gibi likör şişesini kırmıştı Tiracorda, Dulcibeni de eylemini ertelemek zorunda kaldı. Buna karşılık, dün akşam işler yolunda gitti. Sülüklere hastalık bulaştırırken, 'Onun için' diyordu: Kızının kaybolmasından ötürü Odescalchi'lerden intikamını alıyordu."

"Ama planını hazırlayabilmek ve gerekli hazırlıkları yapabilmek için sakin bir yere ihtiyaç duymuş olmalı" gözleminde bulundum.

"Aferin. En önemlisi de, bilemediğimiz birtakım sanatları kullanarak, veba hastalığını geliştirebilmek için. Fareleri yakaladıktan sonra adada kafese kapatıyor, sonra da onlara hastalık aşılıyordu; daha sonra, onlardan aldığı kanı hastalıklı sıvıyı elde etmek için işlemden geçiriyordu. Yeraltı dehlizlerinde Kutsal Kitap yaprağını kaybeden de elbette oydu."

"İncilerimi de o çalmış olabilir mi?"

"Başka kim çalacak? Ama sözümü kesme" diye kısa kesti Atto ve ekledi: "Karantina başladıktan ve ustan hastalandıktan sonra, Dulcibeni yeraltı dehlizlerine, oradan da Mitra Tapınağı'nın bulunduğu adaya gidip gelebilmek için, Pellegrino'nun kemerinden gizlice anahtarlarını çalıp bir anahtarcıya anahtarın yedeğini yaptırmak zorunda kaldı. Yedek anahtarı da Komarek'in Kutsal Kitap yaprağına sardı; ama farelerle, sülüklerle, imbiklerle uğraşayım derken, yaprağa kazayla kan lekesi bulaştırmaması imkânsızdı."

"Adada, Tiracorda'nın çömleğinin tıpatıp aynısı bir çömlek bulduk" diye belirttim, "bütün o aletler de cabası..."

"Sanırım, çömleği birkaç sülük yetiştirmek, belki bir de hastalıklı kanla beslendiklerinde sülüklerin vaktinden önce ölmediklerinden emin olmak için kullandı. Ama yeraltı dehlizlerinde bir tek kendisinin dolaşmadığını ve birisinin peşinde olabileceğini anlayınca, sevgili sülüklerini başından atıverdi; çünkü bunlar cinayet planının kanıtını oluşturabilirlerdi. Öte yandan, adadaki düzenek ve aletleri yalnızca fareler üzerinde deneyler yapmak için değil, hastalıklı sıvıyı hazırlamak için de kullandı. İşte bu yüzden her şey bir simyacının işliğini andırıyordu: imbikler, merhemler, ocaklar..."

"Peki idam sehpasına benzeyen o ufak alet?"

"Kim bilir, belki de kanlarını alırken farelerin kımıldamasını engellemek için ya da onları parçalayıp kanlarını toplamak için kullanmıştır."

İşte bu yüzden, diye yineledik bir kez daha kendimize, yeraltındaki dehlizlerde can çekişen farelere rastlamıştık. Belki kaçmışlar ya da Dulcibeni'nin deneylerinden sonra bir süre daha zar zor yaşayabilmişler ve biz, ölmelerinden biraz önce onlara rastlamıştık. "D" dehlizinde bulduğumuz kan dolu küçük cam şişeye gelince; belli ki Dulcibeni kaybetmişti bunu, belki de dostu Tiracorda'nın sülüklerini sıçanların kanıyla doğrudan hasta etmek için başarısız bir girişimde bulunduktan sonra.

"Ama yeraltı dehlizlerinde mamakoka yaprakları da bulduk" diye hatırlattım.

"Evet, doğrusu bu noktayı çözemiyorum" diye itiraf etti Rahip Melani. "Bu yaprakların ne vebayla ilgisi var, ne Dulcibeni'nin planıyla. Kavrayamadığım bir şey daha var: Dulcibeni günlerce, üstelik geceleri, bir delikanlı gibi koşmayı, kürek çekmeyi, tırmanmayı ve takibimizden kaçmayı nasıl becerdi? Neredeyse birisinin ona yardım ettiğine inanası geliyor insanın."

Böyle akıl yürütürken, "B" ile "A" dehlizleri arasında geçişi sağlayan kapağa varmıştık. "B" bölümünün sol tarafı, Donzello'nun altındaki dehlizleri tam olarak öğrenebilmek için, günlerce önce karış karış gezmeye karar verdiğimiz üç yerden sonuncusuydu.

Dolayısıyla, her zaman yaptığımızın aksine, kapağı kullanarak "B" dehlizinden "A" dehlizine inmedik; hana dönmek istesek öyle yapmamız gerekirdi ama biz yolumuza devam ettik. Atto'nun çizmiş olduğu plan sayesin-

de, hanı sağımıza, Tiber'in kıvrımını solumuza almış, ırmağa doğru ilerlemekte olduğumuzu anlıyordum.

Yolda herhangi bir sürprizle karşılaşmadık. Kısa süre sonra, kare tabanlı, taş bir merdiven çıktı karşımıza; Donzello'daki gizli odadan yeraltı dehlizlerine inen ve artık yakından tanıdığımız merdivenden çok farklı değildi.

"İyi ama bu yolla yeniden Orso Sokağı'na çıkacağız" dedim yüzeye doğru basamakları tırmanırken.

"Tam oraya değil, biraz daha güneye, Tor di Nona Sokağı'na."

Merdivenin sonunda, tabanı eski parke taşlarıyla döşeli bir tür antre vardı; burası da handan yola çıkışlarımızda üzerinden geçtiğimiz antreye benziyordu.

Antrenin tavanında demirden ya da belki de kurşundan ağır bir lağım kapağı göze çarpıyordu (dokununca, öyle olduğu daha iyi anlaşılıyordu); titreşimlerden hiç etkilenmeyen, açılması çok zor bir kapaktı bu. Yolun sonunda yüzeyin hangi noktasına vardığımızı anlayabilmek için bu son engeli de aşmak zorundaydık. Güçlerimizi birleştirip, taş merdivenin en üst basamağına sıkıca basarak, bir hamlede ağır kapağı kaldırmayı başardık; sonra, kısa süren bir gümbürtüyle sokaktaki parke taşlarının üzerine kaydırarak, yeraltından çıkmamıza elverecek kadar yana çekebildik. Bu arada, kulak kabartıp, göz ucuyla çevreyi kolaçan ettiğimizde, birkaç adım ötemizde sıkı bir kavganın koptuğunu fark ettik.

Cılız gece ışığında yürümeye başladık. Karanlıkta, yolun ortasında bir arabanın durduğunu gördüm. İki yana asılmış iki meşaleden eğik, uğursuz bir ışık vuruyordu arabanın üstüne. Boğuk çığlıklar sürücüden geliyordu. Kıyasıya dövüştüğü birilerinin elinden kaçmaya çalışı-

yordu. Saldırganlardan biri dizginleri ele geçirip koşan atları durdurmuş olmalıydı; atlar kişniyor, sinirle soluyup duruyorlardı. Tam o sırada, bir başka adam, irice bir nesneyi kucaklamış olarak (en azından bana öyle geldi), arabadan dışarı seğirtti. Kuşkuya yer yoktu: Araba saldırıya uğramıştı.

Uzun süre yeraltında kaldığımız için aklım biraz karışmış olmakla birlikte, Tor di Nona Sokağı'nı tanıdım; bu sokak Tiber'i takip ederek, Orso Sokağı'na doğru ilerler. Demek ki, Rahip Melani'nin nereye varacağımız konusundaki tahminleri doğru çıkmıştı.

"Çabuk, yanına gidelim" diye fısıldadı Atto arabayı işaret ederek.

Gözlerimizin önünde cereyan eden şiddet sahnesi karşısında öylece kalakalmıştım; biraz ötede, Sant'Angelo Köprüsü'nün iki ucunda, her zaman birkaç nöbetçinin nöbet tuttuğunu biliyordum. Böyle ciddi bir saldırıya karışmakla suçlanma tehlikesi, duvarın dibinden ihtiyatla yürüyerek hırsızlığın olduğu yere doğru yaklaşan rahibin peşine takılmaktan caydıramadı beni.

"Pompeo, imdat! Nöbetçiler, imdat!" diye cıyakladığını duyduk arabanın içinden birinin.

Zayıf ve boğuk bir sesle bağıran yolcu, besbelli Giovanni Tiracorda'ydı.

Bir anda her şeyi anlayıverdim: Sürücü yerine oturmuş, küçük çığlıklar atarak, kendinden üstün güçlere karşı boşuna direnmeye çalışan adam, Pompeo Dulcibeni'den başkası değildi. Bütün tahminlerimize karşın, Tiracorda kendisiyle birlikte, Papa'ya hizmetlerini sunacağı Monte Cavallo Sarayı'na gitmesini istemişti ondan. Hekim, kendi arabasını süremeyecek kadar yaşlı ve bece-

riksiz olduğundan, nazik ve gizli görevine giderken, yanında herhangi bir sürücü olmasındansa bir dostunun olmasını yeğlemişti belli ki. Ama o civarda pusuya yatmış olan Aziz Avcıları, arabayı ele geçirmişlerdi.

Her şey birkaç saniye içinde sona erdi. Sandık dışarı çıkarılır çıkarılmaz, Dulcibeni'yi tutmakta olan dört ya da beş Aziz Avcısı, adamı koyverdikleri gibi kaçtılar; epey yakınımızdan geçtiler ve bizim dışarı çıktığımız lağım kapağı yönünde gözden yittiler ardımızda.

"Sülükler, kesin sülüklerini aldılar!" dedim heyecanla.

"Şşşt!" diye uyardı beni Atto; ben de olaya karışmaya hiç niyetinin olmadığını çıkardım bundan. Kavga seslerini duyan mahalle sakinleri pencereye çıkmışlardı. Nöbetçiler de her an gelebilirdi.

Tiracorda arabanın içinde hafif hafif inliyordu. O sırada Dulcibeni de, kuşkusuz ona yardımcı olmak için sürücü yerinden inmeye çalışıyordu.

O sırada beklenmedik bir olay oldu. Aziz Avcıları'nın yok oldukları lağım ağzından geri dönen hıphızlı bir gölge, zikzak çizerek yaklaştı ve yeniden arabanın içine girdi. Zavallı Tiracorda'nın elinden aldığını gördüğümüz oylumlu nesneyi hâlâ koltuğunun altında tutuyor gibiydi.

"Hayır, lanet olsun sana! Haçı bırak, kutsal bir emanet var..."

Hekimin yalvaran sesi gecenin içinde acınası bir biçimde yankılandı, bu sırada gölge, kısa bir kargaşanın ardından öteki taraftan yere indi. Ölümcül bir hata: Burada Pompeo Dulcibeni bekliyordu onu. Bu kez elinde tuttuğu kırbacın amansız ve kuru şaklamasını işittik; kırbaçla soyguncuyu bacaklarından kıskıvrak yakalamış, yere devirmişti. O, ayağa kalkabilmek için boş yere çırpı-

nırken, arabanın üzerindeki iki meşaleden birinin ışığında, Ciacconio'nun kaba saba ve kambur siluetini tanıdım.

Yakalanma tehlikesini göze alarak, birbirimize iyice yaklaştık. Arabanın açık kapısı görüşü kısmen engelliyordu; o sırada kırbacın ikinci kez, ardından üçüncü bir kez şakladığını duyduk. Ciacconio'nun eşi benzeri olmayan homurtusu eşlik etti şaklamalara. Çok belirgin bir itiraz vurgusu fark ediliyordu artık homurtularında.

"Pis köpekler!" dedi sonra Dulcibeni, bu arada arabanın içine bir şey koyuyor, kapısını kapıyor, bir sıçrayışta sürücü yerine geçip, atları koşturuyordu.

Olayların çok hızlı akışı, Rahip Melani'nin tehlikeli etkisinden kendimi kurtarmamı, bana akılsızca, canice ve şiddetli işlerden uzak durmamı öğütleyen ihtiyat ve sağduyu gerekçelerini dikkate almamı ve haklı olarak Tanrı'dan çekinmemi bir kez daha engellemişti.

İşte bu yüzden, hâlâ Efendimiz XI. İnnocentius'un yaşamını kurtarmak gibi cesur bir girişime dalmış; Rahip Melani beni karanlıktan çekip aldığında ve tam o sırada yola koyulup uzaklaşmakta olan arabaya doğru sürüklediğinde, geri çekilmeye cesaret edememiştim.

"Ya şimdi, ya asla!" dedi Atto, kısa bir takibin ardından ikimiz arabanın arkasında bulunan uşak sahanlığına atlarken.

Ama daha biz arkadaki iri kulplara tutunur tutunmaz, sahanlığın üzerine üçüncü bir şeyin düştüğünü fark ettim. Yırtıcı eller yakamdan çekiyordu, yola düşüp yerde sürüklenmem işten bile değildi. Bu yeni baskın karşısında heyecana kapılarak geri döndüm ve Ciacconio'nun biçimsiz, dökük dişli ve şeytansı ağzının korkunç gülümse-

yişiyle karşılaştım. Canavar, pençeleri arasında, pandantifli bir haç tutuyordu.

Üçüncü bir kaçak yolcunun varlığıyla iyice ağırlaşmış olan araba aniden yalpaladı.

"Pis köpekler, hepinizi geberteceğim!" diye haykırdı Dulcibeni, kırbacını şaklatmaya devam ederken.

Araba sola saptı ve Panico Sokağı'na girdi. Karşı taraftan, Aziz Avcıları güruhu darmadağınık halde geçiyor, arabamızın sapışını ve sonra kaçıp gidişini çaresizce seyrediyorlardı. Belli ki, Ciacconio'nun geri dönmediğini görünce, yüzeye çıkmışlardı. İçlerinden üçü ya da dördü yaya peşimize düştü. Ama biz çoktan sağa dönmüş; Monte Giordano Meydanı hizasında, Chiavica di Santa Lucia yönüne girmiştik bile. Pusu yüzünden Dulcibeni, Monte Cavallo'ya giden yola girememişti. Görünüşe bakılırsa, şimdi rasgele ilerliyorduk.

"Gene yedin yiyeceğin haltı, değil mi, hayvan herif!" diye haykırdı Rahip Melani Ciacconio'ya. Araba da hızlanıyordu bu sırada.

"Gfrrrlûlbh!" diye kendini savundu Ciacconio.

"Ne yaptığını anladın mı?" diye ekledi Atto, bana dönerek. "Zaferle yetinmediğinden, haçı ve kutsal emaneti çalmak için yarı yoldan geri döndü, hani Tiracorda'nın ahırına ilk girdiğimizde, Ugonio'nun aşırmaya kalkıştığı var ya, o. Ama bu yüzden, Dulcibeni sülükleri elinden geri aldı."

Arkamızdan gelen Aziz Avcıları, çoktan geride kalmış olmalarına rağmen, peşimizi bırakmıyorlardı. Aniden (yine sola dönmüştük), Tiracorda'nın titreyen ve dehşete kapılmış sesini işittik. Pencereden sarkmış bağırıyordu: "Pompeo, Pompeo, bizi takip ediyorlar, arkada biri var..."

Dulcibeni cevap vermedi. Beklenmedik ve çok şiddetli bir gürültü neredeyse kulaklarımızı sağır etti; bu arada bir duman bulutu bir an için bizi gözden sakladı ve amansız, yırtıcı bir ıslık kulaklarımızı çınlattı.

"Eğilin, silahı var!" diye uyardı bizi Atto; sahanlıkta çömelmişti.

Ben de onun gibi çömelirken, araba iyice hızlandı. Zavallı atların Aziz Avcıları'nın önceki saldırısıyla iyice gerilmiş olan sinirleri, bu ani patlamaya dayanamamıştı.

Ciacconio, güvenli bir yere sığınmak yerine, her zamanki gibi en kötü çözümü seçti: Arabaya tırmandı ve ince, dayanıksız çatıya iyi kötü tutunmaya çalışarak Dulcibeni'ye doğru süründü. Ama birkaç saniye sonra şaklayan kırbaç karşısında saldırıdan hemen vazgeçmek zorunda kaldı.

Pellegrino Sokağı'ndan son sürat çıkıp Campo di Fiore'ye giriyorduk ki, Ciacconio'yu gördüm. Çatının üzerinde dikilmiş, emaneti haçtan söküyor ve Kutsal Haçı var gücüyle Dulcibeni'nin üzerine fırlatıyordu. Arabanın hafifçe yön değiştirmesine bakarsak, isabet ettirdiği kesindi. Ciacconio bir kez daha ilerlemeye çalıştı, belki de Dulcibeni silahını tekrar doldurmadan, fırsattan yararlanmayı deniyordu.

"Dulcibeni bu atları durduramazsa, sonunda bir duvara çarpacağız" dedi Atto. Tekerleklerin taşlarda çıkardığı gürültü sesini örttüğü için zar zor duydum söylediklerini.

Bir kez daha kırbacın şakladığını işittik; araba yavaşlamıyor, tersine hızlanıyordu. Hiçbir dönemeci dikkate almadan ilerlediğimizi fark ettim.

"Pompeo, aman Tanrım, durdurun şu arabayı!" diye inlediğini işittik Tiracorda'nın arabanın içinden; tekerlek ve nalların takırtısından sesi çok zor duyuluyordu.

Martei ve Campitelli Meydanları'nı geride bırakmıştık; Savello Tepesi'ni sağında bırakmış olan arabanın delice yarışı, artık mantıktan yoksun ve sonu kötü bitecek gibi gözüküyordu. Yan yana meşalelerin ikiz izi alacakaranlığı sevinçle yararken, birkaç kaçak aylak, harmanilerine bürünmüş, bizim gürültülü patırtılı ve hızlı geçişimizi şaşkın suratlarıyla seyrediyorlardı. Hatta bir gece devriyesinin bile önünden geçtik; ama bizi durdurup sorgulamaya ne zamanı oldu, ne imkânı.

"Pompeo, yalvarırım" diye yakardı yine Tiracorda. "Durun, hemen durun!"

"Niçin durmuyor ki? Niye hep dosdoğru gidiyor?" diye bağırdı Atto.

Piazza della Consolazione'den geçiyorduk. Dulcibeni'nin kırbaçları ve Ciacconio'nun gurultuları susmuştu. Arabanın tepesine bir göz attığımızda, Dulcibeni'nin, ayakta, sürücü yerinde durduğunu, Ciacconio'yla birbirlerine sille tokat giriştiklerini gördük. Dizginler kendi haline bırakılmıştı.

"Tanrım!" diye haykırdı Atto. "Niçin sapmadığımızı anladım."

Aynı anda, Antik Roma Forumu kalıntılarının hayranlıkla seyredilebileceği Campo Vaccino'nun uzun meydanına daldık. Çılgın bakışlarımızla sol taraftaki Septimus Severius'un zafer takını ve sağda, Iupiter Stator Tapınağı'nm kalıntılarını, Farnese Bahçeleri'nin girişini ve dip tarafta da, giderek yakınlaşan Titus Takı'nı fark ettik.

Campo Vaccino'nun pek kötü haldeki zemini, ilerleyişimizi daha da tehlikeli kılıyordu. Yere devrilmiş iki Roma sütunundan mucize eseri kurtulduk. Sonunda Titus Takı'nın altından geçtik ve bir sonraki inişli yola girdik. Çılgınca bir hızla yol alıyorduk. Hiçbir şey bizi durdura-

bilecek gibi gözükmüyordu, tam bu sırada Dulcibeni'nin öfkeli sesi çınladı: "Pis köpek, cehenneme kadar yolun var!"

"Gfrrrlûlbh!" diye küfretti karşılık olarak Ciacconio.

Grup, Colosseum'un muhteşem ve ilgisiz kalıntılarının on altı yüzyıldan beri hâkim olduğu geniş alana utkulu bir edayla girerken, grimsi ve hırpani bir yığın arabanın altına yuvarlandı.

Görkemli amfitiyatroya yaklaşırken, ayaklarımızın altında kuru bir gürültü işittik. Arka dingil, bitmek bilmeyen koşunun gerilimine dayanamamış, araba sağa yatmıştı. Atto'yla ben, araba devrilmeden kendimizi yere attık, korkudan ve şaşkınlıktan çığlıklar atarak yerde yuvarlandık. Hemen yanımızda dönen büyük tekerleklerin çarklarından mucize eseri kurtulduk. Atlar yere yuvarlanırken, araba ve iki yolcusu, toprak, çakıl taşı ve yabani otlardan oluşan acılı bir kefenin üzerine tam anlamıyla kayıp uçarak parçalanmışlardı.

Doğal olarak bir süre sersemleyip olan biteni anlayamadıktan sonra, doğruldum. Kendimi iyi hissetmiyor olsam da, yaralı değildim. Araba, yan yatmış duruyordu; boşlukta dönmeye devam eden tekerleği, içinde bulunanların başına pek hoş olmayan şeyler geldiğine işaret ediyordu. Sönmüş olan yan meşalelerden duman tütüyordu.

Biraz önce düşen grimsi leke, zavallı Ciacconio'dan başkası değildi. Onu arabadan aşağıya Dulcibeni'nin atmış olduğunu biliyorduk. Ama dikkatimizi hemen başka yöne çevirdik. Atto bana arabanın kapılarından birini gösterdi. Açıktı ve kahramanca göğe doğrulmuştu. Duru-

mu hemen anladık. Oyalanmadan içeri atladık. Tiracorda, inleyerek ve bilincini kısmen yitirmiş bir halde yatıyordu. Atto'nun önüne geçerek, köşeleri metalli, deriden ağır bir valizi Papa Hekimi'nin ellerinden söküp aldım. İçinin çınlamasından, büyük bir olasılıkla içinde bir çömleğin bulunduğu anlaşılıyordu. Hiç kuşkusuz, Ciacconio'nun ele geçirdiğini gördüğümüz nesneydi bu: Hekimlerin sülüklerini bir yerden bir yere taşımalarını sağlayan sıkı sıkıya kapalı çömleğin kutusu.

"Artık bizim!" diye pek sevindim. "Kaçalım, hadi!"

Oysa, daha cümlemi tamamlamamıştım ki, güçlü bir el beni sertçe yere fırlattı, ben de değersiz bir çıkın gibi yuvarlandım. Dulcibeni'ydi. Kendine gelmişti belli ki. Şimdi valizi benden almaya çalışıyordu. Ama bir kirpi gibi avımın üzerine kapanmış, kollarım, bacaklarım, gövdemle onu koruyordum. Dulcibeni beni böylece koluyla tutup kaldırmışsa da, değerli yükümden ayırmayı başaramamıştı.

Yaşlı Jansenist güçlü gövdesiyle beni ezerken, acı verici sayısız yumruk indirirken, Rahip Melani onun öfkesine karşı durmaya çalışıyordu. Boşuna: Dulcibeni yüz kişi gücündeydi. Üçümüz de yerde yuvarlandık. Karmakarışık ve öfkeli bir dalaş içinde birbirimize dolanmıştık.

"Bırak beni Melani" diye bağırıyordu Dulcibeni. "Ne yaptığını bilmiyorsun sen, bilmiyorsun!"

"Öyle mi, kızının öcünü almak için Papa'yı öldüreceksin ha? Yarı zenci bir piçin, öyle mi?"

"Yapamazsın sen..." diye karşılık verdi Dulcibeni, soluk soluğa. O sırada Atto kolunu kıvırmayı başarmıştı.

Pompeo burnunun üzerine bir yumruk indirdi, inleyen rahip yere düştü, ölü gibiydi.

Ben hâlâ valize yapışmış duruyordum ki Dulcibeni bana döndü. Korkudan taş keserek yerimden kımıldayama-

dım. Bileklerimi tutup mengene gibi sıkarak, valizin sapını bıraktırdı bana. Sonra yeniden arabaya yöneldi.

Ay ışığında, bakışlarımla takip ettim onu. Bir süre sonra arabadan çıkıp, küstahça yere atladı. Sol elinde valizi tutuyordu.

"Ötekini ver bana. Evet, aferin, arkada" dedi arabanın içine seslenerek.

Sonra sağ elini arabanın kapısından içeri sokup, gözlerim beni aldatmadıysa, bir tabanca çıkardı. İlk silahı yeniden doldurmak yerine, kullanıma zaten hazır olan ikinci bir tabancayı almayı yeğlemişti haklı olarak. Atto bu arada yeniden ayağa kalkmış, hızla arabaya doğru koşuyordu.

"Rahip Melani" dedi Dulcibeni, küçümsemeyle tehdit arasında gidip geliyordu sesi, "madem insanların peşine düşmekten hoşlanıyorsun, şimdi tamamlayabilirsin yarım kalan işini."

Sonra geri dönüp Colosseum'a doğru koşmaya başladı.

"Kımıldama! Bana ver şu çantayı!" diye emretti Atto.

"Ama Sinyor Atto, Dulcibeni..." diye itiraz ettim.

"... silahlı, biliyorum" diye karşılık verdi Rahip Melani, ihtiyatlı bir şekilde yere doğru eğilirken. "Ama bu yüzden elimizden kaçacak değil."

Atto'nun kararlı ses tonu şaşırtmıştı beni ve kısacık, yakıcı bir anda, yüreğinde ve düşüncelerinde ne fırtınaların estiğini ve niçin o akşam Dulcibeni'nin peşine düşerken ölümü göze alıp, gözünü bile kırpmadan Tiracorda'nın arabasının arkasına atladığını sezdim.

Atto'nun karanlık entrikalara karışma konusundaki doğal yatkınlığı, düzencileri fark eder etmez göğsünü şişirmesine yol açan güçlü gururu; kısacası, kendi öz yapısında duyduğu, arzuladığı ve beslediği her ne varsa, he-

nüz tatmin edilmiş değildi. Dulcibeni hakkında yarım kalan keşifleri, kendi burgaçlarına çekmişlerdi Melani'yi. Ve artık rahip, ne bu burgaçtan kendini kurtarabilir, ne de kurtarmayı isterdi. Bilmek istiyordu, sonuna kadar. Atto, vebalı sülüklerini elinden almak için koşmuyordu Dulcibeni'nin ardından; onun sırlarını istiyordu.

Bu görüntü ve düşünceler art arda gözlerimin önünden Tiracorda'nın arabasından bin kat daha hızlı geçerken, Dulcibeni Colosseum'a doğru kaçıyordu.

"Peşinden gidelim ama hep yere eğilerek" diye uyardı Atto.

İtiraz etmeye ceasaret edemeden, yerine getirmek zorunda olduğumuz cesur görevin bilinci içinde, haç çıkarıp peşinden gittim.

Dulcibeni, göz açıp kapayıncaya kadar kaybolmuştu Colosseum'un karanlık sütunlu girişinde. Atto, yakamdan sağa doğru çekti beni, avıyla aynı yoldan gitmek istiyormuş gibi; ama sütunlu girişin dışında.

"Tabancasını yeniden doldurmadan ansızın yakalamalıyız onu" diye fısıldadı bana.

Zikzaklar çizerek Colosseum'un kemerlerine vardık. Önce taş blokların çevresine sarmaşık yaprakları gibi tutunarak, güçlü taşıyıcı sütunlardan birine yanaştık. Sonra sütunlu girişe bir göz attık: Dulcibeni'den ne bir iz vardı, ne bir ses.

Kulak kabartarak, birkaç adım ilerledik. Hayatım boyunca Colosseum'un kalıntıları arasında topu topu ikinci dolaşmamdı bu; ama yine de buraya baykuş ve yarasala-

rın yanı sıra, adaletten kaçmak ya da iğrenç işlerini görebilmek için saklanan kadın satıcılarının, hırsızların ve her türden uğursuzun sık sık dadandığını biliyordum. Karanlık yüzünden hemen hiçbir şey göremiyorduk; arada bir, ayın utangaççа aydınlattığı göğün yansısının üzerine düştüğü şeyler seçiliyordu yalnızca...

Büyük sütunlu girişte temkinli adımlarla ilerliyorduk, neredeyse avımızı bulmaktan çok, toprağa yarı gömülü bir taş kapağa takılmamaya özen göstererek. Sütunlu girişin kemerinde ve sağımızda yükselen duvarda adımlarımızın ve hareketlerimizin gürültüsü yankılanıyordu; bu duvar, amfitiyatroyu sütunlu girişten ayırıyordu ve üzerinde büyük arenaya bakma imkânı veren dikey dar açıklıklar oyulmuştu düzenli aralıklarla. Kaçınılmaz ayak seslerimizin ve hareketlerimizin hışırtısı dışında hiçbir şey duyulmuyordu. Bu yüzden, karanlıkta, açık seçik ve doğrudan, bir ses belirdiğinde irkildik: "Zavallı Melani, sonuna kadar Kral'ımn kölesisin."

Atto donup kaldı: "Dulcibeni, neredesin?"

Bir an sessizlik oldu.

"Göğe çıkıyorum, Tanrı'yı yakından görmek istiyorum" diye tısladı Dulcibeni. Kulağa hem yakın, hem uzak gibi gelen sesi belirsiz bir yerden geliyordu.

Boş yere çevreyi kolaçan ettik.

"Dur da konuşalım" dedi Atto. "Durursan, seni ihbar etmeyeceğiz."

"Bir şey mi öğrenmek istiyorsun, rahip? Pekâlâ, arzunu yerine getireceğim. Ama önce beni bul!"

Dulcibeni uzaklaşıyordu; ama sütunlu girişin altında ne önümüzdeydi, ne arkamızda, ne de Colosseum'un dışında.

"İçeride olmalı" dedi Atto.

Ancak daha sonra, bu olaylardan epey sonra, öğrenecektim: Amfitiyatronun içini sütunlu girişten ayıran ama büyük arenayı hayranlıkla seyretme imkânı sağlayan duvarı hırsız uğursuz takımı sık sık tahrip ediyordu. Arenaya serbestçe ancak yapının iki ucunda bulunan büyük tahta parmaklıklardan girilebilirdi; belli ki parmaklıklar, geceleyin kapalıydı. Bu nedenle, kalıntıları işe yarar, gizli bir yuvaya çevirmek için, kadın satıcıları ve sokak kadınları, duvarda gedikler açıyorlardı. Yetkililerin zamanında onardıkları pek olmuyordu bu gedikleri.

Bu tür geçitlerin birinden geçmişti belli ki Dulcibeni. Rahip Melani, söz konusu geçidi bulmak için, duvarı incelemeye koyuldu hemen.

"Gel, gel, Melani" diyerek bizimle alay ediyordu bu arada Dulcibeni. Sesi giderek uzaklaşıyordu.

"Lanet olsun, onu bulama... işte burada!" diye haykırdı bu arada Atto.

Bu bir delikten çok, duvarda, normal boydaki bir insanın bel hizasına gelen, dar açıklıklardan birinin genişletilmiş haliydi yalnızca. Birbirimize yardım ederek aradan geçtik. Ben arenanın içine girerken, korkudan tüylerimin ürperdiğini hissettim. Dışarıdan uzanan bir el omzumdan yakalamıştı. Tam buralara dadanmış suçlulardan biridir diye düşünüp bağırmak üzereyken, tanıdık bir ses sessizliğe çağırdı beni: "Gfrrrlûlbh."

Ciacconio bizi tekrar bulmuştu ve şimdi Dulcibeni'yi yakalamak gibi güç bir işte yardımımıza koşmak için sabırsızlanıyordu. Aziz Avcısı da duvardan inerken, bir oh çekip rahatladım ve haberi Atto'ya bildirdim.

Rahip çoktan keşfe çıkmıştı. Colosseum'u çevreleyen duvar ile ortadaki alan (bu alanın kumu, pagan kalaba-

lıkların çılgınlığına hep birlikte kurban edilmiş gladyatörlerin, aslanların ve Hıristiyan şehitlerinin kanıyla yoğrulmuştu) arasında uzanan çok sayıdaki koridorlardan birinde bulunuyorduk.

Colosseum'un ortasına doğru aşama aşama alçalan yüksek taş duvarların arasında tek sıra halinde yürüyorduk. Bu duvarlar, ortadaki arenayı çepeçevre kuşatıyordu; belli ki bir zamanlar –kolaylıkla tahmin edilebileceği gibi– seyircilerin oturdukları oturma yerleri bunların üzerinde yükseliyordu. Gece vakti, kısmen tahrip olmuş duvar, kemer ve geçitlerin rutubeti ve pis kokusu, bir de yarasaların hışır hışır ve delice uçuşları buradaki ortama puslu ve tehditkâr bir görünüm veriyordu. Küf ve dışkı kokusu yüzünden, mucizevi koku alma duyusuyla Ciacconio bile, Dulcibeni'yi hangi yönde araması gerektiğini fark edemiyordu. Aziz Avcısı'nın burnunu defalarca havaya diktiğini ve bir normal, bir hayvanlar gibi soluk alıp vererek havayı kokladığını gördüm; ama boşuna. Yalnızca Colosseum'un en yüksek sıralarının bile beyaz taşının üzerine yansıyan ay ışığı, insanın ruhunu bir ölçüde rahatlatıyor ve yıkıntılar arasında, elimizde lamba olmasa da, bir yıkıntıyla öteki arasında açılan sayısız boşluğa yuvarlanmaksızın ilerlememize imkân veriyordu.

İşe yaramayan bir keşiften sonra, Atto sabırsızlanarak durdu.

"Dulcibeni, neredesin?" diye bağırdı.

Yalnızca kalıntıların kaygı verici sessizliği karşılık verdi ona.

"Ayrı ayrı arayalım mı?" diye önerdim.

"Hayatta olmaz" dedi Atto. "Aklıma gelmişken, dostların ne âlemde?" diye sordu Ciacconio'ya.

"Gfrrrlûlbh" cevabını verdi Aziz Avcısı elini kolunu sallayarak. Aziz Avcısı takımının kalanının, yürüyerek geliyor olsalar da, gecikmeden burada olacaklarını ima ediyordu.

"İyi. Takviye güce ihtiyacımız var yakalamak için Dulci..."

"Kralların Kölesi, gelip yakalamayacak mısın beni?"

Dulcibeni bizi harekete geçmeye çağırmıştı yeniden. Bu kez, ses kesinlikle başımızın üzerinden geliyordu.

"Aptal Jansenist" yorumunu yaptı alçak sesle Atto, belli ki bu kışkırtmadan rahatsız olmuştu, sonra haykırdı: "Yaklaş Pompeo, yalnızca konuşmak istiyorum seninle."

Karşılık olarak gürültülü bir kahkaha işittik.

"Pekâlâ, ben geliyorum" karşılığını verdi Atto.

Aslında bunu söylemesi kolaydı; ama yapması o kadar kolay değildi. Colosseum'un ortadaki arena ile dış cephe arasındaki kısımdan oluşan içi, çökmüş duvarlar, parçalanmış sütun baştabanları ve başları kopmuş sütunların labirent gibi birbirini izlediği bir alandı; burada, yıkıntıların darmadağınık ve sefil hallerine bir de yön bulmanın güçlüğü ve cılız ışık ekleniyordu.

Yüzyıllar boyunca Colosseum önce terk edilmiş, sonra da pek çok kilisenin (doğru ve kutsal) yapımı için çok sayıda papa tarafından mermer ve taşlarının büyük bölümünden yoksun bırakılmıştı; daha önce söylediğim gibi, arenaya doğru uzanan eski oturma yerlerinden geriye yalnızca destek duvarları kalıyordu. Destek duvarları, arenanın çevresinden dış duvar kuşağının tepesine kadar yelpaze şeklinde uzanıyordu. Onlara paralel olarak, dar geçitler uzanıyor; bu geçitler, stadyumu bir bütün olarak kuşatan sayısız eşmerkezli yuvarlak koridoru birbirine

bağlıyordu. Bunların tamamı, şimdi içinde yol aldığımız çözümsüz labirenti oluşturuyordu.

Dulcibeni'nin sesinin gelir gibi olduğunu sandığımız noktaya yaklaşmaya çalışarak, yuvarlak koridorlardan birinin bir bölümünü katettik. Çabamızın boş olduğu ortaya çıktı. Atto, soru soran gözlerle Ciacconio'ya baktı. Aziz Avcısı genişlemiş burun delikleriyle havayı yeniden yokladı ama sonuç elde edemedi.

Dulcibeni güçlüklerimizi anlamış olmalıydı; çünkü bir süre sonra yeniden duyuldu sesi: "Rahip Melani, sabrımı taşırmaya başlıyorsun."

Beklediğimizin tersine, sesi hiç de uzaktan gelmiyordu; ama kalıntıların yarattığı yankılar, kaçak adamın alaycı sözlerinin kaynaklandığı yönü saptamamızı engelliyordu. İşin tuhafı, sesinin gürültülü yankıları söner sönmez, ses rengi epey tanıdık, kesik kesik ve yinelenen bir ıslık işitir gibi oldum.

"Siz de işittiniz mi?" diye sordum Atto'ya sesimi yükselterek. "Sanki... sanki tütün çekiyor burnuna."

"Tuhaf" yorumunu yaptı rahip, "böyle bir anda..."

"Bu akşam da, yemeğe inmediğinde, aynı şeyi yaptığını işittim."

"Yani tam planını tamamlamak için uygulamaya sokacağı andan biraz önce" dedi Rahip Melani.

"Doğru. Daha önce de burnuna tütün çekerken görmüştüm onu" diye ekledim, "krallıklar üzerine, yoz hükümdarlar üzerine ve benzeri konuşmalarından önce. Ve tütünü aldıktan sonra daha uyanık ve enerji dolu olduğunu fark ettim. Sanki zihnini açmasına yarıyordu ya da... güç kazanmasına, evet."

"Anladığımı sanıyorum" diye mırıldandı Atto kendi kendine; ama aniden sustu.

Ciacconio kollarımızdan çekiştiriyor, arenanın ortasına doğru sürüklüyordu bizi. Aziz Avcısı, Dulcibeni'nin kokusunu daha kolay alabilmek için labirentten dışarı çıkmıştı. Gerçekten de, açık alana ulaşır ulaşmaz, burnunu havaya dikti ve irkildi: "Gfrrrlûlbh" dedi, parmağıyla Colosseum'un dev ve erişilmez duvarları üzerindeki bir noktayı işaret ederek.

"Emin misin?" diye sorduk birlikte, yerin tehlikeli ve erişilmez oluşundan belli belirsiz bir kaygı duyarak.

Ciacconio başıyla onayladı ve hemen hedefimize doğru harekete geçtik.

Stadın çevre duvarları üst üste bindirilmiş üç büyük sıra kemerden oluşuyordu. Ciacconio'nun bize gösterdiği nokta, orta sıradaki bir kemerdi; yerden yüksekliği, belki de Donzello Ham'nın tamamından daha fazlaydı.

"Oraya nasıl çıkacağız?" diye sordu Rahip Melani.

"Söyle de, canavarların yardım etsinler sana" diye bağırdığını işittik Dulcibeni'nin. Bu kez Atto sesini yeterince alçaltmadan konuşmuştu.

"Haklısın, iyi fikir" diye gürledi karşılık olarak. "Yanılmıyordun" diye ekledi sonra Ciacconio'ya dönerek, "ses oradan, yukarıdan geliyor" dedi.

Bu arada Ciacconio labirent boyunca çoktan aceleyle ilerliyordu önümüzde. Gün boyunca açık tutulan ve insanların amfitiyatroya girmesini sağlayan iki büyük tahta parmaklıktan birine doğru götürdü bizi. Tam parmaklığın önünde geniş ve dik bir merdiven uzanıyor, görkemli Colosseum anıtının içine giriyordu.

"Buradan çıkmış olmalı" diye fısıldadı Melani.

Gerçekten de merdiven binanın birinci katma, yani ikinci sıra kemerlerin hizasına çıkıyordu. Son merdiveni de tırmandıktan sonra açıklığa çıktık ve kendimizi tüm

amfitiyatroyu kateden halka şeklinde kocaman bir koridorda bulduk. Çıktığımız yer, oturma yerleri düzeyinden oldukça yüksekti ve ay ışığı daha canlı, daha cömert yayılıyordu ortalığa. Buradan ortadaki açık alanın, oturma yeri kalıntılarının ve üzerimizde anıtın tüm kütlesini kapsayan, göğe doğru görkemli bir biçimde yükselen duvarların görüntüsü olağanüstüydü. Hızlı tırmanış yüzünden soluğumuz kesilmiş, neredeyse hedefimizi unutarak bir an durduk; hayranlık uyandırıcı manzaraya kaptırmıştık kendimizi.

"Neredeyse vardın, Kralların Muhbiri!" diye sağdan yeniden bize seslendi Dulcibeni'nin keskin ve hırıltılı sesi.

Sağdan bir patlama dehşete düşürdü bizi ve neredeyse anında yere attık kendimizi. Dulcibeni üzerimize ateş etmişti.

Birkaç adım ötemizden gelen kuru gürültüler gene yerimizden sıçrattı bizi. Yerde sürünerek yaklaştım ve Dulcibeni'nin sert düşüşün etkisiyle neredeyse parçalanmış tabancasını buldum.

"İki kez ıskaladım, yazık! Cesaret Melani, artık silahlarımız denk."

Tabancayı Atto'ya uzattım; Dulcibeni'nin bulunduğu yöne doğru düşünceli düşünceli baktı o. "Anlayamadığım bir şey var" dedi, biz sesin ve tabancanın geldiği noktaya yaklaşırken.

Benim de anlayamadığım bazı şeyler vardı. Büyük merdiveni çıkarken, epey kuşkuya kapılmıştım. Dulcibeni, Colosseum'un kalıntıları arasında, ay ışığında bu tuhaf kovalamacaya niçin çekmişti bizi, değerli zamanı yitirip kolluk güçlerince suçüstü yakalanmayı göze alarak? Niçin bu kadar istemişti, arzuladığı her şeyi açıklamayı

vaat ederek, bu yükseklere kadar sürüklemeyi Rahip Melani'yi?

Zamanın yıprattığı eski basamakları soluk soluğa tırmanırken, uzaktan gelen çığlıkların yankısını işitmiştik. Ortak bir hedefe yönelen birliklerin savaş uğultusunu andırıyordu.

"Bunu biliyordum" yorumunu yapmıştı Rahip Melani soluk soluğa. "Kolluk güçlerinin ve bölge amirlerinin boy göstermemesi imkânsızdı. Arabadaki o çılgınca gidişiyle Dulcibeni, kimsenin dikkatini çekmemeyi umamazdı."

Avımızın alaycı kışkırtmaları arayışımızı kolaylaştırmıştı. Ama ona ulaşmakta epey güçlük çekeceğimiz hemen belli oldu. Gerçekten de, Dulcibeni oturma yerlerinin destek duvarlarından birinin tepesine çıkmıştı; bizim bulunduğumuz koridordan duvar eğik olarak çevre duvarının küçük bir penceresine kadar çıkıyordu. Colosseum'un neredeyse en tepesinde bulunuyordu bu pencere.

Tek başına duruyordu orada. Küçük pencerenin boşluğuna rahatça oturmuş, sırtını duvara dayamıştı, sülük valizini hâlâ sıkı sıkıya tutuyordu kollarının arasında. Şaşırdım: Oraya kadar çıkıp sığınabilmek büyük bir beceri gerektirmiş olmalıydı; köşesinde tehlikeli bir şekilde durduğu eğik duvarın altında, gerçekten de korkunç ve son derece tehlikeli bir boşluk vardı. Bu boşluğa yuvarlanacak kişiyi dehşet verici bir son bekliyordu. Küçük pencerenin öte tarafında tam iki binanın yüksekliğine eşit bir uçurum vardı; Dulcibeni bundan hiç de rahatsız olmuşa benzemiyordu. Demek ki, kaçağın çevresinde korkunç ve yüce üç evren uzanıyordu: Colosseum'un büyük arenası, ön cephenin dışındaki korkunç uçurum ve bu ge-

cenin uğursuz ve görkemli sahnesine damgasını vuran yıldızlı gökyüzü.

Bu arada, Colosseum'un altında yabancıların sesleri ve siluetlerini seçer gibi oluyorduk. Kolluk güçleri gelmiş olmalıydı. Artık avımızla aramızda, orta genişlikte bir şehir sokağından daha dar bir alan vardı.

"Geldiler işte, papalık tacı giymiş tefecinin, Como'lu doymak bilmez hayvanın kurtarıcıları" diyerek bir kahkaha patlattı Dulcibeni. Kahkahanın, öfke ile sevincin çılgın birleşmesinin bir ürünü, aynı zamanda zoraki ve yapay olduğunu fark ettim.

Atto bana ve Ciacconio'ya soru soran bir bakış fırlattı. Dulcibeni yeniden burnunu çekmeye başladı, sonra bir kez daha.

"Bunu anlamıştım, biliyorsun" dedi Atto.

"Söyle, söyle, Melani, söyle bana, neyi anlamıştın" diye haykırdı Dulcibeni, yeniden oturarak.

"Tütünün, tütün olmadığını..."

"Aferin yahu. Sana ne diyeceğim, biliyor musun? Haklısın. Pek çok şey göründüğü gibi değildir."

"O tuhaf kuru yaprakları çekiyorsun burnuna, hani şu adı..." diye vurguladı Atto.

"Mamakoka!" diye haykırdım.

"Bu ne kavrayış! Hayran kaldım!" diye karşılık verdi Dulcibeni iğneleyici bir üslupla.

"İşte bu yüzden geceleri yorulmuyorsun" dedi rahip. "Ama, gündüzleri öfkelisin ve daha da ihtiyaç duyuyorsun bu yapraklara, o yüzden de burun deliklerini onlarla dolduruyorsun. Sonra kızının hâlâ var olduğunu hayal ederek, aynanın karşısında tek başına uzun uzun konuşmaların oluyor. Ve hükümdarlarla tahtlara ilişkin çılgın konuşmalarından birine başladığında, kuduruyorsun ve

kimse durduramıyor seni; çünkü o ot vücudu destekler ama... kısacası, aklı bulandırır ve insanı deli eder. Yoksa yanılıyor muyum?"

"Bakıyorum da, ufaklık çırağını doğal yazgısına –hükümdarları eğlendirme, seyircileri hayrete düşürme– bırakmak yerine, ona muhbirlik mesleğini öğreterek kendini eğlendirmişsin" karşılığını verdi Dulcibeni, benden intikam almayı amaçlayan tumturaklı bir kahkahayla.

Şu var ki, Jansenist'i kapısının arkasından dinlediğim ve her şeyi rahibe rapor ettiğim doğruydu.

Dulcibeni, eğik duvarın üzerine çevik bir hareketle zıpladı, ayaklarının dibindeki uçurumu unutmuştu. Ve genişliği üç adımı aşan büyük cephe duvarının tepesine çıkıverdi (elindeki valizin verdiği rahatsızlığa rağmen).

Düşmanımız şimdi ayaktaydı ve neredeyse görkemli bir biçimde tepemizde yükseliyordu. Birkaç adım yanında, sağında, insan boyundan yüksek, büyük ahşap bir haç göğe doğru uzanıyordu; yapının Hıristiyan şehitlerinin anısına adandığını göstermek için Colosseum'un ön yüzüne koyulmuştu.

Dulcibeni aşağıya, Colosseum'un dışına doğru baktı: "Cesaret Melani, birazdan gelir takviye güçler. Aşağıda bir grup kolluk gücü var."

"O halde söyle bana, onlar gelmeden önce" diye sözünü sürdürdü Atto. "Niçin öldürmek istiyorsun XI. İnnocentius'u?"

"Biraz kafa yor bakalım" karşılığını verdi Dulcibeni duvarın ucuna doğru geri çekilerek. Tam o sırada Atto da çevre duvarına giden dar duvara çıkmayı başarıyordu.

"Sana ne yaptı, lanetledi mi?" diye sıkıştırdı Atto boğuk bir sesle. "Hıristiyan inancına leke mi düşürdü, utanca, yüzkarasına mı boğdu o inancı? Sen böyle düşünüyor-

sun, öyle değil mi? Söyle, Pompeo, bütün Jansenistler gibi, sen de cin çarpmışlardansın. Herkesten nefret ediyorsun, Pompeo; çünkü kendinden nefret etmeyi beceremiyorsun."

Dulcibeni karşılık vermedi. Bu arada, çıplak taşa sıkıca tutunan Atto, yukarı, konuştuğu kişiye doğru giden duvarın kenarına güçlükle tırmanıyordu.

"Adadaki deneyler" diye sözlerine devam ediyor, bir yandan da duvarın kenarına kolları ve bacaklarıyla beceriksizce tutunuyordu, "Tiracorda'yı ziyarete gidişlerin, yeraltı dehlizlerinde geçirdiğin geceler... Bütün bunları yarı inançsız, kancık bir piç için yaptın, seni zavallı kaçık! Denize atmadan önce karının karnını çizdirip piçini peydahlatma onurunu bağışladıkları için Huygens'e, sonra o yaşlı salya sümük Feroni'ye teşekkür etmeliydin."

Rahip Melani'nin beklenmedik bir biçimde sarf ettiği bu acımasız, bayağı sözler karşısında ağzım açık kalmıştı. Sonradan anladım: Atto, Dulcibeni'yi kışkırtıyordu patlaması için. Amacına ulaştı.

"Kes sesini, hadım seni, Allah'ın yüz karası; sen ancak kıçını çizdirmeyi bilirsin" diye gürledi uzaktan Dulcibeni. "Kuşunu boka daldırmaktan hoşlandığını anlamıştım. Meğer beynin de dopdoluymuş bo..."

"Kızını, Pompeo" diye hemen araya girdi Atto. "Yaşlı Feroni kızını satın almak istiyordu, değil mi?"

Dulcibeni, afallayıp inledi. "Devam et, doğru yoldasın" demekle yetindi gene de.

"Bakalım" diye devam etti Atto, tırmanmak için gösterdiği çabadan soluğu tükenmişti; ama gene de gitgide yaklaşıyordu Dulcibeni'ye, "Huygens, Feroni'nin işleriyle ilgileniyordu; bu yüzden, Odescalchi'lerle sık sık pazarlık

ediyordu, dolayısıyla seninle de. Bir gün, Huygens kızını görüp abayı yaktı ona. Feroni denen o geri zekâlı, her zamanki gibi, ne pahasına olursa olsun kızı ona vermek istiyordu. Odescalchi'lere kızı satın almak istediğini söyledi, belki de Huygens kızdan bıktığında geri satmak üzere. Hatta belki de, o dönemde henüz kardinal olan XI. İnnocentius'tan aldı kızı."

"Ondan ve yeğeni Livio'dan, lanet olasıcalar!" diye düzeltti Atto'yu Dulcibeni.

"Sen yasal olarak karşı koyamadın" diye sözünü sürdürdü Atto, "çünkü annesiyle –sefil bir Türk cariyesi– evlenmeye tenezzül etmemiştin; işte bu yüzden öz kızın senin değil, Odescalchi'lerindi. Bunun üzerine bir çare buldun: Arayıp tarayıp bir rezaletlerini açığa çıkardın efendilerinin, Odescalchi'lerin onuruna leke sürdün. Kısacası, onlara şantaj yaptın."

Dulcibeni gene sustu; bu kez suskunluğu hiç olmadığı kadar onaylama anlamı taşıyor gibiydi.

"Yalnızca bir tarih eksik" diye devam etti Atto. "Kızın ne zaman kaçırıldı?"

"1676'da" dedi Dulcibeni buz gibi bir sesle. "Yalnızca on iki yaşındaydı."

"Yeni papanın seçilmesinden hemen önce, değil mi?" diye sordu Atto, bir adım ileri atarak.

"Sanırım anladın."

"Yeni papa seçimi için hazırlıklar yapılıyordu ve önceki seçimde kıl payı farkla seçimi yitiren Kardinal Benedetto Odescalchi bu kez kazanmaya kararlıydı. Ama sen, şantajla avcunun içinde tutuyordun onu: Belli bir haber öteki kardinallerin kulağına gidecek olsa, büyük bir skandal patlak verir ve seçimi falan unutmak gerekirdi. Buraya kadar tamam mı?"

"Fazlası var, eksiği yok" dedi Dulcibeni, şaşkınlığını gizlemeden.

"Nasıl bir skandal söz konusuydu, Pompeo? Odescalchi'ler ne yapmıştı?"

"Önce hikâyeni bitir sen!" diye çağrıda bulundu Dulcibeni ona küçümseyerek.

O yükseklikte daha hissedilir olan akşam rüzgârı, hiç durmadan çarpıyordu yüzümüze. Korkudan mı, yoksa soğuktan mı titrediğimi bilmiyordum.

"Hayhay" dedi Atto. "Şantajla kızının satılmasını engelleyeceğini sanıyordun. Oysa kendi elinle ölüm fermanını imzaladın. Feroni, belki bizzat Odescalchi'lerin suçortaklığıyla, kızını kaçırdı ve böylece Benedetto papa seçilmesi için gereken süre boyunca çeneni kapattı. Ondan sonra, kızını bulmaya çalıştın. Ama pek becerikli olduğun söylenemez."

"Felemenk'i bir uçtan bir uca, köşe bucak dolaştım. Tanrı biliyor ya, daha fazlası gelmezdi elimden" diye gürledi Dulcibeni.

"Kızını bulamadın, üstelik tuhaf bir kazanın kurbanı oldun: Birisi seni pencereden aşağı uçuruverdi ya da ona benzer bir şey ve sen kurtuldun."

"Aşağıda bir çit vardı, talihim yaver gitti" diye tamamladı Dulcibeni. "Devam et!"

Atto, Dulcibeni'nin bu kim bilir kaçıncı dürtüşü karşısında duraksadı. Dizginleri niçin bu kadar koyverdiğini düşünüyordum ben de.

"Roma'dan kaçtın, peşine düşmüşlerdi, korku içindeydin" diye devam etti Melani. "Kalanını zaten biliyordum: Jansenist oldun, Napoli'de Fouquet'ye rastladın. Asıl anlamadığım başka bir şey var: Şimdi intikam almak niye, aradan bunca yıl geçtikten sonra? Yoksa nedeni... hay Allah'ım, anladım."

Rahip Melani'nin, bir şaşkınlık ifadesi olarak elini alnına götürdüğünü gördüm. Bu arada duvarın bir bölümünü daha büyük bir ustalıkla geçmiş ve Dulcibeni'ye daha da yaklaşmıştı.

"Nedeni, Viyana'da savaş olması. Sen Papa'yı öldürürsen Hıristiyanların ittifakı parçalanır, Türkler zafer kazanır ve Avrupa'yı talan ederler, değil mi?" diye haykırdı Atto, şaşkınlık ve kızgınlıktan titreyen sesiyle.

"Avrupa zaten talan edildi, hem de kendi kralları tarafından" diye karşılık verdi Dulcibeni.

"Ah, lanet olası deli!" dedi Atto. "Sen istiyorsun ki... senin istediğin" ve alışılmamış bir şiddette üç, dört, beş kez aksırdı. Neredeyse kendini tutamayıp uçuruma düşecekti.

"Lanet olsun!" yorumunu getirdi ardından, canı sıkkın. "Eskiden tek bir şey aksırtırdı beni: Felemenk kumaşları. Ve şimdi sonunda anladım niçin o lanet olası hana girdiğimden beri hiç durmadan aksırdığımı."

Ben de anladım: Bunun sorumlusu Dulcibeni'nin eskimiş Felemenk giysileriydi. Bununla birlikte, aklıma birden, Atto'nun zaman zaman beni görünce de aksırdığı geldi. Belki de, diye düşündüm, Jansenist'in odasından henüz döndüğüm içindi. Ya da...

O sırada durum, düşüncelerimi sonraya ertelememi gerektiriyordu. Dulcibeni'nin amfitiyatronun cephesinin en üstünde yer değiştirdiğini gördüm, önce sola, sonra sağa. Tiracorda'nın arabasına bakmayı hiç ihmal etmiyordu.

"Benden sakladığın bir şeyler var hâlâ, Pompeo" diye bağırdı Atto, aksırık nöbeti geçmiş, dengesine kavuşmuş, duvarın üzerine ata biner gibi oturmuştu. "Odescalchi'lere neyle şantaj yapmayı başardın? Kardinal Benedetto'yu hangi sırla avcunun içinde tutuyordun?"

"Artık söyleyecek bir şey yok" diye kısa kesti Dulcibeni, Papalık Hekimi'nin arabasına yeniden bir göz atarak.

"Yo, böyle kaçamazsın! Hem, Pompeo, kızının hikâyesi pek makul değil. Bir papanın hayatına kastetmeye karar verdirecek kadar önemli değil. Nasıl olur! Önce annesiyle evlenmek bile istemiyorsun, şimdi ise kızın intikamını almak için bütün bunları yapıyorsun, demek öyle? Hayır, hikâyen sağlam değil. Hem bu papa sizin, Jansenistlerin dostudur. Konuş, Pompeo!"

"Seni ilgilendirmez."

"Sen öyle bana..."

"Pek Hıristiyan Kral'ın hafiyesine söyleyecek başka sözüm yok benim."

"Öyle ama sülüklerinle sen de Pek Hıristiyan Kral'a büyük bir hizmette bulunmak istiyordun: Tek darbede onu Papa'dan ve Viyana'dan kurtarmak."

"Sen Türklerle birlikte XIV. Louis'nin de kazanacağına gerçekten inanıyor musun?" karşılığını verdi Dulcibeni hınçla. "Zavallı alık! Hayır, Osmanlı dalgası Fransa Kralı'nın da kellesini uçuracak. Hainlere insaf yok; galibin kuralıdır bu."

"Demek ölümden sonra dirilme planın bu, gerçek Hıristiyan inancına böyle dönmeyi umuyorsun, öyle mi, hakiki Jansenist seni?" diye karşılık verdi Atto. "Öyle ya, Roma Kilisesi'ni ve Hıristiyan hükümdarları süpürüp atalım, bırakalım sunaklar yakılsın! Böylece şehitler zamanına geri dönmüş oluruz. Türkler tarafından boğazlanacak, ama inancı daha sağlam, daha güçlü olacağız! Peki sen buna inanıyor musun? Hangimiz daha alığız, Dulcibeni?"

Bu arada Atto'yla Dulcibeni'den uzaklaşmış ve birinci kata çıkmak için tırmandığımız merdivenin yanında bir

tür küçük bir terasa varmıştım; oradan Colosseum'un dışında olup biteni görebildim ve Dulcibeni'nin aşağıya niçin bu kadar dikkatle baktığını anladım.

Gerçekten de, arabanın çevresinde bir grup kolluk gücü koşturup duruyor ve uzaktan Tiracorda'nın sesi işitiliyordu. Bazıları bizi gözlüyordu. Birazdan, diye aklımdan geçiriyor ve korkuyordum aynı zamanda, gelip bizi tutuklamaları an meselesiydi.

Ama aniden ürpermeme yol açan, akşam serinliği değil, bir bağrıştı. Daha doğrusu, Colosseum'un önündeki açık alanın çepeçevre her yanından yükselen bir uğultu ve çok sayıda taşla sopanın atılmasının yol açmış olabileceği çıtırtılar.

Baskınlarını belli ki çok iyi planlamış olan Aziz Avcıları sürüsü, bağırıp çağırarak Colosseum'un önündeki düzlükte bitiverdiler. Ellerinde sopalarla değnekler, büyük bir hızla ilerliyorlardı, Bargello'nun adamlarına olup biteni anlayacak vakit bile tanımadılar. Kolluk güçlerinin meşalelerinin şurada burada yaydığı aydınlık, olanları görmemize kısmen yardımcı oluyordu.

Pusu, yıldırım gibi, düzensiz ve acımasız oldu. Bir grup saldırgan Konstantin Takı'ndan fırladı, ikinci bir grup Curia Hostilia kalıntılarına bakan bahçeleri çevreleyen duvarın dibinde belirdi, bir diğeri İsis ve Serapis Tapınağı'nın yıkıntılarından çıktı. Saldırgan güruhtan yüksek ve yabanıl bir savaş çığlığı yükseldi; bu ses, topu topu beş altı kişi olan kurbanları, sayıları iki kat fazla hasımları karşısında kargaşaya sürükledi.

Gruptan kopuk, şaşkınlıktan donup kalmış iki güvenlik görevlisi, Konstantin Takı tarafından gelen üç Aziz Avcısı'nın sopa, tırnak, tekme tokat, ısırık darbeleri altında yığılıp kaldılar. Çarpışma, her tür askeri kesinlik-

ten yoksun bir göğüs göğüse dövüşte hayvanca tutulmuş kol, bacak ve kafaların karmakarşık dalaşına yol açtı. Ama indirilen darbeler elbette öldürücü değildi; çünkü kurbanlar, epey hırpalanmakla birlikte, çok geçmeden San Giovanni'ye giden yola doğru yakışıksız bir şekilde geri çekildiler. Aziz Avcıları'nın pırıl pırıl ordusu karşısında dehşete kapılan diğer iki güvenlik görevlisi (bunlar, büyük bir olasılıkla bizi tutuklamak için Colosseum'a girmeye hazırlananlardı), kavgaya bile yeltenmeden San Pietro in Vincoli'ye giden yokuşa doğru tabana kuvvet kaçtılar. Homurdanan dört saldırgan bu ikisinin peşindeydi; aralarında Ugonio'yu seçer gibi oldum, o emsalsiz dilinden tanımıştım.

Tiracorda'nın arabasının yakınında duran diğer iki görevli için durum çok farklı oldu: İkisinden biri kendini kılıçla savunup, üç Aziz Avcısı'nı maharetle kendinden uzak tutmayı başardı. Bu sırada, yanındaki arkadaşı, at sırtında olan tek güvenlik görevlisi, şişko ve beceriksiz üçüncü bir kişiyi terkisine almaya çalışıyordu. Adamın boynuna asılmış bir torba vardı (gözlerim beni yanıltmıyorsa). Tiracorda'ydı bu. Belli ki güvenlik görevlisi onu gece işlenen suçların kurbanı kabul etmiş ve kurtarmaya karar vermişti. At, üzerindeki iki kişiyle birlikte Monte Cavallo istikametine doğru uzaklaştığında, atsız görevli de kaçmaya karar verdi ve karanlıkta gözden yitti. Colosseum yeniden sessizliğe gömüldü.

Bakışlarımı yeniden Atto'yla Dulcibeni'ye çevirdim. Onlar da, gözlerimizin önünde cereyan eden kavgaya bir süre için dalıp gitmişlerdi.

"Bitti, Melani" dedi Dulcibeni. "Sen kazandın, yeraltı zebanilerinle birlikte, ispiyonlama ve komplo kurma saplantınla, hükümdarların elini eteğini öpmeye duydu-

ğun sağlıksız arzunla... Şimdi bu torbayı açıp içindekini sana vereceğim. Belki de şu küçük çırak bunu senden daha çok arzuluyor."

"Evet, bitti" diye tekrarladı Atto, yorgunluktan iç çekerek.

Duvarın neredeyse kenarına gelmişti. Şimdi Dulcibeni'nin birkaç adım uzağındaydı. Colosseum'un dış duvarına tırmanıp düşmanının karşısına dikilmesine ramak kalmıştı.

Ama ben rahiple aynı fikirde değildim: Bitmemişti. Dulcibeni'yi geceler boyunca takip etmiş, soruşturmuş ve tahminlerde bulunmuştuk. Bunu da özellikle bir sorunun cevabını bulmak için yapmıştık: Nicolas Fouquet'yi kim zehirlemişti ve nasıl? Atto'nun Dulcibeni'ye sorduğu bin bir soru arasında bunun yer almadığını görmek şaşırtmıştı beni. Ama o bunu sormaktan kaçınmış olsa da, onun yerine benim sormamda bir engel yoktu.

"Başmüfettiş'i niçin öldürdünüz, Sinyor Pompeo?" diye sormaya cesaret ettim.

Dulcibeni gözlerini fal taşı gibi açtı ve iç karartıcı bir kahkaha attı.

"Pek sevgili rahibine sor bunu, delikanlı!" diye haykırdı. "Sor ona, kıymetli dostu Fouquet'nin nasıl olup da ayak banyosundan sonra rahatsızlandığını. Niçin çırpınıp durduğunu sor Melani'ye, zavallı adamın huzur içinde ölmesine bile izin vermeden, niçin sorularıyla bunaltı onu? Hem... sor ona, ayak banyosunun suyunda bunca güçlü ne vardı, bu denli kalleşçe öldürmeyi hangi zehrin başardığını sor ona."

İçgüdüsel olarak Atto'ya baktım; hazırlıksız yakalanmış gibi, hiçbir şey söylemedi.

"Ama sen..." diye araya girmeye çalıştı yalnızca.

"Ben o suyun içine farelerimden birini koydum" diyerek sözünü sürdürdü Dulcibeni, "ve biraz sonra, aklına gelebilecek en dehşetli biçimde can verdiğini gördüm farenin. Güçlü bir zehir, Rahip Melani, hem de kalleş. Ayak banyosu suyuna iyice karıştırıldığında, deriden ve tırnak aralarından hiç iz bırakmadan nüfuz ediyor, vücutta yol alarak iç organlara kadar çıkıyor ve onları amansızca kemiriyor. Yalnızca Fransa'nın usta ıtriyatçılarının yaratabileceği gerçek bir sanat eseri, değil mi?"

Tam o an hatırladım: Cristofano, Fouquet'nin cesedini ikinci kez yoklamaya gittiğinde, yerde ayak banyosu leğeninin yanında birkaç su birikintisi bulmuştu. Üstelik, o sabah yeri titizlikle kuruladığım halde olmuştu bu. Dulcibeni, sıvıdan örnek alırken, birazını yere dökmüş olmalıydı. Bu ölümcül sıvının birkaç damlasına hafifçe dokunmuş olduğumu anımsayınca ürperdim. Pek azdı, neyse ki, hafif bir rahatsızlık bile duymayacağım kadar az!

Sonra, Atto'ya dönerek, ekledi Dulcibeni: "Pek Hıristiyan Kral sana çok özel bir görev vermiş olmasın, Rahip Atto Melani? Korkunç bir şey; ama hayır diyemeyeceğin bir şey: Kral'a üstün bağlılığın bir kanıtı..."

"Yeter bu kadar, bunu yapmana izin vermem!" diye buyurdu Atto, en sonunda Colosseum'u çevreleyen büyük duvarın tepesine çıkmaya çalışarak.

"Pek Hıristiyan Kral, Fouquet'yi öldürmeni emrederken, ona karşı hangi aşağılık yalanları uydurdu sana?" diye üsteledi Dulcibeni. "Sen, sefil uşak, itaat etin. Ama sonra, kollarının arasında ölürken, Başmüfettiş hiç beklemediğin bir şeyler mırıldandı sana. Tahmin edebiliyorum, evet: Karanlık gizlere birkaç değini, ağızda gevele-

nen birkaç cümle, belki de hiç kimsenin anlamayacağı şeyler. Ama, ne olduğunu bilmediğin bir oyunun piyonu olduğunu anlaman için yeterliydi."

"Saçmalıyorsun, Dulcibeni, ben..." yeniden onun sözünü kesmeye çalıştı Atto.

"Ah! Hiçbir şey söylemek zorunda değilsin! O birkaç söz, seninle Fouquet arasında hep bir sır olarak kalacak, önemli olan bu değil" diye haykırdı Dulcibeni, şiddetlenmeye başlamış rüzgârla boğuşuyordu bir yandan da. "Ama o anda, Kral'ın sana ne kadar yalan söylediğini, seni ne kadar kullandığını anladın. Kendin için kaygı duymaya başladın. Bunun üzerine handa kalan herkesi soruşturmayı kafaya koydun. Dostunu öldürmek için gönderilişinin gerçek nedenini keşfetmeye çalışıyordun ümitsizce."

"Delisin, Dulcibeni, delisin ve kendi suçlarını gizlemek için beni suçlamaya çalışıyorsun, sen..."

"Ve sen, delikanlı" diye sözünü kesti Dulcibeni, yeniden bana dönerek, "sor bakalım rahibine: Niçin Fouquet'nin son sözleri 'Ah, demek doğruymuş' oldu? Başmüfettiş'in altın zamanlarının ünlü bir ezgisini hatırlatmıyor mu tuhaf bir biçimde? Rahip Melani, ezgiyi tanımamış olman imkânsız. Söyle bana, sen kendin kaç kez söylemişsindir bunu onun huzurunda? Ve Fouquet senin ihanetinin yol açtığı ıstırapla ölürken, bu sözleri sana hatırlatmak istedi. Tıpkı kendisini hançerleyenler arasında oğlu Brutus'un da olduğunu gören Jül Sezar gibi."

Atto karşılık vermiyordu artık. Duvarın üzerine çıkmıştı ve artık Dulcibeni'yle ikisi karşı karşıyaydılar. Ama rahibin suskunluğunun bir başka nedeni vardı: Dulcibeni, sülük valizini açmaya hazırlanıyordu.

"Söz vermiştim, ben sözümü daima tutarım" dedi. "İçindeki senin."

Sonra duvarın kenarına geldi ve valizi açarak boşluğa boşalttı.

Valizden (uzakta olmama rağmen, ben bile açıkça görebildim bunu) hiçbir şey çıkmadı. İçi boştu.

Dulcibeni güldü.

"Zavallı aptal!" dedi Melani'ye, "Burada sırf senin hakaretlerini işitmek için bütün bu vakti yitirdiğime inanıyor muydun gerçekten de?"

Atto'yla ikimiz içgüdüsel olarak birbirimize baktık, aklımızdan aynı düşünce geçiyordu: Dulcibeni, vakit kaybettirmek için buralara çekmişti bizi. Sülükleri, Colosseum'a girmeden önce arabada bırakmıştı.

"Şu anda, efendileriyle birlikte yolculuk ediyorlar, Papa'nın damarlarına doğru" diye ekledi alaycı bir sesle, kuşkularımızı doğrulayarak, "kimse onları durduramaz."

Atto yere çöktü, tükenmişti; Dulcibeni valizi boşluğa, Colosseum'un dışına fırlattı. Birkaç saniye sonra, valizin boğuk ve uğursuz gürültüsünü işittik.

Dulcibeni bu aradan yararlanıp cebinden enfiye kutusunu çıkardı ve biraz Mamakoka'yı güçlü bir biçimde burnuna çekti, sonra küçük kutuyu da boşluğa fırlattı. Kolunu, boşlukta, küçümseyici ve utkulu bir edayla sallamıştı.

Ama bu meydan okuma, dengesini kaybetmesine yol açtı. Hafifçe sendelediğini gördük, sonra dik konumuna yeniden kavuştu, daha sonra büyük tahta haçın bulunduğu sağ tarafa doğru eğildi.

Her şey bir anda oldu. Sanki amansız ve keskin bir ağrıya ya da ani bir rahatsızlığa yakalanmış gibi ellerini başına götürdü ve hiçbir biçimde varlığını fark etmemiş olduğu –öyle düşündüm– haça çarptı.

Tahta sembole çarpmasıyla zaten iğreti olan dengesini yitirmesi bir oldu. Vücudunun Colosseum'un içine düştü-

ğünü gördüm, üst üste birkaç adam boyu mesafeyi birkaç saniyede alıverdi. Talihin yardımıyla –yaşamını bu kurtardı–, hafif eğimli bir tuğla yüzeye çarptı önce. Sonra, Dulcibeni'nin gövdesi büyük bir taş zemine düştü. Tıpkı fırtınanın gücü karşısında güç durumda kalmış gemi enkazlarını bir ırmak yatağının karşılaması gibi, zemin de onu şefkatle karşıladı.

Diğer Aziz Avcıları'nın yardımı olmadan Dulcibeni'nin cansız gövdesini yerden asla kaldıramazdık. Yaşıyordu, birkaç dakika sonra kendine geldi.

"Bacaklarım... hissetmiyorum" oldu ilk sözleri.

Baronio'nun önderliğindeki Aziz Avcıları, yakınlarda bir yerde, belki de bir meyve satıcısının terk ettiği bir araba buldular. Eski, dökünтü bir şeydi; ama güçlerini birleştiren Aziz Avcıları sayesinde, zavallı Dulcibeni'nin yaralı bedenini taşımak için bu arabadan yararlanmayı başarabildik. Kuşkusuz, Atto'yla ben yaralıyı Colosseum'un kalıntıları arasında bırakabilirdik ama hemen bunun gereksiz ve tehlikeli bir gaddarlık olacağına karar verdik; er geç bulurlardı onu, üstelik handaki yoklamada eksik olduğu ortaya çıkınca, Cristofano ve yetkililer hakkında olası bir soruşturma söz konusu olurdu.

Ortaklaşa aldığımız Dulcibeni'yi kurtarma kararı beni rahatlattı. Kızının karanlık ve trajik öyküsüne duyarsız kalamamıştım.

Donzello'ya dönüş yolculuğu uzun ve üzücüydü. Kolluk güçlerine yeniden yakalanmamak için, en engebeli ara yolları seçtik. Suskun ve ürkek Aziz Avcıları, Tiracorda'nın sülüklerle birlikte çekip gitmesini engelleyeme-

diklerinden üzüntü içindeydiler. Papa'nın, yakalandığı ölümcül hastalığı yarın öğrendiğinde yaşayacakları acıyı ve bozgunu şimdiden hissediyorlardı. Diğer yandan, Dulcibeni'nin ümitsiz hali yüzünden kimse onu ihbar etmek istemiyordu. Aziz Avcıları'nın bir süre önce kolluk güçlerine yönelttikleri vahşi saldırı, sağduyu ve sessizliği gerektiriyordu. O geceden, düzen koruyucularının zihinlerinde, anılar dışında hiç iz kalmaması herkes için daha iyiydi.

Çok kalabalık ve fark edilmesi kolay bir grup oluşturmamak için, Aziz Avcıları'ndan bazıları bizden ayrıldı; veda yerine aceleci bir homurtu çıkarmayı unutmadılar. Yedi kişi kalmıştık: Ugonio, Ciacconio, Polonio, Grufonio, Atto, Dulcibeni (arabanın üzerinde) ve ben.

Arabayı sırayla iterek grup halinde ilerliyorduk; Donzello'ya geri dönmek için yeraltı tünellerine gireceğimiz Pantheon yakınlarındaki Gesù Kilisesi'nin oralardaydık. Birden Ciacconio'nun yavaşlamış olduğunu ve geride kaldığını fark ettim. Ona baktım: Ayaklarını sürüyerek güçlükle yürüyordu. Baştaki grubun dikkatini çektim ve Ciacconio'nun yanımıza gelmesini bekledik.

"Faşla aceleci telaş yormuş onu. Şoluğu kalmamış" yorumunu yaptı Ugonio.

Ama Ciacconio bitkin görünmekle kalmıyordu. Yanımıza varır varmaz, arabaya dayandı, sonra yere oturup sırtını duvara yasladı ve kıpırtısız kalakaldı. Soluğu kesik kesik ve hafifti.

"Ciacconio, neyin var?" diye sordum, kaygılı.

"Gfrrrlûlbh" diye karşılık verdi, karnının sol yanını göstererek.

"Yoruldun mu, yoksa kendini kötü mü hissediyorsun?"

"Gfrrrlûlbh" dedi, ekleyecek başka bir şeyi olmadığını belirtmek istercesine aynı hareketi yineleyerek.

İçgüdüsel olarak (Aziz Avcıları'yla herhangi bir fiziksel temas, pek hoş karşıladığımız bir şey olmasa da), Ciacconio'nun giysisinin onun göstermiş olduğu yerine dokundum. Islak gibiydi.

Kumaşın kıvrımlarını açtığımda, hoş olmayan ama tanıdık bir koku geldi burnuma. Herkes yakına gelmişti; ama daha da yaklaşan Rahip Melani oldu. Ciacconio'nun giysilerine dokunup parmaklarını burnuna götürdü.

"Kan. Hay Allah, giysisini açalım!" dedi, bir yandan da Ciacconio'nun kaftanını bağladığı ipi sinirli sinirli çözüyordu hızla. Tam karnının ortasında bir yara vardı, sürekli kan akıyordu yaradan ve artık kumaşı iyice ıslatmıştı. Yara ciddi, kan kaybı ağırdı ve o zamana kadar Ciacconio'nun yürüyecek gücü bulmuş olmasına şaşıyordum.

"Tanrım! Ona yardım etmeli, bizimle gelemez" dedim, gördüklerimden şaşkın.

Uzun bir an sessizlik oldu. Grubun zihninden nelerin geçtiğini anlamak kolaydı. Ciacconio'ya isabet eden kurşun, Dulcibeni'nin tabancasından çıkmıştı. Dulcibeni, istemeden de olsa, zavallı Aziz Avcısı'nın ölümcül bir yara almasına yol açmıştı.

"Gfrrrlûlbh" dedi daha sonra Ciacconio, bir eliyle gitmekte olduğumuz yolu gösterip, yola devam etmemizi işaret ediyordu. Ugonio, yanına diz çöktü. İkisi arasında hızlı ve anlaşılmaz bir konuşma başladı; konuşma sırasında Ugonio, yoldaşına kendi görüşünü kabul ettirmek için birkaç kez ses tonunu yükseltti. Ciacconio ise, her defasında biraz daha zayıflayan ve onu biraz daha zorlayan bildik mırıldanmasını yineliyordu.

Atto olacakları anladı: "Tanrım, onu burada bırakamayız. Dostlarını çağır" dedi Ugonio'ya dönerek, "gelip alsınlar onu, bir şeyler yapmak lazım, birini çağırmak, bir cerrah..."

"Gfrrrlûlbh" dedi Ciacconio belli belirsiz ve yazgısına razı olmuş bir fısıltıyla; her türlü insani akıl yürütmeden daha kesin düşüverdi aramıza bu fısıltı.

Ugonio elini hafifçe dostunun omzuna koydu, sonra sanki sohbetleri bitmiş gibi doğruldu. Polonio'yla Grufonio da yaralının yanına yaklaşıp onunla kesintisiz bir fısıldaşma içinde anlaşılmaz ve gizemli şeyler konuştular. Sonunda diz çöküp hep birlikte dua etmeye başladılar.

"Yo, hayır" diye inledim, "olamaz, olmamalı."

Aziz Avcıları'na ve onların tuhaflıklarına hiç yakınlık duymamış olan Atto bile duygularına hâkim olamadı. Bir köşeye çekilip elleriyle yüzünü örttüğünü gördüm; hıçkırıklarıyla omuzlarının sarsıldığını fark ettim. Sessiz ve rahatlatıcı bir ağlamayla, rahip en sonunda acısını boşaltıyordu: Ciacconio için, Fouquet için, Viyana için, belki hain ama aynı zamanda ihanete uğramış ve yalnız olan kendisi için. Dulcibeni'nin, Fouquet'nin ölümü hakkındaki gizemli sözlerini düşünürken, Atto'yla aramdaki karanlık gölgelerin yoğunlaştığını hissettim.

Hepimiz diz çökmüş dua ediyorduk, bu arada Ciacconio'nun soluk alması giderek daha kesik kesik ve boğuk bir hal alıyordu; bir süre sonra, Grufonio uzaklaşıp diğer Aziz Avcıları'nı uyarmaya gitti (en azından ben öyle anladığımı sandım). Gerçekten de, Aziz Avcıları birkaç dakika sonra çıkageldiler, zavallı cesedi almak ve ona uygun bir mezar hazırlamak için.

Ciacconio'nun yaşamının yürekler acısı son anları gözlerimin önünde böyle tükenip bitti. Arkadaşları çev-

resini sararken, Ugonio ölmekte olan arkadaşının başını tutuyordu merhametle; bir el hareketiyle herkesi susmaya ve dualarına ara vermeye çağırdı. Gecenin sessizliği üzerimize çöktü ve Aziz Avcısı'nın son sözlerini işitebildik: "Gfrrrlûlbh."

Ugonio'ya soru soran gözlerle baktım, hıçkırarak çevirdi: "Yağmurdaki göşyaşları gibi."

Sonra, zavallıcığın soluk alıp vermesi durdu.

Başka açıklamaya gerek yoktu. O sözlere, Ciacconio kendi kaçamak yeryüzü serüvenini kazımıştı: Yağmurdaki gözyaşları gibiyiz, akar akmaz ölümlü şeylerin güçlü akışında yok olup gidiveren.

Dostları Ciacconio'nun cesedini alıp götürdükten sonra, yüreğimizde çok keskin ve dile getirilemez bir acının yüküyle yeniden yola koyulduk. Başımı öne eğmiş yürüyordum, yabancı bir güç beni itiyormuş gibi. Acım öyle büyüktü ki, yolun kalanı boyunca, gözyaşlarımı tutamamaktan çekinerek, başımı kaldırıp zavallı Ugonio'ya bakacak cesareti kendimde bulamadım. İki Aziz Avcısı'yla birlikte başımızdan geçen serüvenleri hatırladım: Yeraltı dehlizlerinin keşfi, Stilone Priàso'nun peşine düşüşümüz, Tiracorda'nın evine gizlice girişlerimiz... Sonra, Ugonio'nun Ciacconio'yla kim bilir başka hangi yaşantıları paylaşmış olması gerektiğini düşündüm ve onun ruh halini kendiminkiyle karşılaştırarak, dostunu nasıl ümitsizce özleyeceğini anladım.

Yas duygusu öyle yoğundu ki, yolculuğun kalanını anılarımda ikinci sıraya itti: Yeraltı dehlizlerine dönüş, dehlizlerde güçlükle ilerleyiş ve Dulcibeni'nin hana, odasına kadar taşınması. Dulcibeni'yi kaldırmak için, yukarıda kullanmış olduğumuz arabanın birkaç tahtasını çı-

karıp bir tür sedye yapmamız gerekti. Böylece, artık ateşli ve bilincini yarı yitirmiş, belki bir tek ağır, hatta iyileşmesi olanaksız yaralar aldığının bilincindeki hastayı sımsıkı bağlayarak, bir tavan kapağından ötekine, bir merdivenden ötekine yukarı kaldırarak taşıdık, on iki kolun güçlü çabalarıyla: Dört Aziz Avcısı, Atto ve ben.

Aziz Avcıları bizden izin isteyip gizli dar odaya sızarak ayrıldıklarında artık gün doğuyordu. Cristofano'nun, hafif de olsa kafilemizin gürültüsünü –özellikle Dulcibeni'yi dar odaya çıkardığımız, sonra da hanın merdivenlerinden birinci kata indirdiğimiz sırada– işitmiş olmasından çekiniyordum elbette. Ama kapısının önünden geçtiğimizde, düzenli ve huzurlu horlama sesini duyduk yalnızca.

Ugonio'ya veda etmem gerekiyordu. Atto bir kenarda dururken, Aziz Avcısı omuzlarımı pençelerinin arasına alıp sıkmıştı, bir daha birbirimizi görmemizin çok zor olduğunu biliyordu. Bir daha onun *mundus subterraneus*'una* inmeyecektim, o da gökkubbenin altına ancak geceleri çıkıyordu, namuslu ve yoksul insanlar (benim gibi) günün yorgunluklarından bitkin düşmüş uyurken. Yüreklerimizde sızı, ayrıldık birbirimizden; gerçekten de bir daha görmeyecektim onu.

Hemen odalarımıza çekilip uyumamız ve güç toplamak için Atto'yla bana kalan pek az vakitten yararlanmamız gerekiyordu. Ama olaylar beni altüst ettiğinden,

* *Mundus subterraneus* (Lat.): Yeraltı dünyası. (Ç.N.)

uyuyamayacağımı biliyordum. Son olayları günlüğüme not etmek için bundan yararlanmaya karar verdim.

Atto'nun veda edip odasına gitmesi bir saniye sürdü ve bir bakış; o bakışta ikimiz de karşımızdakinin gözlerinde şunu okuduk: Dulcibeni'nin vebalı sülükleri, XI. İnnocentius'un pörsümüş ve yorgun etlerine hücum edeli birkaç saat olmuştu bile.

Her şey hastalığın seyrine bağlıydı: Ağır mı geçecekti, yoksa birçok durumda olduğu gibi, yıldırım gibi çarpacak mıydı?

Belki de yeni gün bize onun ölüm haberini getirecekti. Ve o haberle birlikte –neden olmasın?– Viyana Savaşı'nın sonucunu...

20 Eylül'den 25 Eylül 1683'e Kadar Olanlar

gece küçük defterime düştüğüm notlar, son notlar oldu. Aslında, daha sonra olan olaylar, yazmayı sürdürecek vakit bırakmadılar bana (içimde bu yönde bir istek de uyandırmadılar). Neyse ki, ana çizgileriyle de olsa, Donzello'daki tecritin o son günleri epey canlı kalmış belleğimde.

Ertesi gün Dulcibeni üstü başı kendi idrarıyla çok kötü ıslanmış halde bulundu yatağında; ayağa kalkamıyor, hatta bacaklarını hareket ettiremiyordu. Onu yürütme girişimleri, yalnızca vücudunun alt kısmını hissetmesini sağlama girişimleri bile boşunaydı. Artık ayaklarını bile hissetmiyordu; bir yerine bir şey batırılsa da, hiçbir acı duymayacaktı. Cristofano hastalığın ciddiliği konusunda uyardı bizi. Kendisinin bu tür birçok vakaya tanıklık ettiğini söyledi. Buna en benzeyenleri arasında, bir mermer ocağında çalışan zavallı bir çocuğun başına gelenler vardı; çocuk, kötü çatılmış bir iskeleden yuvarlanmış, yere düştüğünde sırtını büyük bir şiddetle yere çarpmıştı. Ertesi gün yatağında Dulcibeni'ninkiyle aynı koşullarda uyanmış, sonra ne yazık ki bir daha bacaklarını kullanamamış, hayatı boyunca sakat kalmıştı.

Gene de, diyerek altını çizdi Cristofano, ümitler bütünüyle tükenmiş değildi; içimizi rahat ettirmek için, bana hem laf kalabalığı, hem belirsiz görünen bir dizi laf etti uzun uzun. Ateş içindeki hasta, ciddi halinin farkına varmış görünmüyordu.

Doğal olarak, Dulcibeni'nin uğradığı ciddi kaza, Cristofano'nun arka arkaya birçok soru sormasına yol açtı. Marcheli'nin (ve onu geri getiren kişinin) hana girip çıkma olanağına sahip olduğunu anlamayacak kadar budala değildi elbette.

Tiracorda'nın arabasından düşmemiz nedeniyle vücudumuzun her yanını kaplayan sıyrıklar, kesikler ve çizikler de açıklama gerektiriyordu. Cristofano tedavimizle uğraşırken –yaralarımıza hazırladığı merhem ve alkolle pansuman yapıp, ezikleri filozof yağı ve hatmi macunuyla ovarak– kabullenmek zorunda kaldık: Evet, Dulcibeni karantinadan bir kaçış yolu arayarak handan çıkmıştı ve gizli küçük odadan hanın altındaki yeraltı dehlizleri ağına dalmıştı. Ama onu uzun süredir gözetim altında tutan biz ikimiz, niyetlerini sezerek peşine düşmüş ve geri getirmiştik. Geri dönerken, diye sözümüzü sürdürdük, Dulcibeni dengesini kaybedip bizi hana ulaştıran dikey kuyuya düşmüş, böylece şimdi onu yatağa mahkûm eden ciddi yaralanmaya uğramıştı.

Zaten Dulcibeni de söylediklerimizi yalanlayacak durumda değildi. Düşüşün ertesi günü ateşi epey yükselmiş, onu akıl yürütme ve konuşma yetisinden neredeyse bütünüyle yoksun bırakmıştı. Ancak yer yer kendine geliyor ve sırtındaki amansız, bitmek bilmez ağrılardan yakınarak uzun uzun inliyordu.

Belki biraz da o acı dolu manzara yüzünden, Cristofano hoşgörülü davrandı; hikâyemiz açıkça boşluklar içeri-

yordu ve inanılacak gibi değildi, özellikle Bargello'nun birkaç adamının yürüteceği ciddi bir sorgulama karşısında dayanamazdı. Herhalde Bedford'daki olağanüstü iyileşmeleri ve karantinanın olası sonunu göz önünde bulundurarak, hekim artılarla eksileri tarttı ve iyi niyetli bir tutumla anlattıklarımızdan tatmin olmuş gibi davranıp, olanları her zamanki gibi hanın önünde nöbet tutan nöbetçiye anlatmadı. Hapis cezamızın sonunda, dedi, Dulcibeni'nin mümkün olan bütün tedavileri görmesi için elinden geleni yapacaktı. Ne var ki, bu çok talihli kararları almasında, o sıralar şehirde yayılmaya başlayan ve hemen şimdi sözünü edeceğim şenlik atmosferinin de etkisi olmuştu büyük bir olasılıkla.

Gerçekten de, daha o zamandan Viyana Savaşı'nın sonucu hakkında söylentiler dolaşmaya başlamıştı. İlk söylentiler ayın 20'sinde kulaktan kulağa yayılmış; ama ancak 21'i Salı gecesi (bunun ayrıntılarını elbette çok daha sonra öğrenecektim) Kardinal Pio'ya Venedik'ten gelen ve Türk ordusunun Viyana'dan kaçışını haber veren bir pusula ulaştırılmıştı. İki gün sonra, gene geceleyin, Hıristiyanlığın utkusundan söz eden başka mektuplar gelmişti İmparatorluk'tan. Şehirde henüz kararsız ilk sevinç ifadeleri duyulmaya başlanmıştı. Yavaş yavaş ayrıntılar kesinlik kazanmıştı. Uzun süredir kuşatma altında olan Viyana şehri en sonunda kurtarılmıştı.

23'ünde, Kardinal Buonvinsi'nin ulağının getirdiği resmî zafer duyurusu ulaşmıştı Roma'ya: Hıristiyan birlikleri, on bir gün önce, 12 Eylül'de, Tanrı düşmanlarının saflarını bozguna uğratmıştı.

Ayrıntılar sonraki haftaların gazeteleriyle gelecekti; ama anılarımda, zaferle sonuçlanan savaşa ilişkin anlatılar, zaferi öğrendiğimiz heyecanlı ve coşkulu anlarla ayrılmaz bir bütün oluşturuyor.

11 Eylül'ü 12'sine bağlayan gece gökte yıldızlar belirdiğinde, savaş düzeni içindeki Osmanlı ordusunun yüksek sesli haykırışlarla dua ettiği duyulmuştu; inançsızların ordugâhındaki görkemli çadırların çift meşaleleriyle büyük bir simetri içinde yarışan, yakılı fener ve ateşlerden de fark edilmişti bu.

Bizimkiler de dua etmişti, üstelik uzun uzun. Hıristiyan kuvvetleri, inançsızların kuvvetlerinden çok daha aşağıydı. 12 Eylül'de, şafağın ilk ışıklarıyla birlikte, Hıristiyan ordusunun büyük öncüsü ve hazırlayıcısı Cappuccino Rahibi Marco d'Aviano, Tuna'nın sağ kıyısından Viyana'ya hâkim olan Kahlenberg Tepesi üzerindeki küçük bir Camaldoli manastırında Ekmek-Şarap Ayini'ni kutlamıştı Hıristiyan kumandanlarla. Hemen ardından birliklerimiz saf tutmuşlardı, zafere de, ölüme de eşit ölçüde hazır.

Sol kanatta, Margrav Hermann ve genç Ludwig Wilhelm, Kont Von Leslie ve Kont Caprara, Polonyalı korkunç zırhlı süvarileriyle Prens Lubomirski, sonra da geleceğin Macaristan kahramanları Mercy ve Tafe'yle birlikte Lorraine Dükü Charles duruyordu. Onlarca başka hükümdarla birlikte Prens Eugène de ateşle vaftize hazırlanıyordu; o da, Lorraine Dükü Charles gibi, Güneş Kral'dan kaçmıştı ve daha sonra Avrupa'nın doğusunu Hıristiyan davasına yeniden kazanarak büyük şan edinecekti. Feldmareşal Goltz'un yardımıyla Saksonya Elektör Prensi ve beş Wittelsbach'la Bavyera Elektör

Prensi de birliklerini hazırlıyordu. Hıristiyan savaş düzeninin ortasında, Bavyeralıların yanında, Frank ve İsveç birlikleri duruyordu; şanlı Welf ve Holstein hanedanları, Thüringen prensleri ve kralları da saf tutmuştu; sonra da Margrav Bayreuth, Feldmareşal ve General Rodolfo Baratta, Dünewald, Stirum, Baron Von Degenfeld, Kâroly Palffy gibi öteki ünlü adlar ve İsa davasının başka birçok kahraman savunucusu. Ve son olarak, sağ kanadı Kral Jan Sobieski ve subaylarından oluşan kahraman Polonyalılar tutuyordu.

Dost kuvvetlerin bu güçlü savaş düzenini görür görmez, Viyana'nın talihsiz mukavemetçileri büyük bir coşkuya kapılıp onlarca salvoyla onları selamladılar.

Kara Mustafa Paşa'nın ordugâhından da görüldü ordu; ama Türkler karşılık vermeye karar verdiklerinde artık çok geçti. Taarruza geçenler, Kahlenberg Tepesi'nden dolu dizgin ilerliyorlardı artık. Bunun üzerine Sadrazam'la adamları derhal çadırlardan ve siperlerden çıktılar, onlar da savaş düzeni içinde dizildiler. Ortada büyük sipahi kitlesiyle Merzifonlu Kara Mustafa Paşa duruyordu, yanında Sançak-ı Şerif'le Hünkar Şeyhi Vani Efendi, önde amansız yeniçeri alaylarıyla Ağa vardı. Sağda, Tuna'nın yanında, acımasız Eflâk ve Boğdan voyvodaları, Vezir Kara Mehmed ve Budin Beylerbeyi Koca İbrahim Paşa; solda Tatar Hanı ve çok sayıda paşa.

Savaşın meydana geldiği yer, Viyana surları dışında, zengin üzüm bağlarının bulunduğu yeşil ve tatlı tepelerdi. İlk, unutulmaz çarpışma, Hıristiyan güçlerinin sol kanadıyla yeniçeriler arasında Nüssberg'in dar geçitlerinde oldu. Uzun çatışmalardan sonra İmparatorluk güçleri ve Saksonlar cepheyi çökertmeyi başardılar; öğle saatlerinde Türkler Grinzbirg ve Heiligenstadt'a sürüldü. Bu ara-

da Lorraine Dükü Charles'ın birlikleri Döbling'e ulaşıp, Türk ordugâhına yaklaştı; Kont Caprara'nın Avusturyalı süvari birliğiyle Lubomirski'nin zırhlıları ise, çok sert çarpışmaları göze alarak da olsa, Boğdanlıları büyük bir bozguna uğratıp Tuna boyunca geri püskürttüler. Bu arada, Kahlenberg Tepesi'nden, Kral Sobieski Polonya Süvari Birliği'ni ileri sürdü; bu birliğe yolu, ev ev, bağ bağ, samanlık samanlık yeniçerilerin peşine düşen ve onları amansız bir kararlılıkla Neustift'ten, Pötzleinsdorf'tan, Dornbach'tan kovan Alman ve Polonyalı piyadeler açtı.

Kara Mustafa Paşa, düşmanların hamlelerinden yararlanmaya çalışıp, onların dolu dizgin ilerleyişleriyle yarattıkları boşluklara biraz girmeyi başarınca, Hıristiyanlar bocalar gibi oldular. Ama önemsiz bir meseleydi bu; Lorraine Dükü Charles, Avusturyalı güçlerini sağa doğru yönelterek saldırıya geçirtti. Dornbach'ta, Döbling'e doğru sığınmaya çalışan Türklerin geri çekilişini engellediler. Bu arada Polonyalı süvariler karşı koyulmaz bir biçimde Hernals'a kadar ilerleyip her tür direnişi kırdılar.

Ortada, ilk safta, dalgalanmakta olan utkulu Sarmat sancağı altında, Polonya Kralı mızrağının ucuna asılı şahin kanadıyla, görkemli ve baş eğmez, atıyla ilerliyordu, henüz on altı yaşındaki ve şimdiden Kahraman Prens Jacob'un ve bin bir renkli harika bellemeler, tüyler, değerli taşlarla süslü atlarına binmiş süvarilerinin yanında. "Rab'bimiz İsa, Meryem Ana!" haykırışı üzerine, Kral Jan'ın hafif süvarilerinin ve zırhlı süvarilerinin kargıları sipahileri dağıtıp kararlılıkla Kara Mustafa Paşa'nın çadırına yöneldiler.

Kara Mustafa Paşa, kumanda noktasından, sipahileriyle Polonyalı süvarilerin çatışmasını seyrederek, gölge-

sinde durduğu yeşil sancağa baktı içgüdüsel olarak. Hıristiyanlar doğrudan Sancak-ı Şerif'i hedef almışlardı. Bunun üzerine korkuya kapılıp geri çekilmeye karar verdi, utanç verici bir geri çekiliş içinde önce paşaları, sonra da bütün birlikleri kendisiyle birlikte sürükleyerek. Türk savaş düzeninin ortası da çöktü; ordunun kalanı paniğe kapıldı, yenilgi bir felakete dönüştü.

Kuşatma altındaki Viyanalılar en sonunda cesaretlerini toplayıp İskoçlar Kapısı'ndan saldırıya geçmeyi göze aldılar, bu arada Türkler göz alabildiğine uzanan ve paha biçilmez hazinelerle dolu ordugâhlarını terk ederek kaçtılar; ama önce yüzlerce tutsağı boğazlayıp, altı bin erkeği, on bir bin kadını, on dört bin kız çocuğu ve elli bin erkek çocuğu yanları sıra sürüklediler.

Zafer öyle eksiksiz ve utkulu oldu ki, kaçan inançsızların peşine düşmek gelmedi kimsenin aklına. Hatta Türkler geri dönebilir korkusuyla, Hıristiyan askerleri bütün gece savaş düzeni içinde tutuldular.

Kara Mustafa Paşa'nın kişisel çadırına ilk giren Kral Sobieski oldu; Sobieski, ganimet olarak mağlubun atının kuyruğunu ve savaş atını aldı, bunun yanı sıra, eğlence ve kadın düşkünü, "hak dininden olmayan" zorbayı çepeçevre kuşatan pek çok hazine ve hayranlık uyandırıcı Doğu işi nesneyi de.

Ertesi gün ölüler sayıldı: Türkler on bin şehit vermişti, üç yüz topları, on beş bin çadırları ve yığınla silahları ele geçirilmişti. Hıristiyanlar iki bin ölünün yasını tutuyorlardı; bunlar arasında, ne yazık ki Kumandan De Souches ile Prens Potocki de vardı. Ama üzülmeye vakit yoktu. Bütün Viyana, düşman akınından kurtulan başkentin surlarından utkuyla giren galipleri kutlamak istiyordu. Kral Sobieski, Papa'ya alçakgönüllü bir mektup

gönderiyor, zaferi bir mucizeye bağlıyordu: *Venimus, vidimus, Deus vicit.**

Dediğim gibi, bu aydınlatıcı anıları ancak daha sonra öğrenecektim. Ne var ki, Donzello'nun çevresinde şimdiden sevinç artıyordu. 24 Eylül günü Roma'nın bütün kiliselerine, Türklerin bozgunundan ötürü Tanrı'ya şükretmek için, aynı akşam bütün çanların Ave Maria'yı çalmasını buyuran bir bildiri asıldı; bütün pencereler sevinç ışıklarıyla donatıldı ve toplu halde, aşırı bir coşkuyla çok sayıda kestane fişeği, havai fişek, çarkıfelek fişeği, maytap atıldı. Böylece pencerelerimizden yalnızca halkın özgür neşesi değil, özellikle elçiliklerin çatıları üzerinde, Castel Sant'Angelo'da, Navona Meydam'nda ve Campo di Fiore'de havaya atılan havai fişeklerin gürültülü patlamaları işitilebiliyordu.

Hanın pancurlarını açıp pencere parmaklıklarına yapışmış, halkın dizginlenemeyen sevinç gösterileri arasında yolda Vezir'in ve Paşa'nın kuklalarının yakıldığını fark ettik. Ailelerin, toplu halde çocukların, gençlerle yaşlıların oluşturduğu grupların meşalelerle çılgınlar gibi ileri geri yürüdüklerini gördük. Tatlı eylül gecelerini aydınlatıyor, kahkahalarıyla çanların tatlı sesine eşlik ediyorlardı.

Hanın yakınlarında oturan ve önceki günlerde veba korkusuyla pencerelerimize yanaşmaktan pek sakınanlar bile, şimdi sevinç çığlıkları ve sözleriyle bizi neşelerine ortak ediyorlardı. Sanki özgürlük ânımızın yaklaştığını hissediyorlardı, Viyana'da Hıristiyan ordularının serbest

* *Venimus . . . vicit* (Lat.): Geldik, gördük, Tanrı yendi. (Ç.N.)

kalışı, çok daha umarsız Donzello'nun veba tehdidinden kurtuluşuna öncülük ediyormuş gibi.

Bu yüzden, bizim aramızda da, hâlâ dört duvar arasına kapatılmış olsak da, büyük bir sevinç baş gösterdi. Tek tek her kiracıya haberi bizzat ben verdim. Hepimiz zemin kattaki salonlarda haberi kutladık, kardeşçe birbirimize sarılıp, büyük ve çok mutlu bir coşkuyla kadeh tokuşturarak. Özellikle ben sevinçten havalara uçuyordum. Dulcibeni'nin Hıristiyan Avrupa'yı vurma planı çok geç kalmıştı; gene de Papa'nın sağlığı için kaygı duymaya devam ediyordum.

Ne var ki, bu son derece dürüst mutluluk gösterilerinin ötesinde, halkın ağzında dolaşan ve sokaktan bize kadar ulaşan haberler arasında, oldukça beklenmedik ve düşündürücü bulduğum iki durumu fark ettim.

İlki: Nöbetçilerin birinden (aksi yönde talimat verilmediği için, hanı gözetim altında tutmaya devam ediyorlardı), Hıristiyan zaferinin Türklerin açıklanması olanaksız bir dizi hatasından kaynaklandığını öğrendik.

Gerçekten de, iyi bilinen lağım ve siper teknikleriyle Viyana savunma surlarını mahvetmiş olan Kara Mustafa Paşa'nın orduları, kazananların kendi görüşlerine göre, Kral Sobieski'nin takviye güçleri gelmeden epey önce hiç kuşkusuz yoğun ve utkulu bir saldırı gerçekleştirebilirlerdi. Ama Kara Mustafa Paşa, kesin sonuca götürecek saldırıyı hızla devreye sokmak yerine, nedense harekete geçmemiş, çok değerli günleri yitirmişti. Türkler, sonucu belirleyici taktik bir avantaj sağlayacak olan Kahlenberg Tepeleri'ni işgal etmekle de ilgilenmemişlerdi. Sırf bu da değil: Gelmekte olan Hıristiyan takviye güçlerinin karşısına çıkmayı da ihmal etmişlerdi, bu güçler Tuna'yı ge-

çip, böylece önlenemez biçimde kuşatma altındakilere yaklaşmadan önce.

Bu niçin olmuştu, kimse bilmiyordu. Sanki Türkler bir şeyi beklemişlerdi... Kendilerini zaferden emin hissetmelerini sağlayacak bir şeyi. Ama neyi?

Son olarak, bir başka tuhaf durum vardı: Aylardır şehri tehdit eden veba salgını belirgin bir neden olmaksızın bıçak gibi kesilivermişti.

Kazananlar, bu mucizeler dizisini Tanrı'nın iradesinin bir işareti gibi görmüşlerdi, tıpkı son âna kadar kuşatma altındakilerin umutsuzluk içindeki güçlerini ve Jan Sobieski'nin kurtarıcı birliklerini ayakta tutmuş olan iyicil irade gibi.

Roma'daki kutlamalar ayın 25'inde doruk noktasına ulaştı artık; ama bu durumu daha sonra anlatacağım çünkü burada hana kapatılmanın son günlerinde öğrendiğim öteki önemli olayları anlatmam uygun düşer.

Vebanın Viyana'da birbenbire tuhaf biçimde sona ermesi az düşündürmedi beni. Veba, kuşatma altındakileri düşman Osmanlı'dan daha çok dehşete düşürdükten sonra, hızlı, hızlı olduğu kadar da anlaşılmaz bir biçimde yok oluvermişti. Bu durum belirleyici olmuştu. Hastalık Viyana halkının üzerine bütün şiddetiyle saldıracak olsaydı, Türkler kesin olarak ve hiçbir güçlükle karşılaşmaksızın kazanırlardı savaşı.

Bu haberi, Atto'yla büyük güçlüklere katlanarak keşfettiğimiz ya da aralarında ilişki kurduğumuz ve ana çizgileriyle zihnimden geçirmeye çalıştığım olaylarla karşılaştırmamak olanaksızdı. XIV. Louis Viyana'da Türklerin zafer kazanmasını, daha sonra Avrupa'yı onlarla bölüşmeyi umuyordu. Egemenlik hayallerini gerçekleştirebilmek için, Güneş Kral en sonunda Fouquet'den koparıp

almayı başardığı *secretum pestis*'in* bulaşma ilkesini ya da *secretum morbi*'yi** kullanmayı düşünüyordu.

Ne var ki, aynı zamanda, Pek Hıristiyan Kral'ın eşi Marie-Thérèse taban tabana zıt bir plan geliştirmeye çalışıyordu. İmparatorluk tahtında hüküm süren ve kendisinin de geldiği Habsburg ailesinin yazgısına gururla bağlı olan Fransa Kraliçesi, kocasının planını gizlice engellemeye çalışıyordu. Gerçekten de, Atto'nun öne sürdüğü varsayıma göre, Fouquet, Lauzun ve Matmazel aracılığıyla (onlar da Marie-Thérèse kadar nefret ediyorlardı Kral'dan) Marie-Thérèse'e gizli veba silahını alt edebilecek yegâne panzehiri ulaştırmıştı: *secretum vitae*,*** bir başka deyişle, Devizé'nin o günlerde Donzello'da çalarak bizi neşelendirdiği, hatta Bedford'u iyileştirmiş görünen rondo.

Veba panzehirinin Devizé'nin elinde olması da bir tesadüf değildi. Gerçekten de, rondoyu, büyük bir olasılıkla ilk haliyle Kircher bestelemiş olmakla birlikte, müzik notalarına gizli şifreli mesajlar yerleştirmekte usta olan Gitarist Francesco Corbetta kusursuzlaştırıp notaya dökmüştü.

Bu çerçeve, böyle basite indirgenmiş olsa da, hem akla, hem belleğe aykırıydı. Ama Atto Melani'nin bana öğrettiği yöntem (bilmediğinde, varsayımlara başvur) doğru idiyse, her şey yerine oturuyordu. Demek ki, mantığa aykırı olanı açıklamak için gereken şeyi akıl yürütmeyle ortaya çıkarmaya devam etmek gerekiyordu.

* *Secretum pestis* (Lat.): Veba gizi. (Ç.N.)
** *Secretum morbi* (Lat.): Hastalık gizi. (Ç.N.)
*** *Secretum vitae* (Lat.): Yaşam gizi. (Ç.N.)

Bu yüzden sordum kendime: XIV. Louis, çekindiği, onu Avusturya ve İspanya'yla iki yandan kuşatan Habsburglara ve özellikle nefret ettiği İmparator Leopold'a öldürücü darbeyi indirmek istese, vebayı nerede başlatırdı? Yanıt basitliğiyle şaşırttı beni: Viyana'da.

Hıristiyanlığın yazgısını belirleyecek olan savaş değil miydi o? Ve Brenozzi'yle Stilone Priàso'nun bu konuyla ilgili konuşmalarından öğrendiğimden beri bilmiyor muydum, İmparatorluk'u Doğu'yla Batı arasında cehennemî bir kıskaca sokmak için Pek Hıristiyan Kral'ın gizlice Türklerden yana tutum aldığını?

Ama hepsi bu değildi. Aylardan beri Viyana'da bir veba salgınının baş gösterdiği ve bu salgının kuşatma altındaki bütün kahraman savaşçıları kaygıya düşürdüğü doğru değil miydi? Salgının yok oluverdiği ya da gözle görülmeyen ve gizli bir unsur tarafından gizemli bir yoldan bastırıldığı, böylece şehrin ve bütün Batı'nın yazgısının kurtarıldığı da doğru değil miydi?

Böyle derin düşüncelere iyice dalmış olmakla birlikte, onlardan çıkarılması gereken sonuçları kabul etmekte ben bile zorlanıyordum. Viyana'daki vebayı XIV. Louis'nin adamları ya da onların gizli aracıları başlatmıştı, gizli *secretum morbi* biliminden yararlanarak. Bu yüzden Türkler günlerce harekete geçmemişlerdi, Viyana ellerinin altında olmasına karşın. Gizli müttefikleri Fransa Kralı'mn gönderdiği hastalığın uğursuz sonuçlarını bekliyorlardı.

Ama rezil sabotaj, karşıt ve aynı ölçüde kuvvetli güçlerle karşılaşmıştı. Marie-Thérèse'in özel görevlileri, zamanında Viyana'ya ulaşıp tehdidi önlemiş, *secretum vitae*'ı devreye sokmuş ve böylece salgını durdurmuşlardı. Nasıl, asla öğrenemeyecektim. Her durumda, kesin olan

nokta, Türk ordusunun yersiz duraksamalarının Kara Mustafa Paşa'nın kellesine mal olduğuydu.

Olaylarla böylesine tıka basa doldurulmuş bu tür bir özet, aşırı hayali ve neredeyse sayıklama ürünü gibi görünebilirdi; ama mantığın ve zorunluluğun gerektirdiği sonuçtu bu. Kircher'le Fouquet, Marie-Thérèse'le XIV. Louis, Lauzun'la Matmazel, Corbetta'yla Devizé olaylarının bütün o iç içe geçişi de çılgınlığa çok yakın durmuyor muydu? Gene de, Atto Melani'yle bu anlamsız entrikayı parça parça yeniden kurmak için gecelerimizi vermiştik, bir tür ilahi çılgınlık hali içinde. Ne var ki, öyleydi: Anlamsızdı; ama artık benim için Donzello'nun dışında sürüp giden yaşamdan daha gerçekti.

İmgelemimde, artık gücünün sınırına dayanmış zavallı Viyana'ya veba bulaştırmaya niyetli Güneş Kral'ın karanlık ajanları kaynaşıyordu; öte yandan da savunucular, Marie-Thérèse'in gölge adamları. Hepsi Kircher'le Corbetta'nın portelerinde saklı gizli formülleri sorguluyorlardı, karnileri, imbikleri ve başka karanlık aletleri (Dulcibeni'nin adasında gördüklerimiz gibi) sallayarak ve ıssız ambarın birinde anlaşılmaz gizemli sözler ederek. Sonra ilk grup suları, bostanları, yolları zehirleyecek; ötekiler ise zehirden arındıracaktı. *Secretum morbi* ile *secretum vitae* arasındaki gözle görülmeyen savaşımda en sonunda yaşam ilkesi kazanmıştı. Devizé'nin gitarından rondoyu dinlerken yüreğimi ve zihnimi fetheden ilkenin ta kendisi.

Devizé'nin ağzından tek bir kelime bile alamayacağım apaçıktı. Ama onun rolü neredeyse bütünüyle açıktı ve aynı açıklıkla geçiriyordum zihnimden bu rolü. Devizé, Kraliçe'nin elinden *Baricades mistérieuses* rondosunun özgün

nüshasını alır; İtalya'ya, Napoli'ye gitmesi buyrulur, orada çift kimlikli yaşlı bir yolcuyla buluşmak için... Devizé, Napoli'de Fouquet'yi bulur, Dulcibeni çoktan onun yanındadır. Belki de yaşlı Başmüfettiş'e yıllar önce kendisinin Kraliçe için Lauzun'un güvenilir ellerine teslim ettiği rondoyu gösterir. Ama Fouquet kördür. O kâğıtları bir deri bir kemik kalan ellerinin arasına almış, okşamış, tanımış olsa gerek. Devizé ona rondoyu çalmış; yaşlı adamın, duygulu gözyaşları arasında, son şüpheleri ortadan kalkmıştır. Kraliçe başarmıştır, *secretum vitae* emin ellerdedir, Avrupa yalnızca bir hükümdarın çılgınlığına teslim olmayacaktır. Ve Marie-Thérèse, bu yeryüzüne veda etmeden önce, Devizé'nin eliyle ona en son güvenceyi ulaştıracaktır.

Devizé'yle Dulcibeni, birlikte hareket ederek, koruduklarını kişiyi Roma'ya götürmeye karar verirler; orada, Papa'nın gölgesinde, Güneş Kral'ın tehdit edici görevlileri güçlükle hareket etmektedir. Ne var ki, aslında Dulcibeni'nin bambaşka planları vardır... Ve gene Roma'da Devizé, Donzello'da bizim için *Baricades mistérieuses*'ü çalarken, Marie-Thérèse'in, Türklerin zafere ulaşmalarına neden olabilecek vebanın yolunu kesmek için, o notaların gizli özünü, *secretum vitae*'ı Paris'ten Viyana'ya göndermiş olduğunu öğrenir.

İşte: Bütün bunlar hakkında Devizé'nin ağzından bir kelime bile işitmeyecektim. Marie-Thérèse'e olan bağlılığı, gerçek ise, elbette Kraliçe'nin ölümüyle sona ermiş olamazdı. Ve Güneş Kral'ın aleyhine çalışan birisi olduğunun anlaşılması, ölümcül sonuçlara yol açacaktı. Ama bir kez daha, Atto Melani'nin bana öğrettiği kuralı uygulayarak, Devizé'yi tehlikeli yükümlülükten kurtarmaya hazırlandım. Kimsenin önem vermediği sıradan bir çırak olarak ben konuşacaktım onun yerine. Yalnızca üzerine

basa basa söylenmiş birkaç söz. Söylediklerinden değil, sessizliğinden bir hükme varacaktım.

Elverişli durum çok geçmeden belirdi. Beni çağırmıştı. Akşamüzeri, ek bir ikindi kahvaltısı istiyordu. Ona salam ve birkaç dilim ekmeğin bulunduğu mütevazı bir sepet götürdüm; büyük bir iştahla ağzına attı sepettekileri. Yanakları iştahlı yiyecekle dolar dolmaz, iyi akşamlar dileyip kapıya sokuldum.

"Bu arada" dedim umursamaz bir edayla, "Viyana'da herkes, vebanın atlatılmasından ötürü Kraliçe Marie-Thérèse'e büyük bir minnet duyuyor olsa gerek."

Devizé'nin benzi attı.

"Hım" diye geveledi tedirgin olarak, boğazına yiyecek takılmış, bir yudum su bulmak için ayağa kalkmıştı.

"Aa, boğazınıza mı kaçtı? Buyurun için" dedim, yanımda getirdiğim ama mahsus daha önce vermediğim bir sürahiyi ona uzatarak.

Suyu içerken, fal taşı gibi açtı gözlerini, soru sorarcasına.

"Bunu bana kimin söylediğini bilmek ister misiniz? Şey, çok iyi biliyorsunuz ki, o talihsiz kaza yüzünden Sinyor Pompeo Dulcibeni epey ağır ateş nöbetleri geçirdi ve bir nöbet sırasında çok konuştu, uzun uzun. Ben de tesadüfen oradaydım."

Devizé'nin az önce bir dikişte midesine indirdiği su gibi büyük bir iştahla yutuverdiği büyük bir yalandı bu.

"Peki ne... başka ne dedi?" diye kekeledi, koluyla ağzını ve çenesini silip sükûnetini korumaya çalışarak.

"Şey, belki de iyi anlamadığım pek çok şey. Bilirsiniz, ateş... Yanlış hatırlamıyorsam, sık sık Fuke diye birisinden ya da benzeri bir addan söz ediyordu, sonra Lozen di-

ye birisinden, sanırım" dedim bile bile adları çarpıtarak. "Bir kaleden söz ediyordu, vebadan, veba gizinden ya da öyle bir şeyden, sonra bir panzehirden, Marie-Thérèse'den, Türklerden, hatta bir komplodan. Kısacası sayıklıyordu, bilirsiniz nasıl olduğunu. Cristofano epey kaygılanmıştı; ama zavallı Dulcibeni o hali atlattı artık, şimdi de bacaklarıyla sırtının telaşına düştü..."

"Cristofano mu? O da duydu mu?"

"Evet, ama nasıl olur bilirsiniz, bir hekim işiyle uğraşırken, duyar ama duymaz. Bu konuyu Rahip Melani'yle de konuştum ve kendisi..."

"Ne yaptın?" diye kükredi Devizé.

"Rahip Melani'ye Dulcibeni'nin durumunun kötü olduğunu, ateşinin olduğunu ve sayıkladığını söyledim."

"Peki ona anlattın mı... her şeyi?" diye sordu iyice dehşete kapılarak.

"Kim hatırlıyor ki bunu, Sinyor Devizé?" diye karşılık verdim nazikçe diklenerek, "tek bildiğim, Sinyor Pompeo Dulcibeni'nin bir ayağının çukurda olduğu; Rahip Melani de bu endişemi paylaştı benimle. Şimdi, beni bağışlarsanız..." dedim kapıya sokulup iyi akşamlar dileyerek.

Devizé'nin bildiklerinin kanıtıyla birlikte, küçük bir intikamı da hak görmüştüm kendime. Gitaristin kapıldığı panik, her şeyi açıkça ortaya koyuyordu: Atto'yla benim bildiklerimi bilmekle kalmıyordu, tahmin ettiğim üzere, başaktörüydü bu olayların. Tam da bu yüzden onu amansız bir kuşkuyla baş başa bırakmış olduğum için sevinçten uçuyordum. Dulcibeni'nin sayıklamaları (aslında hiç olmamıştı böyle bir şey) benim aracılığımla yalnızca Cristofano'nun değil, Rahip Melani'nin de kulaklarına ulaşmıştı. Ve Atto isterse, Devizé'yi Fransa Kralı'na ihanet eden kişi olarak parmakla işaret edebilirdi artık.

Gitaristin hep katlanmak zorunda kaldığım aşağılayıcı tutumu yüzünden hâlâ içim öfkeyle doluydu. Yerinde bir yalan sayesinde, o gece en sonunda beylerin zengin uykusunu çekecektim, o ise yoksulların sefil uykusunu.

İtiraf ediyorum: Bu üstün zekâ kanıtını paylaşmak zorunda olduğum ve paylaşmak istediğim bir kişi vardı hep, yalnızca bir kişi. Ama o zamanlar geçmişti artık. Kendi kendime yadsıyamıyordum; Dulcibeni'yle Colosseum'un duvarları üzerindeki hesaplaşmadan sonra, Atto Melani'yle aramdaki her şey değişmişti.

Elbette, Dulcibeni'nin suç ve küfür planının maskesini düşürmüştü. Ama gerçek ânında bocaladığını görmüştüm, üstelik hasmı gibi ayaklarının üzerinde değil. Colosseum'a davacı olarak çıkmış, sanık olarak inmişti oradan.

Dulcibeni'nin Fouquet'nin ölümüne ilişkin suçlamalarına ve imalarına karşılık vermedeki kararsızlığı şaşırtmış ve öfkelendirmişti beni. Geçmişte de kararsız kaldığını görmüştüm; ama her zaman ve yalnızca karanlık, yakın tehditlerin korkusu yüzünden. Oysa Dulcibeni'nin karşısında, kekelemelerinin nedeni, bilinmeyenin korkusu değildi sanki, çok iyi bildiği ve saklamak zorunda olduğu şeyin korkusuydu. Böylece Dulcibeni'nin suçlamaları (ayak banyosu leğenine dökülen zehir, Fransa Kralı'ndan alınan öldürme emri), herhangi bir kanıttan yoksun olsa da, bir mahkeme kararından daha kesin görünüyordu.

Ve sonra şu tuhaf, ikircikli rastlantı: Dulcibeni'nin hatırlattığı gibi, Fouquet'nin son sözleri "Ah, demek doğruymuş" olmuştu; bir gün Atto'nun büyük bir üzüntüyle söylediğini duyduğum, Üstat Luigi Rossi'nin bir şarkısının bir dizesiydi bu. "Ah, demek doğruymuş... fikir değiştirdiğin." Böyle sona eriyordu kıta, açık bir suçlama gibi.

Aynı sözleri, Cloaca Maxima'nın akıntılarına kapılmış, bu dünyayı terk etme riskiyle karşı karşıyayken bile mırıldandığını işitmiştim. Öyleyse neden, ölümün karşısında, dudaklarında bu dize belirmişti?

Eski bir dostumu aldatarak öldürdüğümü canlandırdım zihnimde ve elbette içimi kemirecek olan suçluluk duygusuna kapılmış gibi yaptım. Onun son sözlerini işitmiş olsaydım, bu sözler daima yankılanmaz mıydı acaba kulaklarımda, açıkça dudaklarımda yeniden yankılanıncaya kadar?

Ve Dulcibeni onu suçlayıp o iç burkucu ve hüzünlü dizeyi yüzüne vururken, Melani'nin sesinin suçun ağırlığı altında ezildiğini işitmiştim, her neyse bu suç.

Benim için eski Atto Melani değildi artık. Aynı sürükleyici akıl hocası, aynı güvenilir rehber değildi. Günlerce önce Devizé, Cristofano ve Stilone Priàso'nun konuşmalarına kulak vererek tanıdığım Kastrato Atto Melani haline gelmişti yeniden. Fransa Kralı'nın atamasıyla Beaubec Rahibi, büyük entrikacı, daha büyük yalancı, çok büyük hain, üstün bir hafiye. Ve belki katil de.

Bunun üzerine, bana rahibin uykusunda "*baricades mistérieuses*" sözlerini neden mırıldandığına ilişkin asla inandırıcı bir açıklamada bulunmadığını hatırladım ve sonunda anladım: Bunları, anlamını kavramaksızın, ölmek üzere olan Fouquet'nin yinelediğini işitmiş olmalıydı, onu omuzlarından sarsarken ve –Pellegrino'nun anlattığı gibi– yüzüne yanıtsız kalmaya mahkûm sorular haykırırken.

Sonunda acıdım rahibe. Dulcibeni'nin dediği gibi, kendi Kral'ı tarafından aldatılmıştı. Gerçekten de, Atto'nun Colbert'in çalışma odasındaki aramalarına ilişkin anlattıklarında bazı şeyleri es geçtiğini anlamıştım artık:

Fouquet'nin Roma'daki varlığını açığa vuran mektupları Atto daha sonra XIV. Louis'ye göstermişti.

Anlayamıyordum: Eski kollayıcısını böyle aldatma cesaretini nasıl bulmuştu? Evet, nasıl? Belki de Atto bir kez daha Pek Hıristiyan Majesteleri'ne bağlılığını göstermek istemişti. Önemli bir jest: Kral'a gümüş bir tepsi içinde, dostluğu ona Fransa'dan uzakta sürgüne mal olan adamı teslim etmişti. Ama ölümcül bir hata olmuştu bu. Kral, sadık kastratoya bir başka ihanetle karşılık vermişti. Fouquet'yi öldürmek için Roma'ya göndermişti onu, bu korkunç talimatın gerçek nedenlerini açıklamadan, ne de içinde beslediği uçsuz bucaksız ölüm ve nefret duygusunu. Kral, kim bilir hangi saçma hikâyeyi uydurmuştu Atto'ya ve hangi utanç verici yalanlarla bir kez daha lekelemişti yaşlı Başmüfettiş'in incinmiş onurunu.

Donzello'da geçirdiğim son günlerde, Rahip Melani'ye ilişkin utanç verici görüntü tutsak aldı zihnimi: Zavallı eski dostunun yaşamını Hükümdar'a satıyor ve sonra acımasız zorbasının tüyler ürpertici buyruklarından bir türlü kurtulamıyordu.

Sonra hangi cesaretle karşımda üzgün dost rolünü oynamıştı? Bütün o oyuncu kastrato sanatına başvurmuş olsa gerek, diye öfkeyle düşünüyordum. Ya da belki de gözyaşları doğruydu; ama yalnızca pişmanlıktan kaynaklanıyorlardı.

Bilmem, Hükümdar'ının buyruklarının zorlamasıyla, Fouquet'nin yaşamına son vermek için Roma'ya doğru yola çıkmaya hazırlanırken ağlamış mıydı Atto? Yoksa her şeyi uysal bir araç gibi mi yapmıştı?

Yaşlı ve kör Başmüfettiş'in, onun eliyle ölürken, sarf ettiği son yorgun sözler rahibi allak bullak etmiş olmalıydı. Sürekli olarak gizemli engeller ve karanlık gizlerden

söz eden o güçlükle söylenmiş sözlerden ama belki daha da fazla o donuk ve dürüst gözlerden, Atto Kral'ının yalanlarının kurbanı olduğunu anlamıştı.

Sonra, yapılanları telafi etmek için çok geç olmuştu; anlamak için değil ama. İşte bu yüzden, benim cahil işbirliğimle birlikte, soruşturmalara başlamıştı.

Çok geçmeden akıl yürütmelerim tıkandı. Rahip Melani'ye duyduğum tiksintinin kıskacından kurtaramadım kendimi. Onunla konuşmadım artık. Düşüncelerime koşut olarak, aramızdaki eski güven, Donzello'da birlikte geçirdiğimiz birkaç gün içinde öylesine hızlı bir biçimde kurmuş olduğumuz eski senli benlilik yok olmuştu.

Bununla birlikte, hiç kimse onun kadar yol gösterip yön vermemişti bana. Bu yüzden, ister istemez, artık alışmış olduğu yardımlarımı sürdürmeye çalışıyordum. Ama gözlerimle sesimde, yalnızca dostluğun gücünün verebileceği o ışık ve sıcaklık yoktu.

Aynı dönüşümü onda da gözlüyordum. Artık iki yabancıydık birbirimize ve o da bunu biliyordu. Dulcibeni hareketsiz yatağa düştükten ve biz onun planını açığa çıkardıktan sonra, Rahip Melani'nin alt etmesi gereken hiçbir düşmanı, kuracağı hiçbir pusu, çözeceği hiçbir muamma yoktu artık. Ve sürekli surat asmalarım karşısında o zamana kadar yaptığının aksine, eylemi zorunlu kılan koşullar ortadan kalktığı için, artık gözümde kendini haklı çıkarmaya, davranışları için bana açıklamalarda bulunmaya kalkışmamıştı. Böylece son günlerde, olsa olsa suçun kendi çevresinde ördüğü suçluluk duygusunun ve sessizliğin içine gömüldü.

Yalnızca bir kez, bir sabah, mutfakta ben yemeği hazırlarken, birden beni kolumdan tutup ellerimi avuçları-

nın içine aldı: "Paris'e gel, benimle. Evim büyük, sana en iyi eğitimi veririm. Oğlum olursun" dedi ciddi ve üzgün bir ses tonuyla.

Avcumda bir şeyler olduğunu fark ettim: Elimi açtım, üç incimdi, Brenozzi'nin bana armağan ettiği küçük Venedik incileri. Tahmin etmeliydim: Bunları, araştırmalarında ona yardım etmemi sağlamak için, gözümün önünde o çalmıştı, küçük odaya o ilk gidişimizde.

Şimdi geri veriyordu bana incileri, son yalanı kendisi sona erdirerek. Bir uzlaşma girişimi miydi acaba?

Bir an düşünüp karar verdim: "Oğlunuz olmamı mı istiyorsunuz?!" diye haykırdım, asla çocuğu olmayacak kastratonun yüzüne acımasız bir kahkaha savurarak.

Ve avcumu açıp elimdeki incileri yere bıraktım.

O küçük ve kibirli intikam, Atto'yla aramızdaki ilişkinin ölüm fermanı oldu. O üç küçük inciyle birlikte, aramızdaki bağ, güven, sevgi ve geçmiş günlerde öylesine yakından paylaştığımız her ne varsa yuvarlanıp uzaklaştı bizden.

Ne var ki, her şey çözüme kavuşmamıştı. Gerçekten de, yeniden kurduğumuz tabloda hâlâ bir şeyler eksikti: Dulcibeni'nin Odescalchi'lere, özellikle de Papa XI. İnnocentius'a karşı duyduğu amansız nefretin gerçek nedeni neydi? Aslında bir nedeni vardı bunun: Dulcibeni'nin kızının kaçırılması ve ortadan yok olması. Ama, Atto'nun haklı olarak belirttiği gibi, tek neden buymuş gibi görünmüyordu.

Colosseum'daki geceden birkaç gün sonra, tam bu sorular üzerine kafa yorarken, müthiş ve beklenmedik bir şimşek çaktı zihnimde ve yaşamda bize onca seyrek bağışlanan (bunları yazdığım şu anda bunu bilinçli olarak söyleyebiliyorum) aydınlanmalardan birini yaşadım.

Rahip Melani'nin Dulcibeni karşısında olayları yeni baştan kurarak anlattıklarından öğrendiklerimi bir kez daha zihnimden geçirdim. Dulcibeni'nin Odescalchi'lerin kölesi olan on iki yaşındaki kızını Huygens'le Köle Taciri Francesco Feroni kaçırıp, daha sonra Felemenk'e götürmüştü.

Şimdi neredeydi Dulcibeni'nin kızı? Feroni'nin sağ kolu ona tutulduğuna göre Felemenk'te köleydi; ya da başka bir ülkeye satılmıştı. Ama en güzel köle kızlardan bazılarının er ya da geç özgürlüğüne kavuşabildiğini de duymuştum. Denizden uzak topraklarda epey rağbet gördüğünü bildiğim fahişelikle, elbette.

Neye benzerdi bu kız acaba? Hâlâ yaşıyor idiyse, şimdi yaklaşık on dokuz yaşında olmalıydı. Esmer tenli annesinden belli ki benzeri bir ten rengi almış olmalıydı. Annesinin yüzünü bilmeden, yüzünü hayal edebilmek zordu. Ama elbette kötü muamele görmüş, ceza çekmiş, hırpalanmış olsa gerekti. Bedeni, diye düşündüm, bunun izlerini taşıyor olmalıydı.

"Nasıl anladın?" diye sormakla yetindi Cloridia.

"Bileklerinden. Bileklerinin üzerindeki yara izlerinden. Sonra Felemenk'ten, onca nefret ettiğin İtalyan tacirlerinden, Feroni adından, sana anneni hatırlatan kahveden, hep Dulcibeni'yi soruşundan, yaşından ve ten renginden, Yanan Değnek'le giriştiğin ve seni buraya getiren arayıştan; bir de Yargı Arkana'sından, hatırlıyor musun?. Bana sözünü etmiştin ya, uğranan haksızlıkla-

rın onarılmasından" diye karşılık verdim. "Ve son olarak, bu handa bir tek senin ve babanın giydiği Felemenk kumaşlarına duyarlı Rahip Melani'nin aksırmalarından."

Doğal olarak, Cloridia açıklamamdan tatmin olmadı ve sezgimi gerekçelendirmek için ona o günlerdeki serüvenlerin önemli bir bölümünü ana çizgileriyle anlatmak zorunda kaldım. Başlangıçta doğal olarak açıklamalarımdan birçoğuna inanmadı, benim bile hayali ve inanılmaz bulacağım sayısız olayı bilerek bir yana bıraktığım halde.

Elbette, ona babasının Papa'nın yaşamına kasteden bir plan geliştirmiş olduğunu kanıtlamak epey zor oldu; ancak uzun bir süre sonra kabulleneceği bir şeydi bu.

Her durumda, sonunda, uzun ve sabırlı bir açıklamanın ardından, iyi niyetime ve önüne serdiğim olayların önemli bir kısmına inandı. Sayısız sorularıyla kesintiye uğrayan sözlerim, neredeyse bütün bir gece sürdü; doğal olarak, gece boyunca durup dinlenme fırsatlarımız oldu, bu dinlenmelerde soru soran ben oldum, beni aydınlatan da o.

"Peki o asla kuşkulanmamış mıdır?" diye sordum sonunda.

"Asla, eminim bundan."

"Ona söyleyecek misin?"

"Başlangıçta söylemek istiyordum" diye karşılık verdi kısa bir sessizlikten sonra. "Onu çok aramıştım. Ama şimdi fikrimi değiştirdim. Öncelikle, inanmayacak buna; hem, belki, mutlu da olmayacak. Sonra, biliyorsun, annem; unutamıyorum."

"Öyleyse, yalnızca ikimiz bileceğiz" dedim.

"Böylesi daha iyi."

"Başka kimsenin bilmemesi mi?"
"Hayır, senin de biliyor olman" dedi başımı okşayarak.

Bu noktada, son bir haber bekleniyordu ve bekleyen yalnız ben değildim. Viyana zaferinin yarattığı toplu sevinç nedeniyle şehirde pek çok neşeli kutlama yapılıyordu. Demek ki, Dulcibeni'nin Avrupa'da gerçek dini batırmaya yönelik çabaları çok geç kalmıştı. Peki ya Papa? Tiracorda'nın sülükleri çoktan etkisini göstermiş miydi? Belki de Türklere karşı zaferin mimarı tam o saatlerde, vebanın tutsağı, ateşler içinde dönüp duruyordu yatağında. Elbette, tam o an bilemezdik bunu, özellikle de odalarımızın dört duvarı arasından. Ama çok geçmeden, en sonunda bizi kötülükten kurtaracak olan bir olay gerçekleşecekti.

Birkaç kez söylemiştim: Karantinanın başlamasından birkaç gün önce, hanın altındaki toprakta güçlü bir gürültünün yankılandığı işitilmişti ve hemen ardından ustam Pellegrino merdivenlerin duvarında, birinci kat hizasında, bir çatlak keşfetmişti. Bu olay doğal olarak epey endişeye yol açmış; ne var ki, Fouquet'nin ölümü, karantinanın başlaması ve sonraki birçok olay yüzünden ikinci sıraya itilmişti. Ama Stilone Priàso'nun Astroloji Gazetesi o günler için, kendi gözlerimle okuma imkânı bulduğum üzere, "yer sarsıntıları ve yeraltı yangınları" öngörüyordu. Bir rastlantı idiyse bu, en sakin zihinleri bile tedirgin etmek için biçilmiş kaftandı.

O yeraltı gümbürtülerinin anısı, içimde belli bir tedirginlik yaratıyordu; bana gün be gün daha uzun ve daha derin hale geliyormuş gibi görünen –hayal gücümün

zorlamasıyla mı, bilemiyorum– merdivenlerdeki çatlak bu tedirginliği artırmıştı.

Belki de bu kaygı hali yüzünden, 24 Eylül'ü 25'e bağlayan gece, gece yarısı uyandım. Gözlerimi açar açmaz, odamın rutubetli karanlığı her zamankinden daha yoğun ve boğucu geldi bana. Ne uyandırmıştı beni? Acil bir gece işemesi değildi, hemen fark ettiğim üzere herhangi bir gürültünün verdiği rahatsızlık da değildi. Hayır; nereden geldiğini anlayamadığım, tehdit edici ve her yeri kaplayan bir gıcırtıydı. Birbirine çarparak parçalanan taşların çıkardığı takırtıyı andırıyordu, sanki güçlü bir değirmen taşı bunları yavaş yavaş ufalıyormuş gibi.

Düşünmemle yapmam bir oldu: Odamın kapısını açıp koridora koştum, sonra da alt katlara, avazım çıktığı kadar bağırarak. Han çökmek üzereydi.

Cristofano, övgüyü hak eden bir zihin çevikliğiyle, her şeyden önce gece nöbetçisini uyarmaya özen gösterdi, güven içinde sokağa çıkmamıza izin versin diye. Hemen pencerelere koşan bazı komşuların yarı merak, yarı kaygıyla izledikleri Donzello'nun boşaltılması kolay olmadı, tehlikesiz de değildi. Gıcırtılar, çatlağın birkaç saat içinde derin bir yarığa dönüştüğü merdivenlerden geliyordu. Her zamanki gibi, korunmasız haldeki Dulcibeni'nin çıkartılıp dışarıda güvenli bir yere götürülmesi için az sayıdaki birkaç kişinin (Atto Melani, Cristofano ve ben) cesareti gerekti. Düzelmekte olan Bedford kendi kendine dışarı çıkmayı becerdi. Ustam da öyle. Afallamış olsa da, kötü yazgıya sövmek için her zamanki tez kavrarlığına kavuşmuştu. Hepimiz dışarı çıktığımız an, tehlike sanki durmuş gibi görünüyordu. Ne var ki, yeniden içeriye girmek akıllıca olmazdı; içeriden gelen güçlü bir sıva kırıntısı gürültüsü bunu kanıtladı. Cristofano, harıl harıl bir şeyler danışıyordu nöbetçiye.

Bu danışmadan Celestinusçu pederlerin yakındaki manastırına başvurma kararı çıktı. Elbette, üzücü durumumuza acıyarak, bize yardım etmeye ve sığınacak bir yer vermeye razı olacaklardı.

Gerçekten de öyle oldu; gece yarısı uyanan pederler büyük bir coşkuyla karşılamadılar bizi (belki biraz da önceki günlerin veba kuşkusu yüzünden) ama dindar bir cömertlikle küçük hücreler verdiler bize; hepimiz bu hücrelerde gereğince ve rahat bir dinlenme olanağı bulduk.

Ertesi günün –25 Eylül Cumartesi– büyük haberi tam uyandığımızda geldi. Şehir hâlâ Viyana zaferi kutlamalarının şenlik havasına gömülmüştü ve küçük hücremden başımı uzatır uzatmaz, böyle kaygısız bir eğlenceden pederlerin de nasiplerini aldıklarını fark ettim. Gerçekten de, içlerinden hiçbiri bizi özel olarak gözetim altında tutmuyordu ve yoklama ziyareti için bir tek Cristofano geldi odama. Olası gece gereksinmelerinde yardımcı olabilmek için Dulcibeni'nin odasında uyumuştu. Cristofano, biraz da şaşırarak, dışarı çıkma konusunda hiçbir kısıtlamaya tabi tutulmadığımızı, teorik olarak aramızdan herhangi birisinin manastardaki birçok kapının birinden çıkıp yok olabileceğini ve önümüzdeki günlerde birkaç firarın kaçınılmaz olacağını belirtti bana. Oysa, ilk kaçışın topu topu birkaç saat içinde meydana geleceğini bilmiyordu.

Akşam gerçekleşecek önemli bir olaydan kapımın önünde iki Celestinusçu peder arasındaki boşboğaz konuşma sayesinde haberim oldu: San Giovanni Bazilikası'nda büyük bir Şükran Ayini'yle Viyana zaferi kutlanacaktı ve bu görkemli şükran törenine Papa Hazretleri XI. İnnocentius katılacaktı.

Dulcibeni'yle Cristofano'ya birkaç ve Pellegrino'ya bir ziyaret dışında, neredeyse bütün günü küçük hücremde geçirdim. Yemekler, Celestinusçu rahiplerin azık ambarından geldi. Bol ama pek iştah açıcı değildi. Zavallı ustamda, beden ağrılarının yanma bir de ruhsal acılar eklenmişti. Hanın yıkılma tehlikesi altında olduğunu, sabahın ilk saatlerinde birinci kattan sonuncusuna bütün merdivenlerin, ayrıca sahanlıkların ve iç avluya bakan duvarın çöktüğünü açıklamışlardı ona. Bu haber karşısında ben de irkildim. Çok büyük bir olasılıkla, yeraltı dehlizlerine açılan gizli küçük odanın da yıkıldığı anlamına geliyordu bu. Haberi Rahip Melani'yle paylaşmak isterdim; ama çok geçti artık.

Artık öğleden sonranın ışığı akşamın alacakaranlığının tatlı kucağında yitip giderken, gözetim altında tutulmayan ikinci bir kapı sayesinde, odamdan, sonra da manastırdan dışarı seğirtmem zor olmadı. Geri döndüğümde kapının açık olacağından emin olmak için, ufak bir meblağ karşılığında (Donzello'dan kaçış sırasında kurtardığım sınırlı birikimden almıştım bu parayı) bir keşiş uşağının suçortaklığından yararlandım.

Firar değildi bu. Tek bir amacım vardı; onu gerçekleştirince, yeniden manastıra dönecektim. Büyük bir halk kalabalığının birikmekte olduğu San Giovanni Bazilikası'na ulaşmam epey sürdü. Celestinusçu rahiplerin manastırından önce Pantheon'a, sonra San Marco Meydanı'na, oradan da Colosseum'a ulaştım. Birkaç dakika içinde, amfitiyatrodan doğrudan bazilikaya giden yolu geçip, sonunda an be an artmakta olan kıpır kıpır ve ateşli bir kalabalığın çepeçevre kuşattığı San Giovanni in Laterano Meydanı'nda buldum kendimi. Sonra bazilikanın kapısına yaklaştım ve buraya tam zamanında gelmiş olduğumu

fark ettim. İki yanı coşkulu kalabalıkla çevrili olarak, tam o anda içeri giriyordu Papa Hazretleri.

Daha iyi görmek için uzanırken, yanımda kendine yer açmaya çalışan bir yaşlı adamın dirseği çarptı kulağıma.

"Dikkat et, delikanlı" dedi bana kabalıkla, sanki darbe kendisine vurulmuş gibi.

Üzerimdeki birçok boyun ve başa rağmen, zar zor topuğumun üzerinde yükselerek en sonunda Papa Hazretleri'ni görmeyi başardım; o, kalabalığın gözlerinden ve tezahüratından uzaklaşıp arabasına yeniden binmeden hemen önce. Tam inançlıları selamlarken ve güler yüzlü, sevimli bir jestle onları bir, iki, üç kez kutsarken gördüm onu. Gençliğimin verdiği çeviklikten yararlanarak, Aziz Peder'in çok yakınına ulaşmayı başarmıştım; böylece yüzünü yakından görme, yanaklarının rengini, gözlerindeki ışığı, hatta teninin diriliğini fark etme imkânım oldu.

Hekim değildim, kâhin de değildim. Belki yalnızca bilgiye susamışlığım –bu susuzluk, gözlem yetilerimi neredeyse doğaüstü bir biçimde sıradan deneyimin sınırlarının ötesine itiyordu– onun hasta falan olmadığını söyledi bana. Çok acı çekmiş birisinin yüzü vardı onda, doğru; ama Viyana'nın yazgısı için duyduğu kaygıyla uzun süre dertlenen ruhun acısıydı bu. Tam yanımda iki yaşlı din adamının fısıldaştıklarını işittim. Mutlu zafer haberinden sonra, XI. İnnocentius'un bir çocuk gibi ağladığı görülmüştü, yere diz çöküp odasının döşeme taşlarını dindar gözyaşlarıyla ıslatarak.

Ama hasta değildi, hayır. Işıl ışıl gözleri, pembe teni ve son olarak, kısa ama enerjik bir sıçrayışla kendisini yukarı çekip arabaya binmesi kanıtlıyordu bunu. Uzak sayılamayacak bir noktada Tiracorda'nın sakin yüzünü fark ettim birden. Gençlerin oluşturduğu küçük bir grup sarmıştı çevresini (belki de öğrencileri, diye düşündüm). Bir

papalık muhafızının güçlü eli beni itmeden önce, Tiracorda'nın söylediklerini işitebildim: "Yo hayır, çok iyisiniz, benim sayemde değil... Tanrı'nın eliyle oldu her şey. Mutlu haberden sonra, başka bir şey yapmam gerekmedi."

Artık kesin olarak biliyordum. Viyana zaferini öğrendikten sonra, Papa kendisini daha iyi hissetmiş ve kan alma gereksiz hale gelmişti. Papa sapasağlamdı. Dulcibeni başarısızlığa uğramıştı.

Bunu bilen tek kişinin ben olmadığımı fark ettim. Biraz uzakta, kalabalığın içinde Rahip Melani'nin heyecanlı ve kuşkulu yüzünü gördüm, o beni fark etmedi.

Evlerine doğru düzensiz olarak dağılan kalabalığa karışıp, tek başıma hana geri döndüm. Rahip Melani'yi görmüyordum artık, aramaya da kalkışmadım. Çevremde, tören üzerine, Papa'nın azizliği ve Hıristiyanlık adına şanlı girişimi üzerine neşeli yorumlar yapılıyordu. Tesadüfen kendimi canlı bir Cappuccino keşişleri grubunun arkasında buldum; neşeyle ellerindeki fenerleri sallıyor, Şükran Ayini sırasında kendilerinin de katkıda bulundukları neşeyi sürdürüyorlardı. Konuşmalarından, kuşatma sırasında Viyana'da olanlara ilişkin ilginç bazı ayrıntılar yakaladım (daha sonraki aylarda bunların doğru olduğunu kesin olarak öğrenecektim). Pederler, Marco d'Aviano'dan, büyük bir cesaretle Türk karşıtı birliğe katılan Cappuccino keşişinden aldıkları haberlerden söz ediyorlardı. Kuşatmanın sonunda –heyecandan dilleri çözülmüş, rahat konuşuyorlardı– Polonya Kralı Jan Sobieski, İmparator Leopold'un buyruklarına karşı gelmiş, törenle Viyana'ya girmiş, bütün Viyanalılarca savaşın ga-

libi olarak alkışlanmıştı. İmparator, Marco d'Aviano'ya kişisel olarak söylediği gibi, utkusunu kıskanmıyordu Sobieski'nin, kullarının ona duydukları sevgiyi kıskanıyordu. Bütün Viyana, Leopold'un başkenti kendi yazgısıyla baş başa bıraktığını ve bir hırsız gibi kaçtığını görmüştü; şimdi de, onu Türk'ten kurtarmak için kendi yaşamını, halkının, hatta en büyük oğlunun yaşamını riske atmış olan yabancı Kral'ı neşeyle selamlıyordu. Belli ki, şimdi Habsburglu, Sobieski'den intikamını alıyordu. Görüşmelerinde, İmparator hırçın ve buz gibi davranmıştı. "Taş kestim" demişti Sobieski yakınlarına.

"Ama sonra Yüce Rab'bimiz sayesinde her şey yoluna girdi en iyi şekilde" dedi uzlaştırıcı bir ses tonuyla Cappuccino keşişlerinden biri.

"Eh öyle, Tanrı isterse" diye onu yankıladı öteki keşiş, "sonunda her şey yoluna girer."

Ertesi gün Cristofano bana birkaç gün içinde karantina zorunluluğundan kurtulacağımızı ilettiğinde, bu bilgece sözler zihnimde yankılanıyordu hâlâ. Hekim, şenlik havasından yararlanarak, artık hiçbir veba tehlikesi olmadığı konusunda kolaylıkla ikna etmişti yetkilileri. Yardıma gereksinmesi olan tek kişi Pompeo Dulcibeni'ydi; hekim onun durumunu Donzello'nun merdivenlerinden kazayla düşme olarak açıklamıştı nöbetçilere. Ne yazık ki, Dulcibeni artık kötürüm kalacağa benziyordu. Cristofano ona birkaç gün daha yardım edebilecekti; sonra hekim de Toskana Grandüklüğü'ne geri dönecekti.

Kim bakar, diye düşündüm acı bir gülümsemeyle, Papa'yı öldürmeye kalkışmış birisine?

1688 Yılının Olayları

Donzello'daki korkunç serüvenin üzerinden beş yıl geçmişti. Han bir daha açılmamıştı. Pellegrino'yu karısı alıp götürmüştü, sanırım kendi akrabalarının yanına.

Cloridia, Pompeo Dulcibeni ve ben şehir surlarının dışında, Porta San Pancrazio'nun epey ötesinde, mütevazı bir çiftlik evinde yaşıyorduk; bu satırları kâğıda döktüğüm şu an hâlâ orada bulunuyorum. Günler ve mevsimler, bugün olduğu gibi o zaman da, yalnızca küçük tarlamızdaki ürünün toplanması ve Dulcibeni'nin tasarrufları sayesinde satın aldığımız birkaç çiftlik hayvanının bakımıyla geçiyordu. Tarlaların her mihnetini biliyordum: Ellerimi toprağa daldırmayı, rüzgârı ve göğü yoklamayı, kendi ürünümü başkalarının emeğinin ürünleriyle değiş tokuş etmeyi, fiyatlar konusunda pazarlık etmeyi ve dolandırıcılıkların önüne geçmeyi öğrenmiştim. Akşamları, şiş ve kirli köylü ellerimle kitapların sayfalarını karıştırmayı öğrenmiştim.

Cloridia'yla ben *more uxorio** yaşıyorduk. Kimse bundan ötürü suçlayamazdı bizi. Kuş uçmaz kervan geçmez bölgemize papazlar bile gelmiyordu Paskalya kutsaması için.

* *More uxorio* (Lat.): Karı koca gibi. (Ç.N.)

Bacaklarının kaybını kesin olarak kabullendiğinden beri, Pompeo daha da suskun ve hırçın bir hal almıştı. Aslına bakılırsa, Felemenk'te temin ettiği Peru uyuşturucusu *mamakoka*'nın öğütülmüş yapraklarını içine çekerek ayakta durmaktan vazgeçmişti. Öte yandan, tam da bu sayede, Donzello dehlizlerinde çılgınca dolaşmalara katlanabilmek için gerek duyduğu o kasvetli taşkınlık hallerinin tutsağı değildi artık.

Hâlâ onu neden yanımıza aldığımızı, bir sığınak verip yardım ettiğimizi anlamıyordu. Önceleri, katkı olarak getireceği pek de az sayılamayacak paraya göz diktiğimizden kuşkulanıyordu. Cloridia'nın kim olduğunu hiçbir zaman öğrenmedi. Öte yandan, Cloridia da asla kızı olduğunu açıklamak istemiyordu ona. En içinden, onu asla bağışlamamıştı, annesinin satılmasına izin verdiği için.

Cloridia, geçen süre onu anıların kaygısından korumaya yeterli olduğu an, bana anlattı en sonunda, babasından koparılıp alındıktan sonra başından nelerin geçtiğini. Huygens, onu daha çocukken Dulcibeni'den satın aldığına inandırmıştı. Cloridia'yı herkesten sakınmış ve sonra ondan bıkınca, Toskana'ya Feroni'nin yanına dönmeden önce kızı Felemenk'te başka zengin İtalyan tacirlerine satmıştı.

Uzun yıllar boyunca Cloridia'm bu tacirlerin, sonra başka pek çok tacirin yanında dolaşmış, birkaç kez satın alınıp yeniden satılmıştı. Buradan o eski ve utanç verici sanata adım atması kolay olmuştu. Ama gizlice ve büyük zorluklarla biriktirdiği parayla özgürlüğünü satın almıştı. Varlıklı ve özgür Amsterdam şehri, bu rezil beden ticareti için ideal yerdi. Ama en sonunda babasını yeniden

görüp, ona terk edip gidişinin hesabını sorma arzusu üstün gelmiş, Cloridia'yı sayılar biliminin yardımı ve Yanan Değnek'in gizemli yardımıyla Donzello'nun kapısına kadar getirmişti.

Çektiği acılara ve onu bazen uykudan alıkoyan üzücü anılara rağmen, Cloridia kararlılık ve bağlılıkla Dulcibeni'ye yardım etti. Dulcibeni, kendi adına, ona küçümsemeyle davranmaktan kısa sürede vazgeçti. Asla geçmişi hakkında soru sormadı Cloridia'ya; böylece onu yalan söylemek gibi kötü bir duruma düşürmemiş oldu.

Çok geçmeden Pompeo, Napoli'de bıraktığı kitap sandıklarını gidip almamı istedi benden. Kitapları bana armağan etti, zamanla onların değerini çok daha iyi anlayacağımı belirtti. Bu kitaplar ve onlardan çıkarabildiğimiz tartışma konuları sayesinde yavaş yavaş dili çözüldü Dulcibeni'nin. Zamanla yorumlardan anılara ve bunlardan derslere geçti. Ama yalnızca öğretiye ilişkin değil, deneyimden kaynaklanan derslerdi bunlar. Yıllarca bütün Avrupa'da ticaret yapan –üstelik Odescalchi'ler gibi güçlü bir ailenin hizmetinde– kişinin anlatacak çok şeyi vardır. Ne var ki, aramızda, havada asılı, o açıklanmamış giz duruyordu: Niçin Papa'nın canına kastetmişti Dulcibeni?

Bir gün, inanıyordum buna, bana gizi açacaktı. Ne var ki, doğal alınganlığı ve inatçılığı yüzünden, ona bunu sormanın tamamen yararsız olacağını biliyordum. Beklemek gerekiyordu.

Artık 1688 Güz'üydü ve Roma'da gazeteler çok ciddi ve üzücü olayları haber veriyordu. Sapkın Prens Oranje'lı

Willem donanmasıyla Manş Denizi'ni geçmiş, İngiliz kıyısında Torbay adlı bir yere çıkmıştı. Ordusu neredeyse dirençle karşılaşmaksızın ilerliyordu ve birkaç gün içinde Willem, Katolik Kral James Stuart'ın tahtını ele geçirmişti. James'in suçu, daha iki ay önce ikinci eşinin, Willem'in İngiltere kralı olmaya yönelik bütün umutlarını elinden alacak olan ve büyük bir özlemle beklenen erkek vârisi dünyaya getirmesiydi. Willem'in ani baskınıyla İngiltere sapkın Protestanların eline düşecek ve Roma'nın dininden sonsuza dek uzaklaşmış olacaktı.

Ona bu tür son derece önemli haberleri ilettiğimde, Pompeo Dulcibeni hiçbir biçimde yorumda bulunmadı. Bahçede oturmuş, kucağında oturan küçük bir kediyi okşuyordu. Sakin görünüyordu. Birden dudağını ısırdığını ve hayvancağızı kovduğunu gördüm, hemen ardından titreyen eliyle yanındaki masaya bir darbe indirdi.

"Neyiniz var, Pompeo?" diye sordum ayağa fırlayarak ve kendini pek iyi hissetmediğinden korkarak.

"Başardı işte, lanet olası! Sonunda başardı" diye soluk soluğa söylendi, büyük bir öfkeye kapılıp gözlerini başımın ötesindeki ufka dikerek.

Soru sorarcasına baktım ona; ama soru sormaya cesaret edemedim. Ve Pompeo Dulcibeni, gözlerini yavaşça kısarak, konuşmaya başladı.

Her şey yaklaşık otuz yıl önce başlamıştı. O zaman oldu, diye anlattı Dulcibeni, Odescalchi ailesinin en alçak suçla lekelenmesi: Sapkınlara yardım etmek.

Yaklaşık 1660 yılıydı. O dönemde Oranje Prensi Willem henüz çocuktu. Oranje ailesi, her zamanki gibi, para

sıkıntısı içindeydi. Bir fikir vermek gerekirse, Willem'in annesiyle büyükannesi bütün aile mücevherlerini rehine vermişlerdi.

Avrupa'daki durum, Felemenk için, gerçekten de kısa süre sonra patlak verecek olan korkunç savaşların habercisiydi. Önce İngiltere'ye karşı, sonra Fransa'ya. Bu ülkelerle savaşmak için, para gerekiyordu. Üstelik çok para.

Dulcibeni'nin kendisinin de ayrıntılarını bilmediği bir dizi son derece gizli girişimin ardından, Oranje ailesi Odescalchi'lere başvurdu. Odescalchi'ler, İtalya'nın ödeme gücü en yüksek, borç para veren kişileriydiler ve elbette öneriyi geri çevirmediler.

Böylece, sapkın Felemenk'in savaşlarını, geleceğin Papa XI. İnnocentius'u Kardinal Odescalchi'nin Katolik ailesi finanse etti.

Doğal olarak, bütün borç verme işlemleri son derece temkinli yürütüldü. Kardinal Benedetto Odescalchi, Roma'da yaşıyordu; aile işlerini kişisel olarak yöneten kardeşi Carlo, Como'da oturuyordu. Buna karşılık, Oranje'lara paralar Venedik'ten gönderildi, çok güvenilir iki temsilci aracılığıyla. Böylece, borçların arkasında XI. İnnocentius'un ailesinin olduğu hiçbir biçimde anlaşılamayacaktı. Ayrıca, para aktarımları doğrudan Oranje ailesi üyelerine değil, gizli aracılara gönderiliyordu: Amiral Jean Neufville, Banker Jan Deutz, Tacir Bartolotti'ler, Amsterdam Meclisi Üyesi Jan Baptista Hochepied...

Bu sonunculardan paralar daha sonra Oranje ailesine aktarılıyordu, XIV. Louis'ye karşı savaşı finanse etmek için.

"Peki siz?" diyerek sözünü kestim.

"Ben de Odescalchi'ler hesabına Felemenk'e gidip geliyordum. Kambiyo senetlerinin yerine ulaşıp karşılıklarının ödenmesini ve işleme ilişkin makbuzun düzenlenmesini sağlıyordum. Ayrıca, her şeyin meraklıların gözlerinden uzakta cereyan etmesini ayarlıyordum."

"Kısacası, Papa XI. İnnocentius'un paraları, sapkınların İngiltere'ye çıkarma yapmasına hizmet etmiş!" dedim, hayretten donakalarak.

"Az çok. Ama Odescalchi'ler, Felemenk sapkınlara yalnızca yaklaşık on beş yıl öncesine kadar borç verdiler; oysa Willem daha yeni çıktı İngiltere'ye."

"Demek oluyor ki?"

Demek oluyor ki, tuhaf bir şey vuku bulmuştu, diye açıkladı Dulcibeni. 1673'te, geleceğin papasının kardeşi Carlo Odescalchi ölmüştü. Bunun üzerine Papa artık aile işlerini Roma'dan takip edemez olmuş ve Felemenklere borç vermeyi askıya almaya karar vermişti. Oyun fazla tehlikeli hale gelmişti ve Dindar Kardinal Odescalchi, yaptıklarının açığa çıkması riskini göze alamazdı. İmgesi lekesiz kalmalıydı. İleriyi gören birisiydi. Aradan üç yıl geçmeden, onu papa seçen Kardinaller Meclisi toplanacaktı.

"Ama sapkınlara ödünç para vermişti!" dedim öfkelenerek.

"Gerisini dinle."

Zamanla Oranje ailesinin Odescalchi'lere olan borcu aşırı artmış, yüz elli bin eküyü geçmişti. Benedetto artık papa seçildiğine göre, bütün bu paralar nasıl geri ödenecekti? Başlangıçtaki anlaşma, borçların ödenememesi halinde, Odescalchi'lerin Willem'in özel mülkleri üzerinden zararlarını karşılayabilmelerini öngörüyordu. Ama şimdi Benedetto Odescalchi papa olduğu için, herkesin

gözü onun üzerindeydi. Elbette, sapkın bir hükümdarın toprağını haczetmesi, böylece verdiği borçları da açığa çıkarması mümkün değildi. Korkunç bir skandal patlak verirdi. Benedetto'nun bu arada güya bütün mallarını yeğeni Livio'ya bağışladığı doğrudur; ama aslında ısrarla her şeyi denetleyenin hep o olduğu iyi biliniyordu.

Sonra bir başka sorun vardı. Willem hep parasızdı; çünkü Felemenk bankerleri (bir başka deyişle Amsterdam'ın zengin aileleri), borsanın iplerini ellerinde tutuyorlardı. Kısacası, XI. İnnocentius artık paralarını geri alamama tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

İşte, dedi Dulcibeni, XI. İnnocentius'un XIV. Louis'ye hep bu kadar düşman olmasının nedeni buydu: Fransa'nın Pek Hıristiyan Kralı, Willem'in yolunu tıkayan tek kişiydi, onun İngiltere tahtına çıkmasına engel olabilecek tek kişi. XIV. Louis, XI. İnnocentius ile paraları arasındaki tek engeldi.

Odescalchi'ler bu arada her şeyi örtbas etmeyi başarmışlardı. Ama 1676'da, Kardinaller Meclisi'nin açılmasından kısa bir süre önce, bir olay oldu: Köle Taciri Francesco Feroni'nin (o da Odescalchi'lerle iş yapıyordu) sağ kolu Huygens, Pompeo Dulcibeni'nin bir köle kadından olan kızına göz koymuş ve Feroni'nin desteğine güvenerek kıza sahip olmak istemişti. Dulcibeni yasal olarak karşı koyamıyordu; çünkü kızın annesiyle evlenmemişti. Bunun üzerine, Feroni'yle Huygens'in taleplerinden vazgeçmemeleri halinde, Kardinal Benedetto için oldukça tehlikeli bir boşboğazlığın ortalarda dolaşabileceğini Odescalchi'lere belli etmişti: Faiz karşılığı sapkın Felemenklere borç verme hikâyesi... Bu, Kardinal Odescalchi için papa seçilememek demekti.

Kalanını biliyordum zaten: Kız çocuk kaçırılmış ve gizemli eller Dulcibeni'yi bir pencereden aşağı atmışlar, o da mucize eseri hayatta kalmıştı. Benedetto Odescalchi papa seçilince, Pompeo kaçak durumuna düşmüştü.

"Ama bugüne kadar Papa, parasını geri alamadı Oranje'lı Willem'den. Bundan eminim, bu işlerin nasıl yürüdüğünü bilirim. Ama şimdi her şey çözülecek" diye sözlerini bağladı Dulcibeni.

"Peki niçin?"

"Açık değil mi: Şimdi Willem İngiltere kralı olacak ve bir biçimde Papa'ya olan borçlarını ödemeyi başaracak."

Sustum, aklım karışmış, afallamıştım.

"İşte bütün planınızın gerçek nedeni" dedim bunun üzerine, "Tiracorda'ya ziyaretler, adadaki deneyler... Haklıydı Rahip Melani: Yalnızca kızınızın kaçırılması değildi sizi harekete geçiren. Sizin için bu, Papa'yı ölüm cezasına çarptırmak gibi bir şeydi, bilmem nasıl söylesem, dine..."

"... dine ihanetten ötürü, çok doğru. Para için Kilise'nin ve Hıristiyanlığın onurunu sattı. Ve unutma ki, bedenin günahı, ruhun günahı karşısında hiçbir şey değildir. Ruhun günahıdır gerçek veba."

"Ama siz bütün Hıristiyanlığı yok etmek istiyordunuz. Bu yüzden, Viyana Kuşatması sırasında Papa'ya veba bulaştırmayı seçtiniz."

"Viyana Kuşatması... Bilmen gereken bir şey daha var. Ve bu noktada, Odescalchi'lerin paralarıyla ilgili olarak İmparator da işin içine giriyor."

"İmparator mu?" diye haykırdım.

Oyun basitti ve bu kez de azami gizlilik içinde yürütülmüştü. Türklere karşı savaşı finanse etmek için, Habs-

burg Hanedanı Papalık Hazinesi'nin kaynaklarıyla desteklenmişti. Ama İmparator Leopold şahsı adına da borç alıyordu Odescalchi'lerden. Papa Ailesi, teminat akçesi olarak İmparatorluk madenlerinden çıkarılan cıvayı alıyordu.

"Peki Odescalchi'ler ne yapıyorlardı cıvayla?"

"Basit: Sapkın Felemenklere satıyorlardı. Daha net konuşmak gerekirse, Protestan banker Jan Deutz'a."

"Ama öyleyse, Viyana aynı zamanda sapkınlar sayesinde kurtulmuş!"

"Bir anlamda öyle. Ama özellikle Odescalchi'lerin paraları sayesinde. Ve İmparator'dan bunun karşılığını almayı başaracaklarından emin olabilirsin. Üstelik paradan söz etmiyorum yalnızca.

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Elbette, İmparator sonunda Papa'ya ve onun tek vârisi olan yeğeni Livio'ya büyük bir siyasi ayrıcalık tanıyacak. Birkaç yıl bekle, görürsün."

Eylül 1699

Bu anılara son verdiğim anda, Oranje'lı Willem'in İngiltere'ye çıkışının üzerinden neredeyse on bir yıl geçti. Sapkın Hükümdar hâlâ hüküm sürüyor, üstelik mutlu bir biçimde; XI. İnnocentius, Katolik dininin ve İngiliz Katoliklerinin şerefini bir avuç para karşılığında sattı.

Ama Papa Odescalchi sefil girişimini bir kez daha yineleyemeyecek. On yıl önce son nefesini verdi, uzun ve eziyetli bir can çekişmenin ardından. Cesedini açtıklarında, çürümüş bağırsaklarla taş dolu böbrekler buldular. Birisi ona yüce bir paye verilmesini ve Kutlu Kişi ilan edilmesini önerdi bile.

Pompeo Dulcibeni de bizi bıraktı. Bu yıl öldü, iyi bir Hıristiyan olarak, pek de az olmayan günahları için birçok duadan ve içten pişmanlıktan sonra. Nisan ayının bir pazar günü oldu; belki de gereğinden biraz fazla yemiştik ve o (yüzü her zaman kıpkırmızıydı ve son yıllarda sık sık şişeye el atıyordu), biraz dinlenmek için yatağına gitmesine yardım etmemi istedi benden. Bir daha kalkmadı.

Bugün her ne isem, sanırım büyük ölçüde ona borçluyum. Deyim yerindeyse, yeni ustam olmuştu, bir Tanrı

bilir Rahip Melani'den ne kadar farklı olduğunu. Bu yeryüzünde uzun ve acılı kalışı sayesinde, Pompeo hayatının ve günahlarının büyük bir bölümünü bana açtı, gene de bu günahları hep inancın desteği ve Tanrı korkusuyla aktarmaya çalıştı bana. Bana hediye ettiği bütün ciltleri okudum: Tarih, ilahiyat, şiir, hatta tıp kitapları, ayrıca Dulcibeni'nin çok yetenekli olduğu ve bugün artık göz ardı edilmesi düşünülemeyecek olan tacirler ve şirketler biliminin temel ilkelerini içeren bazı kitaplar. Bu yüzden, o zamanın anılarını belki de bugünün düşüncesiyle kaleme aldığımı fark ediyorum artık, sık sık Donzello'nun genç ve deneyimsiz çırağına, Rab'bimin bana ancak şimdi lütfettiği düşünce ve eylemleri atfederek.

Bununla birlikte, önemli keşifleri bana sunan, siyasi ya da ahlaki öğreti kitapları değil, tıp kitapları oldu. Cristofano'nun karantinanın başında beni temin ettiğinin aksine, vebadan hiç de bağışık olmadığıma kendimi inandırmak için az çaba sarf etmedim. Talihsiz konumum, hiçbir biçimde vebadan korumuyormuş beni. Hekim, belki de hizmetlerimden yararlanabilmek için, yalan söylemiş ve her şeyi kendi kafasından uydurmuştu. Erkeklerin ırzına geçen Afrikalı küçük adam masalından, Gaspard Schott, Fortunius Licetus ve Johannes Eusebius Nierembergius'un sınıflandırmalarına kadar. Aslına bakılırsa, bu sınıflandırmaların bazılarında benim sözde bağışıklığımdan söz edilmiyordu bile. Cristofano, boyun vebayla hiçbir ilgisi olmadığını çok iyi biliyordu. Ve veba hastalığı karşısında, benim olduğum gibi, zavallı bir cüce olmanın hiçbir yararı yok: "Hünkâr beğendi, seyirci şaştı", Dulcibeni'nin benimle alay ettiği gibi.

Her durumda, Cristofano'ya her zaman minnettar kalacağım. Küçük yalanı sayesinde, cüce göğsüm gururla kabardı. Yalnızca bir kez oldu bu. Acımasız sakatlığım, küçük yaşta yüzüstü bırakılmama ve bütün insanlık âleminin alay konusu olmama yol açtı; boy olarak, Cristofano'nun altını çizdiği gibi, *minores* ya da daha kötüsü *minimi* değil, soyumun en talihlileri *mediocres* arasında sayılmam gerekse de.*

Donzello macerasını aklımdan geçirdiğimde, hâlâ kulaklarımda Bargello'nun adamlarının karantinanın başlangıcında beni zorla hana iterken attıkları acımasız kahkahalar yankılanıyor; sonra da bana Latince *pomilione*, yani "cücecik" diye seslenerek benimle alay eden Dulcibeni. Gözlerimin önüne, tam burnumun hizasında, kasıkları arasındaki kerevizi çimdikleyen Brenozzi'nin müstehcen huyu geliyor, bir de beni kâbuslarından hiç eksik olmayan *daemunculi subterranei*, yani "minicik cinler"den biri sanan Aziz Avcıları kalabalığı. Ve kendimi yeniden görüyorum, neredeyse o yeraltı dünyası için yaratılmış, hanın dar tünellerinde Atto'nun önünden çevik hareketlerle ilerlerken.

O günlerde Donzello'da, mutsuz durumum, ömrümün kalanında olduğundan daha az yük olmadı bana. Ama o olayların geçtiği büyük tiyatro sahnesini zihnimde yeniden canlandırırken, bu mutsuz durumu gölgede bırakmayı yeğledim. Yalnızca alnındaki kırışıklıklar sayesinde bebek olmadığı anlaşılan birisinin hikâyesine kim güvenirdi?

* Latince *minores*, *minimi* ve *mediocres* sırasıyla "küçükler", "en küçükler" ve "ortalar" anlamına gelir. (Ç.N.)

Bu arada, olaylar, Dulcibeni'nin açıklamalarını doğrulamıştı. XI. İnnocentius'un yeğeni, Papa'nın tek vârisi Livio Odescalchi, İmparator Leopold'dan Macaristan'daki Sirmium Dirliği'ni neredeyse yok pahasına satın aldı. Ve bunu, Roma'daki söylentilere göre, kendi imparatorluk görevlilerinin karşı çıkmasına rağmen yaptı. Bu kârlı işe saygınlık kazandırmak için, İmparator bir de onu Kutsal Roma İmparatorluğu'nun hükümdarı ilan etmişti. Ama her göz alıcı armağanın altında, bilindiği gibi, bir hizmetin karşılığı gizlidir. Demek ki doğruydu: İmparator da Odescalchi'lere borçluydu. Şimdi bu parayı faiziyle geri ödemiş oluyordu.

Livio Odescalchi, açgözlü ve yüzsüz alışverişlerinden hiç utanç duyuyor gibi görünmüyordu. XI. İnnocentius öldüğünde, Livio'nun eline Ceri Dirliği'nin yanı sıra, bir buçuk milyon eküden fazla para geçtiği söyleniyordu. Bunun hemen ardından, Bracciano Dükalığı, Roncofreddo Markiliği, Montiano Kontluğu ve Palo Senyörlüğü'ne, ayrıca Frascati'nin Montalto Villası'na el koydu. Albano Dirliğini de satın almak üzereydi ve ancak Papalık Hazinesi *in extremis** engel olmayı başardı bu işe. Son olarak, Viyana'nın utkulu hükümdarı Kral Jan Sobieski'nin ölümünden sonra, Livio sekiz milyon florin önererek, onun ardından Polonya tahtına çıkmaya çalıştı.

Öfkelenmenin yararı yok: Para –yurdu ve imanı olmayan rezil sürü– Avrupa'ya veba bulaştırmaktan hiç geri durmamıştır ve hem inancın, hem krallıkların onurunu giderek daha çok çiğneyecektir.

* *In extremis* (Lat.): Son anda. (Ç.N.)

Donzello'daki o günlerin masum delikanlısı değilim artık. O zaman görüp işittiğim ve asla kimseye açamayacağım şeyler, sonsuza dek yaşamımı belirledi. İnanç terk etmedi beni; gene de, kaçınılmaz olarak, her iyi Hıristiyan'ın Kilise'si için beslemesi gereken bağlılık ve sadakat duygusu sonsuza dek bozuldu.

Bu sayfalara anılarımı dökmek, başka bir şeye olmasa bile, en büyük umutsuzluk anlarını aşmama yaradı. Kalanını dua, Cloridia'ya olan yakınlığım ve bu yıllarda kendimi verdiğim okumalar halletti.

Üç ay önce Cloridia'yla en sonunda evlendik. Yoksul bölgemize yardım parası toplamak için gelen bir keşişi fırsat bildik.

Birkaç gün önce, Sistina Şapeli Korosu'nda ilahi söyleyen rahiplerden birine birkaç salkım üzüm sattım. "Hiç ünlü Luigi Rossi'nin aryalarından söylediğiniz oluyor mu?" diye sordum ona.

"Rossi mi?" diye karşılık verdi kaşlarını çatarak. "Ah, evet, bu adı duydum galiba; ama eski şarkılar olmalı, Barberini zamanından kalma. Hayır" diye ekledi gülerek, "bugün onu kimse hatırlamıyor artık. Şimdi Roma'da şan deyince akla Büyük Corelli gelir, bilmiyor musun?"

Ancak şimdi fark ediyorum fakirhanemin kapısı dışında yılları akışına bıraktığımı. Hayır, tanımıyorum şu Corelli'yi. Ama *Seigneur* Luigi'nin adını asla unutamayacağımı biliyorum, aryalarının –Rahip Melani kendisine ve bana anımsatırken bile modası geçmişti onların– yüce vurgularını da.

Arada bir, hatta bazen rüyalarımda, Atto Melani'nin sesi ve canlı küçük gözleri geliyor aklıma; onu Paris'teki evinde, bir zamanlar gidip yaşamamı önerdiği o ferah evde, artık yaşlı ve iki büklüm canlandırıyorum zihnimde.

Neyse ki, yorgunluk, özlemi uzaklaştırıyor benden. Çiftliğimiz büyüdü ve işler giderek artıyor. Bu arada, Spada ailesinin beni sık sık başka işler için de çağırdıkları yakındaki villalarına taze sebzeler ve güzel meyveler de satıyoruz.

Ne var ki, işten biraz fırsat bulduğumda, Atto'nun sözlerini anımsıyorum yeniden, yalnız kartallar ile karga sürülerinden söz eden bir sözünü yineliyor ve içimde onun tonlarını, vurgularını, niyetlerini tekrarlamaya çalışıyorum, bunların sakınımsız ve gözü pek olduklarını bilsem de.

Birçok kez boşuna Orso Sokağı'na döndüm, bir zamanlar hanın bulunduğu binadaki (şimdi yalnızca kiralık daireler var) yeni kiracılara sormak için, Paris'ten bana mektup var mı ya da herhangi birisi o zamanki çırağı sordu mu diye. Ama her defasında korktuğum başıma geldi ve beklentim düş kırıklığıyla sonuçlandı.

Zaman anlamama yardım etti. Ancak bugün anladım, Rahip Melani'nin aslında Fouquet'ye ihanet etmek niyetinde olmadığını. Doğru, Atto Güneş Kral'a Colbert'den çaldığı pusulaları teslim etmişti. Bu pusulalardan Başmüfettiş'in Roma'da gizlendiği öğreniliyordu. Ama ondan önce, Kral çoktan merhametli davranmaya başlamıştı Fouquet'ye karşı; ona daha rahat bir hapis yaşamı bağışlamıştı, hatta artık serbest bırakılacağı umut ediliyordu. Ne var ki, herkes salıverilmenin her zamanki Colbert yüzünden geciktiğine inanıyordu. Peki öyleyse, Yılan'ın mektuplarını Kral'a götürmek iyi bir fikir değil miydi acaba? Melani, elbette, Yılan'ın çalışma odasından çaldığı mektupları görür görmez, Kral'ın yıldırım hızıyla düşüneceklerini hayal edemiyordu. Fouquet *secretum pes-*

tis'le* Roma'daydı ve belki de bu gizi Viyana'nın direnmesini destekleyen Papa'ya teslim edecekti...

XIV. Louis, tam Türklerle işbirliği planlarının sonuç vermek üzere olduğu anda her şeyin mahvolmasına izin veremezdi. Hemen Atto'yla vedalaşmış, düşünmek için zaman istemiş olmalı. Onu daha sonra yeniden çağırmış, kim bilir hangi hikâyeyi anlatmıştır ona. Hikâye ne olursa olsun, bu buluşmanın nasıl sonuçlandığından eminim: Atto, Kral'a bağlılığını gösterecek aşırı ve trajik bir eylemi gerçekleştirmeye gönderildi.

Bugün bütün bunlar korkunç gelmiyor artık bana. Araştırmalarına beni katabilmek için küçük incilerimi çalma numarasını neredeyse sevgiyle hatırlıyorum. Ve geriye dönebilmek isterdim, Atto Melani'yi gördüğüm son güne: Sayın Rahip, durun, size söylemek istediğim bir şey var...

Artık mümkün değil bu. O zaman ve sonsuza dek bizi birbirimizden ayırdı benim gençlik saflığım, boşa çıkmış heyecanım, sabırsızlığım. Şimdi biliyorum: Dostluğu saflığa, güveni akla, duyguyu içtenliğe feda etmek haksızlıktı.

Bir casusla dost olamaz insan, hakikate veda etmeden.

Bütün kehanetler gerçek oldu. Karantinanın ilk günlerinde Atto'nun bana bir yüzük verdiğini, Devizé'nin de borazan çaldığını görmüştüm rüyamda. İşte, Cloridia'mın rüya yorumu kitabında yüzüğün iyilikle zorluğun bir aradalığına yorulduğunu, borazanın ise gizli bilgileri –tıpkı veba gizi gibi– gösterdiğini okudum.

* *Secretum pestis* (Lat.): Veba gizi. (Ç.N.)

Rüyamda, ölen Pellegrino'nun dirildiğini görmüştüm. Gerçekten de, daha sonra hepimizin başına gelen zorlukların ve yitimlerin öngörüsüydü bu. Düşlerimde tuz saçıldığını görmüştüm sonra, cinayeti simgeliyordu bu (Fouquet'nin ölümü); sonra bir gitar görmüştüm, bu da hüznü ve ün edinmeksizin çalışmayı gösteriyordu (küçük tarlamızda bilinmeyen ve göz ardı edilen ben ve Cloridia). Yalnızca son simge olumlu olmuştu ve Cloridia bunu çok iyi biliyordu: Kedi, şehvetin habercisi.

Stilone Priàso'nun Astroloji Gazetesi de her şeyi öngörmüştü. Yalnızca handaki çöküşü değil, aynı zamanda bir grup soylunun tutsak edilmesini (Donzello'daki karantina), bir şehrin kuşatılmasını (Viyana), kötü ateşler ve zehirli hastalıklar (birden çok konuğun başına gelmişti), bir hükümdarın ölümü (Marie-Thérèse), elçilerin yolculukları (Viyana zaferini haber vermek için). Yalnızca bir kehanet gerçekleşmemişti, daha doğrusu daha büyük bir güce yenilmişti: *Baricades mistérieuses*, gazetenin öngördüğü "dört duvar arasına kapatılan soyluların ölümü"nün gerçekleşmesine engel olmuştu.

Bütün bunlar bir karar almama, daha doğrusu eski ve sağlıksız bir hevesten kurtulmama yardımcı olmuştu.

Artık gazetecilik yapmak istemiyorum. Üstelik, yazgılarımıza yıldızların kaprislerinin yön verdiği kuşkusu yüzünden değil yalnızca (inançla bağdaşmaz bu). İçimde eski heyecanı söndüren bir başka şey oldu.

Donzello serüveninden sonra birçoğunu okuma fırsatını bulduğum gazetelerde, Atto'nun bana öğrettiklerine ilişkin hiçbir şey bulamadım. Olgulardan söz etmiyorum. Hükümdarların ve devletlerin gerçek gizlerinin, mey-

danda satılan kâğıtlarda olmadığını zaten biliyordum. Gazetelerdeki değerlendirmelerde yer verilmeyen şey, özellikle akıl yürütmedeki cesaret, bilgiye susamışlık, zekâ yoluyla varılan dürüst ve gözü pek kanıttı. Gazeteler bütünüyle yararsızdır demek istemiyorum; ama gerçekten hakikati arayanlar için olmadıkları kesin.

Elbette, cılız gücümle, bu durumu değiştiremezdim. Fouquet'yle Kircher'in, Marie-Thérèse'le XIV. Louis'nin, Oranje'lı Willem'le XI. İnnocentius'un gizlerini yaymaya cesaret eden kişi, hemen yakalanıp zincire vurulacak ve ebediyen tımarhaneye atılacaktı.

Atto'nun söylediği doğruydu: Hakikati bilmek, gazeteleri yazanlara yardımcı olmuyor. Tam tersine; engellerin en büyüğü.

Sessizlik, bilen kişinin tek kurtuluşu.

Gene de, kimsenin bana geri veremeyeceği ve en çok eksikliğini duyduğum şey sözler değil, sesler. *Baricades mistérieuses* (ne yazık ki, bir nüshasını saklayamadım) artık yalnızca on altı yıl öncesine ait, cılız ve eksik bir anı olarak sürüyor bende.

Bu besteyi bir tür tek kişilik bir oyalanmaya, kendi belleğimle eğlenceli bir atışmaya dönüştürdüm. Nasıldı? Şu bölümü, şu ezgiyi, şu çetin makamdan makama geçişi nasıl çalıyordu?

Yaz sıcakları başımı ve dizlerimi kavurduğunda, fakirhanemize gölge yapan meşenin altına, Pompeo Dulcibeni'nin yeğlediği sandalyede oturuyorum. Sonra gözlerimi kapayıp alçak sesle Devizé'nin rondosunu mırıldanıyorum. Bir kez, sonra iki kez, sonra daha fazla; her denemede daha soluk, daha belirsiz, gerçeklikten daha uzak olduğunu bilsem de.

Birkaç ay önce Atto'ya bir mektup gönderdim. Paris'teki adresi yoktu bende; ben de mektubu Versailles'a gönderdim, birileri ona ulaştırır umuduyla. Sarayda herkes, eminim bundan, Pek Hıristiyan Kral'ın ünlü danışmanı kastrato rahibi tanıyordur.

Şükran ve bağlılık hislerimi sunamadan ondan ayrıldığım için çok derin bir acı duyduğumu bildirdim mektubumda. Hizmetinde olduğumu söyledim, hizmetlerimi kabul etme lütfunda bulunması için yakararak ve kendimi onun pek alçakgönüllü ve pek sadık kulu saydığımı belirterek. Son olarak, o günlerdeki günlüğüme –Atto'nun varlığını aklına bile getirmediği günlüğüme– dayanarak kaleme almış olduğum bu anıları yazdığımı iletim ona.

Ne yazık ki, hâlâ cevap vermedi bana. Böylece, son zamanlarda amansız bir kuşku kurcalamaya başladı zihnimi.

Ne diyecekti acaba Atto Pek Hıristiyan Kral'a, bir kez Paris'e döndükten sonra? Kaç krallık gizini keşfetmeyi başardığını gizlemeyi başaracak mıydı? Yoksa üst üste gelen soruların yükü altında gözlerini yere indirip, birçok rezilliği bildiğini mi ima edecekti Kral'ına?

Böylece kimi zaman gözden ırak bir sokakta bir gece pususu canlanıyor zihnimde, kaçan kiralık katillerin ayak sesleri, çamurun ve kanın içinde yatan Atto'nun cesedi...

Ama caymıyorum. Hayallerimle savaşarak, umut etmeyi sürdürüyorum. Ve Paris'ten postanın gelmesini beklerken, kimi zaman onun eski ustasının, *Seigneur* Luigi'nin birkaç dizesini mırıldanıyorum:

Speranza, al tuo pallore
so che non speri più.
E pur non lasci tu
*di lusingarmi il core...**

* "Umut, solgunluğunla, / biliyorum ki umudun yok artık. / Gene de vazgeçmiyorsun / ümitlendirmekten gönlümü." Luigi Rossi'nin *Speranza, al tuo pallore*'si. (Ç.N.)

Ek

Sevgili Alessio,

En sonunda, iki eski dostumun eserinin sonuna geldiniz. Eseri Aziz Peder'in eline ulaştıracak son adımı atmak size düşüyor şimdi. Bu satırları kâğıda dökerken, Kutsal Ruh okumanıza ve daha sonra alacağınız karara esin versin diye dua ediyorum.

Donzello'yla cüce çırağının öyküsünü anlatan metni postadan almamın üzerinden neredeyse kırk yıl geçti artık. Bariz olarak, hayalin öne çıktığı bir eser, diye düşündüm hemen. Elbette, iki yazar, kendi deyişleriyle, tarihsel bir belgeden yararlanmışlardı: Bir çırağın 1699 tarihli, basılmamış anıları. Ayrıca, bir rahip ve bir araştırmacı olarak, Rahip Morandi ve Campanella, Jansenistler ve Cizvitler, eski Dua ve Ölüm Derneği, keza artık ortadan kalkmış Celestinusçular Manastırı, XVII. yüzyılda günah çıkarma ve Kutsal Yağlama Ayini üzerine ortalarda dolaşan tuhaf inançlar konusunda söylenenlerin tarihsel doğruluğunu biliyordum. Son olarak, sözcüklerde pek de az sayılamayacak kuralsızlıklar, keza Latince alıntılarda bazı kolaya kaçmalar, on yedinci yüzyılda kullanılan dili işaret ediyorlardı tartışmasız olarak.

Hatta, sık sık kişiler, en tumturaklı ifadelere varıncaya kadar, aşırıya kaçan biçimde barok risalecilerin dilini ve terminolojisini kullanıyorlardı.

Ama, bu birkaç şey bir yana, ne kadarı gerçekten serbestçe uydurulmuştu? Kuşku kaçınılmazdı, yalnızca olay örgüsü gözü pek ve yer yer olağandışı olduğu için değil, aynı zamanda iki kahraman –daha önce belirtildiği gibi– Sherlock Holmes'la yardımcısı-anlatıcı Watson'un oluşturdukları geleneksel dedektif ikilisini fazlaca anımsatacak şekilde canlandırıldıkları için; bu arada, Agatha Christie'nin Poirot-Hastings çiftinden söz etmeye gerek bile yok. Üstelik bu ikili de, Donzello Hanı gibi kapalı yerlerde (trenler, gemiler, adalar) soruşturmalarını yürütürler...

Öte yandan, *Lazarillo de Tormes*'in on yedinci yüzyıl anılarında da benzeri bir hoca-öğrenci, bir yaşlı-bir genç, çiftin bulunduğu doğru değil mi? Peki, Dante'yle, Donzello'nun yeraltı dehlizlerine onca benzeyen cehennem dehlizlerinde Dante'ye kılavuzluk edip onu eğiten "ustası ve yol göstericisi" Vergilius'a ne demeli?

Bunun üzerine, edebiyat konularında uzman birisinin –kendime uzman demeye cesaret edemem elbette– diyeceği gibi bir *Bildungsroman* karşısında bulunduğumu düşünmeye başladım. Kısacası, anı biçiminde kaleme alınmış bir kişilik oluşumu romanı. Saf çırağın yeraltında geçen gecelerde Rahip Melani ve onun öğrettikleri peşi sıra yetişkin haline geldiği doğru değil mi?

Ama çok geçmeden fark ettim ki, bu düşünceler, zekâyı kışkırtsalar da, şu soruya karşılık vermiyorlardı: Metnin yazarı kimdi? İki dostum mu, yoksa çırağın kendisi mi? Yoksa her ikisi mi? Ve ne ölçüde?

Ortaya çıkardığım varsayımsal modeller zaman olarak çok uzak olduğu için, hiçbir sonuca varamıyordum. Ger-

çekten de, daha önce Aretino'da ya da daha iyisi Boccaccio'nun *Dekameron*'unda günlere ayrılmış anlatısal çerçeveye rastladığımı –özellikle *Dekameron*'da, Donzello'da olduğu gibi, kişiler veba yüzünden birer tutsak gibi kapatılmış, oyalanmak için çeşit çeşit öyküler anlatırlar birbirlerine– kafaya takmanın yararı neydi?

"Kitaplar her zaman başka kitaplardan söz ederler ve her öykü daha önce anlatılmış bir öyküyü anlatır" sonucuna vardım, adını artık hatırlamadığım birisinin dediği gibi. Dolayısıyla, bu tür boş araştırmalardan vazgeçtim.

Sonra bir bütün olarak metnin sahihliğine daha da gölge düşüren bazı umursamaz ödünç almalar vardı: Örneğin, Pompeo Dulcibeni'nin, çıkarcılık ve ensestle suçlayarak hükümdarlara çattığı nutuklarından biri, kısmen Robespierre'in ünlü bir konuşmasından alınmıştı pek de aldırış etmeden; zaten yazarlar da Dulcibeni'yi yatakta *sans culottes*, bir başka deyişle bir devrimci olarak bırakmak suretiyle Robespierre'e göz kırpıyorlardı.*

Son olarak, sayısı hiç de az olmayan çılgınca gözü peklikler vardı. Sıra dışı Ugonio ve Ciacconio figürleri gibi. Güya bugün de ülkemizi yağmalayan eski eser avcıları, mezar hırsızları örnek alınarak çizilmiş bu ikili (tıpkı öteki Aziz Avcıları Baronio ve Gallonio gibi), XVII. yüzyıldaki ünlü yeraltı mezarları bilginleri ve araştırmacılarından alıyorlardı adlarını. Kibar fahişe Cloridia'dan hiç söz etmeyelim: Çırağın rüyasını dinleyip yorumlarken, belirgin ve tarihe aykırı bir psikanalist tutumu takınarak, onu yatağa uzandırıp başının arkasına oturuyor.

* 1789 Fransız Devrimi sırasında, aristokratlık simgesi *culottes*'u (kısa pantolon) giymeyen aşırı devrimcilere *sans-culottes* (kısa pantolonsuz) denmiş ve bu söz zamanla "devrimci" anlamını almıştır. (Ç.N.)

Papa XI. İnnocentius'un kötü niyetli sunumu da, tarihsel gerçekliği altüst etmeye yönelik beceriksiz bir girişim gibi geliyordu bana. İyi bir Comasco'lu olarak, hemşerim Papa'nın kişiliğini ve eylemlerini çok iyi biliyordum. Benzeri biçimde, açıkça siyasi propaganda maksadıyla Papa hakkında –henüz o hayattayken– ortalıkta dolaşan ve Peder Robleda'nın çırağa aktardığı kötü sözleri ve kara çalmaları biliyordum. Ama bu tür suçlamalar daha ciddi tarihçiler tarafından geniş ölçüde yalanlanmıştı. Örneğin, bu tarihçiler arasında seçkin bir yeri olan Papasogli, Kutlu XI. İnnocentius üzerine üç yüz sayfayı aşan güçlü monografisiyle, geçen yüzyılın 50'li yıllarında her yalanın temizlenmesine büyük bir katkıda bulunmuştu. O dönemden önce de, Kilise tarihçilerinin koruyucu tanrısı Pastor alanı pek çok kuşkudan arındırmıştı.

Tek tutarsızlık bu da değil: Doğrusu, Başmüfettiş Fouquet'nin öyküsü de vardı.

Çırağın anlatısında, Fouquet, Atto Melani tarafından zehirlenerek 11 Eylül 1683'te Donzello Ham'nda ölür. Ama okul kitaplarında bile, Başmüfettiş'in 1683'te Roma'da değil, 1680'de Pignerol'da öldüğü yazar açıkça! Bazı hayalci tarihçiler ve romancılar, doğrudur, Fouquet'nin hapiste ölmediği varsayımını öne sürmüşlerdir; sorun burada yinelememi gerektirmeyecek kadar eskidir ve bayatlamıştır. Başmüfettiş'in hayatta olan akrabalarıyla konuşma imkânı bulan Voltaire, onun ne zaman ve nerede öldüğünün asla kesin olarak bilinemeyeceğini savunuyordu. Ama eski iki arkadaşımın bana gönderdikleri eserde okuduğum üzere, Fouquet'nin XIV. Louis'nin emriyle Roma'da bir handa işlenen cinayet sonucu ölmüş olduğunun söylenmesi, gerçekten aşırı gözü pek geliyordu bana.

Bir tutarsızlık, hatta tam bir tarihi çarpıtma bulmuş; neredeyse romanı çöpe atmaya karar vermiştim. Bir uydurmanın söz konusu olduğuna ilişkin kanıtı bulmamış mıydım işte? Oysa çok geçmeden işlerin bu kadar basit olmadığını keşfettim.

Fouquet figürünü derinlemesine araştırmaya karar verdiğimde, her şey bulanıklaşmaya başladı. Yüzyıllardır Başmüfettiş tarih kitaplarında hırsızlık ve yolsuzluk yapan bakanların ilk örneği diye gösterilir. Bunun tersine, Colbert örnek bir devlet adamı diye geçer. Oysa, Atto Melani'ye göre, dürüst Fouquet, vasat Colbert'in kıskançlık ve düşmanlığının masum kurbanı olmuştu. Başlangıçta böyle şaşırtıcı bir tersine çevirmeyi salt hayal ürünü olarak nitelendirmiştim. Oysa çok kısa sürede yanıldığımı anladım. Bir kitaplıkta, Fransız tarihçisi Daniel Dessert'in güçlü yazısını buldum; yaklaşık altmış yıl önce –elinde belgelerle– Fouquet'ye hak ettiği saygınlığı yeniden kazandırmak ve Colbert'in alçaklıklarıyla komplolarını açığa çıkarmak için sesini yükseltmiş. Hayranlık uyandırıcı yazısında Dessert, Atto'nun Başmüfettiş'i savunmak için çırağa anlattıklarını tek tek gözler önüne seriyor (ve net olarak kanıtlıyordu).

Ne yazık ki, asırlık mitolojileri tartışmaya açan herkesin başına sıkça geldiği gibi, Dessert'in değerli çalışması, tembellik ve cahillikle suçlama cesaretini gösterdiği tarihçilerin ortak tutumuyla unutulmaya mahkûm edilmişti. Bununla birlikte, hiçbir tarihçinin onun güçlü ve tutkulu araştırmasını hiçbir zaman yalanlama cesaretini gösterememiş olması önemlidir.

Demek ki, Rahip Melani'nin gönül kırıklığıyla anlattığı gibi, dramatik Fouquet olayı salt bir anlatı uydurması

olmanın çok ötesindeydi. Bu kadarla da bitmiyor. Kitaplık araştırmalarımı sürdürerek, Kircher'le Fouquet arasındaki tanışıklığı da doğruladım; açıkça belgelenmiş olmasa da, epey olasıdır bu; çünkü Cizvit (Anatole France, Fouquet üzerine küçük bir eserinde ondan söz eder ve Kircher'in eserlerinde de bunun kısmi bir doğrulanması vardır), gerçekten Başmüfettiş'in mumyalarıyla ilgilenmişti.

Fouquet'nin Pignerol'da hapsedilmesinin son derece esrarengiz öyküsü de, titiz bir çalışmayla doğruladığım üzere, satır satır doğrudur. Gerçekten de Güneş Kral, bildiği şeylerden çekindiği için Başmüfettiş'i hapse attırmış görünüyordu; ama bunun nedeni asla açığa çıkarılamadı. Kuşkulu Kont Lauzun da gerçeğe sadık kalınarak temsil edilmiş; Lauzun on yıl boyunca Pignerol'a hapsedilmiş, orada gizlice (ve nasılsa) Fouquet'yle görüşmeyi başarmış ve Başmüfettiş'in yok olmasından hemen sonra hapisten çıkarılmıştır.

Şu halde, tarihsel gerçekliğe bazı sağlam ve belgeli göndermeler vardı.

"Ya her şey doğruysa?" diye düşündüm tedirginlikle, metni karıştırırken.

Bu aşamada, hemen iki dostumun metninin yanlışlığını kanıtlayacak ve bana meseleyi çabucak çözme imkânı verecek kaba bir hata yakalama umuduyla, kitaplıkta bir başka araştırmaya girişmekten alamadım kendimi. İtiraf edeyim, korkuyordum.

Gizli kaygılarım, ne yazık ki, gerçek oldu. İnanılmaz bir hızla, sözlüklerden, ansiklopedilerden ve dönemin ri-

salelerinden çıkıverip, metinde okuduklarımla tıpatıp aynı, gözlerimin önüne serildiler: Roma betimlemeleri, karantina önlemleri, veba üzerine bütün kuramlar, Londra ve Roma vebaları, Cristofano'nun tedavileri ve çırağın reçeteleri; sonra, XIV. Louis, Marie-Thérèse, Venedikli camcılar, Tiracorda'nın bulmacaları ve Roma'nın yeraltı dehlizleri düzenine varıncaya kadar.

Gözlerimin önünde Yanan Değnek, rüya yorumları, nümeroloji ve astroloji öğretileri, Mamakoka (bir başka deyişle koka) Efsanesi fır dönüyordu. Son olarak, Türklerin gizemli bir biçimde ele geçirdikleri Fransız kuşatma tekniklerinin gizleri ve inançsızların yıkıcı yenilgilerini belirleyen strateji hatalarının gizi de dahil olmak üzere, Viyana Kuşatması ve Savaşı.

Roma'daki Casanate Kitaplığı'nda, Komarek'in bastığı Kutsal Kitap sayfasının aslı karşısında hâlâ kuşkulu, yenilgiyi kabul ettim. Bütün okuduklarım, en önemsiz ayrıntılarına kadar şaşırtıcı ve kibirli bir tutumla doğru çıkıyordu.

Böylece, istemeden de olsa, araştırmalarımı sürdürmek zorunda kaldım. Hatalar yerine, kanıtlanmış ve doğru olgularla koşullar buluyordum. Kurnaz bir tuzağın, hain bir çarkın, içine girdikçe esiri olduğumuz bir örümcek ağının kurbanı gibi hissetmeye başlıyordum kendimi.

Böylece Kircher'in kuramlarıyla yüzleşmeye karar verdim: Yaşamını ve yazılarını epey biliyordum zaten; ama *secretum pestis*'i* hiç duymamıştım, veba hastalığını

* *Secretum pestis* (Lat.): Veba gizi. (Ç.N.)

savuşturacak sözde *secretum vitae*'ı* da, hele o gizin şifrelendiği rondoyu hiç. Elbette, ben de okumuştum, Peder Robleda gibi, Kircher'in *Magnes, sive de arte magnetica*'sını;** burada Alman Cizvit, müziğin iyileştirme gücünü savunur, hatta kendisinin bestelediği bir melodinin tarantula ısırığına karşı panzehir olarak kullanılmasını önerir. Öte yandan, modern zamanlarda Kircher'in kimi zaman şarlatanlıkla suçlandığını biliyordum. Sözgelimi, veba üzerine risalesinde, mikroskopta hastalığın basillerini gözlemiş olduğunu öne sürüyordu. Ama Kircher'in döneminde, diye karşı çıkıyorlar bugün tarihçiler, henüz bu kadar güçlü büyülteçler yoktu. Hepsi uydurulmuş muydu, öyleyse?

Öyle idiyse, gerekli bütün kanıtları toplamam gerekiyordu. Öncelikle veba adını verdiğimiz tarihsel hastalık üzerindeki fikirlerimi netleştirdim: Pirelerden farelere, onlardan da insana geçen, *Yersinia pestis* vibriyonunun yol açtığı hıyarcıklı vebaydı söz konusu olan. Değişik hayvan vebalarıyla ya da zaman zaman Üçüncü Dünya'yı etkisi altına alan akciğer vebası dediğimiz şeyle hiç ilgisi yoktu.

Ama asıl sürprizle, hıyarcıklı vebanın asırlardır var olmadığını ve kimsenin de bunun nedenini bilmediğini okuduğumda karşılaştım.

Avrupa'da (ondan da önce İtalya'da) vebanın XVII. yüzyılın sonu ile XVIII. yüzyılın başı arasında, neredeyse Donzello'daki olaylarla aynı dönemde, tamamen ortadan kalktığını okuduğumda, artık elimde olmadan gülümsedim. Bekliyordum bunu.

* *Secretum vitae* (Lat.): Yaşam gizi. (Ç.N.)
** *Magnes, sive de arte magnetica* (Lat.): Mıknatıs ya da Manyetik Sanatı. (Ç.N.)

Gizemli ortadan kalkma üzerine pek çok kuram var; ama hiçbiri kesin değil. Kimilerine göre, insanların zamanla benimsedikleri daha ileri sağlık önlemleri sayesinde olmuştur bu; kimilerine göre de, *xenopsilla cheopis*'i, yani veba basilini taşıyan pireyi barındıran *rattus rattus*'un (kara sıçan) yerini alan *rattus norvegicus*'un (kahverengi sıçan) Avrupa'ya gelişine şükretmemiz gerek. Gene bazılarına göre, artık ahşap ve kerpiç yerine, tuğla ve kiremitle inşa edilen yeni binalar; ya da evlerdeki yem kırıntısı depolarının kaldırılması, böylece farelerin evlerden uzaklaşması sayesinde olmuştur bu. Bazıları ise, hıyarcıklı vebaya karşı bağışıklık etkisi olan iyicil bir hastalığın, yalancı veremin oynadığı rol üzerinde dururlar.

Ne var ki, akademik tartışmalardan bir tek kesin sonuç çıkıyor ortaya: On yedinci yüzyıl ile on sekizinci yüzyıl arasında Avrupa gizemli bir biçimde en eski belasından kurtulmuştur, tıpkı Kircher'in gizleri aracılığıyla yapmayı vaadettiği gibi.

Baricades mistérieuses muammasını, *secretum vitae*'ı içinde barındırıyor görünen –tıpkı Kircher'in tarantellasının tarantula ısırığına karşı panzehiri içerdiği gibi– rondoyu iyice gözden geçirdiğimde, örtüşmeler yoğunluk kazanıyordu. Ama tam bu noktada, Tanrı beni bağışlasın, sonunda düzeltilmesi olanaksız bir tarihsel hata bulmanın gizli tatminini yaşadım.

Aslına bakılırsa, *Les Baricades mistérieuses*'ün, iki dostumun metninde anlatıldığı gibi, unutulup gitmiş gitarist ve besteci Francesco Corbetta'nın değil, 1668'de doğup 1733'te ölen ünlü Fransız bestecisi ve klavsencisi François Couperin'in eseri olduğunu öğrenmek için herhangi bir müzik sözlüğünü şöyle bir karıştırmam yeterli

oldu. Rondo, *Pièces de Clavecin*'in* ilk bölümünden alınmıştır; demek ki, gitarla değil, klavsenle icra edilmek üzere yazılmıştır. Ama hepsinden önemlisi, ilk kez 1713'te yayımlanmıştır. Donzello Ham'nda meydana gelmiş olması gereken olaylardan otuz yıl sonra. İki genç yazarın sergiledikleri tarihe aykırılık hatası, eserlerinin yalnızca gerçekliğini değil, gerçeğe uygunluğunu da ortadan kaldıracak kadar ciddiydi.

Bu ciddi ve beklenmedik tutarsızlığı keşfettikten sonra, hikâye kurgusunun kalanını çürütmek gereksiz geldi bana. Böyle ciddi bir hata içeren bir metin, Kutlu XI. İnnocentius'un şanını tehdit edebilir miydi hiç!

Bir süre, akşam boş vakitlerimde, metnin sayfalarına tembel tembel göz gezdirmekle yetindim, öykünün içeriğinden çok, iki yazarı düşünerek. Hemşerim Papa üzerine zehir zemberek dedikodularla dolu bu tedirgin edici öykü, açık bir kışkırtma, hatta bir alay gibi göründü gözüme. Sonunda ruhumda, gazeteciler için (itiraf ediyorum) her zaman beslediğim hınç ve doğal güvensizlik ağır bastı.

Yıllar geçti. Artık iki eski dostumu ve onlarla birlikte eski bir sandık odasına terk edilmiş metinlerini tümden unutmuş gibiydim. Bununla birlikte, aşırı bir temkinlilikle, elzem panzehirleri olmaksızın onu okuyabilecek yabancı gözlerden gizlemiştim metni.

Bu tedbirin ne kadar bilgece olduğunun açığa çıkacağını bilemiyordum henüz.

* *Pièces de Clavecin* (Fr.): Klavsen Parçaları. (Ç.N.)

Üç yıl önce, Papa Hazretleri'nin, Papa XI. İnnocentius'un Kutsal Kişi ilan edilmesi davasını yeniden açmayı arzuladığını öğrendiğimde, bu sararmış yapraklar yığınının nerede olduğunu bile hatırlamıyordum. Ama çok geçmeden o dönüp kapımı çaldı.

Como'da oldu bu, yağmurlu bir kasım akşamında. Bazı dostların giderek artan ısrarları sonucunda, piskoposluk bölgemdeki değerli bir müzik cemiyetinin düzenlediği bir konsere katılıyordum. İlk bölümün sonuna doğru, eski bir okul arkadaşımın torunu piyano çalıyordu. Yoğun bir günün sonundaydım ve o âna kadar akşama biraz dalgın katılmıştım. Ama birden, içe işleyen ve tarif edilmesi olanaksız bir motif, hiçbir müziğin yapamadığı tarzda kendine çekti beni. Barok; ama Scarlatti'den Debussy'ye, Franck'tan Rameau'ya gidip gelen tını ve armoniler içeren bir danstı bu. Her zaman tutkulu, iyi bir müzik dinleyicisi olmuşumdur ve küçük sayılamayacak bir plak koleksiyonuna sahip olmakla övünürüm. Bununla birlikte, bu zamansız notaların hangi yüzyıldan çıktıkları sorulsa, ne diyeceğimi bilemezdim.

Ancak parçanın sonunda artık dizlerimin üstünde unutmuş olduğum programı açıp bestenin başlığını okudum: *Les Baricades mistérieuses.*

Bir kez daha çırağın anlatısı yalan söylememişti. Bu parçanın, başka hiçbir parçanın olmadığı kadar, açıklanamaz bir zihni ve yüreği büyüleme, allak bullak etme, kendine çekme gücü vardı. Dinledikten sonra, bellek artık ondan kurtulamıyordu. Çırağın ondan bu kadar etkilenmesi ve sonra, yıllar sonra, ezgiyi mırıldanmaya devam etmesi bir sürpriz değildi. *Secretum vitae* gizi, bir başka gizin içinde gizliydi.

Kalan her şeyin de doğru olduğunu söylemek için yeterli değildi bu. Ama sonuna kadar gitme ayartısına karşı koyamazdım artık.

Ertesi gün Couperin'in çok sayıdaki *Pièces de Clavecin*'inin eksiksiz ve pahalı bir kaydını satın aldım. Günlerce büyük bir dikkatle dinledikten sonra, sonuç açık göründü bana. Couperin'in hiçbir bestesi *Baricades mistérieuses*'e benzemiyordu. Sözlüklere başvurdum, monografiler okudum. Parçayla ilgilenen birkaç eleştirmen görüş birliği içindeydi: Couperin benzer başka hiçbir şey bestelememişti. Couperin'in suit dansları hemen her zaman betimleyici başlıklara sahiptir: *Duygular*, *Hüzünlü*, *Acı Çeken Ruh*, *Şehvetli*, vb. Bir de *La Raphaèle, L'Angélique, La Milordine* ya da *La Castelane* gibi başlıklar vardır. Bunlar, dönemin ünlü saray kadınlarına gönderme yapıyor ve insanlar hangi adın kimi gösterdiğini tahmin ederek eğleniyorlardı. Bir tek *Baricades mistérieuses* için herhangi bir açıklama yok. Bir müzikbilimci parçayı "gerçekten gizemli" diye tanımlıyordu.

Sanki bir başkasının yapıtı gibiydi. Peki öyleyse kimin? Gözü pek ses uyumsuzluklarıyla, yakıcı ve süzülmüş armonilerle dolup taşan *Baricades*, Couperin'in ölçülü üslubundan çok uzaktır. Ustalıklı bir yankılar, öne alma ve geciktirmeler oyunuyla, çokseslilığin dört sesi bir arpejin titiz kurgusu içinde kaynaşırlar. Klavsencilerin lavtacılardan kopyaladıkları *brisé* üsluptur bu ve lavta, gitarın en yakın akrabasıdır...

Çırağın söylediği gibi, *Les Baricades mistérieuses*'ü belki gerçekten Corbetta'nın bestelediği varsayımını kabul etmeye başladım. Ama öyleyse niçin Couperin kendi adıyla yayımlamıştı besteyi? Ve eline nasıl geçmişti?

Elyazmasına göre, rondonun yazarı, pek bilinmeyen İtalyan bestecisi Francesco Corbetta'ydı. Parlak bir buluş gibi görünüyordu bu. Hiçbir müzikbilimcinin aklına böyle bir şey gelmemişti. Ama ilginç bir evveliyatı vardı: Daha Corbetta hayattayken, bazı parçalarının kime ait olduğu konusunda polemikler birbirini izlemişti. Corbetta kendisi, bir öğrencisini bazı bestelerini kurnazca ele geçirip sonra kendi adıyla yayımlamakla suçlamıştı.

Corbetta'nın gerçekten de Devizé'nin ustası ve dostu olduğunu kolaylıkla doğruladım. Bu yüzden de, bazı tablaturaların birinden ötekine geçmiş olması son derece akla yatkındı. Yaşadıkları dönemde basılı besteler parmakla sayılacak kadar azdı ve besteciler ilgilerini çeken besteleri kişisel olarak kopya ediyorlardı.

Corbetta 1681'de öldüğünde, Robert Devizé (ya da modern yazımla De Visée) gitar, lavta, torbo ve büyük gitar virtüozu ve hocası olarak büyük bir üne kavuşmuştu. XIV. Louis kişisel olarak hemen her akşam sanatını sergilemesini talep ediyordu ısrarla. Devizé, sarayın en iyi bütün salonlarına konuk oluyor; burada başka ünlü müzisyenlerle ve rastlantıya bakın, Klavsenci François Couperin'le ikili olarak çalıyordu.

Şu halde, Devizé'yle Couperin birbirini tanıyor ve birlikte çalıyorlardı; büyük bir ihtimalle, birbirlerine iltifat ediyor, görüşlerini, fikirlerini, belki bazı sırlarını paylaşıyorlardı. Devizé'nin gitarıyla Couperin'in bestelerini çalmaktan zevk duyduğunu biliyoruz (bunların bazı tıpkıyazımları günümüze kadar ulaşmıştır). Couperin'in de, dostunun gitar için suitlerini klavsende denemiş olması ihtimali yok değildir. Ayrıca nota defterleriyle partisyonların birinin elinden ötekininkine geçmesi de kaçınılmazdır. Ve belki bir akşam, Devizé kibar fahişelerin

işvelerine daldığı sırada, Couperin dostunun kağıtları arasından tuhaf başlıklı o güzel rondoyu almıştır, "gelecek sefere veririm" diye düşünerek.

O ilahi müziğin ve gözlerimin önünde biçim kazanmaya başlayan gizemin etkisiyle, kısa sürede bütün anlatıyı, doğrulanması gereken bölüm ve durumları büyük bir titizlikle bir not defterine kaydederek, yeniden yutarcasına okudum. Ancak bu yolla yüreğimi kuşkulardan sonsuza dek arındırabileceğimi biliyordum. O tuhaf öykü, gerçeği manipüle ederek sahtelik yayan hünerli bir uydurma mıydı yalnızca?

Üç yıllık araştırmamın meyvesi, okumak üzere olduğunuz sayfalarda tümüyle. Baştan belirteyim: Yararlanmak istersiniz diye, değinilen belge ve kitapların fotokopilerini saklıyorum.

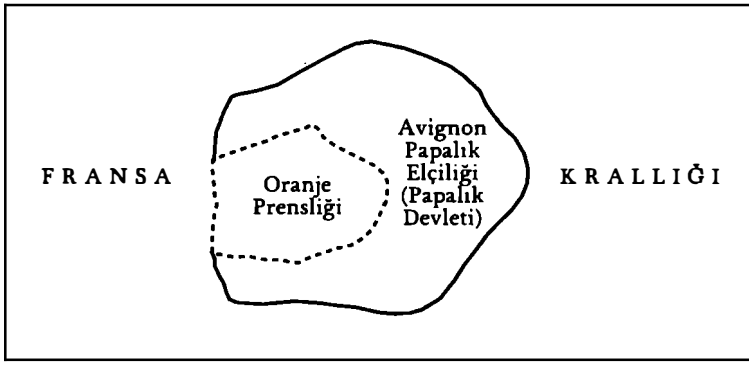
Her şeyden önce bir muamma huzursuz ediyordu beni; çünkü bu muamma, Kutlu İnnocentius Odescalchi'nin Kutsal Kişi ilan edilmesini bir felakete dönüştürebilirdi. Dulcibeni'nin büyük giziydi bu, bütün talihsizliklerinin kaynağı ve bütün düzenlerinin gerçek nedeni: XI. İnnocentius gerçekten de Oranje Prensi Willem'in suçortağı mıydı?

Ne yazık ki, çırak bu meseleden ancak son sayfalarda, Dulcibeni muammasını çözüldüğünde söz ediyor. İki dostum da, kendi inisiyatifleriyle öyküyü gerekli başka bilgilerle zenginleştirmeyi düşünmemişlerdi. Niçin, diye sordum kendime, büyük bir umutsuzluk içinde, onlar gibi meraklı iki gazeteci bunu yapmamışlardı? Ama belki

de, diye akıl yürüttüm sonra, umutla, Yüce Odescalchi'ye karşı herhangi bir şey bulmayı başaramamışlardı.

Her durumda, benim görevim soruşturmak ve bulgularımı yazıya dökerek Kutlu Papa'nın imgesi çevresindeki kuşkuları ve kara çalmaları dağıtmaktı. Bu yüzden, metnin sonunda çırağın Pompeo Dulcibeni'den öğrendiği açıklamaları yeniden okumaya başladım.

Willem'in Papa'ya olan borcuna karşılık, demişti Jansenist, Oranje Prensi'nin kişisel mülkleri teminat gösterilmişti. Ama öyleyse neredeydi Prens'in mülkleri? Willem'in toprağının nerede bulunduğu konusunda hiçbir fikrim olmadığını fark ettim. Felemenk'te miydi yoksa? Bir atlas aldım ve en sonunda Oranje'ın yerini bulduğumda şaşırıp kaldım:

Oranje Prensliği, Fransa'nın güneyinde bulunuyordu; çevresini Avignon Papalık Elçiliği kuşatıyordu. Ama elçilik, Kilise Devleti'nden başka bir şey değildi. Gerçekten de, Ortaçağ'dan beri, Avignon Papalık'ın bir parçasıydı. Ve Avignon Elçiliği'ni de Fransa kuşatıyordu çepeçevre!

Tuhaf bir durum: Oranje Prensliği'nin çevresini Katolik düşman sarmış, onun da çevresini bir başka düşman çevirmişti: XI. İnnocentius'un baş düşmanı XIV. Louis.

Demek ki, gizin kaynağı Avignon'du; gizi orada aramak gerekiyordu. Ya da daha doğrusu, Avignon'la ilgili evraklar arasında aramak gerekiyordu. Bunun üzerine, Vatikan Gizli Arşivi için özen bir izin çıkarttırdım kendime ve orada birkaç hafta geçirdim. Nereye el atmam gerektiğini biliyordum: Vatikan bürokrasisinin Roma'yla Avignon arasındaki diplomatik ve idari yazışmalarına. Yığınla yazışmayı elekten geçirdim, Oranje'a, Willem'e, verilen borçlara ilişkin herhangi bir değini bulma umuduyla. Günlerce hiçbir şey bulamadım; tam pes etmek üzereydim ki, hiç de ilginç olmayan bir mektup tomarının içinde, ayrı ayrı üç tane dörtlü fasikül buldum. 1689'un son aylarına, XI. İnnocentius'un ölümünden birkaç ay sonrasına aitti. Papalık tahtına kısa bir süre önce Yeni Papa VII. Alexander Ottoboni geçmişti. Üç dörtlü fasikül, ne yazık ki, yalnızca işe vâkıf olanların anlayabileceği bir dille yazılmış gibiydi:

22 76 18 11 97 46 98 64 48 36
71 37 81 18 73 67 14 38 69
2610 48 46 31 22 14 76
39 0 71 48 76 98 13 48 76
39 37 71 44 22 41 67 14
0 22 34 13 83 78 89 5
77 44 0 64 0 39 93 14 11
48 97 84 34 48 11 76 0
2499 0 55 71 11 37 18 16
34 73 93 39 0 29 22 76 18
22 97 97 37 98 38 2575

5 36 14 34 0 76 13 84 18
79 69 2347 94 18 22 19
19 14 78 2316 97 48 94
36 34 37 14 18 71 71 73
18 22 97 46 39 37 46
88 48 71 19 34 37 76 16 37
19 0 98 46 18 13 13 48 39
93 0 34 94 20 97 14 77 76
37 14 38 69 2610 555
48 2336 0 55 64 0 16
37 71 73 39 0 16 44 48 16
39 14 19 14 18 81 0 34 31
22 18 16 73 34 48 79 71...

Bu böylece on iki sayfa sürüyordu, burada aktarılana benzer toplam yirmi dört sütun boyunca. Şifreli bir mektuptu ve ilk bakışta bir şey anlayabileceğim konusunda umutsuzluğa düştüm.

Ama neyse ki, mektupta kullanılan şifre, o dönemde Vatikan Devleti'nin genellikle kullandığı şifreydi. Buna bağlı olarak, iletiyi daha önce şifresi çözülmüş olanlarla karşılaştırdım ve sonunda ilk, geçici bir şifre çözümüne ulaşmayı başardım:

PAPALIK'INÇOKSADIKVEYETENEKLİBİRKU-
LU,AVIGNON'LUBİRSOYLU,BİRMEKTUPULAŞTIR-
DIBANA;MEKTUBUONAORANJEPRENSİ'NEBAĞ-
LITEBAADANBİRİSİYAZMIŞ...

Metnin doğru ve okunabilir bir biçimini elde edebilmek için iki gün uğraşmam gerekti. Öte yandan, çözülmesi olanaksız birkaç sözcüğü sayı olarak korumak zo-

runda kaldım; neyse ki, bunlar metnin anlaşılması için elzem değildi. Avignon'da elçi yardımcısı olan Monsenyör Cenci'nin bir mektubuydu; Roma'ya tuhaf bir müzakereyi anlatmak için yazıyordu:

> Papalık'ın çok sadık ve yetenekli bir kulu, Avignon'lu bir soylu, bir mektup ulaştırdı bana; mektubu ona Oranje Prensi'ne bağlı tebaadan birisi yazmış. Bu mektupta, Oranje Prensliği'ne bağlı tebaanın Papalık'ın egemenliğine girmek için büyük bir arzu duyduğu öne sürülüyor...
>
> Bana bu işten söz ederse, onu dinleyip bana söylediği her şeyi rapor edeceğim ve 2657'yi ne kabul, ne reddedeceğim. Oranje'lıların rızasından kuşku duyulamaz...
>
> Görevim, bu çok önemli mesele hakkında bildiklerimi iletmeye zorladı beni. Ekli kâğıt yukarıda sözü edilen mektubun bir nüshasını içermektedir; mektubu Avignon Din Mahkemesi görevlisi Sinyor Salvador'a Courteson'lu soylu Beaucastel yazmıştır...

İşte olan buydu: Courthézon'lu, Oranje Prensi'nin kulu soylu Mösyö Beaucastel, önce Avignon'lu bir rahiple, Mahkeme Görevlisi Paolo de Salvador'la, sonra da Elçi Yardımcısı Cenci'yle görüşmüştü. Beaucastel'in en hafif deyişle şaşırtıcı bir önerisi vardı: Oranje Prensliği Papalık'a tabi olmak istiyordu. Şaşırmıştım: Nasıl olup da Oranje Prensi Willem'in tebaaları –her şeyden önce, büyük bir bölümü Protestan'dı– Papalık'a tabi olmak istiyorlardı? Ve Willem'in razı olacağından nasıl bu kadar emin olabiliyorlardı?

Roma'yla Avignon arasındaki yazışmaları biraz daha karıştırarak, Cenci'yle Vatikan yönetimi arasında yazıl-

mış başka mektuplara da rastladım, hatta Beaucastel'in De Salvador'a gönderdiği ilk pusulaya. Az sayıdaki şifreli mektupların hepsine deşifre edilmiş biçimleri eklenmişti. Bir tek benim çevirdiğim ilk mektubun, en önemli olanının, deşifre edilmiş biçiminin olmadığını şaşırarak fark ettim. Sanki birisi, içeriğin aşırı ciddiliğini görerek, metnin deşifre edilmiş nüshasını yok etmişti... Kaldı ki, mektup yerinde değildi, öteki pusulaları içeren tomarın epey uzağındaydı.

Zorluklara rağmen olağanüstü bir öyküyü yeniden kurmayı başarmıştım sonunda, hiçbir tarihçinin asla aydınlatamadığı bir öyküyü.

Oranje'lıların Papalık'a tabi olmak istemelerinin nedeni basit olduğu kadar sarsıcıydı da: Oranje'lı Willem'in XI. İnnocentius'a olan borçları dağ gibi birikmişti ve daha önce Papalık'a epey para ödemek zorunda kalan Oranje tebaaları, doğrudan Kilise Devleti'ne katılmayı önererek sorunlarını çözebileceklerini düşünmüşlerdi. "Burada, Krallık'ta" diye yazıyor Monsenyör Cenci, "Oranje Prensi'nin geçmiş Papalık'a çok büyük miktarlarda borcunun olduğu ve bu borçları ödemek için böyle az getirisi olan bir devletin mülkiyetini kolaylıkla bırakabileceğini düşündüğü yönünde yaygın bir görüş var."

Ne var ki, tam da bu nedenden ötürü, bütün Oranje halkı aynı görüşte değildi. Prenslik'in eski haznedarı Monsenyör Saint Clément, "geçmişte zaten çok para verdik Kilise'ye!" diyerek karşı çıkıyordu.

Her durumda, Beaucastel'in önerisi Roma'da sert bir dille reddedildi. Dışişleri Bakanı Kardinal Rubini ve yeni papanın yeğeni Kardinal Ottoboni, sıkıntı yaratan öneriyi geri çevirmesi talimatını verdiler Cenci'ye. Zorunlu

olarak. Yeni Papa'nın bu borçlardan kesinlikle haberi yoktu. Kaldı ki, Şanlı Papa Odescalchi'nin –diye yazıyordu Cenci'ye Kardinal Rubini– sapkın bir prense borç para vermesi olanaksızdı...

Çok üzülmüştüm. Vatikan'ın gizli arşivinde bulduğum mektuplar, Dulcibeni'nin çırağa söylediklerini doğruluyordu: Willem, XI. İnnocentius'tan borç para almıştı. Yalnızca bu kadar da değil: Oranje Prensi borcunu ödemezse, kişisel mülkleri haczedilecekti. Hatta borç o kadar artmıştı ki, Willem'in buyruğundaki topraklar ve tebaaları hemen kendilerini feda etmeyi düşünmüşlerdi!

Ne var ki, bununla yetinemezdim. Oranje tebaalarının söylediklerinin bir kanıtını bulmak zorundaydım. Bu yüzden, Willem hakkındaki fikirlerimi netleştirmem gerekiyordu: Savaş girişimleri için parayı nereden alıyordu? Ve İngiltere işgalini kim finanse etmişti?

*Glorious revolution** üzerine eserler –Oranje Prensi'nin İngiltere tahtını ele geçirmek için giriştiği askeri darbe bugün böyle adlandırılır– değişmemecesine aynı nakaratı yinelerler: Willem iyidir, Willem güçlüdür, Willem öyle idealist, öyle çıkar gütmez birisidir ki, kral olmayı bile istememiştir!

Tarihçilere kulak verecek olursanız, Yiğit Willem'in havayla yaşadığını sanırsınız. Peki ama, gençliğinden beri, XIV. Louis'nin ordularına karşı savaşmak ve bu orduları yenmek için gerekli katkıları kim sağlamış ona? Er-

* *Glorious revolution* (İng.): Utkulu devrim. (Ç.N.)

zak için, bu dönemde asker gücünün büyük bir bölümünü oluşturan paralı askerler için, toplar ve kumandan denmeyi hak edecek bir kumandan için gerekli paraları birileri vermiş olmalıydı.

Aslına bakılırsa, savaşlara girmiş bütün Avrupalı hükümdarların en büyük sıkıntısı para arayışı olmuştu. Ama Oranje Prensi'nin bir avantajı vardı: XVII. yüzyılda paranın, çok paranın dolaştığı bir şehir var idiyse, Amsterdam'dı bu şehir; Yahudi tefecilerin bankalarının burada büyük bir gelişme göstermesi hiç de tesadüf değildi. Amsterdam, Felemenk Birleşik Eyaletleri'nin başkenti, Avrupa'nın en zengin finans merkeziydi; tıpkı önce Cloridia'nın ve daha sonra öteki kişilerin Donzello'nun çırağına anlattıkları gibi.

İktisat tarihi konusunda iyi birkaç metne başvurdum ve Oranje'lı Willem zamanında Amsterdam'daki işadamlarının büyük bir bölümünün İtalyan olduğunu öğrendim. Tensini, Verrazzano, Balbi, Quingetti gibi soyadlarıyla; sonra Anvers'te de şimdiden varlık gösteren Burlamacchi ve Calandirini'lerle (çırağın anlatısında önce Cloridia, sonra da Cristofano bütün bu adları anmaktadır) kaynıyordu şehir. Bu kişilerin hepsi, tüccar ve bankacı Cenovalı, Floransalı, Venediklilerdi; bazıları, İtalyan prenslikleri ve cumhuriyetlerinin ajanlarıydı aynı zamanda. En girişimci olanları, Amsterdam aristokrasisinin dar çevresine girmeyi başarmışlardı. Başkaları kârlı ama tehlikeli köle ticareti işine girmişlerdi; Francesco Feroni bunlardan biriydi.

Ne var ki, en ilginç örnek, Bolognalı Bartolotti'lerdi: Önce sıradan bira imalatçısı, sonra tüccar, en sonunda da çok zengin finansçılar haline gelmişlerdi. Felemenk bir aileye karışmışlar, hatta başlangıçtaki İtalyan kanlarını

yitirmişlerdi. Şu da var ki, Protestan Bartolotti'ler yirmi otuz yıl içinde Oranje Hanedanı'nı finanse edecek kadar zengin olmuşlar, önce Willem'in büyükbabasına, sonra da Prens'in kendisine büyük miktarlarda ödünç para vermişlerdi. Kimi zaman ödünç paralar karşılığında teminat olarak, Felemenk ve Almanya'daki arazilere ipotek koyuluyordu.

Araziye karşı para: Dulcibeni'nin anlattıklarına göre, Odescalchi'ler Oranje Hanedanı'yla bunun tıpatıp aynısı bir anlaşma imzalamışlardı. İlginç bir rastlantı.

Artık İtalyan tüccarlar ve Oranje Hanedanı finansçıları üzerine yeterince şey öğrenmiştim. Odescalchi'lere geçmenin vakti gelmişti ve onların evraklarını konuşturmanın.

Odescalchi Sarayı'nda ve Roma Devlet Arşivi'nde aylarca ve aylarca –kaç ay olduğunu bile bilmiyorum– bir tek genç bir yardımcımdan destek alarak çalıştım. İkimiz de, bütün gün başlarımız evrakların üzerine eğilmiş bir halde, soğuğa ve toza katlanmak zorunda kaldık. Bizi Oranje'lı Willem'e ulaştırabilecek şeyi arayarak, XI. İnnocentius'un bütün belgelerini elekten geçirdik: Mektuplar, sözleşmeler, Papa'nın karar mektupları, raporlar, dilekçeler, günceler, defterikebirler. Boşuna.

Araştırmalarımın başından beri epey zaman geçmişti ve çıkmaza girdiğim duygusu içindeydim. Vazgeçme fikrini aklımdan geçirmeye başlamıştım. Ta ki Dulcibeni'nin ne söylediğini düşününceye kadar. Felemenkler için paralar Venedik'ten yola çıkıyordu ve Venedik'te Odescalchi ailesine ait şirketin bir şubesi vardı. Oradan başlayarak yol almaya çalışmalıydım.

Benedetto'nun ağabeyi Carlo Odescalchi'nin vasiyetnamesinden, ailenin mallarının ikisi arasında her zaman *communi et indivisi* kaldığını öğrendim. Bir başka deyişle, birisinin olan, aynı zamanda ötekinindi. İşte bu yüzden, belgelerine bakıldığında, Papa neredeyse yoksul görünüyordu. Ancak kardeşinin cebindekileri hesaba katarak, gerçekten neye sahip olduğunu keşfedebilirdim.

Şu var ki, Carlo Odescalchi ailenin ekonomik faaliyetinin merkeziydi. Odescalchi'lerin Lombardiya'daki çok önemli mülklerini idare ediyor; ayrıca, iki vekilin çalıştığı Venedik şubesini yönetiyordu Milano'dan. Bunun üzerine, Carlo'nun vasiyetnamesinde anılan iki malvarlığı envanterini aradım. Bunlar sorunu çözebilirdi. İlişikte borçluların bir listesi varsa, Oranje'lı Willem de ortaya çıkacaktı. Ama envanterden, ne tuhaftır ki, iz yoktu.

Bunun üzerine, Carlo'nun özel defterikebirlerine göz attım ve sonunda buldum. Kutlu İnnocentius'un kardeşinin ölümüne kadar tuttuğu ve bugün Roma Devlet Arşivi'nde korunan meşin kaplı ağır ciltlerde, milyonlarca ekülük dev boyutlu alışverişler ve işlemler kendini gösteriyordu. İşlemlerin küçük bir bölümü, ticari işlemlerle, dolaylı vergi girdileriyle ve kira gelirleriyle ilgiliydi. Sonra, beni ilgilendiren nokta geliyordu: Yüzlerce mali işlem; bunların büyük bir bölümünü Venedik'ten iki vekil, Cernezzi'yle Rezzonico takip ediyor ve paylarına düşen komisyonu alıyorlardı. İşlemlerin büyük bir bölümünün Felemenk'e yönelik olduğunu gördüğümde, şakaklarımın attığını hissettim.

Meselenin bütün ayrıntılarını öğrenmek güç olmadı. 1660'dan 1671'e kadar Carlo Odescalchi Venedik'ten Felemenk'e farklı para birimleri üzerinden toplam 153.000

ekülük ödeme emretmişti. Benedetto papa seçildiğinde Vatikan'ın yıllık dev bütçe açığının (173.000 ekü) neredeyse eşdeğeri bir tutar.

1660'dan 1669'a kadar yaklaşık dokuz yıl içinde Odescalchi'ler, en büyük Felemenk bankalarından birinin kurucusu ve sahibi olan Banker Jan Deutz'a tam 22.000 ekü göndermişler. Deutz ailesi, kelimenin tam anlamıyla Felemenk'in önemli ailelerinden biriydi; yalnızca çok büyük servetleri nedeniyle değil, aynı zamanda aile üyelerinin her düzeyde üstlendikleri hükümet görevleri, keza egemen Felemenk sınıfının en üst noktasındaki kişilerle akrabalıkları ve evlilik bağları nedeniyle. Jan Deutz'un kayınbiraderi, Genç III. William'ın (Willem) eğitmeni ve koruyucusu Felemenk Yüksek Görevlisi Johan de Witt'ti. Bankacının oğlu ve ortağı Küçük Jan Deutz, 1692'den 1719'a kadar Amsterdam Belediye Meclisi üyesiydi; Deutz'ların soyundan başka kadınlar Felemenk soyluları, kumandanları, tüccarları ve bankacılarıyla evlenmişlerdi.

Yalnızca başlangıçtı bu. Odescalchi'ler 1669 yılının Haziran ayından Aralık ayına kadar yaklaşık 6000 eküyü Guglielmo Bartolotti'nin –Oranje'lı Willem'in finansçılarından biri– ortağı olduğu bir şirkete göndermişlerdi. Belirleyici kanıttı bu: Odescalchi'ler Bartolotti'lere para gönderiyor, onlar da Willem'e borç veriyorlardı; para, geleceğin papasının kasasından Oranje Hanedam'nın kasasına aktarılıyordu.

Çaldıkça, kapılar açılıyordu önümde. Odescalchi'lerin Venedikli vekilleri 1660 Kasım'ından 1665 Ekim'ine kadar 22.000 eküyü Jean Neufville adlı birisine göndermişlerdi. Ve Neufville elbette Willem çevresinin kıyılarında birisi değildi. Kızı Barbara, Amsterdam Deniz Kuvvetleri

Müsteşarı ve daha sonra Oranje'lı Willem'in kişisel isteğiyle Deniz Kuvvetleri Komutanı Hiod de Wildt'le evlenmişti. De Wildt'ler zaten her zaman Oranje Hanedanı'yla bağlantı içindeydiler. Hiob'un büyükbabası, Gillis de Wildt, Oranje Prensi Maurits tarafından Haarlem Şehir Meclisi üyeliğine atanmıştı. Buna karşılık, Hiob de Wildt 1688'de İngiltere'nin işgali için para toplamış ve Willem İngiltere tahtına çıktıktan sonra, Felemenk'te onun kişisel temsilciliğini yapmıştı.

Son olarak, 1665 Ekim'inde Odescalchi'lerin vekilleri, Daniel ve Jan Baptista Hochepied'in şirketine de küçük bir tutar göndermişlerdi; bunlardan ilki Amsterdam Meclisi üyesiydi, keza Levant'la –sapkın ve Protestan Felemenk'in ticari ve mali ciğeri– ticaretin yöneticisi.

Demek ki, doğruydu. Dulcibeni, hiçbir şeyi uydurmamıştı: Odescalchi'lerin gizlice finanse ettikleri Felemenkler, Jansenist'in en sonunda çırağa açıkladığı kişilerin ta kendileriydi. Önemli bir ayrıntı da bununla uyum içindeydi: İz bırakmamak için, paraları Odescalchi'lerin iki kukla temsilcisi Cernezzi ile Rezzonico, Oranje Hanedanı'nın dostlarına gönderiyorlardı. Gerçekten de, kimi zaman Carlo Odescalchi, defterikebirlerde şu ya da bu işlemin Cernezzi ve Rezzonico adına yapılması gerektiğini not düşüyordu; ama paralar onundu. Dolayısıyla kardeşinin de.

En sonunda, Köle Tüccarı Francesco Feroni'ye ödemeleri de buldum: 1661'den 1671'e, on yıl içinde 24.000 ekü. Kim bilir ne kazançlar getirmişti borç verilen bu paralar; Dulcibeni'nin kızı üzerinde Feroni'nin hak iddialarına Odescalchi'lerin göz yummalarının kaynağı bu olsa gerekti.

Bu kadar da değil: Odescalchi'ler, İspanya'nın köle ticareti için açtığı krallık ihalesinin üstlenicileri ve Feroni'nin dostları ve finansçıları olan Cenovalı Grillo ve Lomellini'ye de ödünç para vermişlerdi.

Her yıl Odescalchi'lerin Felemenk'e kaç bin ekü gönderdiklerini saptayıp bir grafik çıkardım:

Paralar kesinlikle savaşları finanse etmeye yarıyordu. Tarihler doğruluyor bunu. Sözgelimi, ödemelerde 43.964 ekülük doruk noktasının kaydedildiği 1665'te, Felemenk İngiltere'ye karşı savaşa giriyordu.

Carlo Odescalchi'nin defterikebirlerini ticari yazışmalarıyla karşılaştırabilseydim, çalışmam çok daha rahat ilerlerdi. Ne var ki, tuhaf bir biçimde, Felemenk borçlularının adlarının bulunması gereken 1650'den 1680'e kadarki mektupları bulmak olanaksız. Ne Roma'daki Devlet Arşivi'nde, ne de Odescalchi Sarayı'nın arşivinde –ailenin evraklarının saklandığı, başvurulabilecek yegâne iki yer– mevcut bunlar.

Ama bu olayda tuhaf bir yok olmanın ilk meydana gelişi değil bu. XIV. Louis, Roma'da üst düzey bir hafiyeye maaş veriyordu: XI. İnnocentius'un çok yakın mesai arkadaşı Kardinal Alderano Cybo. Fransızlara çok değerli

bir bilgiyi aktarmıştı Cybo: Vatikan Devleti'nin Dışişleri Bakanı Lorenzo Casoni, Oranje Prensi'yle gizli temas halindeydi.

Bu ister doğru olsun, ister yanlış, XVIII. yüzyılın sonunda, Casoni'nin Vatikan'da korunan mektuplarının bulunduğu ciltler meçhul eller tarafından ortadan kaldırılmıştır.

İki eski dostumun metnindeki en üzücü ve sıkıntı veren ayrıntılar bile doğru çıktı. Mümkün değil, diye düşünmüştüm başta, XI. İnnocentius ve ailesinin Cloridia'ya kendi mallarıymışçasına hükmetmeleri –onu Feroni'ye verecek kadar–; tıpkı kaba esir tüccarları gibi!

Ne var ki, belgelere dayanarak yazılmış birkaç yazıya başvurduktan sonra, kanımı değiştirmek zorunda kaldım. Odescalchi ailesinin, başka birçok soylu aile gibi, kölelerinin olması olağandı. Sözgelimi, Papa'nın yeğeni Livio Odescalchi, İzmir'de doğmuş olan on beş yaşındaki Ali'nin; Kutlu XI. İnnocentius ise dokuz yaşındaki Mağripli Selim'in efendisiydi. Ama hepsi bu değildi.

1887'de seçkin arşivci Giuseppe Bertolotti, gözden kaçan uzmanlık dergisi *Rivista di disciplina carceraria*'da (Hapishane Disiplini Dergisi), Kilise Devleti'ndeki kölelik üzerine çok kapsamlı bir inceleme yayımlamıştır. Bu incelemeden, elbette hiçbir biyografisinde rastlanması mümkün olmayan şaşırtıcı bir Kutlu İnnocentius portresi çıkıyordu ortaya.

Bütün papalar, Barok Çağ'a ve sonrasına kadar, savaşta satın alınmış ya da ele geçirilmiş kölelerden yararlanmışlardır; gerek papalık kadırgalarında kürekçi olarak

kullanmak, gerek özel amaçlar için. Ama Bertolotti, XI. İnnocentius'un köleler konusunda imzaladığı vesikaların ötekilerden çok daha acımasız olduğunu ve Papa'nın kişisel olarak imzaladığı "insan eti için esir tüccarı anlaşmaları" karşısında ürperdiğini belirtir.

Yıllar süren insanlık dışı çabalardan sonra, artık çalışma becerilerini yitiren forsalar özgürlük talep ediyorlardı. Kefaret olarak Papa Odescalchi, talihsizlerin yıl be yıl biriktirdikleri zavallı para birikimini istiyordu. Böylece gözlerinden hasta olan ve hekimin çalışamaz dediği İskenderiyeli Selim Ali, papalık kadırgalarının zincirlerinden kurtulabilmek için papalık kasalarına 200 ekü ödemek zorunda kalıyordu. Malta kadırgalarından 50 ekü karşılığında satın alınan, "sancı ve siyatik rahatsızlığı" çeken ve hizmet veremeyecek durumda olan İstanbullu Ali Mustafa, Vatikan Hazinesi'ne 300 ekü ödeyecekti. Yirmi iki yılını kölelikle geçiren altmış yaşındaki Tokatlı Mahmud Abdi 100 ekü vermek zorunda kalacaktı. İstanbullu İbrahim Amur, özgürlüğünü 200 ekü karşılığında satın alacak; altmış beş yaşındaki ve sağlığı bozuk Karadenizli Mahmut Amurat ise yalnızca 80 ekü verebilecekti.

Parası olmayan, ölüm sorunu çözünceye kadar bekletiliyordu. Bu arada, hekimlerin, yorgunluk, yoksunluk, korkunç çıbanlar, yıllarca süren yaralardan mahvolmuş zavallı bedenlerin teslim edildiğini gördükleri hapishaneye kapatılıyordu.

Keşfimle allak bullak olmuş bir halde, Bertolotti'nin kullandığı ve "kolaylıkla başvurulabilir" diye tanımladığı belgeleri aradım. Yapacak bir şey yoktu: Bunlar da yok edilmişti.

Evrakların Roma'daki Devlet Arşivi'nde, 1678 yılına ait, Papa Vekili ve Papalık Hazinesi Haznedarı'nın *Acta Diversorum*'u* başlığı altında bulunması gerekirdi. Papa Vekili'nin ciltleri 1677'e kadar olan bütün yılları kapsamakta, sonra 1679'dan başlayarak devam etmektedir. Tam da 1678 eksiktir ve bir tek o.

Haznedara gelince, tek bir karma cilt 1676'dan 1683'e kadarki belgeleri içerir. Ama burada da 1678 yılından eser yoktur.

Belua insatiabilis, doymak bilmez vahşi hayvan: Malaki'nin Kehaneti böyle adlandırmıyor muydu XI. İnnocentius'u?

On yedinci yüzyıl elyazmalarının tozunu yutarak geçirdiğim aylardan sonra, basılmış bir kitabı elime aldım: *Epistolario Innocenziano* (İnnocentius'un Mektupları); Benedetto Odescalchi'nin yirmi yıl boyunca yeğeni Milanolu senatör Antonio Maria Erba'ya yazdığı yüz otuz altı mektup. Mektupları sabırla yayıma hazırlayan Comasco'lu Pietro Gini, Papa'ya bağlılığın heyecanı içinde, neyi yayımladığını fark etmemiş olmalı.

Özel mektuplar bunlar, doğru; işte tam da buradan, aile yazışmalarından, kişinin ve parayla olan ilişkisinin niteliği güçlü bir biçimde beliriyor. Tapular ve arsalar, miraslar, hisse senetleri, tazminat davaları, tahsil edilecek paralar, borçlulara hacizler. Her tümce, her satır, her açıklama, ısrarcı para düşüncesiyle zehirlenmiş. Birkaç

* *Acta Diversorum* (Lat.): Çeşitli Belgeler. (Ç.N.)

aile tartışması ve aile üyelerinin sağlığı hakkındaki bilgiler dışında, İnnocentius'un özel mektuplarında başka bir şey yok.

Bunun yerine, paranın nasıl korunacağı ya da borçlulardan nasıl geri alınacağı üzerine tavsiyeler var bol bol. Mahkemelere hiç işimizin düşmemesi daha iyi, diye düşünüyor Papa Eylül 1680 tarihli bir mektubunda; ama paramızı geri almak istiyorsak, o zaman davayı ilk açan biz olmalıyız. Uzlaşmak için vakit vardır her zaman.

Hatta en yakın çevresi bile Papa'nın coşkusunu adeta hayretle izlemektedir. Yeğeni Livio'nun yaklaşık 1676'da kendi eliyle düştüğü bir not: "Şirketin işlerini yürütecek bir idareci" bulunmalı, "Papa a'dan z'ye her şeyi kendisi yapmak istediği için, sağlığı dayanmayacak buna."

Para saplantısı bedenini bile tüketmektedir Papa'nın.

Sevgili Alessio, kısacası artık biliyorum. Gözlerimin önünde, gün be gün, Donzello Hanı'nın çırağının anıları gerçekliğe dönüştü. Pompeo Dulcibeni'nin en sonunda çırağa açıkladığı ve XI. İnnocentius'a yönelik suikast girişiminin nedeni olan gizlerin hepsi doğru.

Kutlu İnnocentius, Katoliklerin zararına sapkın Protestanların suçortağı olmuş; Oranje'lı Willem'in İngiltere'yi işgal etmesine izin vermiştir, üstelik yalnızca alacaklarını tahsil edebilmek için.

Sonra, Papa Odescalchi köle ticaretine mali destek vermiş, kişisel olarak köle sahibi olmaktan vazgeçmemiş, yaşlı ve ölmek üzere olan kölelere büyük bir acımasızlıkla davranmıştır.

Maddi kaygıların üzerine çıkamayan dar görüşlü ve cimri bir insan olmuş, kâr ve para düşüncesi onda bir saplantı halini almıştır.

XI. İnnocentius'un kişiliği ve eylemleri sonradan haksız yere, sahte, aldatıcı ya da yanlı savlarla yüceltilmiştir. Kanıtlar saklanmıştır: Carlo Odescalchi'nin vasiyetnamesindeki envanter; Odescalchi arşivindeki 1650-1680 yılları arasındaki mektuplar ve ticari alındılar; Dışişleri Bakanı Casoni'nin yazışmaları; Bertolotti'nin andığı kölelerle ilgili vesikalar; ayrıca son belgelerde, yok oluşlarına –çoğunlukla açıklanamaz bir biçimde– dikkati çektiğim başka vesikalar.

Demek ki, en sonunda yalan üstün gelmiş ve sapkınların finansçısına Hıristiyanlığın kurtarıcısı denmiş. Açgözlü tüccar bilge bir idareci, inatçı politikacı ise tutarlı bir devlet adamı haline gelmiş; intikam gurur kılığına girmiş, cimriye eli açık denmiş, cahil adam saf kişiye dönüşmüş, kötülük iyilik kisvesine bürünmüş ve herkesin terk ettiği bu sonuncusu toprak, toz, duman, gölge, hiçlik olmuş.

Şimdi anlıyor gibiyim iki dostumun seçtiği ithafı: "Yenik Düşenlere." Fouquet yenik düşmüştü: Colbert'in payına şan düştü, ona namus lekesi. Adaleti gerçekleştirmeyi başaramayan Pompeo Dulcibeni yenik düşmüştü: Sülükleri başarısızlığa uğradı. Atto Melani yenik düşmüştü: Güneş Kral onu dostu Fouquet'yi öldürmeye zorladı. Ve başından geçen onca aksiliğe karşın, Dulcibeni'nin elinden sırrını almayı başaramadı. Sonra, kötülük görüsü karşısında inancını ve masumluğunu yitiren çırak yenik düşmüştü: Gazeteci olmaya heveslenirken, sonunda tarlalarda sıradan ve zahmetli bir çalışmaya sığınmak

zorunda kaldı. Anıları da yenik düşmüştü: Onca titizlik ve emekle yazıldıkları halde yüzyıllarca unutuldular.

Demek ki, bu kişilerin bütün çabaları, dünya tarihine egemen olan adaletsizliğin kötü güçleri karşısında boşa gitmişti. Çabaları belki de yalnız kendi işlerine yaradı, hiç kimseye –ve daha uzunca bir süre– nasip olmayacak bir şeyi keşfetmelerine ve anlamalarına. Belki de, her şeyden önce, acı çekmelerine.

Romansa eğer, boşunalığın romanı.

Umarım bağışlarsınız, Sevgili Alessio, bu son satırlarda kendimi kaptırdığım iç dökmeyi. Kendi adıma, elimden geleni yaptım. Bir gün, arşiv belgelerinin taranması, kaynakların, koşulların, ayrıntıların titiz doğrulanması işini tarihçiler tamamlayacaklar.

Ama ondan da önce, karar vermek Papa Hazretleri'ne düşecek, yalnızca ona: Dostlarımın eseri yayımlanmalı mı, yoksa gizli mi tutulmalı? Eserin yayımlanmasının pek çok izdüşümü olacak ve bu izdüşümler yalnızca Roma Kilisesi'ni ilgilendirmeyecek. Gerçekten de, İngiliz Oranje'cılar hâlâ kurumlanarak ve mağrur nasıl boy gösterecekler Londra'yla Belfast sokaklarında, her yıl temmuzda Oranje'lı Willem'in Katolik güçleri kesin bir yenilgiye uğrattığı Boyne Zaferi'nin yıldönümünü kutlarlarken? Ne anlamı olacak artık Protestanlığa aşırı bağlılıklarını göstermek için yaptıkları kutlamaların, bunları bir papaya borçlu olduklarını öğrendiklerinde?

Eski kehanetler yalan söylemiyorsa, Aziz Peder şimdi en adil ve esinli kararı alacaktır. Peder Robleda'nın anım-

sattığı Aziz Malaki Kehaneti'ne göre, aziz ve pek uzun ömürlü Papa'mız gerçekten son papa olacaktır ve en azizi: *De Gloria Olivae*: Zeytinin Utkusu, kehanetin ona verdiği adla.

Biliyorum: Malaki'ye atfedilen papalar listesinin sahte olduğu ve Ortaçağ'da değil, on altıncı yüzyılda düzenlendiği uzun zamandır biliniyor. Ama hiçbir araştırmacı, niçin her durumda bu listede bugüne kadarki yeni papaların adlarının doğru olarak öngörüldüğünü açıklamayı başaramadı.

Bu liste bize zamanın artık sona erdiğini söylüyor: *Fides intrepida*: Yılmaz İnanç (XI. Pius), *Pastor angelicus*: Melek Çoban (XII. Pius), *Pastor et nauta*: Çoban ve Denizci (XXIII. Johannes), *Flos florum*: Çiçeklerin Çiçeği (VI. Paulus), *De Medietatae Lunae*: Ay'ın Ortasından (I. Johannes Paulus), *De labore solis*: Güneşin Emeğinden (II. Johannes Paulus) ve son olarak *Gloria Olivae*. Kehanetin 111 papasının hepsi kutsal tahta oturdular artık. Demek ki, belki de Aziz Peder, Petrus'un yeryüzüne geri dönüşünü, herkesin yargılanacağı ve her haksızlığın onarılacağı günü, hazırlayacak olandır.

Cloridia çırağa sayıların yolunu ve tarotların kehanetini izleyerek Roma'ya ulaştığını söylemişti: Yargı Arkanası, "uğranılan haksızlıkların onarılması"nı ve "gelecek kuşakların eşit yargısı"m talep ediyordu. Malaki'nin Kehaneti doğruyu söylüyorsa, bunun gerçekleşeceği zaman geldi.

Tarih pek çok kez çiğnenmiş, aldatılmış, tahrif edilmiştir. Şimdi araya girilmezse, şimdi hakikat yüksek sesle söylenmezse, iki dostumun metni yayımlanmazsa, kanıtların ortadan yok olmaya devam etmesi mümkündür. Beaucastel'in ve Monsenyör Cenci'nin mektuplarının

sehven yanlış fasiküle koyularak ortadan kalkması ya da daha önce pek çok başka vesikada olduğu üzere, Carlo Odescalchi'nin defterikebirlerinin açıklanamaz bir biçimde yok oluvermesi gibi.

Ne kadar sevdiğinizi biliyorum, Sevgili Alessio, görevinizin gerektirdiği mühletlere uymayı. İşte bu yüzden, bu dosyayı azami gayretle Papa Hazretleri'ne ileteceğinize güveniyorum, Kendisinin değerlendirebilmesi için, "çok acil" diye mi vermeli; yoksa "zamanında" diye mi buyruğu: *imprimatur*.*

* *Imprimatur* (Lat.): Basılsın. (Ç.N.)

Notlar

Donzello

Donzello hanı gerçekten vardı. Eski Santa Maria in Posterula Piskoposluk Bölgesinin *Stati animarum*'u (Roma Bölge Kiliseleri rahiplerinin her yıl Paskalya'da gerçekleştirdikleri nüfus sayımı) sayesinde, hanın yakınlarındaki şapelin tam nerede olduğunu kesin olarak saptayabildim. XIX. yüzyılda kilise ve adını verdiği küçük meydan, Tiber setlerinin yapımı için gözden çıkarılmış; ama Santa Maria in Posterula'nın rahiplerinin yıl yıl gerçekleştirdikleri nüfus sayımları korunmuş ve Roma'daki Tarih Arşivi'nde başvuruya açık.

Eski han, tam çırağın söylediği yerde bulunuyordu: Orso Sokağı'nın başındaki bir on altıncı yüzyıl binasında, şehir planına göre bugünkü 87 ve 88 nolu yerde. Ana giriş, kesme taşlı güzel bir kapı; yanında, 1683'te hanın yemek odasına giden, şimdi ise bir antikacı dükkânının girişi olan uzunca, geniş kemerli kapı görülüyor. Bina otuz kırk yıl önce bir aile tarafından satın alınıp restore edilmiş; aile hâlâ burada oturuyor ve bazı daireleri kiraya veriyorlar.

Bir dizi kadastro araştırmasıyla, 1683'ten bugüne Orso Sokağı'ndaki binanın birkaç değişiklik geçirdiğini, gene de

bu değişikliklerin binanın özgün görünümünü bozmadığını saptayabildim. Örneğin, zemin katın ve birinci katın pencerelerinde bugün artık demir parmaklıklar yok; çatı katı, üçüncü kat olmuş ve üzerinde bir teras var. Orso Sokağı'yla kesişen dar sokağa bakan pencereler dizisi bütünüyle duvarla örtülmüş; ama bunları hâlâ görebilmek mümkün. Kibar fahişe Cloridia'nın oturduğu küçük kule, kelimenin tam anlamıyla bir asmakat oluşturacak kadar genişletilmiş. Öteki katlarda yalnızca ana duvarlar kalmış, buna karşılık bölme duvarları yüzyıllar boyunca birkaç kez değişikliğe uğramış. Yeraltı dehlizlerine açılan gizli merdiveni saklayan küçük oda da bugüne kalmamış. Onun yerine, çok yakın zamanlarda, baştan bir dizi yeni daire yapılmış.

Kısacası han orada duruyor, zaman hiç geçmemiş gibi. Biraz hayal gücüyle, o eski pencerelerin altında hâlâ Pellegrino'nun öfkeli sesini ya da Peder Robleda'nın homurdanmalarını işittiğine inanabilir insan.

Zaman, araştırmalarım için belirleyici oldukları ortaya çıkan başka belgeleri neyse ki korumuş. Capitolino Tarih Arşivi'nin Orsini Yazmaları arasında Donzello'nun konuklarının 1682 yılına kadarki değerli bir kaydını buldum. Kaba parşömen bir kapağın koruduğu cilde belirsiz bir el şu başlığı koymuş: *Bayan Luigia de Grandis Bonetti'nin Orso'daki Hanı'nda Kalan Herkesin Kaydedildiği Defter*. İçinde, elle yazılmış bir not, hana "Donzello'nun" dendiğini doğruluyor.

Konukların kaydedildiği defterden birçok şaşırtıcı örtüşme öğreniliyor. Gerçekten de, çırağın anlatısında, Donzello'nun kadın sahibi Bayan Luigia'nm iki Çingene'nin saldırısına uğradıktan sonra, saldırının etkisiyle öldüğü söyleniyordu.

Şu var ki, hanın kayıt defteri 20 Ekim 1682'de aniden kesintiye uğruyor. Öyle görünüyor ki, aşağı yukarı bu tarihte, Hancı Luigia Bonetti gerçekten birden ağır bir kazaya uğramış. Aslına bakılırsa, Luigia'nın hakkında, öldüğü gün olan 29 Kasım'a kadar başka bir şey bilinmiyor (Santa Maria in Posterula Bölge Kilisesi'nin ölüm belgelerinden bunu doğrulayabildim).

Ama hepsi bununla bitmiyor. Donzello'nun konuklarının adlarını içeren kayıt defterinde bazı bildik adları okuduğumda, gözlerime inanamadım: Eduardus Bedford, yirmi sekiz yaşında, İngiliz; Angelo Brenozzi, yirmi üç yaşında, Venedikli; en sonunda da, Domenico Stilone Priàso, otuz yaşında, Napolili. Hepsi 1680-1681 yılları arasında handa kalmışlar. Demek ki, üç genç gerçekten yaşamış ve daha Bayan Luigia'nın zamanında, çırak hana gelmeden önce Donzello'da kalmıştı.

Daha sonra, neyazık ki anılarında adını hiç açıklamayan çırağın ve ustası Pellegrino de Grandis'in de izini aradım.

Çırak, 1683 Bahar'ında Pellegrino tarafından işe alındığını söylüyor; bu tarihte Bologna'dan eşi ve iki çocuğuyla gelen Pellegrino, "geçici bazı kiracıların binayı boşaltmasını beklerken" Donzello yakınlarında geçici olarak bir eve taşınmıştı.

Şu var ki, her şey birbirini tutuyor. *Stati animarum*'da, o bahar, Donzello binasında birkaç kiracı ailenin kaldığını buldum; bir süre sonra ilk kez Pellegrino de Grandis adında bir ahçı beliriyordu, eşi Bona Candiotti ve iki kızıyla. Onlara yirmi yaşında Francesco adlı bir çırak eşlik ediyor. Hanın cüce delikanlısı olmasın?

Ertesi yıl Donzello binasında yeniden başka kiracılar görülüyor. Çırağın anlatının sonunda betimlediği yıkı-

mın zararlarının onarıldığının göstergesi bu; ama Pellegrino artık hancılık uğraşına dönmüyor. Ne ona, ne genç yardımcısına ilişkin başka iz var.

Kişiler ve Belgeler

Hekim Giovanni Tiracorda, en ünlü papalık hekimlerinden biriydi ve pek çok kez XI. İnnocentius'u tedavi etmişti. Saptayabildiğim üzere (bu kez de Santa Maria in Posterula'nın *Stati animarum*'u sayesinde), gerçekten de Orso Sokağı'nda, hanın yanındaki evde yaşıyordu, eşi Paradisa ve üç hizmetçiyle birlikte. Tombulca ve neşeli kişiliği, çırağın betimlediği gibi, Pier Leone Ghezzi'nin yaptığı ve bugün Vatikan Kitaplığı'nda bulunan karikatürüne birebir uyuyor. Tiracorda'nın evinin çırağın betimlediği kitapları, mobilyaları, eşyaları ve planı da, en küçük ayrıntılarına varıncaya kadar, hekimin Roma Devlet Arşivi'nde başvurma imkânını bulduğum vasiyatnamesine ekli malvarlığı envanterine karşılık geliyor.

Eşi Paradisa'nın kaprisli karakteri bile gerçeğe uygun görünüyor. Gerçekten de, Roma'daki "Piceni" Din Derneği Arşivi'nde Tiracorda'nın şehirde konaklayan Napoléon birliklerinin yağmasından kurtulmuş az sayıdaki evrakı bulunuyor. Kalan belgeler arasında, kocasının ölümünden sonra Paradisa'ya açılan bir dava dosyasına baktım. Bazı bilirkişi raporlarından kadının artık akli melekelerine sahip olmadığı çıkıyor ortaya.

Dulcibeni soyadıyla ilgili Marche'deki küçük Fermo kasabasında, oraya gerçekleştirdiğim iki ziyaret sırasında epey tanıklık buldum; kayıtlarda XVII. yüzyılda yaşamış

Pompeo adlı birisine rastlamakla birlikte, ne yazık ki bu kişinin hiçbir anısına ulaşamadım. Buna karşılık, Napoli'de önemli bir Jansenistler çevresinin varlığının kanıtını buldum; büyük bir olasılıkla Dulcibeni'nin ait olduğu bir çevre.

Floransa'daki Medici Arşivi'nde Feroni'yle Huygens'in öyküsünü neredeyse bütünüyle doğrulama olanağını buldum: Felemenk'ten Toskana'ya dönen Francesco Feroni, kızı Caterina'yı soylu bir kişiyle evlendirmek istemiş. Ne var ki, kızı, babasının sağ kolu olan Kölnlü Antonio Huygens'e delicesine aşıkmış, o kadar ki "sonradan üç günde bir nöbetli sıtmaya çeviren sürekli ateş"e yakalanmış. Buna rağmen, Huygens, Feroni için çalışmaya devam etmiş, sonunda onun Livorno'daki acentasım yönetmeye gitmiş. Burada da, göründüğü kadarıyla, çırağın anıları yalan söylememişti.

Siena'lı hekim Cristofano hakkında, yalnızca aynı adı taşıyan babası, ünlü sağlık görevlisi Cristofano Ceffini'ye ilişkin bilgilere ulaşabildim; Ceffini 1630'daki Prato vebası sırasında aktif olarak görev almıştı. Sağlık görevlilerinin veba durumunda uymaları gereken bir tavsiyeler listesiyle bir *Libro della Sanità* (Sağlık Kitabı) da bırakmıştı.

Atto Melani'nin ustası Luigi Rossi, Roma'yla Paris'te yaşamış ve burada genç Atto'nun dostu ve koruyucusu olmuş. Rahip Melani'nin söylediği bütün dizeler onun şarkılarından alınmıştır. *Seigneur* Luigi (Avrupa'nın bütün kitaplıklarına dağılmış özgün partisyonlarda adı böyle geçer), o dönemde hükümdarların bile sahiplenmek için

birbirleriyle yarıştıkları eserlerini, ünlü olsalar da, yaşarken asla yayımlamakla ilgilenmemiş. Böylece, Luigi Rossi on yedinci yüzyılda Avrupa'nın en büyük bestecisi sayılsa da, bir sonraki yüzyılın başlarında unutulmuşluğa terk edilmiştir.

Aşk şarkılarının yalnızca iki kaydını bulabildim piyasada; ama şanslıydım. Tam da Atto'nun söylediği parçalara denk geldim bu kayıtlarda, böylece şarkıların olağanüstü melodilerini kendimden geçerek dinleyebildim.

Donzello Hanı'nın çırağının o kadar kafayı taktığı Stilone Priàso'nun Astroloji Gazetesi, 1682 yılında yayımlanmıştır ve Roma'daki Casanate Kitaplığı'nda okunabilir. Büyük bir tedirginlikle –itiraf ediyorum– yazarın gerçekten de Eylül 1683'te olacak Viyana Savaşı'nı önceden bilmiş olduğunu keşfettim. Giz olarak kalmaya mahkûm, öyle sanıyorum, bir giz bu.

Casanate Kitaplığı'nda, kitaplık görevlilerinin profesyonelliği ve olağanüstü kibarlıkları sayesinde, Ugonio'nun yeraltı dehlizlerindeki keşif gezisi sırasında Atto'ya ve çırağa okuduğu Koç burcunun bulunduğu astroloji elkitabına da ulaşabildim. Risale 1625 yılında Lyon'da yayımlanmış, Rahip Melani doğmadan tam bir yıl önce: *Livre d'Arcandam Doctevr et Astrologve traictant des predictions d'Astorologie* (Hekim ve Müneccim Arcandam'm Astroloji Kehanetlerine İlişkin Kitabı). Şu var ki, Atto Melani örneğinde, yaşam süresi de dahil olmak üzere, Arcandam'ın öngörüleri inanılmaz bir kesinlikle gerçekleşmiştir. Bu süre müneccimin öngördüğü gibi, seksen üç yıldır.

Çırağın anlatısında, Atto Melani'nin yaşam koşullarına ilişkin söylenen her şey doğrudur. Kastrato şarkıcı, diplomat ve hafiye olan Atto, önce Medicilerin, sonra Mazarin'in, en sonunda da Güneş Kral'ın hizmetinde çalışmıştır; ama Fouquet'nin, sayısız kardinal ve soylu ailenin de. Kastrato olarak, uzun ve şanlı bir kariyeri olmuş; şarkısı gerçekten de –çırağa övündüğü gibi– Jean de La Fontaine ve Francesco Redi tarafından kutlanmıştır. Bütün önde gelen müzik sözlüklerinde geçtiği gibi, Atto'nun adı Mazarin'in mektuplarında ve bazı Fransız anı yazarlarının eserlerinde geçer.

Çırak, Atto'yu fizik olarak da, karakter açısından da gayet iyi tasvir etmiş: Bunu fark etmek için, vârislerinin onun onuruna Pistoia'daki San Domenico Kilisesi'nin Melani Şapeli'ne yaptırdıkları anıtmezarın önünde durmak yeterlidir. Başınızı yukarıya kaldırdığınızda, rahibin canlı gözleriyle karşılaşır ve dudaklarındaki küskün kıvrımı ve çenesindeki densiz çukuru tanırsınız. Grammont Markisi anılarında genç Atto Melani'yi "eğlendirici ve hiç de aptal değil" diye tanımlamıştır. Ve Atto'nun bütün İtalya prensliklerinin arşivlerine bir bütünün kolları gibi dağılmış pek çok mektubunu okumak yeter, ondaki neşeli ve alaycı, dedikoducu ve zeki damarı görüp hayran olmak için.

Atto'nun mektuplarında, bir Hıristiyan kralın Türklerle ittifaka girmesinin kesinlikle kabul edilebilir olduğunu kanıtlamak için başvurduğu âlimce (ve tartışma götürür) akıl yürütmesinden başlayarak, çırağa aktardığı öğretilerin birçoğunu bulmak mümkündür.

Rahip Melani'nin, bir serüvenle öteki arasında, odasında yazmakta olduğu Roma'nın mimari eserleri üzeri-

ne rehber de, kesinlikle uydurma gibi görünmüyor. Gerçekten de, Atto'nun rehberi, küçük bir Roma yayınevinin *Specchio di Roma barocca* (Barok Roma Aynası) başlığıyla ilk kez 1996'da yayımladığı, yazarı bilinmeyen Fransızca bir elyazmasına olağanüstü derecede benziyor. Elyazmasının adı bilinmeyen yazarı, kültürlü ve varlıklı bir rahip olup, siyasi olaylara son derece vâkıf, Papalık Sarayı'nda tanıdıkları olan, kadın düşmanı ve Fransızsever birisiydi. Rahip Melani'nin portresini andırıyor.

Hepsi bu değil: Rehberin yazarı, 1678-1681 yılları arasında Roma'da kalmış olmalı; tıpkı Kircher'le 1679'da karşılaşan Atto gibi.

Atto'nun rehberi gibi, *Specchio di Roma barocca* da bitmemiş bir kitap. Yazar, Sant'Attanasio dei Greci Kilisesi'ni betimlerken eseri yarıda bırakmış. İnanılmaz bir biçimde, Atto Melani'nin, Kircher'le karşılaşmasının anısıyla çarpılmışa dönerek, kendi rehberini yarıda bıraktığı noktada. Yalnızca bir rastlantı mı?

Hem sonra, Atto gerçekten de Jean Buvat'yı tanıyordu; Buvat –çırağın öyküsünde okuduğumuz üzere– rahibin yazısını kusursuz bir biçimde taklit ederek onun mektuplarını Paris'te yazan yazıcıydı. Buvat gerçekten yaşamıştır: Krallık Kitaplığı'nın müstensihlerindendi, parşömene yazılmış ve okunması zor metinleri büyük bir ustalıkla okuyabiliyordu ve olağanüstü bir hattattı. Atto için de çalışmış; Atto, kitaplığın müdürüne onun maaşına zam yapılmasını önermiş ama boş yere.

Her durumda, tarih Buvat'ya Atto'dan daha iyi bir yazgı nasip etmişti: Rahip Melani, unutuluşun derinliklerinde yok olurken; Buvat, baba Alexandre Dumas'nın *Harmental Şövalyesi*'nde önemli bir rol üstlenecekti.

Atto'nun ölümünden birkaç yıl sonra yeğeni Luigi'nin yazdığı kısa bir biyografisini buldum; bu biyografiden Atto'nun, çırağın anılarında okuduğumuz gibi, Fouquet'nin dostu olduğunu öğreniyoruz. Hatta Başmüfettiş, Atto'nun yeğenine bakılırsa, Rahip Melani'yle sık sık mektuplaşmış. Ama bu mektuplardan, doğruyu söylemek gerekirse, hiçbir iz bulamadım.

Öyleyse, Atto'nun Başmüfettiş'le gerçek ilişkileri nasıldı?

Fouquet tutuklandığında, Atto Roma'daydı; çırağın anılarında da anıldığı gibi, Mazarin'in güçlü vârisi La Meilleraye Dükü'nün öfkesinden kaçmıştı. Dük, kastratonun, evine fazlaca girip çıktığını görmüş, Kral'dan onu sürgüne yollamasını talep etmişti. Ne var ki, Fouquet skandalına onun da katıldığına dair bir söylenti yayılmıştı Paris'te.

Atto, 1661 Güz'ünde, XIV. Louis'nin vekili Hugues De Lionne'a Roma'dan bir mektup yazmıştır.

Hüzünlü bir mektuptur bu (Paris'teki Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nde buldum; özgün metin Fransızca); mektupta sinirli yazı, kaygılı sözdizimi ve yazım hataları rahibin bütün kaygısını açığa vurur:

Roma, 1661, Ekim'in son günü

Suçumun çaresi olmadığını ve Kral'ın bana hep kızgın olduğunu söylüyorsunuz.

Bunu yazmakla, ölüme mahkûm edilişimi iletmiş oluyorsunuz bana. Madem masum olduğumu biliyorsu-

nuz, öyleyse, beni hiç olmazsa niye biraz avutmuyorsunuz; o halde insanca değil davranışınız. Çünkü Kral'a ne kadar hayranlık duyduğumu ve ona gereğince hizmet etmek için hep içimde taşıdığım tutkuyu bilmiyor değilsiniz.

Keşke Tanrı bana onu bu kadar sevmemeyi nasip etseydi de, ondan çok Sayın Fouquet'ye bağlanmış olsaydım. En azından, işlediğim bir suçtan ötürü, haklı olarak cezalandırıldığımı görür, kendimden başka kimseden yakınmazdım. Çünkü şimdi dünyadaki en çaresiz gencim ben; çünkü artık asla avuntu bulmayacağım; çünkü Kral'ı büyük bir hükümdar gibi değil, bir insan için mümkün olan en büyük aşkı duyduğum bir kişi olarak görüyorum. Hiçbir biçimde en küçük bir çıkarı düşünmeksizin, ona gereğince hizmet etmekten ve lütfuna mazhar olmaktan başka bir şey arzulamıyordum ve size şunu söyleyebilirim: Sayın Kardinal (Mazarin) hayatta olmasına karşın, Kral'a duyduğum sevgi olmasa bu kadar uzun süre kalmazdım Fransa'da.

Ruhum böyle büyük bir talihsizliğe katlanabilecek kadar güçlü değil.

Böyle bir talihsizliği kime yükleyeceğimi bilemediğim için, yakınmaya cesaret edemiyorum ve Kral'ın bana büyük bir haksızlık yaptığı kanısında olsam da, ağzımı bile açamıyorum; çünkü benim Sayın Başmüfettiş'le yazışıyor olmama şaşırmakta haklıydı.

Majesteleri'ne yazdığım mektupların müsveddelerini Sayın Fouquet'ye gönderdiğimi gördüğünde, benim kalleş ve kötü birisi olduğuma inanması için son derece geçerli nedenleri vardı. Tavrımı ve Sayın Fouquet'ye yazarken kullandığım sözcükleri mahkûm etmeye hakkı var.

Evet, zavallı De Lionne'um, Kral bana karşı adil davrandı, benden hoşnut olmadığını dile getirerek; çünkü onun bütün mektuplarını ele veren el, kesilmeyi hak eder; ama yüreğim masum ve ruhum hiçbir hata işlemedi. Her zaman Kral'a bağlı oldular ve şayet Kral adil olmak istiyorsa, ilkini (elimi) mahkûm edip ötekileri aklamalı; çünkü yüreğimin Kral için duyduğu aşırı sevgiden ötürü hata işledi el. Hata işledi; çünkü onun yanma dönmek için aşırı bir arzu duydum; çünkü herkes tarafından terk edilmiş, sıkıntı içindeydim ve çünkü Başmüfettiş'in Kral'ın en iyi ve en sadık vekili olduğunu sanıyordum. Kral başka herkesten çok ona karşı gösteriyordu iyiliğini.

Sayın Fouquet'ye bu şekilde yazmama neden olan dört gerekçe bunlardır ve mektuplarımda gerekçelendiremeyeceğim tek bir sözcük bile yoktur ve şayet Kral bana hiçbir suçludan asla esirgenmemiş olan bu lütfu bağışlama iyiliğinde bulunmak isterse, bütün mektuplarımı inceletin, sorguya çekileyim, karşılık bile vermeden önce hapse gideyim, cezalandırılmak için, ya da bağışlanmak için, hak ediyorsam eğer.

Sayın Fouquet'ye yalnızca gözden düştüğüm dönemde mektup yazdığımı göreceksiniz, bu da onu daha önce tanımadığımı kanıtlar.

Bu pusulalarda, onun bana herhangi bir para verdiğini ve benim ondan gizli ödenek alanlar arasında olduğumu bulamayacaksınız.

Onun bana yazdığı bazı mektuplar aracılığıyla bütün gerçeği pekâlâ kanıtlayabilirim; onun, ona yazmama yol açan nedeni bilerek, bana Kral'ın nezdinde aracılık edeceğini ve çıkarlarımı gözetmek istediğini söylediğini de (ister hakikat olsun bu, ister aldatıcı bir söz).

İşte ilişikte son mektubun bir sureti, Roma'da bulunduğumdan beri aldığım tek mektup. Aslını arzu ederseniz, bana söylemeniz yeterli...

Demek ki, Atto itiraf ediyor: Kral'a yazdığında, mektupların müsveddesini gizlice Başmüfettiş'e aktarıyordu. Bir Fransız ajanının mektuplarıydı bunlar, hatta Hükümdar'a hitaben yazılmışlardı; ölümcül bir günah.

Ne var ki, Atto bunu para için yaptığını inkâr ediyor. Fouquet'yle yalnızca gözden düştükten sonra temas kurmuş, bir başka deyişle Dük De La Meilleraye'ın öfkesi patlak verdikten sonra ve Atto gizlenecek bir yere gereksinme duyduğunda (tıpkı çırağın anılarında Devizé'nin anlattığı gibi).

Atto, söylediklerini kanıtlamak için, Fouquet'nin ona yazdığı bir mektubun kopyasını gönderir ekte. Dokunaklı bir mektuptur bu: Başmüfettiş 27 Ağustos 1661'de yazmıştır kastratoya, tutuklanmadan birkaç gün önce. Özgür bir insan olarak yazdığı son mektuplardan biridir.

Fontainebleau, 27 Ağustos 1661

Ayın biri tarihli mektubunuzu Sayın Kardinal N'ninkiyle birlikte aldım.

Size daha önce yazacaktım, on beş gün süreyle beni yatağa mahkûm eden ve ancak dün kurtulduğum bir soğuk algınlığına yakalanmış olmasam.

Yarın değil öbür gün Kral'la Bretanya'ya hareket etmek için acele ediyorum ve artık İtalyanların mektuplarımızı ele geçirmemeleri için gerekeni yapacağım; Nan-

tes'a varır varmaz, Sinyor Neaveaux'yla konuşacağım bu konuyu.

Çıkarlarınız konusunda endişelenmeyin; çünkü onlara özel bir özen gösteriyorum ve her ne kadar son günlerde rahatsızlığım her zamanki gibi Kral'la görüşmeme engel olduysa da, ona hizmet için gösterdiğiniz gayreti kendisine aktarmayı ihmal etmedim ve kendisi oldukça memnun bundan.

Bu mektubu size güvenebileceğiniz Sayın Crecy Rahibi teslim edecektir. Sayın Kardinal N tarafından bana ilettiklerinizi zevkle okudum ve ona kendisine hizmet etmek için yapmak istemeyeceğim hiçbir şey olmadığını iletmenizi rica ederim. Ayrıca Madam N'ye selamlarımı iletmenizi rica ederim sizden; ona en derin saygılarımı sunar ve hizmetinde olduğumu bildiririm.

Böyle önemli bir yolculuğun arifesinde içinde bulunduğum karışıklık, mektubunuzun bütün içeriğine daha ayrıntılı yanıt vermeme engel oluyor. Ödeneğinizden size ne kadar ödenmesi gerektiği konusunda bir pusula gönderin bana. Size olan takdirimi ve size hizmet etmeyi ne kadar arzuladığımı size göstermek için, hiçbir şeyi göz ardı etmeyeceğimden emin olun.

Gerçekten de Fouquet, Atto'ya bunları yazmışsa (mektubun aslı, var idiyse, yok olmuştur), Kral'a bu satırları göstererek suçsuzluğunu kanıtlamak, parlak bir fikir değildi. Kastrato ile Başmüfettiş arasında olanlar fazlaca belirsiz, çevrelerindeki atmosfer fazlaca kuşkularla yüklü. Ele geçirilen mektuplar, özel kuryeler, bir Kardinal N (Atto'nun dostu Rospigliosi mi acaba?) ve gizemli bir Madam N (Mazarin'in yeğeni, Kral'ın eski sevgilisi ve o gün-

lerde kendisi de Roma'da bulunan Maria Mancini mi acaba?).

Ama hepsinden önemlisi, Atto'yla Fouquet'nin Kral'ın çevresinde dönüp durmaları kuşku yaratıyor. Atto, XIV. Louis'ye yazdığı mektupları gizlice Fouquet'ye iletmekte; Fouquet de dostunu Hükümdar'a tavsiye etmektedir. Hem sonra, Fouquet'nin Atto'ya yardımcı olacağına söz verdiği o ödenek...

Düştüğü zor duruma rağmen, Fouquet dostunu aldatmamıştı. Davası sırasında, ona aralarındaki ilişkiler sorulduğunda, Fouquet kaçamak karşılıklar verecek, böylece Atto'yu hapse düşmekten kurtarmayı başaracaktır. Dava sırasındaki ifadelerde tam bir doğrulanmasını buldum bunun, tıpkı Devizé'nin Donzello'nun konuklarına aktardığı gibi.

Atto Melani'nin Son Yılları

Son yıllarda, Kastrato Melani, yalnızlığın ağırlığını duymuş olmalı. Belki de bu yüzden, yaşamının son dönemini Paris'teki evde iki yeğeniyle, Leopoldo ve Domenico'yla geçirmiştir. Öyleyse, Donzello'nun çırağının elyazmasında belirttiği gibi, daha önceki yılları onunla birlikte sürdürmeyi ona önermesi pekâlâ doğru olabilir.

Ölüm döşeğinde Atto, bütün evraklarının paketlenip güvendiği bir dostunun evine taşınmasını buyurmuştur. Can çekişmesi sırasında, evine onun gizlerine gözünü dikmiş meraklı ve çıkarcı kimselerin dolacağını biliyordu. Ve belki de kendisinin, çırağın anlattığı gibi, daha az temkinli Colbert'in çalışma odasına gizlice girişini hatırlıyordu...

Rita'yla Francesco, çırağın anılarını Atto'nun evrakları arasında bulduklarını söylemişlerdi bana. İyi de, oraya nasıl gelmişti çırağın anıları? Bunu anlamak için başlangıçtaki gizemli ithafı dikkatle yeniden okumak gerekir, çırağın anlatısından önce gelen ve ne göndericisi, ne de alıcısı olan adsız mektubu.

> Bayım,
>
> En sonunda ulaşabildiğim bu anıları size gönderirken, ekselanslarının, arzularını yerine getirme çabalarımda, ekselanslarına gösterebildiğimde her zaman mutluluğumun nedeni olan büyük tutku ve sevgiyi göreceklerini umma cüretini gösteriyorum...

Anlatının son sayfalarında, pişmanlıkların etkisindeki çırak, Atto'ya yazarak, yeniden dostluğunu sunar. Ne var ki, handa olan olaylara ilişkin önce bir günlük, sonra da ayrıntılı anılar yazmış olduğunu kaçırır ağzından.

Çırak, Atto'nun ona asla yanıt yazmadığını belirtir, hatta yaşamı konusunda kaygıya kapılır. Ama kurnaz rahibin kendini kurtardığını ve daha uzun yıllar yaşadığını biliyoruz biz, dolayısıyla bu mektubu da almış olmalı. Hatta bu satırlar karşısında önce yüzündeki ilk zevk parıltısını, hemen ardından da korkuyu ve en sonunda aldığı kararı aklımda canlandırabiliyorum. Sadık ajanlarından birini Roma'ya gidip çırağın anılarını yanlış kişilerin eline geçmeden gizlice çalmakla görevlendirir. O sayfalar pek çok gizi açığa vuruyor ve onu en korkunç şekilde suçluyordu.

Demek ki, adsız ithaf, görevini yerine getirdikten sona ajanı tarafından Atto'ya yazılmış olacak. İşte bu yüzden, Rita'yla Francesco bana çırağın anılarına Melani'nin evrakları arasında rastladıklarını söylemişlerdi.

Atto ile çırak bir daha birbirlerini gördüler mi? Kim bilir belki de bir gün Rahip Melani, hasrete dayanamayarak, valizlerini hazırlamasını buyurmuştur birden uşağına, Roma Sarayı'na gitmek üzere hemen yola çıkması gerektiği için...

XI. Innocentius ve Oranje Prensi William: Belgeler

Yeniden Yazılması Gereken Tarih

Viyana'nın 1683'te kurtarılması, Fransa'yla Papalık arasındaki dinsel kavgalar, İngiltere'nin 1688'de Oranje'lı Willem tarafından fethedilmesi ve İngiliz Katolikliği'nin sona ermesi, XIV. Louis'nin öteki güçler karşısında siyasi tecriti, Avrupa siyasetinin XVII. yüzyılın ikinci yarısı ve sonraki yıllar boyunca bütün bir görünümü: Avrupa tarihinin bir bölümünün, Papa Odescalchi'yle ailesinin gizli girişimlerini açığa vuran belgelerin ışığında baştan sona yeniden yazılması gerekecektir. Ama bunu yapmak için, sessizlik, ikiyüzlülükler ve yalanlardan örülmüş bir perdenin aralanması zorunludur.

XI. İnnocentius, Viyana'nın Türklere karşı zaferini Papalık'ın mali kaynaklarıyla finanse etmiştir. Bu, tarihsel olarak hiç kimsenin yadsıyamayacağı bir övünç kaynağıdır. Ama, Carlo Odescalchi'nin defterikebirleri üzerinden kanıtlanabileceği gibi, Donzello çırağının 1699'da anılarını yeniden ele aldığında yazdıkları da doğrudur: Odescalchi'ler İmparator'a özel olarak, banker sıfatıyla da borç veriyorlardı. Borçlar karşılığında teminat olarak cıva (ya da o zamanki adıyla canlı gümüş) fıçıları alıyor-

lardı; Papa'nın ailesi bunları daha sonra Protestan Felemenk banker Jan Deutz'a satıyordu. Elde edilen gelirin yüzde 75'i Odescalchi'lere gidiyordu, kalanı ise bildik kukla aracılara, Cernezzi ile Rezzonico'ya; bu ikisi, Venedik'ten bütün işlemleri özenle yürütüyorlardı. Demek ki, kâr amaçlı bu işlemlerin hiçbir şanı yoktu.

İmparator, XI. İnnocentius'un ölümü üzerine, Odescalchi'lere olan gönül borcunu sergilemekte gecikmedi: Papa'nm yeğeni Livio'ya uygun fiyatlarla Macaristan'daki toprakları vermeye çalıştı. Ne var ki, bu girişim engellendi. İmparatorluk Hazinesi, Livio Odescalchi'ye sunulan koşulların aşırı cömert olduğuna hükmetmişti. İmparator bunun üzerine Livio'ya 336.000 florin karşılığında Macaristan'daki Sirmium Dirliği'ni sattı. Bu da uygun bir fiyat değil miydi? Viyana zaferinden sonra Türk işgalcilerden büyük güçlüklerle geri kazanılmış topraklardı bunlar. Demek ki, İmparatorluk'un başkenti Papalık'ın paralarıyla kurtarılmıştı; ama sonunda geri kazanımın meyveleri Odescalchi'lerin eline geçiyordu. Her şeyin sağlama alınması adına, Livio Kutsal Roma İmparatorluğu'nun hükümdarlığına atandı.

İmparatorluk'la Odescalchi'ler arasındaki çok sıkı bağın bir şeyleri gizleyebileceği, o dönemde yaşayanların gözünden de kaçmamıştı. Daha 170l'de Günlük Yazarı Francesco Valesio, Livio Odescalchi'nin eski uşağının "tuhaf bir dönüşümle, çok geniş ayrıcalıklarla İmparator'un üst düzey danışmanı" yapıldığını yazar.

Ama para (hemen) her şeyi satın alabilir. Anılarının sonunda, çırak, Livio Odescalchi'nin, dayısı Papa'nın ölümünden sonra, büyük paralarla dirlikler, saraylar ve villalar satın aldığını belirtir. Orduları Viyana Kuşatması'nı kırmış olan Polonya Kralı Jan Sobieski'nin ölümünden

sonra, Livio Polonya tahtını satın almaya çalışarak (ama boşuna) Varşova'yı paraya boğmuştur.

Papa Odescalchi'nin niçin ömrünün sonuna dek, Türk tehlikesi artık o kadar acil olmadığında bile İmparator'a para göndermeye devam ettiği ancak bu yolla açıklanabilir: Bütün yatırımın aileye geri dönmesi gerekiyordu. Bu amaca ulaşmak için, Papa'nın Sapkın Oranje'lı Willem'i desteklemek zorunda kalması önemli değildir.

Papa'nın en dramatik anlarda bile korumakta inat ettiği insafsız bir çizgi. Tarihçi Charles Gérin'in belirttiği gibi, XIV. Louis'yle James Stuart, XI. İnnocentius'tan Viyana'ya gönderilecek mali yardımları imzalamasını ve İrlanda'da Oranje'lı Willem'in sapkın güçlerine karşı savaşmakta olan Stuart'ların Katolik birliklerine acilen para göndermesini talep ettiklerinde, Papa tam anlamını ancak bugün açığa vuran sözlerle karşılık vermiştir. Viyana'da, selefleri gibi "kişisel bir rol" üstlendiği "sürekli bir Haçlı Seferi" mücadelesi vermekte olduğunu açıklar. Müttefiklere "kendi kadırgalarını, kendi askerlerini ve kendi parasını" sağlayan odur ve yalnızca Hıristiyan Avrupa'nın bütünlüğünü değil, "laik hükümdar ve İtalyan prensi olarak kendi özel çıkarlarını" da savunmaktadır.

XI. İnnocentius'un Oranje'lı Willem'e Verdiği Borçlar

Ne yazık ki, Atto Melani, Fouquet davasından söz ederken haklıdır: Tarihi kazananlar yapar. Ve bugüne kadar, kazanan resmi tarih yazıcılığı olmuştur. XI. İnnocentius üzerine hiç kimse gerçeği yazamamış (ya da yazmak istememiştir).

XI. İnnocentius'un Oranje'lı Willem'e verdiği borçlardan söz edenler ilk olarak adsız bazı gazeteler olmuştur; bunlar, Protestan Prens'in İngiltere'ye çıkışının daha ertesi günü Fransızlar tarafından dolaşıma sokulmuştu. Ayrıca, Madam de Maintenon'un anılarına göre, Papa İngiltere'ye çıkış için Willem'e 200.000 dükalık bir mali yardım göndermiş olsa gerektir; ama bu anıların sahih olup olmadığı kuşkuludur. Bunlar, belirgin olarak Papa'yı küçük düşürmek amacıyla, Fransızların yaydıkları söylentilerdi. Ayrıca söylentileri anı yazarları ve yergiciler yaymakla birlikte, söylediklerine herhangi bir kanıt da getirmiyorlardı.

Buna karşılık, XI. İnnocentius'un anısı için daha tehlikelisi, ünlü *Dictionnaire historique et critique* (Tarihsel ve Eleştirel Sözlük) adlı eseriyle Pierre Bayle oldu. Bayle, İnnocentius'un bankacı bir aileden geldiğini belirtir ve Roma'da Kardinal Odescalchi'nin papalığa yükseltildiği gün Pasquino Heykeli'nin altına asılmış yergili bir yorumu aktarır: *Invenerunt hominem in telonio sedentem*. Bir başka deyişle: Tefeci tezgâhında oturan birisini papa seçtiler.

Bu kez ustaca düzenlenmiş bir dedikodu söz konusu değildi. Aydınlanma öncesi dönemin büyük entelektüeli Bayle, bayağı Fransızsever partizanlıkla yaftalanabilecek birisi değildi. Kaldı ki, sözünü ettiği olaylara oldukça yakındı (*Dictionnaire*'i 1697'de yayımlanmıştır).

Ne var ki, hiçbir tarihçi olayları aydınlatmaya, gizli gazetelerle Bayle'in işaret ettiği izin üzerinden gitmeye çalışmamıştır. Böylece Odescalchi'ler üzerine hakikat bir avuç gizli yazıya ve din değiştirmiş bir Felemenk filozofun (Bayle, Kalvencilikten Katolikliğe geçmiş, sonra geri adım atmış ve en sonunda her tür inancı reddetmiştir) eski ve tozlu sözlüğüne terk edilmiştir.

Bu arada, menkıbe yazarlığı, savaşım bile vermeksizin üstün gelmiş ve XI. İnnocentius tarihe geçmiştir. Olgular itiraz kabul etmez görünüyordu: 1683'te Viyana, Katolik hükümdarları seferber eden ve Papalık Hazinesi'nden mali yardımları Avusturya ve Polonya'ya gönderen kişi sayesinde kurtulmuştur. XI. İnnocentius, adam kayırmaya son veren, Kilise'nin hesaplarını düzene sokan, kadınlara kamusal alanda kısa kollu giysilerle görünmeyi yasaklayan, karnavalların sağlıksız çılgınlığına son veren, Roma'nın yıkım mekânları tiyatroları kapatan kahraman ve çilekeş papadır...

Papa'nın ölümünden sonra bütün Avrupa'dan sel gibi mektuplar yağmıştır; her krallık ailesi onu Kutsal Kişi yapmak ister. Daha 1714'te Kutsal Kişi mertebesine yükseltme davası başlar, biraz da yeğen Livio'nun ilgileri sayesinde. Hâlâ hayatta olan tanıklar dinlenir, belgeler edinilir, çocukluktan başlayarak yaşadığı olaylar yeniden kurulur.

Neredeyse hemen, soruşturmanın gidişini yavaşlatan bazı engeller belirir. Belki de eski Fransız risaleleri ve Bayle'in *Sözlük*'ü dikkati çekmiştir. Kötü yazılar, kanıtlanmamış ve belki de kanıtlanamayacak söylentilerdir bunlar; ne var ki Benedetto Odescalchi'ninki gibi iffetli, erdemli ve kahramanca bir yaşam söz konusu olduğunda bile, titizlikle incelenmeleri gerekmektedir. Eski ve amansız bir düşmanının yükseltilmesine kötü gözle bakan Fransa'nın muhalefetinden de kuşkulanılmaktadır. Şimdiden son derece kesin sayısız soruşturma belgesinin ağırlığı altındaki Kutsal Kişi Yapma Davası yerinde saymaya başlar; coşku seli bir bataklığa dönüşür ve her şey çıkmaza girmiş gibidir.

Aradan uzun yıllar geçer. Yeniden XI. İnnocentius'tan söz edilmesi için 1771 yılını beklemek gerekecektir; İngiliz tarihçi John Dalrymple'in *Memoirs of Great Britain and Ireland* (Büyük Britanya ve İrlanda Anıları) adlı kitabını yayımladığı yıldır bu. Ve belki de neyin Kutsal Kişi mertebesine yükseltmeyi yavaşlattığının bir ipucu vardır burada. Ne var ki, Dalyrmple'in tezini anlamak için bir adım geriye gitmek ve Oranje'lı Willem'in İngiltere'ye çıkışının arifesinde Avrupa siyaseti manzarasına geniş bir bakış açısıyla bakmak gerekir.

1688'in son aylarında Almanya'da yeni, son derece ciddi bir siyasi gerilim patlak vermişti. Aylardır yeni Köln piskoposunun atanması bekleniyordu; Fransa'nın her ne pahasına olursa olsun Kardinal Fürstenberg'i kabul ettirmek istediği bir görevdi bu. Manevranın başarıya ulaşması halinde, XIV. Louis Orta Avrupa'da çok değerli bir köprü ayağına sahip olacak, öteki hükümdarların tahammül göstermek niyetinde olmadıkları askeri ve stratejik bir üstünlük elde edecekti. XI. İnnocentius'un kendisi, Fürstenberg ataması için yasal açıdan elzem olan onayını esirgemişti. Bütün Avrupa, aynı haftalarda, Oranje'lı Willem'in birliklerinin askeri manevralarına tanık oluyordu kaygıyla. Ne yapmak istiyordu Willem? Köln piskoposluğu sorununu çözmek için Fransızlara karşı ordularıyla müdahale etmek ve böylece bütün Avrupa'da korkunç bir çatışmayı alevlendirmek üzere miydi? Ya da –bazılarının kuşkulandığı gibi– İngiltere'yi işgal etmek üzere miydi?

İşte Dalrymple'in tezi buydu. Oranje'lı Willem, birliklerini Fransızlara karşı kullanmak istediğine inandırmıştı Papa'yı. Her zamanki gibi XIV. Louis'nin çarkına çomak sokmak için fırsat kollayan XI. İnnocentius, tuzağa

düştü ve Willem'e ordusunu koruması için gereken parayı ödünç verdi. Buna karşılık, Oranje Prensi Manş'ı geçip İngiltere'yi sonsuza dek Protestan dinine kazandı.

Dolayısıyla, sapkınlık Kilise'nin paraları sayesinde utku kazanmıştı. Papa, aldatılmış olsa da, her durumda Katolik bir hükümdara karşı Protestan bir hükümdarı silahlandırmıştı.

XI. İnnocentius ve XIV. Louis döneminde basılan adsız gazetelerin bazıları bu varsayımı daha önce dolaşıma sokmuştu. Ama bu kez Dalrymple belirleyici kanıtlar sunuyordu: XIV. Louis'nin Roma'daki olağanüstü elçisi Kardinal D'Estrées'nin Fransız Hükümdar'a ve Güneş Kral'ın savaş bakanı Louvois'ya yazdığı iki uzun ve ayrıntılı mektup.

İki pusulaya göre, XI. İnnocentius'un en sıkı işbirlikçileri, çok önceden Oranje'lı Willem'in gerçek niyetlerini biliyorlardı: İngiltere'nin fethi. Daha 1687'nin sonunda –İngiltere'nin Protestan Prens tarafından işgalinden bir yıl önce– Vatikan Dışişleri Bakanı Lorenzo Casoni, Oranje'lı Willem'in gizlice gönderdiği Felemenk bir soyluyla temasa geçmiş olsa gerekti. Ne var ki, Casoni'nin hizmetkârları arasında bir hain gizleniyordu; Casoni'nin İmparator I. Leopold'a gönderdiği pusulalar onun sayesinde ele geçirilmişti. Mektuplardan, Papa'nın hem Oranje Prensi'ne, hem de İmparator I. Leopold'a büyük tutarlarda paralar ayırdığı öğreniliyordu; bu hükümdarlar Köln piskoposluğu meselesi yüzünden patlak vermek üzere olan çatışmada Fransızlara karşı savaşabilsinler diye. Casoni'nin Leopold'a yazdığı mektuplardan da Willem'in gerçek niyeti belli oluyordu: Orta Avrupa'da Fransızlara karşı bir çatışma değil, İngiltere'nin işgali; demek ki, XI. İnnocentius'un bakanları bunu gayet iyi biliyorlardı.

D'Estrées'nin mektupları, Kutsal Kişi ilan etme davası için öldürücü bir darbe oldu. XI. İnnocentius, Willem'in gizlice planladığı gerçek tasarıdan, yani İngiltere'de Katolikliğin alaşağı edilmesinden habersiz olsa bile, her durumda onu savaş amacıyla, üstelik Pek Hıristiyan Kral'a karşı finanse ettiği belli oluyordu.

Daha sonraki yıllarda pek çok tarihçi Dalrymple'in Benedetto Odescalchi'nin anısını yıkıp yok eden mektuplarını yeniden ele almıştır. Bunun ötesinde, son derece incelikli öğretisel sorunlar üzerine de kuşkular belirmişti; bunlar, Kutsal Kişi ilan edilme yolunu daha da tıkıyordu. XI. İnnocentius'un yüceltilmesi onulmaz bir biçimde tehlikeye girmiş gibiydi.

Bu koşulların ciddiliğiyle orantılı bir sürenin geçmesi gerekiyordu, herhangi bir kimsenin meseleyi yeniden ele almak için gerekli cesarete ve zihin açıklığına yeniden kavuşabilmesi için. Ancak 1876'da Charles Gérin'in olağanüstü bir yazısı, tarihe 180 derecelik bir dönüş yaptırır. Gérin, *Révue des questions historiques*'te (Tarihsel Sorunlar Dergisi), Dalrymple'in yayımladığı D'Estrées'nin mektuplarının kaba birer düzmeceden başka bir şey olmadığını, göründüğü kadarıyla bir kez daha Fransız propagandasına atfedilebileceklerini son derece şaşmaz ve zengin savlarla kanıtlar. Belirsizlikler, hatalar, gerçekdışılıklar ve özellikle de apaçık bazı tarihe aykırılıklar bu mektupların hiçbir biçimde güvenilir olmadığını ortaya koymaktadır.

Gérin, bütün bunlar yetmiyormuş gibi, mektupların Dalrymple'in söylediğine göre Paris'teki Dışişleri Bakanlığı arşivlerinde bulunması gereken asıllarını bulmanın mümkün olmadığım kanıtlar. Dalrymple'in kendisi, diye belirtir Gérin, mektupların asıllarını hiç görmemiş oldu-

ğunu ve bir tanıdığının kendisine teslim ettiği bir kopyaya güvendiğini saf saf itiraf etmiştir. Gérin'in yazısının yankısı, tarihçilerin çevreleriyle sınırlı kalsa da, çok ciddidir. Kaynaklarını doğrulama kaygısı gütmeksizin Dalrymple'in *Anılar*'ından düşüncesizce yararlanan yazarların (aralarında papalık tarihçilerinin duayeni pek ünlü Leopold von Ranke' de vardır) sayısı onları bulmaktadır.

Sonuç kaçınılmazdır. Kör bir simetriyle, bir kez mektupların sahteliği kanıtlandıktan sonra, bunların söz ettiği olgular da sahte hale gelir ve buna karşılık karşıt yöndeki her şey gerçeklik halini alır. Suçlamalar sahte evraklardan geliyorsa, suçlanan kişi hemen masum oluverir.

Gérin'in sonsuza dek çözmüş gibi göründüğü artık eski XI. İnnocentius-Willem ilişkileri meselesi, Birinci Dünya Savaşı'nın başlarında Alman tarihçi Gustav Roloff tarafından beklenmedik biçimde yeniden açılır. Roloff 1914'te *Preussische Jahrbücher*'de (Prusya Yıllıkları) yayımladığı bir yazıda, İnnocentius'la Oranje Prensi hakkında yeni belgeleri açığa çıkarır. Brandenburg Diplomatı Johann von Görtz'ün bir raporundan, Temmuz 1688'de, Oranje'lı Willem'in İngiltere kıyılarına çıkmasından birkaç ay önce, XIV. Louis'nin Avusturyalı I. Leopold'dan (Katolik ama Felemeklerin geleneksel müttefiki) Fransa'nın Felemenk'i işgal etmesi halinde müdahale etmemesini gizlice istediği ortaya çıkmaktadır. Ne var ki, Leopold, Oranje Prensi'nin İngiltere'yi işgal etmek niyetinde olduğunu zaten biliyordu; bu yüzden de dramatik bir ikilem karşısında buldu kendini: Katolik (bununla birlikte bütün Avrupa'nın nefret ettiği) Fransa'yı mı destekleyecekti, yoksa sapkın Felemenk'i mi?

İmparator'un kuşkularına son verecek olan, Görtz Raporu'na göre, XI. İnnocentius olacaktı. Gerçekten de, Papa, Leopold'a hiçbir biçimde XIV. Louis'nin eylemlerine ve planlarına onay vermemesini bildirmişti; çünkü bu eylemlerle planlar "Katolik dinine yönelik haklı bir tutkudan değil, bütün Avrupa'yı, dolayısıyla İngiltere'yi de yıkma niyetinden kaynaklanıyordu."

Dinsel kuşkunun ağırlığını üzerinden atan Leopold, Willem'le başka destek ve ittifak anlaşmaları yapmakta tereddüt etmedi; böylece İngiltere'nin sapkın bir prens tarafından işgalini desteklemiş oldu. XI. İnnocentius'un sonucu belirleyen görüşü, tam Oranje Prensi'nin ani baskınının peşi sıra ulaşacaktı Viyana'ya; baskının eli kulağında olduğunu Papa Londra'daki temsilcisi, Papalık Büyükelçisi D'Adda'dan öğrenmiş olsa gerekti. Elbette, diye belirtir Roloff, XI. İnnocentius'un Leopold için aldığı kararı bildirdiği bir mektubu henüz bulunmamıştır; ama Viyana'daki Vatikan Büyükelçisi aracılığıyla, çabuk ve güvenilir bir sözlü iletinin söz konusu olduğunu varsaymak kolaydır.

Ne var ki, aynı Roloff, kendi açıklamasından bütünüyle tatmin olmuş değildir. Başka şeylerin de işin içinde olması gerekiyordu, der Alman tarihçi: "İnnocentius, bir Rönesans papası olsaydı, tutumu Fransa'ya siyasi ihtilafla kolayca açıklanabilirdi. Ama böyle bir gerekçe, büyük din savaşlarından sonraki dönemde, artık yeterli değildir." Papa'nın hamlelerini belirleyen başka bir şeyler vardı, hatta olmak zorundaydı; bunun şimdilik kendini büyük bir güçle duyuran varlığı biliniyor yalnızca.

Oyun sona ermemiştir. 1926'da bir başka Alman tarihçi, Eberhard von Danckelman, açıkça belirttiği gibi, so-

nucu belirleyecek savaşı yapmak ve kazanmak niyetiyle karşı saldırıya geçer. *Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken* (İtalyan Arşiv ve Kütüphane Kaynakları ve Araştırmaları) dergisinde yayımlanan bir yazıyla Danckelman, hemen Roloff'un tezine cephe alır. Danckelman, Vatikan Diplomatik Temsilcileri'nin bir dizi mektubunu alıntılayarak, XI. İnnocentius Oranje Prensi'nin askeri harekatını bilmediği gibi, der, İngiltere'deki durumla ilgili gelişmeleri de kaygıyla izliyordu.

Sonra, işin en hoş kısmı gelmektedir. Danckelman, neredeyse umursamaz bir edayla ortaya atılıp, ekler: Geçmişte, Oranje Prensi'nin Papa'ya büyük tutarlarda borcu olduğu yolunda söylentiler yayılmıştı. Willem'in, Oranje Prensliği'nden İnnocentius lehine vazgeçmeyi düşünmesine yol açacak borçlardır bunlar. Paralar, diye kesinler Danckelman, İngiltere'ye yönelik harekat için verilmiş olsa gerektir.

Beş satırda Danckelman okurun ayaklarının arasına gerçek bir bomba bırakır. Doğrudur, Saint Simon da *Anılar*'ında bu kin dolu varsayımda bulunmuş; daha sonra Voltaire araya girip, varsayımın gerçeğe aykırı olduğunu belirtmişti. Ne var ki, ciddi ve belgelere dayanarak çalışan hiçbir modern tarihçi hiçbir zaman, Kutlu İnnocentius'un İngiltere'de Katolik dinini yıkmak için Oranje Prensi'ne borç para verdiği şeklindeki inanılmaz varsayımı ciddiye almamıştı.

Aslına bakılırsa, Roloff kendisi, Papa'nın Oranje Prensi'nin İngiltere'yi işgal edeceğini önceden bildiğini ve onu engellemek için hiçbir şey yapmadığını söylemekle yetinmişti. Ama hiçbir biçimde Willem'i XI. İnnocentius'un finanse ettiğini öne sürmemişti. Oysa Danckel-

man, Roloff'un sezgisine göre Papa'nın hamlelerine yön vermiş olan ve gizlice Willem'i desteklemesine yol açan o "bir şey"e, yanlışlığını ortaya koyarak da olsa, bir ad verme kararını almıştı: para.

İnnocentius'un Willem'in girişimini finanse etmiş olduğu şeklindeki varsayım, diye akıl yürütür Danckelman, doğal olarak bir önkoşula bağlıdır: Papa'nın, Roloff'un kanıtlamış olduğunu varsaydığı gibi, Oranje Prensi'nin yakında karaya çıkacağını bilmesi koşuluna. Willem bir kez İngiltere tahtına çıktıktan sonra, Papa'ya olan borçlarını kolayca karşılayabilecek ve ona er geç bütün parayı faiziyle geri ödeyecekti; herhangi bir tefeciye öder gibi.

Oysa Papa bilmiyordu, diye yemin eder Danckelman. Willem'den hiçbir alacağı yoktu; çünkü İngiltere'ye kısa bir süre sonra çıkacağı konusunda hiçbir bilgisi yoktu. Danckelman'a göre, Willem'in İngiltere'ye çıkışının arifesinde, Vatikan Devleti Dışişleri Bakanı Kardinal Alderano Cybo, Viyana'daki Papalık Büyükelçisi Kardinal Francesco Buonvisi, Londra'daki Papalık Büyükelçisi Ferdinando D'Adda'nın birbirlerine yazdıkları mektuplar bunu kanıtlamaktadır. Mektuplara göre, Papa Oranje Prensi'nin askeri manevralarından büyük bir endişe duymaktadır ve Papalık'la Willem arasındaki gizli anlaşmalara ilişkin hiçbir değini yoktur. Demek ki, Papa bilmemektedir.

İnnocentius'un Willem'e mali yardımlar gönderdiği kabul edilse bile, diye sözünü sürdürür Danckelman, paralar neredeyse kesin olarak Londra'daki Papalık Büyükelçiliği kanalından geçmek zorunda olacaktı. Ama Roma'dan Londra Büyükelçiliği'ne gönderilen ve Alman araştırmacının büyük bir titizlikle incelediği ödemeler-

den, Willem'e gönderilmiş mali yardımlara ilişkin hiçbir iz yoktur. İncelenen belgeler, diye kendinden hoşnut sözünü bağlar Danckelman, "meseleyi bütün çıplaklığıyla aydınlatmaktadır." Roloff'un tezi çökertilmiş ve Papa'nın Oranje'ye borç verdiğini kesinleme cüretini gösteren herkes yenilgiye uğratılmıştı, *quod erat demonstrandum.**

1956'da en sonunda Papa Odescalchi'nin Kutsal Kişi mertebesine yükseltilmesi gerçekleşir, belki de –bazılarına göre– soğuk savaşın işbirliğiyle: Türkler, Sovyet İmparatorluğu'nun eğretilemesi haline gelirler, yaşayan Papa ise üç yüzyıl önceki kahramanın sürdürücüsü haline gelir. XI. İnnocentius Hıristiyan Batı'yı Türk akınından kurtarmıştır; XII. Pius onu komünizmin korkunç yanlarından korumaktadır.

Çok uzun bir süre hakikat beklemek zorunda kalmıştır. Bir kez resmî biçim sabitleştikten sonra, tarihçiler daha önce söylenenleri yinelemeye her zamankinden daha hevesli olmuşlardır. Belki aynı anda hem çok eski, hem çok yeni soruların verdiği rahatsızlıkla, III. William adıyla İngiltere tahtına çıkan ve ülkeyi Anglikan dinine yönlendiren Oranje Prensi'yle on yedinci yüzyılın en büyük Papa'sını sonsuza dek birbirine bağlayan gizemli derinliklere kayıtsız bir bakış fırlatmışlardır yalnızca.

Bu arada, Ortaçağ'da ağda üzerine, *Ancien Régime*'de dilsiz ve sağırların gündelik yaşamı üzerine ya da aşağı Galiçya değirmencilerinin dünyayı kavrayışı üzerine monografiler, yazılar ve bitirme tezleri beliriyordu. Ama hiç kimse tarihin o büyük sorusunu çözmeye, Odescalchi'lerin ve Beaucastel'in vesikalarını dürüstlükle okumaya, arşivlerde toz yutmaya tenezzül etmemişti.

* *Quod erat demonstrandum* (Lat.): Kanıtlanması gereken kanıtlanmıştı. (Ç.N.)

Ne var ki durum budur: XI. İnnocentius hakkında hiç kimse gerçeği anlatmaya çalışmamıştır asla. Roma'daki Ulusal Vittorio Emanuele Kitaplığı'nda 1742'de yazılmış ilginç bir esere başvurdum: Kont Giuseppe Della Torre Rezzonico'nun yazdığı *De supposititiis militaribus stipendibus Benedicti Odescalchi* (Benedetto Odescalchi'nin Sözde Paralı Askerliği Üzerine). Rezzonico'nun amacı, XI. İnnocentius'un ölümünden hemen sonra yayılmış bir söylentiyi yalanlamaktır. Bir başka deyişle, Papa'nın, gençlik yıllarında, İspanyol ordusu adına Felemenk'te paralı asker olarak çarpıştığı, bu arada sağ kolundan ciddi biçimde yaralandığı söylentisidir bu. Rezzonico'ya göre, o zamanlar çok genç olan Benedetto Odescalchi, evet, askerlik yapmıştır; ama paralı asker olarak değil, Como'nun bölgesel birliklerinde.

Ne yazık ki, yazar, Odescalchi'lerin Venedik'ten temsilciliğini yapan şu Rezzonico'nun akrabasıdır; ne yazık ki, Rezzonico'ların kendileri de XI. İnnocentius'un ailesiyle akrabadırlar. Dolayısıyla, Papa'nın askeri hatalarını yalanlamak için, sözünü ettiği olaylara daha mesafeli bir tarihçiyi yeğlerdi insan. Ama bazı gerçek veriler daha dikkatli bir incelemenin yokluğunu hissettiriyorlar bize. Pierre Bayle'e göre, Genç Benedetto Odescalchi, İspanya'da paralı asker olarak savaşırken, sağ kolundan yaralanmıştır. İlginç olan nokta, resmi hekim raporlarının bildirdikleri gibi, Papa ölünceye kadar tam da o kolundaki şiddetli ağrılardan çok çekmiştir.

Ama değeri bir yana, Papa Odescalchi'nin yaşamının bu karanlık yönünün de yıllarca unutulmaya terk edilmesi çarpıcıdır. Rezzonico'nun kitabında, kitabı incele-

mek için isteyen bir önceki okurun doldurduğu kitaplık koçanını buldum. İmza: "Baron v. Danckelman, 16 Nisan 1925." Ondan sonra, hiç kimse o sayfalara göz atmamıştı.

Doğru ile Yanlış

Çırağı eğitirken doğru söylüyor Atto Melani: Yanlışlar, yanlışı söylemez her zaman. D'Estrées'nin Dalrymple tarafından yayımlanan sahte mektupları da, doğru açıdan bakıldıklarında, bu tuhaf belgeler sınıfına giriyorlar: Düzmeceler ama doğruyu söylüyorlar. Kardinal D'Estrées'nin XIV. Louis'ye yazılmış 16 Kasım 1688 tarihli bir başka mektubunun (bu kez sahih), Kont Casoni'yle Oranje'lı Willem arasındaki temasları doğrulaması bir rastlantı değil:

> Kardinal Cybo (...) şunu öğrenmiş: Geçen yıl Felemenk'ten, elinde eyaletlerin (yani Felemenk Birleşik Eyaletleri'nin) Katoliklere vicdan özgürlüğü tanıyacağını uman bazı Felemenk misyonerlerinin mektuplarıyla gelen bir din adamı aracılığıyla, o (Casoni) Oranje Prensi'ne bağlı olan ve ona bu özgürlük konusunda umut veren bir kişiyle bir tür gizli ilişki kurmuştu; bu kişi, Oranje Prensi'nin Papa'yı çok saydığı ve onun için pek çok şey yapacağı, son zamanlarda bu ilişkilerin pekiştiği ve elbette Oranje Prensi'nin yalnızca iyi niyetlere sahip olduğunu bildirdiği inancı içinde tutuyordu.

D'Estrées'nin sözünü ettiği durum inandırıcıdır; başka her şey bir yana bırakılsa bile, haberin kaynağı, yani

Kardinal Cybo, XIV. Louis'nin maaşlı bir hafiyesi olduğu için. Gerçekten de, Fransız Hükümdar, 9 Aralık'ta D'Estrées'e öfkeyle karşılık veriyordu:

> Papa benimle yeniden iyi ilişkiler kurmak istiyorsa, Casoni'den ve onun Oranje Prensi'yle giriştiği suç içeren yazışmalarından sonsuza dek vazgeçmelidir.

Madam Maintenon'un XI. İnnocentius'un Oranje'lı Willem'e verdiği ödünç paralardan söz eden anıları da sahtedir. Ama doğruyu söylemiyor mu acaba bu anılar?

Chamlais Görevi

Görüldüğü gibi, Oranje Prensi, XIV. Louis ve XI. İnnocentius arasındaki oyun 1688 Güz'ünde çözülür: Willem, Köln piskoposluğu sorunu nedeniyle Ren üzerinde Fransızlara mı saldıracağını, yoksa İngiltere'yi mi işgal edeceğini belli etmeksizin askıda tutar Avrupa'yı. Papa ise öylece durup bakar ve olacakları bilmiyormuş gibi davranır. Peki XIV. Louis?

Hiç de her ne pahasına olursa olsun barış âşığı olmayan Güneş Kral, uzunca bir süre olayları tırmandırmamaya çalışmıştı. Önceki aylarda, Papa'yla çok gizli bir görüşme için Roma'ya özel bir elçiyi, Mösyö Chamlais'yi göndermişti. Görev o kadar gizliydi ki, Fransa'nın Roma'daki resmi diplomatik temsilcilerine bile bildirilmemişti. Chamlais'nin çok hassas bir görevi vardı: Kişisel olarak Papa'nın huzuruna kabul edilmek ve ona can düşmanı Pek Hıristiyan Kral'ın bir mesajını sunmak. Görüş-

menin ana konusu kolaylıkla tahmin edilebilir: Köln piskoposluğu sorunu üzerinde bir anlaşmaya varmak, Oranje'lı Willem denen saatli bombayı durdurmak ve bütün Avrupa'yı içine alan bir çatışmanın önüne geçmek.

Vatikan'da Chamlais'yi Casoni kabul eder; Chamlais ona Papa'yla, yalnızca Papa'yla, Fransa Kralı'nın verdiği görev üzerine kişisel olarak görüşmek zorunda olduğunu bildirir. Casoni onu elleri boş gönderir. Ona yalnızca Dışişleri Bakanı olduğunu, oysa böyle hassas bir iş için Kral'ın elçisinin Papa Vekili Kardinal Cybo'yla görüşmek için yeniden başvurmasının yerinde olacağını açıklar. Chamlais, Cybo'yla görüşmesini kimsenin bilmemesi koşuluyla bu öneriyi kabul eder.

Sonra Chamlais geri döner ve XIV. Louis'nin kendisine Papa için verdiği mektubu Cybo'ya gösterir. Ona yanıt için iki gün sonra geri gelmesi söylenir. Elçi pek çok kez yeniden başvurur; ne var ki, bu aşamada, Cybo ona Papa'nın kendisini kabul edemeyeceğini söyler. Chamlais'ye her şeyi Cybo'ya söylemesi bildirilir, sanki onu dinleyen Papa'nın kendisiymiş gibi...

XI. İnnocentius, XIV. Louis'nin buyruklarının, Chamlais'nin kişisel olarak Papa dışında herhangi bir kimseyle konuşmasını engellediğini çok iyi bilir. Üstelik, bir ertelemeden ötekine, Papa'nın adamları günler süren bir atlatmayı başarmışlardır. Gizli elçi, bitkin düşmüş ve aşağılanmış bir halde, XI. İnnocentius'la bir anlaşmaya varamadan Fransa'ya dönmek zorunda kalır. XIV. Louis küplere biner. Köln piskoposluğu sorunu yüzünden Roma'yla Paris arasındaki ithilaf çözüme kavuşmaz, Almanya'daki gerilim artar ve böylece Oranje Prensi birliklerinin eline savaşa hazır halde kalmak için mükemmel bir mazaret geçmiş olur. Daha sonra... Londra'ya saldırmak için.

Papa, Chamlais'yi huzuruna kabul etmeyerek, İngiliz Katoliklerini hangi tehlikenin beklediğini bilmiyormuş gibi davranabilmiştir. Ama Oranje Prensi'nin İngiltere çıkarmasından sonra, Leopold von Ranke'nin andığı aydınlatıcı bir tümceyle ele verecektir kendini: *Salus ex inimicis nostris*, yani kurtuluş düşmandan geliyor.

1688 Devrimi

Bütün bunlar salt akademik bir tartışmayla geçiştirilemez. *Glorious revolution*'un, dolayısıyla XI. İnnocentius'un tutumunun önemini değerlendirmek için, sözü yeniden Roloff'a bırakalım:

> 1688'de Oranje'lı Willem'in Katolik James'i devirerek gerçekleştirdiği devrim, öteki büyük Avrupa devriminin –1789 Fransız Devrimi– belirlediği kadar, bir dönemden bir başka döneme geçişi belirlemiştir. İngiltere için, Oranje Prensi'nin gelişi, yalnızca Protestan inancının kesin olarak yerleşmesi değil, aynı zamanda parlamento egemenliğinin yerleşmesi ve krallık tahtına bugün de yönetimde olan Hannover'leri geçirecek yolun açılması demekti. Parlamentonun II. James monarşisi üzerindeki zaferi, İngiliz tarihinde yönetimi aralarında paylaşmış olan iki partinin de (yani Tory'ler ile Whig'ler) yerleşik hale gelmesini olanaklı kıldı. Siyasi iktidar, genel olarak ticari çıkarı temsil eden soya ya da paraya bağlı aristokrasilerin eline geçti kalıcı olarak.

Ayrıca (bir papa için en önemli olması gereken şeydir bu) Oranje'ın zaferinden sonra, Katolikleri kamu yaşamından dışlayan yasalar gözle görülür biçimde sertleşmiştir; II. James'in hükümdarlığı boyunca, 300.000 İngiliz, Katolik olduğunu belirtmiştir. 1780'de bu sayı 70.000'e kadar inmişti.

Willem'in Borçları

Oranje Prensi'nin cebindeki para: Baştan beri incelenmesi gereken buydu. Oysa Oranje'lı Willem hakkındaki biyografilerde aynı temel bölüm hep oldukça bulanık kalır. Onun Felemenk'i savunmak için kumandanlık ettiği orduları kim finanse etmiştir? Yanıt yoktur; ama yalnızca soru yeterince kararlılıkla sorulmadığı için. Oysa, bazı araştırmacıların biraz merak beslemeleri mümkündü.

Willem'in çağdaşı ve dostu olan Anglikan piskopos Gilbert Burnet'e göre, Oranje Prensi "zaten epey elverişsiz koşullarda gelmişti dünyaya. (...) Özel işleri çok kötü durumdaydı: Malvarlığı, annesine ve büyükannesine giden iki büyük para kaynağıyla iyice azalmıştı, bir de tabii babasının İngiltere Krallığı'na yardım etmek için aldığı büyük bir borç yüzünden."

Burnet, 1688 Devrimi'nin hazırlanmasında aktif bir rol üstlenmiş, İngiltere'ye yapılacak çıkarmanın planını bilen çok az sayıdaki insandan biri olmuş ve kıyıdan Londra'ya kadar son yürüyüş de dahil olmak üzere "askeri darbe"nin en hassas anlarında Willem'in yanında yer almıştı. Bu yüzden, Krallık ve Anglikan inancı için sıkıntılı başka olgular konusunda susması şaşırtıcı olmazdı.

Alman tarihçi Wolfgang Windelband, Willem'in dostu Waldeck'e yazdığı bir mektubu aktarır; mektup İngiltere tahtına çıkışından kısa bir süre sonra yazılmıştır: "Nasıl bir yaşam sürdüğümü bilseniz, elbette acırdınız bana. Bana kalan tek avuntu, beni harekete sevk eden şeyin hırs olmadığını Tanrı'nm bilmesidir."

Bunlar mıdır, diye sorar şaşırarak Windelband, bütün bir ömrün düşünü yeni gerçekleştirmiş olan kişinin sözleri? Ve bu sözler, diye ekliyorum ben, acil ve itiraf edilemez parasal sorunları olan birisinin ağzından çıkıyor olamaz mıydı?

İngiliz halkı bir azla yetinme örneği olarak görmüyordu yeni kralı. Von Ranke'nin belirttiği gibi, 1689'da Willem, sürekli bir kişisel gelir talebiyle parlamentoya başvurmuştur, Stuart Hanedanı'ndan kralların daha önce yaptığı gibi: "Güvenliğimiz açısından emrimizde para bulundurmamız gerekir." Parlamento inanmamıştır: Kral'a yalnızca yıllık bir gelir verilmiştir, "daha uzun değil" şeklindeki açık ifadeyle. Willem, derinden yaralanmış ve reddi kişisel bir hakaret gibi algılamıştır. Ama karşı koyacak hiçbir araç yoktur elinde. Tam bu dönemde, işe bakın ki, Beaucastel, Cenci ve Vatikan Devleti'nin Dışişleri Bakanı arasında gizli anlaşma gerçekleşmektedir.

Oranje Hanedanı'nın bütün tarihi, yakından bakıldığında, aydınlatıcı sahnelerle örülüdür; bu sahnelerden, Protestan hükümdarların parayla ilişkisinin epey sorunlu olduğu anlaşılır. İngiliz tarihçi Mary Caroline Trevelyan'a göre, "II. Willem'in (III. Willem'in babası) hırsları daha az engellenmiş olurdu, Felemenk Cumhuriyeti Başkumandanı sıfatıyla, karşılayabileceğinden daha büyük bir orduyu muhafaza etmeye kalkışmasaydı." II. Willem,

savunma için gerekli parayı bulabilmek amacıyla, sonunda şiddete başvurmak zorunda kalmış, 1650'de Felemenk Eyaletleri'nin tam beş önemli milletvekilini hapse attırıp Amsterdam Kuşatması'na girişmiştir.

1657'de, gene Trevelyan'a göre, III. Willem'in annesi, erkek kardeşlerinin arzularını karşılayabilmek için kendi mücevherlerini Amsterdam'da rehine vermişti. Ocak 1661'de İngiltere'de öldü. Bir sonraki Mayıs'ta Willem'in büyükannesi, Solms Prensesi Amalia mücevherleri geri almak için bir soruşturma açtırmıştır. Sekreteri Rivet, Willem'in sekreteri Huygens'e Genç Prens'in "yalnız bu olaydan konuştuğu"nu yazmıştır. Peki niçin Willem bu kadar ilgileniyordu, aralarında gümüş montürlü 39 karatlık bir elmasın da bulunduğu bu değerli taşlarla? Tek derdi, rehindeki aşağılayıcı bir borçtan mı kurtulmaktı? Yoksa mücevherlerin satış değeri mi?

Kaldı ki, Oranje prenslerinin savaş girişimlerini desteklemek için büyük mali kaynaklara gereksinmeleri vardı. İngiltere'ye çıkarma hazırlığı içinde oldukları aylarda, Felemenk'teki papalık ajanları da Willem'in acil gereksinmelerini görmüşlerdi. Ekim 1688'in ortasında (durumu bildiren Danckelman'dır), şiddetli rüzgâr nedeniyle, Willem'in donanmasından 10, hatta 12 geminin açık denizdeki tatbikatlardan geri dönemediklerini ve hazırlıklardaki gecikme kendisine günde 50.000 liraya mal olduğu için Oranje Prensi'nin büyük bir telaş içinde olduğunu bildiriyorlardı.

İhtiyaç, acil ise, dolandırıcılık ve ihanet de dahil olmak üzere, bir prense yakışmayan eylemlere itebilir insanı. Nümizmatik tarihçisi Nicolõ Papadopoli'ye göre, XVII. yüzyılda Oranje Prensliği'nin darphanesi yüzsüzce kalp Venedik dükalık altını basıyor, bu suçun gerektirdi-

ği yaptırımlardan kolayca kaçabiliyordu. 1646'da dolandırıcılık açığa çıkarıldığında, Venedik Cumhuriyeti Türklere karşı Kandiye'de savaşıyordu ve Felemenk'ten silah ve asker gücü sağlıyordu. Venedikliler bu yüzden olaya sessizce katlanmak zorunda kaldılar. Son olarak, Oranje prensleri büyük bir olasılıkla Felemenk'te tedavülde olan Macar dükalık altınının da sahtesini basıyorlardı.

İngiltere'ye Çıkarmayı Finanse Edenler

Demek ki, Oranje'lı Willem yoksuldu, ya da daha doğrusu sürekli olarak borç içindeydi ve savaş girişimleri için para peşindeydi. Bu yüzden, finansçılarının kimler olduğuna bakmak gerekir, apaçık bilinenlerden başlayarak.

Oranje'lı Willem'in siyasi ve askeri eylemi, İngiltere'nin işgali de dahil olmak üzere, üç ana grup tarafından destekleniyordu: Yahudi bankerler, Amsterdam Amiralliği ve son olarak da bazı soylu aileler.

Yahudi bankerler, Amsterdam'ın ve bütün Felemenk'in mali yaşamında birinci derecede bir konum işgal ediyorlardı. Aralarında bir ad öne çıkıyordu: Madrid, Brüksel ve Amsterdam arasında diplomatik aracılık yapmanın ötesinde, genel olarak Willem'i besleyen Baron Francisco Lopes Suasso. Dönemin insanlarına göre, herhangi bir teminat olmaksızın Willem'e iki milyon Felemenk florini vermiş, borca ilişkin şu ünlü yorumda bulunmuştu: "Şansınız yaver giderse, geri ödeyeceğinizi biliyorum; gitmezse, kaybetmeye razıyım." Öteki mali yardımlar Oranje Prensi'ne iki Sefarad Yahudisi bankerden, Provediteurs General (kendisinin onlara verdiği adla)

Antonio Alvarez Machado ve Jacob Pereira'dan geliyordu.

Sonra, Willem için daha az önemli olmayan bir destek de, Amsterdam Amiralliği'nin desteğiydi; Tarihçi Johathan Israel'e göre, Amirallik, İngiltere'ye çıkan savaş donanmasının ve ordu donanımının yaklaşık yüzde 60'ını sağlamıştı. Dönemin tahminlerine göre, karaya çıkışın arifesinde dönüşümlü olarak gece gündüz görev yapan 1800 kişi söz konusuydu.

Son olarak, Willem bin bir güçlükle olsa da, bazı Felemenk ailelerinin katkısını almıştı. Bir prensi silahlandırmanın tehlikesinin tedirginliği içindeki, diye belirtir Israel, Amsterdam soyluları gerçekten de donanma için sağladıkları kaynakların resmî olarak İngiliz seferine ayrılmamasını güvence altına almışlardı, sanki askeri sefer aynı zamanda Amsterdam ve bütün Birleşik Eyaletler'in değil, yalnızca Willem'in meselesiymiş gibi. Bu yüzden, sonunda, elinde yanar haldeki kibritle kalması gereken Willem'di; sorumluluk onundu ve borçlar onun yükümlülüğündeydi. Bu mizanseni gerçekleştirmek için, para düzmece bir etiketle kayda geçirildi, kamu hesaplarında hiçbir şey görülmesin diye. Sözgelimi, finansmanların bir kısmı, çıkarmadan önceki temmuzda, berkitmeleri iyileştirmek için Felemenk Birleşik Eyaletleri'nin toplamış olduğu 4 milyon florinden gizlice alındı. Bütün bunlar, sonunda niçin borç verenlerin muhatabının Oranje Prensliği değil de, Willem'in kişisel malları olduğuna açıklık getirmektedir. Öte yandan, Willem İngiltere kralı olacaktı, bu da ona bütün borçlanma sorunlarını çözme imkânı verecek bir şeydi.

Bir de gizli finansçılar var: Odescalchi'ler. Papa'nın ailesi belki de Willem'in İngiltere çıkarmasını doğrudan finanse etmemiştir; ama elbette uzun bir süredir son derece dolambaçlı ve gizli yollardan Oranje Hanedam'na para ulaştırıyordu. Odescalchi'lerin bu amaçla kullandıkları en ilginç kanal, Bartolotti'lerdi: İlk konuşmaları sırasında Cloridia'nın çırağa sözünü ettiği aile. Bartolotti'ler Bologna asıllıydı; ama çok geçmeden kanları tamamen Van den Heuvel ailesiyle karışmıştı ve yalnızca mirasla ilgili nedenlerden ötürü İtalyan soyadlarını taşımayı sürdürüyorlardı.

Felemenk aristokrasisine gayet iyi entegre olan bazı Bartolotti-Van den Heuvel'ler önemli görevlere gelebildiler: Amsterdam Kara Kuvvetleri komutanları, şehir yöneticileri ya da Kalvenci pastörler oldular. Egemen sınıfla ilişkiler, Costanza Bartolotti'nin kızı Susanna'nın Oranje'lı III. Willem'in sekreteri Constantin Huygens'le evlenmesiyle doruk noktasına ulaştı.

Ama toplum merdiveninin basamaklarını çıkmak, ancak zenginlik merdiveninde eşdeğer bir çıkışı gerçekleştirenlere açıktı. Otuz kırk yıl içinde Bartolotti'ler, aralarında Oranje Hanedam'mn da bulunduğu önemli kişilere hizmet edebilecek en güçlü bankerler haline gelmişlerdi. Sözgelimi, Guglielmo Bartolotti, Willem'in büyükbabası Oranje'lı Frederik Hendrik'e yüzde 4 faizle iki milyon florinlik bir borcu ayarlayanlar arasında yer almıştı. Gene, Willem'in büyükannesi Sloms'lu Amalia ailenin mücevherlerini Guglielmo Bartolotti'ye rehine vermişti.

Adını babasından alan Guglielmo Bartolotti'nin oğlu, faizle borç para veriyordu ve Frederick Rihel adlı bir or-

takla iş yapıyordu (ikisi de Carlo Odescalchi'nin defterikebirlerindeki borçlular arasında görülürler). Genç Bartolotti babasından yalnızca paraları ve taşınmaz malları değil, kredi haklarını da miras almıştı. Ve Aralık 1665'te, annesi de öldükten sonra, oğul Guglielmo Bartolotti, o sırada henüz on beş yaşında olan Oranje'lı III. Willem'in kredi sağlayıcısı olmuştu. Gerçekten de, Oranje Prensi Bartolotti'lere 200.000 florin borçluydu; bu para, iki taksitte geri ödenecekti. 150.000 florinlik ilk taksit için, "Veere şehri mülkü ve *polder*'leri üzerindeki" bir ipotek, bir başka deyişle denizden kurutularak kazanılan topraklar teminat gösterilmişti. Kalan tutara ise "Almanya'daki bazı araziler üzerindeki" bir ipotek teminat gösterilmişti; gerçekten de burada, Oranje Hanedanı'nın bazı mülkleri bulunuyordu.

Odescalchi'lerin kasasından Felemenk'e, dolayısıyla Oranje Prensi'ne para akışı 1665'te doruk noktasına ulaşır. O noktada Willem'in henüz on beş yaşında bir genç olduğu ve miras yoluyla tahta çıkan hükümdarlara karşı her zaman büyük bir güvensizlik duyan Felemenk Birleşik Eyaletleri'nin ancak 1666'nın Nisan'ında onu Çocuk Kral gibi iğreti ve belirsiz bir unvanla kabul etmeye razı olacakları doğrudur. 1665'te patlak veren İngiliz-Felemenk çatışmasının sürdüğü iki yıl boyunca, İtalya'yla ticari alışverişlerin (dolayısıyla, belki finansal işlemlerin de) hissedilir bir artış kaydettiği de doğrudur; buna bağlı olarak, Odescalchi'lerin para göndermelerindeki artış bu daha genel sürece bağlı olabilir.

Ne var ki, Odescalchi kardeşlerin paralarının Amsterdam'ın Kalvenci soylu aristokrasisinin en seçkin kesiminin eline ulaştığını, bu kesimin de daha sonra Willem'i ve İngiltere seferini desteklediğini hiç kimse yadsıyamaz.

Bartolotti'ler durumunda, Odescalchi'lerden başlayan ve Oranje'lı Willem'le son bulan bir para akışı çizelgelerde bile görülür. Kısacası, Bartolotti'lere para vermek, Willem'e vermek gibiydi.

Hem unutulmamalıdır ki, Odescalchi'lerin Felemenk'e para aktarımları birden durmuştur. Sonunda sağduyu, ya da hırs, üstün gelmişti belki de. Kutsal Roma Kilisesi'nin bir kardinalinin sapkınlar toprağına para gönderdiği açığa çıkarılırsa ne olurdu? Kardinali altüst edecek yıkıcı boyutlarda bir skandal elbette. Ve Benedetto Odescalchi bu tür riskler alamazdı. Kısa bir süre sonra, 1667'nin Haziran'ında, yaşamında ikinci kez, papayı seçen Kardinaller Meclisi'nde görev alacaktı. Bu kez papa adayları listesinde kendi adı yer alıyordu. Birisinin aklına Felemenk'e yönelik finas akışlarını açığa çıkarmak gelse, o yıl papa seçilemezdi, ne de bir başka kez.

Feroni, Grillo ve Lomellini

Odescalchi'lerin verdikleri gizli borçların listesi bunlarla da bitmiş değil. On yıl içinde, 1661'den 1671'e, Köle Tüccarı Feroni de Felemenk'te Odescalchi'lerden toplam 24.000 ekü borç alır. Bu durumda da, elbette ticari işlemler değildir söz konusu olan. Mal ödemeleri için emir verdiği seyrek durumlarda, Carlo Odescalchi satın alınan malın cinsini, teslim koşullarını ve gerekli bütün ayrıntıları büyük bir titizlikle not düşer. Oysa Feroni örneğinde, Felemenkler örneğinde olduğu gibi, katışıksız ve bildiğimiz para göndermeler söz konusudur. Bir kez daha, ödünç verilen borçlar.

Feroni, 1662'den 1670'e kadar köle ticaretiyle uğraşmıştır. Kilit tarih, 1664'tür; bu tarihte İspanya Kralı, İs-

panya'nın Okyanus ötesindeki topraklarına zenci köle gönderilmesi ihalesini Madrid'e taşınmış iki Cenevizli'ye, Domenico Grillo'yla Ambrogio Lomellini'ye verir. Siyasi ve ekonomik karışıklıklar, iki aracıyı mali zorluklar içine sokar ve tam iki kez Feroni'nin araya girmesiyle kurtulurlar bu zorluklardan. Gerçekten de, Toskanalı tacir, onların hesabına ve İspanya Kralı adına, Türklere karşı savaşta kullanmak üzere mali kaynak bekleyen Viyana İmparatoru'na 300.000 florin yatırır. Dört yıl sonra, tam 1668'de, Feroni bir kez daha Grillo'yla Lomellini'nin yardımına koşar ve İspanya Kralı'na Anvers Meydanı'nda 600.000 peso verir. Feroni, aynı yıllarda, daha önce gördüğümüz gibi, Odescalchi'lerden para alıyordu. Kaldı ki, Odescalchi'ler, Grillo'yla Lomellini'yi de doğrudan finanse ediyorlardı. Odescalchi şirketinin Roma Devlet Arşivi'nde bulunan küçük bir defterikebirinde, borçlular listesinde Madrid'li iki köle tüccarının da adı geçer.

Bazıları Feroni'nin yalnızca köle tüccarı olmadığını söyleyerek karşı çıkacaklardır; Feroni işe ipek ve içki ticaretiyle başlamıştı ve teorik olarak Odescalchi'lerin paraları daha insaflı alışverişlerde kullanılmış olabilirdi. Ama Grillo'yla Lomellini için geçerli değildir bu: Onlar yalnızca köle ticaretiyle uğraşıyorlardı. Ve Odescalchi'lerle Feroni'den aldıkları paralar sayesinde, iki Cenovalı, insan ticaretinin denetimini ele geçirmeyi, bu ticareti İngiltere'yle Felemenk'in elinden almayı başarmışlardır.

Kişisel Çıkarlar

Hiç kimse hiçbir zaman XI. İnnocentius ile Oranje'lı Willem arasında gerçekten neler olduğunu aydınlatmaya ça-

lışmamıştır. Halbuki, okuduğum bütün evraklar ulaşılabilir durumdaydı; aramak yeterliydi. Kimse yapmamıştır bunu, belki nedensiz de değil.

Bilmesi gerekenler, biliyordu. Satır aralarını okuma sanatını bilenler, XI. İnnocentius'tan yana olan Danckelman'ın ve öteki tarihçilerin çürütmelerini irdeleyerek, hakikatin nerede olduğunu hemen anlamışlardı.

Kaldı ki, XI. İnnocentius'u saldırılara ve kuşkulara karşı savunan tarihçiler, kişisel koşullanmalardan bağışık değillerdi. XI. İnnocentius'u paralı asker olarak hizmet vermiş olma suçlamasına karşı savunan Kont Della Torre Rezzonico, gördüğümüz gibi, Odescalchi'lerle akrabaydı, ayrıca Venedik'ten Odescalchi'lerin hesabına Amsterdam'a mali kaynakları gönderen Aurelio Rezzonico'nun soyundan geliyordu.

Danckelman'ın konumu da birkaç gözlemi hak ediyor. Baron Von Danckelman'lar, III. Willem'in zamanlarından beri Oranje Hanedanı'yla sıkı bir bağ içindeydiler. XVII. yüzyılda, tarihçinin ünlü ve onunla aynı adı taşıyan bir atası, Eberhard von Danckelman, Brandenburg Elektörü Prens Friedrich'in sarayında eğitmenlik yapmış, daha sonra da başvekil olmuştu. Ama Prens, Oranje'lı III. Willem'in de dayısıydı ve onu Fransa'ya karşı savaşlarda pek çok kez desteklemişti. Danckelman'lara soylu unvanını veren de Brandenburg Elektörü Prens Friedrich olmuştu gene. Dinlerine bağlı Kalvenciler olarak, elbette hakikate katlanmaları olanaksızdı. Oranje'lı Willem, İngiliz tahtına aynı zamanda bir papanın paraları sayesinde sahip olmuş, üstelik XI. İnnocentius'un dış politikasından yararlanmıştı. İnnocentius, tıpkı Willem gibi, XIV. Louis'nin can düşmanıydı. Son olarak, Danckelman'ları ekonomik meselelerin de ilgilendirdiği göz ardı

edilemez. Aile, Oranje Hanedanı'nın mülkünün bir parçası olan Lingen Kontluğu'ndan geliyordu; Willem'in ölümünden sonra, bu Kontluk Brandenburg Elektörü olan prens dayıya intikal etmişti.

Ne var ki, bütün öteki tarihçiler gibi, Danckelman da kendi kişisel koşullanmaları konusunda okurlarına bilgi vermemiştir. Suskunluklar ve kurnazca yöntemler sayesinde, olgular bilinçli ve hileli yanlılıkla sunulmuştur.

Tarihsel olayların bazı aktörleri bundan geri kalmamıştır. Monsenyör Cenci'ye Beaucastel'in önerisini kabul etmemeyi dayatan VIII. Alexander'in Dışişleri Bakanı Kardinal Rubini'nin bile bu meselede kişisel çıkarları söz konusuydu. Gerçekten de, Rubini ailesi, daha Kardinal'in büyükbabasının döneminde, Carlo Odescalchi'nin defterikebirlerinden açıkça anlaşıldığı üzere, XI. İnnocentius'un borçluları arasındaydı. Avignon'da Cenci'nin gündeme getirdiği utanç verici borçlar hikâyesini hemen kapatmak, en temkinli şeydi. Rubini, Odescalchi'lerin paralarının bin bir yöne gitmiş olduğunu çok iyi biliyordu.

Vatikan hiyerarşilerinin bir başka temsilcisi de iyi biliyordu bunu: Oranje'lı Willem'in ani baskını sırasında Brüksel'de Geçici Papalık Elçiliği gibi stratejik bir görevi yürüten Monsenyör Giovanni Antonio Davia. Ailesi, Papa'nın ailesinden borç para alıyordu (bir kez daha Carlo Odescalchi'nin defterikebirleri buna tanıklık etmektedir) ve ne tuhaftır ki Monsenyör Davia, İngiltere'nin sapkınların eline düşmek üzere olduğunu anlamak için gerekli önseziye sahip olamamıştı.

Londra'daki Papalık Büyükelçisi Kont Ferdinando D'Adda da zamanında tepki vermemişti. D'Adda, tarihçilerin belirttiği gibi, Willem'in Londralı dostlarının içeri-

den askeri darbeye destek vermek için hazırladıkları düzenleri ne hikmetse sezememiş ve Roma'ya bildirememişti. Kont D'Adda'nınki gerçekten de kötü bir hizmetti, ne var ki daha sonra XI. İnnocentius tarafından büyükelçiliğe terfi ettirildi (bu arada, İnnocentius'un akrabasıydı da). Yoksa kötü hizmet vermek miydi görevi?

Yahudi Sorunu

Gördüğümüz gibi, tarihçilerin belirlediği, Oranje Prensi'nin kullandığı üç açık finansman kanalından (yani Amsterdam Amiralliği, soylu Felemenk aileler ve Yahudi bankerler) ikisinde, Odescalchi'lerin paraları dolaşıyordu. XI. İnnocentius'un ailesinin verdiği borçlar, gerek Amsterdam Amiralliği'nin (bizzat Oranje'lı Willem'in amiral atadığı Jean Neufville'in şahsında), gerek Felemenk ekonomi-finans aristokrasisinden sayısız ailenin eline ulaşmıştı. Hepsi de Carlo Odescalchi'nin defterikebirlerinde beliren Deutz'lar, Hochepied'ler ve Bartolotti'ler.

Kısacası, üç kanaldan ikisi, Kutlu İnnocentius'un ailesince beslenmişti. Demek ki, Oranje Hanedam'nı mali olarak desteklemede, Odescalchi'lerin yalnızca tek bir rakipleri vardı: Yahudi bankerler. Bir rastlantı olsa gerek; ama XI. İnnocentius'un papalığı sırasında yürürlüğe soktuğu katı pek çok uygulama arasında, finansla ilgili bir tanesi de vardı. Kutlu İnnocentius, ağır cezalar tehdidi altında, Yahudilere bankacılık faaliyetinde bulunmalarını yasaklamıştı; tam da Odescalchi ailesinin üstün bir başarı gösterdiği alanda. Papaların uzun bir dönem süren hoşgörüsünün sona erdiğini gösteren ağır önlem, Roma-

lı Yahudilerin ekonomik çöküşünü belirledi; Romalı Yahudiler XIX. yüzyılın başlarına kadar borçlarının aralıksız olarak artışına ve gelirlerinin çöküşüne tanık oldular. Aynı zamanda, Papa Odescalchi, Yahudi bankerlerden giderek artan oranlarda kaynağı ve müşteriyi almak için "emniyet sandığı"nı –övgüye değer ve sosyal açıdan değerli bir girişim oluştursa da– kurdu.

Faizle borç para verme yasağı, 1682'de XI. İnnocentius tarafından yürürlüğe sokuldu. Aynı yıl, Yahudi banker Antonio Lopes Suasso, Oranje'lı Willem'e 200.000 *guilder*'lik borç vermişti. Bir rastlantı mı?

Gördüğümüz gibi, Odescalchi'ler Madrid'de Grillo'yla Lomellini'nin zenci köle ticaretini finanse ediyorlardı. Ama burada da Yahudiler onların rakipleriydi. Grillo'nun girişimi, aynı zamanda Lopes Suasso bankerleri tarafından finanse ediliyordu. Bir başka cilvesi mi talihin?

Belki de, XI. İnnocentius'un yasağının kişisel amaçlar için yürürlüğe sokulduğunu savunmaya yetmez bütün bunlar. Birkaç yüzyıl sonra, IX. Pius'un Kutsal Kişi mertebesine yükseltilmesine, açıkça dile getirdiği Yahudi karşıtlığı nedeniyle yakıcı sorunlar eşlik etmişti. Ne var ki, yakından bakıldığında, Kutsal Kişi mertebesine yükseltilmiş Yahudi karşıtı ilk papa değildi o: Bu kişi, Papa Odescalchi'ydi. Odescalchi'nin, belki de, IX. Pius'un aksine, İsrail kavmine karşı somut ve son derece kişisel bir hınç gerekçesi vardı. Ve tarihin bilmem kaçıncı cilvesi sonucu, XI. İnnocentius'un Kutsal Kişi mertebesine yükseltilmesi, XII. Pius'un papalığı sırasında oldu. Yahudilere karşı tutumu, artık bilindiği gibi, epey tartışmalı olan bir başka papa; XII. Pius, Şoa hakkında bildiklerini gizlemekle bile suçlanmıştır.

Oranje'lı Willem'e gönderilen paralar dışında, Odescalchi ailesinin defterikebirlerinde, derinlemesine irdelenmeyi hak eden başka pek çok para akışı görülür. Sözgelimi, Henrik ve Franciscus Schilders'e. Bu kişilere Mart 1662'den Mayıs 1671'e kadar 10.542 ekü gönderilmiştir. Schilders'ler askeri teçhizat sektöründe çalışıyorlardı. Franciscus, Anvers'te, İspanyol yönetimindeki Belçika, Lüksemburg ve Felemenk'te ordunun iaşe subaylığını yapmıştı. Ona İspanyol ordusu için çavdar temin eden, İtalyan taciri Ottavio Tensini'ydi. Sigortacı, gemi kiralayıcısı, Rusya'dan havyar, içyağı ve kürk ithalatçısı, aynı zamanda Çar için ilaç sağlayıcısı olan Tensini de, Odescalchi'lerden para almıştır: Ocak 1665'ten Kasım 1670'e 11.206 ekü. Bu paralar Oranje Prensi'nin askeri teçhizatları kullanılıyor olabilir miydi?

Giovan Battista Bensi'yle Gabriel Voet'in Felemenk ticarî şirketine Cernezzi'yle Rezzonico'nun üç yıl içinde gönderdikleri 11.000 eküden fazla parayı da araştırmak yerinde olacaktır. Bensi, kürk ve tahıl dışında, silah ticareti de yapıyordu, dolayısıyla bazı kısa namlulu tüfek sevkiyatlarının (belki de kayışı fok derisinden olanların, İtalyan tacirin sattıkları gibi) Katolik Odescalchi'lerin parasıyla satın alınıp, daha sonra Protestan askerlerin eline ulaşıp ulaşmadığını sormak uygun olacaktır.

Sonra, başka birçok mali eylemin açıklığa kavuşturulması gerekecektir. Örneğin, 1687'den başlayarak, Avusturyalı kardinal Kollonitsch adına gönderilen paralar: Gerçekten de, Odescalchi'lerin "özel" arşivinde, Kollonitsch'e 3600 İmparatorluk taleri gönderilmesiyle ilgili ödeme emirleri ve poliçeler bulunmaktadır. 1683 kuşat-

ması sırasında Viyana'nın yiğit savunucusu Kardinal, daha sonra Macaristan'ın geri alınmasının da başkahramanıydı. Ama Macaristan'da İmparator'un daha sonra Livio Odescalchi'ye sattığı Sirmium Dükalığı da bulunuyordu. Yoksa Odescalchi'lerin ona borç vermelerinin nedeni bu muydu? Buna bir de 1692'de Livio Odescalchi'nin yeniden İmparator'a Türklere karşı savaş için yüzde 6 faizle ve Bolzano bölgesindeki İmparatorluk vergileri üzerine koyulan ipotek teminatı karşılığında 180.000 florinlik borç vermesini ekleyelim. Öyle görünüyor ki, Macaristan topraklarının, yalnızca daha sonra İmparatorluk'un finansçılarına –Odescalchi'lere– satılmak için Hıristiyan askerlerin kanıyla geri kazanıldığını öğrenmek epey aşağılayıcı olacaktır Katolik inancı için.

Ayrıca, tarihe ilgi duyanlar için, Felemenk ve Londra'daki başka İtalyan tacirlerine Carlo Odescalchi'nin defterikebirlerinin tanıklık ettiği sayısız para aktarmaları ilginç gelecektir: Ottavio Tensini (Feroni'nin kayınpederi), Paolo Parenzi, Gabriele Voet, Giuseppe Bandinucci, Pietr'Andrea ve Ascanio Martini, Giuseppe Marucelli, Giovanni Verrazana, Stefano Annoni, Giovan Battista Cattaneo ve Giacomo Bostica.

Geremia Hagens, Isach Flamingh, Tomaso Verbecq ya da Peter Vandeput gibi öteki Felemenk ve Flaman işadamlarıyla ilişkileri de aydınlatmak gerekiyor. Bütün bu kişiler, toplam 14.000 ekü tutarında borç almışlardır; Carlo Odescalchi, bu kişilere verilen borçların hiçbirinde, ödemenin gerekçesini not düşmemiştir. Derinlemesine bir araştırmanın Amsterdam, Londra ve Venedik'teki noter arşivlerinden başlaması, ticari şirketlere ilişkin senetlerin, sözleşmelerin ve poliçelerin araştırılması zorunludur.

1660'dan 1700'e Avrupa politikasını gizlice belirleyen baş döndürücü para hareketleri içinde, her durumda Habsburglu İmparator I. Leopold'a önemli bir yer ayrılmalıdır. Leopold, Odescalchi'lerin Venedikli temsilcileri ile sapkın Felemenk finansçılar arasındaki para akışını her yönüyle biliyordu. Bunun farkına varmak için epeydir bilinen belgelere (Hans von Zwiedineck, Das gräflich Lamberg'sche Familienarchiv zu Schloss Feistritz bei Ilz, Graz 1897) bir göz atmak yeterlidir. Venedik'ten Aurelio ve Carlo Rezzonico, Graz İmparatorluk Hazinesi aracılığıyla Leopold'a borç verirken ve İmparator'dan teminat olarak aldıkları cıva varillerini Felemenklere satarken, İmparator Ocak 1666'da Odescalchi'lerin iki temsilcisine "işin daha hızlı sonuçlandırılması" için baron unvanı veriyordu.

Aslında, çok fazla güçlük olamazdı; çünkü Avusturya cıva madenlerinin başmüfettişi, bir başka deyişle işlemde İmparatorluk tarafının mali temsilcisi Baron Abbondio Inzaghi, Odescalchi'lerin hemşerisiydi. O da, Kutlu İnnocentius gibi, eski bir Como ailesinden geliyordu. Sonra, Viyana'dan Inzaghi ile Rezzonico'lar arasında Baron Andrea Giovannelli aracılık görevini görüyordu; Carlo ve Benedetto Odescalchi'nin kuzeni olan Andrea da, Leopold'un isteği üzerine soylu unvanını aldı.

Fransa'yla Felemenk arasındaki şiddetli ihtilafın baş gösterdiği yıl olan 1672'de, Leopold'un ekonomik ve askeri işlerde yediemini olan Kont Karl Gottfried von Breuner, Inzaghi'yi "Felemenklerle planlanan ticari alışverişler" için temsilci atamayı önerir. İmparator ise Breuner'e Deutz adında birisine 260.000 florin borcu oldu-

ğunu anımsatır. Bir başka deyişle, Odescalchi'lerin cıva sattıkları sapkın Felemenk bankerin ta kendisine.

Rezzonico, Cernezzi ve Inzaghi arasındaki sözleşmeleri düzenleyen Como Noteri, Francesco Peverelli adında birisiydi. Ama Peverelli ailesinde Leopold'un tebaasından kişiler de vardı; kaldı ki, Leopold onlara para ve toprak cinsinden cömert bağışlarda bulunmuştu.

Dahası var: Leopold'a verilen borçların geri ödemesi yalnızca cıva varilleriyle değil, İmparatorluk'un sınır gümrüklerindeki vergilerin girdileriyle de teminat altına alınmıştı. Carlo ve Benedetto Odescalchi'nin ölümünden sonra, Leopold teminat olarak vergileri göstererek mali destek almaya devam edecektir. Ama bunu –ne tesadüf!– Kutlu İnnocentius'un yeğeni Livio Odescalchi'yle yapacak; Livio ona askeri harcamalar için çok büyük paralar borç verecektir.

Kısacası, Odescalchi işi, az sayıdaki güvenilir kişi için geçerli bir işti. Ve uzun süre saklanacak gizler olduğunda da, her zaman zaten bilen kişiye başvurmak daha iyidir. 1758'de Rezzonico'lardan biri XIII. Clemens adıyla papa olduğunda, rastlantıya bakın ki gizli hizmetkârı olarak bir Giovanelli'yi seçecektir.

Ama bu öyküde benzeri örneklerin sayısı çok, çok fazla. Odescalchi'lerin paraları Bartolotti'lerin eline ulaşıyordu. Bartolotti'ler, Amsterdam eşrafından olan ve Brandenburg Prensi Friedrich'in sarayında Amsterdam hükümetinden güven belgesi almış diplomat olarak bulunan Johan Huydecoper'le akrabaydılar; Friedrich, Oranje'lı Willem'in dayısı; Danckelman da bu sonuncusunun bağlısıydı...

Carlo Odescalchi'nin defterikebirlerindeki muhasebe yazılarını çözmek için uzun süre gerekmiştir. Muhasebe defteri tutma, ticaretin güvencesi ve konunması amacıyla XVI. yüzyılda Venedikli yetkililerce zorunlu kılınmıştı. Ne var ki kural uygulamaya sokulur sokulmaz, defterlerini, doğrudan patronlarının denetimindeki güvenilir muhasebecilerin gözden geçirdiği ve yalnızca patronun çözebildiği sık, anlaşılmaz rakam ve ad listelerine dönüştüren tacirler işin kaçamak yolunu buldular ustaca. Carlo Odescalchi bundan da ötesini yaptı: Neredeyse okunması olanaksız bir yazıyla kendisi dolduruyordu defterikebirleri. Ailenin muhasebe kayıtları, tıpkı Carlo Odescalchi'ninkiler gibi, en derin gizleri, son derece hassas özel meseleleri barındırıyordu. Erişilmesi olanaksız gizli yerlerde kilit altında tutuluyorlardı ve çoğu zaman yabancı ellere geçmeden yok ediliyorlardı.

Çift defter tutma –İtalyan tacirlerin defterikebirlerinde ancak basit uygulamalarda kullanılan bir teknikti bu– Odescalchi'lerin muhasebe kayıtlarında itibar görmemiş gibidir. İşlemler kronolojiye ve hesaba geçirmeye dikkat edilmeksizin iç içe geçirilmiştir. Ödemeler defterlerde görünmektedir; ama tek tek işlemlerin sonucu ve özellikle de nihai toplam sonuç bilinmemektedir.

Toplamları defterikebirlere kaydedilen işlemlerin betimlendiği şirket kayıtlarına başvurulabilse, her şey daha kolay olurdu. Ama ne yazık ki, kayıtlar korunmamıştır. Carlo Odescalchi'nin miras envanteri de, Oranje'lı Willem'le ilgili borçların izini sürmeye yardımcı olabilirdi. Ama envanterden de iz yoktur.

Çalışkan Carlo

Milano'daki Biblioteca Ambrosiana'da (*Trotti kalıtı* no 30 ve 43), Carlo Odescalchi'nin 1662'den ölümüne kadar tuttuğu, şimdiye kadar hiç ortaya çıkartılmamış ayrıntılı günlüğü bulunur. Ne yazık ki, ailenin işleri üzerine hiçbir bilgi yoktur burada. Günlük yalnızca sağlık, gündelik karşılaşmalar, hava koşulları üzerine düzenli notlar içerir. 30 Eylül 1673 tarihinde –Carlo'nun öldüğü gün– bilinmeyen bir el ölen kişinin son anlarını betimlemiştir: Kutsal Yağlama Ayini, İsa Cemiyeti'nden iki pederin manevi desteği, "gerçek şövalye" hisleriyle gerçekleşen ölüm. Sonra Carlo'nun niteliklerinin kısa bir övgüsü: sağduyu, alçakgönüllülük, adalet. Ama hepsinden önemlisi "her şeyi kendi eliyle kaydetme konusunda çok titizdi; bu, ölümünden sonra hiçbir şeyin ters gitmemesini ve taşınır malların, taşınmazların, dış kredi ve faizlerin bütün envanterlerinin yapılabilmesini sağladı."

Öleni överek, bilinmeyen kişi, onun ahlaki erdemlerinden çok, hesapları ve iş kayıtlarını tutma ve kaydetme konusundaki kesinliğine daha çok söz ayırır. Gerçek bir arşivleme ustası olsa gerekti, "şövalye" Carlo Odescalchi. O zaman, mirasının envanterinin ve defterikebirlerinin kayıtlarının bulunmaması nasıl açıklanabilir?

Gizli Müzakereler

Roma'da değil, Avignon'da oturan Ortaçağ papalarının zamanından beri, küçük Provence kasabası ve çevresindeki köyler (Venaissin kırsalı) Papalık Devleti'nin bütünleyici parçasıydı.

Ne var ki, Eylül 1688'de XIV. Louis ile XI. İnnocentius arasındaki kavgalar, Avignon'un Fransız birlikler tarafından işgaline kadar varmıştı. Bir yıldan kısa bir süre sonra, Ağustos 1689'da, Papa Odescalchi ölmüştü. Yeni Papa, VIII. Alexander Ottoboni, selefinin politikasını hemen tersine çevirmiş, açıkça Fransız yanlısı bir çizgiyi başlatmıştı. Buzların çözülmesinin bir göstergesi olarak, Pek Hıristiyan Kral o zaman Avignon'u özgür bırakmaya razı olmuştu. 1689'un sonlarına doğru, Provence kasabasına Papalık Elçi Yardımcısı Baldassarre Cenci gelmişti; görevi, papalık topraklarının geri verilmesini denetlemek, Fransız birliklerinin işgalinden kaynaklanan zararların hesabını çıkarmak ve yeniden yerel idarenin yönetimini üstlenmekti.

Ne var ki, Cenci hemen en hafif deyişle karışık bir durumla yüzleşmek durumunda kalmıştı. Gerçi Avignon Fransız işgalinden ötürü büyük zararlara uğramıştı ama, Prens Willem'in mülkü komşu Oranje Prensliği'nde işler daha da kötüydü; burası uzun yıllardır Fransız süvarilerinin düzenli ve yıkıcı ziyaretlerinin kurbanıydı. Dahası, Oranje Prensi uzaktaki İngiltere'nin kralı olmuştu kısa bir süre önce ve halkı –haklı olarak– kendi haline bırakılmış hissediyordu kendini. Büyük bir bölümü Protestandı ve Fransızların kovuşturmalarının, dinsel gerekçeleri siyasi ve askeri gerekçelerle birleştirerek, zaten çok çekmiş prensliklerine öldürücü darbeyi vuracağından korkuyorlardı. İşte bu yüzden, Avignon'a barış geri gelirken, Oranje için için kaynıyordu.

7 Kasım günü Cenci, Roma'ya Oranje'daki eski Roma amfitiyatrosunda (herkes o zamanlar "Le Cirque" diyordu bu tiyatroya) prensliğin bütün uyruklarının temsilcileriyle bir toplantı yapıldığını; bu temsilcilerin, Wil-

lem'in krallığı üzerindeki egemenliğini XIV. Louis'ye sunma kararı aldıklarını bildiriyordu. Çaresiz bir girişimdi bu: Düşmana karşı olmaktansa, onun buyruğunda olmak daha iyiydi.

Cenci Roma'dan Avignon'a giderken, Avignonlu bir din adamı, din mahkemesi görevlisi Paolo de Salvador, Oranje'lı birisinden tuhaf bir mektup almıştı: Paris Sarayı'nda Oranje yurttaşlarının temsilcisi olan ve kısa bir süre önce Katolikliğe geçen Protestan Mösyö Beaucastel'di bu kişi. Mektup, en hafif deyişle patlayıcı bir öneri içeriyordu: Fransız kovuşturmalarından bitkin düşen Oranje Prensliği sakinleri Papalık'a katılmak istiyorlardı.

Meselenin hassaslığı karşısında, De Salvador'dan gelen mektubu okur okumaz Cenci hemen Roma'ya, Vatikan Devleti'nin Dışişleri Dairesi'ne durumu bildirir. Öneriyi kabul etmek uygun olur, diye yazar Cenci. Elbette, Oranje kısa bir süre önce Fransa'ya katılmıştı. Ama XIV. Louis, Papa kendisiyle birlikte hareket eder de, Willem'in taht-tan indirdiği eski kral Katolik James Stuart'ı Oranje Prensi'ne karşı desteklerse, Willem'in Prensliği'nden vazgeçebilirdi belki. Ne var ki, Kilise için sapkın bir prensin toprağını bağış olarak kabul etmek epey utanç verici olacaktı (şu da var ki, prens şimdi İngiliz hükümdarı olmuştu). Bu yüzden, Cenci bir özür önerir: Prenslik, Katolikler ile Protestanlar arasındaki savaşların Avignon'da yol açtığı zararların tazmin edilmesi gerekçesiyle kabul edilebilirdi; bu savaşlar Provence'ı uzun süre mahvetmişti.

Oysa Vatikan Devleti'nin Dışişleri Dairesi, yardımcı elçiye teklifi reddetmesini buyurur: Beaucastel, Oranje Prensliği'ni Kilise'den çok daha iyi koruyabilecek olan XIV. Louis'ye başvurmalıdır.

Ne var ki, bu arada Beaucastel kişisel olarak Cenci'ye gider ve De Salvador'un huzurunda öneriyi yineler. Cenci öneriyi geri çevirir ve bunun üzerine Beaucastel ona ikircikli bir yanıt verir. Geçmişte Papalık'ın benzeri bir işlemi yapmış olduğunu söyler ona. Gerçekten de, Venaissin kırsalı "Albilere karşı savaştan sonra Fransa Kralı'yla Papa arasında yapılan bölüşüme dayanarak" Papalık mülküdür.

Kin dolu bir anıştırmadır bu: XII. yüzyılın sonuyla XIII. yüzyılın başı arasında, gerçekten de, Provence'ta zararlı sapkınlık bitkisi güçlükle kökünden sökülmüştür. Kanlı, acımasız bir Haçlı Seferi'yle, Provence senyörü olan ve uzun süredir Roma Kilisesi'ne aykırı Albi öğretilerini yaymakla suçlanan VI. Raymond'un ordusu bozguna uğratılmıştı. Yakalanıp Engizisyon'a teslim edileceğinden korkan Raymond bunun üzerine Papalık'a bazı toprakları vaad etmişti; bunlar arasında Venaissin kırsalındaki üç şatoyla Avignon'un bir kısmı da bulunuyordu. Raymond, Albi sapkınlarının düşüncelerini benimserse, diyordu Papalık'la antlaşma, bu mallar Kilise'ye geçecekti. Ve tam da böyle oldu: Raymond hatasında ısrar etti, sapkın ilan edildi ve aforoz edildi. Daha sonra savaşı oğlu VII. Raymond sürdürdü; oğul Raymond, en sonunda Papa IX. Gregorius ve Fransa Hükümdarı Aziz IX. Louis eliyle savaş alanında bozguna uğratıldı. Sonra, zorla olsa da, Kilise ile sapkınlar arasındaki yüküm yerine getirildi: 1228 tarihli Paris Antlaşması'yla, Albilerin toprakları ve şatoları Vatikan'a geçti. Raymond'un Papalık'a vaadi, doğrudur, Papa'nın borç verdiği bir paranın sonucu değildi. Ama Beaucastel'in Katolikler ile sapkınlar arasında, sapkınların topraklarıyla ödenmiş bir antlaşmaya gönderme yapması oldukça imalı görünmektedir.

Ama şimdi Cenci ile Oranje'ın temsilcisi arasındaki gizli pazarlığa dönelim. Geçmişe yönelik hainice göndermeden sonra, saldırı gelmektedir: "Burada, Krallık'ta" diye açıklar Beaucastel, "Oranje Prensi'nin geçmiş Papalık'a çok büyük miktarlarda borcunun olduğu ve bu borçları ödemek için böyle az getirisi olan bir devletin mülkiyetinden kolaylıkla vazgeçebileceğini düşündüğü yönünde yaygın bir görüş var."

Kısacası, Oranje'lı Willem'in XI. İnnocentius'a çok büyük borcu vardı ve Papa'ya küçük Oranje Prensliği'ni hediye ederek bu borcu ödeyebileceğini düşünüyordu; zaten Prenslik ona çok az getiri sağlıyordu.

Cenci, yeniden her şeyi Roma'ya bildirir. Ama Papalık'tan ikinci ve daha da net bir ret gelir: Papa Odescalchi'nin sapkın bir prense borç para vermiş olması mümkün değildir. Ne var ki, skandal niteliğindeki açığa vurma, birçok kişinin ağzındadır. Gerçekten de, Cenci yeniden Roma'ya yazar ve Oranje'lı Willem'in eski haznedarı Sayın Saint Clément'in bile (bu kişi, Prens'in işlerinden elbette konuyu bilerek söz ediyordu), yurttaşlarına Fransızların buyruğuna girmelerini önerdiğini sözlerine ekler. Papa'ya şimdiden çok fazla para ödedik, der Willem'in haznedarı ve her durumda XIV. Louis'nin birliklerini tutmak, "Kutsal Ruh'tan" Papa için para getirtmekten daha elverişlidir. Papa'ya olan borçlarını geri ödeyebilmek için Oranje Prensliği'nin vergiye bağlandığı anlaşılıyor buradan.

Burada, Oranje'lı Willem'in XI. İnnocentius'tan aldığı borçlara ilişkin apaçık bir kanıt vardır: Gene Willem'in haznedarı bundan açıkça söz etmektedir ve durum, elbette kin kusmaktan bir çıkarı olmayan bir kaynaktan (Avignon'daki Papalık Elçi Yardımcısı) son derece gizli yoldan aktarılmaktadır.

Yeni Papa'nın –Cenci'ye Dışişleri Bakanı Kardinal Rubini karşılık verir– Oranje halkını, Papalık'a katılma yönündeki "ortak irade"sine rağmen, yurttaşları arasına kabul etmek gibi bir niyeti kesinlikle yoktur. Yurttaşlarının sayısını artırmak değil, yalnızca mevcut olanları korumak Papa'nın çıkarınadır. Buna karşılık, Fransa Kralı Oranje halkının gereksinmelerine karşılık verme konusunda çok daha iyi olanaklara sahip olsa gerektir. Ama hepsinden önemlisi, diye altını çizer Rubini, böyle bir ilhakın gerekçesi –bir başka deyişle, "Oranje Prensi'nin geçmiş Papalık'a büyük meblağlar borçlu olması"– kabul edilecek gibi değildir. Cenci ile Beaucastel arasındaki müzakere başarısızlıkla sonuçlanır, Oranje Fransa'ya kalır.

Danckelman, bu son mektubu (üstelik yalnızca onu) yayımlamıştır; ama *ad confutandum*:* Madem Rubini, XI. İnnocentius'un sapkın bir prense borç para vermiş olabileceğini yadsımaktadır, öyleyse bu borçlar yoktur! Ne var ki, Danckelman epey kurnazca davranarak, Cenci'nin önceki mektuplarını da yayımlamaktan kaçınmıştır; yazarın yayımladığı mektup gibi Vatikan'ın gizli arşivinde saklı bu mektuplardan tamamen tersi bir sonuç çıkmaktadır. Görüldüğü gibi, Carlo Odescalchi'nin defterikebirlerinin kanıtladığı bir sonuçtur bu.

Cenci Yazışmaları

Aşağıda, Mösyö Beaucastel, Avignon Elçi Yardımcısı Baldassare Cenci ve Vatikan Devleti'nin Dışişleri Bakanlığı

* *Ad confutandum* (Lat.): (Öne sürülen savı) çürütmek için. (Ç.N.)

arasındaki, Vatikan gizli arşivinde korunan mektuplar aktarılmaktadır.

Dışişleri belgesi, Avignon Papalık Elçiliği, zarf 369. Mösyö Beaucastel'den Paolo de Salvador'a (Fransızca'dan çevrilmiştir), 4 Ekim 1689:

Bayım,

Papa'nın otoritesini yeniden tesis edilmiş, Kardinal Hazretleri'ni geri dönmek üzere ve sizi yeniden görevinizin başında görmekten duyduğum sevinci dile getirdikten sonra, size şunu söylemek zorundayım: Daha önce ağırlama emrini aldığımız on yedi dragon süvarisi bölüğüyle yirmi piyade bölüğünün bu devlete yönelik tehdidinin yol açtığı büyük çaresizlik, bizi (Fransa) Kralı'na, bu devletin bütün organlarının bulunduğu Cirque Meydanı'nda, bütün Ölmüş Azizler Yortusu Töreni'ni sunmaya zorlamış ve tören geçen salı günü yapılmıştır. Önceden tasarlanmış bir şey olup olmadığını söyleyemiyorum size; ama aslında öyle olduğu kanısındayım ve Kardinal Hazretleri'nin (Cenci) ulaştığını öğrenir öğrenmez eksiksiz olarak anlatacağım bunu size. Kendisinin huzurunda size düşüncelerimi açıklayacağım, eğer (sözcük okunmuyor) ise bunu kâğıda dökmek; size bizim mutluluğumuzu sizinkine denk kılacağını ve işlerin mevcut durumunun onu fazla zahmete gerek kalmaksızın sonuca ulaştırabileceğini söylersem, neden söz ettiğimi kolaylıkla tahmin edeceksiniz. Beni neredeyse yerimden kıpırdayamaz hale getiren bir romatizma rahatsızlığı çekiyorum; ama ayağa kalktığımda, Kardinal Hazretleri'nin geldiğini öğrenir öğrenmez, Avignon'a gidip kendisine

alçakgönüllü ve saygı dolu kulluk duygularımı bildireceğim bir kez daha. Geri dönmesi için gösterdiğim çabaları ve ayrılmasından duyduğum acıyı anlamasını sağlamanızı rica ederim sizden. Bu arada hissettiğiniz zevklerin keyfini çıkarın; biz dolaylı olarak katılıyoruz onlara çünkü belli bir ışıltının bize de ulaşmaması imkânsız; kendi payıma, olanlara (bir başka deyişle, Avignon'un yeniden Papalık'ın eline geçmesine) sanki bir yurttaşınız imişim gibi (keşke olabilsem) çok sevindiğimden özellikle emin olabilirsiniz; ama *non datur omnibus adire Corinthum*, daha doğrusu *Avenionem*.* Bu Latince birkaç sözde kurallara aykırı davranıp davranmadığımı söyleyemem size; ama sizi temin ederim ki, dile getirdiğim taahhütlere aykırı davranmayacağım asla.

Bendeniz ve itaatkâr hizmetkârınız,

Mösyö Beaucastel

Dışişleri belgesi, Avignon Papalık Elçiliği, zarf 350. Monsenyör Cenci'den Dışişleri'ne (deşifre edilmiştir), tarih yok:

Papalık'ın çok sadık ve yetenekli bir kulu, Avignonlu bir soylu, bir mektup ulaştırdı bana; mektubu ona Oranje Prensi'nin tebaasından birisi yazmış. Bu mektupta, Oranje Prensliği tebaasının Papalık'ın egemenliğine girmek için büyük bir arzu duyduğu ve halihazırdaki ko-

* *Non . . . Avenionem* (Lat.): Korinthos'a gitmek herkese nasip olmaz, daha doğrusu Avignon'a. (Ç.N.)

şullar nedeniyle bunun çok kolay gerçekleşebileceği öne sürülüyor; halen çektiği nezle buna elverir vermez, gelip ayinime katılacağını da sözlerine ekliyor. Bana bu işten söz ederse, onu dinleyip bana söylediği her şeyi rapor edeceğim ve 2657'yi (= işi?) ne kabul edecek, ne de reddedeceğim. Oranje'lıların razı olduklarından kuşku duyulamaz; çünkü Pek Hıristiyan Kral yüzünden içine düştükleri sıkıntılar ve kendi Prenslik'lerinin onları bu sıkıntılardan korumasının olanaksız oluşu, daha önceki pusulalarımda bildirdiğim gibi, onları Prens'lerine karşı isyan etmek ve Pek Hıristiyan Kral'a bağlanmak gibi çaresiz bir karara mecbur etmiş; oysa Papa Hazretleri'nin, bu devletin tebaası olarak denedikleri, pek tatlı egemenliği altına girmeyi ve yüzyıllarca bundan daha iyisini arzu etmemeyi çok daha fazla yeğleyeceklerdir. Onlara göre, belki de Pek Hıristiyan Kral, o Prenslik'i elinde tutmakla ilgili başka her çıkarını; Papalık Devleti yukarıda sözü edilen Prenslik'i Willem'in elinden alacak olursa, Papa Hazretleri'ni ve haleflerini, Kral James'i Kral Willem'e karşı 2488 (= seferber olma?) konusunda destekleme taahhütü altına sokma çıkarının arkasına koyacaktır. Halkın rızası alımın haklılığına gerekçe gösterilebilir; halk, kendisini aşırı yoksulluğa karşı ya savunamamış, ya da savunmayı arzu etmemiş sapkın bir prensin tebaası olmaktan kurtulup Papa Hazretleri'ne bağlanacaktır. Bir başka gerekçe de, Papalık'ın, Oranje'ların Katolik 2601'e (= inanca?) duydukları nefretle geçmişte neden oldukları çok ciddi zararın karşılanmasına ilişkin talepleri olabilir. Söz konusu zarar, bu ülkenin katkılarından yararlanarak, hiç tazmin edilmiş midir bilemiyorum; ama adı geçen katkılar yüzünden özellikle Avignon toplumu yüz binlerce ekü borçlu durumdadır (...).

Görevim, bu çok önemli mesele hakkında bildiklerimi iletmeye zorladı beni. Ekli kâğıt yukarıda sözü edilen mektubun bir nüshasını içermektedir; mektubu Avignon Din Mahkemesi görevlisi Sinyor Salvador'a Courteson'lu soylu Beaucastel yazmıştır. Onunla kişisel olarak yürüttüğüm öteki işlerden, bu kişinin son derece yetenekli birisi olduğu kanısını edindim; dinimize yeni dönenlerden; ama dış görünüşünden dinimizi gerçekten benimsediği anlaşılıyor ve Fransız Sarayı'nın takdirini kazanmış. Kendi ülkesinde de, ona Pek Hıristiyan Kral'ın bahşettiği itibarlı bir yeri var; yurttaşlarının en becerikli ve en takdir edilen kişisi olarak halkının çıkarlarını savunmak üzere yaklaşık iki yıl süreyle Kral'ın vekilliği görevini yürütmüş. Daha önce sözünü ettiğim mektubu bana teslim eden, yukarıda adı geçen Monsenyör Salvador görüşmemizde şunu söyledi bana: Courteson konsoloslarından birisi, Prenslik'in kabul edilmesini kişisel olarak önermeyi düşündüğünü (sözcük anlaşılmıyor) belirtmiş ve Pek Hıristiyan Kral'm elbette buna razı olacağı konusunda ona güvence vermiş.

Dışişleri belgesi, Avignon Papalık Elçiliği, zarf 350. Monsenyör Cenci'den Dışişleri'ne (deşifre edilmiştir), tarih yok:

Geçen salı günü Beaucastel, Mahkeme Görevlisi Salvador'la birlikte bana geldi ve onun yanında bana açıkça Oranje Prensliği'ndeki kişilerin Papalık'ın egemenliğine girme yönündeki ortak iradesini bildirdi. Ona bunun arzu edilir bir şey olduğunu ama gerçekleşme ihtimalinin pek bulunmadığını söyledim ve konuşmanın devamında

ona Fransa Kralı'nın onayını almanın ne gibi bir gerekçesi olabileceğini sordum. Bana sadece, Papalık'm bu Venaissin kırsalına da Albilere karşı savaştan sonra Fransa Kralı'yla Papa arasında gidilen bölüşüme dayanarak sahip olduğu karşılığını verdi. Kendiliğinden şunu da ekledi sözlerine: Burada Krallık'ta Oranje Prensi'nin geçmiş Papalık'a büyük meblağlar borçlu olduğu epey yaygın bir kanıymış; Prens, pek az getiri elde edebildiği bir devletin mülkiyetinden kolaylıkla vazgeçebileceğini düşünüyormuş. Ona uzun uzun rahmetli Aziz Papa'nın Oranje Prensi'ne para vermiş olmasının ne kadar olasılıktan uzak olduğunu anlattım ve ağzından kayda değer başka söz alamadığım için vardığım sonucu ilettim: Görevim, ona ve yurttaşlarına arzu ettikleri tatmini sağlayacak kadar Papa Hazretleri'nin Pek Hıristiyan Kral ve öteki Avrupa hükümdarlarıyla kurmuş olabileceği çıkar ilişkilerini bilmeye ve bu ilişkilere müdahale etmeye elvermiyordu. Ne var ki, Hükümdar'ımın kulları olmaya bu kadar istekli oldukları için minnet, içine düştükleri gerçekten çaresiz hal için de acıma hislerimi dile getirmeyi ihmal etmedim. Salvador önceki gün bana gene bu işten söz ederken, Beaucastel'in bu konuda beni soğuk bulmaktan tedirgin olduğunu söyledi, ben de aynı şeylerle karşılık verdim.

Dışişleri belgesi, Avignon Papalık Elçiliği, zarf 350. Kardinal Ottoboni'den Monsenyör Cenci'ye, 6 Aralık 1689:

Şifreli mektubunuzla bana anlattığınız her şeyi –bir başka deyişle, Avignonlu soylunun, Oranje'dan bir arka-

daşının yazdığı ve Oranje'lıların Papalık Devleti'ne bağlanmayı içten arzu ettiklerini belirten mektup yoluyla size aktardıklarını– Papa Hazretleri'ne tek tek rapor ettim. Papa Hazretleri'nin de onayladığı üzere, Oranje ahalisinin iyi niyetini ve bu konuda size iletilen başka her şeyi can kulağıyla dinlemeli, memnunluk ve takdir hisleriyle karşılamalı, ne var ki, herhangi bir taahhüte girmekten her zaman uzak durmalısınız; çünkü, Papa Efendimiz'in düşüncesine göre, bu insanlar, Oranje Devleti'ni savunacak silahı ve kolluk gücü bulunmayan Papalık Devleti'nin koruması altında değil de, Pek Hıristiyan Kral'ın koruması altında yaşayabilecek ve Kral tarafından daha güvenli korunabileceklerdir.

Dışişleri belgesi, Avignon Papalık Elçiliği, zarf 59. Monsenyör Cenci'den Kardinal Ottoboni'ye, 12 Aralık 1689:

Sayın Kont Grignan'ın ve Sayın Provence İdare Memuru'nun (Avignon'daki Fransa Krallığı Vekilleri), Oranje şehrinde ve Prenslik'in diğer yerlerinde yaşayanlara, Prenslik'in egemenliğinden çıkıp Papa Hazretleri'nin egemenliğine girme yönündeki bilinçli eylemlerinden Pek Hıristiyan Kral'ın memnun kaldığını bildirdiklerini, ayrıca onlara gelecek yıla girildiğinde bu hayırlı işin kanıtlarına kavuşacaklarını belirttiklerini saptamış bulunuyorum.

Eskiden Oranje Prensi'nin haznedarı olan Sayın Saint Clément adlı birisi, gelecekte kap kacak için asker başına bir para dışında para ödemeyeceklerini, buna karşılık

Papalık için çok daha fazlasını ödediklerini ve bu askerlerin iaşesi için tayın ve tayın ununun, Papalık için yapıldığı gibi, artık Santo Spirito'dan getirtilmeyeceğini, böylece kendi bölgelerinde mevcut piyade sınıfını barındırmaktan zarardan çok yarar sağlayacaklarını söyledi.

Kaynak: E. Danckelman, "*Zur Frage der Mitwissenschaft Papstes Innozenz XI. an der oranischen Expedition*" Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken, 18 (1926), s. 311-333.

Kardinal Rubini'den Monsenyör Cenci'ye, 13 Aralık 1689:

Beaucastel'in mahkeme görevlisi Salvador huzurunda size ilettiği, Oranje halkının Papalık egemenliğine girme ve o egemenlik altında kalma yönündeki ortak iradesine ilişkin yeni beyanlarına bilgece karşılık vermişsiniz, tıpkı son derece yanlış bir varsayım konusunda –buna göre güya Oranje Prensi geçmiş Papalık'a büyük meblağlar borçluymuş, Prens kendisi pek az getiri elde edebildiği o devleti bu borçlar karşılığında gözden çıkarabilirmiş– yaptığınız gibi. Bu hüküm son derece yersiz ve art niyetlidir; çünkü bütün dünya çok iyi bilmektedir ki, o Aziz Papa'nın sapkın bir prensle işbirliğine gitmesi de, ona yardım etmesi de, onunla ya da başka sapkın prenslerle istihbarat ilişkisi içine girmesi de imkânsızdır. Onlara verilecek cevaba gelince, size başvuracak olurlarsa, Papa Hazretleri'nin buyruğu doğrultusunda son yönergede dile getirdiğim karşılıkların aynısını verebilirsiniz: Papa Hazretleri, o insanların, başka devletleri iste-

meyen, yalnızca kendi devletlerini muhafaza etmeyi arzulayan ve Oranje Devleti'ni savunacak ne silahı, ne kolluk gücü bulunan Papalık'ın koruması altında değil de, Pek Hıristiyan Kral tarafından daha güvenli olarak korunabileceklerini ve onun koruması altında yaşayabileceklerini düşünmektedir.

Borcun Geri Ödenmesi

Odescalchi'lerin Oranje'lı Willem'e olan borçları geri ödendi mi acaba? Bu sorunun yanıtını verebilmek için, daha az olağandışı olmayan bir başka olayı incelemek gerekmektedir.

XI. İnnocentius, Ağustos 1689'da vefat eder. Birkaç ay sonra Roma'da, otuz yılı aşkın bir süre önce Protestanlıktan Katolik dinine geçmiş ve Roma'ya taşınarak Papalık'ın koruması altına girmiş olan İsveç Kraliçesi Kristina da ölür.

Ölmeden önce Kristina, uzun yıllar danışmanlığını da yapmış olan samimi dostu Kardinal Decio Azzolino'yu vârisi atar. Ne var ki, Kardinal de birkaç ay içinde ölür ve Kristina'nın mirası Kardinal'in bir akrabasına, Pompeo Azzolino'ya geçer.

Taşralı küçük bir soylu olan Pompeo (Azzolino'lar, tıpkı Tiracorda ve Dulcibeni gibi, Marche bölgesindeki Fermo'dandı) böylece İsveç Kraliçesi Kristina'nın dev mirasını ellerinin arasında buluverir: Raffaello, Tiziano, Tintoretto, Rubens, Caravaggio, Michelangelo, Domenichino, Van Dick, Andrea del Sarto, Bernini, Giudo Reni, Carracci, Giulio Romano, Parmigianino, Giorgione, Velázquez ve Jacopo Palma'nın iki yüzün üzerinde tablosu;

Raffaello'nun tasarımını yaptığı altın ve gümüş duvar halıları; ünlü sanatçıların yüzlerce deseni; bir galeri dolusu heykel, büst, heykel başı, çömlek ve mermer sütun; altı binden fazla madalya ve madalyon; silahlar, çalgı aletleri, değerli mobilya; Felemenk'te korunan mücevherler, İsveç ve Fransa Krallığı'ndan talep edilen alacaklar, ayrıca İsveç'teki bazı arazilerle ilgili hak talepleri; son olarak da, binlerce basılı kitap ve elyazmasından oluşan, çağdaşlarının bile paha biçilmez değerde buldukları olağanüstü kitaplığı Kristina'nın.

Kristina'nın hazinesini ele geçirir geçirmez, Pompeo sevinçten havalara zıplamaktan uzak durur. Gerçekten de, Kristina'nın mirası ağır borçları da içermektedir ve Pompeo bu mirası en uygun koşullarda elinden çıkarmayı başaramazsa, alacaklıların gırtlağına sarılması tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Pek az kimsenin bu boyutlarda bir malvarlığını satın alacak parası vardır. Belki de, aşırı borç içinde olmaması koşuluyla, bir hükümdarla pazarlığa girişmek gerekmektedir. Ama Pompeo bir sonradan görmedir. Nereden başlayacağını bile bilmemektedir ve Roma, taşradan henüz gelmiş bu ürkek soyluyu dolandırmaya hazır sergüzeştlerle doludur.

Pompeo, bütün mirası toplu olarak satmak yoluyla, işi basitleştirmeye çalışır; ama bu işin çok zor ve riskli olduğu ortaya çıkar. Alacaklılar sinirlenmeye başlarlar; bunun üzerine Pompeo alelacele malvarlığını bölmeye karar verip, tek tek koleksiyonları ve tek parçaları satışa çıkarır. Duvar halıları ile öteki değerli döşeme eşyası (bunlar arasında tasarımını Bernini'nin yaptığı bir ayna da vardır) çok geçmeden Yeni Papa VIII. Alexander'in güçlü ailesi Ottoboni'lere gider; kitaplar ise Vatikan Kitaplığı'nm raflarını süsleyecektir.

Ne var ki, bu arada güçlükler artar. Gerçekten de, borçların yanı sıra, Kristina'nın mirası bazı sorunlu yasal ihtilafları da beraberinde getirir. İsveç, Kristina'nın Felemenk'te rehin olarak tutulan ve bir bankerin bloke ettiği mücevherleri üzerinde hak iddia eder; Amsterdam yargıçları aracılığıyla bunları haczettirir.

İsveç'le diplomatik bir ihtilaf, Pompeo'nun karşı karşıya kalmak isteyeceği en son şeydir. İsveçlilerle kolayca temasa geçerek aracılık ve Felemenk'teki işlere etki edebilecek birisine dilekçeyle başvurması önerilir: Artık İngiltere kralı olan Oranje'lı Willem'e.

Pompeo Azzolino, 1691'in Mart ayında Willem'e bir dilekçeyle başvurur, ondan mücevher sorunu konusunda koruma ve yardım talep eder. Yanıt, en hafif deyişle, beklenmediktir: Willem, Kristina'nın koleksiyonunun satılık olduğunu öğrenir öğrenmez, bir aracı aracılığıyla kalan her şeyi satın almayı önerir ve hemen koleksiyonların bir envanterini ister.

Berrak gökyüzünde çakan bir şimşektir bu. Birkaç gün öncesine kadar Pompeo henüz tabloları birer birer satmaktayken, bütün satışı bir defada sonuçlandırabileceğine inanamaz. Ama daha da şaşırtıcı olanı, askeri girişimler için her zaman para dilenmek zorunda kalmış olan Willem'in birden tablolar ve heykeller için bir servet harcama ihtiyacını hissetmesidir. Güneş Kral bile, Roma'daki elçisi Kardinal D'Estrées kendisine bu hazineleri satın alma olanağını bildirdiğinde, Kristina'nın koleksiyonlarını almaya yanaşmamıştır.

Ve burada ikinci beklenmedik olay olur. İyi tanıdığımız bir başka alıcı girer devreye: XI. İnnocentius'un yeğeni Livio Odescalchi.

Livio 123.000 ekü karşılığında işi Willem'in elinden kapar ve neredeyse mirastan kalan her şeyi satın alır. İna-

nılmaz bir biçimde, Willem buna gücenmediği gibi, Pompeo Azzolino'yla son derece iyi bir ilişki içinde olmayı sürdürecektir. Bir anda karmaşık miras meselesi çözülüvermiştir.

Şaşırtıcı olduğu kadar tuhaf bir olaydır bu. Hep parasızlık çeken bir Protestan kral, son derece pahalı bir sanat koleksiyonunu satın almaya karar verir. Bir papanın yeğeni (üstelik, o krala epey borç vermiştir), onun elinden kapıverir bu koleksiyonu ve kral satıcıyı kutlamakla yetinir.

Birkaç rakam: Odescalchi'ler Willem'e yaklaşık 153.000 ekü borç vermişlerdi. Livio, Kristina'nın sanat eserlerini bundan çok uzak olmayan bir meblağa satın alır: 123.000 ekü.

Ne rafine beyinler işe koyulmuştu! 1688'in sonundan itibaren Willem en sonunda İngiltere kralı olmuştu, dolayısıyla tam da Odescalchi'lere olan borcunu ödeyebilecek konumdaydı. Ne var ki, ertesi yıl XI. İnnocentius ölmüştü. Odescalchi'lere olan borç nasıl ödenecekti? Büyük bir olasılıkla, o anda, borcun yalnızca bir kısmı geri ödenmişti. Bu yüzden, İsveç Kraliçesi Kristina'nm mirası kaçırılmayacak bir fırsat oluşturuyordu. Mirası Livio satın alır; ama parayı ödeyen Willem'dir, gizli bir aracı aracılığıyla.

Birçok savaştan sonra, Odescalchi ailesiyle Oranje ailesi arasındaki gizli savaş sakınımlı bir biçimde sona erer. Kolayca zihnimizde canlandırabiliriz sahneyi. Willem'in güvenilir bir temsilcisi, Roma öğleden sonrasının altın rengi ışığında, bir Tintoretto ya da Caravaggio tablosuna hayranlıkla baktıktan sonra, Livio Odescalchi'nin özel bir görevlisinin eline bir bono bırakıvermiş olsa gerek. Bütün bunları, Yüce İsveç Kraliçesi rahmetli Kristina'yı övgüyle anarak yapmıştır, elbette.

Demek ki, Oranje'lı Willem herhalde Odescalchi'lere olan borcunu, İsveç Kraliçesi Kristina'nın mirası sayesinde ödeyebilmiştir. Ama XI. İnnocentius'un ailesi ona en az 153.000 ekü borç vermişti; sonra bu paranın faizlerinin hesaplanması gerekiyordu. Pompeo Azzolino, Livio Odescalchi'ye Kristina'nın mirasını sattığında, yalnızca 123.000 ekü alır. Aradaki fark ne olmuştur?

İnnocentius'un kardeşi Carlo Odescalchi, 1673'te ölmüştü. 1680'de, Venedik'teki Odescalchi şirketi tasfiye edilmişti, Cenova'daki şirket ise yıllar önce kapanmıştı. Şimdi XI. İnnocentius'un verilen borcun ilk kısmını geri almak için hangi uzman ve güvenilir aracısı vardı?

Elbette, yeğeni Livio üstlenemezdi bu işi; üstelik, yalnızca dünyanın gözü önünde olduğu için değil. Livio, zengin ve şımarık soyun ilk örneğidir: Alıngan, isyankâr, içe dönük, kaprisli, tutarsız, hatta belki de sulu gözlü. Parayı sever; ama yalnızca daha önce başkaları kazanmışsa. Amcası Benedetto onu devlet işlerinden uzak tutar, soyu sürdürmesini ister. Oysa Livio, sanki intikam alırcasına, hiç evlenmeyecektir. Ve İmparator'dan satın alınan Macaristan'daki Sirmium Dirliği'ni ziyaret etmek için hiç ayrılmayacaktır Roma'dan. Papa Odescalchi ağırbaşlılık uğruna bütün tiyatroları mı kapamıştır? Amcasının ölümünden sonra, Livio inat olsun diye Tor di Nona'dan bir loca satın alır kendisine. Belki de belli bir cimriliğe ve kurnazlığa yatkınlık mirasını alır amcasından. Roma'daki Avusturya Büyükelçisi ondan birkaç İmparatorluk düka altınını Roma parasına çevirmesini istediğinde, Livio ona düka altını başına 40 para önererek (resmi kur, 45'tir), beceriksizce kandırmaya çalışır elçiyi. Sonuç: Büyükelçi, dönemin kolay Yahudi

karşıtlığının izinden giderek, XI. İnnocentius'un yeğeninin işleri "bir Yahudi gibi" yürüttüğü söylentisini yayar.

Livio, İmparator'a karşı da büyük bir gaf işler; İmparator'a borç para ve bir askeri birlik göndermeyi vaat eder: İmparatorluk askerleri Abruzzi'ye yaklaşır yaklaşmaz, bunlara katılacak olan 7000 asker. Bunun karşılığında, "İmparatorluk Prensi" unvanını talep eder. Bildiğimiz gibi bu unvan kendisine verilir ve Livio gerçekten de İmparator'a düşük tutarlarda paralar verir (üstelik yüksek faizle). Ama 7000 askerin izini bile gören olmayacaktır.

Hastalık hastalığı takıntılarının kurbanı olan Kutlu İnnocentius'un yeğeni, hekimlerden aldığı bilgileri ve otopsi raporlarını büyük bir titizlikle saklar. Küçücük, okunmaz bir yazıyla hastalığın en önemsiz sözde belirtilerini büyük bir saplantıyla kaydeder. Gizli bilimlerin çekiciliğine kapılarak, gecelerini simya deneyleri ve zahmetli şifalı ilaç arayışları arasında geçirir; bu ilaçlar için tanımadığı kimselere bile büyük meblağlar ödemeye hazırdır. Ve hastalıklı kişiliğinin amcasının buyruklarından fazla acı çektiği anlarda, neredeyse çocukça bir intikama hazırlanıyormuşçasına, kötü niyetli gözlemler ve dedikodular kaleme alarak içini boşaltır.

Bu yapıdaki bir adamın boğucu gizlerin, tehlikeli görüşmelerin, geri dönüşü olmayan kararların yüküne dayanabilmesi olanaksızdır. Willem'den alacağını tahsil edebilmek için becerikli, hızlı ve soğukkanlı bir temsilciden yararlanması gerekecektir.

XI. İnnocentius'un Roma'da onun çıkarlarını ağzı sıkılık ve bağlılıkla gözetebilen bir adamı olmuştu. Odescalchi'lere yakın bir ailenin çocuğu olan Banker Francesco Paravicini'ydi bu kişi. Gerçek bir tüccarın becerilerine

sahip, ayağı yere basan bir adamdı ve gelecekteki papanın bin bir türlü ekonomik işini takip ediyordu: Kira paralarının tahsil edilmesinden hisse senetlerinin satın alınmasına, akrabaların Roma'ya gönderdiği paraların hesaba geçirilmesinden borçların toplanmasına. Paravicini, daha 1640 gibi erken bir tarihte, Carlo Odescalchi'nin emriyle Benedetto adına iki piskoposluk yazmanlığı ve bir başkanlık (bedeli: 12.000 ekü) satın almış; o zaman adet olduğu üzere, parayla kilise hiyerarşisine ilk adımı atmıştı.

Bu yüzden, Paravicini ailesi Odescalchi'lerin tam olarak güvenini kazanmış olsalar gerekti. Kardinal Benedetto papa olur olmaz, hemen öteki iki Paravicini'yi –Giovanni Antonio ile Filippo– Vatikan Hazinesi'nin gizli haznedarları ve defterdarları atar. Bir başka deyişle, bu ikisi, Papalık'ın ve bizzat Papa'nın buyurduğu her tür bağışı sağlamakla görevlidir. Ne var ki, aynı zamanda, Yeni Papa; Forli, Ferrara, Ravenna, Bologna ve Avignon Papalık Elçilikleri'ndeki defterdarlık görevini kaldırır. Nedeni açıkça anlaşılmaksızın, Paravicini'lere verilecek bir görevdir bu.

Defterdarın yalnızca Papalık Sarayı'nın ve başıboş birkaç askerin rutin harcamalarıyla ilgilenmek zorunda olduğu uzak Avignon'daki bir görevi Roma'da oturan Paravicini'lere teslim etmeye değer miydi? İlginçtir, XI. Innocentius ölür ölmez ve Provence'taki Fransız işgali sona erer ermez, Avignon'daki defterdarlık görevi, ailesi yıllardır bu görevi sürdüren Pietro Del Bianco'ya geri verilir.

Papa'nın Giovanni Antonio ve Filippo Paravicini'yle sırdaşlığının ne kadar derin olduğu, bazı aydınlatıcı ayrıntılardan anlaşılmaktadır. Türklere karşı savaş için ge-

rekli kaynakların Viyana ve Varşova Papalık Elçileri'nin emrine verilmesi gerektiğinde, Papalık'ın paraları Papa'nın güvenilir adamları –iyi bilinen Rezzonico'nun yanı sıra, iki Paravicini– aracılığıyla Ulm, Innsbruck ve Amsterdam (işte bir kez daha çıkıyor karşımıza...) piyasalarına aktarılacaktır. Öyleyse, Paravicini'ler Oranje Prensi'nin geri ödediği paraları tahsil etmek için ideal aracılar olmayacaklar mıydı?

Mösyö Saint Clément ile Mösyö Beaucastel'in Monsenyör Cenci tarafından aktarılan sözlerinden anladığımıza göre, Oranje halkı bir tür Odescalchi vergisi ödemek zorunda bırakılmış olsa gerek. Bir kez paralar toplandığında, en ekonomik ve en güvenli çözüm, bunları Oranje'dan birkaç kilometre uzakta bir yere aktarmak olacaktı: Belki de, görevin verildiği Paravicini'lerin çok iyi bildikleri Avignon'a. Willem'in haznedarı, Provence kırlarının gözden ırak bir köşesinde, Papa'nın bir aracısına belli aralıklarla basit bir bono teslim ettirecekti. Ne iş takipçisine gerek vardı artık, ne banka hesapları ve uluslararası nirengi noktalarına.

Bulunamayan Başka Evraklar

Bu varsayımın belgeye dayalı delillerini bulabilmek için, Roma Devlet Arşivi'nin Avignon'la ilgili belgelerin korunduğu bölümündeki evrakları gözden geçirmek gerekiyordu. Bu evraklardan öğreniyoruz ki, Paravicini'ler ödeyici olarak devreye girer girmez, hemen alacaklı haline gelmişler. Para ödemek yerine, hesap denkleştirmelerinden kaynaklanan birkaç bin ekü tahsil etmişler. İlginç bir ipucu. Ne yazık ki Avignon kayıtlarında ciddi, açıkla-

ması olmayan bir boşluk var: 1682'den 1687'ye, XI. İnnocentius'un papalık süresinin yaklaşık yarısına denk gelen beş yıl eksik.

Kuşkuları çözmek için Paravicini'lerin hiyerarşik üstünün, Papalık Hazinesi defterdarının mektupları yardımcı olabilirdi. Yapacak bir şey yok: Bu kez, Carlo Odescalchi'nin öldüğü yıl olan 1673'ten 1716'ya kadar bütün yıllar eksik.

Kesin Çözüm

Gizli Vatikan Arşivi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, XI. İnnocentius'un Kutsal Kişi ilan edilmesinden birkaç yıl önce, Zarlatti evraklarını satın almıştır; Odescalchi'lere ve Rezzonico'lara ilişkin belgeleri içeren arşiv belgeleridir bunlar. Bu arşiv derlemesi XVIII. yüzyıldan başlayarak oluşmuştur; o dönemde Benedetto Odescalchi, kardeşi Carlo ve Venedik'teki temsilcileri arasındaki eski ilişkilerin belgeli izleri hâlâ var mıydı, bilmek ilginç olurdu. Oysa bunu asla bilemeyeceğiz. Gizli Vatikan Arşivi'nin sorumluları, belgelerin Vatikan'a ulaşır ulaşmaz uğradığı "tuhaf dağılmalar" ve "bariz çıkarmalar"dan söz etmişlerdir: Özgün belge derlemesinden alınmış, sıra numarası olmayan (bir başka deyişle, ne olduğu bilinemeyen) ve yanlış yere koyulmuş (bir başka deyişle, izi sürülemeyen) fasiküller.

Yoksa birileri işi sağlama almayı mı yeğlemişti?

Yaklaşık kırk yıldır, Kilise'nin tarihi boyunca işlediği ciddi hataları hiç duraksamadan kabul edip bunlar için özür dileyen II. Johannes Paulus'un aydınlık izinde, Papa Benedetto Odescalchi'nin yeryüzünde yaptıklarını kuşa-

tan sapmaları ve fazlaca karanlık yönleri yalnızca gizlemekle kalmayıp, hatta bir de ödüllendirmek, bir adım geriye gitmek olacaktır. Belki bu hesabı da görmenin zamanı gelmiştir artık.

Imprimatur

Ezgileri

Luigi Rossi (1598-1653)
Athanasius Kircher (1601-1680)
Francesco Corbetta (1615-1681)
Jean-Baptiste Lully (1632-1687)
Robert Devizé (1650-1732)

1-	**Il misterioso rondò** (piyano) s. 43-45, 148, 345, 347, 434, 620	2'34"
2-	**Disperate speranze** (Rossi) s. 52	1'33"
3-	**Ai sospiri, al dolore** (Rossi) s. 96	0'52"
4-5-	**Storia di Fouquet** (Rossi) s. 96	2'47" ve 1'09"
6-	**Chaconne des Harlequins** (Lully)	1'27"
7-	**Piango, prego e sospiro** (Rossi) s. 149	1'03"

8- **Il misterioso rondò** (arp) 2'25"

9- **A chi vive ogn'or contento** (Rossi) 0'40"
s. 158

10- **In questo duro esilio** (Rossi) 1'06"
s. 171

11- **Chaconne des Harlequins** (Lully'dan Devizé) 3'04"
s. 204

12- **Fan battaglia i miei pensieri** (Rossi) 0'44"
s. 263

13- **Speranza, al tuo pallore** (Rossi) 1'03"
s. 289-757

14- **Amanti, sentite** (Rossi) 2'43"
s. 314

15- **Il misterioso rondò** (arp) 1'34"

16- **Ma, quale pena infinita** (Rossi) 0'21"
s. 361

17- **Giga in sol maggiore** (Devizé) 1'20"
s. 370-371

18- **Ciaccona** (Devizé) 3'16"
s. 370-371

19- **Ahi, dunqu'è pur vero** (Rossi) 1'17"
s. 386-698

20- **Lascia speranza, ohimé** (Rossi) 1'19"
s. 387-388

21- **Il misterioso rondò** (theorbo) 3'49"

22- **Noi siam tre donzellette** (Rossi) 2'51"
s. 456

23- **Le Caprice Royal** (Corbetta) 3'19"
s. 478

24- **Infelice pensier** (Rossi) 0'50"
s. 522-546

25- **O biondi tesori** (Rossi) 1'43"
s. 564

26- **Il misterioso rondò** (klasik gitar) 2'15"

27- **Tarantella** (Kircher) 1'42"
s. 571-767

28- **Il misterioso rondò** (piyano) 2'34"

İçindekiler

Aziz Davaları Komisyonu'na vii

Anılar xxiii

Birinci Gün: 11 Eylül 1683 1
Birinci Gece: 11 Eylül–12 Eylül 1683 Arası 29

İkinci Gün: 12 Eylül 1683 43
İkinci Gece: 12 Eylül–13 Eylül 1683 Arası 123

Üçüncü Gün: 13 Eylül 1683 141
Üçüncü Gece: 13 Eylül–14 Eylül 1683 Arası 219

Dördüncü Gün: 14 Eylül 1683 245
Dördüncü Gece: 14 Eylül–15 Eylül 1683 Arası 289

Beşinci Gün: 15 Eylül 1683 337
Beşinci Gece: 15 Eylül–16 Eylül 1683 Arası 389

Altıncı Gün: 16 Eylül 1683 429
Altıncı Gece: 16 Eylül–17 Eylül 1683 Arası 459

Yedinci Gün: 17 Eylül 1683 491
Yedinci Gece: 17 Eylül–18 Eylül 1683 Arası 515

Sekizinci Gün: 18 Eylül 1683 545
Sekizinci Gece: 18 Eylül–19 Eylül 1683 Arası 575

Dokuzuncu Gün: 19 Eylül 1683 607
Dokuzuncu Gece: 19 Eylül–20 Eylül 1683 Arası 647

20 Eylül'den 25 Eylül 1683'e Kadar Olanlar 709

1688 Yılının Olayları 739

Eylül 1699 749

Ek 761

Notlar 795

XI. İnnocentius ve Oranje Prensi Willem: Belgeler 811

Imprimatur Ezgileri 870

© LİTERATÜR NİSAN 2004

IMPRIMATUR SECRETUM VERITAS MYSTERIUM

Sırları istediğiniz kadar yayınlayın, gerçek esrarını korur

Rita Monaldi

Francesco Sorti

11 Eylül 1683 günü, Roma'da bir handa bir Fransız soylusu aniden ölür; akla ilk gelen vebadır ve han içindekilerle birlikte derhal karantinaya alınır; böylece dokuz gün dokuz gece sürecek olan gerilim, gizem ve entrika dolu macera başlar.

Dış dünyayla tüm ilişkileri kopan bu han, hem 17. yüzyılda, özellikle Viyana Kuşatması çerçevesinde gelişen olayların tartışıldığı, hem de renkli kişilikler arasında gerilimli olayların yaşandığı bir mekan haline gelir. Sonra ne mi olur? Arka planda uluslararası entrikaların, biyolojik savaşların, din çatışmalarının yer aldığı inişli çıkışlı beklenmedik olaylar silsilesi başlar. Roman, hikayeyle birlikte akan müzik eşliğinde, okuru yeraltı mezarlarına, gizemli dehlizlerdeki simya laboratuvarlarında ve gizli matbaalarda Avrupa'nın kaderini belirleyecek sırlara doğru peşi sıra sürükler.

Papa'nın bir eserin yayımlanabilmesi için verdiği onay anlamına gelen Imprimatur, entrika kurgusu iyi örülmüş, gerçek olaylara dayanan canlı detayları ve arşiv araştırmalarını içeren heyecanlı bir tarihsel roman. Barok Çağ'da müziğin, resmin, tıbbın, gastronominin ve astrolojinin dünyasına bir sürükleniş...

Imprimatur "yenik düşenlere" adanmış bir romandır; bir başka deyişle, tarih içinde yitip gitmiş, iktidarın sesine karşı seslerini duyuramamış kişilere verilmiş bir söz hakkıdır.

ROMAN ve MÜZİĞİ

TARİH *içinde* ROMAN *içinde* TARİH

LİTERATÜR TARİHSEL ROMANLAR DİZİSİ

ISBN 975-04-0247-2

9 799750 402479